

ရွက်ပြောင်ချိန်

ရခိုင်ကဗျာသီးသန့် စုစည်းမှု

ရခိုင်ကဗျာရေ အင်တာနက်၊ အီးမေးလ်ကို ပျောကြည့်ပြီး လျှာရေကျရေရေအကောင် မဟုတ်ပါ။

အကြမ်းဖက်မှု၊ ဓါတုလက်နက်၊ ဇီဝလက်နက်တို့ကို မုန်းရေ လူပါ။ လင်သီမုဆိုးမသွေ့က တစ်ယောက်တည်းသားသွေ့ကို ချစ်တေ ပိုင် ငြိမ်းချမ်းရေးကိုချစ်တေ။

ရခိုင်ကဗျာမှာ ခေါင်းဆောင်မဟုတ်။ တပည့်မဟုတ်။ နောက်လိုက် မဟုတ်။ ကဗျာရိုးရေ ကဗျာဆရာနဲ့ ကဗျာချစ်တေပြည်သူရို့ရာ ဟိပါ ရေ။

ဒေန်မျက်မှောက်ခေတ် ရခိုင်ကဗျာပုံသဏ္ဍာန်ကို ချမှတ်လို့ မရနိုင်ပါ။ ပုံသဏ္ဍာန်ရေ ဘဝက ဆင်းသက်လာပါရေ။ ခေတ်နဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းရေ မိမိလိုချင်စွာနဲ့ညီအောင် ပုံသဏ္ဍာန်ကို ညှိပီး တတ်တေ။ ပြုပြင်ပီးတတ်တေ။ ပြောင်းပီးတတ်တေ။

လူသားရို့၏ တသီးပုဂ္ဂလဖြစ်တည်မှုကို တန်ဖိုးထားရေ ရခိုင် ကဗျာမှာ ပုံသဏ္ဍာန်အမျိုးမျိုး၊ ဟန်အမျိုးမျိုးကို လက်ခုပ်တီးကြိုဆို ရပါဖို့။ ယေဘုယျ။

ရခိုင်ကဗျာမှာ သီးခြားပုံသဏ္ဍာန်မဟုတ်။ ဘာသာစကားရာ ဟိ ရေ။ အကောင်းဆုံးဘာသာစကားရေ သဘာဝက လာရေ။ ဘဝနဲ့ ကင်းကေ ဘာသာစကားပျောက်တေ။ ဘာသာစကားမဟိကေ ဘဝ မဟိ။

ရခိုင်ကဗျာဆရာတို့၏ ပီတိသုခ၊ ကြိုက္ခနာကျင်ရေ ဒုက္ခတိ နဲ့ ရခိုင်လူ့အဖွဲ့အစည်းက ပီတိသုခ၊ ကြိုက္ခနာကျင်ရေ ဒုက္ခတိရေ ခြိသန်းသွေ့ကသွီးနဲ့ ငယ်ထိပ်က သွီးပိုင်ပါဗျာယ်။

ယင်းဝေဒနာတို့ကို ဒေန်ခေတ်သုံး လူထုသုံးဘာသာစကား နဲ့ ရိုးကတ်၊ ကျီးကတ်ပါမေ။

ဒေန်ခေတ်မှာ အမျိုးသားကဗျာတိုင်းရေ အပြောနရီဘက်သို့ ပါးပါလတ်တေ။ အပြောလီနဲ့ အရိုးလီထပ်ပါလတ်တေ။ အပြောနရီ ဆိုစွာ အများပြည်သူသုံး ဘာသာစကားကိုညွှန်းပါရေ။

ရခိုင်ဘာသာစကားကို မသုံး၊ ရခိုင်လီ ရခိုင်နရီမပါကေ ရခိုင် ကဗျာမဟုတ်။ ရခိုင်ကဗျာ မဖြစ်။ ရခိုင်ကဗျာလို့ လုံးဝ(လုံးဝ) မ သတ်မှတ်နိုင်ပါ။

ကဗျာဆရာတစ်ယောက် စကားလုံးရှာစွာရေ စိန်ကောင်း ကျောက်ကောင်းရှာစွာနဲ့ တူရေ။ ယူရေနီယမ်တူးစွာ ဖြစ်တေ။ ကိုယ် ရို့ဘာသာစကားထဲက ရင်ထဲကို၊ သွီးထဲကို၊ ဦးနှောက်ထဲကို၊ အာရုံ ထဲကို စူးကနဲဝင်ပြီးကေ ဖြန့်ကနဲ ဖြစ်လားနိုင်ရေစကားတို့ကို ရှိုး ရစွာပါ။ ရှာရစွာပါ။ တွဲရစွာပါ။ ဇာလူသားဖြစ်ဖြစ် စွမ်းအားမြင့်ပြီး တန်ဖိုးဟိရေ ဂီတနဲ့ကဗျာကို ကိုယ့်အမိဘာသာစကားနဲ့ရေ ရိုး လို့ရရေ။

ရခိုင်အမျိုးသားတစ်ယောက် ရခိုင်ကဗျာဆရာဖြစ်လာကေ သိသိ မသိသိ၊ ဆန္ဒဟိဟိ မဟိဟိ၊ သူရေ ရခိုင်စကားတည်တံ့ရေ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးတာဝန်ကို ထမ်းနီစွာဖြစ်တေ။

ရခိုင်သားကဗျာဆရာတို့ ရခိုင်ကဗျာ ရိုးနိုင်ကတ်ပါစီ။ ရခိုင် ဘာသာစကားဖွံ့ဖြိုးပါစီ။ ရခိုင်ကဗျာ ဖွံ့ဖြိုးပါစီ။

မောင်ခိုင်အောင်

ငါရို့ ရခိုင်စကားပြောရေ ရခိုင်ကဗျာကိုရွတ်ဆိုရေ ရခိုင်ကဗျာ ကိုရိုးရေ ငါရို့မိဘတိနန့် သူငယ်ချင်းတိနန့် ညီအစ်ကိုမောင်နှမတိ နန့် ရခိုင်ကောင်းကင်အောက်က ရပ်ထဲရွာထဲ တောထဲတောင်ထဲမှာ ပြောရေ စကားတိ၊ လီတိကိုရာ ငါရို့ကဗျာထဲမှာ တွဲရဖို့။

ငါရို့ပါးစပ်က ထွက်စွာကိုရာ ရိုးဖို့။ ငါရို့ရင်ထဲက ခံစားနီရ စွာကိုရာ ရိုးဖို့။ ငါရို့ရင်ထဲမှာ ဖြစ်နီ၊ တည်နီစွာကိုရာ ရိုးဖို့။ ငါရို့ မပြောစွာကို မရိုးပါ။ မခံစားရစွာကို မရိုးပါ။ ရင်ထဲမှာ မဟိမတည် စွာကို မရိုးပါ။ ဟိသစွာ။

‘ပါမိရက’ လာလာ၊ ‘ဟိမဝန္တာ’က လာလာ၊ ကုန်စုနယ်က လာလာ၊ ပင်လယ်နန့်ရိုးမရေ ငါရို့ အမိနန့်အဖဖြစ်တေ။ ငါရို့နှလုံး သား၊ ငါရို့နဖူး၊ ငါရို့လက်ဝါး၊ ငါရို့ခြံဖဝါးမှာ ရခိုင်တံဆိပ် ခတ်နိပ် ပြီးသားပါ။ ငါရို့ ရခိုင်စကားပြောရေ။ ငါရို့စကားနန့် ငါရို့ကဗျာ ရိုးရဖို့။ ကျေးဇူးသိကေ မငြင်းပါကေ။

ကဗျာဆိုစွာ ဘာသာစကား အညွန့်အဖူးဖြစ်တေ။ ကဗျာဆို စွာ နက်ရှိုင်းသိမ်မွေ့ပြီးကေ စူးယုပြင်းထန်ရေ အနုပညာဖြစ်တေ။ ရခိုင်ကဗျာရေ ရိုးမတောင်ခြီမှာပွင့်ရေ ပန်းပေါင်း အရာအထောင် ထဲက တော်ဝင်သဇင်ဖြစ်တေ။

ရခိုင်ကဗျာရေ ကိုယ်ရို့ရခိုင်ဘာသာစကား ဝေါဟာရတို့ကို လုံလုံချုံချုံ ထိန်းသိမ်းထားရေ ရတနာသေတ္တာတစ်လုံးဖြစ်တေ။

ကဗျာအလုပ်ဆိုစွာ သမိုင်းတာဝန်ပါရေ ပုဂ္ဂလိက ကိစ္စတစ် ရပ်ဖြစ်တေ။ ရခိုင်ကဗျာရေ ရခိုင်ရို့ ခေတ်ပြိုင်ရင်ခုန်သံကို စွန့်ပစ် ငြင်းဆန်ဖို့မဟုတ်ဆိုစွာ သစွာစကားပါ။

ရခိုင်ကဗျာမှာ သမက်တက်ကြော်ငြာ၊ ဘုရားပွဲကြော်ငြာ၊ ငါ့ ဝါဒကြော်ငြာ၊ ထိုချင့်ဒေချင့် ကြော်ငြာတို့ကို မမျှော်လင့်ပါကေ။

ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှု မှတ်တမ်း

- pmrcijl|trw ◆ 225^2003(11)
- rsuEmz;cijl|trw ◆ 225^2003(11)
- yEyo ◆ a'cici0i;
u vmatmzqu
152! ule;a&lrliv r;
o0P! &euelr/
- xwa0o ◆ 0;vjrii
- xwa0oniumv ◆ 2003 cEp! {lyv
- tya& ◆ 1000
- wezi; ◆ 1000 uis
- pmppmijl ◆ &ciom;l u; ueylw m
- twi;pmrsuEmz|pn;r ◆ jrwo mx P;
- rsuEmz;'Zi; ◆ 0;ciarmi

ပတ္တနာ

လေ --- အာရက္ခတည့်
ရိုးမ မဟာ၊ မားမတ်စွာလျှင်
အာကာမှီဆိုင်၊ ပြိုင်းပြိုင်းရုံကြွ
မြရောင်ဝိဆာ၊ ဒေန်နိရာကား
မဟာမုနိ၊ တုမဟိက၊
ထွန်းညိုသာသနာ၊ ပွင့်လန်းဖြာ၍
သစ္စာလေးလီ၊ ဦးထိပ်ချီကေ
ဝတီလေးရပ်၊ ပေါင်းစပ်မြမြ
နတ်ဌာန်ဘုံသာ၊ တုသီတာပိုင်
သာယာချမ်းမြ သာစွလေ။

လေ --- အာရက္ခတည့်
မြအဏဝါ၊ ကျယ်ပြောစွာလျှင်
လဟာနက်ရှိုင်း၊ ရိတ်တိုင်းနန်း
ဝိုက်သိုင်းကျွန်းညို၊ ထိုထိုနဒီ
ချောင်းလီလီအား၊ “ဖြားလည်းတက်သက်၊
ကြောက်မက်ချင်ဖွယ်၊ ပင်လယ်ချောင်းမြောင်း
မကြီးတောင်း”ဟု မကောင်းဆိုမှု
လိုမတူကေ၊ ဂုဏ်ယူစရာ
ရှစ်ဖြာအံ့ဖွယ်၊ ဤပင်လယ်ကား
ရှစ်ဖွယ်ဂုဏ်ဝါ၊ သာသနာပိုင်
သာယာချမ်းမြ သာစွလေ။

လေ --- အာရက္ခတည့်
မြအ P0၊ မဟာရိုးမ
စောင့်ရှောက်ကြရာ၊ မဟာဝိဟိံက
ရက္ခပူရီ၊ မြတ်ဌာနီအား
ရိမြီဘဏ္ဍာ၊ သယံဇာနန့်
ဘာသာစာပီ၊ တိုးစိတက်စီ
ဖွံ့ဖြိုးစီငှာ၊ ပတ္တနာ၏
သာယာချမ်းမြ သာစွလေ။
သာစီသော်လေ --- သာစွလေ။

အောင်စုံ

ပတ္တနာ=ဆုတောင်းခြင်း

ရွက်နပြန်ချိန်

အိမ်လှည်းတံတစ်ချောင်းနှင့်
ကောင်းကင်ကြီးကိုလှည်းကျင်း
မိုက်တွင်းနက်ပစ်လိုက်ကတ်မေ
ခြံမဦးမှာ သွီးအလူးလူး
ကြည့်နူးဖို့ကောင်းမေ သေချာရေ။

ဆာမွတ်နိန်ရေရီပြင်ထဲ
ဝတ်မှုံသျှတိကြံချ
ဒါနမြောက်ပစ်လိုက်ကတ်မေ
ကဲ့ရဲ့လီပတ်စီအခါတစ်ရာ
ကိုယ့်ဖာသာ သာဓုခေါ်ကတ်ဖို့။

ဘလိတ်ခါးပိုင်
ပါးပါးသျှနန့်ထက်မြ
အဖြူထည်မာနတစ်ခု
ဖြစ်တည်မှုအံထဲကဆွဲထုတ်
အတောင်ပံလုပ်ဖို့ သဘောတူလာ။

ကဆုန်-တော်သလင်း
အချင်းဆက်ထားရေလူ
အပူကိုဇာကြောက်
ဒေါက်-ဒေါက် ---
မိုးသောက်ပျာယ်ထောက်ကိုယ့်လူ။

နောင်အေး

ရိုးတောင်ခြံမှာ ပြန်ဆုံကတ်

ငါ့ရင် အဆွီးအဟောင်းဆိုရေအထဲက
ငါ့သွီး ငါ့ဘွား
ငါ့သား ငါ့သမီး
ငါ့ဇနီး ငါ့မြစ်
ငါ့မျိုးဆက် အသစ်အသစ်တိ
ရီကြည်ရာ မြက်နုရာဆိုစွာကို
နီစဉ်ထွက်ခွာ နိန်ကတ်တေအခါ ---။

ငါ့အရိပြားကို
ထွန်သွားထက်ထက်သျှနန့်
တစ်ချက်သျှ ခြစ်မကြည့်ခ။

ငါ့သွီးပင်လယ်မှာ
အံ့ဏာသိ သယံဇာတ
ဇာဇာဟိလေဆိုစွာလေ့ မစူးစမ်း။
ငါ့အရိုးဒဒေါင်မာ
ရိုးတောင်ခြံတရိုးကိုလေ့
ဂျီအိုဆက်စီမိုဂရပ်နန့် မနိုက်ချွတ်။

ငါ့ကို ကြောခိုင်း
အရိုင်းမြီးအသစ်မှာ
အခိုင်းခံအောက်ခြံဘဝနန့်
ရလာရေ ဒေါ်လာအတိုအစ
ငါ့ခြံဖဝါးကသဲပွင့်နန့် မနှိုင်းသာ။

ရိုးတောင်ခြံကို ပြန်လာ
ရိုးတောင်ခြံမှာ ပြန်ဆုံ
အနာဂတ်ကို ရောင်စုံအလှခြယ်ကတ်မေ။

စစ်တွေလမ်း

Geoseismograph -
မြီအောက်သံယံဇာတ တိုင်းတာရေးပစ္စည်း

စစ်တွေလမ်း

စစ်တွေလမ်းတိကို
နီဦးရောက်လာစွာက
မိသားစုပြိုကွဲ မြစ်ဘေးမှာဘဝပျက် လွမ်းနိန်ပုံမျိုး
ပျိုဖို့ပြင်နိန်ရေ ဒုန့်နာလမ်းထက်တို့
ဥဩကရွက်သီတိကို နှင်ချလိုက်တေ။

စစ်တွေလမ်းတိကို မိုးရောက်လာစွာက
အရက်ယစ်ယစ်နန့် သမီးကိုကွာနှက်နိန်ပုံမျိုး
စုတ်ပဲ့ရေလမ်းတိကို ရိတ်ဖုံးထားယင့်
အပုပ်တိ အမှိုက်တိပွဲတော်ကျလို့ယေ။

လာဗျာယ် ---
ဟိမဝန္တာ ဝေသာလီက မြောက်လီလာဗျာယ်
စစ်တွေလမ်းတိကို ဆောက်ရောက်လာစွာက
ပလ္လင်တောမိုးထ
မိသားစုလမ်းလျှောက်ထွက်လာ ရေပိုင်
ကြီးသျှတေးဆိုရေ
စိုင်းခြားမင်းခွာတိ ဟာမိုနီလိုက် လို့။
သုံးရာသီမှာ ဆောင်းကိုရာချစ်တေနှလုံးသား
ဇာချင့်တိမှားခပါလေ
စစ်တွေလမ်းတိမှာ
မိသားစု ကြိုးငှက်နန့်နှင်းစက်တိရာ
ငါဖွဲ့ချင်ရေ။

မောင်ခိုင်အောင်

ဘုန်းကြီးကျောင်းမှာ တစ်ညဇာ

လူ- မကောင်းစွာကို
ကောင်းစွာနန့်ဖုံး
မကောင်းပျက်သုဉ်းပါဖို့လား ဘုရား။

ဘုန်း- အကောင်းနန့်မကောင်း
လမ်းကြောင်းချင်းကွာ
သံသရာမှာ
တစ်ခါလဲမဆုံး
အဆိုးမတုံး
ကျိုးမပြုနိပါ
ဆိုးရုန်းကောင်းရုန်း
သူရုန်းသူ့ကံ
သူ့ကို ဖန်ဖို့ ----။

သျှင်အုန်း

ဒေနိကမ္ဘာပုံရိပ်

တိမ်းစောင်းကမ္ဘာကို
 ထိန်းကျောင်းဖို့ကိရိယာ
 လက်
 လူ
 လုပ်အား
 ဆာလောင်မွတ်သိပ်စွာလိုအပ်။
 ဘာဒလီတောင်ပံအိုစိုး
 စက်မှုနိုင်ငံတီသောက်သုံး
 တဆတ်ဆတ်နဲ့ ပေါက်ပြဲလာ
 နီးမင်းမှာအာခြောက်
 ရီချည်း အတန်မရသောက်နီယင့်။

တောတောင်တိဆံ့မုတ်ဆိတ်ကို
 ရိတ်ချင်သူရိတ်
 နှုတ်ချင်သူနှုတ် သူတော်မရုပ်ပေါက်လို့
 ဂရိမ်းပိစ်တိုင်သား မျက်ရည်သုတ်ရ။
 မှော်ဆရာတိက
 သူ့အင်းကွက်တိကို မီးတိုက်လိုတိုက်
 သိုက်ဆရာတိကလဲ
 ဘ-နဖူးကိုပါ မကျန်တူး
 မြီကြီးနဖူး ရုပ်ပျက်ဆင်းပျက်
 ဒါဏ်ရာဒါဏ်ချက်နန့် ကြိုင်းနီယင့်။

အို --- လူသား
 မသနားကတ်ပျယ်လား
 အသနားခံတိုးလျှိုးကေလဲ
 လောဘ ကင်း ချောင်းတိရာထပ်တိုး
 ယေနဲ့ --- စာရိတ္တရီပူအိုး
 ဆူပွက်မှု တိုးပြီးယင်းတိုးယင်း
 တိုးနီယင့် ထော။

ခိုင်လူရိုးမ

သမိုင်းသိမှ ဇာတိသိဖို့

အမြင်မဖို့
 သူတစ်ချို့က ---။
 လင်းနို့ချီးစို့နံ
 သမိုင်းဟောင်းအကျန်ကို
 ပြန်လှန်ဇာအတွက်
 ယက်ဖော်နီကတ်လေ ---။
 ဆိုလတ်ပါရေ ---။

မယက်ကေ၊ ယက်ရဖို့
 ကိုယ့်ဖက်မသိ
 သူ့ဖက်မမြင်
 ဘဝင်တစ်တောင်လောက်
 ခုန်မမြောက်တေအသိနန့်
 မဟိကေလဲ ဟိကွန်ဆောင်
 စကြာဝဠာမောင်ရီ . ---။

တောင်ဖက်ကမျောက်ရွှီ
အစီအရွှီတန်း
သမိုင်းလမ်းကိုထွင်
စပါးသွင်ကိုမျောက်နှင်
အကွက်ဆင်စွာကို သူမသိ ---။

အကိုဗလိ
ဗလိဆိုစွာ
ရိုဆိုင်မလား
ဘေးတိုက်လား
ဂေါင်းကားမဟိ
ကိုဗလိ
ဇာတိကိုသိဖို့
သမိုင်းအသိလိုပါရေ ---။

သျှင်အုန်း

လီညှင်းမရိုင်း မုန်တိုင်းမသင်း

ဘုရင်မင်းဘာကြီး
မာစီဒီးမစီးခရစွာ
သရော်စရာလား --- ။

လေဒီဒိုင်ယာနာ
လျှာပူအာပူမစားဖူးခ
ရှုတ်ချစရာလား --- ။

မာစီဒီးမစီးရကေလေ့
မင်းဘာကြီးဘဝမှာ
ကန်ကမကန်စည်းစိမ်
ဂိုဏ်ရိုန်မလျော့။

လျှာပူအာပူမစားရကေလေ့
မိဖုရားလောင်းဒိုင်ယာနာ
လျှာအရသာခံစရာ
အရာစွာတိအပြည့်။

သူ့ခေတ်သူ့အခါ
သူ့နေရာ သူ့ဒေသ
ဒေချင့်ကမဟိ
ထိုချင့်ကိုမသိ
မဟိကာယေကေ
မသိကာယေကေ --- လို့
ရှည်လျားပေတံ၊ အခြေခံနန့်
ဝေဖန်စရာမလို
တစ်ဖက်မြင်အပျက်တိနန့်
ငယ်ထိပ်ကိုဖနောင့်ကိုက်
ကထိုက်ကရိုက်စွပ်စွဲ
အယူကွဲစံ၊ အငြင်းသန်ရေ
ပေတံအဆိုး

ဖွဲချိုးဝေးပလိုက်
ခေတ်စနစ်အချိန်အခါ
ကာလဒေသပယောဂကို
အလှပချိန်ဆ နားလည်ရဖို့
မျှတလျော်ကန်အယူမှန်ရေ
ဝေဖန်ရေးလီညှင်း
ပန်းသတင်းဆောင်ပနာ
လောကပြုတင်းကို ဝင်လာနိုင်ဖို့အတွက်
နက်ဖြန်ခါမုန်တိုင်း --- ။

စစ်တွေညိုသန့်

ဆောင်း

ဆယ့်နှစ်ရာသီပတ်လုံး

ရီခဲပြင်ပြည့်ဖုံး

ထိုး --- ဟေမဝန်ထိပ်ဆုံးက

သင်းထုန်းခါးတစ်လက် ---

စိမ့်စမ်းရီတစ်ဝက် ---

ဥတ္တရလူကြမ်း

အပြင်းစားအနမ်းတစ်ချက် ---

တော်ဝင်သဇင်ပန်းတစ်ခက် ---

လခြမ်းမြီအပျိုမ

ဆံနွယ်စမှာပ ---။

နွီဦးရာသီခရီး

ဆိုက်ဘေးရီးယားအမိမြီတို့

ပြန်ချီလို့လား ---

ဆောင်းဦးရာသီခရီး

အဖမြီလေးဝတီတို့

ပြန်ချီလို့လာ ---

ကြိုးကြာငှက်သာခြင်းသံ

ဘဲငါးရာတောင်ဘယံ

ကြိုးကြာငှက်သာခြင်းသံ

ဘဲငါးရာတောင်ဘယံ

ချိုဦညံစီယင့် ---။

ကြယ်စုံကောင်းကင်ဘုံ

ဇွဲနှင်းမှုန်အပက်ပက်

ရင်ခွင်ထက်လွှမ်းခြို့

စင်ဒရဲလားဝတ်ရုံ

လီဟုန်မှာလွင့်မျော

ရာသီစာသီးနှံ

ရာသီစာအိပ်မက်

ဒဏ္ဍာရီအာသီသ

တစ်ထောင့်တစ်ညပုံပြင်

ရင်ခုန်မွှီးဖွားရေကာလ။

ဇော်ထွီး

ရင်ထဲက လူ

လျှိုမြောင်ချောက်တွင်း

တောမင်းဂနိုင်

တောင်စိုင်းအထပ်ထပ်

ဆီးပတ်ကာရုံ

မိုဗန်းယံထီအမြင့်ဆောင်

ရိုးမတောင်

(သို့မဟုတ်)

ခါးတောင်'။

လီဆင်နှာမောင်း ဆိုက်ကလုံ

မုန်းတိုင်းအရိုင်း

လှိုင်းတံပိုးခက်ထန်

လျှပ်မာန်ဝင်းဝင်းတောက်

ခုံးမောက်အပြောကျယ်

ဘင်္ဂလားပင်လယ်

(သို့မဟုတ်)

'မီးပင်လယ်'။

ဝီးလွင့်အိပ်မက်

ဖိုးခေါင်တောင်ထက်မှာ
မျဉ်းဖြောင့်တစ်ကြောင်း
ဆွဲကြည့်ကတ်ဖို့ဆိုကေ
အကို ဇာနိန်ရာမှာမဆို
ပါဖြစ်အောင်ပါဖို့ဆို။

ပင်မြင့်ထက်ကငှက်
အတောင်ကျွတ်ငှက်တော့
မဟုတ်ပါနန်း အကို။

ရီလာဖို့အတွက်
မြောင်းသျှေဖောက်
ပေါက်တူးသျှေပေါက်လို့
စောင့်ကတ်ရဖို့ဆို။

ဒေါသတရား ---
မာနတရား ---
ဥပက္ခာတရား ---
ငြိလားရေဆိုကေ
ကျွန်တော်လေ
မြောင်းဘောင်သျှေထက်ကဖြစ်ဖြစ်
သစ်ခြောက်ပင်အောက်ကဖြစ်ဖြစ်
စောင့်နိန်မေနှန်း။

ချစ်လီ ညီလီ စည်းလုံးလီ

နှလုံးအိမ်ထဲက အကြင်နာ
မေတ္တာဝါဒ၊ ကရုဏာဝါဒ
အချစ်ဒဿန
စေတနာတိဖြူစင်မှရာ
လောကသုံးပါးစို့ပြေ။

ချစ်လို့ခင် ခင်လို့တရားမြင်
ကြင်မှ တရားသိရေ
ကွင်းဆက်အရိပ်တိ
လက်သည်းဆိပ် လက်ထိပ်နာတတ်တေ။

ချစ်လို့ညီ
ညီလို့စည်းလုံး
အစနန်အဆုံး အဆုံးနန်အစ
ကမ္ဘာအလုံးမှာ
တစ်ထပ်တည်းကျကေ
အနှိုင်းမဟိပ။

လေးကိုင်းကမ္ဘားနီ
မိုးတိမ်ကိုဖောက်
သူရောက်ဖို့ပစ်မှတ်
သူသိတတ်တေ။

ရိုးမတောင်နန့်ပင်လယ်ကြား
လှုပ်ရှားနိန်ထိုင်
ငါရို့ရခိုင်သား
သွီးမခြားပဲ
မီးတောင်ကိုကျော်လို့
မီးပင်လယ်ကိုဖြတ်ရဲ
ဇွဲသတ္တိကြံ့ကြံ့ခိုင်
'သံချောင်း'ပိုင်လူသား
အားကျအတုယူကတ်မေ။

ညိုဘန်း၊ လေးဝတီ၊

စိုင်းတင်အလွမ်း

ရေဒီယိုဝါတ်ကြွနိန်ရေ ခြပ်စင်တစ်ခုလား
မဒမ်ကျူရီပိုင် ဘဝနန့်ရင်းဗျာလ် ရှာခရေ
ငါ့ရင်ထဲကို ကြယ်တင်းခွန်တစ်စင်းပိုင်ဦးတည်
ယေပြီးကေ လွဲခလီယင့်။

အိမ် တိုင်သီတစ်ပုံ ပီစာသီတစ်ပုံ ပြာဖြစ်ဗျာယ်
ပိန်ကပ်ကပ် ကောင်းကင်အောက်မှာ စီးနိန်ရရေ
ပင်လယ်ရာဝေ
လှိုင်းအရိုး မီးပြတိုက်အရိုး
ဝေလငါးအရိုး သက္ကရာဇ်အရိုး
ရာဇဝင် အိုးပဲ့ကိုရွက်ပနာ
ဇာနစ်ကပ်ထိ အလွမ်းကျိန်စာသင့်နိန်မေ ငါမသိ။

တောမီးနာရီ သွီးခဲနာရီ ငှက်ဖျားနာရီ
ဥတုသုံးလီမာ ပဠာစာရီဇာတ်ကို ကံထရိုက်ယူလို့
ကျားတိ တောဝက်တိ ဝံတိ ပျော်ကတ်တေအရပ်မာ
မင်းနတ်သျှင် ဒေါင်းသျှော်တိ
ငါ့ကို လွမ်းကတ်သိယင့်လား။

သံတရာကွင်းက ငါလွမ်းရေကြိုးကြာတိ
လီသွန်တောင်က ငါလွမ်းရေ လင်းယုန်တိ
မင်းပါးတို့မည်သေ ရောက်နိန်ကတ်လာဝေ။
မင်းကတော့ မျက်ရည်တိကို မိဂါဝပ်ပြောင်းပစ်ဖို့
ကျိုးဖြူရွာ မရောက်နိုင်ရေ
ယူဇနာခါတ်လှေကားတိ ထောင်လို့
လျှရွန်စတုန်း ‘ကာစီနီ’ မှာ ဝိစကီသောက်လို့
ငါ့မာတော့ခါ မွန်းလို့ ‘ပြန်လမ်းမဟိရေမြစ်’ မာ
မြောင်ခရ ဝါးတုတ်ကို
ကောက်ညှင်းအရက်နန့် မြည်းယက်ပင်း
မိပန်းရံကိုလွမ်း မြို့စားသျှော်ကိုလွမ်း
လောင်းပေါက်တစ်စီး အိမ်မက်ယစ်ယစ်နန့်
မြို့စားသျှော်အတွက် ခေတ်ပေါ်ကဗျာတစ်ပုဒ်
ငိုပစ်လိုက် ငိုပစ်လိုက်။

နာဂိန္ဒချောင်းဖျား၊
ဇာကွေ့နားမှာ ပုစွန်တာဖြစ်လားလေ
ရက္ခိတတရားကို လေးဝတီနဒီအားလုံးမာ
ကွန်ပျူတာပိုင် ပရိဂရမ် သွင်းထားချင်ယင့်
မင်းသိပါစီ စိုင်းတင်
အိမ်တိုင်သီတစ်ပုံ ပီစာသီတစ်ပုံ ပြာဖြစ်ဗျာယ်
စီးနိန်ရေ မျက်ရည်တိပါရာဝေ
အသစ်မဟုတ်ကေလေ့
ဖြားရီလှိုင်းသျှော်တိကို
မင်းပါးတို့လွမ်းလက်ဆောင် ပို့လိုက်ပါယင့်ဝေ
လွမ်းစာကို ဂန္တဝင်အလုပ်ကြီးမှတ်ဗျာယ်
ဝဋ်ပါဆီလွမ်းပြီးကေ
ကပ်တကျိစီး နီလီဖို့ဗျာယ်ဝေ။

မောင်ခိုင်အောင်

လျှော့ကြိုး

ထိုနိန့်
ဒေနိန့်
မိုးထ
ညဇာ
နက်ဖြန်
နာရီကိုစား
အချိန်ကိုမျှားဗျာယ်
ပြက္ခဒိန်ကိုဝမ်းနှုတ်တေအဖြစ်။

သကာလူထားရေ စကား
ပျားရည်နန့်ချူ
နားခြုံအောင်ပြော
ရရေကိုး --- ရရေ
ကျေနပ်တေ။

နောင်ရဲခိုင်

မြောက်ဥမြို့ကို ရှုမျှော်သော်

ရခိုင်သမိုက်၊ ကနက်စိုက်
မြောက်ဥခေတ်ကို ၊ မြင်ယောင်ရေ။

မြို့ရိုးနန်းက၊ ကျို-ပြ၊ တံတိုင်း
အံ့လှိုင်းကျိုးမြောင်း၊ ခံတပ်ပေါင်း
တင့်တောင်းအင်အား၊ ဝင့်ကြွားဖွယ်။

တောင်စဉ်ရံပတ်၊ ငြိမလပ်
ထွဋ်မြတ်သရီ၊ ပဏာညီ
မွန်းချီလှပ၊ သာစွလေ။

ရခိုင်ညွန့်ဖူး၊ မြောက်ဥမှန်ကင်း
အာဏာချင်းရေ၊ ပြည်ထောင်မင်း။

ဖက်ကင်းတုနိုင်း၊ ခုံကျိုင်းအကျော်
မဟော်မြတ်ဥာဏ်၊ ဖြိုးပြည့်ရံ
ရွှီလျှံရောင်ခပ်၊ အံ့တမွတ်။

ရခိုင်မြောက်ဥ၊ မွန်ကြယ်မြူး
လျှောက်ယုံပျူး၊ ကြည်နူးရေ။

ချိုးကျူးအံ့ဩ၊ သာတမော
တွက်စားမိန့်မော၊ ကျွန်မနော
စောစောလွန်လူး၊ လှိုင်းဂယက်မူး
ဝမ်းနူးမပြယ်၊ နီဒါန်းသွယ်
ရင်ဝယ်ခံစား၊ မိခရလေ။
မြောက်ဥတစ်ဖြစ်၊ ထွန်းပေါ်လှစ်ကေ
ရင်နှင့်ပျော်မြူး၊ ဖော်ကျူးရရေ။

နတ်မြစ်-စန်းအောင်

သိဒ္ဓိတင်ခြင်း

ကဗျာဆရာ
အသပြာဗလာ
မရေမရာ
တစ်ချက်မှောက်ကံကြမ္မာ
ယတြာလဲမစွမ်း
စမ်းမတို့။

ဝါသနာအရင်းအနှီးက
အသပြာထမင်းမပီးခ
ဝမ်းမီးနန့်ခံယူချက်
အဖက်မညီ၊ အခြံမလှ
ဂဟဇာ ‘ချပိတ်’ကျလို့
‘ဖျာလိပ်’ချင်ဗျာယ်လာ
သိက္ခာနန့်ဗြဟ္မစိုရ်
ရောကြိုဗျာယ် မျိုချပလိုက်။

သိက္ခာလွတ်မလားဖို့အတွက်
ရိက္ခာပြတ်နိန့်ရေဘဝမှာ
ဆန္ဒတိပျို့တက်နိန့်လာ
အာခေါင်တွင်းက
‘ချင်ခြင်း’ကို လက်ထိုးအန်ပလိုက်။

ဟိုတယ်၊ မိုတယ်၊ရက်စတော့ရင့်ရို့အလယ်မှာ
အားငယ်ဗျာယ်ထယောင်နိန့်လာ
လရောင်ကိုအမြည်းလုပ်
‘တင်ဖြတ်’မှာ မြောင်ရိဂှက်
‘လက်မကိုက်’ မော့ချပလိုက်။

အက်(စ်)အီးနန့်ကော်ရိုလာ
ပါဂျရို၊ မာစီဒီး
အိမ်မက်ပီးဗျာယ် ခြောက်နိန့်လာ
ဖေါက်နိန့်ရေစိတ်ကို ခြွန်းအုပ်
ကွမ်းပြုတ်ရည်နန့် ချွေးထုတ်ပလိုက်။
ကိုင်း၊ -----။

လှိုင်း၊ ကမ္ဘာပ၊

လွဲချော်ခြင်း

ရင်ဖတ်ကြီး ကျန်းကျန်းခေါက်ခေါက်
ယင်းချင့်နန့်လား
တေးခြင်းဆိုဖို့။

စက္ကူလောင်းချေထဲက
အမြောက်သံတဒိန်းဒိန်း
ကြားလား။

မောင်းတဒူဒူခတ်လို့
သူကိုယ်သူ ‘နက်ဖြန်’လတ်
အတိတ်က။

နောက်ကျလို့လည်း ထ
မျက်နှာတောင် မသစ်ခ
သမိုင်းမှာ တစ်နိန့်ရာစာအတွက်
လျှာရည်တသောသောနန့်။

ပန်းကျောင်းပိတ်ချိန်

မုန်တိုင်းမိုးသက်ဟုန်လာရေ
နယုန်မိုးစက် စီလတ်တေ။

အရှိလီစို ချီလာရေ
ဝါးရုံတောမှာ ပြွေမှုတ်တေ။

ပန်းပွင့်သွေ့တရွှီ ထွက်လာရေ
ထွက်တေနီရာ ဇာကမသိ
မြက်ခင်းပြင်မှာ ကကွက်ဆင်ကေတအိအိ။

အိုအမင် ---
အကျွန်ထင်ရေ အမှန်တွေးမိ
ဒေပန်းပွင့်သွေ့ရို့စွာ
မြီအောက်ကျောင်းမှာ တက်လာမသိ။

ထိုသူရို့၏ ကျောင်းဝိဟာ
တန်းခါးပိတ်လို့ စာသင်ပါ
သင်ခန်းစာမပြီးဆုံး
ကစပ်ချင်ရေ တရုန်းရုန်း
အားလုံးထကပ် ဂျောင်မှာရပ်
သူရို့ဆရာ ကျောင်းမလွှတ်။

မိုးမပြတ်တမ်း ရွာလို့လာ
သူရို့ကျောင်းပိတ်ဗျာ
တောထဲမှာ သစ်ကိုင်းခက်
အချင်းချင်း ချက်လီယက်
သစ်ရွက်တဖြတ်ဖြတ် လှုပ်ခတ်ချိန်
လီရူးလိုက်လို့နိန်။

မိုးကြိုးဝရဇိန် လက်ခုတ်ခတ်
ပန်းဖုသွေ့တိပြီးထွက်လတ်
အဝတ်ရောင်စုံပတ်လို့ပါ
ပန်းနုရောင်နန့် ဖြူအဝါ။

ကြည့်လိုက်ချက်
လက်ခုဟပ်တစ်လူလူနန့်
နောက်ပြန် နောက်ပြန်
ခြင်သွေ့လတ်ထော။

ဇာတ်သိမ်းခါမှ
ကမ္မည်းထိုးချင်ကေ
'ပြီးပါပြီ'
အရာဇာမျှော်လင့်နိန်သိမ့်လေ
ယော် --- ။

နောင်အေး

ကြယ်ရဲ့စွာပန်းဇာတိ
အာကာပြည်မှာ တည်လို့ဟိ
မသိပါလားအိုအမင်
မမြင်ဖူးလားယင်
အိမ်ပြန်ချင်တဖြတ်ဖြတ်
ဘဇောင်ပျာယာခတ်။

မတ်တပ်ရပ်လို့ လက်မြောက်ကြို
သူရဲ့အမိကို
လိုက်ဖို့ဆိုရာ ငိုလို့တောင်း
အကျွန်ထင်မိကြောင်း။
ငါ့မှာအမိ အမင်ဟိရေပိုင်
သူရဲ့မှာအမိ အမင်ဟိနိုင်ရေ ဟိကတ်တေ။

ကလောင်နီ၊ မြောက်ဦး။

(တဂိုး၏ *The Creseant Moon* မှ *The Flower School*
ကို ဆီလျော်ရေးပိုင်ပြန်ဆိုပါရေ။)

ကိုယ်တိုင်ရိုး အတ္ထုပ္ပတ္တိ

ချစ်လိုက်တေ ဒေမြီပြင်
မြင်သူအံ့လားစီချင်။

စိုက်ပြလိုက်မေ ဇေကုန်
သီးပင်စားပင် အစုံ။

အရိပ်ရပင် ပန်းပင်
ကြည့်နိနိပလင်။

တစ်နှစ်စီလာ
ပိုးသတ်ဆီးကို အမယ်ရှာ
ဝါတ်မြီဩဇာကိုအကြောင်းပြ
ရိလောင်းဖို့ကိစ္စကိုပူပင်
မျိုးကွက်အမြင်နန့် စိုင်းစားသုံးသပ်ယင်း
ရောဂါအရွားပြတ်ကပ်လို့
စစနဲ့သီဖို့ကျခါမှ
အု(၆) ---
တစ်ခုပင်လေ့ မစိုက်နိုင်။

ကျောက်သားကျောက်တုံး ကဗျာမြို့

လိုတိုင်းရဆီ၊ လက်ညှိုးတစ်ချောင်း
ထိုးချင်စွာထိုး
ချောင်းလဲတောင်ဖြစ်
တောင်လဲချောင်းဖြစ်
နက်ချိုင့်ပိဝင်လားရေ ခုနှစ်တိ
ကန့်လန့်ကာနောက်မှာ။

ပြန်ပြားကျောက်စိမ်း မျက်နှာပြင်ထက်
ခုံးမို့တောင်တစ်လုံး
ဝုန်းကနဲ ထွက်ပြုလာ
မင်းတိက္ခလက်ညှိုးရှိမှာ။

ဝီးနီနီရ

ဆိုက်ဘေးရီးယား

ရီခဲ သွီးခဲ ဝိညာဉ်ခဲရေ
ဥက္ကာကြို့ တာရာကြို့ ကြယ်ကြို့ရေ အရပ်
ယင်းဇာတိက
မိုင်သုံးထောင်ဖြတ်ပျံပြီးကေ
ဒေမြို့မှာ ဆောင်းလာခိုကတ်တေ။

ရီပြာကောက်နံ့ ပန်းမန်သစ်သီး
ပေါကြွယ် ချိုမြိန် သင်းမြ
ကစ္ဆပနဒီနန့် ဘဲငါးရာတောင်
တောတန်း လယ်ပြင် ကွင်းပြင်မှာ
ရခိုင်နှင်းသျှေတိ ဝီလာကေ
သူရို့ လာကတ်ဗျာယ်လေ။

ရာသီကြမ်း ကောင်းကင်ကြမ်း မြေကြမ်းချိန်
ဇာတိကို တစ်ချက်သျှေဖွန်ပြီးကေ
ရခိုင်ရီပြင်မှာနီ ကောက်စရီသျှေတိပိုင်
လှိုင်းစီးရင်ခုန် ပျော်ရွှင် ငြိမ်းချမ်းနီကတ်ယဉ်။

ကျစ်ပြီးကေ သန်စွာလှစွာကို
သဘောကျလို့
မျိုးနွယ်ဆက်ပွားရအောင်
လှောင်ခြိမ့်ထဲ မွီးကြည့်စွာ
ရီစိသျှေရာသောက်တေ
အစာငြင်းပနာ အသိခံလားရေလို့
ဥရာဇ်မြေမိတ်ဆွေ ပြောဖူးရေ။
စစ်တွေဆောင်း ညဇာသားမှာ
ဆိုက်ဘေးရီးယားတစ် ငါ့အိမ်ယူလာရေ
မိတ်ဆွေတိ ထမင်းချက်စားဖို့လတ်။

အဝေ့ သူငယ်ချင်းရို့
ငါရို့မြို့ စိမ်းမြလှပမှုကို
လာဗျာယ်ဂုဏ်ပြုရေ ဥရောပမိတ်ဆွေတိပါ
နာဂိန္ဒမော်ကွန်းကို မသိကေလေ့
ဇာတိကိုချစ် အမိမြေကို ချစ်တေ
အဆင့်မြင့်ငှက်တိပါဝေ။

၁၆ ရာစု အဖီးရို့ဖော်စပ်
ပွိုစ်ပွိုစ် မော်ဒန်ဘဏ္ဍာတော်တိုက်
အမျှတ ဖျော်ရည်ချိုဖွင့်ပနာ
ဂန္ထဝင်အရိုးပျော့ရောဂါသည်ရို့ကို
ဆီးဝါးမကုခင် သောက်ခိုင်း
ပြီးကေ ---
မြောက်ဦးမြို့ပြင်ဖက်
လီကောင်းလီသန့်ခံထွက်ကတ်မေ
လာယ် ---
လာယ် ---။

ခိုင်လူ့ရိုးမ၊

(ကိုးသောင်းပုထိုးတော်သို့
ပဉ္စမအကြိမ်ဦးညွတ်မှု)

ခြံပိမ်းဆွဲနန်း လူ

အောင့်သက်တနားသေ့
 ရန်တည်တိုက်ခိုက်
 ဆွဲခြစ်ငင်ခြင်
 ငြုပ်နန်းအဆံ
 ရဲ့ --- သံမြည်ကျီး
 လျှပ်စီးရောင်ပြ
 ဆန္ဒမီးပြင်း
 လင်းတောက်လျှံရဲ
 အသက်လည်းရှူ
 လူ ---
 သူ၏ဆန္ဒပြည့်စေချာယ် --- ။

မြတ်သာထွန်း

မြစ်ကမ်းပန်လင်တောက် ပင်လယ်ဘက်သို့
 သူရိုပျံလီကတ်ယင့်
 ငှက်အုပ်ရှာတွဲကေ
 အမိမြေဆိုက်ဘေးရီးယားကို အတူတူပ
 မတို့ကေလေ့
 နှစ်ကောင်ထဲ ပျံလီကတ်ဖို့ယေ။

မောင်ခိုင်အောင်

အတ္တနောင်ကြိုး

ဒေရင်ဖတ်ကျဉ်းကျဉ်းသေ့မှာမှ
 မင်းက ---
 ကောင်းကောင်းပျော်ရေပိုင်ဂါဝေ။

ငါ့ခန္ဓာစွာ
 ဆယ်နှစ်ဆယ်မိုးတောင်မက
 ရာသီဥတုသုံးမျိုးအောက်က ပင်လယ်ကြီးထဲကို
 ငါးရှာဖို့ထွက်ပီးနိန်ရရေ
 လောင်းသေ့တစ်စင်းပိုင်ရာ --- ။

အချိန်တန်လို့လေ့
 စားသောက်အိပ်စက်ဖို့ကိုမသိ
 ကမ်းပါးတိမှာ ငါနိန်ရေ
 ကမ်းခြီကိုရာ ငါသိရေ
 အထီးကျန်၊ အိုဟောင်းခြင်းတိနန့် --- ။

သစ်ပုတ်သား
 လောင်းအဟောင်း(အဆိုး) တစ်စင်းပါရာဝေ
 ငြိတ်သျှော်တိ
 ဗလိသျှော်တိ
 ငှက်သျှော်တိ --- နားဖို့လောက်ရာရဗျာယ်
 ဝမ်းခေါင်းတစ်ဖွဲသျှော်ကိုလေ့
 အမြောင်းလိုက် အမြောင်းလိုက်
 အသားတိပဲ့ပနာကျ
 အဝေ ---
 ကြည့်ဖို့တောင်ကား မကောင်းဗျာယ် --- ။

ပလုပ်၊ ငြိတ်၊ ဗလိ၊ ငှက်
 ဒေကောင်သျှော်တိ
 ကောင်းကောင်းပင်
 ငါ့ရင်ဖတ်သျှော်မှာ ပျော်ကတ်တေဂါ --- ။

ထိုးအယင်ခါက
 ငါးရှာဖို့ဖီလာခေါ်လားခရေလူလေ့
 တစ်ခါပင်ပေါ်မလာလီဗျာယ်ကာ --- ။

အဝေ ---
 ကြီးကြီးတစ်ပင်နုနုလေ့သော့
 ပင်လယ်ကမ်းခြံမှာ
 နောင်းနောင်းချိုင့်ထားခလီသိမ့်ယင့် --- ။

မြောက်ဦးမြို့ကို လာလည်ပါ

ရခိုင်အဖို့၊ မြောက်ဦးမြို့မာ
 ကျောက်စာပီစာ၊ ဇာတိဘုရား
 ကျောက်သားလက်ရာ၊ နုပညာရို့
 ထိုမှာထွင်းဖြို၊ ဒေမှာပြိုပျက်
 ခိုးဝှက်ယူငင်၊ အမြင်မကောင်း
 တထောင်းမွကြို၊ မြို့မှာဝပ်စင်း
 ကြင်းဆန်းကြင်းလို့ ဟိနီယင့်။

တံတိုင်းပျက်ပြို၊ နန်းရာအိုနန့်
 ကျုံးကိုမြေဖို့၊ လူရို့အိမ်ဆောက်
 ကျုံးရာပျောက်လှ ဟိနီယင့်။
 ဒေနီချိန်ခါ၊ မြို့နန်းရာကို
 ဖွီရှာသုံးသပ်၊ တူးကပ်ဖော်ကတ်
 လေ့လာကတ်နန့်၊ လားကတ်လာကတ်
 ကြည့်ရှုကတ်နန့်၊ ရှုပ်ချခတ်လို့ ဟိနီယင့်။
 ထိုထိုရာရာ၊ အဖြာဖြာကို
 မကြာတစ်ခေါက်၊ အလည်ရောက်လို့
 မျက်မှောက်ထင်ထင်၊ လက်တွဲမြင်အောင်
 အယင်လာလို့လည်ပါလတ်။
 သို့သော် အတိတ်ကိုလွမ်း၊ ငိုယိုတမ်းလို့
 လွမ်းခြင်းဆိုဖို့မဟုတ်ပါ။

ရာဇဝင်ဟောင်း၊ သမိုင်းကြောင်းကို
 မညောင်းမပန်း၊ ဖြီးဖြန်းယမ်းတုတ်
 ဟိတ်ဟန်လုပ်လို့၊ လီပန်းကတ်ဖို့မဟုတ်ပါ။
 လေ့လာဖို့ဟု၊ ကြောင်းပြုထုတ်ဖော်
 အပျော်သဘော၊ တသောသောပင်
 ရယ်မောပျော်လိုက်၊ ဓါတ်ပုံရိုက်ခံ
 အိမ်ပြန်ကြဦးမဟုတ်ပါ။
 နိုင်ရာပိုင်ရာ၊ စေတနာနန့်
 ပြည်ရွာအတွက်၊ လက်တွဲတစ်ခု
 အကျိုးပြုဖို့၊ အဓိဋ္ဌာန်လို့ လာလည်ပါ။

မိုးကြိုင်

မြက်ရွက်အသီးရို့ မျက်နှာ
သံရည်ပူနုနီနီပိစက်ဖို့
ဝတ်ရုံနက်အသံ တဖြန်းဖြန်းနုနု
မင်း ပျံသန်းလာလတ်စွာလာ။

ဒေသ မြင်းရိုင်းကို ဇက်ပွင့်
လှံသွားမီးပွင့် တလက်လက်နုနု
နီငှက်သျှေရို့ သံချိုမြစ်ကို
သွီးကန္တာရ
မင်း ဖြစ်စီခရေကာ။

ဇာအတွက်နုနုမင်း
သားမဲ့အီးစက် ရင်ခွင်ထက်မှာ
နီရည်စက်တိ ပြန်ကြင်း
သချိုင်းမြေလုပ်
လောကစည်းပြင်ကို ထုတ်ပစ်လိုက်ရစွာ။

အချိန်အခါလည်း မသင့်
နီနုရာလည်းမတင့်ရေ မိုး
အရှိန်အဝါဝင့်
မလိမ်မာကျင့်ရေ မိုး
မင်းလေ
ကျိန်စာသင့်ရေ မိုး
ကျန်စာသင့်ရေ မိုး။

နောင်အေး၊ အနောက်၊

ဘဏ္ဍာ

ကြားလာ ---
ထွေတောင်တိထက်က
အညောက်ပေါက်ဇာတိ
ပြောပြနီနီရေစကား။

ကြားလာ ---
လက်ဆည်ကန်ရီပြင်
ညင်သာလီညှင်းဖိတိုး
ရိုးအီမလားရေ
သီခြင်းစာသားတိ။

မြင်လာ ---
အတိတ်က
အိပ်မက်ဖြစ်လီရဖို့လား
ထွေကျောက်ထက်စာတိ
တည်ဟိလီသမျှကာ။

မြင်လာ ---
အတိတ်ကို 'ဇစ်'ဖြတ်
ရင်ဖွင့်အထုပ်ဖြိုပြရေ
နန်းတော်ခြံရာကို။

အရိုင်း၊ မြို့ဟောင်း၊

သုံးသပ်ခြင်း

ထိုမှာလေ့ ဆရာ
ကြောက်ရစွာ။

ဒေမှာလေ့ ဆရာ
ကြောက်ရစွာ။

ဆရာဆရာ
ကြောက်ရစွာချည်း
ဆရာမပြ
ငပိဖတ်က --- နည်းမကျလေ့။

ဆရာအကြိုက်
မျက်ဖြူဆိုက်အောင် --- ။

ဆရာများသီ
သားမသီ(သေ)အောင်
အလီလီဆန်းစစ်ဖို့လို့ဗျာယ်
သူငယ်ချင်း --- ။

သိန်းနောင်

လခြမ်းမြီ

နဒီကစ္ဆပ အဗ္ဗန
ရိုးမရင်ခွင် လှမျိုးဆင်
သင်ကြိုင်လွမ်း ရှိရောင်သန်း
ကမ်းပြာသောင်ခြံ လခြမ်းမြီ။

မျိုးရိုးစိုင်းလာ အဇူဇာ
ခိုင်မာကြာညောင်း သမိုင်းကြောင်း
လက်ပြောင်းယူလတ် ရှိဖို့မြတ်
လေးရပ်ဝတီ လခြမ်းမြီ။

အမျိုးသီလ နှစ်ဌာန
ပြည့်ဝမဏ္ဍိုင် စောင့်စွမ်းနိုင်
ရက္ခိုင်နာမ ဘွဲ့မည်လှ
တွင်ခပါလီ လခြမ်းမြီ။

ဘားဘူဒိုင်းကျီ ရှိသက်သီ
ဆန်ရိသားငါး ပြည်သွီးသား
သစ်ဝါးသယံ မိုးထိရံ
ပြည့်ဝန်ပေါလီ လခြမ်းမြီ။

အဲအန်မော်ကွန်း သိုက်နိဒါန်း
ကျမ်းဓမ္မသတ် နဝရတ်
စပ်ဆိုစာပြု ဘွဲ့ရတု
နုပွင့်ပီ လခြမ်းမြီ။
အရွှေသာခြင်း မွှီးကြိုင်သင်း
စောင်းညှင်းပတ်သာ စည်ငါးဖြာ
သာယာငြိမ့်ညောင်း သံချိုနောင်း
ညွတ်ပျောင်းလွင်သီ လခြမ်းမြီ။

သန္တာကမ်းမြီ ရိုးတောင်ခြံ
ရောင်နီဆွတ်ဖြန်း စိမ်းစိုလန်း
ပန်းမျိုးစုံစီ ပွင့်လှစီ
မွှီးယုံလှိုင်စီ ကြိုင်လှစီ
စိုင်းလာထွန်းစီ လခြမ်းမြီ။

မောင်နန်းလှ၊ မြောက်ဦး

ရွာကျောင်း

အသီးတရာ၊ အညှာတစ်ခုတေးခြင်း
ရင်တွင်းမှာဟိ
ခံစားသိယင့် --- ။

ငါ့အရိပ်မှာခို
ငါ့ကိုချော့သိပ်
ငါမအိပ်ခင်
ပြင်ပလောက
ရောက်လားခကတ်တေ။

ရွာတောင်ပိုင်းက
'မဲမကြီး'သား
နိုင်ငံခြားမှာ ဒေါ်လာရှာနီရေလတ်။

ငါ့နီရာဘေး
'ကျွဲသဲမုန့်'ရောင်းရေ
'အဘောင်သျှေ'သမီး
ဆရာဝန်ကြီးဖြစ်လို့
မြို့ကလူတိ
အပူမဟိအောင်
စွမ်းဆောင်နိုင်ရေလတ်။

'အဟောတော်သား'
'မောင်ထိပ်ပြား'လဲ
တောထဲတောင်ထဲ
ရဲရဲတောက်စိတ်မိတ်
လူမွန်မြတ်က
'သူရဲ'ဘွဲ့တောင် ရရေလတ်။

ငါ့အနားက
ကမ်းပိုင်းဖျားမှာ
ငါးပုစွန်မိုး
ကြီးပွားနိန်ရေသူ
'မောင်စိန်ဖြူ'လတ်။

ငါ ---
အညှာတစ်ခု
ပြုပြင်ဖို့လူမဟိ
'တိုင်'တိယိုင်ဗျာ
'အကာ'နတ္ထိ

'ကြမ်း'တိပေါက်ပြ
မမြဲသဘော
စောကြောမိရေခါ
အသီးတစ်ရာ
ဆက်ဗျာဆက်ဗျာ
သီးလားနိုင်ဖို့လားလို့
ဘုရားတမိ၊ ရင်လီးခမိရေတော။

မင်းသန္တာ၊ ရခိုင်ပြည်၊

မြောက်ဦး

ရိုးမချက်ကြို့၊ သန္တာမြို့ဖွား
နဒီကစ္ဆပ၊ အဓွနလွင်ပြင်
ရင်ခွင်မှာကြီး၊ ချစ်သားထွီး။

သပိုင်းတစ်ခေတ်၊ မော်ကွန်းသစ်ကို
ဖွင့်လှစ်ကမ္ဘည်း၊ ထိုးလီဗျာယ်။

မျိုးဂုဏ်ဖြိုးမောက်၊ ထီးနန်းဆောက်လို့
ထွန်းတောက်ကမ္ဘာ၊ ကျော်လီဗျာယ်။

ရက္ခိုင့်အောင်လံ၊ ဇာတိမာန်ကို
တိမ်ယံမိုးထိ လွှင့်လီဗျာယ်။

ရိုးမသားကောင်း၊ ဘဝပြောင်းလဲ
ရှိဟောင်းမို့နှစ်၊ ရတနာစစ်ရို့
ဆန်းသစ်ကြီးကျယ်
ခမ်းနားထည်တုံး၊ ဝင့်ကြွားတုံး။

အို --- ချစ်သားထွီး ---
နင်ကားမသိ၊ ဒေရီမြို့မှာ
တည်အံ့ကမ္ဘာတိုင်လိမ့်တည်း။

တက်ထွန်းနီ၊ မြောက်ဦး၊

ဆံတော်ရှင်ဘုရားဖူး

သဇင်ပန်းခိုင်၊
တမြိုင်မြိုင်ကေ၊ နံ့ကြိုင်ထုံမွီး --- ။

လနတ်တော်ကေ၊
သဇင်သင်းကေ၊ နှင်းအီးအီးနန့် --- ။

စိုးမဲကျီလေ၊
တောင်ခြံရွာစပ်၊ တအောင့်ရပ်ပျာယ်
တောင်ကြောကိုကျော်
ဆံတော်ရှင်လေ၊ သျှင်ကျော်ဘုရား
ဖူးဇောင်လားမေ၊ သာစွလေ။
သာယာအီးလေ၊ သာစွလေ။

မောင်ကောက်စံ

ဇာတ်ပျက်ခန်း

(၁)
တည်ကျင်နန့်ခုံးကြက်- ရောစပ်ယုက်ကေ
ဇာတ်ပျက်ဗန္ဓတ်ဖြစ်ဖို့ယေ။

(၂)
ဗန္ဓတ်ဆိုကေ-နောက်ကာလမှာ
တည်ကျင်မဟုတ်-ဒုံးမဟုတ်ပဲ
မျိုးငုတ်ဗိဇ -ရှာမရနန့်
ဘဝပီပြင်ဖို့သိလား။

(၃)
'တည်ကျင်မ'ဖြစ်က
တည်ကျင်သမီးသား-မိုးပြလားလေ
တည်ကျင်မျိုးရိုး တည်လိမ့်မေ။

(၄)
'ဒုံးမ'ဖြစ်က
ဒုံးစစ်သွီးမြတ် -မိုးပြကတ်လေ
ဒုံးဇာတ်မျိုးရိုး ရှည်လိမ့်မေ။

(၅)
အို --- ညီမချစ်
မိစစ်ဖစစ် -မျိုးရိုးစစ်လျက်
ခွဲပစ်ခြားနား-ကိုယ့်သွီးသားကို
မျိုးခြားနန့်စပ်-သွီးနှောကတ်ကေ
ဗန္ဓတ်မိလို့ခေါ်ဖို့ကား။

သာတင်မြ၊မင်းပြား၊

စစ်တွေလီပျံကွင်း

သူ့ကိုလိုက်ပို့ခရေ
တာယာစလိမ့်ဗျာယ်လေ
နှိုင်းကြောင်တောင် ကောင်းကင်ပြတ်ကျပါယဉ်
ဖာလောက်ကြာဖို့လေးယေ
ပင်လယ်ရိုးမ စက္ကူဖြစ်လားဖို့ပ။

အို --- အမင်
ဒေသားသေ့ လွမ်းဖို့သက်သက်လူဖြစ်လာရရေ
သွီးထဲကတောအုပ်လေး ကျကွဲခဗျာယ်
ညှို့တိကသောက်လို့မယစ်နိုင်
အန်ဖတ်တိရာ အိမ်မက်ဖြစ်လီယဉ်။
နောက်ဆုံးကြီးမျှင်သေ့
ပန်းကုံးဖြစ်နိုင်ဖို့သိလား။

ကြင်နာနှုတ်ဆက်
ပြီးကေ ပါးကိုဖောက်ခနဲသတ်ပစ်ကတ်
ပွဲလယ်ကောင်မှာ မျက်ရည်ကျရဲပါရေ
ဒေချင့်ဇာတ်ဝင်ခန်း မဟုတ်ဝေ။

နောက်ဆုံးမှာတော့ခါ
လှိုကားရင်းမှာ
ဒေကောင် ပြောနိန်ကျစကား ‘ရပါရေ’
လားပါလီ ပျံပါလီ။

မောင်ခိုင်အောင်

သံဝေဂ

လူဆိုစွာ ---
သီးမျိုးလို့
အကြိမ်ကြိမ် ‘ငါ’ပြောခ။

လူသီခါ ---
သခါရ
‘ငါ’တရားကျ။

ယေကေလေ့ ---
‘ငါ’()သီခါ
ဖို့ဆည်မရ
မြို့ပြာလူကျ။

သဇင်မြေ-ခိုင်ထွန်း

လူမမာ

‘လ’က ခိုးယူထားရေအလှနန့်
ကမ္ဘာကို ဖျားယောင်း
ပင်လယ်ရို့ ကခုန်လို့ကောင်းတုန်း
မုန်တိုင်းက ယူနီဖောင်းအပြည့်နန့်
ဇကုန်ခြစ်ယူလားခဗျာယ်။

ယင်းပိုင်နန့်
ရာသီမြစ်လေ့ အထပ်ထပ်တိုက်စား
ရွှီရည်စိမ် အစိုင်းစား
နာရီပျက်တစ်လုံးထဲ ဝင်အိပ်
အလယ်လတ်တန်းစား အသိတရားက
ရက်ပြတ်ရက်ပြတ်ရက် --- ရှက်ပြရရေ။

တစ်ခါက အံ့ပစ်ချင်ရေ မသတိစွာနန့်
သကြားကွပ် မုသားကိုမျိုချ
ယုတ်ညံ့စွာက ပရိုမီနာပါးပါးနှိမ်း
ငါ့ဂုတ်ထက် ဝှစီးလို့။

ဇေဝဇဝါဖြစ်စွာနန့်
နီစိုင်းသုံးစကားကို ကျုံ့ပစ်
တွဲလူတိုင်းကို ပြီးပြဖြစ်တေခါ
လောင်ပေါ်စာရွက်ဟောင်းတစ်ချို့
ဝန်ဆောင်မှုအထုပ်အပိုးရို့
ခွီးခြီးအပျက်မှာ ပုံလို့။

ရိုးမ

(၁)
 တောင်မဟီရိုးမ
 ရောင်နီနိုးဆွ နိုးထသောခါ။

မိုးသောက်ထပန်း
 နီခြည်လန်းလို့ လန်းဆန်းဝီဆာ။

အမျိုးသီလ
 ရက္ခိတတရား၊ နှလုံးမြီပြင်။

ရိမြီကောင်းရေ ရိုးမ
 အစိုင်အလာကောင်းရေ ရိုးမ
 အောက်ခြီခိုင်ရေ ရိုးမ
 မဟာရိုးမ မေတ္တာသျှင်။

(၂)
 အမှောင်ကိုထိုးဖောက်
 ရောင်ခြည်ဖြိုးမောက် တမိုးသောက်တေခါ။

မျက်နှာသစ်မြက်
 နှင်းစက်သောက်စို့ စိမ်းလို့စိုလွင်။

ရီကြိုင်စိမ့်စမ်း
 ပြည်ရခိုင်စိမ်းလန်း ငြိမ်းချမ်းရင်ခွင်။

အပြုံးပျားရိုးသား ရိုးမ
 နှလုံးသားနိုးကြား ရိုးမ
 မညှိုးနိုင်ရေ ရိုးမ
 မဟာရိုးမ မေတ္တာသျှင်။

(၃)
 နီဝန်းနှိပ်စက်
 ခေါင်းထိပ်တက်လို့ စိတ်ပျက်ပူပင်။

မြီသားကွဲအက်
 ဂဟေဆက်ဖို့ မိုးစက်ပျင်ဆင်။

လောကညှင်းဆဲ
 သောကဆင်းရဲ အခက်အခဲမငြိငြင်။

သဘာဝမြင့်မြတ် ရိုးမ
 ထာဝရခွင့်လွတ် ရိုးမ
 ဇာနီရင်ခွင် ရိုးမ
 မဟာရိုးမ စေတနာသျှင်။

ပွဲမပြီးခင်မှာ
 ငါ့ကိုယ်ငါ
 ရက်ပြတ်ရက်ပြတ် လေးစားပြရ
 ရက်ပြတ်ရက်ပြတ် ပြီးပြရ
 ရက်ပြတ်ရက်ပြတ် အော်ငေါက်ပစ်ရ
 ရက်ပြတ်ရက်ပြတ် နှစ်သိမ့်ရ
 ယင်းပိုင်နန့်
 ကွဲကြီးစုတ်ပြတ် သွပ်သွပ်ခါမရှူးဖို့
 ရက်ပြတ်ရက်ပြတ် ခေါင်းခါပစ်နီနီရယင့်။

လူ့သာမောင့်

အမှတ်တရ

မင်းထီးဘုရင်
နန်းသက်ကုန်ခါ
လက်ညှိုးကမပါ။

အင်္ဂုလိမာလလေ့
စက်နန်းရာညှပ်
ဖြတ်ချင်ဆီဖြတ်
ညှပ်ချင်ဆီညှပ်လီ။

နန်းတိုင်ကထုံးဖြူ
မုန့်လုံးမှာစက္ကူကပ်
လက်ညှိုးနဲ့ထွက်နိန်ရေ။

အဘာအဘာ
မင်းကြီးနန်းသမင်
ခင်နိန်လို့တော်သိမ့်ယဉ်။

နောင်ရဲခိုင်

(၄)
တနိန့်ကုန်ဆုံး
နီလုံးပျောက်လှ တိမ်တောင်ဆည်းစွာ။

ရီလှိုင်းပျိုရို၊
ကမ်းသို့လှမ်းတက် ဝမ်းပမ်းတသာ။

အိမ်ပြန်ငှက်ရို၊
တောင်ဖန်ယုက်လို့ ဘဝတွက်အားအင်။

အမှောင်ဖောက်လို့၊ မပျောက်ရိုးမ
နီရောင်ပြယ်လို့၊ မကွယ်ရိုးမ
ကမ္ဘာတည်သရွှိ၊ တည်ဟိရိုးမ
မဟာရိုးမ သစ္စာသျှင်။

စိုင်းဒြား၊ အဋ္ဌနာ၊

မျိုးနန်းပိုး

(၁)
အနောက်လီမှာ
ရွင့်ပါလာရေ
ဒေါ်လာတစ်ရွက်။

(၂)
ဒေါ်လာတစ်ရွက်
မက်လောက်တေထော
ရမက်စောငင် ---
'အမျိုးသီလ
နှစ်ဌာနကို
စောင့်ထပိုင်ပိုင် ---
ရခိုင်တံဆိပ်
ဖြုတ်ဆိပ်ကေထင်။

(၃)
ဂန္ထဝင်စံထား
ရင်မှာခံစားဗျာ
မစားရ ငတ်ပတ်စီ
မသီသရွှီ
ဇာဒုက္ခတွဲတွဲ
ဇာတိတချက်
အပျက်မခံ
ဆီးမပြယ်ပန်းမညှိုး
မျိုးမှာပိုးမထိုးစီရ
ရခိုင်သမ
ရခိုင်သမ
ရခိုင်သမဟိတ်လို့
ထယဟောပလိုက်ဖိ။

နတ်မြစ်လှိုင်းပြာ

(ဒေါ်လာစစ်မြို့ပြင်မှာ
တိုက်ပွဲဝင်နိန်ကတ်တေ
အမျိုးကောင်းသမီးရဲ့အတွက် ဂုဏ်ပြုပါရေ)

ဗလာစာရွက် အစုတ်တစ်ရွက်

(၁)
အကျွန်ုပ်ငိုကျ
ကျွမ်းခရပါယင့် လခြမ်းမြီ
ဝန်မကျီမှုအတွက်
ဝန်ချမတောင်းပန်ပါရစီကေ့
ခွင့်လဲ့
မလွှတ်လီပါကေ့လေ။

(၂)
လခြမ်းမြီလေ
မြီကိုချစ်ကေ
တီဖြစ်တေဆိုစကား
ကြားဖူးတောင်မက နားလည်
အကျွန်လေ
ကိုယ့်အရိပ်သေ့ ကိုယ်ကြည့်ပနာ
အားတင်းပနာလျှောက်ခ
ကြက်ယက်ယက်ပနာ ဝမ်းစာရှာ
နာစွာကို ပဇီကိုက်
မမိုက်ဖို့
ကိုယ့်ကိုကိုယ် ဆုံးမ
လူလုံးမလှသိတောင်မှ
တီဖြစ်ရစွာနန့် မကျေ့နပ်
ကျေးဇူးဆပ်ချင်ပါယင့်လေ။

(၃)
အကျွန်လေ
ရိုးဂုဏ်ချေ တဖဲ့တစနန့်
မသက်မသာရွှီလားယင်း
အဆင်းမဟိတ်လမ်းမှာ
တခါတခါ
ငါဇာလားနိန်လေ မိန်းမိ
မျက်စိစုံမှိုတ် စဉ်းစား
'သား'ကိုပြစရာ
ဇာမြီရာလေ့မဟိရေ အကောင်
ယောင်ခြောက်ဆယ်ပခုံးမှာ
အနာဖီးသေ့တစ်ခုလောက်
လက်ထောက်ပြစရာ
ကျန်ပါရစီလား-လခြမ်းမြီလေ။

ကိုစိမ်

ဟိုက်ဝေးလမ်း

ဟိုက်ဝေးလမ်းမတိ
မြို့ပြများစွာဖြတ်သန်း
ယင်းပိုင် စူပါလမ်းထက်မှာ
လျင်မြန်စွာပြီးလွှားနိုင်ရေ
မော်တော်ဂါရီများစွာ
နိုင်ငံတကာမှာဟိရေလတ်။

ငါရို့ပါးကဟိုက်ဝေးလမ်း
ပြာနမ်းနှမ်းအပြောကျယ်
ဒေဘင်္ဂလားပင်လယ်မလှား။

‘လူပဒေသာ’ တင်ပနာ
ရီပြင်လားအမြန်ကား
တစ်နာရီဆယ်ပိုင်အလားနှုန်းနုန့်
တဂျုန်းဂျုန်းခုတ်မောင်းလို့။

ယော ---
ငါရို့ပါးက မိုးပျံလမ်း
ကျည်ဆန်ရထားတိလားနိန်ထော
စောင့်ပါလီဖီရထားလက်မှတ်
ရတတ်ကေလေ့ မသေချာ
ရာသီဥတုသာယာကေမှ
မိုးပျံလမ်းမှာအခန့်သား
ကျည်ဆန်ရထားစီးလို့ပ။

ညီပု

ထင်ဟပ်တေဝါ မြင်ရရေဝါ

ရမ်းပေါက်လီရူး
ဆွတ်ခူးနွီချ
ကြွီကျရွက်ကျင်
ကန်ရီပြင်ထက်
ဦးတည်ချက်မဟိ
လီဖီတိုးရာ
မျိုး(မျော)လို့ပါ
ရောက်မိရောက်ရာ
ရွက်ခြောက်ရီပြင်
ထင်ဟပ်တေပိုင်။

လူ့ရွာလူရိုင်း
လူ့သမိုင်းကို
နှိုင်းယှဉ်ချက်ပြ
ဝါ-အရ။

ပြင်ပသရုပ်
ပျားရည်သုတ်လို့
ပြရုပ်လုပ်ဇာတ်ခင်း
အတွင်းဖြစ်စုံ
စစ်မှန်ပုံကို
ကြေးမုံမှန်ပြင်
ထင်ဟပ်တေဝါ။
လုပ်ဇာတ်နှင့်ဖြစ်ရပ်
ပေါင်းစပ်အဝင်
မြင်ရရေဝါ။

သျှင်အုန်း

ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း

ကိုလိုနီစီကာလိပ်သောက်ပနာ
ကောင်းဘွိုင်ဒေါက်ကျာဆောင်းလို့
ခန္ဓာစောင်းလာရေလူကရာ
ခေတ်ကိုနားလည်ကတ်ဖို့ တရားလာဟော --- ။

ဝီးနီရ

ယင်မရိုင်း ကိုယ်ကျင့်တရား

ကျီးအာသီးမှည့် မျက်လုံး
အမြဲကျော်ရောင် တောင်ပံ
မီးပျိုင့်သဏ္ဍာန် ယင်မ ရိုင်း
တောတိုင်း တောင်တိုင်း
မြို့တိုင်း ရွာတိုင်း
စိတ်ထင်တိုင်း ပျံသန်း
မျက်ကန်းအရူးပမာ
မစင်ထက်မှာနား
စား
ပန်းပွင့်ထက်မှာနား
သဒ္ဓါဘုတ်မှာနား
ထိုမှာနား ဒေမှာနား
ထိုချင့်စား ဒေချင့်စား
တွံရာစား
မြင်ရာစား
ဘောင်ကမ်းနားမဟီ
အားနာမှုချိနဲ့
ကဲ့ရဲ့မှုခံဝတ်ရုံ
ခုံမင်စွာခြံထား
မေတ္တာသုတ္တန်တရားတော်အား
သရော် နီသူပါကား။

ခိုင်လူ့ရိုးမာ

ရခိုင်သားလေ ရင်လီးရေ

ရခိုင်ဟူသည်၊ မျိုးသီလကို
စောင့်လှပိုင်ပိုင်၊ ထိန်းသိမ်းနိုင်ဖို့
ဖွီးကြိုင်သတင်း ကမ္ဘာခွင်မှာ
ဂုဏ်ရောင်လင်းခ ကျော်ဖောခယဉ်။

ဒေနိရခိုင် မခိုင်ကျင့်ပျက်
အမျိုးဖျက်ကာ သွီးရောလာကေ
ရခိုင်သားလေ ရင်လီးရေ။

ဒေနိရခိုင် နိုင်ရာဖိနင်း
အချင်းချင်းပင် ကြင်နာကင်းပြတ်
ညီညွတ်မှုစီး အမြင်ဆွီးကေ
ရခိုင်သားလေ ရင်လီးရေ။

ဒေနိရခိုင် ကိုယ်ပိုင်စီးပွား
ဝမ်းခါးလုံမျှ ကြွယ်ဝလှကေ
မာနတံခွန် မိုးယံကိုထိ
မျိုးလည်းမသိ ဆွီမသိယာ
ဇာသူပင်သီ ငါမထီဗျာ
တစ်ထပ်စာကိုပင် တစ်သက်ထင်ကေ
ရခိုင်သားလေ ရင်လီးရေ။

ဒေနိရခိုင် ယိမ်းယိုင်စီးပွား
ကျင့်ဖောက်ပြားကာ ဇာတီပုထိုး
အမျိုးမျိုးကို ရိုက်ချိုးမြီလှန်
မကျန်ပါကေ ရခိုင်သားလေ
ရင်လီးရေ။

ဒေနိရခိုင် မျိုးစိုင်းသွီးအု
နုနုနယ်နယ် လူငယ်အများ
တတ်ထားပညာ ဟိကတ်ပါလည်း
လိမ္မာနဲ့စပ် ကိုယ့်သမိုင်းကို
မသိကတ်ပြန် မျိုးမာန်ကင်းစီး
မဆိုင်ရာမှာ အပြိုင်လုပ်ကေ
ယစ်ထုပ်ကြီးတိ ဒေနိချိန်ခါ
ဖြစ်များလာကေ ရခိုင်သားလေ
ရင်လီးရေ။

ခညဉ်း

နှိုးခလိုက်ပါဖိ

ဖိုးခေါင်းတောင်တန်းစွာ
အိပ်ရာထခါစ၊ အပျိုသျှင်ပိုင်
မဆင်မပျင် လှနိန်လီယဉ်။

ကစ္ဆပနဒီ၏
ဒေါသကြီးဘိ လှိုင်းလုံး
ခါးသီးစွာပြီးနီ၊ ကမ်းမြောင်မြီ။

ခညဉ်ခါရာ
ရမ္မာမေဃ၊ လှပမှုတိ
မြတ်နိုးမှုတိ၊ ဖြားရီမြင့်သစ်
ရာစုခေတ်များနန့်အပြိုင်။

ယေဓမ္မာဟေတု ပဘာဝါ --- ။
ဗုဒ္ဓ၏ဒေသနာ
မဟာမုနိပုံရိပ်
သေလာဂီရိတောင်ထိပ်က
ထွန်းပရေ အလင်းရောင်
နှစ်ပေါင်းထောင်ချီခဗျာလေ။

မာရယုအစ
'သမတရာဇာ'အဆုံး
အားလုံးသောမင်းများ ထားခရေအဖို့
စာပီဂီတ၊ အနုသုခုမ
ယဉ်ကျေးမှု ပြယုဂ်တိစ္ဆာ
မျက်မှောက်ကာလ၏။ ပိုင်သျှင်မဟိပစ္စည်းပိုင်။

သျှစ်သောင်း ထုက္ကန်
ဆံတော်ဘုရား၊ မာန်ငါးပါး
များလှရေအဖို့၊ ရတနာရွှီမြို့မှာ
လုံခြုံမှု ကင်းပီးနီတုံး။
“နီမင်းကြီးဝင်လားဗျာယ်ကာလို့
လွမ်းဆွတ်တသ မျက်ရည်ကျနီကေ
ကြယ်သျှေတိနန့်ပါလွဲရလိမ့်မေ’ဆိုရေ
တရိုး၏ကဗျာ နှိုးခလိုက်ပါဖိ။

ကြူးသစ်၊မင်းပြား၊

ကျိန်းရိပ်မြို့အပိုင်းအစ

အဗ္ဗနယ နဒီ
လေးမြို့မြစ်မဟီစွာ
ခေတ်အဆက်ဆက် ယိမ်းကယင်းပင်
ကျိန်းတောင်တန်းကိုဦးတိုက်
ဒေမြို့ --- ဒေမြို့ကိုဖြစ်စီခရေ။

မော်ကွန်းတင်ဖြစ်ခရေ
ကျိန်းကျွန်းတိုင်းကို
ရာဇဝင်ရိုင်းစီရေကာလနောက်မှာ
'မင်းပြ --- မင်းပြား'လို့
ဒေမြို့သျှေ လူလားမြောက်ပါလတ်တေ။

အဂုတော့ခါ
ရာမောင်သျှင်မဒေါသ
အဗ္ဗနယ နဒီ ရိပါတ်နန့်
တဖြည်းဖြည်းပါးပါလတ်တေ
မြို့အနားသတ်မျဉ်းကိုတော့ခါ
ငါးစရိုင်းချောင်းကျွန်းမှာရာ
ရှာကြည့်ပါဖိ --- ။

ဇော်ထွီး

ရင်ကွဲနာ

ရွှီစ ရွှီခွံ ရွှီနံ ရွှီသီး
မြိဝီးရပ်ခြား လားလီယင့်လေ လားလီယင့်။
တောင်ခြံရင်းမှာ ပြာမီးငဗို့
တလင်းသွီခြောက်ရောက်လီယင့်လေရောက်လီယင့်။

မောင်နိုင်အောင်

နိယမ်းကားနှင့် လမ်းခွဲလိုက်

အော် --- ဥဩပျို
တေးချိုချိုနှင့်
နို့ကိုကြိုနိန်စွာလား။

ထော ---
ထိုမာ --- ဒေမာ
အရိုးထက်အရိတင်ဗျာ
အာခြောက်ခြောက်သစ်ပင်တိ၊
စပါးမြင်ယက် ဝမ်းညှင်နိန်ရရေ
ကောက်နံ့ကောက်မ တစ်ရွှံပိုင်
ကြောရိဖွတ်ကျား စပါးရိတ်သားတစ်စုပိုင်
အူထဲက တပြုပြု တရုရမြည်ပနာ
အာပေါက်ကစီးဆင်းဖို့ သွင်းကုန်အဝင်မျှော်နိန်ယှောင်
လီအီး၊ ရီအီးကို တမ်းတ
ရင်တမမနှောင့် မျှော်နိန်ရစွာ။

ရွေး ဘယ်စီး၊ ညာစီးကျနိန်ရေ
တောကြီးတောင်ကြီးတိ
ထော --- မခံချို
ဟိသမျှအားနှင့် ရွန့်
လိမ်လိမ်တွန့်တွန့် ပျင်နိန်ကတ်စွာ။

အေနို့စွာလေ
ကြိုင်နိန်ရေ‘မေတ္တာ’စမ်းချောင်းထဲ
ရီတဝ သဲပနာ
‘စေတနာ’ကို နိပူလှန်း
‘သစ္စာ’ခြောက်ခြောက်ခမ်းအောင် လုပ်ပစ်သိရေ။

ဩဝါ --- ဥဩပျို
‘တယတာ’မဆိုဝံ့သိလား။

မောင်ခိုင်မျိုး၊ ရမ်းဗြဲသား။

သျှင်သာရခိုင်တန်ဆောင်လော

ရောခိတ မော်ဒန်ကဗျာ
အာကာသမှာလမ်းလျှောက်။

ကျေးလက်က စိုးကိုလာ
ပိတ်ပြင်မှာ ခြံရာပျောက်
ချွေးတပေါက်ပေါက်။

အာတိတ်ဒေသမှာ
အိုဇုန်းလွှာ တစ်ပေါက်နှစ်ပေါက်

ရိုးမကိုအဖွိုးနှုတ်
ဝါးတုတ်ချိုးသူ ရီတစ်ခွက်နန့်
သက်ပြင်းသံဖျောက်။

ကွန်ပျူတာခိုင်းရပ်ပိုး
ဦးနှောက်သားကိုထိုးဖောက်။

နိပူကျာကျာ
ပြင်လယ်ခေါင်မှာ ဝါးခမောက်နန့်
ကျွဲနွားကိုငေါက်။

ခါးသက်နှောင်တ

အီးစက်နီရေ နီမင်း
ချွေးထွက်နီရေ လီညှင်း
လမင်းပန်းခင်း
ညည်းခြင်းတိဖွဲ့ဆို
ဝေဒနာကိုပေါင်းတင်
သံစဉ်မဲ့ကောင်းကင်ရေ
အညှက်ဆိုးယောင် ယှုပ်နီယင့်။

ကာလယန္တရား
နီရက်များကိုဆွဲစိ
ဒါဏ်ပိနီရေ ပြက္ခဒိန်
အိပ်ချိန်စားချိန်မမှန်
မြားလုံစူးဝင်
အားအင်ချိနဲ့လာယင့်။

စကားမတတ် ကံတရား
အမှန်တရားကို မျက်ကွယ်ပြု
ဖင်ခုထိုင်နီဆဲ။

လူတိုင်းကြိုက်တေ သမုဒယ
အနုသယဈီးကွက်
အရောင်းသက်နီသမျှ
ငါ့ဘဝအီးစက်
ချွေးမထွက်စွာကြာလခယာ။

ထူးဝေလင်း၊ အဗ္ဗနုလီညှင်း၊

ပြီချင်သူပြီ ကွဲချင်သူကွဲ
လဲချင်သူလဲ မှောက်ချင်သူမှောက်
ပျောက်ချင်သူပျောက် သီချင်သူသီ
လခြမ်းမြီက လူတစ်ယောက်။

ဗီဒီယိုလား ခါလား
ငှက်ဖျား နန့်ကြိုင်း ခါကြိုင်း
ရှိုးဝိုင်းကို ဝင်ခါဝင်
ရင်မိအတု သောက်ခါသောက်
နှောက်ကုန်းမှာ သွီးတစ်စို့နန့်
နီလို့မလောက်။

နှောင်အေး၊ အနှောက်၊

၁၁၀

အညွန့်ဖေါက်ခွဲ ငေါက်ကနဲထွက်လာ
မင်း --- ငါ ဒေကမ္ဘာလူသား
အမှန်နန့်အမှား အပြန်နန့်အလား
အရာရာကို အားယူကြီးစား
ကြီးစားမှ သောကကျော်လွှား။

ဒုက္ခကို သကာလူးဗျာယ်
ပန်းဖူးရောက်အောင်ကြီးစား
မဖြစ်နိုင်ရေတရား မဖြစ်သိလို့ယုံထား
လှုပ်ယှားမှု ဒသန
သမင်လည်းရ တောကျွမ်းဝဗျာယ်
ညောင်းသမျှ မိန့်ထား။

အချိန်နာရီမှာ ဘူတာဆိုစွာမရှိ
ကြက်ကန်းဆန်အိုးတွံပိုင် ပရုံးနရုံးလှုပ်ယှား။
သောကဆိုစွာ
ဒုက္ခမှာလည်းဟိ သုခမှာလည်းထွံ
အဘိဓမ္မာတရား ပဋိသန္တာရစကား
ပိုင်စွန်လို့ ပျော်သူများ
ကမ်းထောင်းနန့်ပြိုင် အနိုင်ရရေးလောင်းများ
အမှောင်တံခါးကိုခေါက် ဝင်ပေါက်ကပြန်စ
လာလမ်းက ထွက်
ဖောသသော့ လောကအမြင်နန့်
နောက်ဆုံးအဝင် ပန်းတိုင်က
မရဏ ၁၁၀။

မြတ်သာထွန်း

ငါလကျယ် ကျွဲကျောင်းသားသခြင်း

မက္ကလာယေရိုင်ရိုင်
ကြိမ်သားတုတ်ကို၊ နနောင်းကိုင်ဗျာယ်
ကယိုင်ကပါး၊ နှင်းမြိုင်မြိုင်
တောင်ကျိုင်ကြားမှာ၊ ကျွဲကျောင်းလားရေ
ဟူး ရေ ရေ ဟူး၊ ဟူး။

အစ်ကိုမပါ၊ ညီမပါ
ကြိမ်သားဒုတ်ကို၊ နနောင်းကိုင်ဗျာယ်
ကယိုင်ကပါး၊ နှင်းမြိုင်မြိုင်
တောင်ကျိုင်ကြားမှာ၊ ကျွဲကျောင်းလားရေ။

ထွေတောင်ဒေတောင်၊ ချောင်မြောင်တစ်လွှား
ပိုးပစိုင်းသံ၊ ညံသွားသွား
တောသံလီသံ၊ မဆူညံ
နှင်းသံဖြောက်ဖြောက်၊ ပပေါက်ဖေါက်သို့
ကြားရရေလေ၊ ကြားရရေ။

ကြောင်တောင်ကြောင်၊ နက်ပြောင်ခလောင်း
(ကြောင်တောင်ကြောင်နက်၊
ကြောင်ခလောင်း၊ ကြောင်ခလောင်း)
တောဘယ်မှာ၊ သာငြိမ်ညောင်းဗျာယ်
ကြားရရေလေ၊ ကြားရရေ။

ကျွဲခလောက်ကေ၊ သွင်-သွင်
တောင်အင်တိုင်းသို့၊ ကျွဲကျောင်းဝင်။
ကျွဲသျှင်လည်းလို့-ခံလို့
ရီကြိုင်ကြိုင်-ကမ်းအိုင်နားမှာ
မီးသွီးဖို့လေ၊ မီးသွီးဖို့။

အိုင်ကမ်းတခွင်၊ ကျွဲတမြင်က
ကျောက်ပြင်ဆီးကာ၊ မီးသွီးပါကေ
အိုင်မှာတချို့၊ စိမ်ကတ်တေ-စိမ်ကတ်တေ။
တချို့ကျွဲက၊ တောင်ယာတောမှာ
စပါးခိုးလို့၊ စားကတ်တေ။

ကျွဲကိုစုံလင်၊ ကြည့်မမြင်လို့
ခုံပင်လောင်ပင်၊ ရှာပါရေ-ရှာပါရေ။
တောင်ယာသူကြီး၊ ဝေါင်းထီးထီးနာင့်
အဖီးတောက်တဲ့၊ ထွက်လို့ဆဲရေ။
ငါလည်းလချိုင်၊ မခံနိုင်လို့
မီးကိုကိုင်ဗျာယ်၊ ပြန်ဆဲရေလေ-ပြန်ဆဲရေ။

မီးကိုမြင်ကာ၊ တောင်ယာသူကြီး
ငယုတ်ကြီးက၊ ချီးသွီးထွက်ယောင်
မြီးပါရေလေ၊ မြီးပါရေ။
ငါလည်းမီးနာင့်၊ လိုက်ပါရေလေ။
သူကတစ်ခါ၊ တုတ်ကိုဆွဲလို့-ပြန်လိုက်လာကေ
ငါလည်းမီးနာင့်မြီးပါရေ။
အိမ်မှာရောက်ကေ၊ ငါလကျယ်လေ-ငါလကျယ်။

နတ်မြစ်-စန်းအောင်

(ရမ်းပြည့်ကျွန်း၊ ဇင်ချောင်းကုန်းဓမ္မဆရာတော်ထံမှ)

ရွက်နပြန်ချိန်

ဝှိုင်းပျောက်စွာ
ကြာဗျာယ်ကာနန်း။

နို့ရာသီ
လိပို့ကြမ်း
ရီခန်းရေရက်မှာ
သစ်ရွက်ကြွေစွာဆန်းလာ။

နောင်ရဲခိုင်

ကျမန်းပြင်မှာ

လှိုင်းလီရုန်းကြွ
အမှောင်ညမှာ
အလင်းဆိုစွာ ဇာမှန်းမသိ
လမ်းမတို့၊ ကမ်းမဟိ နွမ်းရိုး။

မာနကိုမောင်းတင်
ခံယူချက်ကိုခါတ်ကင်
ဇာတ်စင်ပြို ဝင်ထိန်း
'ဆိုလူကိုတက်' အစိမ်းလိုက်မျိုချ
အတိုအစကျုံးဗျာယ်
တစ်ဘဝလုံးရင်း
တောင့်တခြင်းနန့် စောင့်စည်းခြင်း
ကျင်ကွင်းပနာအားစမ်း
ဒေ' ကျမန်း' ပြင်မှာ
ရာစုတစ်ပိုင်း တအိအိပြိုဆင်း
တစ်ဝ' တင်း' လုံးကျင်ခရေ
မရဏနိမိတ်
ဧရာပုံရိပ်ဆင်ပနာ
ငွေမျှင်ငွေတန်း၊ ငွေရည်ဆမ်းလို့
မျက်ကန်းဆံဖြူ
ရက်ချိန်းယူဗျာယ်ထော။

အလင်းအမှောင်မညီမျှ
ကောက်ကြောင်းမပီသ
အနီးအဝေးပုံမကျ
ပြင်းကပ်ဘဝကို ဆီးသားတင်
တင်ယင်း --- ၊ တင်းယင်း
စယင်း --- ၊ စယင်း --- ။

လှိုင်း၊ ကမ္ဘာပ၊

အရုဏ်ဦးမှာ တစ်ကျော့ပြန်

သဘာဝ၏စွမ်းအားရှင်၊ သခင်နီမင်းရေ
တစ်နိန့်တာ တာဝန်ကျီလို့ သတ္တလောကကြီးက
အနားယူဖို့ထွက်ခွာချိန်မှာ အားမာန်အပြည့်နန့်
လက်ကျန်ရောက်ခြည့်စွမ်းရည်အားလုံးကို
ဖျစ်ညှစ်ထုတ်ပနာ ရဲရဲတောင်သတ္တိဇွဲကိုရင်း
အလင်းအားတိကိုထုတ်ပြ နှုတ်ဆက်ခရေလေ။

အမှောင်ညမှာ အနားယူအိပ်စက်
အားအင်ဖြည့်စွက်လို့ ရှိဆက်ဖို့တာဝန်
နက်ဖြန်ခါအတွက် --- ။

သတ္တလောကကို တစ်ရက်တာအလင်းပီးဖို့
နတ်သီကြားမင်းနန့် စကြာဝတေးရို့၏
ရာဇသံခိုင်းစေချက်မပါပဲ
မျိုးဆက်သစ်အားမာန်ကိုဖြည့်လို့ တာဝန်အသိကို
ဆောင်ဗျာယ်
အာရုဏ်ဦးမှာ တစ်ကျော့ပြန်ဝင်လာလတ်တေ။

သတ္တဝါအားလုံး အမှောင်ကင်းလို့လင်းပါမေ
အာရုဏ်ဦးသစ်ကိုမျှော်ကတ်လီ
လောကကြီးတစ်ခုလုံး ငြိမ်းချမ်းစီ။

ခိုင်ကျော်သန်း၊ စိုက်ပျိုးရေး၊

တာဝန်ကျီ

ကိုယ့်သားကိုယ့်သွီး
နီးရာဝီးပါး
မွီးဖွားကြီးပြင်း
အချင်းချင်းတံ။

စကားလီသံ
ကွဲစွာမှန်လည်း
အမှန်စိတ်ထား
တစ်သွီးသားတည်း။

လူမျိုးမဖျောက်
မိန့်မပျောက်ဖို့
တစ်ယောက်ကိုယ်စီ
တာဝန်ကျီအောင်
ရောက်နီရေရပ်
စွမ်းဆောင်ကတ်မှ
ရခိုင်ပီပီ
တာဝန်ကျီ။

အောင်မြတ်၊ ယိုးတရတ်၊

လူကြီးလွန်ရေ

အဘုသျှေကို အသူဆို၊ ဇာဖြစ်လို့ငို
မင်းကိုရက်ပြတ်၊ ဆဲဆိုကတ်၊ ပြတ်တတ်-ပြတ်တတ်

ရက်စက်တတ်တေ၊ သူရို့မာ
မဟုတ်စွာနန့်၊ ဆဲနီပျာ။
စာရွှီးခါ၊ မင်ဆီစွန်း
လက်နန့်မျက်နှာ ပေလို့နန့်။

အို --- ထို့ -- ထို့၊ တစ်လေးမသန္တီ
မှင်ဆီစွန်းလို့ မောင်ညစ်ပေ
ခေါ်ကတ်တမ်းဆိုကေ
မှင်ဆီစွန်းပေ၊ လူမျက်ခွက်
ညစ်တေပေရေ၊ ဆိုပါတစ်ချက်။

အဆက်မပြတ်၊ ပြစ်ဆိုကတ်
အသေးအမြှားတောင်မလွတ်
အပြစ်ရှာကတ်၊ အားလုံးမာ၊ ဇာလေ့မဟုတ်စွာ
စုတ်ပြုလာရေ၊ ကစပ်လို့
အဝတ်သျှေ၊ တိပေါက်ဖို့။
ယေနန့်လို့ မောင်ငဖွား၊ မင်းကိုခေါ်စွာလား။

အို -- ထို့ -- ထို့၊ တစ်လေ့မသန္တီ
ပေါက်ပြနီ၊ မိုးတိမ်ကြား၊ ဝင့်လို့ဝင့်လို့ကြား။
သားသားနားနား၊ ပြီးရယ်လာ၊ နှီးဦးမိုးသောက် ဟန်ချီလွှာ
ယင်းချိန်ခါ၊ ဇာခေါ်ဖို့၊ စဉ်းစားပါ အသျှင်ရို့။

သူရို့ချင်စွာ ပြောပါလီ၊ ဂရုမစိုက်ဘဲနီ
တင်ပတ်စီ၊ ဆိုးစာရင်း၊ အပုသျှေမျှိုင်းနီမင်း။

ချိုခြင်းပိုင်စရာ၊ မင်းကြိုက်စွာ
လူတိုင်းအသိပါ။
ငတ်ကြီးကျရာ ဖြစ်တေလို့
ဆိုလိပတ်စီသူရို့။

အို -- ထို့ -- ထို့ -- ၊ တစ်လေ့မသန္တီ
ဘုသျှေညီညီ၊ ငါရို့ချစ်
ငါရို့ဇာအပြစ်။

ကလောင်နီ၊ မြောက်ဦး၊

(တဂိုး၏ DEFAMATION ကို ဆီလျော်အောင် ပြန်ဆိုပါရေ)

အားကျခြင်း

အလမ္ဗိယံက
အစွယ်ချိုးနှုတ် အဆိတ်ထုတ်ပနာ
ပခြင်ထဲ တည့်ထားကေလေ့
ပါးပျဉ်တထောင်ထောင်နန်း
ဟန်ဆောင်ပန်ဆောင်
မာန်ယောင်ပြနီရေ မြို့ဟောက်။

သတ်စားဖို့ မွီးစပ်ထားစွာဘဝမှာ
အာကာကိုပျံတက်ဖို့
အသုံးမကျရေ အတောင်နှစ်ဘက်ကို
တဘုံးဘုံးခတ်ပျာ
မာနချေ တခွဲသားနန်း
ဝင့်ကြွားတွန်ကျူးနီရေ ကြက်ဖ။

လူတိက တအံ့တဩနန်း
ငေးမောကြည့်ရှု ခံရရေ
ဖူဂျီယာမာ မီးငြိမ်းတောင်။

ယေကေလေ့-
မြောင်ထဲက ရမြို့ချေပင်ဖြစ်ဖြစ်
တောထဲက ပျောင်ချေပင်ဖြစ်ဖြစ်
တောင်ပေါက်စ နဂါးပွက်အိုင်ချေပင်ဖြစ်ဖြစ်။

စိတ်ဓါတ်

ငါကားဒေမြို့
သူကားထိုရပ်
မင်းကားထိုမြို့
ငါကားဒေရွာ
မခိုင်စိတ်ဓါတ်
ကွဲပြားဂတ်ကေ
ရက္ခဒေမြို့
လေးဝတီသည်
ယိမ်းယိုင်ဆိုးရွား
ပျက်ပြိုလားဖို့။

ထွန်းဝင်းဝင်း ပုဏ္ဏားကျွန်း

ပင်လယ်နားက မြို့

လွမ်းဖို့ရာ ဖြစ်လီရေ
အသျှောခါ ရီမြုပ်ဖူးရေ
ဘီလူးမချောင်းသျှော ကောလီဗျယ်
ဒေချောင်း ဒေမြစ်နန်းဒေမြို့
အယင်ပိုင် လှသိယင့်လား
တိမ်ဖျားမှာ ထိုင်လို့ကြည့်ချင်ရေ။

မြို့ကတော့ခါ
ရဲကျော်သူပြဿဒ်ဖျားထက်
စလောင်းတာဝါမြင့်စွာကို
အာကာလီ စားနိန်ယင့်
ဘယ်မျက်လုံးက ဘဲငါးရာတောင်ထိပ်မှာ
ညာမျက်လုံးက ပင်လယ်ကိုကြာပစ်နိန်ယင့်။

ယင်းပင်လယ်မှာယေ
 ဒေါ်လာပုစွန်တိ အပြတ်ပြတ်သီးနိန်ယင့်။
 ရေဒါနန့်ဟိုတယ်တိ ဒုန်းကနိန်ကတ်ယင့်
 ငါးဖောက်သယ်ရွာသျှတိကို
 လင်ပျောက်မ ငိုခြင်းစီအောင်
 ဆင်ခေါင်းလီကိုလားပင့်စွာ
 ဒေပင်လယ်ပ။
 အန်ဒါဆင်း ရီသူမသျှတိ
 တန်ခူးလမှာ ရီခူဖြစ်လားစွာ
 အေပင်လယ်မှာပ။
 မညဝတီချွေးအပြည့်နန့် စက်သမ္မာန်ကို
 မန္တလေးရမ်နန့်မြည်းပစ်စွာ သူပ။

သမီးဖျားရေ တနီမှာ
 ပန်လင်ပင်အောက် ရပ်ပြီးကေ
 ဒေပင်လယ်စွာ
 ပိုကျယ်လာရေလား ပိုနက်လာရေလား
 စဉ်းစားနိန်မိရေ။

မောင်ခိုင်အောင်

မောင်တောကမ်းယောင်

မြောက်ကိုဟေဝန်၊ နတ်ရေကန်
 အလံစိုက်ဆောက်၊ သမိုင်းထောက်
 အရောက်လားကေ၊ အနောက်ပြည်လေ။

ဝေလာတောင်၊ ကြိမ်တန်းတောင်
 ဝန်တောင် သလူတောင်၊ သမိုးတောင်
 မယူတောင်ဝှမ်း၊ တောင်လျှောက်တန်း
 ဖြောင့်သန်းသွယ်လျင်း၊ အင့်ဆင်းရေ။
 မယူအင့်၊ လွှာတွန့်ခုံ
 ဆည်ခုံကျော်လွှား၊ ပင်လယ်ခြား
 ဘင်လားပင်လယ်အော်၊ ဗဒေါကြော်
 ယက်အော်မြူးတူး၊ လှိုင်းပျံ့ပျူး။

မယူအူဆုံ၊ မြစ်ဝခုံ
 တည်တံ့သောင်ထွန်း၊ နံ့သာကျွန်း
 တခန်းပင်လယ်၊ မီးပြတည်
 အမည်တင့်ဆန်း၊ သင်းပန်းကျွန်း
 သာခန်းတင့်ဟန်၊ အုန်းကျွန်းရံ။

ဝဲယံနွဲလျ၊ ညီအစ်မ
 သျှင်မညိုယဖြူ၊ ကျွန်းယင့်ယူ
 ယက်အူသောင်းသောင်း၊ သံငြိမ်ညောင်း
 တင့်ကြောင်းသာခြေ၊ သွယ်လျားရှည်
 ပင်လယ်ညာသောင်၊ မြှောင်ကမ်းယောင်
 ရင်ဘောင်သာမော၊ နယ်မောင်တောလေ။

အသျှင်စက္ကီနွဲ့

ရခိုင်လယ်သမား

(၁)

ရိုးအီမနိန်
သီဆိုနိန်ကျ
ရိုးရာတေးတစ်ပုဒ်ကိုသီကျူး
ရောင်နီဦးနန်းအတူနိုးထ။

မိုးဆောင်း နွေ
ရာသီဝတ်ရုံ
လွှမ်းပျာလ်ခြို့။
လက်လုပ်လက်စား
လယ်သမား
ဘဝငှက်ဖျား
မကြောက်အားလီ
နီထွက်ကနီဝင်
ဒေလယ်ပြင်မာ
ပင်လယ်လီကိုရှိုက်ဖို
ရိုးမကိုအဖော်လုပ်
သရုပ်မပီ
ပုံရီရီ ပန်းချီကားတစ်ချပ်
ချွေးစက်များနန်း ကိုယ့်အတ္ထုပ္ပတ္တိကိုယ်ရိုး

ကိုယ့်ဘဝကိုယ်ဖန်တီး
သောကမီးပင်လယ်မာ
ဝမ်းတစ်ထွာတွက်
မျောလာရေ ဝီရ ရသ တစ်ဆုပ်တစ်ခဲစီ
စားပျာလ်နိန်
လယ်တောက ဒုတိယအိမ်။

(၂)

မြိသားခွဲဖောက်
မြိထဲရောက်လီခါ
မြိကိုစားရေ တီတစ်ကောင်ပိုင် ငါ
မြိကိုစားလို့ တီဖြစ်ကေဖြစ်လိုက်
ကြီးဟောင်း ကြီးသစ်
တရစ်ရစ်-
တထစ်ထစ်-
လှုပ်လီနစ်လီ
ဝိုင်းကြီးပတ်လည် ဝိုင်းပတ်လည်
ဒုဝေဝေ။

လူဖြစ်အရှုံး၊ လူညွန့်ဆုံး
‘ဦးကြီး’ဆိုရေ စကားတစ်လုံး
အငှားယူပနာ သုံးမိစွာပင်
အားနာမိပါလီယင့်။

ယား-
လယ်ထွက်စပါး
အားတစ်အားလေ
မျှစီအတူ
ဟိုလူဒေသူ အလူရို။

(၃)

တလင်းလဲပွဲ၊ ပုပ်လဲဆွီးပျာလ်ထော။

အရိုင်း၊ မြောက်ဦး၊

အပါးအဝါး

ခြုံမနှစ်ချောင်း
ပူးဗျာယ်ပေါင်း
ကြိုးကောင်းကောင်းနန့် ချိုင်ပြီးဗျာယ်။

ပွင့်နီနီမျက်လုံး
မျက်တောင်ဖုံး
မျက်လုံးစုံလည်း ပိတ်ပြီးဗျာယ်။

လားရေးလှပ
ကုတို့ခ
ငါ့ပစထဲ ထည့်ပြီးဗျာယ်။

ပြောချင်ပစ
ခဟဟ
စီရအောင်လည်း လုပ်ပြီးဗျာယ်။

သင်လားချင်ရာ
ထွက်လီပါလို့
နှင်စာ လပြာ ခွဲပြီးဗျာယ်။

ငါကားမကြား
မလားအား
မင်းရို့သဘော ပို့ပီးပါ။

လူသာမောင်

ချစ်ခြင်းဖွဲ့သီ

ပေါက်ပွင့်မီးလျှံကြားက
ဝါးပလွိုသံစဉ်သေ့တစ်ခုပိုင်ပ
ရင်ထဲမှာ အိုင်ဖွဲ့
လီအသွဲ့နန့် နွဲ့နီခလိုက်ဝေ။

မပြည့်မစုံ ဘဝတစ်ခုအတွက်
အိပ်မက်ဆိုစွာ တစ်ခါတစ်လီမှာ
အရိပ်ရသစ်တစ်ပင်ပါ မင်းယုံ။

လက်ဆုပ်ထဲက
မာနတစ်ခုရှင်သန်ဖို့အရေး
ပူဇော်စတေးပစ်ခရရေ ဘဝသွီးမျှင်တိ
ယူဇနာဇာလောက်အထိ
ပမာဏဇာလောက်ယို
ရွှီတွက်သိနိုင်ဖို့သိလားယေ။

နီပွင့်ရေအရပ်မျက်နှာ
ကြယ်လက်တေနီရာဒေသ
ပန်းသင်းရေ ကာလအပိုင်းအခြား
လားယင်း လားယင်း
ရင်းတွင်းကအနာ
ခဲခြစ်ရာတစ်ခုမဟုတ်တေအတွက်
ဖျက်လိုက်တိုင်းပွန်း
ပွန်းလီတိုင်းနာ
ဒဏ်ရာထင်ကျန်။

အတိတ်ဆိုစွာ
ပြက္ခဒိန်စာရွက်ပိုင် ဟောင်းအိုလီဖို့လား
နှလုံးသားမြက်ခင်းစိမ်းထက်
ရက်စက်မှုခြီရာက ထင်းလို့။

ဘဝရီအိုင်
အနှစ်တိုင်ကြည့်လင်စီဖို့
ရင်အထက်မှာ သင်တစ်ခက်နန့်
အနာကင်းအောင် သာခြင်းဆိုခလိုက်ပါ။

နောင်အေး

ပန်းမြတ်သဇင် ပန်းသဇင်

ပန်းမြတ်သဇင် ပန်းသဇင်
 သဇင်ပေါ်စ၊ နှင်းဝီဝီကေ
 နတ်တော်လလေ-နတ်တော်လ
 ပြိုင်းတောင်ကျော်လမ်း၊ ခမောင်းပင်မှာ၊ သဇင်ပန်း။
 ဆွတ်ခီဆွတ်ခီ၊ မယ်နှမမှာ၊ သဇင်ပန်းကို၊ ပန်ရစီလေ-
 ပန်ရစီ။
 နှမပန်းချင်၊ ပျိုတိုင်းကြိုက်တေ-ပန်းသဇင်
 မယ်ကြင်မောင်ဝေ၊ တက်လို့ဆွတ်ကေ၊ ရခရေလေ-
 ရခရေ။
 ပန်းပွင့်သဇင်၊ မယ့်ခေါင်းထက်မှာ၊ လှလို့ပင်။
 တစ်ဝက်ကိုပန်၊ တစ်တန်နှောင်ကျိုး
 မြတ်စိန္တေလေ၊ ညောင်ရေအိုးမှာ
 အပြည့်ထိုးလေ- အပြည့်ထိုး။
 မောင်နှင့်နှမ၊ သဇင်ပန်းကို-အရင်းတည်
 မောင်မယ်နှစ်ဝ၊ အခါတန် သကြန်လမှာ ၊ ပေါင်းရပါစီ။
 ဆံတော်ရှင်လေ၊ စေတီရင်းမှာ
 ဆုတောင်းလီလေ၊ ဆုတောင်းလီ။

ရခိုင်ဇေယျ

မိန့်ခွန်းသျှ

(၁)

မြို့ကြီးနန်းသဇင်စွာ
 ဖရိုးဖရာ ရိုးရာမဟုတ်
 မျိုးလုပ်ဗျာ စပ်ကေလဲ့
 ‘မြို့ကပ်ပင်’ ဆိုပြီးကေ
 သစ်ခွသျှတစ်မျိုးရာ
 မြို့ကြီးမှာ တိုးလီဖို့။

(၂)

ပင်မြင့်နန်းသဇင်ရာ
 စဉ်လာမပျက် အဆက်ဆက်တိ
 လက်ချိတ်ပနာ နိန်လာစွာကြားက
 ခုန်ချလားခကတ်တေ
 သဇင်သျှတိ နီရာမာ
 ဇာသူလာလို့ဖြည့်ပါဖို့။

မောင်မိုးဇင်

ပျောက်ခြောက်

နီရောင်ခြည်ကြောက်ပုံထောက်
 မျက်ခမ်းစပ်ရောဂါသည်မှန်းသိသာ။
 လီသလပ်ရုံမျှနန့်
 နှာစီးခြောင်းဆိုးစွာက
 ကိုယ်ခံအားကျနိန်မှန်း ပြောဖို့မလို။

အညှိပြီးကပ်နိန်ကေလေ့
 ရီမချိုးဝံ့စွာက
 ဇာကြောင့်လဲချင်။

ခေါင်းထက်ကနိန်ပနာ
 ချက်လင်ဂျာယုံလားစွာကို
 ဘာဒလီတစ်ကောင်လတ် ကြည့်ဖို့။

လမ်းခုလပ်အလံအောက်မှာ
 ပိုလီယိုရောဂါသည်က
 မိုင်တိုင်ဆင်ဟန်နန့်
 စိန်ခေါ်နိန်စွာ
 ဝီရသလား
 ဟာသရသလား
 သိပြီးသားရာ။

ခိုင်လှ၊ ရိုးမ၊

ကိုယ်ကျိုးမပါ အများကောင်းကျိုးရှာ

သစ်ပင်ကြီးတိစ္ဆာ
(သူ့ကို)
ခွတ်လှဲသူ့ကိုပင်လျှင်
(သူမလဲသမ္ဘိ)
သူ့ရင်ခွင်အရိပ်ထီးနန်း
အီးစီရေ။

နံ့သာတိုင်တိစ္ဆာ
(သူ့ကို)
မီးတိုက်သူ့ကိုပင်လျှင်
(သူမကျွမ်းသမ္ဘိ)
သန့်စင်ရေအနံ့အီးနန်း
မ္ဘီးစီရေ။

ဖယောင်းတိုင်တိစ္ဆာ
(သူ့ကို)
မီးထွန်းညှိသူ့ကိုပင်လျှင်၊
(သူ မပျိုဆင်းသမ္ဘိ)
ကြည်လင်ရေအရောင်အဆင်းနန်း၊ အလင်းပီးရေ။

မြတ်သာထွန်း

ပြဇာတ်

ပညာစိသျှ၊ ဖေသာစိသျှ၊ ဂုဏ်သိက္ခာစိသျှနန်း
ထမင်းဖြူ သက်သက်လွတ်တစ်ပွဲ
ယစ်လို့လွဲခရေ ညဇာထမင်းအတွက်ပါ။

ဇာကိုယ့်ကြည်လို့
ယစ်ခလီလေချင့်
ပင်လယ်တိခန်းပြတ်စီ ---ဟုတ်လာ။
နာလာမြောင်းမှာ
တစ္ဆတ်တတ်နန်းဦရေပ ---ဟုတ်လာ။

မတတ်နိုင်ဗျာယ်
'တစ်ကိုးကိန်း' ညဉ့်တိက
နှင်းဆီပိုင်တလွှာပြီးတလွှာ ထပ်လို့။
ငှက်မပျံရေ တိမ်တောင်တိအောက်မှာ
ထမ်းထရရေ ၁၀ဆိုစွာက
ထမင်းသိုးလီချဉ်ပိုင်
မသတိကေလေ့ အန်ထုတ်လို့မရနိုင်ဗျာယ်။

ယင်းပိုင်နန်း
ချီငွေပါးရားကို ဦးညွတ်
ကနေဒီကို အားကျရေလတ်။
မာသာထရီဇာကို ဦးညွတ်
မြဟယ်လင်ကို သဘောကျလတ်
'သီရိပဗ္ဗတ္တ'ကို ညီးညွတ်
စကော့ဝီစကီ ကြိုက်တေလတ်။
လွမ်းသူ့ပန်းခွီမလို မှတ်တိုင်မလို
ငိုတမ်းဖို့ မျက်ရည်တိမလို
မိမိနှလုံးအိမ်ကို တရောထိုးခဗျာယ်။

ဘဝမှာ
ထာဝရကူးနိန်ချင်ရေ မြစ်
သမီးတိရယ်သံဖြစ်တေ။

မောင်ခိုင်အောင်

ပြည်နယ်နိန့် ထမင်းစားပွဲက တဆင့်

ပြည်နယ်နိန့်မှာ ဆုံကတ်ခါကို
ဝိုင်ဗျာစားမေ ကြံပြီးကေရာ
နီရေအရပ်က ပွားစွာတစ်ခုစီယူခရေ။

ကောက်ကြီးဂေါက်ရ၊ ဆန်လုံးလှကို
ရိုင်ကကျုံးပနာ၊ ကျောက်တော်ကပင် ယူလာရေ။

အေငါးသလောက်၊ ဒေကိုရောက်အောင်
ခုခေါက်မြေပုံက ပါလာရေ။

ပဲဆီစစ်စစ်၊ သံတွဲဖြစ်ကို
အလိုက်ထည့်ဖို့ လုပ်ပြီးကေ။

ရမ်းဗြဲကပီး၊ မကျည်းသီးနန့်
ရောပနာချက်ဖို့ မပျင်ခင်။

ကိုင်မှာထည့်ထား၊ စနဲဆားကို
မများစီကေ၊ စကေထည့်လို့။

ရဲကျွန်းကြက်သွန်
ဖွီးလို့နံအောင်၊ အခွံနီးဗျာ ထည့်လိုက်ဖိ။

ပေါက်တောဂဏန်း၊ အမြဲတမ်းဥနန့်
တဘန်းအပြည့်ယူခရေ။

အားလုံးကျက်ကေ စားကတ်မေဖိ
လာလေဝိုင်းထိုင် ခေါင်းချင်းဆိုင်ဗျာ
ရခိုင်စား တဝစားဖိဝေး

မင်းရိုငါရို့ နှစ်နှစ်မြို့မြို့
စားလို့သောက်လို့ ဝရေပိုင်
ပြည်သူပြည်သား ဝဝကားကား
ခုစားရေပိုင် စားရဖို့နန့်
မင်းရိုငါရို့ ခုကဲ့သို့ရာ
ညီလို့ညာလို့ ဟိရေပိုင်
ဝတီလေးရပ် ညီညွတ်ကတ်ဖို့
ချစ်ကတ်ဖို့ကို
တစုတရုံး၊ ဆုံကတ်တုန်းမှာ
အားလုံးမိဋ္ဌာန်ချကတ်မေ။

ဆရာကျော်

ရယ်ဒီမိတ်

ကံကိုကြောက်လို့
သံတိုင်နန့်တောင်အိမ်မဆောက်ဖြစ်ကေ
သောနုတ္တိရ်ကို ခိုင်း။

သံသရာမှာ
အဖန်တရာခံဖို့ကြောက်ကေ
ဝေဿန္တရာကို အပ်။

လောင်းမျှော်ရေနေက္က
လုံ့လဇာမှာ
အဟမ်း . . . အဟမ်းနန့်
ခြောင်းဟပ်နီပြန်
ပီးလိုက်ကတ် ပစ္စုဒ္ဓန်ကို။

နောင်ရဲခိုင်

အရိုးကြဲကြဲနန့် အဘာလဲ

ငါ့အိပ်မက်
ဖျက်မရအိပ်မက်
ဘုံထက်မြင့်ယန်
နန်းဗိမာန်သျှောင်
နွဲ့ရံသင်းပင်း
အဆင်းလှပ
မိန်းမ။

ဝိုင်းခပြုစု
အနု၊အလှစကား
ချိုပျား ---
မုသားစကားနန့်
တအားချိုးမြှောက်သံ
ကြားပြန်ရပီတိ
ဝမ်းဆီထိ
တအိအိ ---
လိုသည့်ဆန္ဒ
ပြည့်ဝ
ဥစ္စာ --- ။
ရလာ --- ။
ရာဇာဘုရင်
ငါဖြစ်ချင်
ပျော်ရွှင် --- ။

အဲ --- အဂယောင့်ပင်ဖြစ်လာ
ပျော်စရာအများကြီး။
အပျော်ကြီးပျော်နိန်ရင်း ---
လူရင်းတစ်ယောက်က
နန်းအောက်ကလူများ
ဝိုင်းထားပါယာ။

အားမဟိ အင်မဟိ
ပကတိအရိုးစုတိ။
မဟိနွမ်းပါးလို့
အစားပီးပါဆန်ပီးပါ
တစာစာနန့်
မိစ္ဆာသရဲ
ဒါးဆွဲ၊ ဒုတ်ဆွဲ
အရိုးကြဲကြဲနန့်
အဘာလဲ။
ဖရိုဖရဲ ငါလန့်နိုး --- ။
အမိုးဖာရာ
ခင်းစရာ ဖျာမဟိ
အမှန်ဟိရေဂေါင်းအုံး
သစ်သားတုံး။

ခုံးခုံးခိုင်းခိုင်း
မြောက်ပိုင်းအရပ်က
ပြီးကတ်လွှားကတ်သံ
ဆူဆူညံညံ
ဆန်ရောင်းနိန်ယာ ---
နှုတ်သီးစု
ဆံပင်ခြူ
ငြူစုစကား
မယားအသံ
ပြန်လှန်စဉ်းစားရင်း
နိန်ခင်းအိပ်မက်။

သျှင်အုန်း

ရခိုင်သားလေ ရင်လီးရေ

ရက္ခမဏ္ဍိုင်၊ ပြည်ရခိုင်မာ
 အယင်ခါလေ၊ ဝါကိုစိုက်ပျိုး
 ထည်မျိုးစုံလင်၊ ရက္ကန်းစင်၌
 ရခိုင်သူလေ၊ ပျိုဖြူရက်တေ
 ပြည်တွင်းဖြစ်ရုံ၊ ဝတ်လို့မကုန်
 ပြည်တွင်းလုံလီ၊ စီးမြီရပ်ခြား
 ရောင်းလို့စားကေ၊ ဝမ်းခါးလည်းလှ
 ပြည်ညောလေ၊ သာယာခလည်း
 ဂနိန့်ဇာပိုင်၊ နှိုင်းလို့ယှဉ်ကေ
 ရခိုင်သားလေ ရင်လီးရေ။

ဂနိန့်ရခိုင်သား၊ ဝတ်စားအသစ်
 မဝယ်နိုင်ကေ၊ ဖွဲရာဖြစ်လို့
 သူများစွန့်ပစ်၊ အညစ်အဟောင်း
 အကောင်းအဆိုး၊ မျိုးပြားစုံညီ
 ကုလားမဆာရီ၊ ဘောင်းဖီတရုတ်မဝတ်
 မအပ်မရာ၊ အင်္ဂလိပ်မဂါဝန်
 အတွင်ခံပြင်ခံ၊ မကျန်စုတ်နှုတ်
 ပေါင်းစုလုပ်တေ၊ အဆိုးထုပ်ကိုပင်
 ကျေးဇူးတင်လို့၊ သူယင်ငါယင်
 ဝတ်လို့ဆင်ကေ၊ ဣန္ဒြေဖုံးလည်း
 ဘုန်းကံနိမ့်လို့၊ သတ္တိစွမ်းရည်
 မတည်ပျက်နွမ်း၊ ရခိုင်သူလေ
 ရခိုင်သားမှာ၊ မတောက်ထွန်းပဲ
 နှမ်းနိန်ကတ်ယာ၊ မြင်ရပါကေ
 ရခိုင်သားလေ ရင်လီးရေ။

မညဦး

သူမ၏ မြီကျင်းထိပ်မှာ

ရင်နှင့်ကြီကွဲအနံ့ဆိုးကို သင်းမြူရှိုက်ဖို့
 နဖူးဆံစကို ဖွဖွသျှခိုးနှမ်းဖို့
 ငါ---နောက်ဆုံးလိုက်လာခပါရေဝေ။

ငါမြတ်နိုးရေ အိုင်ဗီပန်းနွယ်တိ
 မင်းရင်ဘတ်ပြားချပ်ချပ်ထက် တွားတက်နိန်ကတ်တေ
 ပိုးလောက်တိပျော်ကတ်ဖို့
 မင်းနှုတ်ခမ်းသျှတိ နန္ဒင်းရောင်ထလို့
 စိတ်ညစ်ချင်ရေဝေ
 မဝေဖန်ကတ်ပါကဲ့ဖိ
 နားလည်ဖို့ မဖြစ်နိုင်ပါ။

ငါ့သမီးတိမှာ မိခင်
 မင်းမဖြစ်ခလီနှန်း
 သားအိမ်မရှိရေ မိန်းမကောင်းတစ်ယောက်
 တာဝန်မဲ့စွာနန့် သစ္စာကြီးခလီယင့်။

အတွယ်အတာ

အရက်ကိုဆို
 သူ့အလိုကျ
 သောက်နိန်ရကေ
 ယစ်တေညတိုင်း
 နိန်စိုင်းမိုင်းလို့
 စိတ်ရိုင်းရိုဝင်
 သူထင်ရာလား
 သူ့မယားကို
 တပြားဖို့ပင်
 ခင်ပုံမကျ အရက်မက်တေ-ကိုဆိုပေ။

ယစ်တေနိန်ဆို
 တပျိုပျိုနိန်
 အိမ်ကိုမရောက်
 သောက်ဖို့ဖော်ရာ
 တို့လီပါကေ
 ဝိုဝါသလောက်
 အိမ်မှာဟိစ္စာ ပြောင်အောင်သောက်။

တစ်ယောက်တလီ
 မိတ်ဆွေပေါင်းသင်း
 သောက်ချင်းဖော်လဲ
 သတင်းမပီး
 ထားခပြီးကေ
 လားကတ်တေခါ ကိုဆိုးပေမှာ အယစ်ရာ။

အချိန်ကြာကေ
 အိမ်မှာမယား
 စိတ်ကားမချ
 ကြောင့်ကြစိတ်ဝင်
 ငါ့ချစ်လင်ရေ
 နီဝင်ချိန်ကျ
 ဂုထက်ထိပင် ဘဇောင်ပျင်လို့
 ဆင်ခြင်မတတ်
 မပြတ်တန်းရာ
 သောက်နိန်လာဂု
 စစုခခဲ
 စိတ်မာတွေးလို့
 အသည်းကပင်
 ကြင်နာချစ်ရ
 အိမ်ထောင်ဖက်ကို
 ဒေါသမလို
 မာန်ငြိုးမထား
 ဟန့်တားဆိုမေ အကိုအရက်-ဖြတ်ပါဖိ။

ကျင့်ဝတ်တိ မေးခွန်းတိရှိမှာ
 မင်းနိန်ငါ ပြီးပြန်ခကတ်တေ
 အဂု---မင်းအတွက်
 ငါ့ပန်းခြင်းတိ လိုအပ်ဖို့သိလား
 ငါ့ကဗျာရွတ်သံ လိုအပ်ဖို့သိလား
 ငါ့ရင်ထဲ မျက်ရည်ရှိမရှိ
 မင်းသိစရာ လိုအပ်ဖို့သိလား။

ရီစက်ကုန်ဗျာယ်
 သံမှိုခတ်ဗျာယ်
 ဇာတ်လမ်းမပြီးပါသီဝေ
 နောက်ဆုံးလက်ဆောင် မြီစိုင်တစ်ခဲ
 မင်းအတွက်မြီကျင်းထဲကို မြီစိုင်တစ်ခဲ
 ဒေချင့်ရေ
 မင်းနဖူးဆံစကို ဖွဖွသျှအနမ်းတစ်ခုပ ဝေ။
 ချစ်ခြင်းမေတ္တာ၏ မာယာတစ်ရပ်ပါဗျာယ်ယေ။

မောင်ခိုင်အောင်

လမ်း ၃၀ က ရခိုင်သမသျှတစ်ယောက်ပါးသို့

(၁)
 ဗမာမသျှတိကတောင်
 အီးယောင်ခေါ်လီရအောင်
 ဗမာစကားတကြွပ်ကြွပ်
 နှစ်လကွဟီးလ်ဖိနပ်နန့်
 စကပ်ရောင်စုံဝတ်
 နီဆန်းဆလွန်းကားထက်မှာ နီတိုင်းမြင်
 မြီပြင်မှာ ခြိပင်ချဖူးယက်လားမသိ
 စိုးမြတ်နန္ဒာကေ တယမ်းယမ်း
 ဟန်းချိန်း ဖုချိန်း ခဆန်းဆန်း
 သည်းခြီးအဖမ်းခံရရေလူ ---ငါ
 မီးယောင်ပူပနာ။

(၂)
 ဇာနီဇာရက်ခါ
 ငါရင်ဖွင့်လီရဖို့လေး
 တူလို့လား တန်လို့လား
 တန်းထားကစွီးကို ကျောက်ချပလိုက်တေပိုင်
 ပြန်ပြောပစ်လတ်မေကြောက်လို့
 ပပြားမှောက်နီရရေအချစ်မျိုး။

(၃)
 ဘုရားတရား
 ငါ့အသဲကြားက ရန်ကုန်မင်းသမီးသျှ
 မဟာဝိဇ္ဇာတန်း ကျမ်းပြုရေဆိုဝါ
 ‘နှစ်ပေါင်း ၂၀၀လူမှုရေး၊
 လေးမြို့မြစ်ဝှမ်း’
 သူ့ကျမ်းနာမေ။

(၄)
 လေးမြို့မြစ်ကြောင်း
 အပြောင်းအပြန် လိုက်ပါရစီ
 ရီကမ်း ယပ်ခတ်
 ခြင်သတ် ထီးမိုး
 အမျိုးမျိုးသော သူ့ကိစ္စဝစ္စတိအတွက်
 သက္ကာယဒိဋ္ဌိလွတ်
 (တစ်ခုလဲပြန်လို့မရပတ်စီ)
 လုပ်ပီးခွင့်ရကေ ကျီ။

(၅)
 ကြည့်လို့မဝ ချစ်လို့မဝ
 မြတ်နိုးလို့လေးမဝရေ၊ ရန်ကုန်က
 ငါ့အသက်ပြုပဲချေ
 ငါ့စိတ်နှလုံးကို ကိုင်ပနာလှုပ်ပလိုက်တေ
 အို---ရတနာအရုပ်ချေ။

ညဉ့်

အမိသိပ်တေ ညဉ့်
 ငါ အအိပ်လှကေလေ့
 မင်းသိပ်ညဉ့်မှာက
 ငါ လန့်နိုးရေထော။

စိုင်းဒြား(ရှုခင်းသာ)

အလုပ်

ထင်းမီးကျိခဲ
 ပြာထဲမှာရဲရဲနီ
 ပူရိုန်မဟိ၊ အပူချိန်မသိ
 အလင်းနတ္ထိ၊ တမ္ပိမ္ပိကျွမ်း
 စမ်းကြည့်မှလောင်၊ မီးကုန်အောင်ပြာပုံး
 နောက်ဆုံး ---
 ချုပ်သုဉ်း ---
 နောင်စဉ်နိဂုံး။

ကောက်ရိုးမီးတောက်လောင်
 နီရောင်ပိုင်ပူပြင်း
 အလင်းတန်းပစ္စက္ခ
 တချက်တပြ ကာလ
 အောက်ခြံကိုထိုးပြ
 လောကအသွင်
 ဖြန်းကန်မြင်လိုက်ရ။

မီးနှစ်မီးပြာဖြစ်
 အနှစ်သာရကွဲ
 အလုပ်ဆိုစွာ ဇာချင့်လဲ။

မြတ်သာထွန်း

ဇာတ်ပျက်

မကြားဝံ့မနာသာ
 ဇာလေချင့်
 ဒေအရွယ် ဒေကာလမှာမှ
 အလင်္ကာတိပျိုကျ မျက်ရည်ယိုပြ
 နောင်တကြီးရလိုရ
 လောကကိုရန်ငြိုးထား
 စပါးရိတ်သားကုလား အငှားမကျရေပိုင်
 ဖုံဖုံကြီးပစ်လို့။

မျှော်စင်ထိပ်မှာခါ
 လှိုကာဇာနထစ်လဲ၊
 ရှိုကြည့်ဖြစ်ခပါယင့်လား
 အိုဇုန်းကိုချည်းအပြစ်ချ
 ခါးမှာခါးမတစ်လက်ညှပ်လို့။

အမင်လိပ်ကမ္ဘာ အဘာမယားရှာ
 မယားမရ ဘီလူးမနန့်ထက်ပက်ကျ
 ထိုဝါဒ ဒေဝါဒ
 အသူရီးချယ်ခစွာလေ
 အသူဘင်းကျီကျစွာလေ --- ဖြေ
 ထိုထိုးဒေထိုး
 လက်ညှိုးကြီးတစ်တောင်လောက်နန့်
 ကိုယ့်လည်ခြောင်းသွီး ကိုယ်ဖောက်သောက်
 ကိုယ့်မီးလျှံ ကိုယ့်ပြန်လောင်တောက်
 ဒူးထောက်ခြင်း၏ ဒုတိယအမည်နာမ။

ခါးတဝင့်ဝင့်
 စင်မြင့်ထက်ကသူရဲကောင်း
 (ကြည့်လို့ကောင်းနီတုန်းသိ)
 ကုတ်ချောင်းကုတ်ချောင်း နောက်ဖေးဝင်
 မြက်ခွတ်ဖို့ရာပျင်နီလီဗျာယ်လတ် အသျှင်ရို့။

မျက်လုံးတိကိုအားမနာ
 နားတိကိုအားမနာ
 ဝိညာဉ်မြတ်ရို့ကိုအားမနာ
 စာမျက်နှာထက်မှာ သီတွင်းရှာ
 နှမြောဖို့ကိုတောင်
 နှမြောလိုက်ပါယင့် အစ်ကို။

နောင်အေး

လောင်းပြိုင်ပွဲ

ရက်ပေါင်းသျှစ်သောင်းလောက်ကို
 လက်ချိုးတစ်ခါ မရွံ့ဖူး
 အဂုမု
 နိန့်ရက်ကိုရွံ့
 ကြယ်ကြို့ကိုကောက်
 လျှောက်လှမ်းခဖူးရေလမ်း
 တမ်းတနီကတ်လာ။

စွယ်တော်ရွက်ပိုင်
 ချစ်ကတ်တေခါ
 ပိတောက်ပင်အောက်မှာ
 ဒုက္ခကိုသုခလို့ထင်
 ကိန္နရီမောင်နံ့ပင်
 အဘာခေါ်ရယဉ်။

သူ့ရို့ချင်ကေ
 ယိမ်းလိုက်လေ ယိမ်းလိုက်မောင်ရို့လတ်
 အဂု-
 ဇာဘက်ကို ယိမ်းရဖို့လဲ
 အခင်သေ့

မြိုင်ထဲကကြက်
 ဒေါသထွက်
 မာနတက်လို့
 အိုးမည်းသုတ်ဖို့မလို
 အလိုလိုနီယင်း ခွပ်နီကတ်ဗျာယ်ကာ။

ကမ်းထောင့်နန့် ပြိုင်ရေပွဲမှာ
 တစ်ယောက်လည်းနှောင်တရ
 တစ်ယောက်က မျက်ရည်ယို
 ယေဝါယေ-
 ဇာတ်သိမ်းဖို့ပွဲ။

နောင်ရဲခိုင်

ချစ်သူ

တောင်တန်းတိက
 စိမ်းမြလင်းလက် သွယ်လို့မြင့်လို့
 ဇာသူထင်ဖို့လဲယေ
 တနိန့်မှာ ငါ့ပထမဆုံးငိုသံတိကို
 တောင်းတိုင်းပြန်ပီးရေ
 ပြီးကေ ပြန်သိမ်းထားလီယဉ်။

တောအုပ်တိက
 နက်မှောင်မှိုင်းညို တိမ်းလို့ငြိမ်းလို့
 ဇာသူထင်ဖို့လဲယေ
 တနိန့်မှာ အမိယိုင်းသားခြင်းကိုပြန်ကြားရရေ
 ဂုဆိုကေ
 အမိပြောခရေ ဆိုခရေ ဝတ္ထုတေးခြင်းတိကို
 တောင်းတိုင်းပြန်ပီးရေ
 ပြီးကေ ပြန်သိမ်းထားလီယဉ်။

ပင်လယ်လှိုင်းတိက
 ဖြူလွပြာညို မော်လို့မြတ်လို့
 ဇာသူထင်ဖို့လဲယေ
 တန်နို့မှာ အဖမှာတမ်းကို ပြန်ကြားရရေ
 ဂုဆိုကေ
 အဖရင်ထဲက မာနသံမေတ္တာသံတိကို
 တောင်းတိုင်းပြန်ပီးရေ
 ပြီးကေ ပြန်သိမ်းထားလီယင့်။
 လီညှင်းတိက တောနဲ့တောင်နဲ့ကိုယူလာဗျာယ်
 လှိုင်းတိနန့် တေးခြင်းသံပြိုင်ဆိုကတ်တေ
 ယင်းဂီတ သင်းမြရေ လီကို
 ငါရို့ဘိုးဘီးဇူဇာ ယှူခကတ်
 ငါရို့ယှူကတ်
 ငါရို့မျိုးဆက်တိယှူကတ်တေ။

လက်မှာဆုပ်ထားရေ
 သဲဖြူလွလွသျှတိ ယိုဆင်းလားရေ
 လက်ဖဝါးကိုဖြန့်လိုက်တေခါ
 ကပ်ကျန်နီနီရေသဲပွင့်သျှတိ
 ယင်းအထဲမှာ ငါရို့ဟိနီနီယင့်။

မောင်ခိုင်အောင်

အခါလွန်ပိတောက်

ပျားရည်ခါးတစ်စက်
 မျှော်လင့်ချက်ခါးသွားထက် ကခုန်
 ရက်စက်မှုအဝါတိ တက်ကြွအုံဖွဲ။

စိမ်းပိုင်းတောအုပ် နွဲ့နီနွဲ့နှောင်း
 ငါ့သိက္ခာတရာတိပွဲကြွီ
 (မင်းအတွက်) မြေဆီဖြစ်လားခဗျာယ်။

လှိုင်းအိထက်က
 စိုင်းဒရားငှက်သျှ၏ကူခြေ ။ မျိုးနုနု
 တန်ဖိုးတိကိုခဝါချ
 ကေရီဘုရင်မ မင်းပါဗျာယ်ဝေ။

ဖတ်ဖတ်မျိုး
 ညကမိုးရွာရေ
 ငါ့ရင်ဖတ် အပိုင်းအကျိုးတိ
 ဖြိုးဖြောက်ကြွပ်ဆတ်။

ဇာမှာလေ လက်သည်းချွန်တိ
 ဇာမှာလေ ဆွဲလွဲသံလွင်တိ
 ဇာမှာလေ 'မြို့မ'တိ
 အစွတ်ရည်ဖက်
 ခြောက်ခြောက်သွို့မြီအပြင်မှာရပ်
 ခန္ဓာပြတ် ပွက်ပွက်ဆူရေ။

ပြာအလူးလူးကိုမူတ်
 ရှုတ်ကနဲ ငါခိုးနမ်းမိယင့်။

နောင်အေး

ပန်းအိုး

အရောင်းထိုင်းပန်းအိုးထဲက
 နွမ်းခွံညှိုးလျှ ပန်းညွန့်သွေ့ရေ
 သူပါဗျာယ်ယေ။
 ရင်ပြင်တော်ဝင်ပေါက်က ဒေါင့်ကျိုင်သွေ့မှာ
 မိုးစွတ်တေ ကြောင်သွေ့ပိုင်
 ထိုင်နိန်ပါယင့်။

ခုံစုတ်သွေ့တစ်လုံး
 ပန်းအိုး နံ့သာတိုင် ဆီမီးတိုင်
 သူ့ဆိုင်ခန်းသွေ့ရေ
 ထိုးအရင်နှစ်သုံးဆယ်က
 သူ့အမိဆိုင်နန့် ထပ်တူပါဗျာယ်
 အမွီလား ကျိန်စာလား
 မရေရာ မဖြေသာဒေါင့်သွေ့မှာ
 နိတဝင်ထိုင် ရပါရေ။

ချိုမြမြခေါင်းလောင်းသံ
 အဆင်လှလှ လွယ်အိတ်
 အိမ်မက်ထဲမှာပင်
 ဟိပါသိယင့်လားဝေ ဘုသွေ့။

မင်းရေ ရင်ပြင်တော် အိမ်လှည်းပါ
 မင်းရေ ရင်ပြင်တော်ရီချမ်းအိုးပါ
 မင်းရေ
 မိုးထတစ်ခုမှာ မင်းရွတ်ဖို့
 မွန်းတည့်တစ်ခုမှာ ငါရွတ်ဖို့
 ငါ့နှလုံးအိပ်ထဲက
 သင်းမြရေလင်္ကာနှစ်ပုဒ်ဖြစ်တေ။

မောင်ခိုင်အောင်

(ရခိုင်ဘုရားတိက
 ပန်းသည်အဘုသွေ့တိသို့)

နာရီပျက်

အာကာလီပြင်
 ဝီဟင်ထက်မှာ
 မှန်တိုင်းဆန်ဗျာယ်
 တောင်ပံတစ်ချက်မခတ်ဖူး၊
 ငှက်ဆိုဝါ
 ခြွင့်ထဲမှာမျှော်
 ပျော်ဗျာယ်နိန်ယင့်။

သီတာခုနှစ်တန်
 လှိုင်းရီထန်လို့
 ဖြားဆန်လေ့တစ်ခါမကူးဖူး၊
 ငါးဆိုဝါ
 လှောင်ကန်ထဲမျှော်
 ပျော်ဗျာယ်နိန်ယင့်။

ပီးကေ‘ပဒုမ္မပေါင်တို’ပိုင် ယူ
 ကျွေးကေ ‘ဇူကော’ပိုင် စား
 ‘တေမိ’ စကား
 အငှားခြံထားဗျာယ်
 ကောင်းကောင်းပင်လေ့ပျော်ရေကာ။

နောင်ရဲခိုင်

လီပူခါး

အိဒီဆင့်ခွဲကို၊ တစ်ချက်ချေချီး
 ကျောက်ခဲတိကို
 စပ်တမ်းနာင့်ဆီကြိတ်
 ငါ့အိတ်ထဲက
 ယုံကြည်မှု ဟိစုမဲ့စုတိကို
 လျော်လိုက်ရ။

ဒေလူကိုမှ
 ငွီရောင်စက္ကူပါးကို
 သံမဏိခါးလုပ်
 ပဉ္စလက်စကားလုံး ဖောဖောကြီးနာင့်
 လာ- ညှို့ဖမ်း
 အဟမ်း ----
 ကျေးဇူးပါမိတ်ဆွေ
 ငါက --- တစ်ခါသီဖူးပြီးသားပါ။

ခိုင်လူ၊ ရိုးမ၊

ဦးရာဇ်သျှင်ကို ဇီတင်ဖူးဖို့လာပါကတ်

(၁)
 ရက္ခပူရီ၊ မြတ်ဌာနီမှာ
 ဇာတီပုထိုး၊ အမျိုးမျိုးကေ
 ပြည့်ဖြိုးစုံညီ၊ ဟိနီပါငြား
 အများလူသျှင်၊ ဦးထိပ်တင်ကေ
 မြတ်သျှင်ဦးရာဇ်၊ ဝါတ်အစစ်ကို
 သဒ္ဓါယိုဖိတ်၊ အကျိုးလိုကေ
 မြတ်တေစိတ်နန်း၊ တောင်ထိပ်ချာမှာ
 မဟာမင်းကောင်း၊ ဖလောင်းရာဇာ
 တည်ခပါကေ၊ မြင်သာလေးရပ်
 လွန်ထင်ပေါ်ကာ၊ သပ္ပိယလတ်လို့
 ရိုညွတ်ဦးတင်၊ မသီခင်ကို
 အယင်လာလို့၊ ဖူးပါကတ်။

(၂)
 တောင်ထိပ်ချာက၊ ကြည့်ပါဒီတိုင်း
 မှိုင်းပြာစီကေ၊ လီလည်းဖြူးဖြူး
 လှိုင်းဖြူဖြူလို့၊ ကြည်နူးစရာ
 ပင်လယ်ပြာလေ၊ စိမ်းပြာညို့ရစ်
 ချောင်းမြစ်သွယ်ကေ၊ ကြီးငယ်လောင်းလို့
 စုံချီဆန်တက်၊ ငှက်ဟင်းသာဘဲ
 စိုင်းဒရားခွါသံ၊ ညံ့မစဲကေ
 ပျံဝဲကြော်ကြော်၊ ဖိုမခေါ်ကာ
 နာသာယာလေ၊ နာသာယာ။

(၃)
 တောင်ထိပ်ချာက၊ ကြည့်ပါဒီတိုင်း
 မှိုင်းမှိုင်းညို့ညို့၊ မိုမိုတောတောင်
 ပြင်လယ်ဂေါင်မှာ၊ မှိုရီပြာကေ
 ပျော်ဘွယ်တဖြာ၊ လွမ်းရာတစ်မျိုး
 စိတ်ဘဝင်မှာ၊ ရသတိုးကာ
 သာယာယင်လေ၊ သာယာယင်။

ဆင်နာ

ဒဏ်ရာသွေ့ လက်တစ်ဆစ်
ကျွေးဟစ်ပစ်စွာက အသံကောင်းကင်မှာ။

ခန္ဓာကိုယ် အကြီးမသန်
အစွယ်စုံလုံပြတ်နန့်
ကိုယ့်ဦးစီး ကိုယ်ပြန်သတ်
ကိုယ့်တပ် ကိုယ်ပြန်နင်း
တိုက်ပွဲသွင်းမိခီစွာပင်က
ဪ... မှားလီခြင်း။

နောင်အေး

(၄)
တောင်ထိပ်ချာက၊ ကြည့်ပါခီကေ
ပမာမြို့သွင်၊ သရုပ်ထင်ရှား
များသူငါပင်၊ စိတ်ဝင်စားကေ
ကြိုးတံတားကို၊ စီးလားဖြတ်ကျော်
ရွှင်ပျော်မြူးမြူး၊ ဘုရားလည်းဖူး
လိပ်ဥတူးယောင်၊ သဘောဆောင်ကာ
ကျန်းမာခိုက်မှာ၊ ဖူးခလိုက်လေ။

ညဉ့်

မျိုးတင်စုံချင်

ဂဟဇာမြူးခိုက်၊ ငွေချင်းလိုက်လို့
တိုက်ဆောက်ကားစီး၊ ငွေပင်သီးဗျာယ်
ကိုကြီးဘဝ ခါးဝမ်းလှ။

လုံ့လစွဲထပ်၊ ရိုကျိုးညွတ်လို့
ဘွဲ့မြတ်ဒီဂရီ၊ တတန်းသီနန့်
ညီသွေ့ညီလတ် ပညာတတ်။

မွှီးပျံ့ကြိုင်သင်း၊ ကျော်သတင်းနန့်
ယမင်းလှသွီး၊ ရှုမငြီးကေ
မေထွီးနုမ အလှပ။

ခနဂုဏ်တင့်၊ ပညာဆင့်ဗျာယ်
ဝင့်ဝါအဆင်း၊ ဖက်ပြိုင်ကင်းလည်း
ဝင်းခြံမလုံ၊ သိစိတ်မှုန်လို့
မျိုးဂုဏ်လက်လွတ်၊ မခိုင်မတ်ကေ
မြတ်ကားမြတ်ယင့် မျိုးမတင့်ချင့်။

အတ္တမာန ပျောက်ဆုံးခြင်း

သတ္တုငှက်ပျံ အငယ်စား
ဂျက်လေယာဉ် ပြုတင်းပေါက်က ငုံ့အကြည့်မှာ
စစ်တွေ ဖရုံကာ မာန်အောင် ရမ်းဗြဲ
မကျေးနန့် စကု
ကျွန်းသျှတီ ပုစုခရု
ဘင်္ဂလား ရီအိုင်ခွက်သျှတစ်ခုထဲမှာ
တစုတဝေး ပေါလောမျောပေါ်လို့။

စိတ်အာရုံနန့်ငါ
အာရုံနီဝန်း
အကာသဘူတာ စခန်းမှာ ကော့စမိုနေ့
ကမ္ဘာခေါ် အစိုင်အခဲကို ကြည့်လိုက်
အာရုံ အာဖရိက အစဟိရေ တိုက်ခုနှစ်တိုက်
ငှက်သိုက်တစ်ခုတည်းထဲက
ငှက်သျှခုနှစ်ကောင် အစုတစုကို မြင်ရ။

ပိုင်အိုနီးယား အင်တာစတယ်လာ ယာဉ်နန့်ငါ
နှစ်နှစ်ဆယ်ခရီးကို ဖြတ်သန်း
အလင်းနှစ်၏အပိုင်းဂဏန်း အကွာအဝေးက
နီစကြာဝဠာ ဟိရာကို လှမ်းမျှော်
အရွယ်တော်ကြယ်ပွင့်တစ်စု ဝန်းကျင်မှာ
ကမ္ဘာပါဝင်ရေ ဂြိုဟ်မိသားစုမနား။

မဟာရန်ကုန်လေဆိပ်မှာ
သတ္တုငှက်ပျံသျှ နား
အလူမီနီယံ လှေကားအဆင်းမှာ
ငါ ငါ ငါ ဖြုတ်စိတ်ကသျှ
ငယ်.... ငယ် ငယ်
ပျောက်ပျောက်ပျောက် ။

စစ်တွေစောနောင်

စွမ်းရည်ပညာ၊ ကျွမ်းကျင်ရာနန့်
စေတနာပန်းမိုး၊ ဆွတ်ဖြန်းနှိုးဗျာယ်
အမျိုးသီလ၊ နှစ်ဌာနကို
ပြည့်ဝမဏ္ဍိုင်၊ စောင့်စည်းနိုင်ဖို့
ခိုင်သဇင်ပွင့်၊ အားမာန်ဝင့်ကေ
မျိုးတင့်ရေလေ မျိုးတင့်ရေ။

မောင်နန်းလှ၊ မြောက်ဦး။

လူနှင့်တူအောင် ကျင့်

မာယာများရေလူ
ကြည်ဖြူနုလုံးသား
ထားချင်မှထားရေ
တနားတစ်မျိုး
ဂုတစ်မျိုး
အမျိုးမျိုးပြောင်းလဲတတ်။

ကိုယ့်ထက်သာရေထင် မနာလိုချင်
ကိုယ့်ထက်နိမ့်ရေထင် မဆင်မခြင်
ကိုယ်ကျိုးမဟိကေပင် မဆက်ဆံချင်သဘော
စိတ်မနောယုတ်ညံ့။

သင့်ရေခါ အကောင်းမြင်
မသင့်ရေခါ အမြင်ဆိုး
သူ့အကျိုးဖျက်စီးတတ်တေ။

ကိုယ်ကျိုးကို ရှိကတင်
မှားရေမြင် ဆင်ခြံပီး
လူကျင့်ဝတ်ကို မထိန်း
အတ္တကြီးရေ။

မခံချင်စိတ်ပြင်းပြ
စိတ်တိုင်းမကျကေ ‘မောဟ’ဝင်
‘ဒေါသ’ပင် ဖြစ်လားတတ်ယဉ်။

ချောင်းနားဝက ‘လမာန်ပင်’ပိုင်
ထိုဖက်ယိုင် ဒေဖက်ယိုင်
မဏ္ဍိုင်မထား
‘ဇာတိ’မှားမှောက်
အတ္တ ရှိကို ရောက်နိန်သရွှိ
အမှားတိဂျေး ရောထွေးပနား

အဖြေက စိတ်
ယိုဖိတ်မခံ
တရားအမှန် ရှာကြံရှိရှု
မာနအမှားတစ်ခုကြောင့် ဘဝမရှုံးသင့်
မင်း လူနုနုတူအောင်ကျင့်။

မဟာကျော်၊မင်းပြား၊

ရွက်နုပြန်ချိန်

အလွမ်းပြင်းပြင်းကို တစ်ခွက်ပြီးကေတစ်ခွက်နုန့်
သွီးအားနည်းသစ်ရိပ်အောက်မှာထိုင်နိန်ခါ
အမိန့်အရောင် ပြီးသျှအသံကြားမိရေ
ရွက်ကြီးတောမီးပုံထဲက
ဒဏ်ရာမဟိရေ ကောင်းကင်ပြာထဲကို
ဖိနစ်ငှက်ပိုင် ထောင့်ဖြတ်ပျံတက်လားလီယဉ်။

ဇာသူဟန့်လို့ ရဖို့ယောင်
မြသစ် မြနု မြညွန့် မြဖူး မြနု မြရီ
လခြမ်းခြံမှာ
ဆင်ဖိုနိန်ပါတ်(၂၀၀၀)ကို စဆိုဗျာယ်။

သစ်ရွက်တိုင်းမှာ သမိုင်းရှိရေ
အိမ်ခေါင်မိုးထက်က သစ်ရွက်
ဒုံနာလမ်းထက်က သစ်ရွက်
နာလာမြောင်းထဲက သစ်ရွက်
စမ်းချောင်းထဲက သစ်ရွက်
မြင့်မြတ်တေသစ်ရွက်တိရေ
ပင်ခြံကို သစ္စာရှိရှိနုနု ဦးညွတ်
ဩဇာမြီနု ဖြစ်လားကတ်တေ။

အတွင်းနာ

ယုံကြည်ချက်ကို
တောင်းတစ်လုံးမှာထည့်
ရိုးတစ်ဖက်ကို
လက်ထွန်းပစ်
ငါ
ဆင်နာဖြစ်တေ အစ်ကို

ဆင်ကစပ်စွာ
ဆိတ်မခံနိုင်
ကိုင်းတံဖျားကဖော့သီးကိုကြည့်
ဆိတ်ဆွဆိတ်ဆွနုနု

တီဖြစ်ဖို့ကို
ကြောက်တေလူတိ
ပြင်ထွက်ဥအပြည့်နုနု
လောင်းနံရံကိုနှစ်ဖက်နှင်း
'ပန်းကျင်း' စည်တီးယင်း
လာစားကတ်တေ။

ပင်လယ်ပြင်က
လှိုင်းလုံးတိကိုရွှီနီရေ
သဲသောင်ခုံထက်က ဗလိတိ
ဖိုးခေါင်တောင်ခြီရင်းက
'ကျင်စည်'ခတ်စွာကိုတောင်
ရင်မခုန်ကတ်ဗျာယ်ကာ။

ယင်းသူရို့အသစ်ပြန်ဖွိုးလာကေ
ရွက်နုသစ်ချိန်ရောက်ပျာယ်ဝေ
သစ်ညွန့်သစ်ဖူး
ဘဝဘဝတိ ရာသီကူးဗျာယ်ဝေ။

ဒေအချိန်မှာ
ပန်းပင်တိကိုရီလောင်းပါ
ငှက်သျှတိကို အစာကျွေးပါ
သူရဲကောင်းတိကို အောက်မိပါ
ဝသုန္ဒြီကို ပူဇော်ပါ။

မောင်ခိုင်အောင်

နောင်ရဲခိုင်

လက်ဆောင်ပီးသူသို့

ယင်းနိ။
မိုးသားတိ၊ တန်းစီရီ။
နီမတောက်
လီတဖြောက်ဖြောက်
သစ်ရွက်ခြောက်ကိုတိုးချ
ဆောင်းမက နွီမကျ
ဖေဖေဝါရီလ။

နိန်ရာက
စားပွဲလှစီရီ
ရေဗားဗလ္လီ။

လက်ဆောင်
မောင်ခိုင်အောင်ဘက်က
အမှတ်ရ
စာအုပ် ဘောလ်ပန်
ရောင်ပြန်မေတ္တာ ဖြာကျ
တယုတယ

လက်ခံရ။
လှုပ်လှုပ်ရွရွ၊ စာအုပ်ကြားမှ
ယိုကျလာ ကဗျာတစ်ပုဒ်
အကျွန်ုပ်
ကိုင်လှုပ်ခံရ။
'ဟရီချနုလုံး
ပိတိဖုံးမိ
အသိစိတ်နိုးထ
သတိရ အလင်း
ယင်းကဗျာမှာ
မြီချစ်သူ
တောမှီရဟန်းတစ်ပါး
နူးညံ့ရေ တီတစ်ကောင်
စူးမြရေ သစ်မြစ်တစ်ခု
ဝသုန္ဒြီကိုဖူးတွဲရေ ကဗျာသစ်မြစ်
ဆရာဖြစ်ပါစီ ... လတ်။

သျှင်အုန်း

အာရှနီဝန်း သျှင်ရဟန်း

နယ်ချဲ့သူရို့
လုယူအုပ်စိုး၊ ဓါးမိုးခြိမ်းခြောက်
အကြောက်တရား၊ တုပ်နှောင်ထားလို့
ပြားပြားဝပ်ဝပ်၊ ဖြစ်နိန်ကတ်ချိန်။

နယ်ချဲ့သူရို့
မင်းမူအားသုံး၊ အမှောင်ဖုံးလို့
လူလုံးမလှ၊ ယူကျုံးမရ
ဘဝလူဖြစ်ရှုံးကတ်ချိန်။

နယ်ချဲ့သူရို့
ကလူနှိပ်စက် လက်နက်အားကိုး
မစိုးမေ့၊ အာရှတခွင်
ဝန်းကျင်အားလုံး၊ အမှောင်ဖုံးလို့
အဆုံးခရီး၊ အမြင်ဝေးချိန်။

ညဉ့်သိုင်ခေါင်၏
အမှောင်ကိုခွင်း၊ အလင်းပြုထွက်
တက်စနီဝန်း၊ သျှင်ရဟန်းလေ
လမ်းစညွှန်ပြခလီရေ။

စိတ်ကူးအိပ်မက် တရီးနိုး

ဆရာစံဖော်၏ ‘ရိုးမခေါ်သံ’
ရင်ထဲမှာ လှိုင်းခတ်ညံ
အမျိုးအားမာန် တက်စီယင့်။

ဆရာသျှင်အုန်းနုန့် ဆရာရွှေရ
ရိုဆုံးက ပကားရပ်
အမျိုးသားစိတ်ဝါတ်ပြည့်ဝ
ကဗျာအလှပန်းခင်း
ဖန်ဆင်းကောင်းတုန်း။

ပြက္ခဒိန်ပညာသျှင်
နက္ခတ်ဗေဒင် ပညာတတ်
ရခိုင်ဆီးဝါး နှံ့စပ်သိ
ဆရာချစ်၏ ‘မြစ်ချင်းပြီးဆီးဝါး’
ဆောင်းပါးတိုမြင်
လေးစားအထင်ကြီးမိ။

အာဂဆရာကြီးတိ
စာဝါကြီးတိ
ကလောင်မြဲတုန်းသိထော။

အမျိုးသားရေး
စကားလေ့ပြော၊ တရာဟောဗျာယ်
တကြောအာရှ၊ လွတ်လမ်းရဖို့
ဘဝကိုပီး၊ တော်လှန်ပြီးကေ
ခရီးကြမ်းကိုနှင်ခရေ။

ရဟန်းဆိုစွာ
ကိုယ်ကျိုးကိုထက်၊ များကျိုးတွက်ကို
ဖက်တွယ်ခံယူ၊ နမူနာပြု
ဘဝစွန့်လား၊ အသျှင်ကားမူ
ဘုရားလောင်းထုံး၊ နှလုံးမူလျက်
ဆောင်ရွက်ကြိုးပမ်းခလီရေ။

ဦးဥတ္တမ၊ ရခိုင်က
အာရှနီဝန်း၊ သျှင်ရဟန်းလေ ... ။

သန္တာမောင်မောင်

ကိုယ်ရမ္မာ
‘သံဗူးဘီယာ ကာလပေါက်စျိုး’
အစွာလောက်ထိ ကြီးနိန်ယာလဲ။

မြတ်စော ဝါ
‘ရွှေပြည်တော်’ ကမ်းမကပ်
လမ်းခုလတ် မုန်တိုင်းထန်
ဘဝသင်္ကေတ ကျွမ်းပြန်မှောက်
ဝမ်းသမုဒ္ဒရာအောက် လမ်းပျောက်လားယာလား။

အားကောင်းမောင်းသန်
စစ်တွေပွင့်လွှာ ကဗျာဟန်
ကိုယ့်လမ်းမှန် ‘သမင်လည်ပြန်’ကြည့်
အားဖြည့်ဩဇာ
ညောင်ပင်ကြီးအောက်ကခွာဗျာယ်
လမ်းသစ်မာလှော်ခတ်ပြီးကေ
ညောင်ပင်သျှေ စိုက်ကြည့်ကတ်မေပလင်
အဖော်ခေါ်ချင်ရေထော။

စိတ်ကူးအိပ်မက်တောက
တရီးနိုးအထ
ဆရာညိုသန့်၏ ‘သာလီစွရက္ခိတ’
အားရပါးရရွတ်ဆို
အသည်းနှလုံးနုပျိုဗျာယ်
နက်ဖန်သစ်ကို ကြိုဆိုနီမိရေ။

ပုထုဇဉ် အစိမ်းသက်သက်

ဒဏ်ရာတိ ငြင်းကပ်
အိပ်မက်ကျပ်အိုင်ထဲ တချက်တချက်နှစ်
ရုန်းထွက်ပစ်လိုက်ဖို့ ကြိုးစားလီ နှစ်လီ
အနာဇာခါ ကျက်ပါဖို့လဲနှုန်း။

တစ်ခါသီဖူးရုံမျှနှင့်
ပျဉ်ဖိုးကို နားလည်ရဖို့ထားလတ်
မကြာမကြာ သီဖို့ကြိုးစား
ဂျော့စန္ဒာယနာက စာရိပါကဆုကို နှင်းအပ်နိန်ယင့်။

ငါးဆိုကတည်းက အရိုးအစူးပါဖို့နုနုရာ
မျှီရို့ တီရို့ကမဟုတ်
အစူးဖျင်မစားတတ်သူလောက်
အ၊ စွာကို မရယ်ပါကေ့။

စပျစ်သီလတ်လတ်ဆတ်ဆတ်ကိုရှာ
ချဉ်စွာလဲဟိ ချိုစွာလဲဟိ
ပုပ်စွာစားမိခိုက် ဝမ်းလားစွာလဲဟိ
အေစွာ လူအစစ်ဝေးလတ်။

လီပြည်ညှင်းနွဲ့ နော့တိုင်း
ယိမ်းယိုင်ရေပန်းဖျားပင်
ငါဖြစ်လိုက် သူဖြစ်လိုက်
သူဖြစ်လိုက် ငါဖြစ်လိုက်
အေအနာကျက်ဖို့ကတော့
မြောက်ဖက်ကိုခေါင်းပြုအိပ်ပြီးမှ ထင်ပါယင့်
အချိန်ဟိခိုက်
မင့် ကျောက်ပျဉ်မို့ထက်
နံ့သာသွီးခွင့်သျှတစ်ချက်လောက်
ဝီးပါဦးလား
မွတ်သိပ်ဆာလောင်လွန်းလို့ပါ။

ခိုင်လူ့ ရိုးမ

ခေတ်သစ်ပေါက်ကျိုင်း

ကောင်းကင်ကကြယ်ပွင့်
ခေါင်မိုးထက်ဖောက်မြင်
ကြမ်းကျွံရေစကားလုံးနုနု
အိုလူရို့
ကြည့်လိုက်စမ်ချက်
သိကြားမင်းကမ္မလာ
တင်းလာစွာ သူ့လက်ရာလတ်။

ဇာလေတစ်ခု
ရွက်ဆွီးတက်ကျိုး
လောင်းဆိုးကိုပြင်
သမုဒ္ဒရာထိုးခရီးကို
သူနှင်ဖို့လတ်။

သဘာဝရေ
သချာမဟုတ်
ပါးစပ်နုနုသမင်လိုက်
ဆင်ဖမ်းမေ ကျားဖမ်းမေနုနု
ဇာမှာလေအဆင်သင့်
ဘဝင်မြင့်နိန်ကေ
ဖြစ်ဖို့လား ဟာလူ။

နေောင်ရဲခိုင်

ထာဝရအလှပိုင်သျှင်

မိုးကြိုးသည်းထန်
ဖြားရိဆန်ကြီး
ချမ်းအီးပူလွန်း
လှိုင်လီသရမ်း
လားလားကြမ်းကေလေ့သို့။

လခြမ်းအောင်မြီ
ဌာနီကမ်းစပ်၊ ကိုယ့်ပြည်ရပ်ကို
မြတ်နိုးပနာ၊ မစွန့်ခွာပဲ
စဉ်လာလုပ်စား၊ ရခိုင်သား။

ငါရို့မြို့မှာ
ရီထွက်သားငါး
ပုစွန်ကျားနန့်
စပါးလယ်ယာ၊ ဝါးသစ်မာရို့
စိမ်းပြာတောင်တန်း
မြောင်ရီစမ်းနန့်
ကမ်းတွင်းကမ်းလွန်
ခါတ်ရေနန့်
သယံရွှီငွေ၊ ပွားကြွယ်သာစွ
သာဘာလျှင်၊ ထာဝရပင်
ရွှီပြင်ပကတိ လှပါ၏။

မဟာကျော်၊ မင်းပြား၊

အိပ်တန်းပျက်တေ ငှက်

နီရောင်နုနုသျှေမှာ
အလှပန်းစီကိုး ဘဝရုန်းထွက်
ပစ္စုပ္ပန်ရက်ကို ကျော်ဖြတ်
စက္ကန့်မိနစ်မပြတ် တိုက်စား
ချွေးပေါက်များ ချောင်းဖြစ်
ကံခိုင်းစေရာ လိုက်နာ
မညီညာရေခြီလှမ်း သောကကမ်းမှာ
ရောင်စုံပန်ချီကားကို ရှိုးဆွဲ
ကန္တာရကမ္ဘာထဲက အမိ။

သား အမိသား
လမင်းပျော်ရာ မိုးကောင်းကင်အောက်က
ရှင်သန်နီနီရေမိုးစက်တိနန့်
မျှော်လင့်ချက်သံသရာမှာ
ဝေဒနာတံခါးပိတ်ထား
အပြုံးရိပ်များနန့်။

သွီးနုသားနု လီညှင်းသျှေကြားမှာ
အတောင်မစုံခင်ပျံလားရေ သား
ခါတ်လေးပါး ပြတ်တောက်
ကကြိုးပျောက်လားရေ ပိခင်အတွက်

နှမ်းစိတစ်ဝက်တောင် မဆပ်ဖူး
လောကသွီးရူးတိတက်
ကုန်ဆုံးခရေရက်ကို နှမြော
အိပ်တန်းပျက်တေ သားအတွက်
တမလွန်စံအိမ်ထက်က
ခွင့်လွှတ်ပါ အမိ။

မောင်လူထွန်း၊ ယိုးမြီဝါ

ကြီးလာရေခါ ကဗျာယိုင်ညွှန်းကိန်း

ဖက်ချင်းပြောင်းပြန်ပေါ်ခြင်း
အလင်းတန်းနိယာမဆက်စပ်မှု
ယိုင်ညွှန်ကိန်းနှင့် ပုံရိပ်ယောင်
ဇာပိုင်လည်းတောင် မမှတ်မိလိုက်ယာ။

တခါတလီ
ကျောင်းစာအုပ် နောက်ဆုံးဗလာစာရွက်
အလိုမကျရေ မျက်နှာမှာ
ကြောင်ခြစ်ရာ ဗလဗွိသတ်ပနာ
ကာရန်ရှာဖွေခရေ စိတ်ချမ်းသာခြင်း
ရွှီးယင်းဖျက်ယင်းနန့်ပင်
ဆရာမ ပီးလိုက်တေ သင်ခန်းစာတိ
လည်စိပျစ်သီလားကောင်းထမန်း။

တခါတခါ
အတိတ်ဆိုရေမျက်မှန်ကိုရှာ
ပကတိမြင်ရေမျက်စိနန့်
ပစ္စုပ္ပန်ကဗျာတိကို မြည်းကြည့်မိရေ
အဘာလေ ဘုရား
အရူးအမူးနန့် ငါရှာဖွေခရေ ကာရန်
ခံစားဖူးခရေကဗျာအလှ
မြို့မျိုခံလားရယာလားမသိ
'ကဗျာဖွဲ့နည်းနိသျည်း' ဆိုရေစာအုပ်
ထုတ်တန်းမှာကြိုးတစ်စချိုင်
ကိုယ့်လည်မှာ တစ်စစွပ်ပနာ
ခုန်ဆင်းလို့ရာချလိုက်ပါဖိ။

သုံးမြောင့်ဖန်တုံးတစ်ခုကို
ဖြောင့်ဘယက်အလင်းတန်းက
ဖြတ်သန်းလာခရေ နောက်ပိုင်းမှာ
ဆရာမ သင်ဖူးခရေအကြောင်း
ကျောင်းမှာသင်မိခရေ စာ
အဂုတော့ သဘောပေါက်မိလီယာ
ခြစ်ရာဖျက်ရာထင်ခရေ မျက်နှာ
အဂုတချက် ရွှီးလိုက်ရဖို့ဆိုကေ
လုံးခြုံဥသံ
လုံးခြုံလုံးဝ သန့်ရှင်းလှပရေစာလုံးတိနန့်
ဖတ်ကောင်းထမန်း ဟိလီဖို့ထင်ယင့်။

လျှံဝင်း၊ မြန်မာစာ၊

အမှားအယွင်း

ဒုံနာလမ်း
အဆိုးအပွဲကို
ဖာဖို့လတ်ထော
နွားချီးရည် သွသွသွတစ်ပုံးနာင့်။

အယစ်ရည်ဖတ်
တစ်ရက်လုံးကွာနှက်ပစ်ခစွာ
ပြီးမှ
တောင်းပန်ဖို့လတ်
လာရေဝါ။

ဇာတ်သိမ်းလို့
ပတ်တိန်းကေ
အားလုံးအိမ်ပြန်ကတ်ဖို့နှန်းရာ

အရိုင်း၊ မြောက်ဦး၊

ဂုဏ်

ဥဩရီသောက်
ဝင်ရွှီနှောက်လည်း
မပျောက်ကျန်ခ၊ မျိုးဗီဇနန့်။

သဇင်ပန်းခိုင်
တမြိုင်မြိုင်လေ၊ တည်ခိုင်မြဲမြဲ
မဖောက်ပြန်ပဲ၊ နက်ဖန်များစွာ
ကမ္ဘာတည်သရွှီ၊ သို့တိုင်ထိလေ။

အမျိုး၏ဂုဏ်
သီလဂုဏ်ရို၊ ခိုလှုံတည်မြဲ
ခိုင်မတ်ဆဲလေ။

‘မြီးချစ်’
သွီးသစ်သမိုင်း၊ ဂုဏ်မရိုင်းဖို့
ဆနိုင်းနိုးကြ၊ မျိုးဗီဇနန့်
ဘဝတည်ရပ်၊ မျိုးမြင့်မြတ်မှ
နာဂတ်ကမ္ဘာ၊ ထည်ဝင့်ဝါလိမ့်
‘ငါနန့်ငါသာ ငါများစွာ’
ညီညာတူပြိုင်၊ တည့်မတ်ခိုင်မှ
သာယာစွလေ သာစွလေ
ဖရခိုင်ပြည် မြိုင်စိမ့်လေ။
(မြီးချစ် ခိုင်မျိုးနွယ်၏
တစ်နှစ်ပြည့်မွီးနန့်အမှတ်တရ)

မြတ်စော၊ ရခိုင်မြို့

ယေကေလေ ဒုတ်ထောက် တောင်ကိုကျော်ဖို့သိ

ငါ၏အသက်
ထက်ဝက်ထက် သုံးပွား
ကျော်လာဗျာယ်။

ငါမျှော်သည့်ပန်း
မှန်းလို့မကျ
လမ်းမရသိ။

ရွက်နုရွယ်ရင့်
ရွက်ခြောက်ဆင့်ပနာ
ပန်းပွင့်ဝတ်မှု
လိမ္မော်ကြီးကျ
မသင်းမြဲဗျာယ်
နှင်းမှုလေ့ပျောက်
ပန်းလေ့ခြောက်ဗျာယ်
နီညိုတစ်ထောက်
တောင်တန်းရောက်ဗျာယ်။
ယေကေလေ ဒုတ်ထောက်တောင်ကို ကျော်ဖို့သိ။

သျှင်အုန်း

ရှင်သန်ခြင်း

ဆိုကရေးတီး သောက်ရ
နောက်ဆုံးအရက်
အဆိပ်ပြွန်း ဖန်ခွက်ထဲမှာ
သက်ဝင်နိုးကြားနီရေ
ထာဝရ အတွေးဉာဏ်တစ်ခု။

ဘရူနို ဆိုရေလူသားကို
လောင်ကျွမ်းမျိုဝါးလိုက်တေ မီးပုံမှာ
မီးကွင်းရွှံလျားနီရေ
ထာဝရ ပညာဉာဏ်တစ်ခု။

ယေရှုအသျှင်၏
သက်ရှင်လူ့ဘဝကို
အန္တီမအဆုံးသတ်လိုက်တေ
လက်ဝါးကပ်တိုင်မှာ
ရွန်းလက်ကြည်ညိုဖွယ်ရာ
ထာဝရပိညာဉ်တော်တစ်ပါး။

စစ်တွေစောနောင်

မာယာ

ဂမ္ဘီရဝတ်ရုံ၊ ကိုယ်လုံးခြုံလို့
ဇာတ်စုံခင်းကျင်း၊ မှော်ရုံတွင်းမှာ
နီပြင်းကျွမ်းလိုက်၊ မိုးဖြန်းလိုက်
လမင်းထွန်းလိုက်၊ တိမ်လွှမ်းလိုက်
မြူနှင်းဆမ်းလိုက်၊ လီကြမ်းလိုက်နန့်
နွမ်းဟိုက်မှုမယို၊ ရင်မှာရိဗျာယ်
အသိခက်ခက်၊ ပန်းဝှက်ဝှက်လို့
အိပ်မက်ကိုစ၊ စိတ်ကိုဆွပနာ
အလှကမ္ဘာ ဖျက်လတ်တေ။

မောင်နန်းလှ၊ မြောက်ဦး

လျော့တွက်

သူငယ်ချင်း
မိတ်ဆွေ
အပေါင်းအသင်း
ရဲဘော်...
..... ။

နားရွက်တိပင်က
တစ်ပုတ်တစ်ရိုင်
မျက်နှာရောင်စုံနန့်။

ထိုခါတစ်ယောက် (-)
ဒေခါတစ်ယောက် (-)
ယေပိုင်နန့် ပဲ့ယွဲ့ဆုတ်ယုတ်။

နောက်ဆုံးခါ
ကိုယ့်နားရွက်တစ်စုံပင်က
စာလုံးပေါင်းမှန်လီယင့်လား
မပြတ်မသားနန့်။

နောင်အေး

အိပ်ချ်အိုင်ပွဲ

ခေါင်းပေါင်းစ တကားကား
ပြင်ခံတဖားဖား
ရင်ကော့ဗျာယ် တကြွားကြွား
ဇာကဂြိုဟ်သားလဲချင့်။

ဇာချင့်
အမျိုးသီလ ဟုတ်လာ
ထားလိုက်ပါဝေ
ဘိုးဘီအဖွဲ့ကို လက်သိပ်ထိုးပနာ
ဒေါ်လာပန်းခင်း ပျိုးနီပြီးသော့ကေ။

ဇာချင့်
ဗြဟ္မစိုရ်တရား ဟုတ်လာ
ထားလိုက်ပါဝေ
မျက်ရည်စာတစ်စက်ကို
တစ်သက်စာပိုင် ယက်နီပြီးသော့ကေ။

ဇာချင့်
ခံယူချက် ဟုတ်လာ
ထားလိုက်ပါဝေ
ပိုးထိုးလောက်ကိုက်တိကို
အရောင်လိုက်ထားပြီးသော့ကေ။

ဇာချင့်
စေတနာ ဟုတ်လာ
ထားလိုက်ပါဝေ
ပန်းခြောက်ပင်အသီကို
ရီလောင်းနီပြီးသော့ကေ။

ဇာချင့်
ကိုယ်ကျင့်သမာဓိ ဟုတ်လာ
ရိက္ခာတစ်နပ်စာအတွက်
သိက္ခာအချပ်လိုက် ခွာရောင်းနီပြီးသော့ကေ။

ကိုင်း
ကြားကတ်လာ
အပြင်တံခါး
အတွင်းတံခါး
အားလုံးပိတ်ဗျာယ်ထား
အဖျားမကူးစီကေ။

လှိုင်း၊ ကမ္ဘာ

အို စိုင်းဒင်

ဟိုက်ဒရိုဂျင်အက်တမ်နှစ်လုံးနန့်
အောက်စီဂျင်အက်တမ်တစ်လုံးစီ
အရွှိဝင် ခိုးရာလိုက်ပွဲကြီး
ဇာပိုင်ခရီးကြမ်းကြမ်း
အခွဲမခံနိုင်ရေ ဒေဇာတ်လမ်း။

တန်းတင်တောင်ဂျိုင်မှာ
အကြိုင်ဆုံးမေတ္တာရည် အစစ်တိကို
ရီဖြစ်ဖန်ဆင်းသွန်ချလို့
ကြားရရေ နှလုံးခုန်သံ
ဂီတဆန်လိုက်တေ ဝှက်။

နှစ်ပရစ္ဆေဒ ဘလောက်ကြာကြာ
ရီစိမ်ခံကျောက်လုံးရို့ ကျန်းကျန်းမာမာ
ကျောက်ဖျာထက်မှာထိုင်
ကျောက်ထရံကို ရှိဆိုင်ကြည့်
တစ်ခုရာသီဒဏ်ကိုလေ့ မထုံ
မရုံ မရွှိ။

ခရာဝတစ်ဝ တေ့ပနာ
သဘာဝအလှ လေ့လာဖို့လာရေ
ဘုတ်ချေတိကတဆင့်
ပြန်ပြောချင်ရေစကား
ဟိုများဟိုလီလား။

နိမ့်ရာမြင့်ရာ ဥပဒေသက
တရုန်းရုန်း တဝေါဝေါနန့် ပြဋ္ဌာန်းလိုက်တေအသံ
မှန်လိုက် မမှန်လိုက်။
ဟိုက်ဒရိုပါဝါမှာလာငြိ
မိုက်ခရိုမာယာတိကို
စမ်းမတွဲနိုင်အောင် ခံစားနီရရေခါ ။

အလင်းသခင်
တန်ခိုးသျှင်
စိုင်းဒင်
အသျှင်မအသိ
အခြံအနီအရ
မပြည့်ဝနိုင်ရေ ဆန္ဒတိ ငတ်မွတ်
ခွင့်ရွတ်
ခွင့်ရွတ်ပါဖိ။

ဝိုးနီရ

အတ္ထုပ္ပတ္တိ

(တရား)
 တုနိုင်းမဟိ စွန့်လွှတ်ခြင်းတိထဲက
 အီလက်ထရွန်တစ်မုံလောက်တောင်
 အကျွန်မမှီပါ မြတ်သျှင်
 သံသရာမှာ မှီပါရစီ။

(ဘဝ)
 ပြီးပါဗျာယ်တိ မပြီးတမ်းကာ
 စည်းရိုးမဟိရေ ခြံထဲမှာ
 ဂျောင်ပိတ်မိခဗျာယ်
 ရပ်လို့တော့ မနီနိုင်ပါဗျာယ်။

(ဒဏ်ရာ)
 ဒဏ်ရာတိထဲက ဝိတစိမ့်ကျလာရေ
 ‘စေတနာ’တီးရေ ဗုံသံ
30 Hz အောက် ရောက်လီယင့်
 အသျှေတိ တေးခြင်းဆိုကတ်ပါစီ။

(မာတာ)
 ကန္တာရထဲ သား ရိတ်နီခါ
 စိန်နုနုခြင်လို့မရရေ အမိမျက်ရည်တိ
 ငါ့ရင်ကို တူးဖော်လိုက်ကေ
 ကြာညိုနဲ့သင်းမြရေ
 ကျောက်ဖြစ်ရုပ်ကြွင်း နို့ရည်ငါးစက် တွဲလိမ့်မေ။

(မြို့ချစ်သူ)
 တောမှီရသေ့တစ်ပါး
 စူးမြရေသစ်မြစ်တစ်ခု
 နူးညံ့ရေတိတစ်ကောင်
 ဝသုန္ဒြီကိုဖူးတွဲရေ ကဗျာသစ်မြစ်
 မောင်ခိုင်အောင်ဖြစ်ပါစီ။

(ရက္ခိတ)
 နီပူအောက်က ဗန်းထဲမှာ
 ဖရဲသီးစိတ်တိ ကြံချောင်းတိ အချိုရည်ခန်းလီဗျာယ်
 ဘီယာပုလင်းတိပိုင် ကျကွဲခရဗျာယ်
 ရင်ကွဲနာပင်လယ်ထဲ ငါမွမ်းရေ။

(ကဗျာဆရာ)
 ဖြားကျရေခါ
 သောင်ပြင်မှာ လွမ်းသူပန်းခွေနုနုကျန်လိုက်တေ
 သံပူထက်မှာ တဖျပ်ဖျပ်ခွန်နီနီယင့်။

(မိတ်ဆွေ)
 ပန်းအတု စိန်အတု
 ဇာတ်လိုက်အတုယိုရေ
 နောက်ကျောက်ကို ဒါးနုနုထိုး
 ရန်သူအစစ်လုပ်ဗျာယ် ဂုဏ်သိက္ခာယိုပါ။

(ချစ်ဇနီး)
 စွဲချက်တိ တပျင်းကာဝေ
 ဒုက္ခစွတ်နီရေနှုတ်ခမ်းသေ့ လှတုန်းဗျာယ်
 နှင်းဝီရေ တောတန်းသေ့ကို လွမ်းရေ
 ငါရို့ သန့်စင်ငြိမ်းချမ်းခကတ်တေ။

(သမီးတိ)
 နှလုံးသားမွန်မြတ် ပညာတတ်စီ
 ငါ့ရာဇဝင်ကို သမီးရို့ဖတ်ဖို့မလို
 သမီးရို့ သမိုင်းကို
 တံခါးနောက်က ပါပါစောင့်ဖတ်မေ။

မောင်ခိုင်အောင်

မျက်နှာများရေ လူ

တစ်မျက်နှာ
နှစ်မျက်နှာ
သုံးမျက်နှာ
..... မျက်နှာ။

လိုချင်ရေခါ
ပျားရည်နံ့လူး
ထူးကိုထူးရေမျက်နှာ။

သဘာဝမကျကေလေ့
ဆန္ဒပြည့်ဝကေ
မို့ရရေမျက်နှာ။

မနာလိုသဝန်ကြောင်
ဟန်ဆောင်ကေလေ့
ငါးသလောက်ပြုံးနံ့
ပြုံးပြထားရေမျက်နှာ။

မျက်ရည်ယိုကျ
လိုစွာရဖို့ဆိုကေ
ငိုပြရေမျက်နှာ။

ဝမ်းဝခါးလှ
စားကတ်ရဖို့ဆိုကေ
နွားရီကူးရေမျက်နှာ။

ထိုမျက်နှာ
ဒေမျက်နှာ
ခဲဝါချီးမှာ ကြက်မွီးပါ။

နောင်ရဲခိုင်

ပုံတူလှိုင်းတိ

ဒေ
ပင်လယ်ပြင်ထဲမှာ
ဆန္ဒတစ်စုံ လူလားမြောက်နိုင်ဖို့
ရာစုတစ်ဝက်ကို ခဲပီးထားခ။

တံလျှပ်ထနီရေ
လှိုင်းအတုတိကို
ထိုးအဝါးသို့ ပို့ပစ်ခ။

ပီးဆပ်ရခြင်းအများကြီးနံ့
ဗုဒ္ဓဟူးနိတိက
အရည်ကြဲကြဲ ဖျော်စပ်ထားရေ
ပျော်ရွှင်မှုတိကို သောက်သုံးရေ။

ဟောင်းလောင်းဖြစ်နီရေ
ရင်ဘတ်ထဲမာ
ဝါရမိတ္တုမိုးစက် နီရက်တိက
လွမ်းပြီးယင်းလေ လွမ်းပြီးယင်း။

ဆောင်းညအိပ်မက်ရှည်

ငါ
ဆောင်းတစ်ည အိပ်ရာမှာ
ဖြတ်ကနဲ ဆတ်ကနဲ
လန့်လန့်နိုးတတ်တော။

အရွယ်မတိုင်ခင် ဇရာက
ဖိစီးနှိပ်စက် လာစွာလား
နိလည်နိခင်းက
ဥဏှောက်ပြုတင်းကို
ဟင်းလင်းဖွင့်ထားမိလို့လား မသိ။

ဥဏှောက်ထဲက
ဇူရူအမျှင်သျှတီ
ကလိတိတိ မမိတမိ မထိတထိနန့်
အသိဂျောင်ဂျင်ခတ်ပနာ
ငါမြင်စွာ ငါကြားစွာ
အီလူရှန်းရာလာ
ဟယ်လူစီးနေးရှန်းရာလား။

ကြိုတင်မြင်နီပါယင့်
သူခပ်တေရီ သူပြန်ချိုးနန့်
ပင်လယ်ပြင်ကြီး ဖြစ်ပျက်နီပုံတိက။

(ယေဇူးနန့်)
တစ်ချက်သျှ သည်းခံလို့ကြည်ပါဖိ
စစ်မ်းလလတ် မျှော်လင့်ချက်နန့်
အမြင့်ယုံ ငှက်တစ်ကောင်ရေ
သူ့အဘိဓါန်မာ
သတ်ပုံမမှားခ ဆိုစွာကို။

ကျော်စိုးလူ

ရဟန်းမင်းတရား ပုတ်ကျွန်ပေါတူက
ညှိုးလျဖြူလျော်ရေမျက်နှာနန့်
ဂျေရုဆလင်ခရီးမှာ မြွက်ကြား
သူတပါးရို့အပေါ်
ငါရို့ ဘာသာဝင်များ
အမုန်းထားအမျက်သို
ရန်လိုသတ်ဖြတ်ခမှုတိအတွက်
မချီတင်ကဲ
ဝမ်းနည်းမိပါရေ ဆိုရေစကား
မြွက်ကြားပြောဆိုသံကို ကြားရ
ပြောမထွက်လက်ကျန်ကိုလေ့ ကြားရ

(၂)
 အိမ်ဖြူတော် နောက်ဖေးတံခါး
 အပြီးအလွှားဆင်း
 ဟူးကနဲ သက်ပြင်းကိုတချချ
 ယာ သမ္မတကြီးရာမနား ဝမ်းနည်းပါရေ
 နိုး နိုး ငါ ဝမ်းသာရေလတ်
 လူကိုလူသတ် လူမျိုးပြတ်စရာ
 အနုမြူကပ် မှတ်တိုင်သမိုင်းကိုလက်ရှောင်
 ခလုပ်မနိုင်မိအောင် ကြိုးစား
 နိုင်နိုင်ယဉ်းလား အရှုံးပီးသမား
 လေးစားပါရေ မစ္စတာဂျွန်ဆင်
 မင်္ဂလာပါ။

(၃)
 လူဝကြီး လူဝကြီးလို့
 ငိုညည်းသံတစ်ခု
 သူနှုတ်ဖျားက တလှုပ်လှုပ်တရွရွ
 ဦးခေါင်းက တယမ်းယမ်းတခါခါ
 ငါမသိခပါ ငါမသိခပါ
 သူမျက်နှာကို တချက်သွေ
 စစူးစစိုက် ကြည့်မိပါရေ
 သူမျက်လုံးထဲမှာ
 ဖြိုးကနဲ ဖြတ်ခနဲ ထနီစွာက
 ဟိရိုရီးမား မှိုပွင့်မီးလျှံ
 အမှန်တကယ် ကြေကွဲထိုက်ပါရေ လေယာဉ်မှူးကြီး။

(၄)
 ကလိန့်မေတစ်ယောက်
 ပစ်လိုက်တေ သေနတ်ဒဏ်ရာနန့်
 အိပ်ရာထဲမှာ ပက်လက်
 စိတ်ပျက်အားငယ်ရေ မျက်နှာနန့်
 တချိန်တခါက
 တောက်ပဝင်းပြောင်းခရေ မစ္စတာလီနှင့်
 တချက်သွေပြန်ပျင်ပါ တချက်သွေပြန်ပျင်ပါ
 ငါမှားယွင်းချခမိရေ စီးပွားရေးပေါ်လစီ
 နယူးအီကော်နော်မိနန့် အစားထိုးဖို့
 နယူးဂျီအက်(စ်)ကို တိုက်တွန်း ။
 အိပ်မက်လေ့မက
 ဟယ်လူစီနေးရှန်းလေ့မကျ
 အိပ်ရာထဲက ငေါက်ကနဲထ
 လက်စုံထပ် တင်ပြင်ခွေထိုင်ပနာ
 သိစိတ်ဝိညာကို နိုင်အောင်ချုပ်
 မသိစိတ်သညာကိုလေ့
 ပလီပလာ လာမလုပ်ဖို့ ခွန်းအုပ်ပျာ
 သတ္တဝါမှန်သမျှကို မေတ္တာ
 နှိမ့်ကျအားငယ်သူကို ကရုဏာ
 မြင့်တက်ကြီးပွားသူကို မုဒိတာ
 ဖြစ်ပျက်မှန်သမျှကို ဥပေက္ခာ။

စစ်တွေစောနောင်

ဝီရ

ကျားကို ရှိခိုး
 နတ်ဆိုးပသ
 ပစဟောင်းလောင်း
 မီးကျောင်းရဲရာ
 ကြမ္မာကိုယိုး
 ဒေပိုင်မျိုးနန့်
 စူးခြံတိုးလို့ ဖြစ်ဖို့လား။

မိုးမှောင်ကျလီ
 လီပြင်းနွီလို့
 ကမ်းခြီမမြင်
 ပင်လယ်ပြင်ထဲ
 လှိုင်းကြားဝဲမှာ
 နတ်သိကြားမ
 ဘုရားတဗျာယ်
 လှော်တက်ကိုတင်
 ရွက်မပျင်ကေ
 လောင်းသျှင် ကမ်းတွဲလီဖို့မဟုတ်။

ကျောရိုးမဲ့ သတ္တဝါ

မကုန်မဆုံးနိုင်သိရေ အပုပ်ချိန် အပြုတ်ချိန်တိက
 ဒုတ်တပြက် ဒါးတပြက်
 အတ္တအစွယ် တလက်လက်နန့်
 မျှော်လင့်ချက် ပြက္ခဒိန်တိကို မွားစား
 ရပ်တည်မှု ငြားစားနီရေကာလမှာ
 ဘောရိသာတ ဂေါင်းပေါင်းကိုပေါင်း
 တဖက်စောင်း မျက်မှန်စိမ်းနန့်
 ရက်လွန်အပြုံးတုတ်ကို လိမ်းကျံ
 ဟန်ပြင်ခံ ချိုးကျကျဝတ်
 ဒီရိုင်းခတ်စကားတိ မပြတ်ဆို
 ဝမ်းစာမလိုရေ အရုပ်ကြီးတစ်ရုပ်။

ဘီယာကုလားထိုင်ထက် ငုတ်တုပ်ထိုင်
 သူ့အလုပ်စွာ စတိုင်ဆိုယင့်
 အိုင်တိန် တခြင့်ခြင့်ခြင့်
 ‘ရက္ခိတ’ဆိုစွာ ဇာယုင့်လဲ မီးရေသတ္တဝါ
 ကိုယ့် အဘာအမိ အမှန်းမသိရေသတ္တဝါ
 ငါ ဇာသူဆိုစွာပင် မသိ
 အဆင်ခြင်မဟိ မျက်စိနှိပ်ထားရေ သတ္တဝါ
 ဖြားရွှန်ငါးပိုင် ရီပေါ်စား
 ကပ်ဖားနှပ်ဖားခံ
 ဖြားသတ်လမန် နှစ်ဖက်ချွန်
 ဖောက်ပြန်လွယ်ရေ သတ္တဝါ
 အေသတ္တဝါတိကို
 အသေအချာ ဆန်းစစ်
 အမျိုးနွံမနစ်ဖို့ အလေးပြု
 အမျိုးနွံမနစ်ဖို့ အလေးပြု။

ဘဝသမုဒ်
 ဝဲမစုပ်ခင်
 ရွက်တင်လှော်ခတ်
 ကျော်ဖြတ်လှိုင်းလီ
 ကမ်းခြီမမြင်၊ တက်မတင်ကေ့
 ကမ်းခြီမရောက်၊ လက်မမြှောက်ကေ့
 မသိအသက်၊ ဇွဲမပျက်ကေ့
 တစ်ရက်ကမ်းခြီ တွံလီဖို့။

အထွီးသျှော့၊ဘဲငါးရာ၊

နိရိုင်းနီ၊တောင်ရင်းကျွန်း၊

ကန်တော့ပန်း

အကျွန်ုပ်ဘဝ၊ ဝ နန်းစံဖို့
ကြိုးပမ်းခရေ၊ ဆရာအသျှင် ။

ဝလုံးအဝန်း၊ မယွန်းမစောင်း
မယောင်းမယွဲ့၊ မပဲ့မဟ

ဝိုင်းညီလှဖို့၊ ယုယုယယ လက်ထောက်ချလို့
သင်ပြခရေ၊ ဆရာအသျှင် ။

ဝ တစ်လုံးကို၊ လုံးလုံးဝန်းဝန်း
ရိုးနိုင်စွမ်းမှာ၊ ပန်းတိုင်ရှိလမ်း၊
ဖြောင့်ဖြောင့်တန်းလို့
မှန်းချက်ပြည့်ဝ၊ လျှောက်လို့ရဖို့
ဆုံးမဖူးရေ၊ ဆရာအသျှင် ။

ဝ လမ်းကိုထွင်၊ ဝ တန်းဆင်းလို့
ဝ ပင်ကိုပျိုး၊ ဝ လမ်းရိုးမှာ
ဝ မျိုးပီသ၊ သန့်ယှင်းလှဖို့
မျိုးဦးချရေ၊ ဆရာအသျှင် ။

ဆရာမျိုးချ၊ ဝ အလှနန့်
ဆရာခင်းပီး၊ ဝ လမ်းကြီးမှ
နင်းပြီးလျှောက်လား၊ တပည့်များ၏
ထင်ရှားခြီရာ၊ မြောက်များစွာကို
ရင်မာသိမ်းထား၊ ပီတိပွားရေ ဆရာအသျှင်။

ဪ
ဘဝမှန်ဖို့၊ ဝ မှန်ကိုသင်
ပြုပြင်ပီးခ၊ ပျိုးထောင်ခရေ
ငယ်ဘဝက ဆရာသခင်၊ ကျေးဇူးသျှင်ကား
ပန်းပင်တောက၊ လမ်းခွဲခစွာ၊ ကာလကြာဗျာယ်။

အို ဆရာအသျှင်
ဘဝမှန်ဖို့၊ ဝ မှန်ကိုသင်
ပြုပြင်ပီးခ၊ ပျိုးထောင်ခရေ
ငယ်ဘဝက၊ ဆရာသခင်၊ ကျေးဇူးသျှင်၏
ရင်တွင်းမေတ္တာ၊ စေတနာကို
ပြန်ပနာတွက်မှန်း၊ တတမ်းတမ်းကြောင့်
ကဗျာပန်းဖူး၊ ဂုဏ်ရည်လူးလို့
ဦးညွတ်ပန်ထွာ၊ ကန်တော့ပါယင့်
ဆရာ'သာခု'ခေါ်ပါလီ။

လေးဝတီခိုင်ကျော်

နီကြီသို ပေါက်တောရွှေမြေ၏ တသသအလွမ်း

“ရိုးမ” ထက်က နီတစ်စင်း
ကိုယ့်စာပီ ပန်းခင်းအတွက်
အလင်းကိုပီးလို့ ပီးလို့။

နီးနီးထွီးထွီးလှ
ကြွကြွရွရွ ပွင့်
ဆင့်ကရင့် ဝီ
စီရီရီ မှီး
အီးမြကြိုင်သင်း
လှပွင့်ရို့၊ ပြိုင်နီတွင်းမာ
နီတစ်စင်း
အို“ရိုးမ” နီတစ်စင်း
ကြီဆင်းလားခရေ ။

အဖိုးတန် နီကြီတစ်စင်းအတွက်
“ရွှီမြီ”သားရို့ ရင်တွင်းမာ
နုမြောခြင်း ပြည့်ရွန်
ကြီကွဲယင်း ကျန်။

ရီ

လာယ် လာယ်

မြစ်တိစ္ဆာ
ပင်လယ်မှာ ဆုံနိန်ကျ။

သမုဒ္ဒရာဝမ်းမှာ
ကူးဗျာယ်ဂျေး မနိန်ကတ်ကော့နှန်း။

ကောင်းကင်ကတိမ်မှုန်တိ
မုန်တိုင်းကို ဆန်ဗျာယ်
ပင်လယ်မှာ ဆုံဖို့
ခရီးနှင်လာကတ်ဗျာယ်လတ်။

တောတောင်ကိုကျော်
သောင်ပြင်တိကို ဖြတ်ပနာ
စီးလာရေအညှာရီ
မြစ်ကိုတောင် ရောက်နိန်ဗျာယ်ထော။

သမုဒ္ဒရာဆိုစွာ
ဒေရီတိဆုံလာခါမှ
တွင်လာရေ နာမေ။

ခရီးတစ်ဝက်မာ
အပြီးထွက်လားလီရေ
တမလွန်ရွာသား နီကြို့သို့
စာပန်းခွီ အလွမ်းနှင့်ဦးချ
တသသ တသသတသသ
ယူကျုံးမရ ဖြစ်ပနာ ။

လေးဝတီခိုင်ကျော်
(ဆရာကြီးမောင်စံဖော်ကောင်းရာသုဂတိလားပါစီ)

ဒြီရာတိနန် ကြီးပြင်းခြင်း

အမင့်ဒြီရာ
ရိုသေစွာကိုးကွယ်၊ ငြိမပြယ်ရေအလွမ်း
တမ်းတနီဆဲပါ အမင်။
ရင်ထဲမှာနှိုးထိုး
ခရီးအဝေးကြီးဆိုကေလေ့
အပါးသျှပါရာ အမင်။
ဘားဘာဒြီရာ
တိုင်းတာလှုပ်ယှား၊ ဖိုပါဖို့လား ဘားဘာ
ဘားဘာ၏ဂုဏ်၊ ခိုလှုံကြိုးစား
သား၏ဘဝ၊ တက်ကြွရေအားမာန်
မီးလျှံရဲရဲ
ဘားဘာ၏ သံမဏိဇွဲ
သားရင်ထဲမှာစွဲငြိ၊ အမြဲဟိရေ ဘားဘာ။
အမင့်ဒြီရာကို ကိုးစား
ဘားဘာဒြီရာကို အလေးထား
သားလျှောက်တေလမ်း၊ ကြမ်းကေလေ့ မမှု
အံတုလို့ဖြတ်ကျော်၊ လူတော်လူကျော် ဖြစ်ရစီဖို့လို့
သားရည်မှန်းလို့ လျှောက်လှမ်းရေအခါ
'အမင့်ဒြီရာရေ
အားထားစရာတစ်ခုပါ အမင်'
'ဘားဘာဒြီရာရေ
စွမ်းအားတစ်ခုပါ ဘားဘာအသျှင်'။

နောင်ရဲခိုင်

မောင်ကောက်စံ၊ ပြည်ရဲခိုင်

ဦးစံထွန်းအောင်

ကိုယ်တွေ့ မေယူခြေ

အာသိသ

ဤစာတမ်းကို ရေးရခြင်းမှာ စစ်မှန်သော သမိုင်း၌ တစ်ပြည်လုံးသိသင့်သိထိုက်သော အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်ကို ကိုယ်တွေ့နှင့်စာတွေ့ပါ ပိုင်းခြာထင်မြင်သိမြင်နိုင်ကြစေရန် တင်ပြလိုသည့် ဆန္ဒတစ်ခုတည်းကို မူတည်၍ ရေးသားရခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ စာရေးပျင်းခြင်း၊ အိုမင်းမစွမ်းရှိခြင်းတို့ကြောင့် ဤသို့ရေးသားရန် စိတ်မကူးမိခဲ့ပါ။ သို့သော် အချို့ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ရခိုင်ပြည်သမိုင်းကို မိမိတို့လိုရာ စိတ်ကူးကြံဆ၍ မဖြစ်နိုင်သည် ဖြစ်နိုင်သည်ကို မတွေးတောဘဲ လိုရာဆွဲငင်ရေးထားကြလေ သည်တို့ကို ခဏခဏတွေ့ရသည်။ ထို့ပြင်အချို့ပါမောက္ခတို့ကပင် (ဒါကဘာလဲ) ရခိုင်သမိုင်းမှာ ဤလူမျိုးကို မတွေ့ဘူးပါ ကလားဟူသော မေးမြန်းတင်ပြချက်များပင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်ဟု ကြားရပြန်ရာ အနာဂါတ်ကာလတွင် မှားယွင်းသော သမိုင်းတစ်ရပ်ကျန်ရစ်မည်ကို စိုးရိမ်ခြင်းကြောင့် မဖြစ်မနေ ကြီးပမ်းရပေသည်။

ဤစာတမ်းကို အချိန်မီရေးသားရန် လိုပေသည်။ ကျွန်ုပ်မှာ အသက်၇၀ကျော်နေခဲ့ပြီဖြစ်၍ ဤစာတမ်းမျိုး တစ်စောင် မထွက်မီ ကျွန်ုပ်ကွယ်လွန်ခဲ့သော် ဒေသနှင့်ပတ်သက်သော အတွေ့အကြုံအများဆုံးရှိသူ သက်ကြီးတစ်ဦးရှာ၍ အရေးခိုင်းရန် မှာ မလွယ်ကူပေ။ ယခုလည်း ကျွန်ုပ်မှတစ်ပါး ဤစာတမ်းမျိုးကို ရေးသားရန် လူတစ်ယောက်မျှမမြင်သောကြောင့် ဤနယ်ရှိ မွတ်ဆလင်များနှင့် ရိုဟင်ဂျာဟူသော အမည်ဆက်စပ်ပုံကို ကျွန်ုပ်မသေမီ ရေးသားပြီး ကျန်ရစ်ခဲ့စေလိုသည်။ ဤစာတမ်းကျန် ရစ်မှသာ နောင်လာနောက်သားများ ဤနယ်၏သရုပ်မှန်ကို သိရှိနိုင်ကြမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤနယ်၏အတွေ့အကြုံ အမှတ်အသားရှိသော သက်ကြီးရွယ်အိုဆိုလျှင် ကျွန်ုပ်တစ်ဦးသာ ကျန်နေတော့သဖြင့် မလွဲမရှောင်သာဘဲ ရေးသားရပေသည်။

ဤစာတမ်းသည် ရိုဟင်ဂျာအမည်ကို ခံယူလိုသော မွတ်ဆလင်တစ်ဦးစ နှစ်ဦးစကို ချေပ၍၊ သမိုင်းမှန်ကို တင်ပြရုံမျှ သော စာတမ်းမဟုတ်ဘဲ၊ မြို့နယ်ဖြစ်စဉ်စာစောင် တစ်ခုလည်းဖြစ်စေလိုသော စာတန်းဖြစ်သဖြင့် အချိန်မီရေးသားသင့်သည် ဟု ယူဆလျက် ရေးသားလိုက်ရပေသည်။

စာဖတ်သူများက ကျော်လွှားမဖတ်ဘဲ နိဒါန်းမှစတင်၍ အဆုံးတိုင် ဖတ်ရှုကြပါရန် မေတ္တာရပ်ခံပါကြောင်း

စံထွန်းအောင်
ဘူးသီးတောင်
၁၆-၁၂-၆၉

ကျေးဇူးတင်ပါကြောင်း

- (၁) ဦးကုဏ္ဍလ လမ်းမကျောင်းဆရာတော် ဘူးသီးတောင်
- (၂) ဦးဘသိန်း အထက်တန်းပြဆရာ အထက(၁) စစ်တွေ
- (၃) ဦးအောင်သာကျော် ၎င်း။ ဘူးသီးတောင်

အထက်ပါပုဂ္ဂိုလ်များသည် ကျွန်ုပ်လိုလားသော စာအုပ်စာတမ်း၊ သမိုင်းများကို တတ်နိုင်သရွေ့ ရှာဖွေပေးကြခြင်းဖြင့် များစွာ အထောက်အကူပြုကြသောကြောင့် အထူးကျေးဇူးတင်ပါကြောင်း။

စံထွန်းအောင်
ဘူးသီးတောင်
၁၆-၁၂-၆၉

နိဒါန်း

ဤစာစောင်ကို ရေးခြင်းမှာ အဓိကအကြောင်းရင်းကို ဖော်ထုတ်ခြင်း မပြုခဲ့သော် မူဆလင်များကလည်းကောင်း၊ လူတစ်ဦးက တစ်ဦးအား လူတစ်မျိုးက တစ်မျိုးအား မလိုမုန်းထား၍ဖြစ်စေ၊ တင်စားလို၍ဖြစ်စေ၊ ရေးသားသကဲ့သို့ ထင်မြင် ယူဆနိုင်ပေသည်။ အချို့ခေတ်ပညာတတ်ခေါင်းဆောင်ပြုချင်သူတစ်စုက ဟိုနှယ်သည်နှယ် လှည့်ပတ်ဖြားယောင်း၍ မွတ်ဆလင်၏အကျိုးမဲ့ကို ပြောဆိုလျှင် ချစ်ခင်ပြီးသောစိတ်ဓါတ် ကိုင်းညွတ်ပြီးသောစေတနာတို့မှာ ဝေဒနာဖြစ်သွားတတ်ပါ သည်။ ထို့ကြောင့်

- (၁) စာရေးသူကား မည်သူနည်း။ မည်သည့်လူတန်းစားမျိုးနည်း။ မည်သို့စိတ်ဓါတ်မွေးသနည်း။
- (၂) မည်သူ့အကျိုးကို ရည်မှန်းရေးသနည်း။
- (၃) မည်သူက စတင်၍မရေးဖြစ်လျှင် ရေးဖြစ်အောင် လှုံ့ဆော်သနည်း။
- (၄) အတိတ်က ဘယ်လိုဖြစ်ခဲ့သနည်း။

စသည်များကိုတင်ပြရလျှင် စာဖတ်ပရိသတ်နှင့် စာနာပရိသတ်တို့ သဘောပေါက်နိုင်ဖွယ်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဤအချက်များကိုပါ စာနိဒါန်း၌ ရှင်းလင်းတင်ပြရမည်ဖြစ်ပါသည်။

(၁) စာရေးသူမည်သူနည်း

ကျွန်ုပ်သည် မူဆလင်ဘာသာဝင် မဟုတ်သော်လည်း ဤနယ်မြေမွတ်ဆလင်များအကျိုးကို လွန်ပြီးသော မွတ်ဆလင် ခေါင်းဆောင်များ၊ ယခုအချိန် ခေါင်းဆောင်လုချင်၍ အမျိုးမျိုးဖန်တီးနေကြသော စိတ်မျှမကူးဝံ့သော စွန့်စားခြင်းမျိုးဖြင့် အသက်ကိုပင် ပမာဏမပြုဘဲ ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့ဘူးခြင်းကြောင့် မွတ်ဆလင်များအကျိုးခံစားခဲ့ရဘူးခဲ့ကြလေပြီ။ အသက်ကို စွန့်လွှတ်ခြင်း၊ ဥစ္စာကို စွန့်လွှတ်ခြင်းဖြင့် ကူပံ့ပေါင်းများလေပြီ။ ရခိုင်မွတ်ဆလင် ချစ်ကြည်ရေးကိုသာ အဓိကထား၍ မိမိ၏ ကြီးပွားရေးကို စွန့်လွှတ်ကာ ယနေ့တိုင် ဆောင်ရွက်ခဲ့လေပြီ။ ကျွန်ုပ်သည် မောင်ဘာသာစသော ခေတ်ခေါင်းဆောင် ပေါက်စ ကလေးများကဲ့သို့ စကားလွတ်ခနဲပြော အလုပ်ကိုလွတ်ခနဲလုပ်ပြီး အတိတ်ပစ္စုပ္ပန် အနာဂတ်၊ တိုင်းပြည်လူမျိုးချစ်ကြည်ရေး၊ လစ်လျူလျက် မပြောဆို၊ မရေးသားမိသည်ကို မွတ်ဆလင်တစ်မျိုးလုံး ဝန်ခံရပေမည်။

လောက၌ မည်သည့်အမျိုးသားမဆို မိမိတို့ ဘာသာဝင်များ၊ မိမိတို့သွေးချင်းသားချင်းများ မိမိတို့ဇာတ်တူမျိုးတူ၊ အနွယ်တူတို့၏ အထင်မှား အမြင်မှားခြင်းဖြစ်စေ၊ အမျိုးမျိုးစွပ်စွဲခြင်းကို ခံယူကာ၊ အခြားလူမျိုးတစ်မျိုး ဘာသာလည်း မတူသူများကို ကာကွယ်ကူညီစောင့်မခြင်းများကို ပြုမည်ကား မဟုတ်ချေ။

သို့သော် ကျွန်ုပ်တစ်ဦးကား ထိုဓမ္မတာတရားကို ဆန့်ကျင်လျက်၊ မူဆလင်များကို အကူအညီပေးခြင်း၊ ကယ်ဆယ်ခြင်း၊ စောင့်မခြင်းများလွန်းသဖြင့် (ကုလား) စံထွန်းအောင်ဟူသော ဘွဲ့တံဆိပ်ကြီးကို ပေးအပ်ခြင်း ခံရသူ လူထူးလူဆန်းကြီး တစ်ဦးဖြစ်ခဲ့ပြီ။ အသက်အန္တရာယ်နှင့်လည်း ရင်ဆိုင်ခဲ့ရပေါင်းများလေပြီ။ ဘယ်သူက ဘာပြောပြော၊ ဘယ်သူရန်ပြုပြု မဖြူ၊ မိမိလုပ်ငန်းကိုသာ တွင်တွင်လုပ်ခဲ့၏။ ကျွန်ုပ်၏အောင်မြင်ခြင်း မပြောပလောက်၊ ကျွန်ုပ်၏ချစ်ကြည်ရေးလုပ်ငန်းကို မွတ်ဆလင်ခေါင်းဆောင်များလက်ခံပါလျှင် သို့မဟုတ် အသင့်အတင့်ကူညီပါလျှင် များစွာခရီးရောက်ပေမည်။ ယခုကား ‘ဆန်းလျက်နှင့်မလှ’ ပန်းလျှက်နှင့်မရ ဆိုသကဲ့သို့ ပင်ပန်းစွာဆောင်ရွက်ခဲ့ပါလျက် မှန်းချေမပေါက်ခဲ့ချေ။ သို့သော်လည်း မလျှော့သော ဇွဲလုံ့လဖြင့် ဖြစ်ရာမှာလုပ်ရတော့မည်ဟု မှန်းဆကာ စာရေးရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ရပြန်လေသည်။

ကျွန်ုပ်အား ရခိုင်ပြည်၌လည်းကောင်း၊ ဗမာပြည်၌လည်းကောင်း၊ ဘာသာခြင်းလူမျိုးအတွက်လည်းကောင်း၊ အသက် စွန့်ကာ အကြိမ်ကြိမ်စောင့်မရုံမက၊ မိမိအားသေကြောင်းကြံသော အချို့မွတ်ဆလင်ခေါင်းဆောင်တို့ကိုပင် သေသည့်တိုင်၊ သေပြီးအလောင်းပုတ်သွားသည့်တိုင် ကူညီသောတစ်ဦးတည်းသော ပုဂ္ဂိုလ်ဟုခေါ်လိုက ခေါ်နိုင်ပေမည်။

ဘယ်ကဲ့သို့ ကူညီသည်ကို ဖော်ထုတ်မရေးပြီ။ မွတ်ဆလင် လူထုတစ်ရပ်လုံးသိပြီးဖြစ်သည်။ ဗမာပြည်တွင် ကျွန်ုပ်ကဲ့သို့ ဘွဲ့တံဆိပ်တပ်ဆင်ဘူးသူမှာ လူမျိုးချစ်ကြည်ရေးကို အဓိကအထားဆုံးဖြစ် သခင်နု ခေါ် ဦးနုတစ်ဦးသာ တွေ့ဘူးပါသေးသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်လည်း (ကရင်နု) ဟူသောဘွဲ့ကို ပေးဘူးကြောင်း ကြားဘူးရပါသည်။

ကျွန်ုပ်ထိုကဲ့သို့ မွတ်ဆလင်များကို ကူညီခြင်းကြောင့် မွတ်ဆလင်ခေါင်းဆောင်ကြီးတစ်ဦးဖြစ်သော ဓမ္မတာအဒ္ဒဂါဖား က ရန်ကုန်မှနေ၍ ကျွန်ုပ်အား အောက်ပါစကားများပါဝင်သော စာများဖြင့် ချီးကျူးရေးသားထားသည်ကို တင်ပြပါရစေ။

၎င်းက ထိုသို့ရေးသောစာများစွာ ရှိသော်လည်း စာတစ်စောင် နှစ်စောင်မှ လူများသဘောပေါက်နိုင်ရုံမျှသော စကားအနည်းငယ်စီကို ကောက်နုတ်ဖော်ပြပါအံ့။

ရန်ကုန်တွင် ခိုလှုံနေသော မစ္စတာအဒူဂါဖားက ၁၆-၉-၄၉ နေ့ကျွန်ုပ်ထံပေးသောစာတွင် . . .

It is needless to say that you have been taking a keen interest for the establishment of law and order in that area and have been trying to relieve the down trodden and oppressed muslim even at the rick of life not to speak of in curring displeasure of youf co-religeonists

၁၀-၁၂-၁၉ နေ့က ပေးသော နောက်စာတစ်စောင်တွင်

you are the only gentleman who is dying for justic, fair play and peace, in whom the muslim commu- nity have full confidence.

ဤမျှလောက် ခေါင်းဆောင်များကသာ ချီးကျူးကြသည်မဟုတ်။ မွတ်ဆလင်လူထုကလည်း ‘မွတ်ဆလင်ပါးဗ်’ မွတ်ဆလင်တို့၏ဘခင်ဟု ခေါ်ဝေါ်ချီးကျူးခြင်းကို ခံရဘူးသူတစ်ဦးလည်း ဖြစ်ပေသည်။

ဤသည်များကိုကြည့်ခြင်းဖြင့် မွတ်ဆလင်တို့၏ အသက်စည်းစိမ်နှင့် အန္တရာယ်အမျိုးမျိုးကို သူတို့၏ခေါင်းဆောင်များ ပင် မကြံစည်ဝံ့သော စွန့်စားခြင်းဖြင့် ကူညီကာကွယ်၍ မိဘသဘွယ်ဖြစ်သောကျွန်ုပ်သည် မိမိအား သစ္စာမစောင့်ဘဲ၊ ပျက်စီး စေရန် ကြံရွယ်ခဲ့သော မွတ်ဆလင်ခေါင်းဆောင်များကိုပင် အာဃာတမထားဘဲ သေသည့်တိုင်အောင် သေပြီးသည့်နောက် ကာလတိုင်အောင် ကူညီခဲ့ပေသည်။ ထို့ကြောင့်မွတ်ဆလင်တို့၏ မိတ်ဆွေကြီးတစ်ဦးဟု ယနေ့တိုင် မှတ်ယူခဲ့နေရဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ ယနေ့တိုင်အောင် တတ်နိုင်သရွေ့ မွတ်ဆလင်များအား ကူညီနေသည်ကို မွတ်ဆလင်မိတ်ဆွေ တို့ မငြင်းသာပေ။

(၂) ဤစာစောင်သည် မည်သူ့အကျိုးနည်း

ရခိုင်ပြည်ရှိ မွတ်ဆလင်များသည် မိမိတို့ဘာသာဝင် ပညာတတ်များ၊ လူချမ်းသာများကိုလည်း အလွန်အားကိုးတတ် သော ပညာမတတ်သည့်ဦးရေ များပြားသည့် အမျိုးသားတစ်စုဖြစ်ပေသည်။ အထူးသဖြင့် မိမိတို့ဘာသာဝင်များကပြောတိုင်း ယုံကြည်တတ်ကြသည်။ ပညာမတတ်ကြသည့် အားလျော်စွာ တစ်ပိုဒ်တစ်ဂါထာ သင်ကြားဘူး၍ စာတစ်အုပ် ပေတစ်အုပ် ဖတ်ဖူးသော ပညာတတ်ယောင်တို့ ဝါကြွားလေသမျှကို ယုံကြည်ကာ အကျိုးရှိနိုးနိုးနှင့် လိုက်နာခဲ့ကြသောကြောင့် နစ်နာဘူး ပေါင်းလည်း များလှလေပြီ။

ယခုလည်း စာတတ်မွတ်ဆလင်လူငယ်တစ်စု၏လှုပ်ရှားမှုနှင့် တွေ့ကြုံ၍ ယုံကြည်သူများလည်း ရှိပေမည်။ ထိုကိစ္စ၌ အာရုံမဝင်စားပဲ မိမိတို့ဘာသာလုပ်ကိုင်စားသောက်နေသူများလည်း ရှိပေမည်။ သူတို့လူတစ်စုသည်လည်း ရှေးခေါင်းဆောင် များ ခြေရာကို နင်းကာ ဝါဒဖြန့်ကြလေသည်။ မွတ်ဆလင်လူထုသည် ထိုသူများ၏ အဆင့်ဆင့်ဝါဒဖြန့်ခြောက်လှန့်ခဲ့မှုကြောင့် ကျီးလန့်အစာစား ဖြစ်နေကြလေသည်။ မြော်ခေါ် စဉ်းစားရန်လည်းကောင်း၊ ဖြစ်ရပ်ကို ဝေဖန်ရန်လည်းကောင်း၊ မိမိတို့ဘာသာ ဝင်များထဲမှ မည်သူမျှ လမ်းခင်းမပေး၊ ကြောက်မှန်းသိလျှင် တိုး၍ ကြောက်အောင် ဖိခြောက်နေကြရာ အဖြေမှန်ထွက်ရန် လမ်းစရာမရ။ မိမိတို့ပင် ကိုယ့်ညာဏ်ဖြင့် ဝေဖန်နိုင်ရန်လည်း စာဟူ၍ ‘ကကြီး’ကိုပင် ပုတ်လောက်ရေးပြ၍မသိ။ အခြေအနေ အတွေ့အကြုံ ဗဟုသုတကင်းမဲ့ကြလေသည်။ သူတို့တစုပြောသမျှ ဘုရားစကားတမျှ ယုံကြည်ရသဖြင့် ကာယဆင်းရဲခြင်းဖြင့် ရှာဖွေစားသောက်နေကြသော ဤလူထုမှာ စိတ္တဆင်းရဲခြင်းလည်း တိုးတက်ဖိစီးနေကြပြန်သည်။ ထိုသို့တွေးတော ကြောက်လန့်နေကြသည်နှင့်အမျှ ထိုခေတ်စာပေတတ်လူတစ်စု၏ ခွဲခန့်တောင်းခံခြင်းဟူသမျှကို နွေမိုးဆောင်းမလတ် စိုစွတ် သော ချွေးဖြင့် ရင်နှိုးအပ်သော ငွေစကလေးများကိုပင် မစားရပ် မသောက်ရက် မဝတ်ရက်ထားရာမှ သူတို့ခြောက်လှန့်သော အန္တရာယ်မှ လွတ်ကင်းရန် ၎င်းတို့လက်သို့ ရေစက်မချ၊ အမျှမဝေဘဲ လှူဒါန်းပေးကမ်းလိုက်ရသဖြင့် ဆင်းရဲတွင်း နက်သည် ထက်ပို၍ နက်ရှိုင်းခဲ့လေပြီ။

ဤကဲ့သို့ ဆင်းရဲမျိုးစုံကို မိမိဘာသာဝင် ခေါင်းဆောင်များ ခြေဖဝါးအောက်၌ ခံစားနေကြသူများအား ထိုအဖြစ်မှ လွတ်ကင်းရန်လည်းကောင်း၊ စာပေအသင့်အတင့်တတ်သူများထံမှ တဆင့်ကြားနာကာ ဝေဖန်နိုင်ရန်လည်းကောင်း၊ အချို့ မွတ်ဆလင်ပညာတတ်ကလေးများက တစ်အိမ်တည်းနေ တစ်အိုးတည်းစားနှင့်တူသော ရခိုင်သားတို့၏ စိတ်ဓာတ်ကို ထိခိုက်အောင် မသက်ဆိုင်သောနေရာ၌ နည်းမျိုးစုံနှင့် တင်စားရှုတ်ချရေးသားနေကြသဖြင့် ညီအစ်ကိုမောင်နှမကဲ့သို့ ရင်းနှီးစွာ နေသင့်ကြသောလူနှစ်မျိုး မကြည်မဖြူ၊ ငြူစူစိတ်များ ဖြစ်ပွားစေပြန်ရာ၊ ထိုကိစ္စ၌ သူတို့၏ အရေးအသား သူတို့၏အဆိုနုများ မှန်မမှန် အကျိုးရှိမရှိ ချစ်ကြည်ရင်းနှီးဘွယ်ရာ ဖြစ်မဖြစ်တို့ကို အသင့်အတင့်သိကြစေရန် ဤစာစောင်ကို ရေးသားရပါသည်။ ဤစာစောင်သည် ပြည်ထောင်စုတိုင်းရင်းသားတိုင်းတို့၏ ဗဟုသုတရရန်မျှသာမဟုတ်ဘဲ ဆင်ခြင်တုံတရားရ၍ မွတ်ဆလင် တို့ အကျိုးတိုးပွားစေရန် ဖြစ်စေမည့် စာစောင်ဖြစ်သည်ဟု ယောနိသောမနသီကာရဖြင့် နှလုံးသွင်းသင့်ပေသည်။

(၃) မည်သူလှုံ့ဆော်၍ ရေးရသနည်း။

ဤစာစောင်ကိုရေးဖြစ်အောင် စိတ်ကိုဆွပေးခြင်းမှာ (က) ဂျာမားကြီးများသော မူဂျာဟစ်သောင်းကျန်းသူများကို ဖန်တီးခဲ့သူများ (ခ) ရှုမဝမဂ္ဂဇင်းတွင် 'ရခိုင်တိုင်းနှင့် မူဆလင်' ဟူသော ဆောင်းပါးရှင် မောင်သော်၊ (ဂ) ဂါဒီယန်မဂ္ဂဇင်းတွင် 'ရခိုင်ပြည်၌ ရှုဂျာရှိစဉ်' ဟူသော ဆောင်းပါးရှင်ဘသာ (ဃ) ရိုဟင်ဂျာ ရာဇဝင်အကျဉ်းချုပ်ကို ရေးသားသော ရိုဟင်ဂျာ အမျိုးသား အဖွဲ့ချုပ် (င) ယခုမျက်မှောက်အချိန် မရေမရာ ဝါဒဖြန့်ကာ တောခိုသောင်းကျန်းနေကြသော မွတ်ဆလင်ခေတ် ပညာတတ် တစ်စုတို့ကပင် ကျွန်ုပ်၏ စေတနာတော်သောစိတ်ကို ထိုးဆွလှုပ်ရှားရေးသားစေသည်ဆိုလျှင် မှားမည် မဟုတ်ပေ။

(၄) အတိတ်ဖြစ်ရပ်ကား

ဤမေးခွန်းဖြစ်ရပ်ကား အထက်ဖော်ပြခဲ့သူ (၅)ဦးတို့၏ လှုပ်ရှားမှု ရေးသားမှုကို သမိုင်းအရ ကိုယ်တွေ့အရ တစ်ခုစီ တင်ပြသွားခြင်းပင် အတိတ်ဖြစ်ရပ်ဟူလိုသည်။

ထိုနောက်မှ 'ကိုယ်တွေ့မေယုမြေနှင့် ရိုဟင်ဂျာ' အတိတ်ခေတ်မှ ပစ္စုပ္ပန်ခေတ်တိုင် ကိုယ်တွေ့များကို ရေးသားဖော်ပြ သွားပါမည်။ ထိုသို့ရေးသားဖော်ပြမှသာ သူတို့အဆိုများမှာ သမိုင်းအဆို ကိုယ်တွေ့များနှင့် မည်မျှညီညွတ်သည်ကို သိနိုင်ပေ မည်။

ဤသို့ ရေးသားခြင်းမှာလည်း စေတနာသန့်သန့်ဖြင့် ဟုတ်မှန်ရာကို ရေးသားလျက် မွတ်ဆလင်တို့၏ ရအပ်သော အခွင့်အရေးကို ထိခိုက်ရန် မကြံရွယ်ကြောင်းကိုလည်း တာဝန်ယူပါသည်။

အခန်း(၃) မှ (က) ကု ရှင်းလင်းပါမည်။

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော် လွတ်လပ်ရေးရသည် ချက်ချင်းပေါ်ပေါက်လာခဲ့သော မူဂျာဟစ်လှုပ်ရှားမှုသည် လူမိုက်လူတေတစ်စုတို့ မိုက်မိုက်ကန်းကန်း လုပ်လျက်တိုင်းပြည်၏ငြိမ်းချမ်းရေးကို ဖျက်ဆီးခဲ့သည်ဟု ယူဆလျှင် အမှားကြီး မှားချေမည်။

မူဂျာဟစ်သောင်းကျန်းမှုသည် စေတီတောင်ရွာ၊ ယာယီသူကြီး ဆူလတန်နှင့် သူ၏ညီ မဟာမက်တို့ထံမှ မြစ်ဖျားခံခဲ့သဖြင့် ထိုသူတို့၏မိုက်အားဖြင့် စီးပွားရှာခဲ့ရာမှ စတင်၍ တစတစ ကြီးထွားလာသည်ဟု အချို့တင်ပြလို၍ တစွန်းတစ ထုတ်ဟတင်သွင်း ထိုးဖောက်ကြည့်ကြလေသည်။

သို့ရာတွင် ထိုမျှကြီးကျယ်သော မူဂျာဟစ်လှုပ်ရှားမှု ဆင်ပြောင်ကြီးကို၊ ထိုမျှသေးငယ်သော သားရေဖြင့် ဖုံးအုပ် ကာကွယ်ရန် မဖြစ်တော့သောကြောင့် ခေါင်းဆောင်များ အတိအကျ အဖြေမပေးဘဲ ဝေလည်လည်ပြောခဲ့ကြသည်ကို ကြားဘူး ကြပေမည်။ ဤလှုပ်ရှားမှုသည် ကြိုတင်ပြင်ဆင်ထားသော လှုပ်ရှားမှုကြီးပင်ဖြစ်ပါသည်။

မူဂျာဟစ်လှုပ်ရှားမှု၏အစမှ ကာဆင်း၏ နောက်ဆုံးခြေလှမ်းထိ ကျွန်ုပ်ကိုယ်တိုင် တွေ့ရှိသိရသမျှကို မှတ်သား လျက် 'ကျွန်ုပ်သိသော မူဂျာဟစ်' အမည်ဖြင့် စာတမ်းတစ်ခုကို ၁၉၅၇ခုနှစ်ကပင် ရေးသားပြီးစီး ပါလေသည်။

သို့ရာတွင် နိုင်ငံရေးအခြေအနေပြောင်းလဲမှုကြောင့် ထိုကိစ္စထဲ၌ပင် နစ်မြုပ်နေ၍ ထုတ်ဝေခွင့်မရခဲ့ပါ။

ကျွန်ုပ်သည် ရခိုင်အမျိုးသားတို့၏ ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးဖြစ်သည် အားလျော်စွာ မဖြစ်သင့်ဘဲ ဖြစ်ခဲ့ကြသောလူမျိုးရေး အာယာတများ ပြေပျောက်အောင်နှင့် လူနှစ်မျိုးပြန်လည်ရင်နှီးချစ်ကြည်မှု ရနိုင်ရန်ကို အမြဲကြိုးစားဆောင်ရွက်နေသော တစ်ဦးတည်းသော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ပါသည်။

ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် မိမိသည် မွတ်ဆလင်များနှင့် အထူးရင်နှီးမှဖြစ်နိုင်မည်ဖြစ်၍ တတ်နိုင်သရွေ့ ရင်းနှီးစွာ ဆက်ဆံလာခဲ့သဖြင့် ခေါင်းဆောင်တိုင်အပြုအမူအပြောအဆိုကို အကဲခပ်မိ သိရှိမိခဲ့ပေသည်။

ထို့ပြင် ကျွန်ုပ်တို့ ရခိုင်အမျိုးသားများသည် ဤနယ်တွင် ယခုအချိန် လူနည်းစုမျှသာ ဖြစ်နေသောကြောင့် အကယ်၍ အဓိကရုဏ်းဖြစ်ခဲ့သော် ကျွန်ုပ်တို့ပင် ဦးစွာရင်ဆိုင်ရမည်ဖြစ်၍ မလပ်သောသတိဖြင့် ကြည့်ရှုလေ့လာခဲ့ရသည်မှာ မည်သူမျှ မငြင်းနိုင်သောကိစ္စတစ်ရပ် ဖြစ်ပေသည်။

ထိုအချိန်ကာလတွင် ကျွန်ုပ်သာသတိကင်းခဲ့သော် လူနှစ်မျိုးလုံး၏အထဲမှ ကိုယ်ကျိုးရှာသမားများ၏ ပြုမူလှုပ်ရှားမှု ကြောင့် ထိန်သိမ်းမရလောက်အောင် ဆိုးရွားသော အဓိကရုဏ်း ဖြစ်ပေါ်နိုင်စေမည့် ဖြစ်ရပ်များနှင့်လည်း ရင်ဆိုင်ခဲ့ရလေ သည်။ ဤကိစ္စများကို စစ်တွေခရိုင်၌ ခရိုင်ဝန်လုပ်ခဲ့သော မစ္စတာရိုလင်နှင့် ရဲဝန်ထောက်ကမာလ်ဆင်းတို့ အသိဆုံးဖြစ်ပေ သည်။

ထို့ကြောင့် မူဆလင်လူထု၏ စိတ်ဓာတ်နှင့် လူထုထဲသို့ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်လေ့လာနိုင်ခဲ့၍ အများဆုံး ရင်းနှီးနိုင်ခဲ့သောလူမျိုးခြားမှာ ကျွန်ုပ်တစ်ဦးထက် ပို၍မရှိဟုဆိုချင်ပါသည်။

ထိုမှတ်ဆလင်ခေါင်းဆောင်များ၏ နှုတ်စလျာစနှင့် လှုပ်ရှားမှုများကို ကျွန်ုပ်၏နားမျက်စေ့ပြင်ဘက်သို့ မထွက်စေဘဲ တတ်နိုင်သရွေ့ စောင့်ကြည့်ဝေဖန်သုံးသပ်ဆုံးဖြတ်ခွင့်ရခဲ့လေသည်။ ဤသို့သုံးသပ်ခွင့်ရခဲ့သည့် အားလျော်စွာ မူဂျာဟစ်၊ စ၊ လယ်၊ ဆုံးကို အသိဆုံးလူများအနက် ကျွန်ုပ်တစ်ဦး အပါအဝင်ဖြစ်ခဲ့လေသည်။

ထိုသို့သိရန်နှင့် ရင်းနှီးရန်ရည်ရွယ်လျက် မိမိကိုယ်ကျိုးကိုလုံးဝဖယ်ရှားလျက် သန့်ရှင်းနိုင်သမျှ သန့်ရှင်းရန် ပြောဆိုနိုင်ခွင့်ရှိနိုင်သမျှ ရှိရန် သတိတရားနှင့် စောင့်စည်းခဲ့လေသည်။

ကျွန်ုပ်သည် ရွေးကောက်ပွဲတို့၌ ရသေ့တောင်မဲဆန္ဒနယ်မှ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့သော် နိုင်ခြေများစွာရှိလေသည်။ နိုင်ရမည်ဟုဆိုနိုင်ခဲ့လေသည်။ သို့သော်လည်း ဘူးသီးတောင်မဲဆန္ဒနယ်ကို မလွတ်ဘဲ ကြေးငွေကုန်ကျ အပင်ပန်းခံကာ မဲဆွယ်ခြင်း၊ တရားဟောခြင်း၊ စေ့စပ်ခြင်းများ ပြုခဲ့ရလေသည်မှာ ကျွန်ုပ်သည်မှတ်ဆလင်များနှင့် မည်မျှငြိမ်းချမ်းစွာ ချစ်ကြည်လာရေးကို ရှေ့ရှုခဲ့လေသနည်းဟု စဉ်းစားနိုင်ပေသည်။

ထိုမူဂျာဟစ်လှုပ်ရှားမှု အကျဉ်းအားဖြင့် မဖော်ပြခဲ့သော် မှတ်ဆလင်ခေါင်းဆောင်အမည်ခံ အချို့တို့၏ခန့်မှန်းနိုင်ရန် အကြောင်းတစ်ရပ် ချွတ်ယွင်းချက်ဖြစ်မည်ဟု ယူဆလျက် အသင့်ဖော်ပြသွားပေမည်။

မူဂျာဟစ်လှုပ်ရှားမှုကို ဖော်ပြခြင်းမပြုမီ ယခုစာတမ်း၌ဖော်ပြခဲ့သော ဆောင်းပါးစာတမ်းများကို ရေးသားခဲ့သော ဘသာ၊ မောင်သော် စသောသူတို့သည် မိမိတို့၏စာအုပ်စာတမ်းဆောင်းပါးများကို အဘယ်အကျိုးအလို့ငှါ ရေးသားခဲ့ကြလေသနည်း။ ဗဟုသုတသက်သက်လား။ ရည်ရွယ်ချက်ရှိလေသလားဟူသော ပြဿနာတစ်ရပ်ကျန်ရှိရစ်မည်ကို အနည်းငယ် ရှင်းလင်းပါရစေ။

သူတို့သည် ဗဟုသုတအတွက် ရေးသားလျှင် တကယ်စစ်မှန်သော ဖြစ်ပျက်မှုကို အခြေခံထား၍ မှန်မှန်ကန်ကန် ရေးသားလျက် ရခိုင်နှင့်မှတ်ဆလင်နှစ်မျိုးလုံး၏ အားတက်ဘွယ်ရာ နှစ်သက်ဘွယ်ရာ အထုပတ္တိကိုသာ ရှာဖွေရေးသားသင့်ပေသည်။ ဥပမာ။ ဦးသိန်းဖေမြင့် ရေးသော **‘အရှေ့မှနေဝန်းထွက်သည့်ပမာ’**နှင့် သခင်တင်မြရေးသားသော **‘ဘုံဘဝမှာဖြင့်’** စသော သတင်စာကဏ္ဍများကဲ့သို့ ဖြစ်သင့်သည်။

တဖန်နီးစပ်ရောနှောနေသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်နှင့် မှတ်ဆလင်ဘာသာဝင်တို့ နီးစပ်ထက်မက နီးစပ်၍ ချစ်ကြည်ရေး ဖြစ်စေရန် ရေးလေသလားဟု ကြည့်ပြန်ရာ ထိုသို့တစ်မျိုးသားနှင့် တစ်မျိုးသားချစ်ကြည်လေးစားကြည်ညိုလာစေရန် စကားတစ်လုံးမျှမပါ။ ရခိုင်တစ်မျိုးသားလုံးအား သူတို့၏ခြေဖဝါးအောက်ရောက်အောင်သာ နှိမ့်ချရေးသား ထာသည်ကို တွေ့ရပြန်ရာ သူတို့၏ အရေးအသားသည် သူတို့အပေါ်၌ တိုင်းရင်းသား ရခိုင်အမျိုးသားများ ချစ်ခင်လေးစား ကြေကပ်မှုများ မဖြစ်နိုင်သောအချက်များချည်း ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ရပေသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုချစ်ကြည်ရေး ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရေးသားထားပုံလည်း မပေါ်ချေ။

တဖန်သူတို့ ရေးသားနေကြခြင်းကို ရခိုင်တိုင်းရင်းသားအဖြစ် ခံယူလို၍ ရေးနေကြသလားဟု ဝေဖန်ရာ ထိုအသုံးအနှုံး အတော်ပင် ပါနေ၍ ဟုတ်ပေလိမ့်မည်ဟု ဆုံးဖြတ်ရသည်။

တိုင်းရင်းသားအဖြစ် ခံယူလိုသူတို့သည် မိမိ၏တိုင်းရင်းဖြစ်လိုသော တိုင်းပြည်ကို ရှုတ်ချ၍ ဂုဏ်သတင်းညံ့ဖျင်းစေရန် ရခိုင်ဘုရင်၏ပျော့ကွက်ကလေးတစ်ခုတစ်လေကို ဟိမဝန္တာချဲ့ကားရေးသားခြင်း၊ ညံ့ဖျင်းသောဘုရင်တစ်ဦးတစ်လေကို ပြ၍ မှတ်ဆလင်အောက် ရခိုင်ခဏတာမျှ ခိုလှုံခဲ့သည်ကို ရေးနိုင်လျက် ရခိုင်ဘုရင်အဆက်ဆက် ဘင်္ဂလားပြည်နယ်တစ်ခြမ်းလုံးကို နှစ်ပေါင်း ၂၀၀ကျော် ဆက်တိုက်စိုးမိုးခဲ့၍ ဘင်္ဂလားဘုရင်၏ဘဏ္ဍာဆက်သခြင်းကို ခံနေခဲ့ရခြင်းနှင့် ရခိုင်ဘုရင်၏ ရေတပ်ကို မဂိုရ်ဘုရင်ဧကရာဇ်များပင် ထိတ်လန့်ကြောက်ရွံ့ရအောင် ကြီးကျယ်ခြင်း နောက်ဆုံးပြန်လည်တိုက်ခိုက်သော ဘုရင်ခံဆီယစွတာခန်ဂပင် ဒတ်ချ်အကူအညီမရလျှင် မတိုက်ဝံ့ခြင်းကို ချီးကျူးထုတ်ဖော်၍ အဘယ်ကြောင့် မရေးချင်သလဲ။ ထို့ကြောင့် မှတ်ဆလင်အမျိုးသား စာတတ်ကလေးများသည် သူသတို့စာဖြင့် သူတို့ပြည်ကို ဖော်ပြနေကြသည်မဟုတ်ပါလား။ သူတို့ချစ်ခင်သော တိုင်းပြည်နှင့် လူမျိုးကို ဖော်ပြနေသည်မဟုတ်ပါလား။

သင်တို့သည် ရခိုင်တိုင်းရင်းသားဖြစ်လိုလျှင် ရခိုင်ပြည်ကို ချစ်ရမည်။ ရခိုင်တိုင်းရင်းသားများကို ချစ်ရမည်။ ရခိုင်အမျိုးသားများနှင့် ချစ်ကြည်လေးစားရှိကြရမည်။ ရခိုင်ဘုရင်နှင့် ရခိုင်ပြည်ကို ရှုတ်ချနေသော သင်တို့သည် ရခိုင်ပြည်သူများ ဖြစ်ကြပါ၏လား။ အဘယ်ကြောင့် အကြောင်းမဲ့ ရခိုင်ဘုရင်နှင့် ရခိုင်အမျိုးသားများကို ရှုတ်ချလွယ်ပါသလဲ။

မှတ်ဆလင်သည် ဘာသာအယူဝါဒမျှသာ၊ ဗုဒ္ဓဘာသာသည်လည်း တိုင်းပြည်နှင့်လူမျိုးအပေါ် ဆက်နွယ်စရာ မဟုတ်။ ဘာသာအယူဝါဒသည် တစ်ဦးတည်း၏ယုံကြည်ချက်မျှသာဖြစ်၍ ရခိုင်မှတ်ဆလင်၊ ဗမာမှတ်ဆလင်၊ ဘင်္ဂလီမှတ်ဆလင်၊ ပန်ချာပီမှတ်ဆလင်၊ တရုတ်မှတ်ဆလင်၊ အင်္ဂလိပ်မှတ်ဆလင်၊ တူရကီမှတ်ဆလင်၊ အာရပ်မှတ်ဆလင်၊ စသောလူမျိုးအသီးသီး

တို့ ယုံကြည်နိုင်သော ယုံကြည်ချက်တစ်ရပ်ဖြစ်၍ ဗုဒ္ဓဘာသာမှာလည်း ရခိုင်ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ဗမာဗုဒ္ဓဘာသာ၊ အင်္ဂလိပ်ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ တရုတ်ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ဂျပန်ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ဘင်္ဂလီဗုဒ္ဓဘာသာ စသောလူအသီးသီးတို့ ယုံကြည်ချက်တစ်ရပ်သာ ဖြစ်လေသည်။

ထိုဘာသာ ယုံကြည်မှုသည် တိုင်းပြည်လူမျိုးနှင့်မဆိုင် တူရကီတိုင်းပြည်ကောင်းစား၍လည်းကောင်း၊ အာရပ် အီဂျစ် တိုင်းပြည်ကောင်းစား၍လည်းကောင်း၊ ဘူးသီးတောင် မောင်းတောမြို့နယ်တို့ရှိ မွတ်ဆလင်များ ကောင်းစားမည်မဟုတ်၊ အားတက်ဘွယ်မဟုတ်၊ မိမိဘခင်သည် မွတ်ဆလင်ဖြစ်နေ၍ သားခရစ်ယာန်ဖြစ်နေစေကာမူ မိမိဖခင်အား ဟန့်တားရှုတ်ချကဲ့ ရဲ့ခြင်းကို မပြုသင့်၊ မိမိဘခင်သည် မိမိနှင့်ဘာသာတူသော ခရစ်ယာန်တစ်ဦးနှင့် ရန်ဖြစ်ကြလျှင် ဘခင်ဖက်မှာသာ ရပ်တည်

နေရမည်မှာ ဘာသာတိုင်းမှ ညွှန်ကြားချက်တစ်ရပ်ဖြစ်ပေသည်။ ရခိုင်တိုင်းရင်းသား ခံယူလိုကြသော သင်တို့ကား အဘယ်ကြောင့် ရခိုင်လူမျိုးဘက်မှ မားမားမတ်မတ် မရပ်တည်နိုင်ဘဲ ရှုတ်ချကြပေသနည်း။ ဤလည်း ပြဿနာတစ်ရပ်ပင်။

သင်တို့မွတ်မိကောင်း မွတ်မိပေလိမ့်မည်။ တူရကီပြည်ခေါင်းဆောင်ကြီး ‘ကာမာလ်ပါရှာ’က တူရကီသည် ပဌမ၊ မွတ်ဆလင်သည် ဒုတိယဖြစ်ရမည်ဟု မိန့်မြွက်ဘူးလေသည်။ ထို့ကြောင့် သင်တို့မှာလည်း မြန်မာပြည် (ရခိုင်ပြည် အပါအဝင်) သည် ပဌမ၊ မွတ်ဆလင်သည် ဒုတိယဖြစ်ရမည်။ သို့သော် ယခုကား သင်တို့မှာ မွတ်ဆလင်သည် ပထမ၊ (ရခိုင်အပါအဝင်) မြန်မာပြည်မှာ ဒုတိယဖြစ်နေပြီတကား။ မဂိုမွတ်ဆလင်ကြီးကျယ်ပုံ၊ ဘင်္ဂလီမွတ်ဆလင်ကြီးကျယ်ပုံ၊ အာရပ်ရေကြောင်း ကြီးကျယ်ပုံ၊ စသော မွတ်ဆလင်ဘာသာဝင် အခြားလူမျိုးအသီးသီးတို့၏ ကြီးကျယ်ပုံကို ဂုဏ်ယူ၍ ရခိုင်ပြည်ကြီးကျယ်ပုံ၊ ရခိုင်ရေတပ်မတော်ကြီးကျယ်ပုံ၊ ရခိုင်လူမျိုးရေကြောင်းကျွန်းကျင်ပုံတို့ကို ဂုဏ်မယူရဲဘဲ ရှုတ်ချထားခဲ့သည်မှာ သင်တို့အား ဤတိုင်းပြည် တိုင်းရင်းသားတို့မှ ပေါက်ဖွားခဲ့သူများ ဖြစ်ခဲ့လေသလားဟု ယုံမှားဘွယ်ရာအချက်ကြီးတစ်ရပ် မဟုတ်ပေလား။ သင်တို့၌တိုင်းရင်းသားသွေး ပါခဲ့ပေ၏လား။

သဘောထားကြီးသော နိုင်ငံခြားမူဆလင်နှင့် ဟိန္ဒူတစ်စုတို့၏ ပြောဆိုပုံကို ကျွန်ုပ်တင်ပြပါမည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးအတွင်း ကျွန်ုပ်အား ဗြိတိသျှတို့က ဖမ်းဆီး၍ ဒက္ကာဗဟိုထောင်၌ ထိန်းသိမ်းထားစဉ် ဟိန္ဒူနှင့် မူဆလင်အရာရှိကလေးများသည် အခါအခွင့်သင့်တိုင်း ကျွန်ုပ်ထံလာရောက်ဆွေးနွေးကြလေသည်။ ကစားကွင်းသို့ ထွက်၍ ဘောလီဘောပုတ်ခြင်း၊ ခြင်းလုံးခတ်ခြင်းများပြုလျှင်လည်း ပတ်ဝန်းကျင်အခန်းများ၌ရှိနေသော နိုင်ငံရေးသမား အထိန်းသိမ်းခံများ၊ ကျွန်ုပ်နှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးတတ်ကြလေသည်။

ထိုသို့ ဆွေးနွေးရာ သမိုင်းရေးရာ ဆွေးနွေးမှုရောက်လျှင် ရခိုင်စစ်သည်တော်များနှင့် အမှုထမ်းများ ရက်စက်ပုံကို သမိုင်းအရ တင်ပြကြသော်လည်း ရှုတ်ချသင့်လျက် မရှုတ်ချဘဲ၊ ရခိုင်ပြည်နှင့် ရခိုင်ဘုရင်ကို ချန်လှပ်၍ ‘ရခိုင်စစ်သည်တော်အချို့နှင့် ပင်လယ်ဓားပြများ’ဟုသာ ပြောဆိုတင်ပြခဲ့ကြလေသည်။ ထိုသူတို့က ရခိုင်ပင်လယ်ဓားပြသည် ဓားပြပင်ဖြစ်၍ ပြည်သူလူထုနှင့်မဆိုင်၊ ပြည်သူလူထု၌ အပြစ်တင်ဖွယ်မရှိ၊ ထို့အပြင် ယခင်ရခိုင်သည် ယခုရခိုင်မဟုတ်၊ ယခင်ဘင်္ဂလီသည် ယခုဘင်္ဂလီမဟုတ်သောကြောင့် ရန်သူနယ်ချဲ့ကို တွန်းလှန်ရာ ပူးပေါင်းတွန်းလှန်သင့်ကြောင်း တင်ပြဆွေးနွေးကြလေသည်။

ထို့ပြင် ၁၉၄၂-ခု ဩဂုတ်လ တော်လှန်ရေးကြီး ကျရောက်တော့မည့်ဆဲဆဲ ၎င်းတို့ထံမှ ကျွန်ုပ်ထံသို့ လျှို့ဝှက်စာတစ်စောင်ဖြင့် တော်လှန်ရေးကျရောက်တော့မည်။ သင်တို့ဘာမျှမစိုးရိမ်နှင့်၊ သင်တို့၏အန္တရာယ်အရပ်ရပ်ကို စောင့်ရှောက်မည်။ စသည်အားပေးခြင်းများ ပြုလေသည်။

ဒိန်နာချုပ်ရခွရဂါးပူဇာ၌

၁၉၄၄-ခု မေလတွင် အစာငတ်ခံ ဆန္ဒပြခြင်းကြောင့် ဘင်္ဂလားပြည်မြောက်ပိုင်း၊ ဒိန်နာချုပ်ရတောင်သို့ ရွှေ့ပြောင်းခဲ့လေသည်။ ထိုတောင်၌ ဟိန္ဒူဒွရဂါးပူဇာ ကျင်းပကြလေသည်။ ထိုပွဲတွင် ပြဇာတ်တစ်ခု ကပြကြလေသည်။ ပြဇာတ်တွင် ဟိန္ဒူအကျဉ်းသားချည်းမဟုတ်ဘဲ မွတ်ဆလင်အကျဉ်းသားများလည်း ပါဝင်ကြလေသည်။

ပြဇာတ်မှာ သမိုင်းနောက်ခံထားသော ထိုးဇာတ်ဖြစ်လေသည်။ ရခိုင်ဘုရင်နှင့် ဘင်္ဂလားဘုရင်တို့ မကြာခဏ စစ်မက်ဖြစ်ပွားရာ ထိုနှစ်ပြည် ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှု ချစ်ကြည်မှုကင်း၍ ဆုတ်ယုတ်နေစဉ် မဟာမိတ်ဖြစ်ရန် ဘင်္ဂလားဘုရင်၏ သားတော် အငယ်ဆုံးက ကြိုးစားပုံကို ခင်းကျင်းပြသကြလေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့အား ဧည့်သည်အဖြစ် ပွဲကြည့်ဖိတ်လေသည်။ ထောင်အရာရှိများနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိများလည်း ခွင့်ပြုလေသည်။ ထိုအရာရှိများစွာလည်း လာရောက်ပွဲကြည့်ကြလေသည်။

ပြဇာတ်ကို ဘင်္ဂလီဘာသာစကားဖြင့် ပြောဆိုကပြကြလေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ နားလည်ရန် ခရိုင်ဝန်က စကားပြန်အဖြစ်ဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုပြောပြလေသည်။ ဘင်္ဂလားဘုရင်နှင့် ရခိုင်ဘုရင်နှစ်ပါး စစ်ထိုးဖန်များသောကြောင့် ပြည်သူလူထုသေကြေပျက်စီး ဆုတ်ယုတ်ခြင်းကြောင့် စစ်ရေးဖြင့်သာ အနိုင်ပိုင်းဖြစ်လိုသော ဘင်္ဂလားဘုရင်သည် စစ်ရေးစစ်ရာလိမ္မာသော ရခိုင်ဘုရင်အားလုပ်ကြံရန် သားတော်အငယ်ဆုံးကို တိုင်းပြေးပြည်ပြေးယောင်ဆောင်စေ၍ ရခိုင်ဘုရင်ထံ၌ ခစားစေလေသည်။

ရခိုင်ဘုရင်လည်း ရိုးသားစွာ ချီးမြှင့်လျက် ကိုယ်ရံတော်အဖြစ် ထားခဲ့လေသည်။ တောကစားထွက်စဉ်တွင် ဘုရင်အားလုပ်ကြံရန် အခွင့်သာခဲ့သော်လည်း ရခိုင်ဘုရင်၏အဆုံးအမကို နာယူလျက် မဟာမိတ်ပြုကာ ပြန်လာသောဇာတ်ထုတ်ကိုပြုလေသည်။ စေတနာအလွန် မွန်မြတ်ပေသည်။ ခေတ်သစ်တွင် တွေ့ကြရသော ရှေးသမိုင်းဝင် ရန်သူများဖြစ်ကြသူ ရခိုင်များအား မဟာမိတ်ဖြစ်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ကပြခြင်းပင်၊ ဤဇာတ်ထုတ်ကို လွတ်လပ်ရေးပွဲတော်တွင် မွတ်ဆလင်အမျိုးသားနှင့် ရခိုင်အမျိုးသားများပူးပေါင်း၍ ကပြရန်အကြံပေးဘူးပါသည်။ သို့သော် သူတို့မနှစ်သက်။ သူတို့၏ အူရုစကားပြော ပြဇာတ်ကိုသာ ကပြကြလေသည်။ ပြဇာတ်ကပြသော မွတ်ဆလင်လူငယ်များမှာ အားလုံးလိုပင် ရခိုင်စကားပြောတတ်ကြ၍ ရခိုင်လူငယ်များနှင့် ပူးပေါင်းကပြရသော် ဘင်္ဂလီစကားလိုရာ၌ ဘင်္ဂလီစကားပြော၍ ရခိုင်စကားလိုရာ၌ ရခိုင်စကားပြောနိုင်မည်ဖြစ်၍ ဘင်္ဂလားပြည်ထောင်စု၌ ကျွန်ုပ်တို့ ကြည့်ခဲ့ရသော ဇာတ်ထုတ်ပိုမိုကောင်းမွန်သည့်ပြင် လူလူချင်းစိတ်သဘောထား အတော်ပင် ရင်းနှီးသွားစရာ ရှိပေသည်။ သူတို့မလိုလား။ ဤသို့ သဘာဝကျ၍ ကြည့်ရှုစရာကောင်းသောဇာတ်ကို မလိုလားခြင်းမှာ ရခိုင်နှင့်ရင်းနှီးမှုကို လိုလားပုံမပေါ်။

တပြည်းတည်းနေသော ဤလူနှစ်မျိုးတို့ ဘယ်အချိန်၌ သင့်မြတ်ကြပါမည်နည်း။

မူဂျာဟစ်လှုပ်ရှားမှု၏ရည်ရွယ်ချက်

မူဂျာဟစ်လှုပ်ရှားမှုသည် လူမိုက်တစ်စုတို့၏မိုက်ကြေးခွဲ တောင်းစားသည်မှ ကျယ်ပြန့်ခြင်းမဟုတ်။ ဆူလတန်နှင့် မဟာမတ်ညီအကိုတို့သည် ဘူးသီးတောင်မြို့နယ် အရှေ့ဘက်နယ်နိမိတ်တွင် တည်ရှိသောစေတီတောင်ရွာ၌ နေကြလေသည်။ ထိုရွာတွင် ရခိုင်များ ပြန်မရောက်သေးချေ။ ထိုစဉ်တွင် မွတ်ဆလင်သက်သက်သာရရှိနေ၍ ဆူလတန်အား သူကြီးခန့်ထားခဲ့လေသည်။ သူကြီးအဖြစ်ဖြင့် လက်ရှိအာဏာရ တစ်ဦးဖြစ်သည့်အပြင် မဟာမတ်မှာ မြန်မာစာကောင်းစွာတတ်၍ ကျောင်းဆရာ လုပ်ဘူးသူဖြစ်နေခြင်းကြောင့် ကောင်းစွာစည်းရုံးနိုင်လေသည်။ ၎င်းတို့၏လက်တွင် သေနတ်နှင့် ကျည်ဆံများ စွာရှိနေလေသည်။

မဟာမတ်၏မိုက်အား၊ အပြောကောင်းခြင်းအား အစ်ကိုဆူလတန်၏ အာဏာအားတို့ စုပေါင်းကာ စည်းရုံးရာ မွတ်ဆလင်လူငယ် အတော်ပင် စုမိလေသည်။

မဟာမတ်နှင့် မူစတာဘီ(နောက်ကာလ၌ မူဂျာဟစ်ဗိုလ်) တို့ ခေါင်းဆောင်သော ဘောင်းဘီအနက်၊ အင်္ကျီအနက် ဆင်တူဝတ်ထားသော မွတ်ဆလင်လူငယ်စုသည် ၁၉၄၇ခုနှစ် မေလပဌမ သီတင်းပတ်တစ်နေ့တွင် နံနက် ၁၁နာရီအချိန် ခွဆုံရဲကင်းတပ်ရှေ့မှ စီတန်းလမ်းလျှောက်ခါ 'ပါကစ္စတန် ဇိန္နီဘတ်'ဟူသော ကြွေးကြော်သံကို ကြွေးကြော်သွားကြလေသည်။ ဤသည်မှာ သူတို့၏ရည်ရွယ်ချက်ကို ဘော်ပြလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ ထို့နောက် တရွေ့ရွေ့စည်းရုံးပြီး လူအတန်ငယ်များပြားလာသောအခါ ၁၉၄၇-ခု ဒီဇင်ဘာလအတွင်း ကျေးရွာပေါင်းများစွာမှ ကိုယ်စားလှယ်များပါဝင်သော အစည်းအဝေးကြီးကျင်းပလျက် လက်နက်ကိုင်၍ တော်လှန်ရန် ဆုံးဖြတ်ပြီးနောက် လက်နက်ကိုင်သူပုန်အဖွဲ့၏ ဗဟိုဌာနကို ဘူးသီးတောင်မြို့ အရှေ့တောင်ဘက် ဂူမိုင်ကွာသော ဒပြေချောင်းရွာ၌ ချထားရန် သတ်မှတ်လိုက်ကြလေသည်။

ပတ်ဝန်းကျင်ကျေးရွာများ၏ အကူအညီဖြင့် အဖွဲ့သားများနေရန် တန်းလျားများစွာကို ရုတ်ချည်းလုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုနေရာမှ ဗဟိုစခန်းပြု၍ ပတ်ဝန်းကျင်ကျေးရွာများသို့ သွားရောက်စည်းရုံးကြလေသည်။ အဆိုကျော် ဇာဖော်ရ်ကဝါလ်သည် ဗမာတစ်ပြည်လုံး လှည့်လည်လာသူဖြစ်သည့်အပြင် ဆွေကြီးမျိုးကြီးမှ ပေါက်ဖွားလာသူဖြစ်၍ ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်လာရာ သူ၏စည်းရုံးမှု စွမ်းရည်ကြောင့် သာ၍လွယ်ကူစွာ ကြီးမားလာလေသည်။

မြို့ပေါ်မှ လူကြီးလူကောင်းအမည်ခံ အချို့လည်း မမြိမ်မသက် ကြွနွေ့မဆည်နိုင်၊ ဒပြေချောင်းသို့ သွားလိုက်၊ မြို့သို့ပြန်လိုက်၊ ဖြစ်နေပေသည်။ ဗြိတိသျှတို့ စွန့်ပစ်ထားခဲ့သော လက်နက်ကျည်ဆန်များစွာ ရွာတိုင်းတွင်ရှိနေရာ လက်နက်ကိုင် ၂၇၀၀(နှစ်ထောင်ခုနစ်ရာ) ထိ လွယ်လွယ်ကူကူနှင့် ဖွဲ့စည်းနိုင်ခဲ့လေသည်။

ဥက္ကဋ္ဌ ဇာဖော်ရ်ကဝါလ် ခေါင်းဆောင်ကာ မူဂျာဟစ်အမည်ဖြင့် ဗိုလ်ချုပ်အဖြစ် ရွေးချယ်ခံရသော အဒူရွှကူရ်၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်ရှိ လက်နက်ကိုင် ၂၇၀၀တို့သည် မူဂျာဟစ်ဟူသောအမည်ကို ခံယူလျက် လှုပ်ရှားကြလေသည်။ ၎င်းတို့၏ အလံမှာ ပါကစ္စတန်အလံမျိုး ကြယ် လခြမ်းပုံပါရှိသည်။

ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်၌ မူဂျာဟစ်လှုပ်ရှားလာသောအခါ မောင်တောမြို့နယ် အလယ်သံကျော်ရွာတွင်နေသော ဂျာမိယတ္တူအူလမာအဖွဲ့ အတွင်းရေးမှူး ဆရာဒူဗူမှာသည် လက်နက်ကိုင် ၃၀၀ကျော်ဖြင့် မူဂျာဟစ်အဖွဲ့သို့ ဝင်ရောက်လာလေသည်။

ဂျာမိယတ္တူအူလမာအဖွဲ့သည် အမည်အားဖြင့် ဘာသာရေးအမည်ဖြစ်သော်လည်း နိုင်ငံရေး၌ ဦးစီးဆောင်ရွက်နေသော အဖွဲ့ဖြစ်၍ အမတ်လောင်းရွေးချယ်ခြင်း၊ ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဝင်ရောက်ခေါင်းဆောင် ဝါဒဖြန့်ချိခြင်း၊ မဲဆွယ်ခြင်း၊

နိုင်ငံရေးဆုံးဖြတ်ချက်များကို ချမှတ်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့လေသည်။

ဤကိစ္စကို ထိုစဉ်က ရဲစခန်းမှူးဖြစ်၍ နောက်ကာလ၌ ပါလီမန်အမတ်ဖြစ်ခဲ့သော မစ္စတာအဘူလ်ခိုက်နှင့် ကျွန်ုပ် ဆွေးနွေးဘူးသည်။ ၎င်းက ဗြိတိသျှတို့ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပြန်ဝင်လာစဉ် မွတ်ဆလင်များ၏အကူအညီကိုလို၍ ဗြိတိသျှတို့က အားပေးခဲ့ရာမှ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်ကြောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံကို ပြန်လည်သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးရသော မွတ်ဆလင်ပြည်နယ်ပေးမည်ဟုပြောခဲ့ဘူးကြောင်း၊ ထိုအစွဲအလန်းနှင့် ရခိုင်မွတ်ဆလင်အဓိကရုဏ်း ဖြစ်ဘူးခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်ဟု ပြောပါသည်။ ထို့ကြောင့် ‘မူဂျာဟစ်’သောင်းကြမ်းမှုသည် ဂျာမိယတ္တူအူလမာအဖွဲ့နှင့် မသက် ဆိုင်ဟုဆိုရမည်မှာ ယုတ္တိမတန်သောစကားများသာဖြစ်ပေသည်။

ဤကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ ကျွန်ုပ်တို့ နားမျက်စိကို အမြဲဖွင့်ထားရပေမည်။ ဒုတိယကသျှမိရ်ပြည်နယ် မဖြစ်ဟုဆိုနိုင်ပါ မည်လား။ ‘မပြေးဘူး၊ ကန်ရာတော့ ရှိနေပါသည်။’

တဖန် ကျွန်ုပ် ရန်ကုန်မြို့တွင် မူဂျာဟစ်ကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ ဆွေးနွေးရန်အသွား လေဆိပ်တွင် ထိုစဉ်ဝန်ကြီး ဦးခင်မောင်လတ်၊ မစ္စတာအဒူဂါဖား(အမတ်)၊ မစ္စတာဆူလတန်အာမတ် (အမတ်)တို့ကိုတွေ့ရလေသည်။ ဦးခင်မောင်လတ်က မူဂျာဟစ်ကိစ္စဆိုလျှင် မသွားပါနှင့်၊ မစ္စတာဆူလတန်အာမတ်နှင့် မစ္စတာအဒူဂါဖားတို့က မူဂျာဟစ်များ အလင်းဝင်ရန် ကြိုးစားပါမည်ဟု တာဝန်ယူခဲ့ကြပြီ။ သူတို့အားသာလျှင် အကူအညီပေးပါဟုပြောသဖြင့် ကျွန်ုပ်၏ခရီးစဉ်ကို ဖျက်သိမ်း၍ သူတို့နှင့်ပြန်လာခဲ့ကြလေသည်။

အဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့ ဖွဲ့လိုက်ကြလေသည်။ မောင်တောနယ်တွင် မစ္စတာဆူလတန်အာမတ်၊ မစ္စတာဖရုဂ်အာမတ်နှင့် မစ္စတာ နူရာမောက် (အလယ်သံကျော်)ဟုထင်သူတစ်ယောက်နှင့် ဘူးသီးတောင်တွင် မစ္စတာအဒူဂါဖား၊ မစ္စတာအဘူတော်ရှော နှင့် ကျွန်ုပ်တို့နှင့် အဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့ဖြစ်လာလေသည်။ ကျွန်ုပ်မှာ ငြိမ်းချမ်းရေးကို လိုလားသည့် အားလျော်စွာ တာဝန်ယူကာ သူတို့နှင့်အတူ လိုက်လံဟောပြောလေသည်။ အသင့်အတင့် အလင်းဝင်ခဲ့ကြလေသည်။ တစ်နေ့တွင် မူဂျာဟစ်ခေါင်းဆောင် များနှင့် ဖုံညိုလိပ်ရွာတွင် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးရန် ချိန်းဆိုလိုက်ကြလေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့အဖွဲ့သည် ချိန်းဆိုသည့်နေ့တွင် ဖုံညိုလိပ်ရွာ သို့ ရောက်ကြလေသည်။ မစ္စတာအဘူတော်ရှော အိမ်တွင် တည်းခိုကြလေသည်။ သို့သော် ညအချိန်၌သာလျှင် မစ္စတာအဘူ ဘော်ရှောအိမ်၌ ဆွေးနွေးရန်လိုလားသည်ဟုဆိုသဖြင့် စောင့်ဆိုင်းနေကြလေသည်။

မစ္စတာအဘူဘော်ရှောနှင့် မစ္စတာအဒူဂါဖားတို့သည် နေ့လည်တိုးတိုးတိတ်တိတ် တိုင်ပင်ကြပြီးနောက် အိမ်တွင် မတွေ့ဆုံတော့ပြီ။ တောစပ်နားတွင်သာ တွေ့ဆုံမည်ဖြစ်၍ ဦးစံထွန်းအောင် ကျန်ရစ်ပါဟုဆိုကြလေသည်။ ကျွန်ုပ်မှ အခြေ အနေကို သုံးသပ်ပြီး သူတို့နှစ်ဦးသဘောမတူက မလိုက်သင့်ဟုဆုံးဖြတ်ခါ ကျန်ရစ်လေသည်။

ကျွန်ုပ်သည် သောင်းကြမ်းသူ ဗိုလ်ဖိုးလှနှင့် ဗိုလ်ကိုးလံတပ်တို့နှင့် တောရွာ၌သွားရောက်တွေ့ဆုံဆွေးနွေး အလင်းဝင် နိုင်ခဲ့သည့်အပြင် ဗိုလ်အဒူရော်ရိတ်(ဘောလီဇေး)မူဂျာဟစ်၏တပ်စိတ်များကို တောတွင်း၌ သွားရောက်တွေ့ဆုံ၍ ကိုယ်တိုင် ဆောင်ယူလာကာ အလင်းဝင်နိုင်စေခဲ့သူဖြစ်လင့်ကစား သူတို့ကမလိုက်ပါစေလိုသော် လိုက်ရန်မသင့် အန္တရာယ်မကင်းဟု ယူဆ၍ ကျန်ရစ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပေသည်။

မစ္စတာအဒူဂါဖားနှင့် မစ္စတာအဘူဘော်ရှောတို့သည် ညဦးယံကပင် သွားကြရာ သန်းခေါင်ကျော် သုံးနာရီထိုးအချိန် မှသာ ပြန်ရောက်လာကြလေသည်။ ကျွန်ုပ်မှာ မျက်စေ့တဖွင့်ဖွင့်၊ နားတစွင့်စွင့်နှင့် တညလုံးမအိပ်နိုင်ဘဲ ရှိလေသည်။ အိပ်ရာမှ ထခါ အကျိုးအကြောင်းကိုမေးခါ တိုတိုတုတ်တုတ်ပင်ဖြေကြလေသည်။

အဘယ်ကြောင့် ကျွန်ုပ်အား မခေါ်သလဲ၊ သူတို့ဆွေးနွေးရာတွင် ကျွန်ုပ်ပါဝင်ခြင်းကို အဘယ်ကြောင့် မကြိုက်ပါသလဲ။ မူဂျာဟစ်ကပင် မကြိုက်လား။ မူဂျာဟစ်သည် ငြိမ်းချမ်းရေးအဖွဲ့တွင် ကျွန်ုပ်ပါသည်ကို သိပြီးမဟုတ်လား။ မွတ်ဆလင်အကျိုးကို သယ်ပိုးကူညီရုံမျှမက အန္တရာယ်အမျိုးမျိုးကိုလည်း အသက်စွန့်ကာ ကာကွယ်နေသည်ဟု မူဂျာဟစ်က သိပြီးဖြစ်လျက် မူဂျာဟစ်ကပင် ကျွန်ုပ်အား မလိုလားလေးလား။ စသော ပြဿနာများကို ယနေ့တိုင် ဝေခွဲဖြေရှင်းမရနိုင်သေးပါ။

ဝိုနုမျာ(သိမ်တောင်)သည် တစ်ချိန်က မူဂျာဟစ်ဗိုလ်မှူးအဖြစ် ပါဝင်ခဲ့လေသည်။ သူ့အလင်းဝင်ပြီးနောက် ကျွန်ုပ်သိမ် သွင်း၍ ကျေးရွာဗတလစ ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်လာခဲ့လေသည်။ နောက်ကာလ၌ ကျွန်ုပ်အား အကြည်ညိုဆုံး မူဆလင်တစ်ဦးဖြစ်ပြီး ဆရာရင်း တပည့်ရင်းအဖြစ်ဖြင့် တောင်သူလယ်သမားများအကျိုးကို ကောင်းစွာအတူဆောင်ရွက်ခဲ့ကြလေသည်။

ဝိုနုမျာသည် မူဂျာဟစ်ပါတီ၏ အတွင်းရေးအားလုံးကို ကျွန်ုပ်အားပြောပြသဖြင့် ကျွန်ုပ်သိရပြီးဖြစ်ပေသည်။ မည်သူမျှ မငြင်းသာသောကိစ္စဖြစ်ပေသည်။ မည်သို့ဖြစ်စေကာ ပြီးခဲ့သည့်ကိစ္စကို ပြီးပါစေတော့၊ အဟောင်းကို အသစ်မလုပ်တော့ပြီ ဟု ကျွန်ုပ်၏စိတ်တွင် ဆုံးဖြတ်လျက် နောက်နောင်မဖြစ်ပေါ်လာစေရန်ကိုသာ တားမြစ်လိုသောဆန္ဒဖြင့် မျိုသိပ်ခါ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်မှုကိုပြုခဲ့ရပေသည်။

ထိုမျှအင်အားကြီး၍ တိုက်ပွဲများဆင်နွှဲခဲ့သော မူဂျာဟစ်တို့၏ ကြွေးကြော်သံမှာ ‘ပါကိစ္စတန်ဖီနွါဘတ်’သာဖြစ်လေ

သည်။ ပါကိစ္စတန်ပြည်နှင့် ပူးပေါင်းရန် တိုက်ခိုက်နေခြင်းမှာ ထင်ရှားပါသည်။ ထိုအချိန်တွင် ပါကိစ္စတန်ဟူသော ပြည်တစ်ပြည် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပြီ မဟုတ်ပါလော။

ကျွန်ုပ်သည် ဘူးသီးတောင်မြို့ကို မူဂျာဟစ်ပိုင်းထား၍ ရက်ပေါင်း(၄၀)ကျော်တိုက်ခိုက်နေစဉ် မြို့စောင့်အပျော်တမ်း တပ်၍ ခေါင်းဆောင်မှုသာမဟုတ်၊ တစ်မြို့လုံး၏လုံခြုံရေးအတွက် တာဝန်ခံတစ်ဦးလည်း ဖြစ်နေခဲ့ပေသည်။ ဘူးသီးတောင်ကို တိုက်ခိုက်ရန် ချီတက်လာသော မူဂျာဟစ်တပ်ရှေ့မှ ပါကိစ္စတန်အလံကိုကိုင်လျက် ခေါင်းဆောင်ချီတက်လာသော မွတ်ဆလင် လူကြီးများကို မျက်စေ့ဖြင့် တပ်တပ်ထင်ထင် မြင်ဘူးခဲ့ပါလေပြီ။ မြို့တွင်းမှလည်း လိုအပ်သော ပစ္စည်းများကို ကူညီပေးပို့နေ သည်ဟုလည်း သိရပြန်ရာ သတိကြီးစွာဖြင့် စောင့်ရှောက်နေကြရလေသည်။

ထိုသို့စောင့်နေစဉ် မြို့တွင်းမှ ကြက်ရောင်းသော မိနီယိုဇာမာ၏သား (အမည်မမှန်နေသည်)ကို ထမင်းတောင်းတွင် ဓါတ်ပြား၊ ဘီဒီဆေးလိပ် စသည့်အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများနှင့် မြို့မှအထွက်တွင် မြို့ကာကွယ်ရေးတပ်မှ ဖမ်းမိနေသဖြင့် ကျွန်ုပ်ထံယူဆောင်လာခဲ့လေသည်။ မေးမြန်းနေစဉ် ယခုအခါ သမဝါယမတာဝန်ခံ၊ ထိုစဉ်က အခွန်တော်စာရေး ဦးထွန်းစိန် ခေါ် မစ္စတာယူဆွတ်က မြို့ပိုင်ထံသို့ ယူသွားမည်ဟုဆိုကာ ၎င်းသူလျှို့အား ယူသွားလေသည်။ ကျွန်ုပ်လည်း အရေးကြီးသော ကိစ္စများ ဆောင်ရွက်ရန်လိုနေသဖြင့် မြို့ပိုင်ထံမှတဆင့် ရဲသို့အပ်ရန် ထိုသူ၏လက်တွင်ထည့်လိုက်ပေသည်။ သို့သော် ထိုမူဂျာ ဟစ်သူလျှို့အား ရဲသို့မအပ်ဘဲ လွတ်ပစ်လိုက်ကြောင်း သိရပါသည်။

မူဂျာဟစ်၏အင်အားကို လက်နက်ကိုင် ၂၇၀၀ဟု ဖော်ပြခဲ့လေသော် တစ်နယ်လုံးလိုလို အားပေးကြခြင်းကြောင့် ဘူးသီးတောင်မြို့ကို ပိုင်းဝန်းတိုက်ခိုက်စဉ် ဒါးလွဲစွဲကိုင်သော လူများပါ စုစုပေါင်းလူ ၅၀၀၀ထက်မနည်းပါဟု မြို့ပြင်ဘက်တွင် နေသော ကျေးရွာသားများ ပြောကြပါသည်။

မူဂျာဟစ်တို့သည် ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်မြောက်ပိုင်းမှ ဘူးသီးတောင်မြို့ကို တိုက်ခိုက်ရန် ဆင်းလာစဉ် ရွာတိုင်းရွာတိုင်း မှ ဗိုလ်ရှုကူရန်နှင့် ဇာဖော်ကဝါလ်တို့က ကြိုဆိုချီးကျူး ပန်းကုံးစွပ်ခြင်းများ ပြုကြသည်။ ပါကိစ္စတန်ဇီနွါဘတ်ဟူသော ကြွေးကြော် သံမှာလည်း ပဲ့တင်ထပ်မျှ ဆူညံသွားလေသည်ဟု သိရပေသည်။ ဤကား နယ်သူနယ်သား မွတ်ဆလင်ထု၏ ဆန္ဒကြီးတစ်ရပ် ဟု ယူဆတွယ်မဟုတ်ပါလား။

ပါကိစ္စတန်သို့သာ ကိုင်းညွတ်သော ဤလူများသည် အဘယ်မှာမြန်မာနိုင်ငံကို မြတ်နိုးနိုင်ပါမည်နည်း။ ထို့ပြင် မူဂျာဟစ်တို့သည် ပါကိစ္စတန်ပြည်မှ ကြိုးကိုင်နေသော သူများညွှန်ကြားချက်မှ ပြင်ပသို့ မထွက်နိုင်ချေ။ ဤကိစ္စနှင့်ပတ်သက် ၍ မူဂျာဟစ်ကာဆိမ်းကို တိုက်ခိုက်ရန် ကျွန်ုပ်ဖွဲ့စည်းခဲ့သော ငြိမ်းချမ်းရေးအဖွဲ့၏ ကြေငြာစာတမ်းတွင် ဖော်ပြခဲ့လေပြီ။

တဖန်ထင်ရှားရန် ထပ်မံဖော်ပြပါဦးမည်။ ၁၉၅၆-ခုနှစ် မတ်လအတွင်းက ပါကိစ္စတန်ပြည်ရုံခါပလောင်ရွာနေ မိရ် ကာဆိမ်း၏ညီ၊ ဆွေယောက်မော်လဘီသည် ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်သို့ ဝင်ရောက်လျက် မူဂျာဟစ်အာဘာဆီဂိုဏ်းကို လက်နက် သိမ်းလျက် သူ၏လူယုံများအား လက်နက်တပ်ဆင်ပေးခဲ့ဘူးသည်။ ဤအချက်ကိုထောက်လျှင် ပါကိစ္စတန်ပြည်သား များသည် ဘူးသီးတောင် မောင်တောနယ်ရှိ မွတ်ဆလင်များအား မည်မျှကြိုးကိုင်ချယ်လှယ်နိုင်သည်ကို သိမြင်နိုင်ကြပြီဖြစ်သည်။

ဤကား ပါကိစ္စတန်အား မည်မျှအားကိုး၍ မည်မျှလိုလားသူများဟု ယခု ရိုဟင်ဂျာအမည်ခံလိုကြသောသူများ၏ ဆန္ဒကို ထင်ရှားစေလိုသောအချက်တစ်ချက် ဖြစ်ပါသည်။

သို့သော် သူတို့က ပါကိစ္စတန်ပြည်မှာ မူဂျာဟစ်ကိုသာ ကြိုးကိုင်နိုင်၍ ပြည်သူပြည်သားများနှင့် ဘာမျှမသက်ဆိုင် ကြောင်း ဆိုကောင်းဆိုပေလိမ့်မည်။ သို့သော် ပါကိစ္စတန်ဇီနွါဘတ်ကြွေးကြော်သံမှာ မူဂျာဟစ်နှင့်ပြည်သားများအားလုံး သူ၏ကြွေးကြော်သံဖြစ်နေရာ ပြည်သူနှင့် မူဂျာဟစ်မှာ အဘယ်မျှဆက်စပ်နေသည်ကို သိသာနိုင်ပါသည်။

ထိုထက်သိရန်မှာ ကျွန်ုပ်ကိုယ်တိုင် ရေးသား၍ ပြီးစီးနေသော 'ကျွန်ုပ်သိသော မူဂျာဟစ်'ထုတ်ဝေဖြစ်က ကြည့်ရှုနိုင်ကြ ပါသည်။

ကျွန်ုပ်အမြင်သာ ထိုသို့မြင်သည်မဟုတ်။ သံအမတ် ဦးဖေခင်(မွတ်ဆလင် အမျိုးသားတစ်ဦး) ကပင် ထိုသို့ မြင်သဖြင့် ဤဘူးသီးတောင်နယ်ရှိ မွတ်ဆလင်တို့အား အသိပေးစကား ပြောဟောဘူးပါသည်။

ဦးဖေခင် ပါကိစ္စတန်သံအမတ်အဖြစ် ရှိနေစဉ် ဘူးသီးတောင်မြို့သို့ရောက်လာပါသည်။ ဦးဖေခင်ရောက်မည့် အကြောင်းကို ကြိုတင်သတင်းပေးထားသောကြောင့် နယ်ရှိမွတ်ဆလင်အမျိုးသားများစွာ လာရောက်ကြိုဆိုကြပြီးလျှင် အရာရှိ များ တည်းခိုရိပ်သာ၌ ကျင်းပသောဟောပြောပွဲသို့ လူပေါင်းများစွာ တက်ရောက်ကြလေသည်။ ထိုစဉ်အမတ်ဖြစ်ခဲ့သော ဒေါ်အေးညွန့်၊ ဘူးသီးတောင်၊ မောင်တောဆိုင်ရာ ဂျမီယက္ကူအူလေမာအသင်း၏ဥက္ကဋ္ဌ မစ္စတာဆူလတန် အာမတ်၏ဇနီး လည်း တက်ရောက်ပါသည်။ ဟောပြောပွဲတွင် ဦးဖေခင်က သူသည် ပါကိစ္စတန်သံအမတ်ဖြစ်ကြောင်း မွတ်ဆလင်အမျိုးသား တစ်ဦးဖြစ်ကြောင်း၊ ဘူးသီးတောင်၊ မောင်တောနယ်ရှိ ဘာသာတူ မွတ်ဆလင်အမျိုးသားများနှင့် တွေ့ဆုံလို၍ တကူးတက လာရောက်ရကြောင်း၊ မွတ်ဆလင်များနှင့်တွေ့ဆုံရသဖြင့် ဝမ်းမြောက်ခြင်း၊ ဝမ်းနည်းခြင်းနှစ်မျိုးကို ခံစားရပြီး

ဘယ်လိုပြောရမှန်း မသိဖြစ်နေရကြောင်း၊ ယခုစကားပြောရာ၌ပင် တိုက်ရိုက်ဗမာစကားကို မသုံးရဘဲ စကားပြန်ကြားမှထားကာ ပြောဟောရသဖြင့် သူသည် မြန်မာနိုင်ငံတော်၏တနေရာသို့ ရောက်နေသည်ဟု မထင်ဘဲ အရှေ့ပါကိစ္စတန်ပြည်တနေရာသို့ ရောက်နေသလားဟုပင် ယုံမှားသံသယဖြစ်မိပါသည်။

ဤလူထုကိုကြည့်လျှင် အရှေ့ပါကိစ္စတန် စစ်တကောင်းခရိုင်ရှိထ လူများနှင့် တသွေမတိမ်းတူလျက် ယဉ်ကျေးမှုပြောဆိုသောစကားမှအစ ခွဲခြားမရ တူညီနေရာ မိမိ၏ယုံမှားမှုမှာ မှန်များမှန်နေသလား စစ်တကောင်းခရိုင်ကား မဟုတ်တန်ရာဟု တွေးတောရပေသည်။ စသောစကားများကို ထုတ်ဖော်ပြောပြခဲ့ရာ အမျိုးသားများမှာ စစ်တကောင်းခရိုင်မှ ဝင်လာကြသော အဆက်အနွယ်များဟု ဆိုသည်ကို ယုံမှားမရှိနိုင်ချေ။

သို့ဖြစ်၍ မူဂျာဟစ်သောင်းကြမ်းမှုသည် ဘူးသီးတောင်၊ မောင်တောနယ်များကိုပါ ပါကိစ္စတန်ပြည်နှင့်ပူးပေါင်းရန် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးတောင်းခံခြင်း မဟုတ်ပါလား။

မောင်သော်၏ဆောင်းပါးကို ဝေဖန်ချက်

ရှုမဝမဂ္ဂဇင်း (၁၉၉၉-မတ်လ) ၌ မောင်သော်က ရခိုင်တိုင်းနှင့် မွတ်ဆလင်ဘာသာပြန့်ပွားခြင်းဟူသော စကားလုံးကို သုံးလိုက်သည်။ အတော်ပါးနပ်လိမ္မာစွာ သုံးထားသော စကားလုံးဖြစ်ပေသည်။ ရခိုင်တိုင်းရှိ တိုင်းရင်းသားများ မွတ်ဆလင်ဘာသာသို့ ကူးပြောင်းလျက် မွတ်ဆလင်ဦးရေ တိုးတက်ပြန့်ပွားလာသကဲ့သို့ ထင်ယောင်ထင်မှားဖြစ်စေရန် ကြံဖန်ထားပေသည်။ တော်ပါပေသည်။ မောင်သော်ရေးသလိုမဟုတ်။ ရေးလိုက 'ရခိုင်တိုင်း၌ မွတ်ဆလင်ဘာသာဝင်များ ဝင်ရောက်အခြေချခြင်း' ဟုရေးလျှင် ပိုမိုသင့်မြတ်ပေမည်။

သူ့အကြောင်းပြချက်မှာ ဘင်္ဂလားပြည်မှ မွတ်ဆလင်အမြောက်အများ ၁၇ရာစုကပင် ဝင်ရောက်လေဟန် ရေးထားလေသည်။ ဝင်လာပုံကို ရှင်းလင်းပြရာ လွန်စွာသဘာဝမကျသော အကြောင်းပြချက်တွင် မူတည်ထားပေသည်။ မောင်သော်သည် သမိုင်းလေ့လာသူ သုတေသီတစ်ဦးဖြစ်ဟန်ရှိသည်။ သို့သော် မောင်သော်ကြည့်ရှုသော သမိုင်းတို့မှ သတိပြုသင့်သော အချက်အလက်ကို မိမိဆိုလိုရင်းကို သဘာဝကျအောင် ပိတ်ဆို့ရေးသားခြင်းမရှိ။ သဘာဝမကျသော အကြောင်းပြချက်များသာ ဖြစ်နေချေသည်။

သူ၏အကြောင်းပြချက်မှာ ဘင်္ဂလားဆူလတန်ဘုရင်နှင့် မဂိုဘုရင်စစ်မက်ဖြစ်ပွားခြင်းကြောင့် ရခိုင်ပြည်သို့ ဘင်္ဂလားပြည်သူပြည်သားများစွာ ဝင်လာဟန်ရေးထားသည်။ လုံးဝသဘာဝမကျပေ။ ဘယ်သမိုင်း ဘယ်ရာဇဝင်မှာမျှ မရေးသားကြချေ။ ကျွန်ုပ်လည်း ရခိုင်ရာဇဝင်ရှေးအကျဆုံးမှ နောက်ဆုံး ဦးစန္ဒမာလာရေးသားသော ဓညဝတီရာဇဝင်သစ်ထိ လေ့လာဘူးသည်။ ၎င်းပြင် နိုင်ငံခြားသမိုင်းဆရာများ ရေးသားချက်များကိုလည်း လေ့လာခဲ့ပေသည်။ မတွေ့ဘူးချေ။ လုံးဝသဘာဝလည်းမကျ။

ကျွန်ုပ်သည် ကမ္ဘာစစ်ကြီးနှစ်ကြိမ်ကို တွေ့ခဲ့ရပေပြီ။ မိမိတို့တိုင်းပြည် စစ်ဖြစ်နေသောကြောင့် တစ်နည်းကား စစ်ရှုံးနေသောကြောင့် ဘာသာမတူသူများနေထိုင်ရာ တိုင်းပြည်သို့ မိမိတို့ ချောင်ချီရန် ဝင်ရောက်ခိုလှုံခြင်းကိုကား မကြားဘူး၊ မမြင်ဘူး၊ မတွေ့ဘူးသေးချေ။ မိမိတိုင်းပြည် ဖြစ်ချင်သလို ဖြစ်စေတော့။ မိမိလွတ်လျှင်ပြီးတန်းဖြင့် တိမ်းရှောင်သော ဇာတိမာန်ကင်းမဲ့သည် ဤလူမျိုးကား ဘယ်လိုလူမျိုးပါနည်း။ လောကတွင် ရှိကောင်းရှိပါသလား။ ဖြစ်နိုင်မည်လည်း မဟုတ်ချေ။ ဖြစ်လည်း မဖြစ်ခဲ့ချေ။ ထိုထက်ရှင်းဦးအံ့။ ဘင်္ဂလားပြည်လည်း မွတ်ဆလင်တိုင်းပြည် မဂိုရ်ဘုရင်၏ အိန္ဒိယပြည်လည်း မွတ်ဆလင်ပြည် မည်သူရှုံး၍ မည်သူနိုင်စေ၊ စိုးပိုင်မည့်သူမှာ မွတ်ဆလင်ဖြစ်သဖြင့် မွတ်ဆလင်ဖြစ်သော ပြည်သူပြည်သားများမှာ ဘာသာမတူ၊ လူမျိုးမတူသော ရခိုင်ကိုအားကိုး၍ ရခိုင်ပြည်သို့ ဝင်လာမည်မှာ ဖြစ်နိုင်စရာမရှိချေ။ မိမိတို့ ဘာသာတူအုပ်စိုးမှုအောက်တွင်သာ နေကြရမည် မဟုတ်ပါလား။ တဖန် ဒတ်ချ်နှင့် ပေါ်တူဂီတို့ ကျွန်ရောင်းဝယ်ရန် ဖမ်းဆီးရာမှ ရှောင်တိမ်းကာ ရခိုင်ပြည်သို့ ခိုလှုံဟန် ရေးသားပြန်၏။ အလွန်ရယ်စရာကောင်းပေသည်။ သမိုင်းအစောင်စောင်တွင် ကျွန်ဘမ်းသူများမှာ ပေါ်တူဂီနှင့် ရခိုင်ပင်လယ်ဓားပြများသာ ဖြစ်ကြောင်းကို ထင်ရှားစွာပြထားပေသည်။ မောင်သော်သည် ဤကိစ္စကို မဟုတ်မှန်းသိလျက် မျက်စေ့မှိတ်ခါ ရေးသားထားဟန်တူလေသည်။

ဒါ့ချ်နှင့်ပေါ်တူဂီတို့သည် ဘင်္ဂလားကမ်းခြေတွင် ဩဇာလုနေကြသော လူနှစ်မျိုးဖြစ်ကြောင်း မောင်သော်သိသည်။ ဒါ့ချ်တို့သည် အကွက်လည်လျှင် ပေါ်တူဂီဩဇာကျဆင်းသွားအောင် ဘင်္ဂလားပြည်နှင့် ရခိုင်ပြည်တို့တွင် ဘုရင်နှင့်ပြည်သူများနှင့် ရင်းနှီးအောင် ကြိုးစားနေချိန်ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးအတွက် ကျွန်ဝယ်သည်ကား မှန်သည်။ သို့သော် ကျွန်ဖမ်းသူများကား မဟုတ်ချေ။ ဖော်ပြခဲ့ပြီးအတိုင်း ရခိုင်နှင့်ပေါ်တူဂီများသာ ယနေ့တိုင်အောင် ဘင်္ဂလားပြည်နယ်တွင် ရခိုင်ဆိုလျှင် နားကြောစိမ့်အောင် ကြောက်နေကြသေးသည်ဆိုက မှားမည်မထင်။ အမြဲတမ်းကျွန်ဖမ်းနေကြသောကြောင့် ရခိုင်ဆိုလျှင် မုန်းတီးရွံရှာကြောက်စရာလူတစ်မျိုးဟု ဘင်္ဂလားပြည်သူများ ထင်နေချိန်တွင် ဘယ်လိုအကြောင်းကြောင့်မျှ ရခိုင်ပြည်တွင် ဝင်ရောက်ခိုလှုံကြမည်ကား မဟုတ်ပေ။ ဘယ်သမိုင်းတွင်လည်း မဆိုချေ။ သဘာဝလည်း မကျချေ။

(၁၉၄၂-၄၄)ကျွန်ုပ်အား ဗြိတိသျှတို့က ဖမ်းယူသွားကာ ဘင်္ဂလားပြည် (ယခု ပါကီစ္စတန်)ဒက္ကာမြို့တွင် ထိန်းသိမ်းထားစဉ် အရှေ့ဘက်မှ ဂျပန်စစ်တပ်၊ ဆူပါချန္ဒရာဘို့ဆိုစစ်တပ်နှင့် ရခိုင်စစ်တပ်များ၊ ဘင်္ဂလားအော်တွင် ဂျပန်ရေတပ်များ ချီတက်လာပြီဟူသော သတင်းထွက်ပေါ်လာရာ ကျွန်ုပ်တို့ကို ထိန်းသိမ်းထားရာ ဒက္ကာထောင်အရာရှိများဖြစ်ကြသော ဟိန္ဒူနှင့် ဘင်္ဂလီမူဆလင်များသည် ရခိုင်စစ်တပ်ပါလာမည်ကို ကြောက်ကြောင်း ပြောပြကြသည်။ ရခိုင်သည် ရက်စက်စွာလူကိုဖမ်း၍ ပစ္စည်းများကို လုယူသူများဟု ယုံကြည်မှုရှိနေသောကြောင့်ဟု ရှင်းပြကြပါသည်။ သို့သော် သူတို့သည် နိုင်ငံရေးအဝါးဝသူများသာ ဖြစ်ကြသောကြောင့် ရခိုင်တစ်မျိုးသားလုံးအား အပြစ်မဆိုဘဲ ရှောင်လွှဲပြောသွားကြလေသည်။ ယနေ့တိုင် မမေ့ပျောက်နိုင်အောင် အကြောက်ကြီးကြောက်နေကြသော မွတ်ဆလင်အမျိုးသား ဘင်္ဂလားပြည်သူများသည် မွတ်ဆလင်နှစ်နိုင်ငံစစ်ထိုးရုံဖြင့် မိမိတို့အား ဖမ်းဆီးရောင်းစားနေသော ရခိုင်အား အားကိုးယုံကြည်ကာ ရခိုင်ဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံသို့ ခိုလှုံရန် ဝင်ရောက်ခဲ့ကြောင်းကို မည်သူမျှ ယုံကြည်စရာမဟုတ်ချေ။ စစ်ဖြစ်နေသော နှစ်နိုင်ငံမှာ မွတ်ဆလင်ဘုရင်ချည်းဖြစ်၍ မည်သူလုံးသည်ဖြစ်စေ၊ အုပ်ချုပ်မည့်ဘုရင်မှာ မွတ်ဆလင်သာဖြစ်သဖြင့် ရခိုင်ထက်ပို၍ အားကိုးနိုင်စရာမဟုတ်ပါလား။ ထိုထက်ပို၍ ရှင်းနိုင်စရာတစ်ရပ်မှာ ၁၇ရာစုဝင်စကပင် ဘင်္ဂလားပြည်ကို မဂိုရ်ဘုရင်ပိုင်၍ မဂိုရ်ဘုရင်ခံတစ်ဦး အုပ်စိုးနေပြီဖြစ်ပေသည်။

ထို့ကြောင့်မင်းရာဇာကြီးသည် မိမိပိုင်နက်ဖြစ်သော ဂင်္ဂါမြစ်ဝရံ နဝါခါလီမြို့ကို ဘင်္ဂလားပြည်ကို အုပ်စိုးသော ဘုရင်ခံမသိမ်းပိုက်နိုင်ရန် အင်အားဖြည့်တင်းထားလို၍ စစ်တကောင်းဘုရင်ခံတို့အား နိုင်ငံတော်ကို ခဏခဏ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခြင်းမှရပ်တန့်ရန် သိမ်းသွင်းခဲ့ရကြောင်းများကို သမိုင်းတွင်ဖော်ပြထားရာ ထိုအချိန်တွင် ဘင်္ဂလားဘုရင်မှာယ ဆူလတန်ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြခြင်းမှာ လုံးဝမဖြစ်နိုင်စရာသာ မဟုတ်ပါလား။

၁၇-ရာစုမှာပင် မင်းခမောင်းသည် ပေါ်တူဂီတို့၏အတိုက်အခံပြုမှုကို နှိမ်နင်းပြီး ၎င်းတို့အား အစေခံအဖြစ် သွတ်သွင်းလိုက်သည်။ သူတို့သည် စစ်တကောင်းကို ဗဟိုပြု၍ ရခိုင်များနှင့် ပူးပေါင်းကာ ဒက္ကာနှင့် မူရရှိဒဘက်မြို့တိုင် တိုက်ခိုက်လှယ်ကံ၊ လူဖမ်းမှုများ ပြုနေပြီဖြစ်သဖြင့် မဂိုဘုရင်နှင့်ဘင်္ဂလားဘုရင်စစ်ဖြစ်၍ ရခိုင်သို့ဝင်ပြေးရသည်အဆိုမှာ လုံးဝမဟုတ်ကြောင်း ထင်ရှားသည်။

တဖန် ၁၇၂၇-ခုနှစ်တွင် လူပေါင်း ၁၈၀၀ဖမ်းယူခဲ့လေသည်ဆိုခြင်းမှာ မှန်ပေသည်။ ထိုသို့ ဖမ်းဆီးသောသူများအနက် ရခိုင်ပြည်သို့ယူလာသောသူများမှာ လက်မှုပညာတတ်မြောက်သူ အနည်းငယ်ကိုသာ ဘုရင်က ရွေးချယ်ယူလျက် အများစုကို အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုသို့ သွားရောက်ရောင်းချလိုက်လေသည်။ ထို့ပြင် နှစ်စဉ်နိုင်ငံခြားကုန်သည်များအား ကျွန်တစ်ယောက်လျှင် ငွေအနည်းငယ်စီဖြင့် ရောင်းချလိုက်ကြောင်း၊ ဒါ့ချီလူမျိုး အလုပ်ရုံများအတွက် မပြတ်ကျွန်ဝယ်ကြောင်း၊ ၁၆၄၂ ခုနှစ်တွင် ဘင်္ဂလီကျွန်း ၂၁၀ တရပ်၊ ၃၂၅ယောက်တစ်ရပ်၊ ၁၆၄၅ ခုနှစ်တွင် ၁၄၅ယောက်၊ ၁၆၅၇-ခုနှစ်တွင် ၁၆၃ယောက်၊ ၁၆၆၃ခုနှစ်တွင် ၂၅၃ယောက် စသည်ပါလာကြောင်း၊ ဒတ်ချ်တို့မှတ်တမ်းတွင် ဖော်ပြရှိသောကြောင့် ဘင်္ဂလီကျွန်းများကို တိုင်းပြည်အရပ်ရပ်မှ ဝယ်ယူကြသဖြင့် အားလုံး ရခိုင်ဘုရင်နှင့် ရခိုင်ပြည်တွင်းချည်း ရှိခဲ့လေသကဲ့သို့ တင်ပြခြင်းမှာလုံးဝမမှန်ပါ။

တဖန်စဉ်းစားရန်မှာ ဘင်္ဂလားဘုရင်ခံ ဆီယစ္စတာခန် ရခိုင်ရေတပ်ကို နှိမ်နင်းအောင်မြင်သောအခါ ရခိုင်လူမျိုး ၂၀၀၀ကို ကျွန်အဖြစ် ရောင်းချကြောင်း ဆိုထားရာ ဘင်္ဂလီကျွန်အရောင်းအဝယ်ကြောင့် ရခိုင်ပြည်၌မွတ်ဆလင်ဦးရေ ထိုမျှများပြားလျှင် ရခိုင်ကျွန်မှထိုသူတို့ကဲ့သို့ ဘင်္ဂလားပြည်၌လူဦးရေ အဘယ်ကြောင့်များပြားခြင်း မရှိပါသလဲ။

စင်စစ်မှာ ဘင်္ဂလီကျွန် လေးပုံတစ်ပုံခန့်မျှကိုသာ ရခိုင်ဘုရင်နှင့် ရခိုင်ပြည်အတွက် ရောင်းချ၍ ရခိုင်ပြည်၌မပြောပလောက်သော ကျွန်အဆက်အနွယ် အနည်းငယ်မျှသာ ရှိနေမည်ကား ယုံမှားစရာမရှိရာ။ သို့သော် ဘင်္ဂလားပြည်မှ ဖမ်းယူလာတိုင်း မွတ်ဆလင်ဟုဆိုက မှားပေဦးမည်။ ဘင်္ဂလားပြည်တွင် ဟိန္ဒူမူဆလင်နှစ်မျိုးစလုံးရှိနေရာ ကျွန်ဖမ်းရာ၌ ဟိန္ဒူကို ချန်ထားမည်မဟုတ်ချေ။ မောင်သော်ကလည်း သူ၏စာတမ်းတွင် မွတ်ဆလင်ရော ဟိန္ဒူပါ အဖမ်းခံရသည်ဟု ဝန်ခံထားပေသည်။

တဖန် မောင်သော်က ပေါ်တူဂီသက်သက်သာ လူဖမ်း၍ ကျွန်ရောင်းဝယ်ဟန်ရေးထားရာ ရခိုင်ပြည်သို့ ဝင်ရောက်ခိုလှုံမှုကို အထောက်အထားပြုစေရန် ရည်ရွယ်ခဲ့ပေသည်။ ဤသည်လည်း ယုံထင်စရာ ကြောင်ကိုအိမ်မှာထည့်၍လှည့်စားခြင်းပင်။

ကျွန်ဖမ်းရာတွင် ရခိုင်နှင့်ပေါ်တူဂီစစ်သင်္ဘောများသည် ပင်လယ်ဓားပြလုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်နေကြသည်ဟု ဝန်ခံထားရာ ရှေ့နောက်မညီသောစကားဖြစ်၍ မွတ်ဆလင်များ ရခိုင်သို့ ခိုလှုံရန် ဝင်လာသည်ဟူသော စကားကို မထောက်ခံချေ။ မွတ်ဆလင်တို့သည် ဘုရင်ခံ ဆီယစ္စတာခန်တိုက်ခိုက်ရာ ဘင်္ဂလား ၁၂မြို့ကို ရခိုင်လက်လွှတ်ရလေသည်။ ‘ဘင်္ဂလားနယ်မှ ဆုတ်ခွာပြေးသော ရခိုင်အမျိုးသားများကိုလည်း ယခင်က ရခိုင်ဖမ်း၍ ကျွန်အဖြစ် ရောင်းစားခံရသော မွတ်ဆလင်များအား လမ်းမှဖြတ်၍ တိုက်ခိုက်သဖြင့် အကျအဆုံးများလှစွာ၏။’ ဟုမောင်သော်၏ စာတမ်းကပင်ဆိုသည်။ ထိုမျှ အခဲမကျေဒေါသစွဲကြီးနေသော မွတ်ဆလင်များသည် မဂိုဘုရင်နှင့် ဆူလတန်ဘုရင် စစ်မက်ဖြစ်ပွားသောကြောင့် ရခိုင်ပြည်သို့ ခိုလှုံရန်

ဝင်လာသည်မှာ ဖြစ်နိုင်ပါသလား။ ရယ်ဖွယ်မဟုတ်ပါလား။ ဤစကားများသည် လုံးဝယုတ္တိကင်း၍ ယုံကြည်ထိုက်သော အကြောင်းပြချက်မဟုတ်ကြောင်း၊ မစဉ်းစားမိကြလေသလားဟု မေးချင်၏။

တဖန် ထိုပြေးဝင်ခိုလှုံလာသူများသည် ရခိုင်ဘုရင်ထံတွင် အမှုထမ်း၍ လေးသည်တော်များဖြစ်လာကြဟန် ပါးလိုက် ပြန်၏။ ဤကား ကြမ်းပိုးကို လိပ်လုပ်သလို မဖြစ်နိုင်သောအချက်ကို မောင်သော်ကိုယ်တိုင်လည်း သိရှိပြီးဖြစ်ပေမည်။

ဤလေးသည်တော်များကား ယခု ကမန်ဟုခေါ်သော ရခိုင်စကားပြော၊ ရခိုင်လို ဝတ်စားဆင်ယင် ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှု ကို လက်ခံ၍ ဘာသာရေးမှတစ်ပါး ရခိုင်ဖြစ်နေကြသော ကမန်ဟုခေါ်ကြသည့် အမျိုးသားများသာ ဖြစ်ကြကြောင်း သမိုင်း အစောင်စောင်၌ ဖော်ပြခဲ့သည်များကို အများအသိပင်ဖြစ်ပေသည်။

ဤကမန်များ ဖြစ်ပေါ်လာပုံနှင့် ကမန်များ၏နေရာကို ရှာရှုရာ၏ကိစ္စကို ဖြေရှင်းရာတွင်လည်း ထည့်သွင်းဖော်ပြထား မည်ဖြစ်သည်။

ကမန်တို့ကား မောင်သော်ယူဆထားသော စစ်တကောင်းသား ဘင်္ဂလီများ မဟုတ်ကြောင်း၊ ထင်ရှားသည်။ ပါဝင်ကောင်းက မပြောပလောက်သော ဘင်္ဂလီအနည်းငယ်သာ ပါဝင်ပေမည်။ အားလုံးလောက်ပင် မဂိုများဖြစ်ကြလေသည်။ မောင်သော်၏မွတ်ဆလင်များသည် ရခိုင်ပြည်၌ရှိနေသော ရခိုင်တိုင်းရင်းသားအဖြစ်ကို ခံယူလိုကြသည်။ ဘူးသီးတောင် မောင်တောမွတ်ဆလင်တစ်စုအတွက် ဖန်တီးရေးသားနေကြသော်လည်း တိုင်းရင်းသားတို့အား အရေးအသားတိုင်း၌ စော်ကား ခြင်း၊ တင်စားခြင်း၊ ရှုတ်ချခြင်းချည်းပြုကြလေသည်။

ဤကား အရိပ်အနေ အခက်ချိုးသဘောပင် ဖြစ်ပေသည်။ ရှာရှုရာအကြောင်းကို ရေးသားရာ၌ပင် ကုလားအုပ် (၈)စီးတိုက် ကျောက်မျက်ရတနာတို့ကို လိုချင်သည်ဟု ရခိုင်ဘုရင်အား စွပ်စွဲသည်။ သမိုင်း၌မောင်သော်ကဲ့သို့ ၈စီးတိုက်ဟု အတိအကျမဆို ၆စီး သို့မဟုတ် ၈စီးတိုက်ဟု ခန့်မှန်းခြေသာဆိုကြသည်။ ရှိစေတော့။ ဤမျှသောပစ္စည်းကိုလို၍ ရှာရှုရာအား ဩရုံရစ်ထံ မအပ်ဟုဆိုထားသည်မှာ မောင်သော်၏ဆန္ဒသက်သက်မျှသာဖြစ်သည်။ ဤကိစ္စကို နောက်မှရှင်းပြပေအံ့။

တဖန် ရှုရာ၏နောက်လိုက် ၅၀၀ရှိသကဲ့သို့ ရေးထားပြန်သေးသည်။ မောင်သော်သည် သမိုင်းသုတေသီတစ်ဦး ဖြစ်လျှင် အချွတ်ချွတ်အလွဲလွဲ ရေးသားရန်မသင့်။ ရှုရာ၏နောက်လိုက်မှာ ၂၀၀ခန့်မျှသာရှိ၍ ဘုရင်ကို တော်လှန်၍ အာဏာ သိမ်းရန်ကြံစည်သောအခါ နေပြည်တော်ရှိ အနည်းငယ်မျှသော မဟာမေဒင်များ ပါဝင်ကြသည်ဟုဆိုကြသည်။ သမိုင်းဆရာ ဟာဘီနှင့် ပါမောက္ခဒီဂျီအီးဟောလ်တို့ကလည်း ဤအတိုင်းဆိုကြသည်။ မောင်သော်၏အဆိုမှာ အဆမတန် မများပါလား။ မောင်သော်၏အဘော်မှာ ထိုအချိန်၌ မွတ်ဆလင်ဦးရေများပြားနေခဲ့ပြီဟု ဆိုချင်၍ ရေးဟန်တူ၏။ တော်လှန်ရေးဆိုသည်မှာ တိုင်းပြည်နှင့်ချီ၍ လုပ်ရသောတော်လှန်ရေး၊ လက်နက်ကိုင်လူတစ်စုက ချက်ကောင်းကြည့်၍ တော်လှန်သောတော်လှန်ရေး ရှိသည်။

တဖန် ရှုရာ၏နောက်လိုက် ၂၀၀ခန့်မျှနှင့် နေပြည်တော်၌ရောင်းဝယ်ဖောက်ကား စားနေကြသူ အနည်းငယ်၊ ကျွန်အဆက်အနွယ် အနည်းငယ်မျှဖြင့် အမှတ်တမဲ့ တော်လှန်ရေးအာဏာသိမ်းရန် ကြံစည်ခြင်းမျှသာဖြစ်သည်။ အချို့သမိုင်း ၌ ဘင်္ဂလားနယ်မှရောက်လာသော ၈၀၀ခန့်မျှသော မူးရ်လူစုလည်း ရှုရာထံပေါင်းသည်ဟုဆိုသည်။ ဘယ်ကဲ့သို့ပေါင်းစေကာမူ မောင်သော်ရေးသောအင်အားစုသည် ရှုရာ၌မရှိချေ။

ရှုရာတော်လှန်ရန် ကြံစည်ကြောင်း ဘုရင့်နားတော်သို့ ပေါက်ကြားသွားသဖြင့် လွယ်လွယ်နှင့်ပင် နှိမ်နင်းလိုက်ပြီး သူ၏နောက်လိုက်ဖြစ်သော မဂိုရ်များအား ရခိုင်ဘုရင့်တပ်မတော်တွင် လေးသည်တော်အဖြစ် ခန့်ထားသေးကြောင်းကို ဆိုထား ပြန်သည်။

တဖန်လေးသည်တော်များသည် အထက်အိန္ဒိယမှ နောက်ထပ်ရောက်လာသော မွတ်ဆလင်များနှင့်ပူးပေါင်းကာ ဩဂုတ် ၂၃ခုနှစ်တွင် ဆူပူသောင်းကြမ်းမှုအမျိုးစုံပြုသဖြင့် နောင်တွင် စန္ဒရီဇယဘွဲ့ဖြင့် နန်းတက်သော မင်းသားတစ်ပါးက နှိမ်နင်း လျက် မြို့တော်နှင့်ဝေးသော ရမ်းဗြဲကျွန်း၊ စစ်တွေမြို့အနီး သာယာကုန်းနှင့် သင်္ကန်းကျေးရွာများသို့ လူစုခွဲကာ တစ်ကျွန်း ပို့ထားလိုက်သဖြင့် ယနေ့တိုင် ထိုသူတို့သည် ကမန်ဟူသောအမည်ဖြင့် ရှိနေကြလေပြီ။ ကမန်ဟူသော စကားမှာ ပါရှင်းစကား ဖြစ်ပြီး 'လေး'ကို ခေါ်သည်။ ကမန်များသည် ရခိုင်စကားပြော၍ ရခိုင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားဆင်ယင်ကြသည်။ ကိုးကွယ်ရာဘာသာ ကလွဲလျှင် အားလုံးမှာ ရခိုင်နှင့်ခွဲမရအောင် တူနေပြီ။

ဤသို့ဆူပူသော ရှုရာနောက်လိုက်များနှင့် အနည်းငယ်သောနေပြည်တော်ရှိ မွတ်ဆလင်များမှာ ကမန်ဟူသောဘဝသစ် ဖြင့် ယနေ့တိုင် တည်ရှိနေပြီဖြစ်သောကြောင့် ယခု ဘူးသီးတောင်၊ မောင်တောများရှိ မွတ်ဆလင်များနှင့် လုံးဝမဆိုင်။ မောင်သော်တို့ ဝန်ခံပြီးဖြစ်သည့်အတိုင်း မဂို(၂၀၀)ခန့် မူးရ်(၈၀)နှင့် နေပြည်တော်မှ ဆူပူရာတွင် ပါဝင်သော မဟာမေဒင်များ မှာ ဆိုခဲ့ပြီးသောနေရာများ၌ ကမန်ဘဝကူးခဲ့ပြီဖြစ်၍ ယခုမွတ်ဆလင်များမှာ ထိုသူတို့မှကြွင်းကျန်နေသူများ မဖြစ်နိုင်တော့ပြီ။ ယခု မွတ်ဆလင်များကား ထိုအရေးတော်ပုံများ၌ ပါဝင်သောအဆက်အနွယ်မဟုတ်ကြောင်း ကောင်းစွာထင်ရှားနေပြီဖြစ်သည်။

ထိုသူများနှင့် ဘာသာတူရုံမျှနှင့် နှစ်ပေါင်းများစွာ ကြာပြီးနောက်မှ ရော၍လိုက်လျှင် ရယ်စရာသာမဟုတ်ပါလား။

ထို့ပြင် ရခိုင်ပြည် မြန်မာပြည်တို့တွင် မွတ်ဆလင်များ ပုန်ကန်ထကြွခဲ့ကြခြင်းကို အသားယူထားပြန်သည်။ မွတ်ဆလင်လူထုများလွန်း၍မဟုတ်။ ရခိုင်ဘုရင်သည် တိုင်းပြည်ကို ပုန်စားပုန်ကန်ပြုသူများကိုပင် သုတ်သင်ခြင်းပြုသင့်လျက် မပြုပဲ မိမိတပ်မတော်တွင် အမှုတော်ထမ်းရွက်စေခြင်း၊ အသက်ကို ချမ်းသာပေးခြင်းစသည့် ကောင်းမြတ်သောစိတ်နေသဘော ထားကို မွေးမြူခဲ့သဖြင့် အတင့်ရဲကာ ပုန်ကန်ကြခြင်း သစ္စာဖောက်ခြင်းသာ။

မွတ်ဆလင်များသည် ဤသို့ မိမိတို့၏အသက်ကို ချမ်းသာပေးရုံမက မိမိတို့အမှုတော်ထမ်းရွက်စေရန် ခန့်ထားခဲ့သော ကျေးဇူးတရားကို မထောက်ထားဘဲ ပုန်ကန်သစ္စာဖောက်မှုကိုပင် မောင်သော်က ဂုဏ်ယူထားခဲ့လေသည်မှာ များစွာ ရယ်စရာ ကောင်းသည့်အပြင် မောင်သော်သည် မည်သည့်လူစားမျိုးဖြစ်သည်ကို ထုတ်ဘော်လိုက်ခြင်းဖြစ်ပေသည်။

ဤသို့မရေမရာ ရည်ရွယ်ချက်မရှိဘဲ မွတ်ဆလင်ပြန့်ပွားရေးဟူသော ခေါင်းစဉ်ဖြင့် ရေးသားခြင်းမှာ မွတ်ဆလင်များ တိုင်းရင်းသားဖြစ်လိုခြင်းကြောင့်ပင်လားဟုယူဆစရာပင်။

ဘသာ၏ ဆောင်းပါးဝေဖန်ချက်

ဂါဒီယင်းမဂ္ဂဇင်း (၁၉၆၃-ခုမေလ) တွင် ဘသာ(ဘူးသီးတောင်) အမည်ခံ ရေးသားထားခဲ့ပြန်သည်မှာလည်း မောင်သော်၏ရည်ရွယ်ချက်အတိုင်းပင် ဖြစ်ဟန်ရှိ၏။ သို့သော် ရခိုင်ပြည်သားခံယူလိုချက် ရခိုင်ဘုရင်နှင့် ရခိုင်လူမျိုးများ တစ်ချိန်က တန်ခိုးမည်မျှကြီးခဲ့သည်များကိုမူ ထုတ်ဖော်မပြဘဲ ရခိုင်အမျိုးသားများနှင့် ရခိုင်ဘုရင်၏ ဂုဏ်သိက္ခာမဲ့ကိုချည်း ရေးသားခဲ့ပြန်ရာ မဖြေရှင်းဘဲ မနေနိုင်သဖြင့် ဖြေရှင်းပါတော့မည်။

ဘသာက ရှုဂျာသည် သုံးထောင်မျှသော လေးသည်တော်တို့ကို နောက်လိုက်ပြုခါ ရခိုင်ပြည်သို့ သင်္ဘောဖြင့် လာဟန် ရေးသားထားပေသည်။

ဤကိစ္စကို မောင်သော်စာတမ်းကို ရှင်းခဲ့စဉ်က ရေးသားခဲ့ပေပြီ။ မောင်သော်က (၅၀၀)ရေးသည်ကို ဘသာက (၃၀၀၀)ချဲ့ပြန်သည်။ သူတို့နှစ်ဦး တိုင်တိုင်ပင်ပင် ရေးကြဟန်မတူ။ မည်သူမျှ မမှန်ချေ။ မည်သည့်သမိုင်းတွင်မျှ နောက်ပါ (၃၀၀၀)ပါသည်ဟုမတွေ့ရ။ ဘသာတွေ့သောသမိုင်းမှာ ရခိုင်ပြည်၌ မွတ်ဆလင်ဦးရေ များပြားကြောင်း ရှုဂျာ၏နောက်လိုက် (၃၀၀၀)ဖြစ်နေစေကာမူ စစ်တကောင်းနယ်သား မွတ်ဆလင်များ မဟုတ်ကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ရှုဂျာ၏နောက်ပါ(၂၀၀)ကို (၃၀၀၀)လုပ်၍မရနိုင်သည်ကိုလည်း သိသင့်သည်။ ဟာဘီသမိုင်းနှင့် ဒီဂျီအီဟောလ်တို့က (၂၀၀)မျှသာဆိုသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ် တို့သည် နိုင်ငံခြားသားသမိုင်း ပါမောက္ခများဖြစ်ကြ၍ ယုံမှားစရာမရှိချေ။ ရခိုင်ပြည် သမိုင်းများတွင်လည်း ဘသာ၏အဆိုကို ထောက်ခံချက် လုံးဝ မတွေ့ရချေ။ တဖန် ဘသာက ဘုရင်အား မှူးမတ်များက ဘုရင်ကိုလုပ်ကြံ၍ ထီးနန်းကိုသိမ်းယူရန် မွတ်ဆလင်များက ကြံစည်ကြကြောင်း တင်လျှောက်သောကြောင့် မွတ်ဆလင်များကို အစုလိုက်သတ်ပစ်ခဲ့ကြောင်း ရှုဂျာထွက် ပြေးကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ နောက် ရှုဂျာနောက်သို့ လိုက်၍သတ်ပစ်လိုက်သောကြောင့် ရှုဂျာသေသည်။ ရှုဂျာ၏မယား သားသမီးများကို ချုပ်နှောင်ထား၍ ထိုအချုပ်အနှောင်မှ လွတ်ရန်မွတ်ဆလင်များက နန်းတော်ကို မီးရှို့ကြောင်း၊ ထိုကိစ္စကြောင့် ရိုဟင်ဂျာများအပါဝင် မွတ်ဆလင်များစွာတို့ကို ရက်စက်စွာသတ်ဖြတ်ကြောင်း ရေးထားသည်မှာ ရိုဟင်ဂျာပါလို၍ လုပ်ကြံလာ ခဲ့သောစာတမ်းမျှသာဖြစ်သည်။ ရိုဟင်ဂျာကို ဇာတ်လိုက်လုပ်ရန် ရည်ရွယ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပေသည်။ ဘယ်သမိုင်း ဘယ်ရာဇဝင်မှာ မျှ ရိုဟင်ဂျာဟူသော အမည်ရှိသည့်လူမျိုး မပါဝင်ခဲ့ဘူးပေ။ ရိုဟင်ဂျာကို သိလိုလျှင် ကျွန်ုပ်ရေးလတ္တံ့သောမေယူမြေနှင့် ရိုဟင်ဂျာတွင် ကြည့်ပါ။ ပါမောက္ခဟောလ်က အငြိမ်းစားယူပြီးနောက် ဘီလပ်တွင်နေစဉ် မြန်မာပြည်သားတပည့်တစ်ဦး ဘီလပ်သို့ရောက်၍ သွားရောက်နှုတ်ဆက်ရာ ပါမောက္ခက တပည့်အား ရိုဟင်ဂျာဆိုသည်မှာဘာလဲ။ ဘယ်အချိန်က စပေါ်လာ သလဲဟု မေးဘူးကြောင်း ကြားဘူးသည်။ ထိုစဉ်က ရိုဟင်ဂျာဟူသော ဝေါဟာရပင် မရှိသေး။ သူတို့က ရိုဟင်ဂျာဟု တနေ့ ကမျှ မှည့်ခေါ်လျက် လူတိုင်းလက်မခံသေးသော ထိုအမည်ကို ရှုဂျာ၏နောက်လိုက်ထဲတွင် ရောထည့်လိုက်လိုသည်။ သို့မှသာ အနေကြာသော လူတစ်မျိုးဖြစ်လာမည် မဟုတ်ပါလော။

ဤကား ကြမ်းပိုးကို လိပ်လုပ်ခြင်း တမျိုးပေ။ သမိုင်းအစောင်စောင်၌ ရှုဂျာ၏နောက်လိုက်များက ကမန်ဘဝသို့ ကူးပြောင်းကြပေပြီ။ (ရိုဟင်ဂျာမဟုတ်ပါ။) ဟုဆိုထားပါလျှင် ဤရိုဟင်ဂျာမှာ ဘယ်အုပ်စုမှဆင်းသက်၍ ဘယ်နေရာမှာနေပါသလဲ။ အခြေအမြစ်မရှိဘဲ မိုးပေါ်ကျလူမျိုးသစ်တစ်မျိုး ဖြစ်နေပြီမဟုတ်ပါလား။ သမိုင်းဆရာ ဂျာဒူနာတ်ဆာရ်ကာရ်က ရခိုင်ပြည်တွင် မဂိုနှင့်ပထန်များစွာရှိကြောင်း ဆိုထားသည်ဟု ဘသာက ရေးပြန်သည်။ သူတို့အလို အားဖြင့် မဂိုနှင့် ပထန်များစွာဟုဆိုထားသည်။

မူဆလင်များရှိကြောင်း သက်သေထူလိုရင်းပင်ဖြစ်သည်။ များစွာဟူသောစကားသည် အတိုင်းအတာအတိအကျ မဖော်ပြသော သာမန်ဗဟုဂုဏ်ကိန်းမျှသာ ဖြစ်သည်။ ရာစုထောင်စုအားဖြင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်တို့ထက်နည်း၍လည်း

ဖြစ်နိုင်သည် များစွာကို ဝေဖန်ရန်မှာ ခေတ်အလိုက် နေရာအလိုက် တိုင်းပြည်အလိုက် အုပ်ချုပ်ပုံအလိုက် လူမျိုးချင်း ဆက်ဆံပုံအလိုက် ကမ္ဘာ့အခြေအနေအလိုက်သာလျှင် ဝေဖန်သင့်သည်။ နိုင်ငံခြားတစ်နေရာသို့ ရောက်နေသော လူနည်းစုတစ်စု၏အနက်မှ များရာအစုအသင်းများ ပါဝင်လျှင် အများ များစွာဟုရေးနိုင်သည်။ နေပြည်တော် တွင် ရှိနေသော မွတ်ဆလင်များအနက် အများစုက ရှုဂျာနောက်သို့ ပါနေခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။ ရှုဂျာ၏နောက်လိုက်မှာ စစ်တကောင်း အနွယ်များမဟုတ် မဂိုရ်ဆိုသည်ကို လက်ခံပြီးသားဖြစ်၍ မဂိုရ်များစွာမှာ ၂၀၀၁ခုနှစ်မျှကိုပင်ဆိုထားသည် မဟုတ်ပါလား။

ကျွန်ုပ်သည် ဘာသာတို့ကဲ့သို့ တာဝန်မဲ့သူတစ်ဦး၏ စိတ်နာကျည်းဘွယ်ရာကို မရေးလို။ ဘာသာတို့က စတင်ရေးသား ခြင်းပြုသော်လည်း သည်းခံကာ နာကျည်းစွာ ချေပခြင်းမပြုတော့ဘဲ ရှုဂျာ၏မွတ်ဆလင်များကို ရခိုင်ဘုရင်မည်မျှသက်ညှာ ခဲ့ခြင်း၊ မွတ်ဆလင်နှင့် အခြားနိုင်ငံခြားသားတို့အပေါ် သဘောထားကြီးခြင်းများကိုသာ ဖော်ပြလိုပါသည်။ ရခိုင်ဘုရင်သည် မိမိနိုင်ငံတော်ကို ထိပါး၍ မိမိအားတော်လှန်ပုန်ကန်သော မူဆလင်သူပုန်များကိုပင် မရက်စက်ဘဲ အသက်ချမ်းသာပေးရုံမက ကိုယ်ရံတော်တပ်တွင် လေးသည်တော်အဖြစ် ခန့်ထားခဲ့ပေသည်။ တဖန်ထပ်မံဆူပူသောင်းကြမ်းကြသော်လည်း သေဒါဏ် မပေးဘဲ ရမ်းပြု သက်နက်၊ သာရာကုန်းတို့သို့ ပို့ထားကာ အသက်ချမ်းသာပေးခဲ့လေသည်။ ဤစကားကို မည်သူမျှ မငြင်းနိုင် ပေ။ မိမိအား အကြိမ်ကြိမ်ရန်ပြု၍ တော်လှန်သော၊ နိုင်ငံတော်၏ဆူးငြောင့်၊ ခလုပုံနှင့်တူသည့်လူမျိုးခြား ဘာသာကွဲများကို သဘောထားကြီးစွာ သေဒါမျှချင်းသာပေးခဲ့သော ဘုရင်ကို များမတ်များ လျှောက်ထားရုံဖြင့် အစုလိုက်သတ်သည်ဟု ဘာသာ ရေးသည်မှာ သဘာဝမကျ။ သက်သက်စိတ်ကူးရရာ ရေးသားခြင်းမှာ ထင်ရှားပေသည်။ စင်စစ်မှာ ဟုတ်သည်ဖြစ်စေ၊ မဟုတ်သည်ဖြစ်စေ၊ မွတ်ဆလင်ပြန့်ပွားကြောင်း ရေးလိုလျှင် အထက်ဖော်ပြခဲ့ပြီးသော ဘုရင်နှင့်ပြည်သူတို့၏ သဘောထား ကြီးခြင်း၊ ကရုဏာတရားပြည့်စုံခြင်းကြောင့် မွတ်ဆလင်များ အနေချောင်ချိကာ ပြန့်ပွားခဲ့သည်ဟုဖိုးလိုက်လျှင်ပင် ဟုတ်သလိုလို ယုတ္တိရှိနေသောစကား ဖြစ်ပေဦးမည်။

ရခိုင်ပြည်၌ အနေကြာသူမှန်လျှင် ရခိုင်လူမျိုးနှင့် ရခိုင်ပြည်ကို သံယောဇဉ်ရှိပြီး ရင်းနှီးကြည်ဖြူ၍ ရခိုင်ကိုထိလျှင် မချီအောင် နာကျည်းမည်ဖြစ်လျက် အလွန်အလွန်သဘောထားကြီးလျက် မွတ်ဆလင်တို့အပေါ် သက်ညှာခဲ့သောဘုရင်ကို ပင် မဟုတ်မလျား အစုလိုက်သတ်ဖြတ်သည်ဟု စွပ်စွဲလိုက်ခြင်းမှာ ရခိုင်ပြည်ကို မချစ်။ ရခိုင်ကို မလိုလား။ ရခိုင်ဘုရင်အား မုန်းတီး၍ ရခိုင်မြေကြီးကို မွတ်ဆလင်ပြည်ထူထောင်လိုခြင်းထက် ထူးသောအကြောင်း မမြင်ချေ။

များ၊ ထိုသူများကား ရိုဟင်ဂျာပေ။ ဟု အကျဉ်းချုပ်သတ္တုချ၍ သူတို့ရေးသားခဲ့ကြပေသည်။ ဤအရေးအသားများကား အဘယ်ကြောင့် အဘယ်အကျိုးအလို့ငှာ ရေးသားခဲ့ကြပေသနည်း။ ယုတ္တိမရှိ သမိုင်းရာဇဝင်တွင်မပါ၊ လူမယုံနိုင်သည့်စကားများဖြင့် ရခိုင်များကို စော်ကားထားသည်မှာ အလွန်အလွန် ဆိုးဝါးသောအချက် မဟုတ်ပါလား။

အလွန်ရယ်စရာကောင်းသောအချက်မှာ ဘင်္ဂလားပြည် မြို့ကြီး ၁၂မြို့အပါအဝင် နယ်ပယ်များကို ရခိုင်ဘုရင်က တိုက်ခိုက်သိမ်းယူ၍ နှစ်ပေါင်း ၂၀၀ကျော် ရခိုင်ဘုရင်ခံများဖြင့် အုပ်ချုပ်စေ၍ အခွန်အထုတ်ကောက်ယူခဲ့၏။ တိုက်ရိုက်ဆို ရသော် ကျွန်ပြုကာ နယ်ချဲ့ထားခဲ့ပေ၏။ ထိုသို့ ရခိုင်ကအုပ်ချုပ်နေသော ကာလကိုပင် ရခိုင်ဘုရင်သည် မွတ်ဆလင်ဘုရင်၏ လက်အောက်ခံဖြစ်နေသလို ရေးသားထားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

နရမိတ်လှကဲ့သို့ ညံ့ဖျင်းသော ဘုရင်လက်ထက်မှတစ်ကြိမ်၊ မွတ်ဆလင်ဘုရင်အောက်သို့ ရောက်ခဲ့ရသော်လည်း အများဆုံးအချိန်ကာလမှာ ရခိုင်ဘုရင်များသည် ဘင်္ဂလားအရှေ့ပိုင်း၊ ယခု အရှေ့ပါကီစ္စတန်၊ တစ်ပြည်လုံးကို အုပ်စိုး၍ ရခိုင်ဘုရင်ထံသို့ ဘဏ္ဍာဆက်ရခြင်း၊ သမီးကညာဆက်ရခြင်းများ ရှိသည်ကား ထင်ရှားသောသမိုင်းဝင် စကားဖြစ်ပေသည်။

အာလီခန်၊ ကလီမာရှား အပါအဝင် ဘင်္ဂလားပြည်ကို သိမ်းယူအုပ်ချုပ်နိုင်ခဲ့သော ဘုရင်များကိုပင် မူဆလင်ဘွဲ့ကို ခံယူရုံဖြင့် မွတ်ဆလင်လက်အောက်ခံဘုရင်များဟု ဆိုလိုက်သည်မှာ အလွန်ရုပ်ဆိုးပေသည်။ မသိချက်ဆိုးဝါးပေသည်။

မိမိနိုင်ငံ၏တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူသောဘုရင်များကို မည်သည့်ဘွဲ့ကို ဆောင်စေကာမူ မွတ်ဆလင် လက်အောက်ခံဟုဆိုနိုင်မည်လား။ ထိုဘင်္ဂလား ၁၂မြို့ကို မွတ်ဆလင်ဘုရင်က ရခိုင်ဘုရင်အား သဒ္ဒါတရားဖြင့် ခွဲဝေပေးလိုက် ခြင်း ဖြစ်ပါသလား။ တဖန် ရယ်စရာရေးသားသည်မှာ ထိုအချိန်၌ပင်လျှင် ရခိုင်ဘုရင်များသည် မွတ်ဆလင်၏လက်အောက်ခံ ဖြစ်နေသည်ဟု ဆိုခြင်းကို ကလေးသူငယ်များပင် ယုံနိုင်စရာမဟုတ်ဘဲလျက် ရေးသားထားပေသည်။ သမိုင်းရာဇဝင်စကားများ ကို မြှုပ်ထားလျက် ရေးသားနေခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။

ထိုရခိုင်ဘုရင်များ ဘင်္ဂလားပြည် ရခိုင်လက်အောက်ခံ ဘင်္ဂလီများအား ရခိုင်က နှိပ်စက်မှုများလွန်းသည် တကြောင်း၊ ရှုဂျာအား တောင်းခံ၍မရခြင်း တကြောင်းကြောင့်၊ ထို့ကြောင့် ဒတ်ချ် ရေတပ်အကူအညီဖြင့် ရခိုင်ရေတပ်ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့လေ သည်။ ထိုစစ်ပွဲ၌ ဘင်္ဂလားဘုရင်ခံချုပ် ဆီယစ္စတာခန် အနိုင်ရလေသည်။ ရခိုင်လူမျိုးကြီးစိုးခြင်းမှ ဘင်္ဂလားနယ်လွတ်မြောက် ရလေသည်။ ထိုစစ်ပွဲကြောင့် ဘင်္ဂလားနယ်မှ မွတ်ဆလင်များစွာ ရခိုင်ပြည်သို့ ဝင်ပြေးလာကြသည်ဟု ရိုဟင်ဂျာရာဇဝင်ချုပ်

အမည်ခံစာတမ်းတွင် ဆိုထားသည်။

ဟုတ်ပါလျှင် ထိုမှတ်ဆလင်များ စိတ်မနှံ့သူများသော်လည်းဖြစ်ရမည်။ သို့မဟုတ် လွတ်လပ်ရေးကို မလိုလားသူများ သော်လည်း ဖြစ်ရမည်။

အမှန်မှာ မိမိတို့တိုင်းပြည်ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူသူမှာ မွတ်ဆလင်ဖြစ်သည်။ မိမိတို့အမျိုးသားအစိုးရအုပ်ချုပ်မှု လက်အောက်သို့ရောက်မည်။ ရခိုင်၏ချုပ်ချယ်နှိပ်စက်မှုမှ လွတ်ကင်းမည်။ မွတ်ဆလင်အဖို့ အလွန်ပျော်စရာ မဟုတ်ပါလား။ မိမိတို့တိုင်းပြည်လွတ်လပ်ရေးရ၍ မိမိတိုင်းပြည် မိမိနေအိမ်တွင် လွတ်လပ်စွာ နေထိုင်ရမည်ကို မလိုလား၍ ကျွန်အဖြစ် သွတ်သွင်းရုံမက မိမိတို့အား ကျွန်အဖြစ် ဖမ်းဆီးရောင်းစားခြင်းကို ပြုနေကြသော ရန်သူရခိုင်များထံ၌ ခိုလှုံရန် ရခိုင်ပြည်သို့ ဝင်လာကြသည်မှာ ဓမ္မတာတရားနှင့် ဆန့်ကျင်သောအချက်ဖြစ်၍ လူယုံနိုင်စရာမဟုတ်သည်ကို စာတမ်းရေးသူများ သတိ မထားမိကြဟန်တူပေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့ မြန်မာနိုင်ငံတော်နှင့် အိန္ဒိယပြည်ကို ဗြိတိသျှတို့ နှစ်ပေါင်းများစွာ အုပ်ချုပ်ခဲ့လေသည်။ ထိုသို့ ဗြိတိသျှတို့ စိုးမိုးမှုမှ လွတ်ကင်းအောင် အားထုတ်ကြ၍ လွတ်လပ်ရေးရခဲ့ကြသည်။ လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် လွတ်လပ်ရေးတိုက်ပွဲအတွက် ဗမာ၊ ရခိုင်စသော လူမျိုးများကိုလည်းကောင်း၊ အိန္ဒိယ(ပါကစ္စတန်အပါအဝင်) လူမျိုးများသည်လည်းကောင်း ဗြိတိသျှတို့ နိုင်ငံသို့ ခိုလှုံရန် ထွက်ပြေးကြသည်ဟု မကြားဘူးပေ။ မွတ်ဆလင်ဘုရင်နိုင်ငံပြီးသော စစ်ပွဲကြောင့် မွတ်ဆလင်များ တိုင်းပြည်သို့ ဝင်ပြေးကြသည်မှာ ရယ်စရာဖြစ်နေပြီမဟုတ်ပါလား။

တဖန် ရှေ့နောက်မညီသောစကားဖြင့် ရခိုင်ပြည်ရှိ မွတ်ဆလင်များကို ရိုဟင်ဂျာလုပ်ရန် ကြံကြသည်ကို ရှင်းပါဦးအံ့။ အာရပ်နှင့် ပထန်တိုင်းရင်းသား ရခိုင်များနှင့် သင့်မြတ်ရာ ရိုဟင်ဂျာဖြစ်လာသည်ဟု ဆိုပြန်သည်ကို တဖန်ဘင်္ဂလား ဘုရင်နှင့် မဂိုဘုရင်စစ်ဖြစ်သောကြောင့် ဘင်္ဂလားနယ်မှလူများစွာ ရခိုင်သို့ ဝင်လာကြကြောင်း ဆိုပြန်သည်။ ဤသည်တို့အား လည်း 'ရိုဟင်ဂျာ'ဟု ခေါ်ရပါမည်လား။

တဖန်ရခိုင်ရေတပ်ကို ဘင်္ဂလားဘုရင်ခံ ဆီယစ္စတာခန် တိုက်သောအခါ မွတ်ဆလင်များစွာ ဘင်္ဂလားပြည်မှ ရခိုင်ပြည် မြောက်ပိုင်းသို့ ဝင်ပြေးကြသည်ဟုဆိုပြန်ရာ ဤသည်တို့ကိုလည်း 'ရိုဟင်ဂျာ'ဟုဆိုရမည်လား။

သို့တည်းမဟုတ် အာရပ်နှင့် ပထန်မှဆင်းသက်လာသော 'ရိုဟင်ဂျာနှင့် ဘင်္ဂလားရိုဟင်ဂျာ'ဟု နှစ်မျိုးကွဲပါသလား။ ဤကားသေးငယ်သောပြဿနာမဟုတ်။ မေးရပါစေ။

နှစ်မျိုးကွဲလျှင် အဘယ်ကြောင့် ဘင်္ဂလားပြည်မှရိုဟင်ဂျာဟု ခေါ်နိုင်မည်လဲ။ သူတို့ ရိုဟင်ဂျာမဖြစ်ခဲ့သေးပေ။ သူတို့၏စာတမ်းက မသေချာလှပါ။

ဤသို့ ရှေ့နောက်မညီသော သက်သေထူခြင်းဖြင့် လူတစ်မျိုးဖြစ်လာနိုင်ရန် မလွယ်ကူပေ။ ဤသို့သော အမေဘုတ် သူချည်ခင်ကို ဘယ်သူဝင်လို့ ရှင်းပါ့မလဲ။

ကျွန်ုပ်စဉ်းစားမိသည်မှာ ရိုဟင်ဂျာရာဇဝင်ချုပ်နှင့် မောင်သော်တို့ တိုင်တိုင်ပင်ပင် မရေးမိကြဟန်တူပေသည်။ သူတို့ရေးသားချက်အားလုံးသည် သူတို့၏ရည်ရွယ်ချက်ကို အထောက်အကူမပြုခဲ့ချေ။ ထိုမှတစ်ပါး ရခိုင်သားတို့၏ စိတ်မချမ်းသာမှုကို ပြုရာကျပေသည်။ တဖန် ရခိုင်နှင့်နီးစပ်ခြင်းမဖြစ်နိုင်ဘဲ ရခိုင်တို့ မခံမရပ်နိုင်အောင် စိတ်ဓာတ်ကြွကာ မုန်းတီးစိတ်ဖြစ်စေရန်ကိုသာ အထောက်အကူပြုနေပေသည်။

ရခိုင်ပြည်၌ အနေကြာကြောင်းပြသရန်မှာ ရခိုင်မှတစ်ပါး မရှိချေ။ မိတ်ဆွေတို့ကား အိမ်နီးပါးချင်း ဆွေရင်းပမာ နေရမည့်သူများအား ဆဲရဲ၏။ တိုင်းထွာ၏ မာနပြု၏ ချိုးနှိမ်၏။ သင်ဘယ်သူဟု အိမ်နီးပါးချင်းသာ သိနိုင်သည်မဟုတ်ပါလား။

ရခိုင်ပြည်တွင် ရခိုင်လူမျိုးများနှင့် ကမ္ဘာကြေအောင် နေလိုကြသော မိတ်ဆွေမူဆလင်များမှာ ရခိုင်အား ချိုးနှိမ်မည့် အစား မိမိတို့နေသော ရခိုင်ပြည်ကြီးသည် တခေတ်ကမည်သို့ ကြီးကျယ်ပုံ၊ ရှေးရှေးကပင် မွတ်ဆလင်များနှင့် ရင်းနှီးမှုများကို ဟုတ်သည်ဖြစ်စေ၊ မဟုတ်သည်ဖြစ်စေ ချိုးကျူးရေးသားခြင်းဖြင့် ရခိုင်များအား စည်းရုံးသင့်ပေသည်။

သံတမန်ဘဝဖြင့် ခဏမျှလာရောက်နေထိုင်ကြသော မန်နရစ်ကဲ့သို့သော ပုဂ္ဂိုလ်မျိုးများပင် ချိုးကျူးနိုင်ပါလျက် ရခိုင်ပြည်သားအဖြစ် ခံယူလိုကြသော အဆွေတော်တို့ အဘယ်ကြောင့် ချိုးကျူးမရေးသားကြပါသလဲ။

သင်တို့ပန်းတိုင်သို့ရောက်ရန်မှာ ရခိုင်နှင့်ကာလကြာညောင်းစွာ ပေါင်းသင်းနေထိုင်ခြင်းများကို ရှာဖွေ၍ ဟုတ်သည် ဖြစ်စေ၊ မဟုတ်သည်ဖြစ်စေ ရေးသားကာ ရခိုင်တို့ ချစ်ကြည်လေးစားမှုကိုသာ ရှာသင့်ပါလျက်၊ မခံချင်အောင် ရန်ထောင်ရန်စ၊ သဘာဝပြောင်းပြန်။ မမှန်သောလန်ကြွတ်သမိုင်းဖြင့် ရခိုင်ကိုကြောခိုင်းခြင်း မပြုသင့်ပေ။

ဤသို့အကြိမ်ကြိမ်ရေးသားလာကြရာ ကျွန်ုပ်မှာ အဆွေတို့၏စိတ်နေသဘောထားကို ဆန်းစစ်ဝေဖန်လာရသည်ထိ ဖြစ်လာကြလေသည်။ ဤပုဂ္ဂိုလ်စုသည် ငါတို့အား လားလားမျှမလို၊ ဝန်တိုငြူစူကြသူများသာဖြစ်၍ ဆိုးတူကောင်းဘက်

နှစ်ဘက်ကြည်နူးစွာ နေလိုကြသူများ မဟုတ် ကျွန်ုပ်တို့အား ကောင်းခြင်းမမြင်၊ ပြစ်တင်ရှုံ့ချ၊ ပြည်ကပင် နှင်လိုလေသလောဟု တွေးတောစိုးရိမ်ရသည့်အခြေသို့ပင် ဆိုက်ရောက်လေတော့သည်။

သင်တို့သိနိုင်ရန် ဖော်ပြပါမည်။ ရခိုင်ပြည်တွင် မွတ်ဆလင်များနေထိုင်ခြင်းမှာ ။

- (၁) ရခိုင်များက သဘောထားကြီးစွာဖြင့် နိုင်ငံခြားသားများကို လက်ခံထားခြင်း။
- (၂) သူတို့၏အထူးသဖြင့် မွတ်ဆလင်များ၏ သက်မွေးဝမ်းကျောင်း ခေါင်းပါးမှုကိုပင် ထောက်ပံ့ပေးကမ်းခြင်း။
- (၃) ရခိုင်လူမျိုးတို့သည် နိုင်ငံခြားသားများအား မိမိတို့နိုင်ငံ၌ အခြေချနေခြင်းကို မနာလိုဝန်တိုစိတ်မရှိခြင်း။
- (၄) ရခိုင်တို့၏ ကိုင်းကျွန်းလုပ်ကိုင်ရာတွင် လိုအပ်သည်ဖြစ်စေ၊ မလိုအပ်သည်ဖြစ်စေ မွတ်ဆလင်သူရင်းငှားများအား (ကျွန်ခေတ်က) ကျွန်များအား စေခိုင်းခဲ့သဖြင့် ရခိုင်ကိုမှီ၍ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ချောင်လည်ခြင်း။ ထိုကြောင့်သာ မွတ်ဆလင်တို့ ဤမျှတင့်တင့်တယ် အခြေစိုက်နေနိုင်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဤအချက်ကို မည်သူမျှ မငြင်းနိုင်ချေ။

ဤသို့သော ရခိုင်များ၏ သဘောထားကြီးခြင်းများကို ထုတ်ဖော်၍ မိတ်ဆွေတို့ ရေးသားကြပါလျှင် သင်တို့ မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်းများ ပေတကားဟု ချီးကျူး၍ သင်တို့အား ကြိုဆိုခြင်းပြုနိုင်ပေမည်။ ရခိုင်ပြည်အပေါ်၌ သံယောဇဉ် ရှိ၍ ရခိုင်လူမျိုးများအား ချစ်ခင်ပေသည်ဟု ကျွန်ုပ်တို့ ယူဆစရာပင်။ သင်တို့ကား လမ်းမှားခဲ့ပြီ၊ သင်တို့ကား အိမ်နီးပါးချင်း တစ်ပြည်တည်းနေ ရခိုင်တို့အား စောင်းချိတ်ရန်စ မခံချင်သောစကားများဖြင့် တိုက်ခိုက်နေသည်နှင့် တူပေသည်။

သင်တို့၏နှုတ်လျှာလွန်သမျှ ပြန်နှုတ်နိုင်ပါဦးမည်လား။

သို့ဖြစ်၍ ရိုဟင်ဂျာဟူသောအမည်ဖြင့် လူတမျိုးလည်းကောင်း၊ ‘ရိုဟင်ဂျာ’ဟူသော ဝေါဟာရသည် လည်းကောင်း၊ ရခိုင်ဘုရင်လက်ထက်နှင့် နောက်ကာလ၊ မြန်မာဘုရင်လက်အောက်ရောက်ခဲ့သည့်နှစ်ပေါင်း ၄၀အတွင်း မပေါ်ပေါက်ခဲ့ဘူးချေ။ ဗြိတိသျှခေတ်တွင်လည်း မပေါ်ပေါက်ဘူးခဲ့သေးဘဲ လွတ်လပ်ရေးရပြီး အတန်ကြာပြီး ၁၉၆၀ခုနှစ်၏ ပတ်ဝန်းကျင်တွင်သာ ပေါ်ပေါက်လာပေသည်။ ဘင်္ဂလီဟူသောလူမျိုးအဖြစ် ခံယူခြင်းမှာ လျော်ကန်သင့်မြတ်သော အမည်ဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ သူတို့ဆင်းသက်လာသော လူမျိုးတို့၏ နေရာများသည် ဘင်္ဂလားပြည်နယ် (တခေတ်က အရှေ့ပါကီစ္စတန်)ယခု ဘင်္ဂလားဒေ့ချ် အတွင်း တည်ရှိနေသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

သူတို့စတင်အခြေချကြသည်။

၁၈၂၄-ခု အင်္ဂလိပ်မြန်မာ ပထမစစ်ပြီးခေတ်ဖြစ်သည်။ ထိုခေတ်မှစ၍ ရခိုင်ပြည်သည် ရခိုင်တိုင်းအဖြစ်ဖြင့် အိန္ဒိယ ပြည် လက်အောက်ခံပြည်နယ်ဖြစ်နေခဲ့သည့် ဗမာပြည်အတွင်းရှိခဲ့သည်။ အိန္ဒိယပြည်၏တစ်စိတ်တဒေသဖြစ်နေသော ရခိုင်တိုင်း သို့ သူတို့ဝင်ချင်တိုင်းဝင်၊ ထွက်ချင်တိုင်းထွက်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ အခြေချနိုင်ကြတော့သည်။ သို့သော် အလုံးအရင်းဖြင့် ဝင်ရောက်အခြေမချခဲ့သေးချေ။ ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်အစိုးရက သူတို့အား စစ်တကောင်းသားများဟု လူတမျိုးသတ်မှတ် ထားခဲ့လေသည်။ ကိုယ်တွေ့မေယုမြေနှင့် ရိုဟင်ဂျာတွင် ဖော်ပြပါမည်။

‘ရိုဟင်ဂျာ’ဘာလဲ... .

‘ရိုဟင်ဂျာ’မှာ မည်သည့်ဘာသာစကားမျှ မဟုတ်ချေ။ ရခိုင်ပြည်မြို့တော်ဟောင်းဖြစ်သည့် မြို့ဟောင်းကို စွဲ၍ သူတို့၏စကားလုံးနှင့် ပေါင်းစပ်ဖြစ်ပေါ်လာသော စကားဖြစ်ပေသည်။ သူတို့သည် ‘မြို့ဟောင်း’ကို မြို့ဟောင်းဟူ၍ ပီသစွာ မရွတ်ဆိုတတ်။ ‘ရိုဟောင်း’(ရခိုင်သံ) ရိုဟန်း(ဗမာသံ) ဖြစ်လာပေသည် ဂျာမှာ ‘သား’ဟူသောအဓိပ္ပါယ်ဆောင်သည်။ ပေါင်းစပ် လျှင် ရိုဟင်ဂျာမြို့ဟောင်းသားဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ဤနယ်မွတ်ဆလင်များ ပြောဆိုသော စကားတွင် ဘူးသီးတောင်သားဟုဆိုလို လျှင် သူတို့စကားဖြင့် ‘ဘူးဆီးဒေါန်းဂျာ’ဟု အသံထွက်လျက် မောင်တောသားကို ‘မောင်ဒိုးဂျာ’ဟု အသံထွက်သည်။ သူတို့သည် လူအမည် ရပ်ရွာအမည်များကို အတိအကျမရွတ်ဆိုတတ်။ အသံများစွာပြောင်းလဲ၍ ရံခါလုံးဝပြောင်းနေတတ်သည်။ ဤစကား ကိုမငြင်းသာပေ။ သူတို့ကိုယ်က မြို့ဟောင်းသားများကို ရိုဟင်ဂျာဟုခေါ်သည့်ပြင် မြို့ဟောင်းနယ်မှ အလုပ်လုပ်၍ပြန်လာသူ များကို ဘယ်ကလာသလဲဟုမေးလျှင် ရိုဟင်ဂျာဟုကြောင်း ပြောလိမ့်မည်။

အိမ်သူများအား သင့်ယောက်ျား ဘယ်နေရာသို့ သွားသလဲဟုမေးလျှင် မြို့ဟောင်းနယ်သို့ သွားခြင်းဖြစ်သော် ရိုဟင်း သို့သွားကြောင်း ပြောကြပေလိမ့်မည်။ သို့ဖြစ်၍ ရိုဟင်းမှာ နယ်မြေတစ်ခုကို မပြီမသ ခေါ်ဝေါ်မှုဖြစ်သည်။ ဂျာမှာသူတို့၏ စကား‘သား’ဖြစ်လျက် ထိုဒေသသားဖြစ်ကြောင်း ပြောလိုသဖြင့် ‘ရိုဟင်ဂျာ’(ဝါ) ရိုဟင်သားဟူ၍ ဖြစ်လာသည်။ ထိုမြို့ဟောင်း နယ်ရှိ သူတို့ထက်အနေအတော်ကြာသော မွတ်ဆလင်နှင့်ရောနှော အမည်ခံလိုခဲ့လေသည်။ တဖန် ထိုသို့ရောနှောအမည်ခံ ၏ မရောင့်ရဲနိုင်သောကြောင့် လူမျိုးစုတစ်စုရှိသလိုဖြင့် သမိုင်းသစ်ထွင်လိုက်ခြင်းသာ ဖြစ်ပေသည်။

သူတို့အခြားရခိုင်အမည်များကို ဘယ်လိုရွတ်သလဲ

ကျွန်ုပ်၏အမည်သည် မွတ်ဆလင်လောက၌ အလွန်ထင်ရှားသဖြင့် မိန်းမ၊ ယောက်ျားမရွေး သိနေကြသည်။ ကျွန်ုပ်၏ အမည် ‘ခံထွန်းအောင်’ကို ‘ဆန်ထိုး’(ဗမာသံဘက်) တဖန် ‘ဥက္ကဋ္ဌဆန်ထိုး’ဟုလည်းကောင်း၊ ရွတ်ကြသည်။ ‘ဖုံညိုလိပ်’ရွာကို ‘ပွေမာလီ’ဟုလည်းကောင်း၊ ညောင်ချောင်းရွာကို ‘အိန်ကောင်း’ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ စိန်ညင်းပြားရွာကို ‘ဆိန်ဒါးပြား’ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ရွက်ညှိုးတောင်ရွာကို ‘ဝွင်ဂျာဒန်း’ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ခွဆုံရွာကို ‘ကွာကျောင်း’ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဘုရားပြင်ရွာကို ‘ပါရာပြန်’ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သိန်တောင်ရွာကို ‘ဆိန်းဒါန်း’ဟူ၍လည်းကောင်း အတွေးရခက်လောက်အောင် ပြောင်းလဲသောအသံဖြင့် ရွတ်ဆိုပြောဆိုကြလေသည်။

ထိုသို့မြို့ဟောင်းသားဟု ဂုဏ်ယူကြားလိုသော စကားဖြင့် ရိုဟင်ဂျာဟု အချို့မွတ်ဆလင်များ ပြောဆိုခြင်းကိုပင် ဆွဲငင်၍ လူမျိုးစုတစ်စုဖြစ်အောင် ဖန်တီးလာခဲ့သော ဤရိုဟင်ဂျာမှာ ဘယ်အချိန် ဘယ်ကာလကမှ လူမျိုးစုအဖြစ် တည်ရှိခဲ့ခြင်းမျိုးမရှိပါ။

သာဓကထပ်၍ ပြပါဦးအံ့။ ယခုသူတို့တင်ပြသော ရိုဟင်ဂျာရာဇဝင်အကျဉ်းချုပ်ရှိ မြေပုံပေါ် စာတတ်ပေတတ်တစ်စု ရေးသားသည့် ရွာအမည်များပင်လျှင် အသံထွက်မမှန်သည်ကို ကြည့်လျှင်ပိုမိုထင်ရှားပါသည်။

ဥပမာ။ ညောင်ချောင်းကို ‘ယောင်ချောင်း’ဟုရေးလျက် အလယ်သံကျော်ကို ‘အလီသံကျော်’ဟုရေးထားခြင်းများဖြစ်ပေသည်။ အခြားအမည်များစွာ ရှိပါသေးသည်။ မြို့ပြဖြစ်နေသော ဘူးသီးတောင် မောင်တောများကိုပင် ပီပီသသ မရွတ်ဆိုနိုင်ကြပေ။

ယခု ကျေးရွာတိုင်းတွင် မေးစမ်းကြည့်ပါက ရိုဟင်ဂျာမခံသူများစွာ တွေ့ရပါမည်။ ရိုဟင်ဂျာခံသူများမှာ စာတတ်ပေတတ်တစ်စုကလေးမျှသာ။ သူတို့စကားပြောတိုင်း ‘ငါတို့ ဘင်္ဂလီ’ဟု အများဆုံးသုံးကြပေသည်။ ဤကား သဘာဝကျလှပေသည်။

သူတို့၏ ဇစ်မြစ်မပြတ်သော အနွယ်၏အမည်ဖြစ်၍ ပြောဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ ပါကီစတန်မပေါ်မီ စစ်တကောင်းခရိုင်သည် ဘင်္ဂလားပြည်နယ်၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ မဟုတ်ပါလား။ ထိုပြည်နယ်ထဲတွင် ရှိသမျှ ဟိန္ဒူနှင့်မွတ်ဆလင်များမှာ ကိုးကွယ်ရသာဘာသာခြား၍ အပြောအဆို အသုံးအနှုန်း ထပ်တူဖြစ်ပြီးလျှင် လူမျိုးစုအမည်အားဖြင့် ဘင်္ဂလီဟူသော အမည်သာ ရှိလေသည်။ ဟိန္ဒူများကိုလည်း ရိုဟင်ဂျာဟု သတ်မှတ်ရမည်လား၊ ဘူးသီးတောင်၊ မောင်တောနယ်ရှိ မွတ်ဆလင်အားလုံးနှင့် ဟိန္ဒူအားလုံးမှာ စကားလုံးဝခြားနားခြင်း မရှိ၊ ထပ်တူပြောဆိုသည်။

သို့ဖြစ်၍ ရိုဟင်ဂျာကို ဘယ်အချိန်ကျမှ လူမျိုးတစ်စုဖန်တီး၍ ဘယ်ကာလမှ ထွက်ပေါ်လာသည်ကို သိရှိနိုင်ရန် ကိုယ်တွေ့မေယုမြေနှင့် ရိုဟင်ဂျာတွင် ဆက်လက်ကြည့်ရှုတော်မူကြပါ။

ရခိုင်ဘုရင်လက်ထက်တွင် ကျွန်အဆက်အနွယ်များနှင့် ကမန်ဘဝကူးပြောင်းသွားကြသော မွတ်ဆလင်များမှ တပါး မည်သည့်မွတ်ဆလင်မျှ မှတ်မှတ်ရရမရှိကြောင်း တွေ့ရသည်။

ကျွန်ုပ်သည် အဘနိုင်ငံတော်အား ကျွန်တိုင်းမရောက်စေရန် အငတ်ငတ်အပြတ်ပြတ် ထောင်ကျ အကျဉ်းခံသော ဒုက္ခမျိုးစုံကို မဖြူသောဖွဲ့ဖြင့် ခံစားကာ ကြိုးစားဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ကျေးဇူးဆပ်ခဲ့လေပြီ။ သို့သော် ဤမျှဖြင့် ကျေးဇူးဆပ်ခြင်း မမည်သေးဟု ယူဆကာ ဤကိုယ်တွေ့မေယုမြေနှင့် ရိုဟင်ဂျာဟူသော စာစောင်ငယ်ဖြင့် တဖန်ကျေးဇူးဆပ်ပါ၏။

ယခုရေးလတ္တံ့သောစာစောင်တွင် ဘူးသီးတောင်နယ်ကို အခြေခံရေးသားထားသော်လည်း ဤနှစ်နယ်ရှိ မွတ်ဆလင်များမှာ အတူတူနှင့် အသံတစ်သံတည်းရွတ်ဆိုနေကြသော လူတစ်မျိုးတည်းသာ ဖြစ်သဖြင့် ဘူးသီးတောင်နယ်ကို ချမှတ်သော ဆုံးဖြတ်ချက်သည် မောင်တောနယ်လည်း ပါဝင်ပြီဟု မှတ်ယူစေလိုပါသည်။

ကျွန်ုပ်သည် ဖြစ်စဉ်တစ်ခုကိုသာအဓိကထား၍ ရေးသားခြင်းကြောင့် စာပေချောမွေ့ခြင်း၊ စကားလုံးပြောင်ခြင်း၊ စာသားကောင်းခြင်းကို ဖြစ်စေရန် အချက်အလက်တို့မှာ ချွတ်ယွင်းခြင်းရှိသော်လည်းကောင်း၊ အချို့ကာလ ပရိစ္ဆေဒများကို ရှည်လျားသောကာလအတွင်း ဦးခေါင်း၌သာ မှတ်တမ်းတင်ထားရခြင်းတို့ကြောင့် တိကျစွာ နေ့စွဲရက်စွဲဖြင့် မပြနိုင်ခြင်းတည်းဟူသော ချွတ်ယွင်းချက်များကိုလည်းကောင်း၊ ခွင့်ပြု၍ သည်းခံဖတ်ရှုပါရန် လေးနက်စွာ မေတ္တာရပ်ခံပါကြောင်း။

ခံထွန်းအောင်
ပထမဌာနချုပ် အမှုဆောင်ဟောင်း

ဘူးသီးတောင်
၁၉၇၁-ခု နိုဝင်ဘာ ၁၅ရက်။

ကိုယ်တွေ့မေယုမြေနှင့် ရှိဟင်ကျာ

အခန်း (၁)

ကျွန်ုပ်၏ဘွားရာဇာတိ

ခရာဇ်သက္ကရာဇ် ၁၈၉၉-ခု၊ မတ်လ ၂၆ရက်နေ့တွင် ကျွန်ုပ်အား ယခုမေယုမြေတည်းဟူသော မေယုကျွန်းဆွယ်ဟု တဖန်ခေါ်ဆိုကြသော မေယုကမ်း သရက်ပြင်ရွာတွင် ဘွားမြင်လေသည်။

ကျွန်ုပ်ကား မေယုသားတည်း။ တနည်းကား မွတ်ဆလင်အလိုအားဖြင့် မေယုဂျာ-တည်း။

မေယုဟူသော ဝေါဟာရ

ဤဝေါဟာရကို ရှင်းလင်းအပ်သည်ဟု ယူဆ၍ ရှင်းလင်းရပါမည်။

ဤမေယုဟူသောဝေါဟာရကို ၁၉၆၀-၆၁အတွင်းတွင်သာ အသုံးများလာကြပေသည်။

မေယုနယ်ခြား ခရိုင်အဖြစ်ဖြင့် ၁၉၆၁-ခု ဇူလိုင်လ ၄ရက်နေ့ စစ်တွေခရိုင်မှခွဲထွက်ကာ သီးခြားသောအုပ်ချုပ်ရေး ဖြင့် အုပ်ချုပ်လာသည့်ကာလနောက်ပိုင်းတွင် ဤမေယုဟူသော ဝေါဟာရထင်ပေါ်လာခဲ့ပေသည်။ ဤအချိန်မှ စ၍သာလျှင် မေယုဟုသုံးစွဲခြင်း ပြုလာကြပေသည်။

မေယုဟူသောဝေါဟာရမှာ အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိများသည် အင်္ဂလိပ်များ ရေးသားထားသော 'MaYu' မေယုဟူသော စကားလုံးကို ရွတ်လိုက်သောအခါမှ မေယုဟုထွက်လာသော အသံလိုက်ဖြစ်လာသည့် ဝေါဟာရတစ်လုံးဖြစ်လေသည်။

မေယုကား ဘာလဲ

သို့သော် မေယုခရိုင်ဟူသော ဒေသတစ်ရပ် ရှေးက ဘယ်အရပ်ပါနည်း။ ရှေးကဘယ်လို ခေါ်ပါသနည်း။ အင်္ဂလိပ် အရေးအသား မှားသလားဟူသော ပြဿနာများ ထွက်ပေါ်လာမည်ဖြစ်ပေသည်။

မေယုသည် မေယုမဟုတ်။ ဆိုခဲ့သော အင်္ဂလိပ်စာလုံးပေါင်း အသံကြောင့် ထွက်လာသောအသံပြောင်း ဝေါဟာရ ဖြစ်သည်။ မူရင်းမှာ 'မယူ'ဟူသော ဝေါဟာရသာ အမှန်ဖြစ်ပေသည်။

ဤမယူနှင့်စပ်၍ခေါ်ဝေါ်ကြသည်မှာ မယူကမ်း၊ မယူကျွန်းဆွယ်၊ မယူခုံ၊ (ဟုခေါ်သောသောင့်) မယူတောင်၊ မယူမြစ်၊ ထိုမြစ်ကို စောင့်သောနတ်ကို မယူနတ်။ ဝါ။ မယူရှင်မဟု ကျွန်ုပ်တို့ကြားသိလိမ့်မာခြင်းမရှိမီ မဝေဏီကပင် ၁၉၆၁-ကာလထိ ခေါ်ဝေါ်ပေသည်။

ဤမယူဟူသော ဝေါဟာရကို ရခိုင်တို့၏တိုတောင်းလျင်မြန်စွာ ခေါ်ဝေါ်လေ့ရှိကြသော အချို့ဝေါဟာရကဲ့သို့ မယူဟူ၍ ပြောင်းလဲလာဟန် ပြောဆိုကြလေသည်။ သူတို့မှာလည်း အကြောင်းယုတ္တိ ပြည့်စုံလုံလောက်သဖြင့်သာ ရေးသားကြပေမည်ကား မချွတ်ပေ။

ကျွန်ုပ်ရှာဖွေလေ့လာခဲ့သော သမိုင်းအစောင်စောင်တွင် ကျွန်ုပ်ယခုရေးမည့် အခြင်းအရာကို မတွေ့ခဲ့ရငြားလည်း ကျွန်ုပ်ငယ်စဉ်ကာလကပင် မေယုကျွန်းဆွယ်၊ ဝါ။ မယူကျွန်းဆွယ်၊ ဝါ။ မယူကမ်းသားများ ဖြစ်ကြသော ကျွန်ုပ်တို့၏ ဘေးဘိုးများမှ အဆင့်ဆင့်ပြောကြားလာသော သက်ကြီးစကားများအဖြစ် ကျွန်ုပ်လက်ခံယူထားသဖြင့် ဤမယူဟူသော ဝေါဟာရ ပေါ်လာပုံကို လက်ခံထားသည့်အတိုင်း တင်ပြပါအံ့။

သမိုင်းဝင်မဟုတ်၍ ပယ်လိုက် ပယ်နိုင်ကြပါသည်။ မီးယူမှ မယူဖြစ်လာပုံလည်း ထိုနည်းသိုက်သမိုင်း စကားဖြစ်ကြောင်း သိရပါသည်။ မိမိခံယူချက်မဟုတ်၍ ဖော်ပြခြင်း မပြုတော့ပြီ။

မယူဖြစ်လာပုံ

အလောင်းစည်သူဘုရင်သည် ဇမ္ဗူသပြေပင်ရှိရာသို့ ဖော်စကြာဖြင့် လှည့်လည်တော်မူရာ၊ ဖရုံကာကျွန်းဟု (အင်္ဂလိပ်ခေတ်က) ခေါ်သောကျွန်းအနီးသို့ ရောက်သည်ကစ၍ လှိုင်းလေအလွန်ကြီးမား၍ ဖောင်တော်မရပ်တည်နိုင်လောက်အောင် ကြောက်မက်ဖွယ် လှုပ်ရှားလာလေ၏။ ဖောင်တော်၌ပါသော ဝန်ကြီး အတွင်းဝန် မင်းမှူးထမ်း ကိုယ်လုပ်မောင်းမများသည် သေဘေးနှင့် ကြုံရပြီးဟု ထိတ်လန့်တုန်လှုပ်ကြလေသည်။ ဘုရင်ကား စက်တော်ခေါ်မြဲ ရှိလေသည်။ မည်သူမျှမနှိုးဝံ့။ ငိုသူငိုဘုရားတသူတနှင့် ရုတ်ရုတ်သဲသဲဖြစ်နေလေသည်။ ဖောင်တော်သည် ယခု မယူမြစ်ဝသို့ ရောက်နေခဲ့ပြီ။ လှိုင်းလေမှာလည်း ပိုမိုဆိုးလာလေသည်။ မှူးကြီးမတ်ရာ သေနာပတိများက ဘုရင်အားလျှောက်ပေးရန် ဖောင်တော်၌ပါလာသော မိဖုရားတစ်ပါး အားတောင်းပန်ကြလေသည်။ မိဖုရားသည် မိမိ၏ဆံပင်ကို ဖြန့်ကြဲဖြေချကာ ဘုရင်၏ခြေတော်စုံကို ဆံပင်ဖြင့် ပွတ်သပ်လျက်

လှိုင်းလေအခြေအနေကို တင်လျှောက်ရန် နှိုးလေ၏။ ဘုရင်သည် အိပ်ရေးမဝဘဲ နိုးရသဖြင့် အမျက်တော်ရှုပြီးလျှင် ကိုယ်ဝန် အရင့်အမာရှိသော မိဖုရားကို ခြေနှင့်ကန်၍ ချလိုက်လေသည်။ မိဖုရားသည် မြစ်ထဲသို့ကျကာ နစ်မြုတ်သွားပြီးလျှင် မကြာမီ သားငယ်နှစ်ယောက်ကို တစ်ဘက်တစ်ယောက်ပွေ့ဖက်ကာ ဖောင်ရှေ့မှပေါ်လာသည်။ မိဖုရားက အရှင်မင်းကြီးမယူလိုလျှင် ကျွန်တော်မျိုးမနှင့် သားငယ်နှစ်ယောက် နေစရာနေရာတစ်ခုကို ခွင့်ပြုတော်မူပါဟု လျှောက်တင်သည်ဆို၏။ ထိုသို့ လျှောက်တင်သောအခါ ဘုရင်က မှန်ပေသည်။ သင့်အား ငါမယူလျှင် နေရာပေးရမည်။ ထို့ကြောင့် သင်သည် ဤမြစ်ကို အပိုင်စား၍ ဤသောင်ခုံတွင် နေရစ်တော့ဟု မိန့်တော်မူလေသည်တုံ။ ထိုသောင်ခုံကို 'မယူခုံ'ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မြစ်ကို မယူမြစ်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ မိဖုရားနတ်ကို မယူမြစ်ကို စားရသဖြင့် မယူရှင်မဟူ၍လည်းကောင်း၊ ထိုမြစ်ကမ်းကိုလည်း မယူကမ်းဟူ၍လည်းကောင်း၊ ထိုမြစ်နှင့်ယှဉ်ခါ မြောက်မှတောင်သို့ သွယ်တန်းနေသော တောင်တန်းကိုလည်း မယူတောင်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ခေါ်စမှတ်ပြုကသည်ဟူသတည်း။

နောက်ကာလ၌ ထိုမယူခုံ၌ရှိနေသော နတ်သားအမိသုံးယောက်အား ပူဇော်ရန် လွယ်ကူစိမ့်သောငှာ ကျွန်းထိပ်၌ မယူရှင်မနတ်ရုပ်၊ သားရဲပန်ဇင်းနတ်ရုပ်နှင့် သားရဲအောင်ဒိုင်နတ်ရုပ်များကို ထုလုပ်ထားကြလေသည်။ မြစ်ကြောင်းခရီးသွား ကြသော ခရီးသည်များသည် ထိုနတ်ဂူဦးအား အမြဲပူဇော်ကြရလေသည်။ မယူရှင်မဟုလည်း ယနေ့တိုင်အောင် ခေါ်ဝေါ်ကြ ပေသည်။

ခရီးသွားများ ပူဇော်သက္ကာရ မပြုကြလျှင် လှေသမ္ဗန်များဖြင့် ခရီးမသွားနိုင်အောင် လှိုင်းတံပိုးဆိုးဝါးသည်ဟုဆို ကြသည်။ အလွန်လှိုင်းလေကြမ်းသောမြစ်ဖြစ်၍ ရှေ့ကမယူရှင်မအား မပူဇော်ဘဲ မကူးဝံ့ကြချေ။ မြစ်ကူးသမ္ဗန်များမှာ အမွေအနှစ်ခွဲဝေပြီးမှ ကူးကြရသည်ဟု ကြားဘူးပါသည်။ အဓိပ္ပါယ်မှာ သေဘက်များသဖြင့် အမွေခွဲထားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့ မြန်မာပြည်ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူလျက် အုပ်ချုပ်ရေးဖွဲ့စည်းပြီး နောက်တစ်နေ့တွင် အင်္ဂလိပ်အရာရှိများ သင်္ဘောငယ်ဖြင့် မယူမြစ်တစ်လျှောက် ခရီးထွက်ခဲ့ကြရ လှိုင်းပြင်းထန်သောကြောင့် မခံမရပ်နိုင်ဘဲ သင်္ဘောကိုလှည့်ကာ ပြန်ဝင်ခဲ့ရလေသည်။ တဖန် နောက်တစ်နေ့ ခရီးထွက်ပြန်ရာ ယခင်နေ့အတိုင်းပင် မသွားနိုင်အောင် လှိုင်းလေပြင်းထန်သဖြင့် ပြန်ဝင်ရပြန်သည်။ ထိုနည်းအတိုင်း ရက်ပေါင်းအတော်ကြာပင် ဖြစ်ပေါ်နေခဲ့ရာမှ ခရီးသွားနိုင်စေရန် ထိုအင်္ဂလိပ်အရာရှိ သည် အချိန်ကာလ ရာသီဥတုနှင့်စပ်၍ သိလိုသဖြင့် ရခိုင်လူကြီးများ ရခိုင်အရာရှိများနှင့်တိုင်ပင်ကြလေသည်။

လူကြီးများက မယူမြစ်ကို အစိုးရသော နတ်ရှိသည်။ ထိုနတ်၏နတ်ထိန်းကိုခေါ်လျှင် ကောင်းမည်ဟု အကြံပေးချက် အရ နတ်ထိန်းအားခေါ်၍ မေးရာ ထိုမယူနတ်ထိန်းက မယူရှင်မအား ပွဲကန္တာဖြင့်ပူဇော်ရမည်ဟု တောင်းသဖြင့် ပွဲပေးရ လေသည်။

တဖန်နတ်ထိန်းက မယ်တော်မယူရှင်မက သားတော်နှစ်ပါးကို ထိန်းမရကြောင်း၊ ရေကစားလွန်းသဖြင့် လှိုင်းလေ ကြီးကြောင်းများ ပြောဆိုသည်ဟုဆိုပြန်သည်။ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် မည်သို့ပြုရမည်လဲဟု မေးမြန်းပြန်ရာ ထိုသူတို့အား ဘုရင်က မြစ်ကို အပိုင်စားပေးထားခြင်းကြောင့် ဘုရင့်အမိန့်ဖြင့် ချုပ်ချယ်ထားမှ ဖြစ်နိုင်မည်ဟုဆိုပြန်သည်။ ဤသို့နတ်ထိန်းက ထွက်ဆိုသဖြင့် ဘုရင်ခံက ဘုရင်မကြီး၏ကိုယ်စား အမိန့်တော်ပြန်တမ်းထုတ်ကာ ရဲပန်ဇင်းနှင့် ရဲအောင်ဒိုင်နတ်ရုပ်တို့၏ ခြေနှစ်ဘက်ကို သံခြေချင်းခတ်ထားလိုက်လေသည်။ ထိုနောက်မှစ၍ မြစ်ကြောင်းခရီးသွားနိုင်လေသည်ဟူ၍ ကြားဘူးပါသည်။

မယူကမ်းသားတို့သည် မယူရှင်မနှင့်သားတော်နှစ်ပါးတို့ကို အလွန်ကြောက်ရွံ့ရုံသေကြလေသည်။ ထိုကျွန်း၌ အ လုပ်လုပ်သောသူများနှင့် ကျွန်းအနီးမှ ဖြတ်သန်းသွားသူများတို့ အမြဲလိုပင် ပူဇော်ပသကြရလေသည်။

ထို့ကြောင့်မယူခရိုင်ဟုခေါ်သော နယ်မြေတည်ရာ၊ ကျွန်းဆွယ်၊ မြစ်၊ တောင်မှစ၍ အားလုံးသည် မေယူမဟုတ် 'မယူ'ဖြစ်ကြောင်း၊ မယူဟူသောဝေါဟာရသည် ယနေ့တိုင် ရခိုင်ပြည်သူ ပြည်သားတို့ နှုတ်မှပြောဆိုခေါ်ဝေါ်နေကြသော စကားလုံးဖြစ်ပေသည်။ 'မေယူ'ကား အရာရှိပိုင်းတွင် မျှသာသုံးသော ဝေါဟာရဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်သည် (မေယူ) အစား (မယူ)ဟူ၍သာ ရေးသားလိုပါသည်။ ရခိုင်လူများစုမှာ မယူဟုရေးမှ နားလည်လွယ်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ယခင်မေယူမြေမှာ မယူမြစ်ကိုသာ အခြေထား၍ မယူကမ်း၊ မယူကျွန်းဆွယ်ကိုသာ လူတို့သတ်မှတ်ခေါ်ဆိုကြလေ သည်။ ယခု ခွဲထားသော မေယူခရိုင်တစ်ခုလုံး မပါဝင်ချေ။

ကျွန်ုပ်ရေးလတ္တံ့သော မေယူမြေကား (ဝါ) မယူမြေကား ယခင်လူတို့သတ်မှတ်ထားသော နယ်မြေထက်ကျယ်ဝန် လေသည်။

ယခင်မယူကမ်းကို သိနိုင်ရန် ပြပေအံ့။ ဘူးသီးတောင်မြို့နယ် ဝါးရကျွန်းရွာအောက်ရှိ ရှမ်းမပေါက်သည် ခွဆုံရွာအနီး မှ မယူမြစ်ထဲသို့ စီးဝင်ခဲ့လေသည်။ သို့သော် ရှမ်းမပေါက်၏ ကောက်ကွေ့ရှည်လျားခြင်းကို ဖြတ်လမ်းဖြင့် မယူမြစ်ထဲသို့ဝင် ရန် ကျောက်ဖြူသားသည် ကန်ရွာအနီးမြစ်နှစ်ဘက် နီးစပ်သောနေရာကို တူးဖောက်လိုက်ခြင်းဖြင့် ထိုနေရာမှတပေါက် မယူမြစ်ထဲသို့ ရှမ်းမပေါက် စီးဝင်ရပြန်လေသည်။

ထိုရမ်းမပေါက်စီးဝင်သည့် ကျောက်ဖြူသားသည် သည်ကံရွာအနီး မြစ်ထိသာ မယူမြစ်ဟုခေါ်၍ အထက်ပိုင်းကို ကုလားပန်ဇင်းမြစ်ဟုခေါ်လေသည်။

ထို့ကြောင့်မယူကမ်းမှာ ထိုနေရာအောက်ပိုင်းဖြစ်သော မယူကမ်းခြေနယ်မြေများသာ ဖြစ်ခဲ့လေသည်။

ယခုမယူကမ်းနှင့် မယူမြေ(မေယူမြေ) ကား မေယူခရိုင်တစ်ခုလုံးနှင့် သက်ဆိုင်လေသည်။ ယခင် မယူကမ်းခြေ မယူမြေထက် ကျယ်ဝန်းလေသည်။

မေယူခရိုင်

၁၉၆၁-ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ (၄)ရက်နေ့မှစ၍ နယ်ခြားခရိုင်အဖြစ် အုပ်ချုပ်ရေးဖွဲ့စည်းချမှတ်ခါ ဘူးသီးတောင်နှင့် မောင်တောမြို့နယ်များကို စစ်တွေခရိုင်မှခွဲထုတ်ခဲ့လေသည်။ မေယူနယ်ခြားခရိုင်ဟု ခေါ်တွင်စေခဲ့လေသည်။ ထိုမြို့နယ်နှစ်ခုလုံး အပါအဝင်ဖြစ်သော မေယူမြေသည် ယခင်မေယူ(ဝါ) မယူမြေထက်ပိုမို ကျယ်ဝန်းလာခဲ့ပေသည်။

ထို့ကြောင့်အမည်အားဖြင့် ဘယ်လိုခေါ်ခေါ် ဒေသအားဖြင့် ဘယ်လိုပင်ရှိနေရှိနေ ယခုစာစောင်တွင် ပါဝင်သော မေယူမြေတည်းဟူသော မယူမြေသည် ယခင်မေယူနယ်ခြားခရိုင်တစ်ခုလုံးနှင့် သက်ဆိုင်ပါသည်။

ဘူးသီးတောင် မောင်တောမြို့နယ်ပါဝင်သော ဤခရိုင်ကို မယူတောင်တန်းခွဲ၍ မယူမြေဟုခေါ်နိုင်ပါသဖြင့် မယူသို့မဟုတ် မေယူခရိုင်ဟု ပညတ်ခဲ့သည်မှာလည်း မမှားပေ။

ပြဆိုလတ္တံ့သော (မေယူ)မယူနယ်မြေသည် တနည်းကား မေယူခရိုင်သည် အရှေ့ဘက်၌သာ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်ရှိ၍ အနောက်ဘက်နှင့်မြောက်ဘက်မှာ ပါကီစ္စတန်ပြည်(ယခု ဘင်္ဂလားဒေ့ချ်)ပိုင်းရံရှိနေပြီးလျှင် တောင်ဘက်၌ ဘင်္ဂလားအော်ရှိရာ နိုင်ငံခြားအန္တရာယ်အမျိုးမျိုးမှ လွတ်ကင်းသောနယ်မြေမဟုတ်ခဲ့ချေ။ အရှေ့ပါကီစ္စတန်မှ ဗွတ်ဆလင်များမှာ ဤနယ်မြေရှိ ဗွတ်ဆလင်များနှင့် မည်သို့ရှိ၍မည်မျှ ချယ်လှယ်နိုင်ခဲ့သည်ကို နိဒါန်း၌ အမြွက်ပြခဲ့ပြီ။

နယ်နိမိတ်အနေအထားအရ အန္တရာယ်မျိုးစုံဝင်နိုင်သည်ကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။ အန္တရာယ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ ဖြစ်ဆဲများကို နောက်အခန်းများ၌ တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

အခန်း ၂

နတ်သင်္ဘောပေါ်တွင်

ကျွန်ုပ်၏ဘဝမှာ တောသားလယ်သမားတစ်ဦး ဖြစ်လင့်ကစား မိမိရရှိမည့်အမွေအနှစ်ကို ဦးရီးက မတရားသုံးစား ပစ်ခြင်းကြောင့် ယစ်မျိုးအရာရှိလုပ်၍ တဖန်ရဲအရာရှိအဖြစ် ထမ်းဆောင်နေခဲ့လေသည်။

ကျွန်ုပ်၏ဘဝအား ရသေ့တောင်မှ ဘူသီးတောင်ရဲဌာနသို့ ရွှေ့ပြောင်းရန်အမိန့်အရ ဘူးသီးတောင်သို့ ရွှေ့ပြောင်းလာခဲ့ရလေသည်။ ၁၉၀၅ခု အောက်တိုဘာလအတွင်း တနေ့သ၌ ကျွန်ုပ်တို့ မိသားစုတို့သည် ‘နတ်’မီးသင်္ဘောပေါ် တွင် ရှိကြလေသည်။ ထိုသင်္ဘောသည် စစ်တွေမြို့မှ မယူမြစ်ကြောင်းနှင့် အထက်ပိုင်းဖြစ်သော ကုလားပန်ဇင်းမြစ်ကို ဆန်တက် နိုင်ခဲ့လျက် ဘူးသီးတောင်တွင် ညအိပ်လေသည်။ နောက်တစ်နေ့ ဘူးသီးတောင်မှ စစ်တွေသို့ ထိုခရီးဖြင့် စုံဆင်းလာခဲ့ရလေ သည်။

ကျွန်ုပ်တို့မိသားစုမှာ ကျွန်ုပ်၏ကျေးဇူးရှင် ဘခင်ကြီးနှင့် မိခင်၊ ကျွန်ုပ်၏ညီမတစ်ယောက်နှင့် ကျွန်ုပ်၏ညီအငယ်ဆုံး တို့ ပါဝင်လေသည်။ ကျွန်ုပ်၏အသက်မှာ ထိုစဉ်တွင် ခုနှစ်နှစ်သာ ရှိနေလေသည်။

သင်္ဘောငယ်သည် ရသေ့တောင်ချောင်းမှ ကျွန်ုပ်တို့ကို တင်ဆောင်ကာ ထွက်ခဲ့လေပြီ။ ကျွန်ုပ်သည် ကျယ်ပြန့်သော မယူမြစ်ရေပြင်ကို တစ်မိုစိမ့်ကြည့်ကာ လက်ဝဲလက်ယာကမ်းခြေများကိုလည်း သတိမလွတ် ကြည့်ရှုလိုက်ပါလာခဲ့လေ၏။ ခရီးတစ်နာရီခန့်တွင် မင်းကျွန်းသို့ ရောက်ခဲ့သည်။ မင်းကျွန်းနှင့် မယူကမ်းကြား မြစ်ကြောင်းမှ ခုတ်မောင်းခဲ့ရာ စဖိုကျွန်းရွာသို့ ရောက်ခဲ့သည်။ ထိုစဖိုကျွန်းရွာ(ယခု ပြင်ရှည်)သည် အလွန်စည်ကားသော ရွာကြီးတစ်ရွာဖြစ်သည်။ အုတ်သွတ်တို့ဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားသော သိမ် တိုက်ကျောင်းများနှင့် အိမ်ကြီးယာကြီးများပြည့်သော လူချမ်းသာ ရခိုင်ရွာကြီးတစ်ရွာဖြစ်ကြောင်း ကျွန်ုပ်၏မိခင်ပြောပြ၍ သိရသည်။ မျက်မြင်ဖြင့်လည်း သပ်ယပ်ခမ်းနားသော ကျောင်းကန် သိမ် ပုထိုး အိမ်ကြီးယာသာများက သက်သေပြနေလေသည်။ ဤရွာကား မယူကမ်း၏ စည်ကားသောရွာကြီးများအနက် တစ်ရွာမျှသာ။ ရွာ၏ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ရခိုင်ရွာကြီးများစွာရှိသေးကြောင်း သိရပြန်လေသည်။ ယခုစေတီပြင်မြို့နယ်ခွဲတည်ရာ စေတီပြင်မြို့သည်လည်း ယခင်ကျောင်း တောင်ဟုခေါ်သော စဖိုကျွန်းအနီး ရွာကြီးတစ်ရွာဖြစ်ပေသည်။ ထိုတစ်ခွင်၌ ကုလားရွာဟူ၍ မကြားမမြင်ဘူးဟု မိခင်ဆို၏။

စဖိုကျွန်းမြောက်ဖက်၌ ကံပြင်ရွာ ထိုမှသွားလျှင် လက်ျာဘက်၌ ဗြိန်းတောရွာတို့ တည်ရှိကြ၍ အမည်ကြားရုံဖြင့် ရခိုင်ရွာဖြစ်ကြောင်း ကျွန်ုပ်သိနေ၏။ ကျွန်ုပ်မှာ ထိုအရွယ်တွင် ကုလားဟူ၍လည်းကောင်း၊ အင်္ဂလိပ်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ခွဲခြားသိနိုင်သောအရွယ်ဖြစ်လျက် ကုလားဟူသောဝေါဟာရကို မသိခဲ့ချေ။

ထိုရွာတို့မှာလည်း လူချမ်းသာပေါသော ထင်ရှားသည့်ရွာကြီးများ ဖြစ်ကြလေသည်။ ကျွန်ုပ်၏မိခင်ကား ဗဟုသုတရှိ သူနှင့် စိတ်ရှည်သူတစ်ဦးဖြစ်၍ ကျွန်ုပ်မေးသမျှဖြေ၏။ သင်္ဘောလမ်းတစ်လျှောက်၌တွေ့ရသော သမီးလှ၊ အိုးဖောက်- အိုးဖောက်ရွာ သစ်ခွဆုံ၊ ကျွဲခြံမော်၊ ညောင်ချောင်းများမှာ မြစ်ကမ်းခြေရွာများဖြစ်ကြလျက် ကျွဲခြံမော်မှတစ်ပါး ရွာကြီးချည်း ဖြစ်ကြလေသည်။ ညောင်ချောင်း၏ပတ်ဝန်းကျင်၌ ဘုရားပြင်အောင် ပဒိုးတန်း၊ တောင်မော်တို့ကို သင်္ဘောပေါ်မှ မြင်တွေ့နိုင်ကြပေသည်။ ကျွန်ုပ်၏မိခင်က ထိုရွာများမှာ ရခိုင်ရွာများဖြစ်ကြောင်း ပြောပြပါသည်။ ကျွန်ုပ်မှာလည်း စကားများ သူ အမေးအစမ်းများလွန်းသူဖြစ်၍ မြင်သမျှကိုမေး၏။ တလမ်းလုံးစကားပြောလာကြ၏။ ကျွန်ုပ်၏နီဒါန်းတွင် ပြခဲ့သော ရိုဟင်ဂျာဟူ၍ကား မကြားခဲ့ရ။ ရိုဟင်ဂျာရွာလည်း မတွေ့ခဲ့ရ။ အမည်အားဖြင့်လည်း ရခိုင်ရွာဟူ၍ ထင်ရှားနေတော့သည်။

ခွဆုံရွာတွင်မူကား ကုလားအနည်းငယ်ရှိကြောင်း မိခင်ပြော၏။ ကျွန်ုပ်က ကုလားဆိုသည့်အဓိပ္ပါယ်ကို မေးရာ ကျွန်ုပ်တို့ လူမျိုးမဟုတ်။ ရသေ့တောင်တွင်နေစဉ် အမဲသားလာပေးသူ၊ အနုလာ၊ ရေရောင်းသော ဘီစတီ၊ ပဲလှော်ရောင်းသော စာနာပူတို့မှာ ကုလားဖြစ်ကြောင်းပြောမှ အနည်းငယ်သဘောပေါက်လာပေသည်။ ကျွန်ုပ်က ရခိုင်ဆိုသည်မှာ ကျွန်ုပ်တို့ ဆွေမျိုးများလား ကျွန်ုပ်တို့လည်း ရခိုင်မဟုတ်ပါလားဟု မိခင်အားမေးရာ ကျွန်ုပ်တို့မှာ ရခိုင်ဖြစ်၍ ရခိုင်မှန်လျှင် ဆွေမျိုးပင်ဖြစ် သည်ဟု ရယ်၍ပြောလေသည်။ မိခင်၏စေတနာမှာ ကျွန်ုပ်အား မိမိအမျိုးသားများအပေါ် ချင်ခင်ကြင်နာစိတ် ဖြစ်ပေါ်စေမည့် မျိုးစေ့ကို ချပေးလိုက်ခြင်းပင်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ကျွန်ုပ်မှာ ရခိုင်ဆိုလျှင် ဆွေမျိုးချည်းဖြစ်၍ ရခိုင်ကလေးများနှင့် ချစ်ချစ်ခင်ခင်ကစားလို၍ ရခိုင်ကြီးများအား လေးစားလာခဲ့လေသည်။ လူကြီးလူငယ်အားလုံးက ကျွန်ုပ်အား ခင်မင်ကြ၏။ မိခင်ကား စာပေကောင်းစွာမတတ်သော်လည်း မွန်မြတ်သောနုလုံးသားနှင့်ပြည့်စုံ၍ အမျိုးဘာသာနှင့်တိုင်းပြည့်ကို ချစ်မြတ်နိုး ၏။ လွတ်လပ်လို၏။ လက်ဦးဆရာဖြစ်သည့် အလားလျော်စွာ ကျွန်ုပ်မေးသမျှကိုသတိထားဖြေရှင်းပြောပြလေ့ရှိ၏။ ဘခင်က ပြောသင့်သလောက်သာပြော၍ ရံခါ စိတ်တိုတတ်လေသည်။ ဘခင်အားကြောက်သဖြင့်လည်း မမေးဝံ့လော။ ခွဆုံရွာမှ လွန်လာသော်လည်း မယူမြစ်သာ ဖြစ်နေသေး၏။ ညောင်ချောင်းလွန်၍ ယခု ဖြတ်လမ်းပြုထားသော ရှမ်းမပေါက်အနီး လက်ဝဲဘက်သို့ ကွေ့သွားသည့်နေရာမှစ၍ မယူမြစ်မဟုတ်တော့ဘဲ ကုလားပန်ဇင်းမြစ်ဟုသာ ခေါ်လေတော့သည်။

ညောင်ချောင်းအထက်ရှိ ရှမ်းမပေါက်မှာ ထိုစဉ်က မရှိသေး။ တဖန်ကုလားပန်ဇင်းမြစ်ကြောင်း ဆန်တက်ရပြန်လေသည်။

ကျွန်ုပ်မှာ ခွဆုံမှစ၍ 'ကုလား'ဟူသော ဝေါဟာရတစ်လုံး ဗဟုသုတအဖြစ် မှတ်သားခဲ့ရလေသည်။

တဖြည်းဖြည်းဆန်တက်လာရာ ဖရုံချောင်း၊ ငှက်ပျောချောင်း၊ ဂူတာပြင်၊ စိမ်းညင်းပြား၊ ဖိုခေါင်ချောင်း၊ ကံပြင်ရွာတို့ကို တွေ့ရပြန်သည်။ ထိုရွာများအနက်၊ ဂူတာပြင်တွင် ကုလားအနည်းငယ်ရှိ၍ စိမ်းညင်းပြားပျော့အနီးတွင် ကုလားအနည်းငယ်ရှိကြောင်း သိရပြန်သည်။ ရွာတွင်း၌လုံးဝမရှိချေ။ ဈေးနေ့တွင် ဈေးနားရောင်းရန် ရှိနေကြသူများသာ၊ တဖန် ဦးကျော်ရွာ၊ လိုင်ရှည်ပြင်၊ ဆေးအိုးကျ၊ ဝါးထုကျွန်း၊ ဒိုးတန်း၊ ကြိမ်ချောင်းရွာများကို တွေ့ရပါသည်။ အားလုံးမှာ ရခိုင်ရွာချည်းဖြစ်၍ ရှိဟင်ဂျာရွာ မတွေ့ခဲ့ရပေ။ 'ရှိဟင်ဂျာ'ဟူသော ဝေါဟာရမှာ ထိုစဉ် ပဋိသန္ဓေပင် မရှိသေးချေ။ ကျွန်ုပ်မှာ ထိုရွာများပတ်ဝန်းကျင်တွင် ပြန်ပြူးစိမ်းလန်းသည့် လယ်ကွင်းကြီးများမှာ မိမိတို့ဆွေမျိုးပိုင်ဖြစ်၍ မြင်ရသောစပါးမှာ မိမိတို့ဆွေမျိုး၏စပါးသာဖြစ်သဖြင့် တစ်မိမိမိမိကြည့်ရှုကာ ပီတိဖြစ်မိ၏။ ကုလားပန်ဇင်းမြစ်ကြောင်း ရောက်လာရာ ကျွန်ုပ်၏မိခင်၏ ဒေသန္တရဗဟုသုတမှာ မမှီတော့သောကြောင့် ဘခင်အား မေးမြန်းယူရ၏။ ကျွန်ုပ်၏ဘခင်ကား ထိုဒေသမှာလည်း သူစိမ်းမဟုတ်ပေ။ ယခင် ယစ်မျိုးအရာရှိလုပ်စက ရောက်ဘူးခဲ့ပြီးဖြစ်၍ နယ်အကြောင်းကို ကောင်းစွာ သိပြီးသူသာ ဖြစ်ပေသည်။

မှတ်ချက်။ ကုလားဟူသော ဝေါဟာရကို ကျွန်ုပ်သုံးနေသည်မှာ ၁၉၀၅ခုနှစ်က အကြောင်းကို ရေးနေခြင်းဖြစ်၍ ထိုခေတ်၏အသုံးအနှုန်းအတိုင်း ရေးသားဖော်ပြရပေသည်။ ကံအားလျော်စွာ သုံးစွဲလာသော အပြောင်းအလဲများကို ထိုခေတ်ရောက်မှဖော်ပြမည်ဖြစ်၍ သည်းခံဖတ်ရှုကြစေလိုသည်။

ဝါးရကျွန်း၏အရှေ့ဘက် လယ်ကွင်းကြီးခြားနေသောရွာမှာ သဇင်တောရွာဖြစ်သည်။ ထိုရွာများတွင်လည်း ကုလားမရှိကြောင်း ဘခင်၏ဖြေရှင်းချက်အရ သိရပါသည်။

သို့ရာတွင် ဝါးရကျွန်းအနီး ဒိုးတန်းရွာတွင်မူကား ရခိုင်ပါးစပြုနေပြီ၊ ကုလားများ ဝင်ရောက်နေထိုင်ကြပြီဟု သိရပါသည်။ ဝါးရကျွန်းနှင့် မျက်နှာချင်းဆိုင်မြစ်တစ်ဘက်၌(ကုလားပန်ဇင်းမြစ်၏အနောက်ဘက် ကမ်းခြေ၌ သပိတ်တောင်ရွာကို သင်္ဘောပေါ်မှ ကောင်းစွာမြင်ရ၏။ အလွန်စည်ကား၍ လူချမ်းသာပေါသော အိမ်ခြေ ၂၀၀ခန့် ရှိသည့်ရွာကြီးတစ်ရွာဖြစ်ကြောင်း သိခဲ့ရပြန်သည်။ ကုလားရွာဟူ၍ အနီးအနားတွင် မရှိကြောင်း ပြောပြသဖြင့် ကျွန်ုပ်မှတ်သားမိသည်။ ဘူးသီးတောင်မြို့ထက် စည်ကားသော ရွာကြီးတစ်ရွာဖြစ်သည်ဆို၏။ ထိုအချိန်တွင် ဘူးသီးတောင်မှာ မြို့ဟူ၍ အမည်မျှသာ ရှိသေး၏။ အိမ်ခြေ ၁၀၀မပြည့်သေးချေ။ ထိုရွာများသည် ဘူးသီးတောင်တွင် မြို့မဖြစ်မီကာလကပင် ရသေ့တောင် စစ်တွေမြို့များနှင့် ဆက်ဆံနေကြသောကြောင့် ဘူးသီးတောင်ထက် တိုးတက်နေကြလေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့ စီးလာသောသင်္ဘောငယ်သည် တရွေ့ရွေ့ဆန်တက်လာပြန်ရာ မြစ်၏အရှေ့ဘက်ကမ်းခြေတွင် သပိတ်တောင်နှင့်မျက်စောင်းထိုးရှိနေသော သိန်ထောင်ရွာကို မြင်၏။ သိန်ထောင်ရွာသည်လည်း ရခိုင်ရွာဖြစ်၏။ စာဖတ်သူများလည်း ရွာအမည်ကို သိနိုင်ပေသည်။ သို့သော် အလျားလိုက်ကမ်းခြေတွင် ဆောက်ထားသောအိမ်များမှာ ရခိုင်အိမ်များဖြစ်၍ အရှေ့ဘက်တွင်ကား ကုလားဝင်စပြုနေပြီ။ ရှိဟင်ဂျာကား မဟုတ်ပေ။ ထိုသိမ်ထောင်၏အတွင်းဘက်၊ အတွင်းငှက်သေရွာ၊ ပြင်ငှက်သေရွာ၊ ကျောက်ဆိပ်ရွာ၊ ပျံပင်ရင်းရွာများမှာ အားလုံးရခိုင်ရွာများချည်း ဖြစ်ကြပေသည်။ ငှက်သေသူကြီးဦးစံထွန်းမှာ ဘူးသီးတောင်တွင် လွန်ခဲ့သည့်နှစ်ပေါင်း ၂၀ကျော်က ကျွန်ုပ်၏မျက်စေ့အောက်တွင် ကွယ်လွန်ခဲ့လေသည်။

ကျွန်ုပ်၏ဘခင်က ဆက်လက်ပြောပြသည်မှာ ၎င်းရွာများ၏အရှေ့တောင်ဘက်တွင် ရှိကြသောပျာရေ၊ ကြာညိုပြင်၊ ကင်းတောင်စသောရွာများသည် စိုင်းတင်ချောင်း၏ လက်ျာဘက်ကမ်းတွင် ရှိကြ၍ သရက်ပြင်၊ ဖုံညိုလိပ်စသောရွာများမှာ လက်ဝဲဘက်ကမ်းတွင် ရှိကြကြောင်း၊ ဖုံညိုလိပ်ရွာမှာ ကုလားအိမ်ခြေ ၂၀ခန့်ရှိသော်လည်း ရခိုင်အိမ်ခြေ ၂၀၀ကျော်ရှိ၍ လူချမ်းသာများ ရှိနေသောရွာဖြစ်ကြောင်း၊ ဘူးသီးတောင်ရောက်သူတိုင်းက ဘုံ ၃၂ဘုံရှိကြောင်း၊ တဘုံမှာ ဖုံညိုလိပ်ဖြစ်၍ နတ်ပြည်ခြောက်ထပ်တွင် တစ်ထပ်ပိုထည့်သွင်းထားသောရွာဖြစ်ကြောင်း၊ ဖုံညိုလိပ်သို့ ရောက်သူမှာ ပြန်ချင်စိတ်မရှိကြောင်း စည်ကား၍ ပျော်မွေ့ဖွယ်ရာဖြစ်ကြောင်းများကို ရှင်းလင်းပြသလေသည်။ သို့ရာတွင် ကျွန်ုပ်ကား ငယ်စဉ်ကရောက်ဖူးပြီး တဖန် နိုင်ငံရေးသမားဘဝတွင် ရောက်ဘူးရာမည်သို့ပျော်ရမှန်း မသိရသောကြောင့် ပျော်ခဲ့ခြင်းမရှိချေ။ ထို့ကြောင့် ပျော်မွေ့ဖွယ်ရာကို မြင်ကာချဲ့ထွင် မပြောတော့ပြီ။

ဤကား ကျွန်ုပ်၏ဘခင်ကား ရှင်းလင်းပြသောအခြေအနေဖြစ်၏။ ကျွန်ုပ်၏မိခင်မှတစ်ဆင့် မေး၍သိရခြင်းဖြစ်၏။ ကျွန်ုပ်၏ဘခင်မှာ ဖွဲ့ဖွဲ့နွဲ့နွဲ့ပြောလိုစိတ်မရှိ၊ စိတ်တို၏။ သို့သော် ထူးထူးခြားခြား အကြောင်းအရာတစ်ခုနှင့် ကြုံလျှင် ချက်ချင်း ရေးမှတ်ထားတတ်ပေသည်။ မိမိ၏မှတ်တမ်းစာအုပ်နှင့် အစိုးရဒိုင်ယာရီကို တရိုတသေထားတတ်သည်။ ကျွန်ုပ်၏ဘခင်ကား ပျော်ပျော်ပါးပါး ပေါ့ပေါ့ဆဆနေတတ်သူဟု အများကယူဆသလောက် ကျွန်ုပ်တို့အား အရွယ်အလိုက် လေးလေးနက်နက်ဆုံးမခြင်း၊ သတိပေးခြင်း၊ နောက်ကြောင်းပြန်ပြောခြင်းရှိ၏။ အလွန်သတိကောင်း၍ ရဲရင့်သောသူဖြစ်သည်။

သိန်တောင်ရွာကို ကျော်လွန်လာသောသင်္ဘောငယ်သည် မြစ်၏အနောက်ဘက်တွင် ကင်းချောင်းရွာနှင့် သပေါ့

ချောင်းရွာများကို မြင်ရပြန်၏။ ရွာများမှာလည်း အမည်၊ အိမ်ပုံစံများနှင့် ရွာ၏အနေအထားကပင် သက်သေထူလျက်ရှိပြီဖြစ်၍ ရခိုင်ရွာများဖြစ်ကြောင်းသိရသည်။ အရှေ့ဘက်ကမ်းတွင် ဦးလှဖေရွာနှင့် ရွက်ညှိုးတောင်ရွာများရှိ၍ မျက်နှာချင်းဆိုင် တစ်ဘက်ကမ်းတွင် အုန်းတစ်ပင်ရွာရှိသည်။ ထိုရွာတို့ကား ကုလားအိမ်ကင်းရှင်းသော ရွာများဖြစ်ပေသည်။

နေလည်းဝင်လာသဖြင့် မှောင်စပြုနေရာ များစွာစိတ်မဝင်စားတော့ပြီဖြစ်၍ ဆိတ်ဆိတ်နေ၏။ ဘခင်ကသာ ကျွန်ုပ်၏ မိခင်အား လက်ဝဲဘက်ကွေ့လိုက်သည် ချက်ချင်းတွေ့သောရွာကို ဤကားကွန်တိုင်ရွာ၊ ဇီးပင်တောင်ရွာ တဖန် ဤရွာကား (၁) ငါးပြီးရှားပြင်ရွာဟု အစဉ်အတိုင်းပြောပြ၏။ ဤကွန်တိုင်ရွာမှ ဆက်လက်ပြောပြသော ရွာများမှာတစ်ရွာနှင့်တစ်ရွာ တဖာလုံ နှစ်ဖာလုံမျှသာ ကွာဝေးကြသည်။ နောက်ဆုံး နှစ်ဖာလုံခန့်သွားမိလျှင် လက်ဝဲကမ်းတွင် ဘူးသီးတောင်နှင့်တည့်တည့် နန်းရာကုန်းရွာကို မြင်ရပြီးနောက် လက်ျာဘက်ကမ်း သင်္ဘောဆိပ်တံတားမှ ကျွန်ုပ်တို့မိသားစု တက်ကြရလေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ မှာ ထိုနေ့မှစ၍ ဘူးသီးတောင်သားများအဖြစ် ခံယူလိုက်ကြသကဲ့သို့ ယနေ့တိုင် ကျွန်ုပ်တစ်ဦးတည်း ကျန်ရှိနေသေးသည်။

မိဘနှစ်ပါးနှင့် နှမနှစ်ယောက်မှာ ကွယ်လွန်ကြလေပြီ။ ယနေ့ ကျွန်ုပ်၏စိတ်တွင်ဖြစ်နေသည်မှာ မိဘဟူသော မိမိထံက အကြီးနှစ်ဦးလည်း ကွယ်လွန်လျက် နှမနှင့်ညီငယ် မိမိထံကအငယ် နှစ်ဦးလည်း ကွယ်လွန်လျက် အလယ်တွင် ကျွန်ုပ်သည် ဤဘူးသီးတောင်တွင် ကျန်နေခြင်းမှာ ဤစာစောင်ကို ရေးရန်တာဝန်ချမှတ်၍ ထားခဲ့ခြင်းလေလော၊ ဟုပင်ဖြစ် ပါသည်။ ထိုစဉ်က အစိုးရအမှုထမ်းမိသားစုအဖြစ် ရွှေ့ပြောင်းစေခဲ့လေသော်လည်း ကျွန်ုပ်တို့မိသားစုကား ၁၉၀၅ခုနှစ်မှ ယနေ့တိုင် ဘယ်နေရာကိုမျှ ရွှေ့ပြောင်းခြင်းမရှိပဲ ဘူးသီးတောင်တွင်သာ နေထိုင်လျက် ဘူးသီးတောင်သားအဖြစ် ခံယူခဲ့ကြ လေပြီ။ ကျွန်ုပ်၏ဘခင်မှာ တိုးတက်ပေးသောဘယ်ရာထူးကိုမျှ လက်မခံဘဲ ဘူးသီးတောင်တွင်သာ နေလိုခြင်းတရပ်၊ စိုင်းတင်တစ်နယ်လုံးကို တစ်ဦးတည်းထိန်းသိမ်းနိုင်ခြင်းတစ်ရပ်ကြောင့် ရွှေ့ပြောင်းခြင်းမပြုဘဲထားလျက် အမှုထမ်းသက် ၂၈နှစ်တွင် အငြိမ်းစားယူခါ လယ်သမားသားပြီပြီ မိမိဝယ်ယူထားသော လယ်ကလေးတကာနှင့် သာယာနေသူဖြစ်သည်။ ယနေ့ ကျွန်ုပ်တို့ ဘူးသီးတောင်သားအဖြစ် ခံယူသည်မှာ ၆၇နှစ်ရှိခဲ့ပြီ။ ဤ၆၇နှစ်အတွင်း မေယုမြေ၏အရေးကြီးသောဒေသဖြစ် သည့် ဤဒေသ၌ အတွေ့အကြုံဟူသရွေ့ကို ဤစာစောင်နှင့် သက်ဆိုင်သမျှ တင်ပြသွားပါအံ့။

နောက်တစ်နေ့နံနက်

ကျွန်ုပ်တို့ရောက်သောညကုန်လွန်၍ နံနက်လင်းလျှင် ကျွန်ုပ်၏ဘခင်သည် ဈေးခြင်းကိုကိုင်ခါ ကျွန်ုပ်ကိုပါ ခေါ်ယူလျက် ဈေးဝယ်ရန် ထွက်ခဲ့၏။ ဈေးဟူ၍မရှိသေး။ ဘူးသီးတောင် မောင်တောလမ်းမကြီး၏ လမ်းဆုံမြို့လယ်တစ်နေရာ တွင် ငါးအနည်းငယ်နှင့် ဟင်းသီးဟင်းရွက်များ ရောင်းနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ငါးရောင်းသူများမှာ ဟိန္ဒူဇာတ်ညွှတ်ငါးမျိုး များသာ ဖြစ်ကြလေသည်။ လမ်းတစ်ဘက်တစ်ချက်၌ အိမ်အနည်းငယ်ရှိလေသည်။ ထိုလမ်းသည် သင်္ဘောဆိပ်မှတက် လာသောလမ်းဖြစ်လေသည်။ သင်္ဘောဆိပ်မှတက်လာသောလမ်းတွင် ကုလား (မွတ်ဆလင်)ထမင်းဆိုင်တစ်ဆိုင် မရမာကြီး ခေါ် ဘရူဝါမျိုး ဗုဒ္ဓဘာသာကုလားထမင်းဆိုင်တစ်ဆိုင်ကို ဆိုင်နှင့်တစ်တန်းတည်းပင် မွတ်ဆလင်ကုလား ဟင်းသီးဟင်းရွက် ရောင်းသောဆိုင်တစ်ဆိုင်၊ လမ်းဆုံ၌ ပထမဆုံး သူကြီးလုပ်သွားသော အနော်ရာလီ၏အိမ်ငယ်၊ ထိုအချိန်တွင် ထိုပုဂ္ဂိုလ်မှာ သူကြီးမဖြစ်သေး။ ကွမ်း၊ ကွမ်းသီး၊ ငှက်ပျောသီးများ ရောင်းချနေသည်။ သူသည် လှေကြီး၏ပဲ့ကိုင်ဆလင်တစ်ဦးလည်း ဖြစ်သည်။ ၎င်းအား အမည်ရင်းကို ထုတ်မခေါ်ဘဲ ဆရမ်း(သစ်ရင်း)ဟုသာ ခေါ်ကြလေသည်။ သူ၏ဆိုင်ကလေးကိုလည်း သစ်ရင်း(ဆရမ်း)ဆိုင်ဟု ခေါ်ကြလေသည်။ သူသည် မွတ်ဆလင်တစ်ဦးဖြစ်သည်။ အနော်ရာလီသည် လိမ္မာပါးနပ်၍ ရခိုင်နှင့် ရခိုင်အရာရှိများထံ အညွှန်ခံကာ ပေါင်းသင်းလေသဖြင့် သူ့အား အရာရှိပိုင်းမှ အရေးပေးလေသည်။

တဖန် ဘာသာက သမိုင်းလံကြွတ်ကို ထုတ်ဘော်ပြန်သည်မှာ စန္ဒဝိဇယနိမိန်းပြီးသော သောင်းကြမ်းသူ မွတ်ဆလင် များကို စစ်တွေကျွန်း၊ ရမ်းဗြဲကျွန်း၊ သံတွဲများသို့ပို့သည့်အပြင် ရခိုင်ပြည် အနောက်မြောက်ဒေသ ဘူးသီးတောင်၊ မောင်တော ရသေ့တောင်၊ ကျောက်တော်၊ မင်းပြားတို့သို့ ပို့သေးသည်ဟုဆိုပြန်ခြင်း၊ မည်မျှရယ်စရာကောင်းပါသလဲ။ ဤသည်လည်း ကမန်တစ်စုသာ ရှုဂျာနော့လိုက်မဟုတ်၊ ကျန်နေရာတကာ ရှိသမျှသော မွတ်ဆလင်များကို ရှုဂျာနော့လိုက်လုပ်ခြင်းဖြစ် ပေသည်။

ဘာသာကို မေးပါရစေ။ ဘူးသီးတောင်၊ မောင်တော၊ မင်းပြား၊ ကျောက်တော်၊ ရသေ့တောင်များတွင် ရှေးက မွတ်ဆလင်များနေထိုင်သော ရွာများရှိပါသေးသလား၊ ဘယ်လိုအမည်ပေးသလဲ၊ ဘယ်အချိန်က စသလဲကို သိပါ၏လား။

လောက၌ရေးသမျှကိုယုံလျှင် ကမ္ဘာကြီး ပြိုကွဲသွားစရာမဟုတ်ပါလား။ သမိုင်းပါမောက္ခ၊ သမိုင်းပါရဂူများ သမိုင်း သုတေသီများ လောက၌ ထင်ရှားရှိပါသည်ကို သတိထားသင့်သည်။ ထင်တိုင်းမရေးပါနှင့်ဟု မေတ္တာရပ်ခံချင်ပါသည်။

ဘာသာစကားအတိုင်း စန္ဒဝိဇယက စစ်တွေအစ တစ်ပြည်လုံးသို့ ရှုဂျာနော့လိုက် မွတ်ဆလင်သောင်းကြမ်းသူများကို ပို့လိုက်သည်ထားပါဦး။ ထိုသို့အပို့ခံရသူတို့အထဲတွင် စစ်တကောင်းနွယ်ဝင်ဘွား မွတ်ဆလင်များမပါဟု တထစ်ကျ ကျွန်ုပ်

ဘယ်သမိုင်းကမျှ ဘူသီးတောင်၊ မောင်တော၊ ကျောက်တော်၊ မင်းပြား၊ သံတွဲတို့သို့ ပို့သည်ဟုလည်း မဆိုသည်ကို သတိပြုစေလိုပါသည်။ ဤကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ ထပ်မံရေးသားရန် မလိုဟုထင်သည်။ ယခင်မောင်သော်စာတမ်းကို ဖြေရှင်းရာ၌ စုံစုံလင်လင်ဖော်ပြခဲ့လေပြီ။

မဂိုမှဆင်းသက်လာသော၊ ရခိုင်စကားပြောပြီး၊ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုကို လက်ခံ၍ ရခိုင်နှင့်ခွဲမရ၊ ရခိုင်ခေါ်ရမည်လောက်ပင် ရှိနေပြီဖြစ်သော ကမန်များကဲ့သို့ စစ်တကောင်းယဉ်ကျေးမှုအပြည့်အဝဖြင့် ရခိုင်စကားနားမလည်၊ ရခိုင်စကားမပြောတတ်၊ ဗမာစကားနှင့်မူးဝေသည်ဖြစ်သော ဤအမျိုးသားတစ်စုအား အတင်းသွတ်သွင်းလျှင် အလွန်ရယ်စရာကောင်းနေလိမ့်မည်။ ကမန်များက လက်ခံပါမည်လားဟူသည်လည်း ပြဿနာတစ်ရပ်ပင်။ စစ်တကောင်းသား ကမန်ဟူ၍ ကမန်တစ်မျိုးမရှိပေ။

မောင်သော်နှင့် ဘဿာနှစ်ဦးလုံးအတွက် ရှုဂျာကိစ္စကို ထပ်မံ၍ အနည်းငယ်ရှင်းပြပါအုံးမည်။ ရှုဂျာသည် ၁၆၆၀ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်ပြည်သို့ စစ်တကောင်းဘုရင်ခံမှတစ်ဆင့် ခိုလှုံခွင့်တောင်းခံခဲ့လေသည်။ ရခိုင်ဘုရင်က လိုက်လျောခွင့်ပြုခဲ့လှုံခွင့် ပေးသဖြင့် ပေါ်တူဂီရေယာဉ်နှင့် သူတို့မိသားစုနှင့် နောက်ပါလူများကို ဆောင်ယူခဲ့လေသည်။ နေပြည်တော်ဖြစ်သော မြောက်ဦးမြို့တော်တွင် ယခုမောင်သာကုန်း ယခင် မင်းသားကုန်း၌ နေထိုင်ခွင့်ပြုခဲ့လေသည်။ ကုလားအုပ် ၆စီးသို့မဟုတ် ၈စီးတိုက်ခန့်သော ရွှေငွေကျောက်မျက်ရတနာများပါသည်။ စကကြာသော်လည်း ကတိအတိုင်း ရခိုင်ဘုရင်က မကြာမြို့သို့ ပို့မပေး။ သွားရန်သင်္ဘောထုတ်မပေး။ သမီးကိုတောင်းသည်။ စကရာဇ်သွေးဖြစ်သောကြောင့် မခံချင်၍ တော်လှန်ရန်ဆုံးဖြတ် သည့်သူမှာ နောက်ပါ ၂၀၀ခန့်ရှိသည်။ မြို့ပေါ်ရှိ မဟာမေဒင်ဘာသာဝင်များကို သိမ်းသွင်းနိုင်မည်။ အင်ဒိုချိုင်းနားထီးနန်းကို လူအနည်းငယ်ဖြင့် တော်လှန်နိုင်ခဲ့သည့်နည်းတူ သူ့မှာချက်ကောင်းရှိပေမည်ဟု ဆုံးဖြတ်ကြောင်း စသည်တို့ကို ဟာဘီသမိုင်း တွင် ပြထားပေသည်။

သူ၏နောက်လိုက်မည်မျှရှိသည်ကို စဉ်းစားသင့်ပြီ။ သူ့မှာ စည်းရုံးနိုင်မည့် လူအနည်းငယ်ဖြင့် ချက်ကောင်းတွင် လုပ်ကြံလိုကြောင်း ထင်ရှားနေပြီ။

တဖန် ရခိုင်ဘုရင်နှင့် ရခိုင်လူမျိုးများကို စော်ကားသောစကားများကိုသာ ရေးပြန်သည်။ ရေးပုံမှာ တိုင်းပြေးပြည်ပြေး မင်းသားရှာရှုဂျာ၏ ဘဏ္ဍာမျှလောက်ကို ရခိုင်ဘုရင် မမြင်ဘူးလေဟန် ရေးထားသည်။ ဤအရေးအသားသည် ရခိုင်ဘုရင်နှင့် တကွ တပြည်လုံးကိုစော်ကားရာရောက်သည်။ ဘယ်ရာဇဝင်မှာမျှ ရခိုင်ဘုရင် မမြင်ဘူးဟုမဆို။ ဤမျှလောက်ဘဏ္ဍာကို နိုင်ငံတော်ကြီးတစ်ခုလုံး ယခု အရှေ့ပါကိစ္စတန်ခေါ် ဘင်္ဂါ (၁၂)မြို့ (၀၁) ဘင်္ဂလား ၁၂မြို့ကို အုပ်ချုပ်သောဘုရင်တစ်ပါးက မမြင်ဘူး ဖြစ်နိုင်မည်လား။ ရခိုင်ဘုရင်အနေဖြင့် ဂရုစိုက်လောက်သော ဘဏ္ဍာမဟုတ်ချေ။

ထိုအချိန်သည် ရခိုင်ဘုရင်တန်ခိုးကြီးနေသောအချိန် ဖြစ်ပေသည်။ နိုင်ငံခြားသားများနှင့်ဆက်သွယ်၍ ကူးသန်း ရောင်းဝယ်မှုဖြင့် ရခိုင်ပြည် ဝပြောသာယာနေသည်။ ဘုရင်မှာလည်း အခြားနိုင်ငံများကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူရာ၌ပါသော အဘိုးမပြတ်နိုင်သည့် ပစ္စည်းများစွာ ရှိပေသည်။ ရခိုင်ဘုရင်၏ကြွယ်ဝပုံကို ပေါ်တူဂီဘုန်းကြီးမန်နရစ် ဖော်ပြခဲ့သော သူ့မျက်စေ့ အမြင်တစ်ခုဖြင့်သာ ရှင်းလင်းပြပါမည်။

မန်နရစ်အား ဘုရင်ကပြသသော ဘဏ္ဍာများအနက် ဟံသာဝတီကို တိုက်ခိုက်စဉ်က သိမ်းယူခဲ့သော ပတ္တမြား နားဇောင်း တရံပင်လျှင် အဘိုးမပြတ်နိုင်ချေ။ အခြားပစ္စည်းအသုံးအဆောင်များစွာ ရှိသေးသည်။ နန်းတွင်း အသုံးအဆောင် အားလုံးကို ရွှေဖြင့်လုပ်ထားသည်။

ရွှေရေးဆောင်အကြောင်း။ (မန်နရစ်အဆို) ရခိုင်ဘုရင်နန်းတော်ရှိ ရွှေရေးဆောင်မှာငယ်သောအဆောင်မဟုတ်။ ထိုမှကျယ်ဝန်းသောအခန်းကို ရွှေအပြားပြု၍ ကပ်ထားသည်ကို ရွှေရေးဆောင်အတွက် ရွှေမည်မျှကုန်မည် ခန့်မှန်းကြည့်ပါ။ ထို့အပြင် မျက်နှာကြက်တစ်ပြင်လုံးတွင်လည်း ရွှေစက္ကူအတွန်းများ၊ ရွှေသားကိုပုံသွန်း၍ ဖရဲသီး၊ ဘူးသီး၊ ဖရုံသီးများ၊ အနွယ် အပင်အရွက်များ၊ အစုံအလင်ဖြင့်လုပ်ထားသည်ကို မဂိုဘုရင်များ ညီလာခံ၌ စပျစ်နွယ်ကို အလှပြင်သကဲ့သို့ ရွှေဘူးပင်၊ ရွှေဖရုံပင်တို့ဖြင့် အလှပြင်ထားလေသည်။ ထိုအခန်းဆောင်တွင် လူ၏အရွယ်ပမာဏရှိသော ရွှေသားစစ်စစ်ကို လက်နှစ်လုံး ခန့်အထူ သွန်းလုပ်ထားသည့် ရွှေရုပ်ထုနှစ်ရုပ်ရှိလေသည်။ ၎င်းရွှေရုပ်တို့၏ ဝတ်စားတန်ဆာတို့တွင် ကြီးပေလှပေဟူသော အဘိုးတန်ကျောက်မျက်ရတနာများ သွင်နှစ်ချယ်ထားကြသည်။ ထိုရွှေရေးဆောင်၏တဘက်က အခန်းထဲရှိ ရွှေစားပွဲပေါ်တွင် ခြူးနွယ်ခြူးပန်းများနှင့် ကျောက်မျက်ရတနာစီချယ်ထားသော ရွှေကြပ်တစ်လုံးရှိလေသည်။ ထိုကြပ်တွင် ရတနာနားဇောင်း များရှိလေသည်။ ကျွန်ုပ်မှာ (မန်နရစ်)အရှေ့ဘက်တိုင်းပြည်များမှ အဖိုးထိုက် အဖိုးတန် ရတနာအမျိုးမျိုးကို တွေ့ဘူးပေပြီ။ သို့သော်လည်း ကျွန်ုပ်အား ထိုရတနာကြပ်ကို ဖွင့်လှစ်ပြသောအခါ အရောင်အမျိုးမျိုးထွက်၍ တလက်လက်ဖြစ်နေသော ကျောက်မျက်ရတနာနားဇောင်းတို့မှာ မျက်စိကြိမ်းလောက်အောင် တောက်ပနေသဖြင့် ကျွန်ုပ်မှာ စက်ကွင်းမိသောသူသကဲ့သို့

ကြက်သေသေပြီး ခေတ္တပိုင်နေမိပါသည်။

၎င်းတို့အနက် နားငှောင်းတစ်ရံမှာ အလွန်ကောင်းသောပတ္တမြားကျောက်ကို ထုချွန်ပုံလုပ်ထားသဖြင့် လက်သန်းလောက်ရှည်လျားပြီး အရင်းဘက်က ကြက်တညင်စူးလောက် အလုံးရှိပေသည်။ ထိုကဲ့သို့ အဖိုးတန်ကျောက်မျက်ရတနာများအပြင် မင်းမြောက်တန်ဆာတို့မှအပဖြစ်သော ရွှေရေတကောင်း၊ ရွှေမြူတာများစွာတို့တွင်လည်း ကျောက်မျက်ရတနာတို့အပြည့် ရှိသေးသည်။ ဟု ဘုရင်နန်းတော် တစ်ဝတ်တဒေသကို ချီးကျူးရေးထားရာ၌ ဖော်ပြသောရွှေကျောက်မျက်ရတနာများပင် မည်မျှများပြားသည်ကို သိလောက်ပေပြီ။ ဘုရင်နန်းတော်တစ်ခုလုံးနှင့် ဘုရင့်ဘဏ္ဍာအားလုံးကို ဖော်ပြရသော် ပြောမကုန်အောင်ရှိမည်ပင်။ ရှုဂျာ၏ကုလားအုပ် ၆စီး၊ ဂူစီးဖြင့် ထိုတစ်ဝတ်တဒေသ ရွှေကျောက်မျက်ရတနာများကို တင်ဆောင်နိုင်ပါမည်လော။ လူ၏အရွယ်ပမာဏရှိသော ရွှေရုပ်နှစ်ခုပင်လျှင် ရှုဂျာ၏ဘဏ္ဍာထက် များနေပြီမဟုတ်ပါလား။ ထိုတိုင်ပြေးပြည်ပြေးမင်းသား ရှုဂျာ၏ပြေးရင်းလွှားရင်း ဆောင်ခဲ့သော ဘဏ္ဍာနှင့် နှိုင်းယှဉ်နိုင်ပါသလား။ နှိုင်းယှဉ်သင့်ပါသလား။

မေးပါရစေ၊ ရှုဂျာဘင်္ဂလားပြည်မှ ပြေးလာစဉ် ကုလားအုပ်များ ယူလာပါသလား။ ရွှေငွေကျောက်မျက်ရတနာများကို ကုလားအုပ်ဖြင့် ရခိုင်ပြည်သို့ ဆောင်ယူခဲ့ပါသလား။ မဟုတ်ပါက ကုလားအုပ် ၆စီးမှ ၈စီးတိုက်ဟု ဘဏ္ဍာကို ဘယ်ကဲ့သို့ ခန့်မှန်းနိုင်ပါသနည်း။

ရှုဂျာသည် ဘဏ္ဍာကိုပြိုင်ရန် ရွှေငွေရတနာများဖြင့် လာသည်မဟုတ်။ ရနိုင်သရွေ့ ဘဏ္ဍာများဖြင့် မိမိဆောင်ယူလာနိုင်သော ဘဏ္ဍာကိုယူလျက် အသက်ဘေးလွတ်ရန် ပြေးလာခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဤကဲ့သို့ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး၏ ဘဏ္ဍာကို ရခိုင်ဘုရင်နှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ ဘဏ္ဍာများစွာပါကြောင်း ဖော်ပြခြင်းမှာ ယုတ္တိကင်းသောစကားဖြစ်သည်။ ရေးသေးသမိုင်းဆရာများ ရှိပေမည်။ သို့သော် ပုထုဇော်ဖြစ်သည့်အားလျော်စွာ မဂိုကို မြောက်ချင်စိတ်ဖြင့် ရခိုင်ကို နှိမ့်ချကာ ရေးသားခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။ သို့သော် ရခိုင်ဘုရင်ကို ထိုမျှသောဘဏ္ဍာကို မမြင်ဘူးဟု မည်သူမျှမရေး၊ ဘသာတစ်ဦးသာလျှင် ရေးသားပေသည်။ ဤစိတ်စေတနာကိုမွေးမြူလျှင် ဘာသာမှာ ဘယ်လို လူစားဖြစ်ကြောင်း လူအပေါင်းဆုံးဖြတ်သွားပေလိမ့်မည်။

သင်တို့တစ်စုသည် ရခိုင်ပြည်သား ခံလိုလျှင် ရခိုင်တစ်မျိုးလုံးကို နှစ်ပေါင်းများစွာက အနိုင်ခံလာသောလူမျိုးဟု မိမိတို့ကိုယ်ကို မြှင့်တင်၍ ရခိုင်တစ်မျိုးလုံးကို နှိမ့်ချသားခြင်းထက် ဆိုးရွားသောစိတ်ဆန္ဒကား ရှိမည်မဟုတ်ချေ။

ရခိုင်လူမျိုးများသည် ဘင်္ဂလားတစ်ဆယ့်နှစ်မြို့အပါအဝင် ဘင်္ဂလားပြည် အရှေ့ပိုင်းကို နှစ်ပေါင်းနှစ်ရာကျော် အုပ်စိုးလာခဲ့ကြသည်ကိုကား သတိရပါလေ၏လား။

ရှုဂျာ၏ဖြစ်ရပ်အမှန်မှာ ဘဏ္ဍာရေးကြောင့်မဟုတ်ဘဲ၊ ရှုဂျာ၏သမီးကို ဘုရင်စန္ဒသူဓမ္မက တောင်းခံရာမပေး ငြင်းဆန်လိုက်ခြင်းသာလျှင် အကြောင်းရင်းဖြစ်ပေသည်။ ဤကိစ္စဖြစ်မီ ရခိုင်ဘုရင်သည် ရှာရှုဂျာနှင့် မိတ်ကောင်းအနေနှင့် မင်းခမ်းမင်းနားမပျက်စေဘဲ ဆက်ဆံခဲ့လေသည်။ သူ့သမီးကို မပေးလိုကြောင်း ခါးခါးသီးသီးငြင်းဆန်ခြင်းကို မှီ၍ ဆက်ဆံမှုကို ဖြတ်တောက်လိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်း နှစ် ၅၀မြောက် စာစောင်အမှတ် ၂မှ ဒီ၊ ဂျီ၊ အီး၊ ဟောလ်၏ Studies in Dutch Relation with Arakan စာတမ်းကို ဖတ်ကြည့်ပါ။

ရိုဟင်ဂျာ ရာဇဝင်အကျဉ်းချုပ်

၁၉၆၀-ခုနှစ် က ရိုဟင်ဂျာအမျိုးသား ညီညွတ်ရေးအဖွဲ့ချုပ်အမည်ခံ မွတ်ဆလင်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့မှ ရိုဟင်ဂျာရာဇဝင်အကျဉ်းချုပ်ဟု ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။ ကျွန်ုပ်ကောင်းစွာ ဖတ်ကြည့်မိလိုက်သည်။

ထိုရာဇဝင်အမည်ခံ စာစောင်ငယ်၌မည်မျှ ချဲ့ထွင်ရေးသားစေကာမူ အဓိကအကြောင်းရင်းမှာ ယခုလက်ရှိ ဘူးသီးတောင် မောင်တောနယ်များတွင် များစွာနေထိုင်လျက် စစ်တွေခရိုင်ရှိ တခြားမြို့နယ်များသို့လည်း ကူးသွားနေထိုင်ကြသော စစ်တကောင်းယဉ်ကျေးမှုအပြည့်နှင့် စစ်တကောင်းသား စကားပြောနေကြသော မွတ်ဆလင်များသည် ရှေးပဝေသဏီကပင် ရခိုင်ပြည်ရှိ ရိုဟင်ဂျာခေါ် လူတစ်မျိုးဖြစ်ကြောင်း တင်ပြလိုသော စာတမ်းဖြစ်ပေသည်။ ဤလူမျိုးသာ (ရိုဟင်ဂျာဟု လူတစ်မျိုးရှိ၍) ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးဖြစ်ခဲ့သော် စစ်တကောင်းခရိုင်တစ်ခုလုံးသည် ရိုဟင်ဂျာနယ်မြေနှင့် ၎င်းခရိုင်ရှိ ၎င်းတို့နှင့် လူမျိုးတူယဉ်ကျေးမှုတူ စကားတူသော လူမျိုးစုသည် ရိုဟင်ဂျာချည်ဖြစ်နေကြပေလိမ့်မည်ဟု ဆိုနိုင်သည်မဟုတ်ပါလား။

၎င်းတို့စာတမ်းတွင် ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်မြေပုံကို ပြထားရာ မြေပုံရှိကျေးရွာများကို မကြာသေးမီက သူတို့ခေါ်ဝေါ်သောအမည်ရှိသည့် ရွာတစ်ရွာ နှစ်ရွာမှတပါး ကျန်ကျေးရွာအမည်များကို ရှေးဘယ်အစိုးရလည်း အသိအမှတ်မပြုသဖြင့် သူတို့၏ကျေးရွာများ ရှိလေဟန်၊ ဖန်တီးလိုက်ခြင်းမှာ အချိုးနီးဖြစ်နေပါသည်။ ဘာမှယုတ္တိမရှိသော ဤစာတမ်းသည်လည်း မောင်သော်နှင့်ဘသာတို့ ရည်ရွယ်ချက်အတိုင်း နိုင်ငံတော်၏အဆီအနှစ်ကို ခံစားရန် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုထဲတွင် သွတ်သွင်းချင်သောဆန္ဒပြင်းပြသဖြင့် ကြံဖန်ရေးသားနေကြသည်မှာ ထင်ရှားပေသည်။

ကျွန်ုပ်သည် မွတ်ဆလင်များ၏ တရားသဖြင့် ရအပ်သောအခွင့်အရေး အကျိုးစီးပွားပျက်စီးစေလိုသော စေတနာ

မထားသည်ကို တာဝန်ယူပါသည်။ သို့သော် နိုင်ငံတော်သား တစ်ဦးဖြစ်ရန် တိုင်းရင်းသားတစ်ဦးဖြစ်ရန် သမိုင်းစာစောင်ဖြင့် ညှိနှိုင်း၍ ကမ္ဘာပေါ်ရှိ တိုင်းပြည်အရပ်ရပ်တွင် ကျင့်ဆောင်အပ်သော အလေ့အလာ ဓမ္မတာသဘောတရားကိုပါ ထည့်သွင်း ကာ စဉ်းစားလျက် ဥပဒေပြုထားကြရသည်ဖြစ်၍ ဤမည်သော စာတမ်းဆောင်းပါး ရေးသားခြင်းမှာ အကျိုးမရှိ ဥပဒေအကျိုး ဝင်လျှင် နိုင်ငံတော်သား တိုင်းရင်းသား ဖြစ်ပေပြီ။

ဘသာစသော ခေတ်ပေါ်ပညာတတ်ကလေးတစ်စု သိပြီးဖြစ်သောသမိုင်းအစောင်ချစာကို တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်သော ခေါင်းဆောင်ကြီးများ သိပြီးဖတ်ဘူး လေ့လာဘူးပြီး ဖြစ်ပေမည်ကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပေသည်။ သူတစ်ပါးအား ယာယီလှည့်စားနိုင်ခဲ့သော်လည်း မိမိကိုယ်ကိုမူကား မိမိမလှည့်စားနိုင်ခဲ့ချေ။ မိမိသည် မည်သူဖြစ်၍ မည်မျှသိကျွမ်းသည်၊ မည်သို့ အသိတရားနှင့်ပြည့်စုံသည် မိမိဟောပြောမှုသည် မှန်သည်မမှန်သည်ကို မိမိအသိဆုံးဖြစ်၍ ကျွန်ုပ်တို့ကထုတ်ဖော် ရန်မလိုပေ။

ဤရိုဟင်ဂျာ ရာဇဝင်အကျဉ်းချုပ်ကို ဘယ်ရာဇဝင် ဘယ်သမိုင်းမှ ကောက်နှုတ်ရေးသားသည်ဟု မသိရပါ။ ကျွန်ုပ် လည်း ငယ်စဉ်ကပင် ကျောင်းတွင်သာ သင်ဘူးခဲ့သည်မဟုတ်။ ကျောင်းမှထွက်ပြီးနောက်လည်း သမိုင်းကိုလေ့လာဘူးပါ၏။ ရိုဟင်ဂျာရာဇဝင်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ရိုဟင်ဂျာကဏ္ဍပါသော မြန်မာ့သမိုင်း ရခိုင်သမိုင်း ဘယ်သမိုင်းမျှ မတွေ့ဘူးသည် အမှန်ဖြစ်ပါသည်။

၁၈၇၉ခုနှစ်တွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသည်မှာ တရားဝင်အခြေချနေထိုင်ခွင့်ရှိသော ဘင်္ဂလားနယ်မှ ဝင်လာသူ၏ အများဆုံးအရေအတွက်မှာ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများနှင့် စစ်ဖြစ်ချိန်တွင် ရခိုင်နှင့်ဗမာများ ဘမ်းဆီးယူခဲ့သည့်ကျွန်ုပ်များ၏ အဆက် အနွယ်များသာ ဖြစ်ကြောင်း၊ စစ်တွေဂဇက်တီးယားတွင်ဆိုထားသည်။ သို့ဖြစ်၍ ၎င်းတို့၏ ရိုဟင်ဂျာရာဇဝင်ရေးထားသော ထိပ်ဆုံးမှစာလုံးသေးမှအစပြု၍ ဖြေရှင်းရတော့မည်။

ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးတို့သည် အိန္ဒိယသားလည်းမဟုတ်၊ ပါကစ္စတန်သားလည်း မဟုတ်ဟု ဗမာတိုင်းရင်းသားဆာလောင် ၍ ယောင်ယောင်မှားမှား ရေးသားခြင်းဖြစ်ပေသည်။ ဗမာသမိုင်း (မြန်မာရာဇဝင်) အရပ်ရပ်မှာလည်းကောင်း၊ ရခိုင်ပြည် ရာဇဝင်အရပ်ရပ်မှာလည်းကောင်း၊ တိုင်းရင်းသားများကို ဖော်ထုတ်ရာ၌ ဤရိုဟင်ဂျာလူမျိုးကို ကျွန်ုပ်မတွေ့ဖူးသေးချေ။

သို့သော် ရှိသရွေ့မူဆလင်အားလုံးကို ချုံ၍ နိုင်ငံတော်သားမဟုတ်ဟု ကျွန်ုပ်မဆိုလိုပါ။ ဤကိစ္စအတွက် ဥပဒေရှိပြီး ဖြစ်၍ ဘာမျှထိခိုက်စရာမဟုတ်ချေ။

ကျွန်ုပ်ရေးလိုသည်မှာ ရိုဟင်ဂျာဟူသောအမည်ဖြင့် ထင်ရှားသောလူမျိုးတစ်စု ဘယ်အချိန်ကမျှ မရှိခဲ့ဘူးခြင်း နှင့်သာ သက်ဆိုင်ပါသည်။ မွတ်ဆလင်များ ဆင်းသက်လာပုံကို ရေးသားထားသော ကဏ္ဍသည် ရိုဟင်ဂျာဟူသော လူတမျိုး ရခိုင်ပြည် တွင် ရှိဘူးသည်ဟုဖော်ပြရန် ပဌမအာရပ်ကုန်သင်္ဘောပျက်၍ အာရပ်တို့ကို ဝေသာလီသို့ပို့ကြောင်းများကို ဖော်ပြသည်။ နောက်အာရပ်တို့ တိုင်းရင်းသားအမျိုးသမီးများနှင့် ဆက်ဆံကြကြောင်း စသည်ဖြင့် အာရပ်များကို ရခိုင်သို့ ထိုစာတမ်းဖြင့် ဦးစွာပို့ခဲ့သည်။

တဖန် ပထန်များတို့ကို ပို့ပြန်သည်။ ထိုနောက် အာရပ်အနွယ်များနှင့် ပထန်တို့ကို ဆက်ဆံပေါင်းသင်းစေပြန်သည်။ ထိုလူမျိုးမှ ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သည်ဟု အသင့်အတင့်ဖော်ပြခဲ့သည်။ ကျွန်ုပ်တစ်သက်တွင် ဤအမျိုးသားတစ်စုကဲ့သို့ မိမိတို့အနွယ်ကို စော်ကားလျက် မိမိတို့ကို အာရပ်ရခိုင်ပထန်သုံးဦးစပ်ဖြစ်စေအောင် ဖန်တီးလာခဲ့သော သူများကို မတွေ့ဘူး ပေ။ မိမိတို့အနွယ်သည် မြစ်တစ်ဘက်တွင် တိုင်းကြီးပြည်ကြီးဖြင့် ရှိနေစဉ် ထိုအနွယ်မဟုတ်ပါဟု မိမိတို့အမျိုးအနွယ်ကို ဖျက်စီးဖျောက်ကွယ်ကာ လူပေါင်းစုံ ပဋိသန္ဓေမှ ပေါက်ပွားသလို ရေးဝဲခြင်းမှာ မည်မျှစိတ်ဓာတ် ညံ့ဖျင်းသောသူများပေတည်း။

ထိုသို့ အာရပ်နှင့် ပထန်မှဆင်းသက်လာသော ရိုဟင်ဂျာဟူ၍ မရှိသည့်ပြင် ရိုဟင်ဂျာဟူသောဝေါဟာရပင်လျှင် မကြာမီက ပေါ်လာခြင်းဖြစ်ကြောင်း ပထန်အနွယ်မဟုတ်ကြောင်းများကို ရှင်းပြခဲ့ပါမည်။ နိဒါန်းဆုံးလျှင် ကိုယ်တွေ့မေယုမြေ နှင့် ရိုဟင်ဂျာတွင်လည်း ဤမည်သော ရိုဟင်ဂျာဘယ်မှာ ဘယ်သို့ဟု တွေ့ရပေမည်။

အာရပ်

သင်္ဘောပျက်သောအာရပ်တို့ကို ရခိုင်ပြည်တွင်းသို့ ပို့ကြောင်းများကိုမူ တွေ့ဘူးပါသည်။ ဝေသာလီသို့ဟု ဘယ်သမိုင်း ကမှမဆိုစေကာမူလည်း သူတို့ဆိုလိုသောလူများ မဟုတ်နိုင်ချေ။

ဤကိစ္စ၌ ဝေသာလီထီးနန်း စတင်အုပ်ချုပ်သည်ကစ၍ ရှင်းရန်မလိုချေ။ ရိုဟင်ဂျာကိစ္စပြီးလျှင် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ရှင်းလင်းခြင်းသည် အကျိုးမများချေ။ ရိုဟင်ဂျာပြဿနာသာလျှင် ပဓာနဖြစ်သည်။ လက်တွေ့သာဓကနှင့် ရှင်းပါအံ့။

အာရပ်တို့သည် သက္ကရာဇ် ၇၈၈မှစ၍ ရခိုင်ပြည်တွင် ရခိုင်အမျိုးသမီးများနှင့် ဆက်ဆံလာသည်ဆိုလျှင် ခိုလှုံလာ သော မဂိုနှင့် နှိုင်းစာလျှင် နှစ်ပေါင်း ၉၀၀နီးနီး မဂိုများထက်ဦးစွာ ရောက်နှင့်ရုံမက တိုင်းရင်းအမျိုးသမီးများနှင့် ဆက်ဆံ

ပေါင်းသင်းခဲ့ကြလေသည်။ သို့သော် ကမန်ဟုခေါ်ဆိုလာသော မဂိုများမှာ ဆင်းသက်လာသူတို့မှာ ရခိုင်နှင့်မခြား အပြောအဆို ယဉ်ကျေးမှုအားလုံးဟူ၍ ရခိုင်စကားပင်လျှင် သူတို့၏ စကားဖြစ်နေတော့ပြီ။ ကိုးကွယ်ရာဘာသာလွဲလျှင် အားလုံးမှာ ရခိုင်နှင့် ခွဲခြားမရနိုင်ချေ။ ဘာသာကိုချစ်၍ ဘာသာ၌ စွဲမြဲကျန်ရစ်ခဲ့လေသည်။

ပထန်အာရပ်နှင့် ရခိုင်ပါပေါင်းစပ်၍ နှစ်ပေါင်း ၉၀၀နီးနီး ဦးစွာရခိုင်၌နေသည်ဟု ဝန်ခံသောရိုဟင်ဂျာဟု ကင်မွန်း တပ်ထားသည့်မိတ်ဆွေတို့ကား ယနေ့တိုင် ရခိုင်စကားမတတ်၊ ရခိုင်လိုမဝတ်၊ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုနှင့်မအပ်စပ်။ အကယ်၍မိမိ တို့ အာရပ်စကား ဝါ ပထန်စကားကို မပျောက်ပျက်အောင် ထိန်းသိမ်းထားရသည်ဆိုစေကာမူ ရခိုင်စကားကိုတတ်၍ ရခိုင်လို ဝတ်နေကြမည်မှာ ငြင်းမရနိုင်သောအချက်ဖြစ်ပေသည်။ ပထန်နှင့်အာရပ်တို့ ရခိုင်နှင့်စပ်သော ရိုဟင်ဂျာကား စစ်တကောင်း ခရိုင်၌ ပြောသောစကားမျိုးနှင့် စစ်တကောင်းဝတ်စားဆင်ယင်မှုမှ မလွတ်ကင်းသေးပါတကား။

သင်္ဘောပျက်၍ ပြည်တွင်းသို့တင်ပို့ခဲ့ရသော မွတ်ဆလင်များမှာ ယခုအခါ ရခိုင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားဆင်ယင်ကာ ရခိုင်(ဗမာ)စကားပြောနေကြသော သံတွဲမြို့ရှိ မွတ်ဆလင်များသာ ဖြစ်နိုင်ဘွယ်ရာရှိပေသည်။ သင်္ဘောပျက်ရာနှင့် ဝေသာလီမှာ အလှမ်းကွာဝေးစွာရှိ၍ သံတွဲနှင့်မူကား အချိန်နီးကပ်နေသည်မဟုတ်ပါလား။

သို့ဖြစ်၍ သင်တို့ပြုသော ရိုဟင်ဂျာကို သံတွဲသို့ ရွှေ့ပြောင်းပြင်ဆင်လိုက်ရလျှင် ကောင်းပေမည်ထင်၏။

ဤကား အာရပ်ဝင်ရောက်မှုကို နောက်ခံကားထား၍ ဆင်လိုက်သော ရိုဟင်ဂျာဇာတ်ထုတ်၏ရှင်းလင်းချက်။

နောင်နရမိတ်လှကိုပြု၍ ပထန်များ ဝင်ရောက်ပုံကို ရေးသားထားပြန်သည်။ ဤကိစ္စကို မရှင်းမီပြောပါရစေ။ မွတ်ဆလင်မိတ်ဆွေတို့ရေးသမျှ ချဲ့ထွင်ရေးသားခဲ့သည်ချည်း ဟုတ်ပါ၏လား။

ရခိုင်သည် ယခု ပါကစ္စတန်ခေါ် အရှေ့ဘင်္ဂလားပြည်ကို နှစ်ပေါင်း ၂၀၀ကျော်အုပ်စိုး၍ မွတ်ဆလင်များ လက်ထောက်ဖြစ်ခဲ့သည်ကိုမူကား မရေးခဲ့ပါတကား။ ရခိုင်၏တန်ခိုးအာဏာစက်အောက်၌ နေရုံမက ကျွန်အရောင်းခံခဲ့ရ သည်လည်းရှိကြောင်း မိတ်ဆွေတို့သမိုင်းစာအုပ်၌ မတွေ့ဘူးပါလေလား။ မိတ်ဆွေတို့သည် ရခိုင်ပြည်ကြီးကျယ်ခြင်း၊ ရခိုင်ပြည် ဘုရင်တန်ခိုးရှိခြင်း၊ ရခိုင်လူမျိုးများ၏ ဖော်ရွေခြင်းကို မရေးဝံ့လက်တွန့်နေသည်မှာ ရခိုင်အား မလိုလား ရခိုင်နှင့်မနေလို၊ ရခိုင်ကိုမုန်းတီးကြောင်းများကြောင့် ဟု ထင်ထင်ရှားရှားထုတ်ဖော်နေသည် မဟုတ်ပါလား။

နရမိတ်လှကိုမိမိ၍ မွတ်ဆလင်၏ဩဇာဖြစ်ပုံကို အချို့ဘုရင်တို့၏ဘွဲ့မှာ မွတ်ဆလင်ဘွဲ့ဖြစ်နေ၍ ဒဂီးသွန်းလုပ်ရာတွင် ပါရှင်းစာဖြင့် သွန်းလုပ်ခြင်းများကို တင်ပြထားရာ ထိုစာတမ်းနှစ်ရပ်ကိုပင် ဦးစွာရှင်းပါအံ့။

ပထန်အဆက်အနွယ် ရိုဟင်ဂျာဖြစ်လာပုံကို တင်ပြရာ၌ လိုရင်းအဓိပ္ပါယ် မသက်ရောက်နိုင်သောစကားများဖြင့် ပြထားသည်။ ပြဟန်မှာ နရမိတ်လှသည် မွတ်ဆလင်ဘုရင်၏ဩဇာဖြစ်ကြောင်းကိုသာ ရေးထားရာ ခုတ်ရာတခြား ရှုရာတခြား မဟုတ်ပါလား။

ဘယ်ကဲ့သို့အဆက်နွယ်၍ ဘယ်သူများအဆက်မှ ဖြစ်လာကြောင်း တိကျပြတ်သားသော သမိုင်းအထောက်အထား မပြနိုင်ခဲ့ချေ။

နရမိတ်လှ၏နောက်လိုက်များ ဆန်ဒီခန်ဗလီဆောက်လုပ်ခြင်းကို မငြင်းလိုပေ။ ဗလီဆောက်ရခြင်းသည် ပထန်များစွာ ရှိ၍ဟု အကြောင်းပြခဲ့ပေသည်။ ပထန်များ၍ဗလီဆောက်ခဲ့သည်ဟု အကြောင်းပြလျှင် ဒိုင်းကျီဘက်တွင် ခရစ်ယာန်ဘုရားရှိ ခိုးကျောင်းဆောက်ခဲ့ခြင်းမှာ ရခိုင်ပြည်၌ ဥရောပတိုက်သားများစွာရှိ၍ဟုဆိုရမည်လား။ သူတို့က ဝလီခန်ကြီးမှူးသော စစ်သည်တော်တို့သည် နရမိတ်လှကိုနန်းတင်ရန် ၁၉၄၂ခုနှစ်တွင်ရောက်ကြောင်း နရမိတ်လှမွတ်ဆလင်ဩဇာခံခြင်းမျှကို မှီကာချဲ့၍ အရသာရှိရှိ ရေးသားခဲ့ရာ ပြီးနောက် မင်းဆက်များ၊ မွတ်ဆလင်ဘွဲ့များ ခံယူကြသည်ဟုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပေသည်။ မိတ်ဆွေတို့လိုရင်းမှာ ဘုရင်အားလုံး မွတ်ဆလင်လက်အောက်ခံဖြစ်၍ ရခိုင်ပြည်သည် မွတ်ဆလင်ပြည်ဖြစ်ဟန်၊ မွတ်ဆလင် သခင်များအား ရခိုင်ကျွန်တော်မျိုးများက ရိုသေလေးစားစွာ တိုင်းရင်းသားအကြီးအကဲအဖြစ် လက်ခံရမည်ဟုဆိုလိုက်ရန်ရေး သည်ဟု ယူဆမိပေသည်။ ရှင်းဦးအံ့။ ယခင်လည်း မွတ်ဆလင်များကို နှစ်ပေါင်း ၁၀၀ကျော် ရခိုင်ကအုပ်စိုးခဲ့ခြင်း ရေးပြခဲ့ပေ ပြီ။

ဘွဲ့ယူရုံမျှဖြင့် လက်အောက်ခံနိုင်ဟု မဆိုနိုင်ချေ။ ဘွဲ့ခံယူခြင်းမှာ တပြည်နှင့်ရင်းနီးစွာဆက်ဆံနေကြလျှင် တပြည်၏ ဘုရင် (အစိုးရ)က တပြည်၏ဘုရင်ကို ဖြစ်စေ၊ သမ္မတကိုဖြစ်စေ ဘွဲ့နာမည်တည်းဟူသော လက်ဆောင်များ ပေးအပ်လေ့ ရှိပေသည်။ သားဝေပြရလျှင် မြန်မာနိုင်ငံသမ္မတက ယူဂိုပြည်အာဏာရှင် မာရှယ်တီတိုးအား ဘွဲ့ပေးလိုက်ခြင်းသည် ယူဂိုပြည် သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏လက်အောက်ရောက်ခဲ့ပြီဟု ဆိုနိုင်မည်လား။

မွတ်ဆလင်မင်းသမီးများကို လက်ထပ်ခဲ့၍လည်း ယောက်ခမဘုရင်က မွတ်ဆလင်ဘွဲ့ကို ပေးအပ်ခဲ့သည်လည်း ရှိပေမည်။

မွတ်ဆလင်ဘွဲ့ဖြင့် မွတ်ဆလင်ဩဇာခံမဟုတ်ကြောင်း ပြပေအံ့။ အာလီခန်ဘွဲ့ခံ ရခိုင်ဘုရင်သည် ရာမူးကို သိမ်းယူ

ခဲ့၍ ကလီမားရှားဘွဲ့ခံသော ဘဇောဖြူသည် စစ်တကောင်းကို သိမ်းယူခဲ့ခြင်းများကို ထောက်လျှင် မိတ်ဆွေတို့ စွပ်စွဲခြင်းမဟုတ် နိုင်ဟု သိသင့်ပြီမဟုတ်ပါလား။

ဤသို့ မွတ်ဆလင်တို့နေရာ ဘင်္ဂလားပြည် မြို့ကြီးများကို သိမ်းယူ၍ အရှေ့ဘင်္ဂလားတပြည်လုံးကို အုပ်စိုးခဲ့ခြင်းသည် မွတ်ဆလင်ဘုရင်၏အလိုတော်ကျကို ဦးထိပ်ရွက်ဆင်၍ အမှုထမ်းခြင်းပေလော စဉ်းစားစေလိုပါသည်။

ဤအချက်တစ်ခုဖြင့်ပင်လျှင် ရခိုင်ဘုရင်များသည် ဘွဲ့ကိုယူယူ၊ မွတ်ဆလင်ဘုရင်၏သမီးတော်ကိုပင် လက်ထပ်စေ ကာမူ မွတ်ဆလင်ဘုရင်၏ ဩဇာခံမဟုတ်ကြောင်း သိအပ်ပေပြီ။

တဖန် ရခိုင်ပြည်တွင် လူတစ်မျိုးပိုစေရန် ရိုဟင်ဂျာရာဇဝင်ချုပ်က ဖော်ပြသည်မှာ မဂိုဘုရင်သည် ဘင်္ဂလားပြည် နောက်ဆုံးဘုရင် ဒေါ်အား ဘမ်း၍ ကွပ်မျက်သောကြောင့် ပထန်များရခိုင်သို့ ဝင်ပြေး သည်ဟုဆိုပြန်သည်။ ကျွန်ုပ်တွေ့ဘူးသမျှ ရာဇဝင်များတွင် - ဤအချက်ကို မတွေ့ဘူးပေ။ စစ်ရှုံးသောဘုရင် ကွပ်မျက်ခံရရုံဖြင့် ဘာသာမတူ၊ လူမျိုးမတူသော တိုင်းပြည်တစ်ပြည်သို့ ဝင်ရောက်ခိုလှုံသော လူပေါင်းများစွာရှိသည်မှာ ဖြစ်နိုင်စရာ မဟုတ်ချေ။ ယုတ္တိမရှိ သဘာဝမကျသော မိတ်ဆွေတို့တွေ့ဘူးသော ရာဇဝင်မှာ လန်ကြုတ်သော်လည်း ဖြစ်ရမည်။ သို့မဟုတ် ရခိုင်ပြည်၏ အခြေအနေ ဘာသာ ယဉ်ကျေးမှု စသည်များကို လုံးဝမလေ့လာဘူးပဲ ထင်ရာကောက်ရေး၍ ရိုဟင်ဂျာအမည်ခံလိုသူများ အား ကူညီလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်ကောင်းဖြစ်ပေမည်။

သတိထားရန်မှာ ဘင်္ဂလားပြည်သည် ပထန်များနေထိုင်ရာ ဒေသမဟုတ်၊ ဘင်္ဂလီများနေထိုင်ရာဒေသသာလျှင် ဖြစ်ပေသည်။ ပထန်ရှိပါက အသင့်အတင့်သာရှိနိုင်ပေမည်။ ဘယ်ရာဇဝင်က ဘာဆိုဆို တိုင်းရင်းရာဇဝင်နှင့် ဆန့်ကျင်လျှင် ပယ်ရမည်။

တဖန်အလွန်ရယ်စရာကောင်းသောရေးသားချက်တစ်ခုကို တွေ့ရပြန်သည်မှာ ရခိုင်ဘုရင်လက်အောက်သို့ နှစ်ပေါင်း ၂၀၀ကျော်ရောက်နေခဲ့သော မြို့ကြီးတစ်ဆယ့်နှစ်မြို့အပါအဝင် ဘင်္ဂလားပြည်အရှေ့ပိုင်းကို မဂိုဘုရင်၏ ဘင်္ဂလားဘုရင်ခံ ရှိယစ္စတာခန် တိုက်ခိုက်သိမ်းယူသောအခါ မွတ်ဆလင်များ ရခိုင်ပြည်မြောက်ပိုင်းသို့ ဝင်ရောက်ခိုလှုံကြသည်ဟုဆိုခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ ဤကား လုံးဝဆီလျော်သောစကားမဟုတ်။

ရခိုင်များစစ်ရှုံး၍ ပြေးကြသူများကိုပင် ယခင်အဖမ်းခံဘူးသော မွတ်ဆလင်များက ဆီးကြိုတိုက်ခိုက်သေးသည်ဟုဆို ခြင်းကို သတိမထားမိဟန်တူပေသည်။

ရခိုင်ရှုံး၏မွတ်ဆလင်စစ်အောင်လျှင် ပြေးဝင်လာရမည့်သူများမှာ မွတ်ဆလင်မဟုတ်၊ ရခိုင်များသာ ဖြစ်ပေသည်။ စစ်နိုင်သောအမျိုးသားက ကြောက်ရွံ့၍ ရန်သူနိုင်ငံသို့ပြေးလာသည်ဟုဆိုက စိတ်မနှံ့သူတစ်ဦးတစ်လေ ရှိကောင်းရှိပေမည်။

ရိုဟင်ဂျာဖြစ်လာပုံကို ပြရာ၌

သူတို့ရေးသားသောရာဇဝင်တွင် ဘင်္ဂလားနယ်မှဝင်လာကြသော ပထန်များနှင့် အာရပ်အမျိုးအနွယ်များဖြစ်သော ရိုဝန်ညာလူမျိုးများနှင့် ပေါင်းသင်းရာမှ 'ရိုဝန်ဂျာ' (ယခု ရိုဟင်ဂျာ)ခေါ် လူမျိုးဖြစ်လာခဲ့သည်ဟု ဆိုပြန်သည်။

ဤအကြောင်းပြချက်ကို သမိုင်းအရ သက္ကရာဇ်ဖြင့်လည်း မဖော်ပြ၊ ဆက်သွယ်ပုံကိုလည်းမပြချေ။ သူတို့လိုရင်းမှာ ယခု လူဦးရေအများဆုံးသော ရခိုင်ပြည်ရှိ စစ်တကောင်းနွယ်ဘွား မွတ်ဆလင်များကို ရိုဟင်ဂျာဖြစ်စေလို၍ ရေးသားနေကြ လျက်ပင် ဤကိစ္စသည် အရေးကြီးသောကိစ္စ အရေးကြီးသော သာဓကကျခါမှ ကာလဒေသစသော ယုံကြည်လောက်သည့် အထောက်အထားများ ဖော်ပြခြင်းမပြုနိုင်ခဲ့သည်မှာ ဆားမပါသောဟင်းကဲ့သို့ ကိုရွှေရိုဟင်ဂျာများအဘို့ အတော်ပင် ပေါ့သွား ပေသည်။

သူတို့ဆိုလိုသောအာရပ်များမှာ ရမ်းဗြဲကျွန်းအနီး သင်္ဘောပျက်သော အာရပ်များ မဟုတ်သောအာရပ်များ၏ အနွယ် ရိုဝန်ညာဟုဆိုလိုဟန်ရှိပေသည်။ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် ဘယ်ကရောက်လာ၍ ဘယ်သက္ကရာဇ်၌ ဘယ်နည်းဖြင့် ပထန်များနှင့် ပေါင်းသင်းကြသည်များမှာ မသေချာ။

ပထန်စစ်မှုထမ်းအချို့ကား နရမိတ်လှနှင့်အတူ ဝင်ခဲ့ပေပြီ။ ၁၄၂၉ခုနှစ်တွင် နရမိတ်လှဝင်ခဲ့ရာ ယနေ့ဆိုလျှင် နှစ်ပေါင်း ၅၄၁နှစ်ရှိခဲ့ပြီ။ ရှာဂျာနှင့်သူ၏နောက်လိုက်များထက်ပင် စောနေခဲ့လေသည်။ သင်္ဘောပျက်သော အာရပ်မှာလည်း မိတ်ဆွေတို့က ဝေသာလီသို့ပို့ရာ ကျွန်ုပ်က မသင့်လျော်၍ သံတွဲသို့ရွှေ့ပြောင်းနေစေခဲ့ပြီဖြစ်၍ အဘယ်အာရပ်အနွယ် ရိုဝန်ညာ ပါလဲ၊ အချို့နှစ်ပေါင်း ၉၀၀ကျော် အချို့နှစ်ပေါင်း ၅၀၀ကျော်ရှိလျက် ရခိုင်ပြည်၌နှစ်ပေါင်း ထိုမျှနေထိုင်ခဲ့ပြီကို ကိုင်ပြစရာဘာမျှမရှိပါတကား၊ သံတွဲအာရပ်များ ဗမာစကားပြောကုန်ကြလျက် နရမိတ်လှပထန်များက ကမန်နှင့် ရော၍ ရခိုင်စကားပြောခဲ့ကြပြီ၊ မိတ်ဆွေတို့ဘာစကားပြော၊ အဘယ်ယဉ်ကျေးမှုကို လက်ခံနေကြပါသလဲ။

သင်တို့ဆိုလိုသောအာရပ်နှင့် ပထန်များက ကမန်ဖြစ်သွားသော သူတို့ထက်စောနေပါလျက်နှင့် သံတွဲမွတ်ဆလင်

နှင့် ကမန်မွတ်ဆလင်များမှာ ရွေးမရနိုင်အောင် ရခိုင်ဖြစ်နေပြီဖြစ်လျက် သင်တို့တစု စစ်တကောင်းသား စကားပြော၊ စစ်တကောင်းသားယဉ်ကျေးမှုကို လက်ခံနေကြခြင်းမှာ ရခိုင်နှင့်မနီးစပ်ခဲ့ခြင်း၏ အထောက်အထားတစ်ရပ် မဟုတ်ပါလား။ အဆွေတို့တင်ပြနေသော ရိုဟင်ဂျာသည် ယနေ့တိုင် ကမန်များကို မမှီနိုင်သေးပါတကား၊ သင်တို့သည် ကမန်များကို မေးကြည့်ပါက သူတို့၏ဘာသာစကားမှာ သူတို့ပြောနေသော ရခိုင်စကားပင်ဖြစ်နေဟု ဝန်ခံကြလိမ့်မည်။

ရခိုင်စကားကိုထားပါဦး၊ ရိုဟင်ဂျာအမည်ခံတို့မှာ အာရပ်နှင့်ပထန်အနွယ်များ ဖြစ်ကြပါလျက် မိဘမျိုးနွယ်မှ ဆင်းသက်လာသော အာရပ်စကားနှင့် ပထန်စကားများကိုလည်း မပြောဘဲ ဘင်္ဂလားပြည် စစ်တကောင်းခရိုင်မှ စကားတစ်မျိုးကို ဝေးဝေးလံလံသွားရောက်သင်ကြား၍ အဘယ်ကြောင့် ပြောနေကြပါသလဲဟု သိစမ်းပါရစေ။ တဖန်ယဉ်ကျေးမှုမှာလည်း တိုင်းရင်းသားယဉ်ကျေးမှုလည်း မပါ။ နွယ်လာယဉ်ကျေးမှုလည်း မရှိ၊ ဘင်္ဂလားပြည် စစ်တကောင်းခရိုင်၏ယဉ်ကျေးမှုကိုသာ အဘယ်ကြောင့် အတုယူနေကြပါသလဲဟုလည်း မေးလိုပါသည်။

စစ်တကောင်းသား စကားပြော၊ စစ်တကောင်းသား ယဉ်ကျေးမှု ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံများကိုချည်း မြင်ရသောသံအမတ် ဦးဖေခင်သည် ဘူးသီးတောင် မောင်တောသို့ ရောက်မိနေခြင်းကိုပင် ပါကီစတန်ပြည် တနေရာသို့ရောက်နေသကဲ့သို့ မှတ်ထင်ကာ စိတ်အပျက်ကြီး ပျက်ခဲ့သည်မဟုတ်ပါလား။

၎င်းရာဇဝင်ချုပ်ခေါ် စာတမ်းတွင်ပင် ဘာသာစာပေ ဓလေ့ထုံးစံဟူသော ခေါင်းစဉ်အောက်၌ ရိုဟင်ဂျာတို့သည် ရခိုင်နှင့် နှစ်ပေါင်းများစွာ ရောသော်လည်း ဓလေ့ထုံးစံမှာ သီးခြားရပ်တည်လျက်ရှိပေသည်ဟူသော စကားသည် သူတို့တစ်မျိုးသားလုံး ရခိုင်စကားမတတ်ကြသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုကင်းသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ကာကွယ်ရန် ရေးသားခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဤကားသဘာဝနှင့် ဆန့်ကျင်ခါပြောင်ကျကျ လှည့်စားလိုက်ခြင်းပင် ရှိစေဦး၊ မိမိတို့ဘာသာ၊ မိမိတို့ဓလေ့ထုံးစံဟု ယခုရှိရင်းစွဲဘာသာစကားနှင့် ရှိရင်းစွဲယဉ်ကျေးမှုမှာ အာရပ်နှင့်ပထန်တို့၏ ယဉ်ကျေးမှုလည်း မဟုတ်။ တနည်း အမိမျိုးမှဆင်းသက်လာသော ဘာသာစကားယဉ်ကျေးမှုလည်း မဟုတ်။ အဘမျိုးမှဆင်းသက်လာသောယဉ်ကျေးမှုလည်း မဟုတ် ယခု ရပ်တည်နေသော ဘာသာစကားမှာ စစ်တကောင်းသား ဘာသာစကားနှင့် စစ်တကောင်းသားယဉ်ကျေးမှုသာဖြစ်နေလျှင် မိတ်ဆွေတို့မှာ ပထန်အာရပ်၏ အဆက်အနွယ်မဟုတ်။ စစ်တကောင်းအဆက်အနွယ်မျှသာဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားစွာသက်သေခံလျက် ရှိနေပြီး မိတ်ဆွေတို့ကပင် မိမိတို့ဓလေ့ထုံးစံတွင် ရပ်တည်နေကြောင်း ဝန်ခံထားသဖြင့် ရပ်တည်နေသော ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားအရ ထိုသို့ဖြေရှင်းရမည်မဟုတ်ပါလား။

မိတ်ဆွေတို့၏ဓလေ့ထုံးစံ ဘာသာစကား ဝတ်စားဆင်ယင်မှုအားလုံးမှာ စစ်တကောင်းသားနှင့် ဘာမျှခြားနားခြင်း မရှိ ဖြစ်နေခဲ့ရာ မိတ်ဆွေတို့ ဘာအငြင်းပွားစရာ ရှိပါသေးသလဲ။

ယခင်လည်း ဤကိစ္စကို ရှင်းပြခဲ့ပြီ။

ကိုးကွယ်ရာဘာသာမူကား ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုဖြင့် ရခိုင်ကဲ့သို့ဖြစ်နေသော ကမန်အမျိုးသားများလည်း မိမိတို့၏ မဟာမေဒင်ဘာသာကို ကောင်းစွာဆည်းကပ်လိုက်နာခဲ့ကြသည် မဟုတ်ပါလား။ ဤကား မည်သည့်ဘာသာဝင်မဆို မိမိတို့ စုဝေးရာ ကျောင်းကန်ဘုရားတည်ဆောက်မြှုပ်ငင်ဟု သိမှတ်စရာပင်။

စာပေနှင့်စပ်၍ ဖော်ပြပါဦးမည်။

ကျွန်ုပ်သည် ရခိုင်ပြည်၌ ရခိုင်မိဘတို့မှ ပေါက်ပွားလာသော ရခိုင်အမျိုးသားတစ်ဦးဖြစ်ပြီးလျှင် ကျွန်ုပ်၏အသက် အများဆုံးသောကာလမှာ ယခုမေယူခရိုင်မှ မောင်တောခရိုင်ခွဲဟု ခေါ်သော ခရိုင်တွင်သာ နေထိုင်၍ အချိန်ကုန်ခဲ့ ပါသည်။ ထို့ပြင် ယခု ရိုဟင်ဂျာအမည်ခံသူတစ်စု အမျိုးတူ ဘာသာတူ ယဉ်ကျေးမှုတူသော အမျိုးသားများနှင့် အရောနှော အဆက်ဆန် ရဆုံး ရခိုင်တစ်ဦးဖြစ်သည့်အပြင် ဒေသန္တရ ဘာသန္တရ ဗဟုသုတရှာမှီးလေ့ရှိသူတစ်ဦးလည်း ဖြစ်ပေသည်။

ဤနယ်ရှိ မွတ်ဆလင်အဆွေတော်တို့ဆိုသော ရိုဟင်ဂျာစာပေကိုကား မတွေ့ဘူးပေ။ မိတ်ဆွေတို့အလေးဂရုပြု၍ သင်ကြားကြသောစာပေများမှာ ဘာသာရေးအတွက် အာရေဗစ်ဘာသာကို အနည်းငယ်လေ့လာကြ၍ ရိုးရိုးစာပေအတွက် အူရဒူဘာသာကို ဦးစားပေး၍ သင်ကြားကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။ သို့သော် တကယ်တတ်သူကား တထောင်တွင် တယောက်ဆိုကောင်းမှဆိုနိုင်မည်။ အူရဒူဘာသာလည်း ရိုဟင်ဂျာစာပေ မဟုတ်ချေ။ သူတို့၏စကားများမှာကား ယနေ့အရှေ့ပါကီစတန်ခေါ် ဘင်္ဂလားပြည်နယ် စစ်တကောင်းနယ်သားအား ပြောသောစကားမျှသာ ဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသည်။

ရိုဟင်ဂျာစကား၊ ရိုဟင်ဂျာစာပေဟူသည်ကား အဘယ်မှာနည်း။

အမတ်လုပ်သွားသော ကွယ်လွန်သူ မစ္စတာအဒူဂါဖား ဘီအေ။ ဘီတီသည် မြန်မာစာလုံးဝမတတ်။ အာလီဂါ တက္ကသိုလ်မှ အူရဒူကို ဒုတိယဘာသာအဖြစ်ယူ၍ အောင်ခဲ့လေသည်။ ဗြိတိသျှခေတ်တွင် အူရဒူကျောင်းများဆိုင်ရာ ပညာအုပ် အဖြစ်ခန့်ထားခံရလေသည်။ ရိုဟင်ဂျာကျောင်းဟူ၍ ကျွန်ုပ်တသက်တွင် မတွေ့ဘူးချေ။ ထို့ပြင် အာရေဗစ်ကျောင်း ဆောက်လုပ်ပြသနေသည်မှာလည်း ထင်ရှားစွာရှိနေသည်။ ဘာသာရေးကျောင်းဖြစ်၍ အစိုးရအသိအမှတ်မပြုခဲ့လေ။ ဗုဒ္ဓ

ဘာသာလေ့လာသူများကို ပါဠိစာပေသင်ကြားပေးသကဲ့သို့ပင်။ ကျွန်ုပ်သည် ဘင်္ဂလားပြည်နယ် (ယခု အရှေ့ပါကစ္စတန်၊ တဖန် ဘင်္ဂလားဒေ့ချ်) ဒက္ကားမြို့တွင် နိုင်ငံရေးအထိန်းသိမ်းခံဘဝ၌ ရှိနေစဉ် ဘင်္ဂလီဘာသာကိုလေ့လာဘူးပေသည်။ ဘင်္ဂလီဘာသာစာပေသည်ပင် ယခု ရိုဟင်ဂျာအမည်ခံလိုသော မွတ်ဆလင်မိတ်ဆွေများ၏ ဘာသာစကားနှင့် အနီးစပ်ဆုံး ဖြစ်ပေသည်။ သို့သော် သူတို့ မတတ်ကြချေ။ သူတို့ဘာသာစကားလည်း မဟုတ်ချေ။

သူတို့၏ဘာသာစကားမှာ စစ်တကောင်းခရိုင်မှလူများပြောဆိုကြသောစကားနှင့်မူကား ထပ်တူဖြစ်သည်။ အသံအနည်းငယ်ခွဲခြားမှုသာ၊ ဥပမာ ဗမာအညာသားနှင့် အောက်သားဗမာချင်း စကားချင်းတူလျက် လေသံကွဲနေခြင်း၊ ရခိုင်တိုင်းရမ်းပြသားများနှင့် စစ်တွေခရိုင်သားများမှာ ရခိုင်ချင်းတူလျက် စကားချင်းတူလျက် လေသံကွဲနေခြင်းကဲ့သို့ပင် ဖြစ်ပေသည်။

အချို့မှာ စစ်တကောင်းသားစကားနှင့် လုံးဝကွဲပြားခြင်းမရှိချေ။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်စာပေလည်း ရိုဟင်ဂျာစာပေမဟုတ်။

ရိုဟင်ဂျာစာပေနှင့် ရိုဟင်ဂျာစာဆိုတော်များကို ရခိုင်ဘုရင်က မြောက်စားခဲ့သည်ဟုဆိုခြင်းမှာလည်း ဘယ်သမိုင်းမှာမှမရှိချေ။ ရခိုင်ဘုရင်များလက်ထက်တွင် ဤရိုဟင်ဂျာဟူသော ဝေါဟာရ မပေါ်ပေါက်ဘူးသေးပေ။ ဤဝေါဟာရသည် တိုင်းသုံးပြည်သုံးဝေါဟာရအဖြစ် ဘယ်အချိန်က စတင်လေသနည်းဟု သုံးသပ်ရန်လိုပေသည်။

သို့ဖြစ်၍ တိုတိုနှင့်ရှင်းရလျှင် သူတို့၏ရိုဟင်ဂျာရာဇဝင်ချုပ်တွင် ဖော်ပြသောပညာရှင်များမှာ ရိုဟင်ဂျာဟူသော အမည်ကို ခံလိုကြသော အမျိုးသားထဲမှ မဟုတ်ချေ(မွတ်ဆလင်မဟုတ် ဟူ၍ကား မဆိုလို) သူတို့၏စာပေကို ဖော်ပြရာ။ ပါရမီ၊ ဘင်္ဂလီ၊ အူရဒူနှင့် ရခိုင်စာပေကို ရောနှောဖြစ်လာသည်ဟု တင်ပြ၊ အလွန်သနားဘွယ်ကောင်း၏။ ဤကား စာပေကို မလေ့လာဘူးသူများ ယုံကောင်းယုံမည်ဖြစ်သော်လည်း စာပေလိုက်စားသူများ ရယ်ကြပေလိမ့်မည်။

အကွရာ၊ စာပေအသွားအလာ၊ သဒ္ဒါ၊ အဓိပ္ပါယ်၊ အသံထွက်မှစ၍ တစမကျန်ပြောင်းပြန်လှန်ကာ ကွဲပြားနေသော ဘာသာရပ် ၄ခုပေါင်းစပ်ရန် ဘယ်နည်းဖြင့် ဖြစ်နိုင်ပါမည်လဲ၊ ထိုပေါင်းစပ်ရရှိထားသော စာပေဖြင့် ရခိုင်ဘုရင်ထံ အသုံးတော်ခံခဲ့ပါလျှင် တပုဒ်၊ တဂါထာ ပြနိုင်ပါမည်လား။ ။ မပြနိုင်ချေ။

စာပေအပြောင်းအလဲ

ဤကား ယခင်ကဏ္ဍတွင် ကျွန်ုပ်ရှင်းထားသော စကားများကို ကြိုတင်ကာကွယ်ထားခြင်းပင်။ စာပေတစ်ခုအစား၊ အခြားစာပေကို အစားထိုးသည်ဟု ဘယ်နည်းနှင့်မျှ မဖြစ်နိုင်။ စာပေမရှိလျှင် စာပေပြုစုနိုင်၏။ ပြည်ထောင်စုအတွင်း၌ရှိနေကြသော တိုင်းရင်းသားတိုင်းတွင် စာပေအသီးသီးရှိနေကြသည်။ ဗြိတိသျှအောက်တွင် မြန်မာ၊ ရခိုင်စသောစာပေများ မှေးမှိန်နေခဲ့ကြရုံမျှသာဖြစ်၍ ပျောက်ပျက်သွားခြင်းမရှိခဲ့။ အင်္ဂလိပ်စာပေဖြင့် မြန်မာစာပေတွင် အစားထိုးခြင်းလည်းမရှိ။ အင်္ဂလိပ်စာပေကို မြောက်စားထားခြင်းသာရှိသည်။ အချို့အခေါ်အဝေါ် ဝေါဟာရအနည်းငယ်ကွဲပြားခဲ့၏။ သို့သော် ဘယ်လိုအသံထွက်ထွက် အနက်အဓိပ္ပါယ်မှာ အတူတူပင်ဖြစ်နေသည်။ စာပေတစ်မျိုးတည်းလောက်ဟု ဆိုလောက်ပေသည်။

နှစ်ပေါင်းများစွာ ဗမာစာပေ ကဗျာများကို နိုင်ငံတော်၏စာပေအဖြစ် သင်ကြားခဲ့ကြရသော်လည်း ရှေးဟောင်းရခိုင်စာပေ ရခိုင်ကဗျာ ရခိုင်အသံဖြင့် ရေးထားသောစာပေများမှာ ယနေ့တိုင်အောင် ပြောင်းလဲခြင်းမရှိသေးသဖြင့် ယနေ့ထုတ်ဖော်နေကြပြီ။

သို့ဖြစ်၍ မွတ်ဆလင်အဆွေတို့က ရိုဟင်ဂျာစာပေကိုလည်း ထုတ်ဘော်သင့်ပြီမဟုတ်ပါလား။ ရိုဟင်ဂျာစာပေ၏ နောက်ကဏ္ဍများမှာလည်း နိုင်ငံရေးအရ အချို့ပုဂ္ဂိုလ်များက သူတို့မျက်မြင်ဖြင့် ထိုဒေသရှိ လူများအကြိုက်ကို ပြောကြားရေးသားကြသည်ကိုစွဲ၍ ဤဘူးသီးတောင် မောင်တောမြို့နယ်များကို မွတ်ဆလင်ပြည်ဟု ဆိုခဲ့ဘူးကြောင်း သက်သေပြခြင်းထက် ထူးခြားခြင်းမရှိချေ။

မွတ်ဆလင်တို့က ကာလအားလျော်စွာ ရိုဟင်ဂျာဟု မိမိတို့ခံယူကြောင်း ပြောပြသောအခါ ထိုလူတစ်စုအား နှစ်သိမ့်စေရန် 'ရိုဟင်ဂျာ'ဟုခေါ်ဝေါ်ခြင်းကိုပင် အားရဝမ်းသာ တခမ်းတနားတင်ပြနေခြင်းမှာ အားကိုးလောက်သော သမိုင်းဝင်ကားမဟုတ်ချေ။

ကျွန်ုပ်အား တစ်စုံတစ်ယောက်က သင့်နာမည် ဘယ်လိုခေါ်ပါသလဲဟုမေး၍ ကျွန်ုပ်က (ဒေဝဟုဆိုလျှင် ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် ကျွန်ုပ်အား ကိုဒေဝ၊ ဦးဒေဝ စသည်ခေါ်မည်မှာ ဓမ္မတာပေတည်း။ ယခုမျက်မြင် ကိုဒေဝဟုအမည်ခံသူ တစ်ဦးအား မည်သူက အကျိုးမဲ့သောစကားဖြင့် ကိုယူကူဟုခေါ်မည်မဟုတ်ချေ။ ဤကား ယဉ်ကျေးသော တိုင်းပြည်တိုင်း၏ ဓလေ့ဖြစ်ပေသည်။

နိုင်ငံတော်ဝန်ကြီးချုပ် ဦးနု မွတ်ဆလင်မိတ်ဆွေတို့ ကြေနပ်စေရန်'ရိုဟင်ဂျာ' ဟုခေါ်ခြင်းသည် သမိုင်းအထောက်အထားဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချကာ အသိအမှတ်ပြု၍ တိုင်းရင်းသားအဖြစ် သွင်းခဲ့သည်မဟုတ်ချေ။ နိုင်ငံရေးအဓိပတိက အနုနည်း

ဖြင့် သာယာခြင်စွာ ပြောဆိုဆက်ဆံလေ့ရှိသော ဦးနု၏နှုတ်မှ မိတ်ဆွေတို့အား စိတ်ပျော့စေရန် ချောလိုက်သော ကဗျာတစ်ပုဒ် ပေ။

ကျန်ပုဂ္ဂိုလ်များ၏အဆိုအမိန့် အရေးအသားများမှာလည်း တရားဝင်မဟုတ်သောကြောင့် ဖြေရှင်းရန်မလိုပေ။

‘သူတို့ရေးကြသည်’

ဘသာ၊ မောင်သော်နှင့် ရှိဟင်ဂျာရာဇဝင်ချုပ်၏ အဆိုများကို သတ္တုချကြည်လိုက်လျှင် လိုရင်းရည်ရွယ်ချက်မှာ ရခိုင်သည် မွတ်ဆလင်၏လက်အောက်ခံဖြစ်သည်။ မွတ်ဆလင်ကို လေးစားနေရသူများဖြစ်သည်။ မွတ်ဆလင်ပြုသလို ခံနေရသူများ ဖြစ်သည်။ ရခိုင်ထက် မွတ်ဆလင် (မဂိုဖြစ်ဖြစ်၊ ဘင်္ဂလီဖြစ်ဖြစ်၊ စစ်တကောင်းသားများဖြစ်ဖြစ် ဘယ်လူမျိုးပင်ဖြစ်ဖြစ်) သာလွန်မြင့်မြတ်သည် စသည့်အဓိပ္ပာယ်ကိုဆောင်သောစကားမျိုးဖြင့် ရေးသမျှစာတမ်းတွင် ရခိုင်ပြည်ကိုလည်းကောင်း၊ ရခိုင်လူမျိုးကိုလည်းကောင်း၊ ရခိုင်ဘုရင်အားလည်းကောင်း၊ ရှုတ်ချစော်ကားထားသည်ချည်းဖြစ်၍ ရခိုင်ပြည်၌ အပေါ်စီးနေလာကြသူများ ယခုလည်း ထိုသို့နေလိုသည်။ ထိုသူများကား ဘူးသီးတောင် မောင်တောရှိနေသူ မွတ်ဆလင်များဖြစ်သည်။

ထိုအချိန်တွင် စာသင်ကျောင်းမရှိပါ။ ပူတွဲပါ မြို့မြေပုံသည် ၁၉၀၅-ခုနှစ် ကျွန်ုပ်တို့ရောက်စဉ် တွေ့မြင်ရသော ဘူးသီးတောင်မြို့မြေပုံဖြစ်သည်။ ဘူးသီးတောင်မြို့တွင် ထိုအချိန်တွင် ကုလားအိမ်ဟူ၍ ၆အိမ်မျှသာရှိနေ၍ ထိုအိမ်များအနက် ၃အိမ်မှာ ဟိန္ဒူနို့သည် အိမ်တစ်အိမ်နှင့် မုန့်ဆိုင်နှစ်ဆိုင်ဖြစ်သည်။ ကျန် ၃အိမ်သာ မွတ်ဆလင်အိမ်ဖြစ်လေသည်။

ထိုအိမ်များမှာ ထိုလမ်းမကြီးကို မှီ၍ သင်္ဘောဖြင့်လိုက်လာကြသည့် မောင်တောဘက်သို့သွားမည့် ခရီးသည်များအား အစားအသောက်ရောင်းချခြင်း၊ အတည်းအခိုခံခြင်း၊ စီးပွားရှာနေကြသူများဖြစ်ပေသည်။ ထိုအချိန်တွင် ကုန်းကြောင်းခရီးခြေလျင်သွားရမည်ဖြစ်၍ သင်္ဘောမှတဆက်တည်း ခရီးမသွားနိုင်။ ဘူးသီးတောင်တွင် တညအိပ်ရလေသည်။ ထိုလမ်းသည် မောင်တောမှတဆင့် ပါကစ္စတန် (ယခု ဘင်္ဂလားဒေ့ချ်)ယခင် ဘင်္ဂလားပြည်နယ်ဖြစ်သော အိန္ဒိယနိုင်ငံထိ သွားနိုင်သော လမ်းဖြစ်နေပါသည်။ အိန္ဒိယနှင့်တစ်နိုင်ငံတည်းဖြစ်သော အချိန်၌သွားချင်တိုင်းသွား၍ လာချင်တိုင်း လာနေကြလေသည်။

ထိုစဉ်က ဘူးသီးတောင်မြို့ဟုသာ ခေါ်သော်လည်း အစိုးရအဆောက်အဦးပါ ပေါင်း၍ အိမ်ခြေ ၁၀၀မျှပင် မရှိသေးချေ။ ဤမြို့ကို မှီ၍ စီးပွားမဖြစ်နိုင်။

ခရီးသည်များမှာ ထိုစဉ်က ၁၄မိုင်ရှည်သော ဘူးသီးတောင် မောင်တောလမ်းကို ဂူမိုင်နေရာတွင်ရှိသော မေယူခေါ် မယူတောင်ထိပ်ကို ကျော်ဖြတ်ကာ ခြေလျင်လျှောက်ကြရသည်။ မိန်းမနှင့် အားနည်းသူများမှာ နံနက်စောစောမှစ၍ နေကုန်အောင် လျှောက်ကြရလေသည်။ လမ်းတွင် စခန်းများ၌ ရပ်တန့်စားသောက်သွားကြရလေသည်။ ဘူးသီးတောင်ဘက်မှ လက်ဝဲဘက်စခန်း၊ ထိန်တောစခန်းနှင့် မောင်တောဘက်၌ ၁၀မိုင်စခန်း၊ အခေါင်းပေါက်စခန်းများဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အစိုးရလမ်းဘက်ဌာနမှ မယူတောင်ထိပ်တွင် အလယ်ဇရပ်ဟူ၍ နားနေအပန်းဖြေရန် စခန်းတစ်ခု ဆောက်လုပ်ထားသေးသည်။

အခန်း(၃) ဘူးသီးတောင်

ဘူးသီးတောင်ကား ယခုအစိုးရသတ်မှတ်၍ မြို့တည်ဆောက်ထားသောနေရာမဟုတ်ချေ။ ယခုဘူးသီးတောင်သည် ဘူးသီးတောင်သင်္ဘောဆိပ်မျှသာဖြစ်သည်။ ဘူးသီးတောင်စစ်ကား ယခုရွာမဟုတ်သော ရွာဖြစ်လေသည်။

သင်္ဘောဆိပ်ဖြစ်ပြီးနောက် မြို့ဟုသတ်မှတ်သဖြင့်သာ လူနေအိမ်ရှိလာခြင်းဖြစ်သည်။ သင်္ဘောဆိပ်မဖြစ်မီ အိမ်ခြေ မဲ့ဖြစ်လေသည်။ သင်္ဘောဆိပ်ဖြစ်လာ၍ အိမ်ခြေယာခြေဖြစ်လာသောအခါ ဘူးသီးတောင်သင်္ဘောဆိပ်နှင့် ဘူးသီးတောင်ရွာမ ဟူ၍ ကွဲပြားလာပြီးလျှင် နှစ်ရပ်စလုံး ဘူးသီးတောင်မြို့ဟု ပူးပေါင်းခေါ်ဝေါ်လေသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ မူလဘူးသီးတောင် ရွာမှာ ဘူးသီးတောင်မြို့၏ တစ်စိတ်တဒေသဖြစ်သော ရပ်ကွက်တစ်ခု ဖြစ်ခဲ့ရလေသည်။ ယခုအခါ ရွာမရပ်ကွက်ဟုခေါ်လေ သည်။

မူလသင်္ဘောဆိပ်

ဘူးသီးတောင်သင်္ဘောဆိပ်မဖြစ်မီက စစ်တွေမှ အဆန်သင်္ဘောသည် ဘူးသီးတောင်မြောက်ဘက် ၄မိုင်ခန့်ကွာဝေး သော ပေါင်တော်ပြင်ရွာထိ ဆန်တက်၍ ထိုရွာ၌ညှပ်အိပ်ရလေသည်။ သို့ရာတွင် ပေါင်တော်ပြင်သည် အနောက်ဘက် ကမ်းမြောင်ဒေသဖြစ်သည့် မောင်တောမြို့နယ်သို့ သွားလာရန် လမ်းပန်းအဆက်အသွယ် မကောင်းချေ။ ဘူးသီးတောင် သင်္ဘောဆိပ်နေရာမှသာ သင့်လျော်သည်ဟုယူဆ၍ ဘူးသီးတောင် မောင်တောလမ်းကို ယခုရှိနေသောလမ်းအတိုင်း ဖောက်လုပ်သွားလေသည်။ ထိုလမ်း၏လမ်းဆုံး၌သာ သင်္ဘောဆိပ်ဖြစ်သင့်သည်။ ခရီးသည်များ သင်္ဘောမှဆင်းလျှင် ထိုလမ်း အတိုင်းပင်ဆက်လက်ခရီးသွားနိုင်သည်ဖြစ်၍ ဘူးသီးတောင်သင်္ဘောဆိပ်ကို ရွေးချယ်လိုက်ရလေသည်။ သင်္ဘောဆိပ်ဖြစ်ပြီး နောက် မြို့ဖြစ်လာရသည့် မေတ္တာသဘောတရားအရ မြို့တည်ဆောက်လိုက်သဖြင့် ပေါင်တော်ပြင်သင်္ဘောဆိပ်ဟောင်းမှာ သင်္ဘောဆိပ်ဘဝမှ သက်လျော့ကာ သာမန်ရွာဘဝသို့ ကျရောက်ခဲ့ရလေသည်။ ဘူးသီးတောင်သာ မြို့ဖြစ်လာ၍ စစ်တွေခရိုင် ၌ မြို့နှင့်မြို့နယ်တစ်ခု တိုးလာရလေသည်။

ပေါင်တော်ပြင်မြို့

ဘူးသီးတောင်မြို့မဖြစ်မီ ပေါင်တော်ပြင်ရွာကို မြို့အဖြစ် ချဲ့ထွင်တည်ဆောက်ရန် စီစဉ်ခဲ့လေသည်။ သို့ရာတွင် လမ်းပန်းအဆက်အသွယ်မကောင်းခြင်း၊ မြို့ရာမြေအနေအထားမကောင်းခြင်းတို့ကြောင့် ပေါင်တော်ပြင်ကျေးရွာနယ်မြေ အပါအဝင်မြေဧက တသောင်းနှစ်ထောင်ခန့်ကို ဂရန်ရရှိပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော ဂျာမန်လူမျိုး J.C. Schmidt (ဂျေ. စီ. ဆမစ်)သည် မိမိရွာပတ်ဝန်းကျင်နှင့် မိမိကျေးရွာနှင့်နီးစပ်သော မြေများရှိ တောင်ကုန်းငယ်များပေါ်တွင် လွှက်စိုက်ပျိုးလေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ် ၏လွှက်ခြံသည် သေးသေးငယ်ငယ်မဟုတ်။ စီးပွားဖြစ်စိုက်ပျိုးသောကြောင့် စစ်တွေခရိုင်အတွင်း၌ အပြန်အနှံ့ရောင်းချနိုင်ခဲ့လေ သည်။ လွှက်ခြောက်များမှာ အနံ့အရသာကောင်းသဖြင့် နိုင်ငံခြားလွှက်ခြောက်များထက် ပိုမိုနှစ်သက်ကြလေသည်။ ထိုလွှက် ခြောက်များကို စက္ကူအထုတ်ငယ်များအဖြစ် ပြုလုပ်၍လူတိုင်းဝယ်နိုင်အောင် ဈေးပေါပေါဖြင့် ရောင်းချလေသည်။

ထိုလွှက်ခြံလုပ်ငန်း၊ ဂရန်မြေကို အုပ်ချုပ်၍ သီးစားချပေးသော ရုံးနှင့်မြေခကောက်ခံသော ဌာနများတွင် လခစား အလုပ်သမားကို မန်နေဂျာ၊ လက်ထောက်မန်နေဂျာ၊ စာရင်းကိုင်၊ ငွေထိန်း၊ စာရေး၊ မင်းစေ၊ အလုပ်သမားများ အသီးသီး ခန့်ထားသဖြင့် လူပေါင်းများစွာ လခစားဘဝဖြင့် သက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြု ခိုလှုံနိုင်သော ဌာနဖြစ်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ပေါင်တော်ပြင်ရွာသည် မြို့ငယ်တစ်မြို့ပမာ စည်ကားသိုက်မြိုက်ပြီး ဘူးသီးတောင်နှင့်မယှဉ်နိုင်အောင် ကွာခြားနေပေသည်။

ဘူးသီးတောင်မြို့တည်ရာမြေနှင့် ထိုမြေနှင့်ဆက်စပ်နေသော လယ်မြေများသည် ထင်ရှားပြင်ပြုစုနှင့် ကကျဘက်ပြုစု အတွင်းပါဝင်ခဲ့လျက် ထိုပြုစုနှစ်ရပ်ကို (Mr. Willoby ဝီလ်ဘီ)ဟုခေါ်သော အင်္ဂလိပ်လူမျိုးက ပိုင်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ဘူးသီးတောင်မြို့ရှိ ယခုမေယုပန်းခြံမြောက်ဘက် ကမ်းစောက်ကို ဝီလ်ဘီဒ်ဟု ခေါ်ကြလေသည်။ ထိုဂရန်မြေများမှာ (ဝီလ်ဘီ) မပိုင်မီ မောင်ဖြူနှင့် မောင်နီဆိုသော ညီအစ်ကိုနှစ်ဦးပိုင်ဆိုင်ခဲ့လေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ဦးနှင့် ဆွေမျိုးတစ်စုတို့သည် ထိုနယ်တွင် ကြွယ်ဝချမ်းသာသည်အလျောက် ဩဇာတိက္ကမကြီးခြင်းကို မှီ၍လူအများ လေးစားရိုသေချဉ်းကပ်ကြလေ၏။ ထိုသူတို့ထံ ရခိုင်အမျိုးသားသာမဟုတ်။ ကုလားလူမျိုးများပင် ခွဲခြားခြင်းမပြုဘဲ မိမိထံကပ်ခိုလာသူများအား အထိုက်အလျောက်ချီးမြှင့်လေ့ ရှိလေသည်ဆို၏။ မိမိတို့ယုံကြည်ကြီးစားသူများထဲတွင် ကုလားများလည်း ပါဝင်ကြသည်ဟုဆို၏။ သူတို့မှာ မည်သည့်အမှုကိုစွ ကိုမဆို ကိုယ်ထိလက်ရောက်ဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိ။ သူတစ်ပါးအား ခိုင်းစေခြင်းဖြင့်သာ ပြီးစီးစေရသည်။ ရံခါပြီးစီးအောင်မြင် သော်လည်း ရံခါမအောင်မြင် ပျက်စီးတတ်ပေသည်။ ကံကောင်းနေချိန် ထိုအပြုအမူမျိုး အရေးမကြီးသော်လည်း ကံဆိုးနှိပ်စက်

ရန် အခိုက်နှင့်ကြုံလာသော် နှစ်လေးဆင့်ပျက်စီးရတတ်ပေသည်။ ဤသို့ဖြစ်တတ်သည်ကို သတိမမူဘဲ ပျော်ပါး၍သာ အချိန်ကုန်ကျလေသော ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့မှာ တကြိမ်၌ဘေးတွေ့မည်ကို မမြင်ကြလေ။ သူတို့ထံ ကပ်ရပ်နေထိုင်ကြသော မဟာမေဒင်ဘာသာဝင်ကုလားများမှာလည်း လယ်ယာချောင်းမြောင်းရရှိကာ ထမင်းဝလာကြပေသည်။ ရင်းနှီးယုံကြည်ခြင်းလည်း တိုးတက်လာခဲ့ကြလေသည်။ ထိုဦးမောင်ဖြူနှင့် ဦးမောင်နီမြေပိုင်ရှင်နှစ်ဦးတို့မှာ ပျက်စီးကံကြုံသောတနေ့၌ မိမိတို့မှာ ဂရံမြေခွန်တော်သွင်းရန်ရှိသောငွေများကို ကိုယ်တိုင်စစ်တွေမြို့သို့ သွား၍မသွင်းဘဲ မိမိလူယုံကုလားတစ်ဦးအား အပ်နှံကာ အခွန်တော်ငွေကို သွင်းစေခဲ့လေသည်။ ကုလားသည်အခွန်တော်ငွေကို မသွင်းဘဲ မိမိကိုယ်ကျိုးအတွက် သုံးစားလျက် ပြန်လာခဲ့လေသည်။ သို့သော် မြေပိုင်ရှင်များမှာ အခွန်တော်ဆောင်ခဲ့သည် မဆောင်ခဲ့သည်ကို စုံစမ်းမေးမြန်းခြင်းမရှိ ချလန်လက်ခံကိုလည်း မတောင်းခံဘဲ နေမိနေရာ နေထိုင်လာခဲ့ကြလေသည်။ မြေခွန်တော်ပေးဆောင်ရန်ပျက်ကွက်ခြင်းကို ရုံးမှသတိပေးစာလာသောအခါမှ မိမိယုံကြည်၍ အပ်နှံလိုက်သူက အခွန်တော်မပေးဆောင်ခဲ့ကြောင်း သိရလေသည်။ အချိန်လွန်နေပြီဖြစ်၍ စစ်တွေမြို့သို့သွားခါ ချစ်တီးထံမှ ငွေချေးလျက် အခွန်တော်သွင်းလိုက်ရလေသည်။ ကိုယ်ထံလက်ရောက်လုပ်သင့်သောအလုပ်တို့ကို ထိုကဲ့သို့ပေါ့ပေါ့ဆဆပြုမိကာ များပြားသောငွေတစ်ရပ်ကို သူစိမ်းတစ်ဦးအား ယုံကြည်လျက် အချုပ်အချယ်မဲ့အပ်လိုက်မိခြင်းကြောင့် နစ်နာခဲ့ရလေသည်ကို သတိမရ ဆက်လက်၍ ပျော်ပျော်ပါးပါးပေါ့ပေါ့ဆဆပင် ထိုမြေပိုင်ရှင်များ နေထိုင်ခဲ့ကြလေသည်ဟု သိရလေသည်။

*ပြုစု-ဂရံမြေ

ဒုံး-ရေနက်သောနေရာ

ချစ်တီးတို့ ဓမ္မတာအတိုင်း ငွေကျပ်တည်းမည့်အချိန်ကို ချက်ကောင်းယူကာ ရုံးတွင်လျှောက်ထားလိုက်မှသာ မျက်လုံးပြူးမျက်ဆံပြူးကာ ငွေရှာရတော့သည်။ သို့သော် မလွယ်ကူပေ။ ချစ်တီးကြွေးကို မပေးဆပ်နိုင်။ ထိုအချိန်တွင်း ထိုငွေမှုကို မစ္စတာဝီလဘီက ဝယ်ယူ၍ ဒီကရီငွေဖြင့် မြေကိုသိမ်းယူလိုက်လေသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ဂရံမြေနှစ်ရပ်လုံးပင် အင်္ဂလိပ်လူမျိုး မစ္စတာဝီလဘီလက်ထဲသို့ ကျရောက်လေတော့သည်။ ဤကား ယနေ့တိုင်အောင် ရခိုင်လူမျိုးတို့၏ပြုကျင့်လေ့ရှိသော ပေါ့ဆသည် ဓလေ့ဆိုးကြီးတစ်ရပ်ဖြစ်ပေသည်။ ဤဓလေ့ဆိုးမှပေါက်ပွားကာ ရခိုင်လူမျိုးများ၏လယ်မြေများ လူမျိုးခြားများ၏လက်သို့ ရောက်ခါ အောက်ကျနောက်ကျ ဖြစ်ခဲ့ရလေသည်။

ဘူးသီတောင်မြို့မတည်မီ (မည်သည့်နှစ်ဟုမမှတ်မိသော) ကာလကပင် ဤဂရံမြေနှစ်ရပ်ကို မစ္စတာဝီလဘီသည် ပေါင်တော်ပြင် ဂရံပိုင်ရှင် မစ္စတာဂျေစီစမစ်အားရောင်းချ၍ တနေရာသို့ ထွက်သွားလေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် မြေပိုင်ရှင်ဘဝကို လိုလားပုံမပေါ်။ အခြားစီးပွားရေးဖြင့် ကြီးပွားရန်ကိုသာ လိုလားဟန်တူပေသည်။ စင်စစ်မှာ ဤဂရံမြေနှစ်ရပ်သည် သူဌေးအခေါ်ခံလောက်အောင် မြေသီးစားခရနိုင်ခဲ့သည်မဟုတ်။ သီးစားခန်းမှာ တဧကလျှင် ၇-၅ဝါးမျှသာရ၍ ဧက ၄ဝဝကျော်မျှသော မြေမှရငွေမှာ အင်္ဂလိပ်လူမျိုးတစ်ဦးအဖို့ မများလွန်းဟု ယူဆနိုင်ပေသည်။

မစ္စတာဝီလဘီသည် ရခိုင်တိုင်းတွင် အထူးသဖြင့် စစ်တွေခရိုင်အတွင်း ရေနံတူးဖော်ဖို့ ကြိုးစားခဲ့လေသည်။ မအောင်မြင်ခဲ့ဘဲ စစ်တွေခရိုင်တွင်ပင် သေဆုံးခဲ့လေသည်။

ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် ကုလားမွတ်ဆလင်များကို စတင်လက်ခံ၍ လယ်သီးစားချပေးခဲ့ဟန်တူလေသည်။ အကြောင်းမှာ ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏လက်ထက်တွင်ပင် ကကျဘက်၊ ဘကုံးနား၊ မြောင်းနား၊ ကျောက်လှပြင်၊ ထင်ရှားပြင်၊ လက်ဝဲဘက်ရွာများတွင် ကုလားများစတင်ဝင်ရောက်ခဲ့လေသည်။ သို့သော် မပြောပလောက်သေးပေ။

မစ္စတာဝီလဘီ၏ဇစ်မြစ်ကို သေချာစွာမသိခဲ့ရပါ။ ကျွန်ုပ်တို့ ဘူးသီတောင်သို့ မရောက်မီကပင် ထိုပုဂ္ဂိုလ်မှာ ထိုနေရာမှ စွန့်ခွာထွက်သွားလေပြီဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်နှင့်စပ်လျဉ်းသောစကားများကို ရေးသားရန်မလိုတော့ချေ။

မစ္စတာစမစ် မိသားစုနှင့် ဂရံမြေ

J.C. Schmidt ဂျေစီစမစ်မှာ ဂျာမဏီနိုင်ငံ ပရားရှားပြည်နယ်၌ မွေးဘွားသော ဂျာမန်လူမျိုးတစ်ဦးဖြစ်၍ အလွန်လိမ္မာပါးနပ်၍ လုံ့လရှိသောသူတစ်ဦးဖြစ်ကြောင်း သိရလေသည်။ စမစ်သည် ဆင်းရဲချမ်းသာမရွေး ရင်းရင်းနှီးနှီး ပေါင်းသင်းတတ်သည်။ သူ၏သီးစားများကိုလည်း ထောက်ထားညှာတာတတ်ကြောင်း၊ အခြေအနေအရ စီးပွားမဖြစ်ထွန်းသော သီးစားများအား သီးစားခပယ်လွှတ်တတ်ကြောင်း၊ ဘာသာမရွေး အလျှံခံပုဂ္ဂိုလ်များအား လျှာဒါန်းတတ်ကြောင်း အကူအညီတောင်းခံလာသူများအား ဖြစ်နိုင်သောအကူအညီကိုပေးလေ့ရှိကြောင်း ဟူသောသတင်းကောင်းများကို ကြားရဘူးပါသည်။ သူသည် ဂရံမြေကို ၁၈၆၂ ခုနှစ်က ရရှိ၍ ပြုစုပျိုးထောင်ကာ အလုပ်အကိုင်အောင်မြင်နေချိန် ၁၉ဝ၄ခုနှစ် ကွယ်လွန်ခဲ့ရာ၊ လုပ်ငန်းများကို ထိန်းသိမ်းရန် တာဝန်ခံကို သူ၏သားရင်း အေစီစမစ်က လက်ခံရလေသည်။ ဂျေစီစမစ်မှာ မယားနှစ်ယောက်ရှိခဲ့ကြောင်း တစ်ယောက်မှာ ဗမာအမျိုးသမီးဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း ကြားဘူးပါသည်။ သို့သော် A.C. Schmidt အေစီ စမစ်၏မိခင်မှာ

ဂျာမန်အမျိုးသမီးလား၊ မြန်မာအမျိုးသမီးလားဟု သူ၏ရင်းနှီးသော၊ သူ၏ဂရံမြေတွင် လက်ထောက် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးလုပ်ခဲ့သော မစ္စတာ ဂျေဒီ၊ ဝီလဆင်ပင် ပြောမပြနိုင်ပါ။

အေစီစမစ်ကို စစ်တွေမြို့တွင် မွေးဘူးသည်ဟုဆိုကြသည်။ မှန်မမှန်ကို အထောက်အထားမတွေ့ဘူးပါ။ အေစီစမစ်သည် စစ်တွေမြို့သားများနှင့် များစွာရင်းနှီးခြင်းကိုမူကား မြင်ဘူးတွေ့ဘူးပါသည်။ သူလည်း သူ၏ဘခင်ကဲ့သို့ပင် နှလုံးထားကောင်းသူတစ်ဦးဖြစ်ကြောင်း၊ လက္ခဏာကိုပြ၍ အခွင့်အရေးပေးလေ့ရှိသည်။ သူ၏ကျယ်ပြန့်သော ဂရံမြေအတွင်း လစ်လပ်နေသော မြေကွက်များတွင် ကုလားအချို့ကို သီးခြားချထားပေးခြင်း၊ လွှက်ခြံလုပ်ငန်းတွင် လုပ်သားများမှာ ကုလားများဖြစ်ခြင်းကို တွေ့ရသည်။ သို့သော် ယခုလက်ရှိ မွတ်ဆလင်အမျိုးသားများမူကား မဟုတ်ချေ။ ထိုစဉ်က ကျွန်ုပ်တို့အခေါ် 'တီစား' ဆိုသူများဖြစ်၍ မွတ်ဆလင်များမူကား ပေါင်တော်ပြင်ဈေးအနီး ပေါင်တော်ပြင်ရွာဆုံး၌ ဈေးရောင်းချခြင်းကိုမိ၍ စားသောက်နေကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ သူတို့ (မွတ်ဆလင်ကုလား)ချည်းမဟုတ်ဘဲ ဟိန္ဒူကုလားများလည်း အရောင်းအဝယ်ပြုကာ နေထိုင်ကြလေသည်ကို တွေ့ရလေသည်။

လွှက်ခြံအတွင်းကျသော ရွာတရွာရှိသည်။ ထိုရွာသည် ပေါင်တော်ပြင်အနောက်ဘက် တောင်ကုန်း၏တဘက်တွင် တည်ရှိ၍ ဆိုခဲ့သောလွှက်ခြံအလုပ်သမား 'တီစား'ခေါ်သူများ နေထိုင်ကြလေသည်။ ထိုရွာ၌ မွတ်ဆလင်အမျိုးသားအနည်းငယ်သာရှိပေသည်။ တဖန် ဘူးသီးတောင်၊ မောင်တောမီးရထားလမ်းကို ဖောက်လုပ်စဉ် အလုပ်ကြမ်းလုပ်ရန် ရခိုင်လူမျိုးများ မဖြစ်နိုင်၊ အခြားအမျိုးသား သို့မဟုတ် ယခုများပြားလှစွာ အခြေချနေသော မွတ်ဆလင်အမျိုးသားများလည်း ထိုအချိန်၌ အလုပ်လုပ်နိုင်လောက်အောင် မရှိသေးခြင်းကြောင့် ထိုလွှက်ခြံအလုပ်သမားနှင့် အသွင်အပြင် ယဉ်ကျေးမှုတူသော ဒုံကာခေါ် ကုလားများကို ခေါ်ဆောင်ယူခဲ့လေသည်ကို မှတ်မိပေသည်။ တဖန် ကျွန်ုပ်သည် နိုင်ငံရေးအထိန်းသိမ်းခံဘဝမှ ထောင်မှလွတ်ကာ Restriction ခြေချုပ်နှုတ်ပိတ်ဖြင့် ရခိုင်ဒုက္ခသည်စခန်းဖြစ်သော ဒင်နာချီပူရရခိုင်၊ နာဆီပူရအရပ်၌နေစဉ် ဤလူမျိုးနှင့် တထေရာတည်းတူသောလူတစ်မျိုးကို ဒုက္ခသည်စခန်း၏ ပတ်ဝန်းကျင်တွင် တွေ့ခဲ့ရဘူးလေသည်။ ထိုသူတို့အား 'ဆာတာ'ဟု ခေါ်ကြသည်။

သို့သော် ဤလူသုံးစုကို လူတမျိုးတည်း ဟုတ်မဟုတ်ကို ခွဲခြား၍မသိခဲ့ရပါ။ အသွင်အပြင်၊ အသွေးအရောင်၊ အလေ့အထများမှာ တထေယတူညီနေခြင်းကိုသာ သိရပေသည်။ ပေါင်တော်ပြင်အနီးရှိ 'တီစား'အခေါ်ခဲရသူများမှာ ထိုလူနှစ်စုထက် ပိုမိုယဉ်ကျေးသည်ကို တွေ့ရသည်မှာ သူတို့၏ပတ်ဝန်းကျင်လူထုကိုမိ၍ ကွဲပြားခြင်းဖြစ်တန်ကောင်းသည်ဟု ယူဆစရာဖြစ်ပါသည်။

ဘင်္ဂလားပြည်မြောက်ဘက် (ယခု ဘင်္ဂလားဒေ့ချ်)ရခိုင်ဒုက္ခသည်စခန်းပတ်ဝန်းကျင်၌ တွေ့ခဲ့ရသော ဆာတာများမှာ ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်ရှိ တောင်ပေါ်သားခမ်းလူမျိုးများ၏ ဓလေ့ထုံးစံများနှင့် စကားမှတစ်ပါး အားလုံးတူညီနေသည်ကိုတွေ့ခဲ့ရပေသည်။

အေစီစမစ်၏ရုံးအမှုထမ်းများမှာ အင်္ဂလိပ်စာတတ် ဟိန္ဒူကုလားနှစ်ဦးမှတစ်ပါး ကျန်အားလုံးမှာ ရခိုင်များ ဖြစ်ကြလေသည်။ မြေပိုင်ရှင်၏ရုံးနှင့် ဈေးတည်ရာဖြစ်သော ပေါင်တော်ပြင်(မောင်ကြီးထောင့်) ရွာ၌ ဈေးအနီး ဟိန္ဒူနှင့်မွတ်ဆလင်အနည်းငယ်မှတစ်ပါး လူမျိုးခြားလုံးဝမရှိချေ။ အားလုံးမှာ ရခိုင်များဖြစ်ကြသည်။

မြေပိုင်ရှင်နေသောရွာနှင့်တစ်တည်း ရခိုင်နေသောအစိပ်အပိုင်းကို မောင်ကြီးထောင့်ဟုခေါ်သည်။ ထိုရွာနှင့်မကမ်းမလှမ်း၊ စေတီပြင်၊ စဉ်အောင်ရွာ၊ ဒါးပိုင်ဆရာစသော ရွာများတွင်လည်း ကုလားလုံးဝမရှိသေးချေ။ ခြင်သမား (ခန့်တမား) ရွာနှင့်မောင်နုရွာတို့တွင်သာ ကုလားအနည်းငယ် ရှိပေသေးသည်။ နောက်အခန်းများတွင် ကြည့်လျှင် မှန်ကန်ကြောင်း သိနိုင်ပေသည်။

ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်၏လူနေအိမ်ခြေ

ထိုစဉ်က ဘူးသီးတောင်မြို့သည် ပြဆိုခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း ရွာမဟု ယခုခေါ်သော ရွာနှင့် ဘူးသီးတောင်သင်္ဘောဆိပ်ကို ပေါင်းစပ်ခေါ်ဝေါ်ခြင်းဖြစ်သဖြင့် ရွာမပါမူ အိမ်ခြေနှစ်ရာနီးပါးရှိပေသည်။ ရွာမကို ဖယ်ထား၍ ယခုပြဆိုထားသော မြို့ပေါ်တွင် ဆိုလျှင် အိမ်ခြေတစ်ရာပင် မပြည့်သေးချေ။ ၁၉၀၅-၁၉၀၈ခုနှစ် မြို့မြေပုံကိုကြည့်လျှင် သိနိုင်ပါသည်။

အစိုးရအဆောက်အဦများအနက် ရဲဌာန၊ တိုက်ပိုင်ရဲမှူး(လုံခြုံရေးမှူး၏)နေအိမ်နှင့် ရဲသားများနေအိမ် ၁၆လုံးမှာ အတော်ပင်ခိုင်ခံ့သည်ကို တွေ့ရလေသည်။ ဆေးရုံမှာလည်း ဝါးထရံ၊ ဓနိမိုးဖြစ်၍ ကျန်အစိုးရအဆောက်အဦအားလုံးမှာ ယာယီအဆောက်အဦများဖြစ်ကြလေသည်။

အရာရှိတည်းခိုရိပ်သာများမှာမူကား ပျဉ်းကတိုးတိုင်၊ ပျဉ်းကတိုးပျဉ်စီ၊ ဝါးထရံ၊ ရာဇမတ်ဇလီရိုက်၊ ဓနိမိုးဖြစ်၍ အတော်ပင်ခိုင်ခံ့လေသည်။ အစိုးရစာသင်ကျောင်းမရှိ။ ဆရာကြီးဦးသူထော်ဖြူ၏ရွာကျောင်းတွင် ကလေးသူငယ်အနည်းငယ် တက်ရောက်သင်ကြားသည်ကို တွေ့ရလေသည်။

၁၉၀၇ခုနှစ်တွင် အစိုးရမူလတန်းကျောင်းတစ်ကျောင်း ဆောက်လုပ်လေသည်။ ထိုစဉ်က ထိုကျောင်းမျိုးကို ၅၀ဝိ တန်ကျောင်းဟု ခေါ်ကြလေသည်။ အကြောင်းမှာ အစိုးရက ငွေ ၅၀ဝိ/-ဖြင့် ကန်ထရိုက်ပေး၍ ဆောက်သောကျောင်းဖြစ် သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

အစိုးရကျောင်းဖြစ်သော်လည်း ကျောင်းသားများမှာ ဦးသူထော်ဖြူကျောင်းတွင်သာ ဆက်လက်သင်ကြားနေကြ လေသည်။

နယ်ပိုင်နှင့် ပညာပိုင်းဆိုင်ရာမှ ဆရာကြီးဦးသူထော်ဖြူအား ကျောင်းကိုပိတ်ထားလိုက်ရန်နှင့် ဆက်လက်သင်ကြား ခြင်းမပြုရန် အမိန့်ထုတ်ဆင့်သော်လည်း ကျောင်းသားများနှင့် ကျောင်းသားမိဘများက လိုက်နာခြင်းမရှိ၊ တက်မြဲ ကျောင်းဟောင်းတွင်သာ တက်ရောက်ကြသည်။

ပညာအုပ်ကိုယ်တိုင်လာရောက်၍ ကျောင်းသားမိဘများကို ခေါ်ယူကာ အစည်းအဝေးတွင် အစိုးရကျောင်းတွင် မသင်သောတပည့်များ၏ပညာအရည်အချင်းကို အသိအမှတ်ပြုမည်မဟုတ်။ ရွာကျောင်းတွင် စာမေးပွဲပြုလုပ်မည်မဟုတ်ဟု ပြောဆိုမှသာ မိဘများ၏သဘောဖြင့် ကျောင်းသားများကိုကျောင်းသစ်သို့ တက်ရောက်ကြလေသည်။

ထိုစဉ် မူလတန်းမှ ဆဌမတန်းထိ အားလုံးကို ပညာအုပ်ကိုယ်တိုင် လှည့်လည်စစ်ဆေး၍ အတန်းတင်ပေးရလေ သည်။ ဆရာအား စာမေးပွဲအောင်သော ကျောင်းသားများအရေအတွက်အလိုနှင့် အတန်းအလိုက် ဆုချီးမြှင့်လေသည်။ လစဉ်ရသော ဆရာ၏လစာမှာ ၁၅/-မျှသာ၊ ဘူးသီးတောင်မြို့ မူလတန်းကျောင်း ပဌမဆုံးအရာမှာ ဦးစံအောင်ဖြစ်လေ သည်။ ကျောင်းတွင်ကုလားကျောင်းသားဟူ၍ လုံးဝမရှိ။

၁၉၀၈-ခုနှစ် ဘူးသီးတောင်

ထိုနှစ်ထိ ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်မှာ ကျွန်ုပ်တို့ရောက်စဉ် လူနေအိမ်ခြေ ၅၀ခန့်မျှရှိသော ရခိုင်ရွာတရွာဖြစ်လေသည်။ သူကြီးမှာ 'ငါးခုံးစား'ဟုအမည်တွင်သော ဦးငပုခိုင်ဖြစ်လေသည်။ ကြိန်ချောင်းကိုကူး၍ ဝါးငါးပြန်ခန့် ခြုံတောအုပ်ကို ကျော်မိ လျှင် လယ်ကွင်းတစ်ခုတွေ့ရမည်။ ထိုလယ်ကွင်းကိုကျော်၍ကြည့်လျှင် ရွာသစ်ကယ်ကို မြင်ရလေသည်။

ရွာသစ်ကယ်ရွာသည် သရက်၊ ပိန္နဲများထူထပ်စွာပေါက်ရောက်နေသော တောင်ကုန်းကလေးပေါ်၌ရှိ၍ အတော်သာယာပျော်ချင်စဖွယ် ရွာကလေးဖြစ်ပေသည်။ ထိုနေရာသည် ဤခေတ်တွင် လျှပ်စစ်ဓာတ်အားပေးရေးအဖွဲ့၏ စက်ရုံ၊ ရုံးခန်း လုပ်သားဂေဟာများ ဆောက်လုပ်ထားသောနေရာဖြစ်ပေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့ ရွာသစ်ကယ်သို့ ဖြတ်သန်းသွားရသော လယ်ကွင်းမှာ ယခုအခါ ဘောလုံးကွင်းဖြစ်နေသည်။ ထိုရွာသည် နွားနို့ကောင်းရနိုင်သောရွာဖြစ်၍ နွားနို့ဝယ်ရန် သွားကြရလေသည်။ နေ့အချိန်တွင် ကျွန်ုပ်တို့ ကလေးအရွယ်များပင်လျှင် သွားရဲကြလေသည်။

သို့ရာတွင် ကြိန်ချောင်းကိုဖြတ်၍ သွားရသောတံတားငယ်၏ အနောက်ဘက်ကုန်းကလေးမှ ညအချိန် ကျားဟိန်းသံ ကို မကြာခဏ ကြားရပေသည်။ ထိုကုန်းကလေးသည် ယခုအခါ စာရေးသူ၏ အိမ်တည်ရာမြေဖြစ်နေပေပြီ။

ဘူးသီးတောင် နှင့် ဘုန်းကြီးကျောင်း

ဘူးသီးတောင်မြို့ကို ချဲ့ရန် မြေများကို သိမ်းသွင်းလိုက်ပြီးသည့်ကာလတိုင်အောင် ဘူးသီးတောင်မြို့သားများ ကိုးကွယ် ရာ ဘုန်းကြီးကျောင်းမရှိသေးချေ။ သို့သော် မြို့မှ ၆မိုင်ကွာသော တောင်ကုန်းတစ်ခုပေါ်တွင် တောရကိုယ်တော်တစ်ပါး သီတင်းသုံးလျက် ရှိနေသည်။ ထိုဆရာတော်ထံသွားရောက်၍ လှူဒါန်းရခြင်း၊ သီတင်းသီလတည်ဆောက်ရခြင်းများကို ပြုရ ပေသည်။ ဆရာတော်၏တောရကျောင်းသို့ သွားရန်မှာ တောအုပ်နှင့် သစ်ကြီးဝါးကြီးများ ထူထပ်စွာပေါက်ရောက်နေသော တောင်ငယ်များကို ဖြတ်သန်းသွားရ၏။ ခရီးတလျှောက်၌ အန္တရာယ်အမျိုးမျိုးရှိ၏။ မိန်းမများဆွမ်းပို့ရန် သွားလိုလျှင် တုတ်၊ ဒါး၊ လက်နက်ကိုင်ဆွဲသော ယောက်ျားကြီးများ စောင့်ရှောက်လိုက်ပါမှသာ ဖြစ်နိုင်သည်။

မြို့၏ပတ်ဝန်းကျင်

မကြာမီ ကျောင်း၏အရှေ့တောင်ဘက် ၂ဖာလုံးခန့်တွင်ရှိသော စေတီတောင်ရွာသားအချို့တို့ ကျောင်းအနီးသို့ ရွှေ့ပြောင်းကာ အိမ်ယာဆောက်လုပ်နေထိုင်ကြလေသည်။ ထိုရွာကလေးကို တပ်ရာရွာဟုခေါ်သည်။ တခေတ်က တပ်စွဲခဲ့ ဘူးခြင်းကိုစွဲ၍ တပ်ရာဟုခေါ်သောနေရာဖြစ်ခြင်းကြောင့် တပ်ရာရွာဟု ခေါ်ကြောင်းသိရသည်။ စေတီတောင်၏အရှေ့ဘက် မိုင်ဝက်ခန့် အကွာတွင် မောင်ဖြူရွာ သို့မဟုတ် ငဖြူရွာရှိလေသည်။ မောင်ဖြူရွာ၏ အနောက်တောင်ဘက်တမိုင်ခန့်အကွာတွင် မောင်နီ ရွာတည်ရှိလေသည်။ မောင်ဖြူရွာနှင့်မောင်နီရွာကို ခြုံတောပိတ်ပေါင်း တောင်ကုန်းများ ကာဆီးထားလေသည်။

ဤမောင်ဖြူ ရွာနှင့်မောင်နီရွာတို့သည် ယခင်ဖော်ပြခဲ့သော မြေပိုင်ရှင် မောင်ဖြူ မောင်နီတို့၏ အမည်ကို အစွဲပြု၍ ခေါ်ဝေါ်သော အမည်များ ဖြစ်ကြလေသည်။

မောင်နီရွာ၏အရှေ့ဘက် ၄ဖာလုံခန့်တွင် ကံကြီးပြင်ရွာရှိသည်။ ဤမောင်ဖြူရွာ၊ မောင်နီရွာ၊ စေတီတောင်ရွာ၊ တပ်ရာရွာ၊ ကံကြီးပြင်ရွာသားများမှာ များသောအားဖြင့် ဆွေမျိုးမကင်းကြသူများ ဖြစ်ကြပေသည်။

မောင်နီရွာ၏တောင်ဘက်စူးစူး ၄ဖာလုံခန့်တွင် ကကျလက်ရွာရှိသည်။ ထိုရွာမူကား ကုလားများ ရှိနှင့်ကြလေပြီ။ ထိုကုလားများမှာ ဦးမောင်ဖြူနှင့်ဦးမောင်နီတို့ မိတ်ဆွေတော်များ ဖြစ်ကြဟန်တူပေသည်။

ထိုအချိန်တွင် ဟာမိတ်ဒါလီ၏သား အနော်ရာလီ၏မိသားစု၊ အဒူဂါဖာ၏သား ဘာဆာမာ-မိသားစု၊ ဖော်ဇော်ရော် မန်၏မိသားစုများ ရှိနေကြ၍ ယနေ့တိုင် ထိုမိသားစုများ ထိုရွာ၌ရှိနေကြပေသေးသည်။ ထိုမိသားစုမှတစ်ပါး အခြားမိသားစု အနည်းငယ်ရှိသည်ဟုဆိုကြသည်။ ကျွန်ုပ်ကား မမှတ်မိချေ။ ထင်ရှားသောမိသားစုများမဟုတ်သည့်အပြင် အနေကြာသောသူ များ ဟုတ်ဟန်မတူချေ။

ထိုကကျဘက်ရွာ၏တောင်ဘက် တမိုင်ကျော်ခန့်နေရာတွင် အလယ်ချောင်းရွာရှိ၏။ အလယ်ချောင်းသူကြီး ဦးလှထွန်းဦး၏ အုပ်စုအပါအဝင်ဖြစ်သော လက်သာရွာတွင် ကုလားအနည်းငယ်ရှိပေသည်။ ကုလားဆိုသည်မှာ ဟိန္ဒူဆတ္တာ သည်များနှင့် မွတ်ဆလင်ကူလီလုပ်စားသူ အနည်းငယ်ဖြစ်သည်။ ဆတ္တာသည်ကို ရခိုင်လူမျိုးများက ‘လက်သာ’ဟုခေါ်သည်။ ထိုလက်သာဟုခေါ်သော ဆတ္တာသည်များ စတင်ဝင်ရောက်နေထိုင်ခြင်းကြောင့် ထိုရွာကို အလယ်ချောင်းလက်သာရွာဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။

စာရေးသောအချိန်တွင် ထိုလက်သာ(ဆတ္တာသည်)ဟိန္ဒူအမျိုးသားတစ်ယောက်မျှ ထိုရွာ၌မရှိတော့ပေ။ ထိုအချိန် တွင် မွတ်ဆလင်ဦးရေမှာ မပြောပလောက်သော လူဦးရေမျှသာ ရှိသေးလေသည်။ ထိုရွာ၏တောင်ဘက်တွင် ကင်းချောင်းရွာ နှင့်သပေါ့ချောင်းရွာတည်ရှိ၍ ရခိုင်သက်သက်သာ နေထိုင်ကြလေသည်။ ထိုရွာများ၏တောင်ဘက်တွင် သပိတ်တောင်ရွာရှိ သည်။ ထိုရွာသည် ကျွန်ုပ်တို့ သင်္ဘောမှမြင်ခဲ့ရသော သပိတ်တောင်ရွာပင် ဖြစ်လေသည်။ သပိတ်တောင်ရွာအကြောင်းကို ကျွန်ုပ်ဖော်ပြခဲ့လေပြီ။ ဤရွာများသည် မြို့မှလက်လှမ်းတမိုမြို့ ပတ်ဝန်းကျင်တွင်ရှိနေကြ၍ ထိုရွာများ၏အခြေအနေကို မွတ်ဆလင်မည်မျှရှိမည်ကို မှန်းဆနိုင်ရန် တင်ပြခဲ့လေသည်။

လွန်ခဲ့သည့်နှစ်ပေါင်းများစွာကပင် တိုင်းရင်းသားအဖြစ် ရှိနေသည်ဟု စစ်တကောင်း ကုလားစကားပြော လူတစ်စု ခံယူကြသော ရိုဟင်ဂျာလူမျိုးကိုလည်းကောင်း၊ ရိုဟင်ဂျာရွာတစ်ရွာတစ်လေကိုလည်းကောင်း၊ စစ်ကြောရှာဖွေ၍ မတွေ့ သေးပါ။

အခန်း (၄)

ဘူးသီးတောင်မြို့သစ် (၁၉၁၀-၁၉)

မစ္စတာဂျေစီစမစ်၏ ဂရံမြေမှ ဘူးသီးတောင်ရွာမနှင့် ရွာသစ်ကယ်ရွာတို့ကို အပါအဝင်ပြု၍ မြေများကို သိမ်းယူပြီး နောက် မြို့ကိုချဲ့လိုက်လေသည်။ ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်လူမျိုး အိုင်စီအက်နယ်ပိုင်များ ဘူးသီးတောင်တွင် ထားရှိလေပြီ။ ကျွန်ုပ်တို့ရောက်ခါစတွင် ရခိုင်သားနယ်ပိုင် ဦးအောင်ပန်းသာ ရှိလေသည်။ ယခု ဆေးရုံအနီးရှိ ရေကန်မှာ ဦးအောင်ပန်း တူးဖော်ခဲ့သော ကန်ဖြစ်၍ နယ်ပိုင်ကန်ဟု ယနေ့တိုင်ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။

မြို့သစ်ချဲ့စဉ် Mr. A.J Page မစ္စတာအေဂျေပေးချ် (အိုင်စီအက်)သည် ပဌမဥရောပတိုက်သားနယ်ပိုင်အဖြစ် ရောက်ရှိနေပေသည်။

ဘူးသီးတောင်မြို့သည် ကုန်းပြင်မြင့်ပေါ်တွင် တည်ရှိလျက် ပတ်ပတ်လည် တောတောင်ပိုင်းရံနေသောကြောင့် အလွန် ချမ်းအေးသော ဒေသတစ်ခုဖြစ်ပေသည်။ ဥရောပတိုက်သား အရာရှိတို့သည် ဘူးသီးတောင်ကို များစွာနှစ်သက်ကြလေသည်။ အစိုးရကလည်း ဥရောပတိုက်သား (အများဆုံးအင်္ဂလိပ်လူမျိုး) များကိုချည်း ဘူးသီးတောင်နယ်ပိုင်အဖြစ် စေလွှတ်ခဲ့လေသည်။

ဘူးသီးတောင်သည် ၁၉၁၆ခုနှစ် လေမုန်တိုင်းကြီးမတိုက်မှီတွင် အလွန်ချမ်းလေသည်။ မြို့ပတ်ပတ်လည်တောတောင် များတွင် ထူထပ်သော သစ်ကြီးဝါးကြီးများကြောင့် ပိုမိုချမ်းစိမ့်ရလေသည်။ နံနက် ၁၁နာရီ ၁၂နာရီတိုင်အောင် ရေကိုမကိုင် ရဲ ကိုင်လျှင်လက်ထုံကျင့်သွား၍ ရေသောက်လျှင် သွားကျွတ်သွားမတတ် ကျင့်တတ်သည်။ ရေနမီးခွက်များ ၈နာရီမကျော်မီ ရေနံခဲ၍ မီးငြိမ်းသွားတတ်သည်။ ၁၉၁၆ခု မေလ ၁၅ရက်နေ့ တိုက်ခတ်သောလေမုန်တိုင်းကြီးသည် ထိုသစ်ကြီး ဝါးကြီးများကို တပင်မျှမကျန်အောင် လှဲပစ်ခဲ့သဖြင့် သစ်ပင်ကြီးများကင်းမဲ့သော တောင်ကုန်းများချည်းဖြစ်သွားရာ ယခုအခါ အအေးဒဏ် ဩက်သာခဲ့ရလေသည်။ သို့ရာတွင် ယနေ့တိုင် အခြားမည်သည့်မြို့နှင့်မျှမတူအောင် ချမ်း၍နေ့ဥတုပင်လျှင် ညအချိန်စောင့် နှင့်ကင်း၍ မအိပ်နိုင်ကြချေ။ ဒုတိယမြေပုံကိုကြည့်လျှင် ချဲ့ပြီးသောမြို့သည် မည်သို့ဖြစ်လာသည်ကို တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။

မြို့ကိုချဲ့လိုက်သောအခါ မြို့မြေသည် အတော်ကျယ်ပြန့်၍ ယနေ့အတိုင်းအတာဖော်ပြရလျှင် တောင်ဘက်သဘော ဆိပ်မှ မြောက်ဘက်အဆုံးရှိ လမ်းမ ဆရာတော်ကျောင်းအထိ တမိုင်ခွဲခန့်ရှိ၍ ရွာမထိဖြစ်လျှင် ပိုင်ခန့်ရှိနေသည်။ တဖန် အရှေ့ဘက်သဘောဆိပ်ဟောင်းမှ မြို့စွန်နယ်ပိုင်ရုံးဆောက်ခဲ့သော တောင်ကုန်းထိ ခမိုင်တိတိကျယ်ပြန့်နေသည်။

၁၉၀၉-၁၀ခုနှစ်အတွင်း မြို့သစ်ချဲ့ထွင်တည်ဆောက်နေစဉ် ကြာညိုပြင်ရွာ၌နေထိုင်သော သူဌေးဦးကျော်ဝံဖြူ (ကွယ်လွန်သူ)အား ဓားပြတိုက်ရန် ချိန်းခြောက်နေသောကြောင့် နယ်ပိုင်ဝန်ထောက်နှင့်တိုင်ပင်၍ ဘူးသီးတောင်မြို့သို့ ရွှေ့ပြောင်းနေရန်စီစဉ်လေသဖြင့် နယ်ပိုင်က ယခုသူဌေးကုန်းဟု ခေါ်သော ဆံခြုံချောင်းမြောက်ဘက်မြေကွက်ကို မိသားစု ဆွေမျိုးပါ တစုတရုံးတည်းနေနိုင်ရန် နေအိမ်များဆောက်ရန် ခွင့်ပြုလိုက်လေသည်။ ထိုသူဌေးမိသားစုကို အစွဲပြု၍ ထိုရပ်ကွက် ကို သူဌေးကုန်းဟုခေါ်ကြသည်။

ထိုသူဌေးမိသားစု ဝင်လာသောအခါ ဘူးသီးတောင်မြို့သည် ကျောင်းကန်ဘုရားများဖြင့် တင့်တယ်သောဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်များ နေထိုင်ရာ မြို့၏အသွင်ပေါ်လေတော့သည်။

သူဌေးကြီးကိုးကွယ်သော အရှင်ဦးဥတ္တမကိုပါ ပင့်ဆောင်လာခဲ့၍ မြို့နယ်နိမိတ် အနောက်ဘက်အဆုံး တောင်ကုန်း ပေါ်တွင် ယာယီကျောင်းဆောက်လုပ်၍ ကိုးကွယ်ခဲ့လေသည်။ ဘူးသီးတောင် မောင်တောလမ်းမကြီးပေါ်တွင် ရှိနေသော ထိုကျောင်းကိုလည်း လမ်းမကျောင်းဟုခေါ်ကြလေသည်။ ထိုအခါ ထိုကျောင်းကို မြို့၏မြောက်ဘက်စွန်းတောင်ကုန်းပေါ်တွင် ရုဆာက်လုပ်ရွှေ့ပြောင်းယူခဲ့သော်လည်း ယခင်အမည်အတိုင်းပင် လမ်းမကျောင်းဟု ခေါ်ဝေါ်နေကြသည်။ ယခင်ကျောင်းရာ ဟောင်းတောင်ကုန်းတွင် နယ်ပိုင်ရုံးတစ်ကြိမ်ဆောက်ခဲ့ပြန်လေသည်။ ထိုနယ်ပိုင်ရုံးကိုလည်း မြို့တွင်းသို့ ရွှေ့ပြောင်းယူခဲ့သဖြင့် ထိုနေရာမှာ အဆောက်အဦးမရှိတော့ချေ။

ထိုသူဌေးကြီးမိသားစု မြို့တွင်းသို့ ဝင်ရောက်နေထိုင်သကဲ့သို့ သပိတ်တောင်မှ မြေပိုင်ရှင် ဦးမောင်ရွှေနှင့်ဘုံညိုလိပ် ရွာမှ ဦးမောင်သာအား လုံခြုံရေးအတွက် မြို့ပေါ်တွင်နေထိုင်ရန် နယ်ပိုင်က တိုက်တွန်းခဲ့လေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်လည်း မြို့ပေါ်သို့ ရောက်လာ အခြေချနေထိုင်ခြင်းကြောင့် လူနေအိမ်ခြေတိုးတက်လျက် အတော်ပင်စည်စည်ကားကားဖြစ်လာစေသည်။ မောင်တော ရသေ့တောင် စစ်တွေမြို့တို့မှ ကုန်သည်ပွဲစားအချို့တို့လည်း ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်လာကြပြန်သဖြင့် ပိုမိုစည်ကား တိုးတက်လာသော မြို့ငယ်တစ်မြို့ ဖြစ်လာလေသည်။

မြို့ပေါ်တွင် လူမျိုးခြားဆိုင်များမှာ နောက်သူကြီး လုပ်သွားသော သစ်ရင်း(ဆရန်း) အနော်ရာလီဆိုင်ငယ်၊ ဟိန္ဒူမုန့် ဆိုင်နှစ်ဆိုင်၊ ဟိန္ဒူလူမျိုးနွားနို့ မလိုင်ရောင်းသော ဆိုင်တန်းတစ်ခု၊ လမ်းမကြီးပေါ်တွင် ကုလားထမင်းဆိုင်နှစ်ဆိုင်မျှသာ ရှိသေးပေသည်။ မကြာမီ ဦးမောင်ရွှေ၏နေအိမ်ကို မြို့သစ်သို့ ရွှေ့ပြောင်းယူသွားသဖြင့် သူ၏အိမ်ဟောင်းတွင် စူလီယာကုလား

တစ်ဦးက အစားအသောက်ဆိုင်တစ်ဆိုင် ဖွင့်လှစ်ပြန်လေသည်။ ထို့အပြင် ဘားလမ်းဟုခေါ်သောလမ်းတွင် ခေါက်ဆွဲဆိုင် ဝက်သားဆိုင်သုံးဆိုင်မျှ တရုပ်အမျိုးသားများ ဖွင့်လှစ်ခဲ့လေသည်။

၁၉၁၂ ခုနှစ်တွင် လူကုတန်သုံးဦးပေါင်းကာ ဝိတိုရိယဆေးရုံဟု အမည်ပေးသောဆေးရုံကြီးကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းကြလေသည်။ ထိုမှတစ်ပါး (. . .) ကျောင်းနှင့် ခရိယာန်ဘုရားရှိခိုးကျောင်းတကျောင်းကိုလည်း ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းလေသည်။ ဘူးသီးတောင်မြို့သည် အခြားမြို့ငယ်များနှင့်မတူဘဲ အင်္ဂလိပ်စာသင်ကျောင်းရှိနေ၍ ထင်ရှားသောမြို့ငယ်တစ်မြို့ဖြစ်နေလေသည်။ ကလေးသူငယ်များမှာလည်း မြန်မာစာသင်ကျောင်းမှရွှေ့ပြောင်းကာ အင်္ဂလိပ်စာသင်ကျောင်း၌ သင်ကြားမှုများလာလေလော့သည်။ မြန်မာစာသင်ကျောင်းကိုလည်း နယ်ပိုင်းသို့ရွှေ့ပြောင်းလျက် အလယ်တန်းကျောင်းဖြစ်လာစေလေသည်။

နယ်ပိုင်ရုံး၊ မြို့ပိုင်ရုံးနှင့် တရားသူကြီးရုံးများကိုလည်း မြို့သစ်တည်ရာသို့ရွှေ့ပြောင်း၍ အုတ်တိုက်ရုံများ ဆောက်လုပ်ပေးလေသည်။ နယ်ပိုင်ဝန်ထောက်နေအိမ်ကိုလည်း ရုံးတောင်ဘက် တဖာလုံကျော်ကွာ တောင်ကုန်းငယ်တစ်ခုပေါ်တွင် သားနားစွာဆောက်လုပ်ပေးလေသည်။

ကျွန်ုပ်သည် ထိုအချိန်တွင် တိုင်းရင်းသားများနှင့် အခြားအမျိုးသားများ မည်သို့ရှိနေသည့် အခြေအနေကိုလည်း သုံးသပ်ရန်လိုပေသည်။ မြို့ပေါ်တွင် လူမျိုးခြားမည်မျှရှိနေသည်ကိုလည်း တင်ပြခဲ့လေပြီ။ ယနေ့အခြေအနေနှင့် လုံးဝကွာခြားနေသည်ကို တွေ့ရပေသည်။ လက်ဦးမြို့ ဆင်ခြေဖုံး၊ မြို့မှလက်လှမ်းမီရာ ကျေးရွာများ အခြေအနေကို သုံးသပ်ရလိမ့်မည်။ ဘူးသီးတောင်မြို့တောင်ဘက် နှစ်မိုင်သုံးမိုင်ကွာအတွင်းရှိ ရွာများတွင် ကုလားအနည်းငယ် ရောက်ခဲ့ပြီ။ ထိုသူများကို မစ္စတာ ဝီလိုဘီ (Mr. Willoby) က သွင်းယူလာကြောင်း ယခင်လည်း ဖော်ပြခဲ့ပြီ။ ထိုကျေးရွာများတွင် ရခိုင်အများစု ရှိနေသေး၍ မပြောပလောက်သော ကုလားဦးရေကပ်ခိုဝင်ရောက်လာခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပေသည်။ အနောက်ဘက်မျက်နှာတွင် လက်ဝဲတက်၊ လက်ဝဲတက်၊ ပုဇွန်ချောင်း၊ အင်းဖောက်၊ ခုံးချောင်း၊ ကျောက်တန်းများတွင် ရခိုင်အပြည့်ရှိနေသေးသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် နှစ်စဉ်ပင် အင်းဖောက်ရွာရှိ အင်းကြီးများတွင် နွေဥတုစပါးစိုက်ပျိုးရန် ရေကိုဖောက်ထုတ်သောအခါ ငါးပြေမ၊ ငါးရဲ့စသော အင်းငါးကြီးများကို နီးစပ်သောရွာများမှ ဘမ်းယူစားသောက်မကုန်သောကြောင့် မြို့ပေါ်မှလူများကို ဖိတ်ခေါ်၍ ဘမ်းယူစေလေသည်။ ထိုသို့ ငါးဖမ်းရာတွင် ပျော်ပွဲစားထွက်ကြသည်မှာလည်း တပျော်တပါးကြီးပင်။ ကျွန်ုပ်တို့လည်း လိုက်ပါသွားရောက်ခဲ့ကြဖူးရာ ကိုယ်တွေ့မြင်ရသောကျေးရွာများ ဖြစ်ကြပါသည်။ လက်ဝဲတက်ပြင်ရှည်၊ တပ်မင်းချောင်းများတွင် ကုလားအနည်းငယ် ဝင်ရောက်နေခဲ့ပြီ ဖြစ်သော်လည်း ကလေးသူငယ်များအား ဤကားကုလားဟု ခွဲခြမ်းပြသရသော အရေအတွက်မျှသာ ရှိပါသေးသည်။ သို့ရာတွင် မြို့ပတ်ဝန်းကျင်၊ ပြင်ပ ဥမိုင်ခန့်အတွင်း မွတ်ဆလင်ခပ်များများ ရှိနေသောရွာများမှာ တပ်မင်းချောင်း၊ နန်းရာကုန်းနှင့် မောင်နှမပုလဲတောင်ရွာများ ဖြစ်လေသည်။ နန်းရာကုန်းသူကြီးမှာ ဦးအဒူရော်ရှိတ်ဖြစ်၍ တပ်မင်းချောင်းသူကြီးမှာ ဦးဘူရူရမှာတို့ဖြစ်ကြလေသည်။ ဦးအဒူရော်ရှိတ်သည် ရခိုင်စကားကို ကောင်းစွာပြောတတ်သူ ဖြစ်လေသည်။ ဥစ္စာဓနကြွယ်ဝသူလည်း ဖြစ်ကြလေသည်။ သူတို့နှစ်ဦးမှာ ညီအစ်ကိုတော်စပ်ကြပါသည်။ သူတို့သည် ရခိုင်များနှင့် အထူးအကျွမ်းဝင်ကြသူများ ဖြစ်ကြလေသည်။ ဦးအဒူရော်ရှိတ်အား မွတ်ဆလင်များမျက်စေ့တွင် ထူးထူးခြားခြားမြင်ကြလေသည်။ စစ်တကောင်းသားများအား အမြဲတမ်းဆဲရေးလေသည်။ ထိုမိသားစုတို့ အကြောင်းကို သိရသလောက် ဖော်ထုတ်ရေးသားရန် မသင့်၍ မရေးသားပြီ။ အထူးသဖြင့် မြို့မသူကြီး ဦးအနော်ရာလီအား ဆဲဆိုကြိမ်းမောင်းလေ့ ရှိလေသည်။ သူတို့မိသားစုအား မွတ်ဆလင်များအနက် အဦးဆုံးရောက်လာသူများ ဖြစ်ကြသည်ဟုယူဆကြသည်။ ဦးအနော်ရာလီမှာ မိမိသည် ဘူးသီးတောင်တွင် သူကြီးလုပ်နေပါလျက် မိသားစုများမှာ စစ်တကောင်း၌သာ နေကြလေသည်။ မြို့ပေါ်တွင် သူကြီးလုပ်လိုသူမရှိသောကြောင့် အလွယ်တကူ သူကြီးဖြစ်သွားသူသာ ဖြစ်လေသည်။ ရခိုင်နှင့်ရောနှောပေါင်းသင်း ဆက်ဆံခြင်းမရှိချေ။ ဤအချက်ကို ဦးအဒူရော်ရှိတ်က မနှစ်သက်ချေ။ မြို့မသူကြီး၏သားကြီးမှာ အိန္ဒိယမွတ်ဆလင်လိင်၏ရန်သူဖြစ်သော ဒေါက်တာဆာနာအူလာ ဖြစ်လေသည်။ သူသည် MA., PhD Bar-at law , အမ်အေ ပီအိတ်ချ်ဒီ၊ ဝတ်လုံတော်ရဘွဲ့များ ရရှိသူဖြစ်လေသည်။

ဦးအဒူရော်ရှိတ်သည် အခြားကုလားများကိုလည်း မိမိကဲ့သို့ ရခိုင်များနှင့် ရင်းရင်းနှီးနှီး ပေါင်းသင်းစေလိုသည်။ ရခိုင်ထမင်း၊ ရခိုင်မုန့်ပဲ၊ သွားရည်စာများကိုလည်း စားစေချင်သည်။ သူကား ရခိုင်မုန့်တီများကိုပင် နေရာမရွေးစားသောက်တတ်သူဖြစ်သည်။ သူ၏သဘောထားမှာ မွန်မြတ်သည်ဟု ယူဆနိုင်ပေသည်။ ဘာသာအတိအကျ မတားမြစ်သော အစားကို စားလျှင် အပြစ်မရှိ။ ရခိုင်မုန့်ဖြစ်စေ၊ ကုလားမုန့်ဖြစ်စေ၊ အပြစ်မရှိလျှင် စားမည်ပင်။

မောင်နှမပုလဲတောင်ရွာတွင် ဦးဝါရှိလာဆိုသူစတင်၍ မိသားစုရွာအဖြစ် ရွာစွန်တွင်တည်ထောင်လေသောကြောင့် သူတို့နေသောရွာ၏ တစ်ဝတ်တဒေသကို ဝါရှိလာရပ်ကွက်ဟု ခေါ်ဝေါ်ကြလေသည်။ အစိုးရကအသိအမှတ်မပြုသည့် အပြင် ရခိုင်တို့ကလည်း ထိုအမည်ကို ခေါ်ဝေါ်ခြင်းမပြုကြချေ။ ဦးဝါရှိလာ၏မိသားစု၏ ဇာတ်မြစ်ကို ကြားဘူးသလောက် ထုတ်ဖော် ရန်မသင့်ဟုယူဆပါသော်လည်း သူတို့မိသားစုသည် ဘူရူတို့မိသားစုကဲ့သို့ အခြားမွတ်ဆလင်များမရှိမီ အဦးဆုံးရောက်သူ

များထဲမှ ဖြစ်ကြသည်ဟု သိရသည်။ သူတို့နွယ်လာကို သက်သေသာဓက မပြနိုင်သည့်အပြင် ဖော်ပြပါကလည်း သူတို့လက်ခံ ကြမည်မဟုတ်ဟု ထင်သဖြင့် ရေးသား၍ အကျိုးများမည်မဟုတ်ချေ။

မောင်တော အခြေအနေ

ကျွန်ုပ်၏ စိတ်အထင် ၁၉၀၈ခုနှစ်တွင် မောင်တောမြို့တွင် ဘုန်းကြီးပြန်ပွဲတော်တစ်ခု ကျင်းပလေသည်။ ဘုန်းကြီးပြန်တွင် ခုံးတိုက်၍ သင်္ဂြိုဟ်မည်ဟု ကျွန်ုပ်၏ယောက်ဖတော်သူ ဦးစံလှဘော်ကပြော၍ ခုံးပွဲကိုမြင်ဘူးလိုသော ဆန္ဒပြင်းပြသဖြင့် ကျွန်ုပ်မှာ ဦးစံလှဘော်နှင့်အတူ မောင်တောမြို့သို့ လိုက်ပါသွားလေသည်။ ခရီးလမ်းကြမ်းတမ်းမှုကို မသိ၊ ပွဲကြည့်ချင်ဇောနှင့် ခြေလျင်ခရီးဖြင့် ၁၄မိုင်မျှဝေးပြီးလျှင် တောင်ကိုကျော်ဖြတ်သွားရမည့် ခရီးကိုလွယ်လွယ်နှင့် လိုက်သွား လေသည်။ ဝုမိုင်ခန့်ရောက်လျှင် သံတံတားဟုခေါ်သော လက်ဝဲတက်ချောင်းကို ဖြတ်ကူးထားသော တံတားကြီးကို တွေ့ရလေ သည်။ ထိုတံတားအနီး ရွာငယ်တစ်ရွာကို တွေ့ရလေသည်။ ထိုရွာသည် လက်ဝဲတက်ပြင်ရှည်ရွာ၏ တစ်ဝက်တစ်ဒေသဖြစ်ပေ သည်။ ရွာနှစ်ဘက်ကြားမှ လမ်းမကြီးဖြတ်သွားခြင်းကြောင့် လက်ဝဲလက်ယာ-ညှပ်၍ ဆိုင်ငယ်များ တည်ခင်းရောင်းချလျက် ရှိပေသည်။ ထိုဆိုင်များမှာ လွှတ်ရည်၊ မုန့်၊ ငှက်ပျောသီးစသော စားဘွယ် သောက်ဘွယ်များကို ရောင်းချကြလေသည်။ မောင်တောသွား ခရီးသည်များ ဝယ်ခြမ်းစားသောက်နိုင်စေရန်ဖြစ်သည်။ ရောင်းချသူများမှာ စစ်တကောင်းသား ကုလားများ ဖြစ်ကြလေသည်။ ထိုနေရာတွင် ခေတ္တနား၍ အပန်းဖြေကြပြီးလျှင် တဖန်ခရီးဆက်ကြပြန်သည်။ တမိုင်ခန့်သွားမိလျှင် ထိန်တောရခိုင်ရွာကို တွေ့ကြပြန်သည်။ ထိုရွာတွင် နားရန်မလို၊ ဆက်လက်ခရီးသွားကြပြန်ရာ၊ တောင်ကြား၊ တောင်ခါးပန်း များကို လျှောက်ခါ ဂုမိုင်စခန်းဖြစ်သော တောင်ထိပ်ပေါ်ရှိ အလယ်ဇရပ်တွင် တဖန်အမောဖြေကြပြန်လေသည်။ နံနက်စာ စားချိန်ကျနေပြီဖြစ်၍ အသင့်ဆောင်ယူလာသောထမင်းထုပ်များကို ဖြေ၍စားကြလေသည်။ စားသောက်ပြီး၍ အမောအပန် ပြေသောအခါ ဆက်လက်သွားရမည့်ခရီးမှာ တောင်ဆင်းသက်သက်ခရီးသာ ဖြစ်လေသည်။ သို့ရာတွင် ကျွန်ုပ်မှာ ငယ်ရွယ် သူဖြစ်၍ တောင်တက်ခရီး၌ နွမ်းရိလာခဲ့သည့် အခြေအနေကြောင့် ဟိုင်၊ ဝုမိုင်သွားမိတိုင်း ရပ်တန့်နားနေ၍သာ တရွေ့ရွေ့ သွားရလေသည်။ ဘုရားတောင်ကို လွန်သည်ချက်ချင်း အိမ်အနည်းငယ် တွေ့ရလေသည်။

ထိုအိမ်ငယ်များမှာ ခရီးသည်များကို စားဘွယ်သောက်ဘွယ် ရောင်းချသော ရခိုင်နှင့်ကုလားဆိုင်များ ဖြစ်ကြလေ သည်။ ထိုစခန်းတွင် နားကြရပြန်လေသည်။ ထိုစခန်းကို ၁၀မိုင်စခန်းဟုခေါ်သည်။ ထိုစခန်းမှ ခရီးဆက်ကြပြန်လျှင် တမိုင်ခန့် သွားမိလျှင် အခေါင်းပေါက်ရွာသို့ ရောက်ကြလေသည်။ အခေါင်းပေါက်ရွာတွင် ရခိုင်သက်သက်သာ ရှိလေသည်။ တဖန်ဆက်လက်၍ သွားကြပြန်လျှင် တမိုင်ခန့်လျှောက်မိကြပြန်လျှင် မြို့သူကြီးပြင်ရွာသို့ ရောက်ကြလေသည်။ ကုလားခပ်များ များ ထိုရွာ၌တွေ့ရသည်။ ရွာ၏အမည်ကိုလည်း ဘာသာပြန်၍ မိမိတို့စကားဖြင့် ‘ရာဇာဘီလ်’ဟု ခေါ်ထားကြလေသည်။ ထိုကုလားများသည် ဘင်္ဂလီအမည်ခံ စစ်တကောင်းသားများဖြစ်ကြလေသည်။ မောင်တောမြို့ထဲတွင် မှတ်မှတ်ရရ ကုလားအိမ် ဟူ၍ မရှိသလောက်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ မောင်တောမြို့ကိုပတ်၍ စီးဆင်းလာသော တပ်ချောင်း၏တစ်ဘက်ကမ်းတွင်မူကား ထိုကုလားအမျိုးသားများကို တွေ့ရလေသည်။

ဘုန်းကြီးပွဲမှာ အလွန်စည်ကားလေသည်။ ပွဲတော်များတွင် အရောင်းအချများမှာ ရခိုင်များလေသည်။ ကုလားများ မှာ ယနေ့အခြေအနေမဟုတ်။ ဆင်းဆင်းရဲရဲဖြင့် အဖျော်ရည်၊ သခွားမွေးသီး၊ ဘီဒီဆေးလိပ်များ ရောင်းချသူ အနည်းငယ်တွေ့မိ ခဲ့ပါလေသည်။ ဆင်ခြေဖုံးရပ်ကွက်များမှာ ကုလားအတော်ပင် ရှိနှင့်နေပြီဟု သိရှိခဲ့ရလေသည်။ လှည်းသမား၊ လယ်ကူလီ အလုပ်သမားများအဖြစ်ဖြင့် သက်မွေးဝမ်းကြောင်းပြုကြလေသည်။ မြို့နယ်အတွင်း ကုလားမြောက်ပိုင်းတွင် ကုလားအတော်ပင် ဝင်ရောက်နေပြီဖြစ်သော်လည်း နယ်ခံလူကြီးများ၏ပြောဆိုချက်အရ သိရသည်မှာ ရခိုင်လူဦးရေ၏ ၁၅%ထက်ပိုနိုင်မည် မဟုတ်ကြောင်း သိရှိခဲ့ရလေသည်။

ဤကား ၁၉၁၀-၁၅ခုနှစ်များ၏ အခြေအနေကို တင်ပြပါတော့မည်။ လူဦးရေစာရင်းမှာ သန်းခေါင်စာရင်းအရ စစ်တွေခရိုင်တွင်းရှိ မဟာမေဒင်ဘာသာဝင်များမှာ၁၇၈၆၄၇ ဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ သို့သော် ထိုလူဦးရေစာရင်းရှိ မဟာမေဒင်များမှာ ပြည်တွင်အခြေအနေချနေသူများလား၊ ယာယီဝင်ရောက်လာသူများလားဟု ခွဲခြားသိရန်လိုပေမည်။

စစ်တွေခရိုင် ဂေဇက်တီယာတွင် ခရိုင်ဝန်၊ အာရုံ၊ ဘီ၊ စမတ်က ဤအချက်ကို ပြတ်သားစွာ တင်ပြထားရှိပြီးဖြစ်၍ လည်းကောင်း၊ ကျွန်ုပ်ကိုယ်တွေ့အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ သိရှိထားပြီးဖြစ်၍ ထိုအချက်ကို ပြန်လည်ဖော်ပြသုံးသပ်ရန်လိုပေ မည်။ ဂေဇက်တီယာ၌ ထိုကုလားအားလုံးသည် တိုင်းပြည်၌ အခြေချနေထိုင်သူများမဟုတ်။ စပါးရိတ်သိမ်းချိန်တွင် စစ်တကောင်းခရိုင်မှ ယာယီဝင်ရောက်ခါ စပါးရိတ်လုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်၍ အလုပ်ပြီးသောအခါ ပြန်သွားကြသည့် ယာယီ လယ်ကူလီများနှင့်ပေါင်း၍ ဘော်ပြထားခြင်းမျှသာဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုသို့လူဦးရေ ရောနှောပါသွားခြင်းမှာ မြန်မာပြည်ကို အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ပြည်နယ်တစ်ခုအဖြစ်ဖြင့် သွင်းထားချိန်တွင် အတားအဆီးမရှိ ဝင်ရောက်သွားလာ နေနိုင်ခဲ့သည့်အပြင်

၁၀နှစ်တစ်ကြိမ် သန်းခေါင်စာရင်း ကောက်ယူချိန်သည် ဒီဇင်ဘာလအတွင်းဖြစ်နေရာ သန်းခေါင်စာရင်းယူချိန်သည် ထိုစပါးရိတ် လယ်ကူလီများ ဝင်ရောက်နေနှင့်ပြီးအချိန်နှင့် တိုက်ဆိုင်နေခြင်းတို့ကြောင့်ပင် ဖြစ်ရလေသည်။ ထိုသို့ဖြစ်ခြင်း ကိုလည်း ဂေဇက်တီယာတွင် ရှင်းလင်းပြသပြီးဖြစ်၍ ယုံမှားမရှိရာ။

ဤစကားကို အထောက်အကူဖြစ်စေရန် ကျွန်ုပ်ကိုယ်တွေ့နှင့် နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြလိုပါသည်။ စစ်တကောင်းခရိုင်မှ လယ်ကူလီများအဖြစ်ဖြင့် လာရောက်၍ပြန်သွားကြသူ မည်မျှရှိမည်ကိုလည်း ကောင်းစွာခန့်မှန်းနိုင်ကြပါလိမ့်မည်။ ကျွန်ုပ်၏ အထောက်အထားများမှာ မည်သူမျှမငြင်းဆိုနိုင်သော သာဓကများ ဖြစ်ကြပါသည်။

စစ်တကောင်း လယ်ကူလီ ဦးရေ

ပေါ်ရိဘာရီဟု ကျွန်ုပ်တို့ ခေါ်ဝေါ်ကြသော စစ်တကောင်းသား လယ်ကူလီများသည် နှစ်စဉ်နိုင်ငံဘာလကပင် အစပြု၍ မောင်တောမြို့နှင့် ဘူးသီးတောင်မြို့များကို ဖြတ်သန်းလျက် စစ်တွေခရိုင်သို့ လာရောက်ကြလေသည်။ သူတို့လုပ်ငန်း များမှာ မတ်လတွင် ပြီးဆုံးလေသည်။ ထိုနောက်မိမိတို့ ခရိုင်သို့ လာလမ်းအတိုင်း ပြန်ကြရလေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏မျက်မှောက် တွင်ပင် ထုထည်ကြီးမားသော မဟာမေဒင်အလုပ်သမားထုကြီးသည် မိမိတို့နေရပ်သို့ ကျွန်ုပ်တို့၏ မြို့ကို ဖြတ်သန်း၍ ပြန်သွားကြလေသည်ကို တွေ့ကြုံခဲ့ကြရလေသည်။ ဤကားတနှစ်မဟုတ် နှစ်စဉ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ အိန္ဒိယပြည်မှ မြန်မာပြည်ကို ခွဲထုတ်လိုက်ပြီးနောက်မှသာ ရပ်တန့်တော့သည်။ ဤစကားကို မည်သူမျှ မငြင်းနိုင်ချေ။ ယခုအချိန်ရှိနေကြသူများ၏ ဝင်ရောက် ပုံကိုလည်း ဖော်ပြပါဦးမည်။

ထိုစစ်တကောင်းသားလယ်ကူလီများ ဝင်ရောက်ချိန်တွင် စစ်တွေမြို့မှဖြစ်၍ တခြားမြို့နယ်များသို့ သွားနိုင်ရန် ဘူးသီးတောင်နှင့် စစ်တွေသွားရလမ်းခရီးအတွက် ရခိုင်မီးသင်္ဘောကုမ္ပဏီမှ နေ့စဉ်သင်္ဘောနှစ်စင်းကျစီ အသွားအပြန် စီစဉ်ပေးသည့်အပြင် ကုလားကုမ္ပဏီနှစ်ခုမှလည်း တစ်စင်းကျစီစေလွှတ်၍ တင်ပို့ကြရလေသည်။ တနေ့လျှင် သင်္ဘောအသွား လေးစင်း အပြန်လေးစင်းကျစီဖြင့် စပါးရိပ်ကူလီများကို တင်ပို့ပေးနေကြရလေသည်ကို တွေ့ရဘူးပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ သိရ သလောက်မှာ စပါးရိပ်ကုလားအလုပ်သမား တသိန်းခွဲခန့် နှစ်စဉ်ဝင်ရောက်ပြန်သွားခြင်းရှိကြကြောင်း စစ်တွေမှအပြန်တွင် သာ သင်္ဘောစီးရလျက်၊ ဘူးသီးတောင်မှ မိမိနေအိမ်သို့ အရောက်သွားရမည်မှာ ခြေလျင်ခရီးသာဖြစ်လေသည်။ ထိုအချိန်တွင် မည်သည့်ယဉ်မျှမရှိချေ။ ယခင်ကျွန်ုပ်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဤခရီးသည် မယူတောင်ကို ကျော်ဖြတ်မသွားက မဖြစ်နိုင်သောခရီး ဖြစ်လေသည်။ ခရီးခဲတစ်ခု ဖြစ်နေလေသည်။ သူတို့လာချိန်နှင့် ပြန်ချိန်၌ ထိုခရီးခဲလမ်းတစ်လျှောက်လုံးတွင် အပန်းဖြေစခန်း များနှင့် စခန်းမဟုတ်သောနေရာများစွာတွင် စခန်းချနားနေသူများနှင့် ပြည့်နှက်နေတော့၏။ သွားသူလည်းမစဲ၊ နေရာလည်း မလပ်လောက်အောင် ဖြစ်နေ၏။ မြို့တွင်းမှာလည်း ထိုလူအုပ်ကြီး၏ သွားလာလှုပ်ရှားကြသော အသံများကြောင့် မြို့သူမြို့ သားများအအိပ်ပျက်၊ အနေပျက်ဖြစ်ကြရပေသည်။ လမ်းခရီးတွင် ခိုက်ရန်ဖြစ်ခြင်း၊ လုယက်ခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်လာသောကြောင့် အစိုးရက ရဲအစောင့်ချထားပေးရသည်။ ဤစကားသည်မှန်၏။ ထိုလူထု၏ပမာဏနှင့်အရေအတွက်ကို သူကြီးများ လူခွန်ကောက်ခံရသော ငွေများကို ကြည့်ကလည်း မှန်းဆနိုင်ပါသည်။

ထိုအချိန် ဘူးသီးတောင် မြို့မသူကြီးလုပ်သွားသော ဦးအနော်ရာလီသည် လူခွန်ဘလားပြေစာဟုခေါ်သော မစည်း ကြပ်ရသေးသောသူများကို ကောက်ခံရမည့်ပြေစာများနှင့် စစ်တကောင်းသား လယ်ကူလီများထံမှ ကောက်ခံ၍ တနှစ်လျှင် လူခွန် ငွေတစ်သိန်းကျော်တင်သွင်းနိုင်ခဲ့သည်ကို ကျွန်ုပ်တို့ ကိုယ်တွေ့ဖြစ်ပေသည်။ ထိုမျှငွေမှ ၁၀ခိုင်ကြေး ကော်မရှင် ငွေ တစ်သောင်းကျော် ရရှိလေသည်။ သူကြီးသည် လူတိုင်းထံမှ ကောက်ခံသည်မဟုတ်။ တချို့ထံမှ လာဘ်ယူကာ မကောက်ဘဲ လွတ်လိုက်သူများလည်း ရှိပေသေး၏။ အချို့မှာ အခွန်တော်ပြေစာလက်ဝယ်ပါလာသူများလည်း မနည်းပေ။ သူကောက်ခံ ရရှိသော ငွေသက်သက်ဖြင့်တွက်ချက်သော် လူတစ်ကိုယ်လျှင် ၂/၅၀၀ နှုန်း လူပေါင်းလေးသောင်းကျော် ခရိုင်အတွင်း သူတို့ အလုပ်လုပ်ခဲ့သော ကျေးရွာအုပ်စုများမှ ရွာသူကြီးများလည်း ကောက်ခံ ထားလိုက်သောသူများလည်း ရှိကြ၏။ လက်လှမ်းမမှီ၍ မကောက်ခံလိုက်ရသော လူစုမျှလောက်ကိုသာ စခန်းအဆုံးရှိ ဘူးသီးတောင်နှင့် မောင်တောသူကြီးများက ဘမ်း၍ ကောက်ရ ခြင်းသာ။ မောင်တောသူကြီးကောက်ခံသော အခွန်တော်ငွေမှာလည်း မနည်းလှပေ။ ဤအခွန်တော်ငွေကို ကြည့်ခြင်းဖြင့် လယ်ကူလီတစ်သိန်းကျော်ရှိနေမည်ကို ခန့်မှန်းနိုင်ပေသည်။ ဤနောက်ဆုံး စခန်းမှ လေးသောင်းကျော်သော အလုပ်သမားများ ကို အခွန်တော်ကောက်ခံနိုင်ပါလျှင် တခရိုင်လုံးသူကြီးများ ကောက်ခံသောလူဦးရေမှာ လေးဆထက်ပိုနေမည်မှာ သေချာ လောက်ပါသည်။ သန်းခေါင်စာရင်း၌ဖော်ပြသော မဟာမေဒင်လူဦးရေ ဂေဇက် တီယာပြုစုသော ခရိုင်ဝန် အာရုံ ဘီ၊ စမတ် ဖော်ပြသော ယာယီအလုပ်သမားများသာဖြစ်ကြ၍ အခြေချနေသူမဟုတ်ဟုဆိုခြင်းကို ကောင်းစွာထောက်ခံနေ ပါတော့ သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုအချိန်တွင် တိုင်းပြည်အတွင်း အခြေချနေထိုင်သူမှာ စစ်တွေခရိုင်အတွင်း အများဆုံးရှိနိုင်မည်မှာ မွတ်ဆလင်နှစ်သောင်းမှ သုံးသောင်းအထိသာ မှန်းဆနိုင်ပါသည်။

တဖန်ထိုစကားကို ပိုမိုရှင်းလင်းရန်မှာ ကိုယ်တွေ့သာမကများ ရှိနေပါသေးသည်။ သာမကကား...

စစ်တကောင်းအလုပ်သမားများကို မြင်သော အင်္ဂလိပ်အရင်းရှင်ကြီးများသည် ထိုသူများခြေလျင်ဖြတ်သန်းသွားလာကြသော ဘူးသီးတောင် မောင်တောလမ်းမကြီးမှ မိရထားလမ်းဖောက်လုပ်ခါ ထိုသူတို့ထံမှ မီးရထားခအဖြစ်ဖြင့် ငွေညှစ်လိုသဖြင့် မီးရထားလမ်းဖောက်လုပ်ခါ တင်ဆောင်ပို့ကြလေသေးသည်။ ယခုရှိနေသောလမ်းသည် ယခင်လမ်းဟောင်းကိုပြုပြင်၍ ရထားလမ်းအဖြစ်လုပ်ထားသော လမ်းသာဖြစ်ပေသည်။ နောက်အခန်းများတွင် သေချာစွာဖော်ပြပါဦးမည်။

၁၉၁၁ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းအရ ဖော်ပြထားသော မဟာမေဒင် လူဦးရေစာရင်းတွင် အခြေချနေထိုင်သူ မည်မျှရှိနေသင့်သည်ကို ချင့်ချိန်နိုင်ရန် ထပ်မံဖော်ပြပါဦးမည်။

မြို့ပတ်ဝန်းကျင်၌ ရှိသောကျေးရွာများတွင် ကုလားမည်မျှရှိနေပြီဟု အသင့်အတင့်သိနိုင်ကြပေပြီ။ အထက်ဖော်ပြခဲ့သောအခန်းများ၌ အတော်ပင်ဖော်ပြလျက်ပါရှိပြီ။ ထိုမွတ်ဆလင်များကို အင်္ဂလိပ်အစိုးရက (Chittagonian) စစ်တကောင်းသားများဟုခေါ်လျက်၊ ရခိုင်များက ကုလားဟုခေါ်ကြလေသည်။ သို့သော် မွတ်ဆလင်သက်သက်ကိုသာ ကုလားဟုခေါ်သည်မဟုတ်။ ဟိန္ဒူလည်း ကုလားအခေါ်ခံရသူများထဲတွင် ပါဝင်လေသည်။ စစ်တကောင်းသား မွတ်ဆလင်များ ဝင်နေသောရွာကို မွတ်ဆလင်အချို့ဝင်နေလျှင် ရခိုင်ရွာအမည်ရင်းအတိုင်း ခေါ်ဝေါ်ကြ၍၊ မွတ်ဆလင်အများစု၍ ရွာအသွင်ယူကာ ရွာ၏တစ်တံတဒေသတွင် ဝင်နေလျှင် ရွာအမည်ဟောင်းတွင် ကုလားဟုဆက်ထည့် ပေါင်းစပ်ခေါ်ဝေါ်ကြလေသည်။ ဥပမာ ကျောင်းတောင် ရခိုင်ရွာ၊ ကျောင်းတောင် ကုလားရွာ၊ ဒိုးတန်းရခိုင်ရွာ၊ ဒိုးတန်းကုလားရွာ စသည်များဖြစ်ပါသည်။

သို့ရာတွင် ရိုဟင်ဂျာရွာဟူ၍ကား မခေါ်ကြပါ။ ကုလားရွာအမည် သီးခြားခေါ်ဝေါ်ကြခြင်းလည်း မရှိပါ။ ရှေးကပင် တည်ရှိနေနှင့်ပြီးသော ရပ်ရွာဟူ၍လည်း တရွာမျှမရှိ။ ဒိုးတန်းရိုဟင်ဂျာရွာ၊ ကျောင်းတောင်ရိုဟင်ဂျာရွာ ဟူသောအမည်များမှာ ယနေ့တိုင် မည်သူ၏ပါးစပ်ကမျှ မခေါ်ကြသေးချေ။ ထို့ကြောင့် ထိုစဉ်က အခြေချနေထိုင်ကြသူ မွတ်ဆလင်များမှာဆိုခဲ့သော ကျေးရွာအနည်းငယ်အတွင်း မှီတင်းနေ ထိုင်ကြသော လူနည်းစုကလေးမျှသာဖြစ်၍ ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်လူဦးရေ၏ ၁၀%မျှလောက်သာရှိမည်။ သို့ရာတွင် တခရိုင် လုံးရှိ မွတ်ဆလင်ဦးရေ၏ ၁၀%မူကား ရှိနိုင်ပေမည်။

၁၉၁၁ခုနှစ်တွင် မြို့သစ်တည်ဆောက်ပြီးစီးခဲ့၍ ၁၉၁၂ခုနှစ်တွင် နှစ်ထပ်တိုက်ရုံသစ်ကြီးကို မြို့သစ်ရပ်ကွက်၌တည်ဆောက်လေသည်။ ထိုအခါ ပျဉ်းကတိုးသစ်များနှင့် တည်ဆောက်ထားသော ယခင်ရုံးဟောင်းကို မြန်မာစာအလယ်တန်းကျောင်းအဖြစ် ပြောင်းလဲလိုက်လေသည်။ စာတိုက်ကြေးနန်းရုံးကိုလည်း စာသင်ကျောင်းအနောက်ဘက်တွင် ခိုင်ခန့်စွာဆောက်လုပ်လေသည်။ ရွာသစ်ကယ်ရွာသားများမှာ လယ်ကွင်းမှာလည်း ဟော်ကီကစားကွင်း(ယခု ဘောလုံးကွင်း) ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ ရွာသစ်ကယ်ရွာသားများကိုလည်း သပြေကုန်းရပ်ကွက်သို့ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်စေလေသည်။ ဥရောပတိုက်သားနယ်ပိုင်များ နေထိုင်ရန်နေအိမ်ကိုလည်း ရွာသစ်ကယ်ရွာ၏ အရှေ့ဘက်တောင်ကုန်းကလေးပေါ်တွင် ဆောက်လုပ်လေသည်။ မြို့သစ်အတော်ကျယ်ဝန်းလျက် လှပသောမြို့တစ်မြို့ ဖြစ်နေခဲ့လေပြီ။ အင်္ဂလိပ်စာသင်ကျောင်း၊ မြန်မာစာသင်ကျောင်း၊ ဘုန်းကြီးကျောင်း၊ ခရစ်ယာန်ဘုရားရှိခိုးကျောင်း၊ ဈေးသစ်ကြီးတို့ပါ ပြည့်စုံလျက် နေချင်စရာ ဖြစ်နေခဲ့ပြီ။ အင်္ဂလိပ်စာသင်ကျောင်းနှင့် ခရစ်ယာန်ဘုရားရှိခိုးကျောင်းတို့ကို တပ်ရာရွာတောင်ကုန်းငယ်များတွင် တည်ဆောက်ထားသဖြင့် အသွားအလာလွယ်ကူစေရန် ဂိတ်လ်ဘတ်လမ်းအမည်ပေးထားသော လမ်းကိုဆက်လက်၍ ထိုကျောင်းများသို့အရောက် ဖောက်လုပ်ပေးလေသည်။ မစ္စတာဂိတ်ဘတ်မှာ မြို့ကိုပြီးစီးအောင် တည်ဆောက်ခဲ့သော (A.S.A.S Gilvert (I.C.S) အေ၊ အက်စ်အေ၊ အက်စ် ဂိဘတ် အိုင်စီအက်(စ်)နယ်ပိုင် ဝန်ထောက်ဖြစ်လေသည်။ ထိုလမ်းကို ယခုအခါ အောင်ဆန်းလမ်းဟုခေါ်ကြသည်။ ခရီးခဲတစ်ခုဟုယူဆကြသော တောရကျောင်းသွားရာလမ်းမှာလည်း လွယ်ကူစွာသွားလာနိုင်သော လမ်းတစ်ခုအဖြစ်သို့ ခရစ်ယာန်ကျောင်းများ၏ ကျေးဇူးကြောင့် ရောက်ခဲ့ရလေပြီ။

မီးရထား ကုမ္ပဏီ

ရခိုင်မီးသင်္ဘောဝင်ငွေမှ စစ်တကောင်းသား စပါးရိပ်သမားများ၏ အသွားအပြန် စရိတ်များကို နှုတ်၍တွက်စစ်ကြည့်သောငွေကို ချင့်ချိန်ခြင်းဖြင့် ဘူးသီးတောင် မောင်တော ကုန်းလမ်းခရီးတွင် မီးရထားလမ်းဖောက်လုပ် သယ်ပို့ဆောင်ရလျှင် ဝင်ငွေနှစ်သိန်းကျော် ရနိုင်ဘွယ်ရှိသည်ဟု တွက်ချက်လျက် မီးရထားလမ်းဖောက်လုပ်ရန် ဆုံးဖြတ်ကြလေသည်။

သို့သော် ၁၉၁၄ ခုနှစ်တွင် ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီးဖြစ်ပွားခဲ့သောကြောင့် ရပ်ဆိုင်းထားခဲ့လေသည်။ ထိုမီးရထားကုမ္ပဏီသည် ၁၉၁၆ ခုနှစ်မှသာ စတင်ဖောက်လုပ်ခဲ့လေသည်။ ဤကိစ္စနှင့်ပတ်သက်သော အတ္ထုပ္ပတ္တိကို နောင်ဆက်လက်ရေးသားပါအံ့။

ကျောင်းများနှင့် မွတ်ဆလင်

ဘူးသီးတောင်မြို့ပေါ်တွင် မြန်မာစာသင်ကျောင်းတစ်ကျောင်းနှင့် အင်္ဂလိပ်စာသင်ကျောင်းဟူ၍ နှစ်ကျောင်းရှိလေသည်။ သို့ရာတွင် ကျောင်းနှင့်ကျောင်းလုံး၌ မွတ်ဆလင်ကျောင်းသားဟူ၍ မရှိသလောက် နည်းပါးပေသည်။ ထိုစဉ်က ကျောင်းသားအရွယ်ဖြစ်သော ကျွန်ုပ်တို့၏အရွယ်အနက်မှ အင်္ဂလိပ်စာတတ်သူကိုထားဦး၊ မြန်မာစာတတ်သူ မွတ်ဆလင်ပင်လျှင် ကျွန်ုပ်တို့မှတ်မိသလောက်မှာ (၁) ယင်းမဈေးမှ ဆရာအဒူဘာရီ (၂) နန်းရာကုန်းမှ နူရာလောင် (၃) ဝက်ခေါင်းအဒူဆလင် (၄) တည်မြဲဖဆပလမှ နောက်ဆုံးအမတ်လောင်း အဒူဇော်ယော် (၅) ကကျဘက်ရွာမှ လျှောက်လွှာစာရေးဟာတင်း(၆) လျှောက်လွှာစာရေးဆင်များ (၇) ထိုစဉ်ကပင် ထင်ရှားသော လျှောက်လွှာစာရေး ဦးရှော်မူလုတ်၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်မှာ ကျွန်ုပ်ထက် ကြီးသူဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် ဤနယ်သား ဇာတိမဟုတ်၊ စစ်တွေမြို့မှ ရွှေ့ပြောင်းလာခဲ့သူသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် စစ်တွေမြို့ မှ ပြောင်းလာသူ (ဒုလုံခြံရေးမှူး၊ အငြိမ်းစား ဦးရွှေဖြူ၏ဘခင်) ဦးအဒူဇော်လီသည် မြန်မာစာကို ကောင်းစွာတတ်သူတစ်ဦး ဖြစ်ပါသည်။ (၉) အငြိမ်းစား ဒုလုံခြံရေးမှူး၊ ဦးမောင်နီ ခေါ် အဒူရွှေကူရ်တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ကျွန်ုပ်ထက်တဆင့်ငယ်သောသူများအနက် ဘူးသီးတောင်မြို့မသူကြီး ဦးအဒူဆလင်နှင့် တပ်မင်းချောင်းသူကြီး ဦးအဘူဘာဆေရ် တို့မှာ မတောက်တခေါက် စာတတ်ကြသူများ ဖြစ်ကြပါလေသည်။ နယ်တွင်လည်း စာသင်ကျောင်းဟူ၍ မရှိသလောက် ဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ နယ်တွင် ကျောင်းများရှိနေခဲ့ပါလျှင်၊ ထိုစဉ်ကပင် စာတတ်ပေတတ် မွတ်ဆလင်များနှင့် ရခိုင်စကားတတ် မွတ်ဆလင်များစွာ ရှိမည်မှာ ယုံမှားမရှိရာ။ ကျောင်းသားဦးရေမှာလည်း ယခုနှင့်များစွာ ခြားနားမည် မဟုတ်ပေ။ ယနေ့ကျောင်းသားဦးရေမှာ အတော်ပင်ရှိနေခဲ့ပြီဖြစ်သော်လည်း ရခိုင်စကားကောင်းစွာ တတ်မြောက်သော မွတ်ဆလင်မှာ တရာလျှင် ငါးယောက်ရှိဦးမည်မဟုတ်ချေ။

အခမ်းအနားများနှင့် ရာသီပွဲများ

ကျွန်ုပ်တို့ ငယ်စဉ်က ရိုးရာလှေပြိုင်ပွဲ၊ ကျင်ပွဲ(ရခိုင်နပန်းလုံးပွဲ)ကို နှစ်စဉ် မေလအတွင်း ကျင်းပလေ့ရှိပေသည်။ ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်တွင် လှေပြိုင်ပွဲကျင်းပတိုင်း ကုလားလှေဟူ၍ ပါဝင်ခြင်းလုံးဝ မရှိခဲ့ပေ။ မပါဝင်ရဟူ၍လည်း စည်းကမ်းမရှိ။ လှေပွဲတွင် ပါဝင်လေ့ရှိကြသော လှေများမှာ၊

- အညာမှ . . .
- (၁) စဉ့်အောင်ရွာလှေ ၁စင်း
- (၂) ပေါင်တော်ပြင်လှေ ၂စင်း
- (၃) မြောချောင်းလှေ ၁စင်း
- (၄) ကျောက်ရစ်လှေ ၁စင်း

ဤ၅စင်းမှာ ရခိုင်သက်သက်စီးကြသောလှေများ ဖြစ်ကြပါလေသည်။ လှေတစ်စင်းလျှင် လှေစီး ၅၄ယောက်မှ ၅၆ယောက်ထိ ပါဝင်ကြလေသည်။ လှေများမှာယ ၁၅လံထက် မတိုကြလေ။ အညာမှ အခြားလှေစီးနိုင်သည့် ကျေးရွာများ ရှိကြပါသော်လည်း မြစ်ကျဉ်းမြောင်းသဖြင့် လှေလှော်လှေကျင့်ရန် မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် လှေလှော်မကျွမ်းကျင်၊ မကျွမ်းကျင်သဖြင့်လည်း မပါဝင်လိုကြပေ။

ထိုလှေပါဝင်ကြသော ကျေးရွာများအနက် မြောချောင်းရွာနှင့် ၎င်းရွာနှင့် မျက်နှာချင်းဆိုင်ရှိနေသော ငန်းချောင်းရွာတို့မှာ လုံးဝပျောက်ကွယ်သွားခဲ့ပြီ။ များစွာဝမ်းနည်းစရာ ကောင်းပါသည်။

- အကြေမှ ပါဝင်သောပြိုင်လှေများမှာ
- (၁) ဘူးသီးတောင်ရွာမလှေ ၁
- (၂) သပိတ်တောင်လှေ ၁
- (၃) ဝါးရကျွန်းလှေ ၁
- (၄) ကင်းချောင်းလှေ ၁
- (၅) သဇင်တော(သန့်ဇင်တောလှေ) ၁
- (၆) ဘုံညိုလိပ်လှေ ၁
- (၇) ကြာညိုပြင်လှေ ၁
- (၈) သရက်ပြင်လှေ ၁
- (၉) ဦးကျော်ရွာလှေ ၁
- (၁၀) လိုင်ရှည်ပြင်လှေ ၁

- (၁၁) စိန်ညှင်းပြာလှေ ၀
- (၁၂) ဒိုးတန်းလှေ ၀
- (၁၃) ညောင်ချောင်းလှေ ၀
- (၁၄) ခွဆုံလှေ ၀
- (၁၅) စက်ခေါ်ရွာလှေ ၀
- (၁၆) ပြင်လှရွာလှေ ၀
- (၁၇) ကျောက်ဖြူသားရွာလှေ ၀

ဤရွာများမှတစ်ပါး အာကျီတောတိုက်ရှိ အခြားကျေးရွာများမှလည်း ရံခါဝင်ရောက်ပြိုင်လာကြသည်ကို ကျွန်ုပ်တွေ့ရှိ ဘူးပါသည်။ ထိုလှေများမှာ မွတ်ဆလင်နှင့် အခြားအမျိုးသားလုံးဝ ပါဝင်ခြင်းမရှိ။ ရခိုင်သက်သက်သာ ပါဝင်ကြလေသည်။ ရိုဟင်ဂျာရွာမှ လှေဟူ၍ကား ထိုစဉ်အခါ အိပ်မက်မျှ မက်ကြမည်မဟုတ်ချေ။ ရိုလည်းမရှိ၊ ထိုစဉ်က လူများ ရိုဟင်ဂျာဆိုလျှင် ဘာမှန်းမှသိကြမည်လည်း မဟုတ်ချေ။ လှေတစင်းတွင် လူကြီးလူသန် ၅၄ယောက်မှ ၅၆ယောက်ထိ ပါဝင်ကြလျက် အရံ ၁၀ယောက်ထက်မနည်း လိုလေသည်။ တဖန် ထိုသူတို့၏ပစ္စည်းများနှင့် လှေကိုထိန်းရန် ကျွေးမွေးရန် အတီးအမှုတ် တူရိယာ ဝိုင်းပါဆိုလျှင် လှေတစင်းပါဝင်နိုင်ရန် အလုပ်သမားနှင့်လှေစီးလူပေါင်း ၁၀၀ကျော်လိုသဖြင့် သာမန်ရွာသိန်ရွာငယ်များ လှေစီးနိုင်ကြသည်မဟုတ်။ အိမ်ခြေ ၁၀၀ကျော်ရှိသည့် ရွာမှသာ လှေစီးနိုင်ကြလေသည်။ အထက်ဖော်ပြပါ လှေစာရင်းကား နှစ်စဉ်အမြဲပါဝင်ကြသော ကျေးရွာများမှ လှေများဖြစ်ကြပါလေသည်။ ရံခါဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ကြသော လှေများလည်း ရှိပါ လေသေးသည်။

အကယ်၍ အစိုးရက ရွာတစ်ရွာလျှင် လှေတစ်စင်းကျ ထွက်ရမည်ဆိုလျှင် မြစ်ညာကို ချန်လှပ်လျက် အကြေမှ မြစ်ကမ်းပေါ်တွင် ရှိကြသည့် ကျေးရွာပေါင်း ၄၀ကျော်မှ ထိုသို့လှေကြီးများ ထွက်လာနိုင်ပေလိမ့်မည်။ လှေပြိုင်သော နေ့များ တွင် မြစ်၏ကမ်းနှစ်ဘက်တွင် မိမိတို့ကျေးရွာမှလှေကို အားပေးနေကြသော သက်ဆိုင်ရာကျေးရွာများမှ တီးမှုတ်နေကြသော တူရိယာသံများမှာ ဆူညံနေလေသည်။ လူထူထပ်သောလူတန်းကြီးများမှာ ဘူးသီးတောင် သင်္ဘောဆိပ်ဟောင်းမှ ဝိလဘီဒုံး ခေါ် မြစ်ကွေ့ထိ ရှိနေကြလေသည်။

ဤပျော်ပွဲကြီးများကို ယနေ့တိုင် မမေ့နိုင်အောင် မျက်စိထဲတွင် တရေးရေးမြင်ယောင်နေမိပါသေးသည်။ မည်သည့် မွတ်ဆလင်စုမျှ မှတ်မိသတိရလောက်အောင် ကျွန်ုပ်တို့ မတွေ့ဘူးကြချေ။ မွတ်ဆလင်အနည်းငယ်မှာ အဖျော်ရည်ရောင်းနေသူ အနည်းငယ်နှင့် ယပ်တောင်(ဝါးကိုရက်သောယပ်တောင်) ရောင်းကြသူ အနည်းငယ်အပြင် လူများငှားရမ်းက အသင့်လိုက်ပါ ရန် စောင့်နေကြသော သံပန်ကုလားအနားငယ်မျှသာ ထိုပွဲ၌ တွေ့မြင်ကြရမည်မှာ သေချာပါသည်။ ပွဲကြည့်ပရိသတ် အတွင်း၌ မွတ်ဆလင်လုံးဝမပါဟူ၍ကား မဆိုလိုပေ။ သို့ရာတွင် ကြီးကျယ်သော ရခိုင်လူထုကြီးအတွင်း ပျောက်နေလောက် အောင်ပင် နည်းပါးပါပေသည်။

ကျင်ပွဲ

ကျင်ပွဲဆိုသည်မှာ နပန်းတစ်မျိုးပင် ဖြစ်ပါသည်။ ရခိုင်က ကျင်ဟုခေါ်ပါသည်။ ထိုပွဲများတွင် ယခုစာရေးသော အချိန်မှာကဲ့သို့ ကုလားနပန်းသမားဟူ၍လည်း မရှိ၊ ကုလားနပန်းပွဲလည်း ကျင်းပခြင်းမရှိသေးပေ။ အကြောင်းမှာ ရခိုင်များ စိတ်မဝင်စားသည့်အပြင် ကုလားနပန်းပွဲကြည့်ရန် ပရိသတ်လည်း မရှိသလောက်ဖြစ်နေသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် မွတ်ဆလင်နပန်းသမားများဟူ၍လည်း ရှားပါးနေခြင်းကြောင့်လည်း ဖြစ်ပါသည်။

ရခိုင်ကျင်ဟုခေါ်သော နပန်းတစ်မျိုးတည်းကိုသာ ကျင်းပကြလေသည်။ ရခိုင်တိုင်းအရပ်ရပ်မှ လာရောက်ကြသော နာမည်ကျော် တံဆိပ်ရကျင်သန်၊ (နပန်းသမား)များမှာ များလှ၏။ ထိုစဉ်အခါ မြန်မာပြည်သည် အိန္ဒိယပြည်၏ ပြည်နယ်မျှသာ ဖြစ်နေသေးသောကြောင့် အိန္ဒိယနှင့်ထွက်ဝင်သွားလာရန် လူဝင်မှု ကြီးကြပ်ခြင်းလည်း မရှိသေးခြင်းကြောင့် ယခု ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ် ခေါ် ဘင်္ဂလားပြည်နယ်ဘက်မှ ရခိုင်ကျင်သန် (ရခိုင်နပန်းသမား) များပင် လာရောက်ယှဉ်ပြိုင်ကြလေသည်။ ထိုကျင်ပွဲသည် လည်း အလွန်စည်ကားသော ပွဲတစ်ပွဲဖြစ်ပါလေသည်။ လှေပြိုင်ပွဲကဲ့သို့ မွတ်ဆလင်မှာ ရှားရှားပါးပါး အနည်းငယ်မျှသာ ရှိပါသည်။

သာသနာရေး

ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်တွင် မြစ်ညာမှ မြစ်ဝထိ တစ်လျှောက်လုံးတွင် တည်ရှိသမျှကျေးရွာအုပ်စုကြီးများတွင် ဘုရား စေတီကျောင်းကန်ရှိနေကြသဖြင့်လည်းကောင်း၊ ရွာအမည်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓဘာသာများနေထိုင်ရာ ဒေသဟူ၍

ထုတ်ဖော်ပြောဆိုရန် မလိုဘဲ သိရှိနိုင်ကြပေသည်။ ထိုခေတ်က ဘုရားစေတီကျောင်းကန်များမှာ ၁၉၄၂ခုနှစ် လူမျိုးရေး အဓိကရုဏ်းတွင် တဘက်ရန်သူများ ဖျက်ဆီးခြင်းခံရသောကြောင့် ပြန်လည်နေရာချထားသောအခါ မူလရှိသော စေတီပုထိုး များကို မဖူးမြော်ကြရတော့ချေ။

ထိုစဉ်က သီတင်းကျွတ်နှင့် မဟာသင်္ကြန်အခါတော်များတွင် ထေရ်ကြီး၊ ဝါကြီး၊ ဆရာတော်ကြီးများကို ကန်တော့ ရန် အတီးအမှုတ်အကအခုန် စုံလင်စွာဖြင့် သွားလာကြသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ပရိသတ်များမှာ တရွာနှင့်တရွာ စပ်ကြားမြို့သို့ သွားရာ ခရီးလမ်းများတွင် တင်းကြပ်ပြည့်နေသောကြောင့် ပျော်စရာတစ်မျိုးဖြစ်နေပါသည်။ အကြေအညာ ကျေးရွာများမှ ရဟန်းတော်များနှင့် တကာတကာမများမှာ ဘူးသီးတောင်မြို့ပေါ်တွင် သီတင်းသုံးနေတော်မူကြသော ဆရာတော်ကြီးများ အား လာရောက်ကန်တော့ကြသည်မှာ သင်္ကြန်ကျသည်မှ မိုးဦးကျသည်ထိ အဆက်မပြတ် ရှိနေကြပါသည်။

တခြံမြံမြံ တီးမှုတ်သံများနှင့် လူပရိသတ်ဆူညံစွာ ထွက်ဝင်သွားလာနေကြသည်မှာ နှစ်လနီးပါးရှိနေလေသည်။ လူနေအိမ်ခြေမများမီကပင် ဘူးသီးတောင်မြို့ကလေးမှာ အလွန်ပျော်စရာ ကောင်းနေတော့သည်။ ထိုသာသနာပွဲများနှင့် လှေပွဲကျင့်ပွဲများမှာ ဆက်သွားလေသည်။ ထို့ကြောင့် မိုးဥတုကျရောက်သည်ထိ ပွဲမပြတ်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ထိုပွဲများကား ဗုဒ္ဓဘာသာရခိုင်များ ပွဲများပေ။

ဗိုလ်ကလေး၊ ကျွဲနုတ်သီး စသော အညာကျေးရွာအစမှ မယူ(မေယူ)ကျွန်းဆွယ်အဆုံးထိ ကျေးရွာများတွင် ထိုအချိန်၌ အရေးယူဂရုစိုက်လောက်အောင်များသည့် မွတ်ဆလင်ဦးရေကို မတွေ့ဘူးပေ။ ရပ်ရွာသီးခြားတည်ထောင် နေထိုင်ခြင်းကိုလည်း လုံးဝ မတွေ့ဘူး။

ယခင်ဖော်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သော အင်္ဂလိပ်များက (Chittagonian) စစ်တကောင်းသားဟု ခေါ်ကြသည့် မွတ်ဆလင် အနည်းငယ်မှာ ၁၈၂၄ခုနှစ်၊ အင်္ဂလိပ်မြန်မာစစ်ပွဲအပြီးတွင် ရခိုင်ပြည်ကို အင်္ဂလိပ်သိမ်းယူစဉ် နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်တို့ နောက်မှလိုက်ပါလာကြသော လူအနည်းငယ်၊ ရခိုင်ဘုရင်လက်ထက် ကျွန်အဖြစ် ဝယ်ယူထားသော သူတို့၏အဆက်အနွယ်နှင့် အချို့ ဂရံမြေပိုင်ရှင်လူမျိုးခြားများက သွင်းယူလက်ခံထားသော လူအနည်းငယ်မျှသာ ရှေ့နေပေသေးသည်။ သို့ရာတွင် ရိုဟင်ဂျာဟူသော ဝေါဟာရနှင့် လိုလူမျိုးကား ပဋိသန္ဓေပင် မရှိသေးသည်မှာ မှန်ပါသည်။

နောက်ပိုင်းတွင် သန်းခေါင်စာရင်းနှင့် ကိုယ်တွေ့များကို ဖော်ပြပါဦးမည်။ သာဓကတစ်ခု ပြလိုသေးသည်မှာ ဂျော့ ဘုရင်နန်းတက်ပွဲတော်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ပဉ္စမြောက် ဂျော့ဘုရင် နန်းတက်ပွဲ

၁၉၁၁ခုနှစ်တွင် ပဉ္စမြောက် ဂျော့ဘုရင်နန်းတက်ပွဲကို ကျွန်ုပ်တို့၏ ဘူးသီးတောင်မြို့ကလေးတွင် ခမ်းနားသိုက်မြိုက် စွာ ကျင်းပခဲ့လေသည်။ ထိုပွဲတော်သည် ဗြိတိသျှအင်ပါယာတစ်ခုလုံးတွင် ကျင်းပသောပွဲတော်ဖြစ်လေသည်။ ထိုပွဲတွင် ဘူးသီးတောင်မြို့၌ ဗမာဇာတ်ပွဲ၊ တောင်ပေါ်သား မြို့အမျိုးသားကပွဲ၊ ခမီးကပွဲ ရခိုင်အမျိုးသားကပွဲများ ပါဝင်လေသည်။ ရခိုင်ကပွဲတွင် ကျွန်ုပ်၏ ယောက်ခမ၊ ဦးလှဖြူသံ၊ ဦးရေချမ်းအမည်ခံ ဦးမောင်ငြိမ်း၊ ဦးထွန်းအောင်နှင့် ဦးနီထွန်းတို့ ခေါင်းဆောင် ကြလေသည်။ သို့သော် မွတ်ဆလင်ကပွဲဟူ၍ ကား လုံးဝမပါ။ ဂရုတစိုက်ပြုလုပ်နိုင်သည့် လူလည်းမရှိ။ လူဦးရေလည်း မရှိချေ။ မွတ်ဆလင်များမှာ စပါးရိတ် လယ်ကူလီ၊ ရာသီအလုပ်သမား၊ ဧည့်သည်များသာရှိ၍ နိုင်ငံတွင်း အခြေချနေထိုင်သူ များမှာ ပြောပလောက်အောင် မရှိချေ။

၁၉၁၃-၁၈ ခုနှစ်များ

ကျွန်ုပ်တို့သည် မြို့သစ်တည်ရာဘက်၌ အိမ်ရာမြေအတွက် လျှောက်ထားခဲ့လေသည်။ ထို့အတူ အခြားမြို့များမှ ဘူးသီးတောင်သို့ ရွှေ့ပြောင်းလာလိုသူများမှာလည်း အိမ်ရာမြေကွက် လျှောက်ထားရရှိကြလေသည်။ သို့ရာတွင် မူလမြို့မ အတွင်းဖြစ်စေ၊ မြို့သစ်အတွင်းဖြစ်စေ မွတ်ဆလင်ဟူ၍ မှတ်မှတ်ရရ ယခင်ဖော်ပြခဲ့ပြီးသော မြို့တွင်းရှိ အိမ်နစ်လုံး သုံးလုံးမှ တပါး တစုံတယောက်မျှ ဝင်ရောက်ခဲ့သည်ဟု မတွေ့ခဲ့ရပါ။

ဈေးသစ်အတွင်း ဆိုင်ခန်းများတွင်မူကား ကုလားအချို့ ဝင်ရောက်ဆိုင်ခင်း ရောင်းချနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ သို့ရာတွင် မွတ်ဆလင်သက်သက်မဟုတ်။ ဟိန္ဒူများလည်း ပါဝင်နေကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ အထည်ဆိုင်နှင့် ဆိုင်ကြီးများမှာ ရခိုင်နှင့် ဟိန္ဒူများသာ ဖြစ်သည်။ သူကြီး ဦးအဒူဆလင်၏ဆိုင်မှတစ်ပါး မွတ်ဆလင်ဆိုင်အနည်းငယ်မှာ ဆိုင်ငယ်များသာ ဖြစ်၍ အသေးအဖွဲ တိုလီမိုလီများ ရောင်းချကြ လေသည်။

တံငါများ

တံငါများမှာ ဟိန္ဒူဇာတ်ညွှန်းများ ဖြစ်ကြလေသည်။ ထိုတံငါများထဲမှ ငါးများကို ဝယ်ယူ၍ တဆင့်ရောင်းစားသော ဖောက်သည်များမှာ ရခိုင်များ ဖြစ်ကြလေသည်။ ဝက်သားကို ရခိုင်ရောင်း၍ နွားသားကို မွတ်ဆလင်ရောင်းလေသည်။ ဟင်းသီးဟင်းရွက်ကို မွတ်ဆလင် ခေါင်းရွက်ဈေးသည်များနှင့် တိန်တောရွာနှင့် နီးစပ်သောကျေးရွာများမှ ရခိုင်များရောင်းချ ကြလေသည်။ ဟင်းသီးဟင်းရွက်ရောင်းချသော ရခိုင်အမျိုးသမီးများ ဈေးတွင်း၌သာ ရောင်းချကြသည်မဟုတ်၊ မြို့တွင်း၌လည်း လှည့်လည်ရောင်းချကြလေသေးသည်။

ယနေ့ အာလူး ကြက်သွန်တော်တော်များများထွက်နေသော မယူ(မေယူ)မြေသည် ထိုစဉ်က ဘင်္ဂလားအာလူး၊ ဘင်္ဂလားကြက်သွန်များကိုသာ အားထားနေခဲ့ရလေသည်။ အကြောင်းမှာ အလွန်ပျင်းရိသော ကျွန်ုပ်တို့ ရခိုင်အမျိုးသားများမှာ ထိုစဉ်က မြေလက်ရှိပိုင်ဆိုင်ကြသူများဖြစ်ကြလျက်၊ စပါးတသီးစိုက်ပျိုးကာ၊ ဘာမျှမလုပ်ဘဲ တနေ့လုံးထိုင်ကာ ကြက်တိုက် ဖဲရိုက် အရက်သောက် အပျော်လိုက်နေကြသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ လူတို့၏အစားအသောက်တွင် အလွန်အရေးကြီးသော ဟင်းသီးဟင်းရွက်၊ အာလူး၊ ကြက်သွန်၊ မြေပဲ စသည်တို့ကို မစိုက်ပျိုး လျစ်လျူရှုကာထားလျက် စပါးမှရသော ငွေတချပ်တပြား ကို အများကြီးထင်ကာ၊ ဝယ်ယူစားသောက်နေကြသည်မှာ ကြီးလေးသောချွတ်ယွင်းချက် တစ်ခုဟု မသိကြလေ။ ယနေ့တိုင် မသိကြသေးသူ များစွာရှိကြပါသေးသည်။

ထိုမျှသာမဟုတ် တစ်ပေါက်တည်းသာ ဖြစ်နေသော ငွေဝင်ပေါက်ဖြစ်သည့် စပါးစိုက်ပျိုးခြင်းကိုပင် လက်ရောက် မလုပ်ဘဲ သူရင်းငှါးကုလားများကို ငှါးရမ်းကာ လုပ်ကြသဖြင့် မကုန်ထိုက်သော ငွေကုန်ပေါက်တစ်ပေါက် ပိုမိုလာရသည်။ ထိုသူတို့မှာ မြေတစ်ကွက်ကို အပိုင်ခံရုံမျှသာရှိ၍ လုပ်ကိုင်စားသောက်ကြသူများဟုဆိုရန် ခက်ခဲလေသည်။ အချို့မှာ မိမိပိုင် မြေကွက်ပေါ်တွင် ခြေမျှမချဘူးကြချေ။

ကုလား ဝင်လမ်း

ထိုအချိန်တွင် ကုလားအလုပ်သမားများမှာ လုပ်ခသက်သာ၍ ကောင်းသော အလုပ်သမားများ ဖြစ်နေကြသည်။ အစားအသောက်မှာလည်း ဆန်၊ ငရုပ်၊ ဆားရလျှင် ကြေနပ်သဖြင့် ကုလားသူရင်းငှါးများကိုသာ ငှါးရမ်းလုပ်ကိုင်ကြလေသည်။

ဤကား ရခိုင်လူမျိုးများ၏ လယ်ယာမိုးမြေ၊ စည်းစိမ်ဥစ္စာများ ပျက်စီးပြုးတီးသွားရခြင်း အကြောင်းရင်းများ ဖြစ်ပေ သည်။ စည်းစိမ်သာပြုတ်သည်မဟုတ်၊ လူမျိုးပါ ပျောက်တော့မည်လို ဖြစ်နေပြီ။

ယနေ့မွတ်ဆလင်များက ဤမယူ(မေယူ)မြေသည် သူတို့၏ နယ်မြေဖြစ်သည်ဟု ဆိုနေကြပြီ။ ယနေ့ မွတ်ဆလင် ခေါင်းဆောင်အချို့တို့က ရခိုင်များသည် သူတို့၏လက်အောက်ခံများ ဖြစ်ခဲ့ပြီဟုဆိုနေကြပြီ မဟုတ်ပါလား။ ဤကား သင်တို့၏ ပျင်းရိပေါ့တန်၊ အကျင့်မမှန်၊ အမှုမဲ့၊ အမှတ်မဲ့နေကြခြင်းကို မှီ၍၊ လယ်ယာမိုးမြေလက်လွှတ်ကာ ရွာကိုစွန့် ပြည်ကို စွန့်၍ နေကြချိန်တွင် ဧည့်သည်တစ်စုက အိမ်ရှင်ပြု၍ နေကြသည်မှာ အဆန်းမဟုတ်ပေ။

နောင်ကို ထိုထက်ဆိုးရွား အခြေပျက်စရာရှိနေသေးသဖြင့် ကြောက်ချ၍မျှ ဓားပြမှန်းမသိသေးလျှင် သင်တို့မှာလူမျိုး ပါ ပျောက်ကွယ်သွားရမည်မှာ သေချာလှပါသည်။ ယနေ့ သင်တို့သတိရသင့်ကြပြီဖြစ်ကြောင်း။

အကယ်၍ သတိမရသေးလျှင် မယူ (မေယူ)မြေသည် ဒုတိယကသျှမိရ် ဖြစ်နိုင်ဘွယ်ရာ ရှိပေသည်။ ဘူးသီးတောင် မြို့ကလေးမှာ တကယ့်မြို့ကလေးတစ်မြို့ဖြစ်၍ အရပ်ရပ်မှရွှေ့ပြောင်းလာကြသူ လူပေါင်းစုံတို့ဖြင့် ပျော်စရာကောင်းနေပြီ။ ကြိန်ချောင်း ဝါးတံတားသည် သစ်သားတံတားမှ အုတ်တံတားကြီးဘဝသို့ ကူးပြောင်းခဲ့လေပြီ။ မြို့သစ်ဘက်၌ အကွက်ချ၍ ဝေခြမ်းပေးသော အိမ်ရာမြေတွင်လည်း စည်းမျဉ်းတကျဆောက်လုပ်ထားသော အိမ်ကလေးများမှာ ရှုချင်စရာ သင့်တင့် သပ်ယပ်လှပေသည်။

ကျွန်ုပ်အထင် ၁၉၁၃ခုနှစ်တွင် (St. Ann Convent) ဆိန့်အင်ကွန်ဗင့် မီးလောင်သွားလေသည်။ ထိုစဉ်က မီးသတ် တပ်ဖွဲ့ ဟူ၍လည်းမရှိသေး။ တတ်နိုင်သရွှေ့ အရပ်သားများ ကူညီပေးသော်လည်း ကျောင်းတစ်ဆောင်လုံး ပြာကျသွားရ လေသည်။ ဘုရားရှိခိုးကျောင်းနှင့် ကျောင်းဆောင်အဆောက်အဦးတို့မှာ ကျန်ရစ်နေကြလေသည်။ အချို့လူကုန်တန်သားသမီး များမှာ စစ်တွေမြို့နှင့် ကာလကတ္တားမြို့ရှိ အင်္ဂလိပ်ကျောင်းများသို့ပို့၍ သင်ကြားခဲ့လေသည်။ မြန်မာစာသင်ကျောင်းတွင်လည်း ကျောင်းသားဦးရေတိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ မူလတန်းကျောင်းမှအလယ်တန်းကျောင်းအဖြစ်သို့ တိုးတက်ဖွင့်လှစ်ပေးခဲ့သည်။

၁၉၁၄ခုနှစ် ပထမကမ္ဘာစစ်ကြီး စတင်ဖြစ်ပွားလာပြီးနောက် နယ်သူနယ်သားများမှာ လှုပ်လှုပ်ရွရွဖြစ်လာကြသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့လည်း စစ်စရိတ်ငွေများ စတင်ချေးငှါးနေလေသည်။ လူထုသည် ထိုအပြုအမူတို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်ကို အထင်သေး ၍ ကြေးငွေဥစ္စာ ဆန်ရေစပါးများကို သိုဝှက်လာကြ၏။ လက်နက်စုဆောင်းရေးကိုလည်း ပြုလုပ်လာကြ၏။ အင်္ဂလိပ်အရေး နိမ့်၍ ထွက်သွားလျှင် ထိုလက်နက်များဖြင့် မိမိတို့ရပ်ရွာကို ကာကွယ်ရန်ဖြစ်သည်။ အချို့လူဆိုးလူမိုက်များတွင်မူကား အုပ်ချုပ်

ရေးပျက်ပြားချိန်တွင် လူယက်တိုက်ခိုက်ရန် ဖြစ်လေသည်။

၁၉၁၆ ခု မေလ ၁၅ ရက်နေ့ ညနေ ၆ နာရီခန့်ကပင် နံနက် ၃ နာရီခန့်ထိ လေပြင်းမုန်တိုင်းကြီးကျယ်စွာ တိုက်ခတ်သောကြောင့် နှစ်ထပ်တိုက်ရုံးကြီးပင် မခံနိုင်ဘဲ ပြိုပျက်ခဲ့လေသည်။ စာသင်ကျောင်း၊ ရဲမှူးအိမ်နှင့် အိမ်ကြီးအနည်းငယ်မျှ ကျန်ရစ်ခဲ့၍ တဖြည်းဖြည်းပျက်စီးသွားကြလေသည်။ မြို့၏ပတ်ဝန်းကျင်တောတောင်များမှာလည်း သစ်ဝါးဟူ၍ ဘာတစ်ခုမျှမကျန်လဲပြိုပျက်စီးခြောက်သွေ့သွားလေသည်။ ထို့ကြောင့်မြို့ပတ်ဝန်းကျင်တောင်များမှာ အားလုံးပင် တောင်ကတုံးများဖြစ်၍ ကျန်ရစ်ခဲ့လေသည်။ ကျွန်ုပ်မှာ ထိုနှစ်တွင်ပင် နယ်ပိုင်ရုံးတွင် စာရေးတစ်ဦးအဖြစ် ဝင်ရောက်အမှုထမ်းရလေသည်။ ထိုစဉ်က နယ်ပိုင်မှာ မစ္စတာ ဂျေ၊ အီ၊ ဂီလီဆ် (JE. Gillies) အိုင်စီအက်ဖြစ်လေသည်။

၁၉၁၇ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လနှင့် ဩဂုတ်လတို့တွင် ဆန်အဆမတန် ရှားပါးသဖြင့် ရပ်ရွာတိုင်းပင် စိုးရိမ်ကြီးစွာဖြင့် ရုံးတွင် အစီရင်ခံကြလေသည်။ ငွေတစ်ကျပ်လျှင် ဆန်လေးသိုက် (နို့ဆီဘူးနှင့် ၁၆ လုံး) ဖြစ်သွားလေသည်။ ဤမျှဆန်ရှားပါးသွားရုံမျှကို ဒုက္ခိကန္တရကပ်ဆိုက်ရောက်တော့မည်ဟု ထင်မြင်ကြောက်လန့်လာကြလေသည်။ ဆန်ထွက်နည်းသောကျေးရွာများတွင် ငတ်ကြရတော့မည်လိုပင် ဖြစ်လာလေသည်။ သူကြီးများ မနေသာတော့ဘဲ နယ်ပိုင်ရုံးတွင် အစီရင်ခံကြလေသည်။ နယ်ပိုင်လည်း ခရိုင်ဝန်ထံ ကြေးနန်းရိုက်၍ အကြောင်းကြားရလေသည်။ သက်ဆိုင်ရာ သူကြီးများထံမှ လူဦးရေစာရင်းနှင့် လက်ကျန်ဆန်စာရင်းများကို တောင်းယူလေသည်။ သူကြီးများ ဆန်စာရင်းသွင်းကြသောအခါ ဆန်ပိုသောရွာဟူ၍ မပြောပလောက်သာတွေ့ရသည်။ ဆန်လျော့သောကျေးရွာသာလျှင် များလေသည်။ လူများမငတ်သေးသော်လည်း ဆန်ဈေးကြီးမြင့်လာလေပြီ။ မြို့ပေါ်တွင် ငတ်လုမတတ် ဖြစ်နေလေပြီ။

မှတ်ချက်။ ယခုခေတ် ဆန်ပေါချိန်တွင် ငွေတစ်ကျပ်လျှင် ဆန်နို့ဆီဘူး ၆ လုံး ၇ လုံး ရနေပုံနှင့် နှိုင်းယှဉ်လိုက်လျှင် ဤခေတ်လူများ ရယ်စရာလို မြင်နေကြမည်ပင်။ ယုံကြည်ကြမည်ပင် မဟုတ်ဟု ဆိုချင်သည်။

စစ်တွေမြို့မှ ဆန်အိတ်ပေါင်းများစွာကို အစိုးရသင်္ဘောနှင့်ဆွဲ၍ အမြန်ဆုံးရောက်အောင် ပို့လိုက်၏။ ဆန်ပိုသောရွာများမှ ဆန်များကို နီးစပ်သောရွာများသို့ ပို့ပေးရလေသည်။ မြို့ပေါ်တွင် သက်သာခွင့်ရကြလေပြီ။ ဆန်ပိုသော ရွာနီးစပ်မရှိလျှင် အစိုးရထံမှ ပေးပို့သော ဆန်ကို သက်သာသောဈေးနှုန်းနှင့် ရောင်းချပေးလေသည်။ ဤနည်းဖြင့် တစ်နယ်လုံး အငတ်ဘေးမှ လွတ်ကြရလေသည်။ မြေခွန်တော်မူကား ကောက်ခံ၍မရချေ၊ ကြေးငွေများကို သိုဝှက်ထားကြ၏။ လူချမ်းသာများမှာမူကား စစ်စရိတ်လည်းပေးရ၊ အခွန်တော်လည်း ပေးရ၏။ စစ်စရိတ်ချေးငွေများမှာ ခွဲဆုံရွာမှ ယာကုပ်အာလီထံမှ ငွေ ၁၀၀၀၀/- နှင့် အာရှရော့ဖ်အာလီထံမှ ငွေ ၅၀၀၀/- အများဆုံးချေးလေသည်။ ငွေချေးစာချုပ်များမှာ ငွေ ၁၀၀/တန်မှ ငွေ ၁၀၀၀၀/- ထိဖြစ်၍ အတော်ပင်ရရှိလေသည်။ ငွေကောက်ခံပုံမှာ လူချမ်းသာများနှင့် သူကြီးများပါဝင်သော အစည်းအဝေး၌ သူကြီးက လက်ညှိုးထိုးပြသူများကို လိုအပ်သောငွေကို တောင်းခံလေသည်။ ရခိုင်လူချမ်းသာများအနက် ဦးမွှေးသာအောင် ၅၀၀၀/-၊ ဦးမောင်ရွှေ ၅၀၀၀/-၊ ဦးသာမောင် ၁၀၀၀/- စသည်ဖြင့် လူကိုကြည့်၍ ကောက်ခံလေသည်။ ငွေချေးစာချုပ်များကို အစိုးရကိုယ်စား ခရိုင်ဝန်က လက်မှတ်ရေးထိုးပေးလေသည်။ ငွေရှင်များကလည်း ကြေနပ်စွာ ထိုစာချုပ် များကို လက်ခံယူကြလေသည်။ ဥပမာ ၅၀၀/- တန်စာချုပ်ကို ငွေ ၁၀၀/- နှင့် ဖြစ်စေ၊ ၁၀၀၀/- ကို ၁၅၀/-၊ ၅၀၀၀ တန်ကို ၅၀၀/- စသည်ဖြင့် ရောင်းချသူများ ရှိကြလေသည်။ သူတို့စိတ်တွင် အင်္ဂလိပ်စစ်ရှုံး၍ တိုင်းပြည်ကို လက်လွှတ်သွားရလျှင် ထိုစာချုပ်များမှာ တန်ဘိုးမဲ့ဖြစ်သွားမည်ကို စိုးရိမ်ခြင်းဖြစ်လာခြင်းကြောင့်ပင် ဖြစ်လေသည်။ သို့ရာတွင် စစ်ကြီးပြီးစီးသောအခါ ချေးငွေများကို တစ်နှစ်လျှင် ငွေ ၁၀၀/- လျှင် ၃/- တိုးနှုန်းနှင့် ပြန်ဆပ်ကြောင်း သိရပါသည်။

ထိုစစ်ဖြစ်နေချိန်တွင် တနယ်လုံးလက်နက်ပြည့်နေသောကြောင့် နယ်ဆူပူလျက် တိုက်ခိုက်မှု၊ လူယက်မှုများ ဖြစ်ပွားလာလေသည်။ ထို့ကြောင့် လျှို့ဝှက်ကိုင်ဆောင်နေကြသော လက်နက်များကို သိမ်းရန် အစိုးရက ကျွန်ုပ်၏ဘခင်အား စေခိုင်းလေသည်။ တိုက်ပိုင်ရဲမှူး၏အစီရင်ခံချက်အရ အမိန့်ဖြစ်လာဟန်တူသည်ဟုကျွန်ုပ်၏ဘခင်က ယူဆလျက် ဤမျှများပြားသော သေနတ်များကို ဘယ်နည်းနှင့် သိမ်းဖြစ်မည်နည်း။ အန္တရာယ်မလွယ်သော လုပ်ငန်းဖြစ်သည်ဟု ငြင်းလေရာ ဘယ်နည်းနှင့်မဆို ရာထူးတိုးပါစေမည်၊ ကြိုးစားဆောင်ရွက်ပါ။ ကျွန်တော် ကတိပေးပါသည်။ ဟု အကြိမ်ကြိမ်ချော့မော့ပြောဆိုခြင်းကြောင့် ပရိယာယ်သုံးခါ သိမ်းယူလာခဲ့ရာ ထင်းစည်းကြီးများကဲ့သို့ အစည်းပေါင်းများစွာယူလာလေသည်။ ခရိုင်ရာဇဝတ်ဝန်ကြီးမှာ များစွာအံ့ဩလျက် ချီးမွမ်းပါ၏။ သို့ရာတွင် မကြာခင်တစ်လခန့်အတွင်း တိုက်ပိုင်မှာ ဝန်ထောက်ရာထူးဖြင့် ပြောင်းသွားလေသည်။ ကျွန်ုပ်၏ဘခင်မှာ ဘာမျှအကျိုးထူးမခံစားရ။ ကတိပြုသောသူလည်း မရှိတော့ပြီ။ လက်နက်အတော်ပင် သိမ်းယူရခဲ့ပါသော်လည်း လက်နက်ကိုင်တိုက်ခိုက်မှုများမှာ မငြိမ်းချမ်းသေးချေ။ ထို့ကြောင့် လက်နက်ကျန်သေးသည်။ ထပ်မံသိမ်းပါဦးဟု အမိန့်ပေးလေသည်။ သို့ရာတွင် ကျွန်ုပ်၏ဘခင်မှာ ပရိယာယ်ဖြင့်ရှောင်လိုက်ပြီး မဆောင်ရွက်ဘဲ နေလိုက်လေ၏။ မည်သူမျှ သိမ်းနိုင်စွမ်း မရှိသောကြောင့် ဆူပူမြဲ ဆူပူနေလေသည်။

ထို့ကြောင့် အစိုးရသည် စီမံကိန်းတစ်ခုလုပ်ရလေသည်။ ထိုစီမံကိန်းမှာ သေနတ်လျှို့ဝှက်ကိုင်ဆောင်၍ တွေ့လျှင်

ကြီးလေးသောပြစ်ဒဏ်ကိုပေးမည်။ အကယ်၍သေနတ်ကိုင်ဆောင်လိုက တရားဝင်ကိုင်ဆောင်ခွင့် ထုတ်ပေးမည်။ မည်သူမဆို လျှောက်ထားနိုင်သည်ဟု ကြေငြာလေသည်။ နယ်ပိုင်ဝန်ထောက်ကိုလည်း သေနတ်လိုင်စင်ထုတ်ပေးနိုင်သော အာဏာ အပ်နှင်း ထားလေသည်။ နယ်သူနယ်သားများလည်း မိမိတို့၏သေနတ်များကို နယ်ပိုင်ရုံးတွင် တင်ပြလျက် လျှောက်ထားကြ သဖြင့် လူတိုင်းလက်ဝယ် သေနတ်ရှိနေခြင်းကြောင့် နယ်မှာ အတော်ပင် ငြိမ်းချမ်းတော့မလို ဖြစ်သွားလေသည်။ သို့ရာတွင် လိုင်စင်မှာ ယာယီလိုင်စင်မျှသာဖြစ်၍ ဖိလသော ကိုင်ဆောင်ခွင့်ရပြီးလျှင် ဖိလစေသောအခါ လိုင်စင်လဲရန် လာရောက်ကြရပြန် လေသည်။ လိုင်စင်လဲရာတွင် အလွန်ယုံကြည်ထိုက်သော လူကုန်တန်းများကိုသာ ထုတ်ပေးလျက် ကျန်လက်နက်များကို သိမ်းထားလိုက်ပေသည်။

အခွန်တော် ကောက်ခံခြင်း

လူတို့၏စိတ်တွင် အခွန်တော်ပေးလိုခြင်း မရှိတော့ဘဲ ရှောင်တိမ်းလိုလာကြပေသည်။ သူကြီးများ အခက်ကြုံနေကြရ ပြန်လေသည်။ သူကြီးများမှာ မကြဲတတ်တော့ဘဲ အခွန်တော်ပြေစာများကို ရုံးတွင် ပြန်အပ်ရသည်ထိ ဖြစ်လာရပေသည်။ ပြန်အပ်သောပြေစာများကို အမှုဖွင့်၍သာ ကောက်ရမည်ဆိုပါလျှင် အမှုပေါင်းများစွာ ဖွင့်ရမည်။ အခွန်တော်စာရေးပေါင်း များစွာကိုလည်း ခန့်ပေးရဦးတော့မည်။ ထို့ပြင် သမ္မာန်စာနှင့် ဝါးရမ်းစာများကို အတည်ပြုရန် သမ္မာန်လုလင်ပေါင်း များစွာကိုလည်း ထပ်ခါခါထားရပြန်ဦးမည်သာ။ ထိုသို့မဖြစ်နိုင်ချေ။ အလုပ်နည်း၍ လွယ်ကူစွာ ကောက်ခံရန် ရုံးစာရေးများ၊ အကူစာရေးများကို ယာယီစာရေးခန့်လျက်၊ ထိုစာရေးများကို နယ်ဆင်းစေ၍ ကောက်ခံရန် စီမံလေသည်။ စာရေးများကို တိုက်နယ်အလိုက် တာဝန်ခွဲလျက် နယ်သို့သွားစေမည်။ ထိုစာရေးများလက်တွင် သမ္မာန်စာနှင့် ဝါးရမ်းစာများကို မြို့ပိုင်ရုံးတံဆိပ် ခတ်နှိပ်ကာ မြို့ပိုင်လက်မှတ်ရေးထိုး၍ ပေးအပ်လိုက်လေသည်။ ၎င်းတို့နှင့်အတူ သမ္မာကျွန်းလုလင်လည်း တစ်ဦးစီထည့်လိုက် လေသည်။ သမ္မာန်ကျွန်းလုလင်များမှာ အရေးရှိက၊ သမ္မာန်စာ နို့တစ်စာများကို အတည်ပြုရန် ဖြစ်သည်။ မြို့နယ်ကို ဂူပိုင်း (တိုက်အလိုက်) ခွဲလျက် စာရေး (၄)ဦးကို တာဝန်ပေးလေသည်။ ထိုစာရေးများကို ရောက်ရာကျေးရွာများမှ သူကြီးများနှင့် ကျေးရွာကော်မတီများက အကူအညီပေးရသည်။

ထိုစာရေးလေးယောက်တွင် ကျွန်ုပ်လည်း တစ်ယောက်ပါဝင်နေလေသည်။ ကျွန်ုပ်၏တာဝန်မှာ မြို့နယ်မြောက်ပိုင်း အညာဒေသများ ဖြစ်လေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့မှာ ကျေးရွာအကူအညီနှင့် မြို့ပိုင်လက်မှတ်နှင့် ရုံးတံဆိပ်ပါသော ဝါးရမ်းနှင့် နို့တစ်စာပုံစံများကို အားကိုး၍ သွားရလေသည်။

ထိုပုံစံကိုသုံးခြင်း၌ ကျွန်ုပ်တို့အပေါ်တွင် ဥပဒေလွတ်ကင်းသော ဆောင်ရွက်ချက်ဟု မစွဲဆိုနိုင်ပေ။ တရားဝင် ဝါးရမ်းနှင့် သမ္မာန်စာများသာ ဖြစ်ကြလေသည်။ ကျွန်ုပ်နှင့်အတူ ပါလာသော သမ္မာပျာတာမူကား အသက်အရွယ်လည်းကြီး နယ်ကိုလည်းကျွမ်းကျင် လုပ်သက်လည်း ရင့်သောပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဖြစ်၍ အားကိုးလောက်ပါပေသည်။

အခွန်တော်ကောက် စာရေးအဖြစ်

ကျွန်ုပ်မှာ မြို့မှမြစ်ညာဒေသများသို့ တရွာဝင်တရွာထွက် သွားရတော့မည်။ လမ်းကြုံ၍ ခရီးဆက်ရန် အချိန်ရသော ကျေးရွာများတွင် ညမအိပ်ဘဲ မြန်နိုင်သမျှမြန်အောင် ဆောင်ရွက်ကြလေသည်။ ထိုသို့ မဆောင်ရွက်လျှင် ဤများပြားသော ကျေးရွာများတွင် လွယ်လွယ်နှင့်အချိန်မီ ကောက်ခံနိုင်မည် မဟုတ်သောကြောင့် ဖြစ်လေသည်။

လက်ဦးကြိုတင်၍ နို့တစ်ထုတ်ရမည်။ အခွန်တော်မပေးလျှင် ဝါးရမ်းထုတ်ရမည်။ ဝါးရမ်းဖြင့် ဖမ်းဆီး၍လည်း မပေးသူ ရှိက သင့်အား ယခု ဖမ်းထားပြီဖြစ်ကြောင်း အခွန်တော်မပေးလျှင် ထောင်သို့ ပို့မည်ဖြစ်ကြောင်း ဖြားယောင်း၍ ကောက်ခံ ကြရမည်။ ထိုသို့ ချောမော့ပြောဆိုလျက်လည်း မပေးပြန်လျှင်၊ ဝါးရမ်းစာနှင့် လူကိုပါ မြို့ပိုင်ရုံးသို့ ပို့ပေးရမည်။ ကျွန်ုပ်မှာ မိမိရောက်မည့်ကျေးရွာများကို နီးစပ်သောကျေးရွာများမှ ကြိုတင်၍ နို့တစ်ထုတ်ထားလိုက်လေသည်။ ထိုရွာသို့ ကျွန်ုပ်တို့ ရောက်လျှင် ထိုအခွန်တော်ပျက်ကွက်သူမှာ နို့တစ်စာရပြီး ရှိနှင့်ရန်ဖြစ်သည်။

ခရီးစတင်၍ ထွက်ကြလေပြီ။ လက်ဦးကျောက်ရစ်ရွာသို့ ရောက်ကြလေသည်။ ထိုရွာ၌ အချိန်အတော်ကြာအောင် ကောက်ခံကြလေသည်။ တဖန် ထိုနေ့ပင်၊ ဖွတ်ကိုက်ချောင်းရွာသို့ ရောက်ကြလေသည်။ ထိုရွာမှ အသင့်အတင့်ကောက်ခံ ရရှိလေသည်။ ကျန်ရှိသောအခွန်တော်ကို အပြန်တွင် ပေးသွင်းကြရန် တာဝန်ယူကြလေသည်။ ကျေးရွာသားများမှာ အလွန် ရိုးသားသော ရခိုင်အမျိုးသားများ ဖြစ်ကြသည်။ ယုံကြည်နိုင်လေသည်။ ကုလားလုံးဝမရှိ။ ဆင်အိုးပြင်ရွာမှ အခွန်တော်များကို မူကား မြို့ပေါ်မှကောက်ခံရန် ချန်ထားခဲ့လေသည်။ မြောချောင်း၊ ငန်းချောင်း၊ ပေါင်တော်ပြင်ရွာများသို့လည်း နို့တစ်စာပို့ ထားပြီးဖြစ်၍ ဝင်ရောက်ကောက်ခံသွားကြလေသည်။ ကျန်နေသူ အနည်းငယ်ကို အပြန်တွင်ပေးကြရန် ညွှန်ကြားခဲ့လေသည်။ ဤရွာများတွင်လည်း ပေါင်တော်ပြင်ရွာမှတစ်ပါး၊ ကုလား၊ စစ်တကောင်းသား၊ ယနေ့ပေါ်လာသော ရိုဟင်ဂျာအမည်ခံ

တစ်ယောက်မျှမရှိပါ။ ရခိုင်ရွာသားများသာ ဖြစ်ကြလေသည်။ အချိန်မှာ ခရီးသွားခွင့်မပြုသော အချိန်ဖြစ်နေပြီဖြစ်၍ ပေါင်တော်ပြင်ရွာတွင် စခန်းချ၍ ညအိပ်ရလေသည်။ ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ပေါင်တော်ပြင်ရွာတွင်မူကား ဈေးကုန်၍ ကုလား အနည်းငယ် နေထိုင်လျက်ရှိကြလေသည်။ ဂျေ.စီ. ဆမစ် (J.C. Schmit) ၏ ဌာနချုပ်ရုံးတည်ရှိရာဖြစ်၍ အတော်ပျော်စရာ ကောင်းနေသည်။ မြို့ငယ်တစ်မြို့နှင့်မခြား စည်ကားနေလေသည်။

အတူပါလာသူ သမ္မာန်ပျာတာက ကျွန်ုပ်သည် မြို့အုပ်ကလေးတစ်ဦးဖြစ်ကြောင်း ပြောထားရာ၊ ရွာသားများ လာရောက် ကြည့်ကြလေသည်။ ဂျေ.စီ.ဆမစ်၏ရုံးသား၊ စာရေးစာချိများမဟုတ်မှန်းသိကြသော်လည်း ဘာမျှဝင်စွက်ဖက် ပြောဆို ကြခြင်း မရှိကြလေ။ ပျာတာ၏ဆန္ဒမှာ အခွန်တော်ကောက်ခံသူမှာ မြို့အုပ်ဟုဆိုလျှင် ရွာသားများကြောက်လျက် လွယ်ကူစွာ ပေးကြမည်ဟု မျှော်လင့်ချက်ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

သူကြီးအိမ်တွင် တည်းခိုရလေသည်။ သူကြီးကိုယ်တိုင် မြို့အုပ်ဟုတ်မဟုတ် သိပြီးဖြစ်သော်လည်း ရွာသားများအား မပြော၊ မြို့အုပ်မှသာ ဝါရမ်းထုတ်နိုင်သဖြင့် သူကြီးကပါ ရောနှော၍ လိုမ့်လိုက်ရပြန်သည်။ သူကြီးတွင် မိမိအကျိုးလည်း ပါဝင်နေသောကြောင့် မပြောလျှင်ပို၍ ကောင်းပေသည်။ လူရိုးလူအများသာဖြစ်၍ ဝါရမ်းကိုကြောက်သည်။ ထောင်ကို ကြောက်ကြလေသည်။ ထို့ကြောင့် အခွန်တော်ပြေလွယ်လေသည်။ သူကြီးလည်း ကော်မရှင်ရလေသည်။

သူကြီးက ရိုသေလေးစားစွာ ဆက်ဆံပြလေသည်။ အရက်အလွန်ပေါသောနေရာဖြစ်၍ မြို့အုပ်အမည်ခံကျွန်ုပ်နှင့် လူလည်ပျာတာတို့မှာ အရက်နှင့်ကြက်သားဟင်းကို အလွန်ပွဲတော်တည်ရလေသည်။ ဤအဖြစ်ကို တွေးမိတိုင်း ရှက်မိပါသည်။ ပေးကမ်းကြသူ လူရိုးလူအများမှာလည်း သနားဘွယ်ကောင်းလှပါသည်။ ကျွန်ုပ်မှာ ပျာတာက ခန့်ထားသော မြို့အုပ်ဖြစ်နေရာ အလွန်အနေရခက်နေလေသည်။ မျက်နှာပင်မထားတတ်အောင် ရှိနေပါလေသည်။

နယ်ချဲ့တို့၏အခွန်တော်ရရေးအတွက် ကျွန်ုပ်ကပင် မြို့အုပ်ယောင်ဆောင်ရန်ကို လက်ခံသကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်မဟုတ် ပါလား။

ပျာတာက ကျွန်ုပ်နှင့်တိုင်ပင်၍ ပြောထားခြင်းမဟုတ်။ သူကမြို့အုပ်ဟု ကြေငြာပြီးမှ ကျွန်ုပ်အားပြောခြင်းဖြစ်နေရာ မဟုတ်ဟုလည်း ပြောရခက်သည်။ ဟုတ်သည်လည်း ဝန်မခံနိုင်သည့်အခြေတွင် ကျရောက်နေလေသည်။ မျက်နှာထားခက် သဖြင့် အရက်ကိုသာ ဖိသောက်ရလေသည်။ ထိုပြင်းထန်သော ဆန်အရက်ဒဏ်ကို မခံနိုင်သောအခါ မျက်စိမျက်နှာပူရှိန်းလျက် နီရဲကာစိတ်ဓါတ်လည်း ဖောက်ပြန်လာလေတော့သည်။ ထိုအခါမှ တကယ့်မြို့အုပ်မင်းက တောလက်ကျေးရွာများတွင် မင်းမူ နေသကဲ့သို့ ပုံပေါ်လေတော့သည်။ ကျေးရွာသားများမှာ မြို့အုပ်မင်းနှင့်အကျွမ်းဝင် ရင်းနှီးလို၍လာကြပါလျက် အရက်ရှိန် တေဇော်က လှုံ့ဆော်ပါသဖြင့် ပြင်းထန်သောကျွန်ုပ်မြို့အုပ်တို့ အနားကို လားလားမျှမကပ်ဝံ့။ ရွံ့ရွံ့နှင့်ရှောင်ကြမှသာ ကျွန်ုပ်မှာ နေသာထိုင်သာရှိလေတော့သည်။ အဟောသုခံ၊ အဟောသုခံ၊ ဩဇာ ချမ်းသာစွ၊ ချမ်းသာစွ၊ ကောင်းစွာမေးရှက် အိပ်စက်လေ တော့သတည်း။ သူကြီးမှာ ကော်မရှင် ၁၀%ရရန်အတွက် ကျွန်ုပ်အား သူပါ ပါဝင်အရူးလုပ်လိုက်ခြင်းပင်။ အခွန်တော်မူ မဖွင့်ဘဲ ကောက်ခံသမျှ အခွန်တော်ငွေများအပေါ်တွင် သူကြီးများ ကော်မရှင်ရကြလေသည်။ ထို့ပြင် အခွန်တော်ကောက် ကောင်းသောလူကြီးများမှာ မြို့ပိုင်၊ နယ်ပိုင်၊ အရေးပိုင်များ၏ မျက်နှာသာပေးခြင်းကို ခံကြရပေသည်။ ဤကား ကျွန်ုပ်စိတ်မကင်း သော ကျွန်ုပ်တို့ လူမျိုးများ၏ စရိုက်ပင်။ ဤသို့ မိမိတို့အကျိုးအတွက် ကျွန်ုပ်အား မြို့အုပ်လုပ်စေကာ အသားယူလိုက်ခြင်း သည် မည်သူ၏အပြစ်နည်း။

ရှေးကျသောကျေးရွာသားများကို ရှေးမြို့အုပ်တို့က ကျွန်တော်မျိုးများဟုမြင်၍၊ ကျေးရွာသားများက မြို့အုပ်လုပ်စား သူကို မင်းစိုးရာဇာဟု မြင်ကြလေသည်။ မြို့အုပ်ရေကြောင်း ခရီးဖြင့်လာ၍ ကုန်းပေါ်သို့တက်မည်ပြုစု မြို့အုပ်မင်း ရွံ့ပေမည်ကို စိုး၍ ရွာသားတစ်ဦးအာ ကုံးပိုး၍ ကုန်းပေါ်သို့ တင်စေသည်။ မြို့အုပ်မင်းကလည်း ထိုသို့အလိုရှိကြသည်။ မည်သည့်ရွာသား မျှမပြင်းနိုင်ချေ။ ထိုစဉ်က မြို့အုပ်များသည် သူမြို့နယ်တွင် သူရှင်ဘုရင်တစ်ဦး မဟုတ်ပါလား။ ဘယ်သူငြင်းဝံ့ပါမည်နည်း။ ဤမင်းဘုရားများသည် ပဒေသရာဇ်တမျှ တန်ခိုးကြီးကြသည်မှာ အများအသိပင်ဖြစ်သည်။ ကျွန်ုပ်မှာ မူမမှန်သော မြို့အုပ်ကလေး ဘဝဖြင့် တန်ခိုးအရှိန်အစော်ကလေး ခပ်လာသဖြင့် ထိုနေရာတွင် စိတ်ကြီးဝင်လျှင်လည်း အပြစ်မဆိုသာပေ။ တန်ခိုးအာဏာသည် လူကိုဖျက်ဆီး၊ ပြည်ကိုဖျက်ဆီး၊ ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီးနေသည် မဟုတ်ပါလား။

ကျွန်ုပ်လည်း မြို့အုပ်စိတ်ပေါက်လာ၏။ အခွန်တော်တောင်းမရလျှင် သူတပါးထံမှ ခိုးထားသောအာဏာငြိမ့် ဝါးရမ်း ထုတ်ရမလား၊ ထောင်ကျချင်သလားဟူသော ရာဇသံပါသော မေးခွန်းများကို မေးလားမြန်းလား လုပ်လာလေတော့သည်။ မြို့အုပ်စိတ်ပေါက်ခြင်းမှာ သူကြီးမင်း ဆန်အရက်၏ လှုံ့ဆော်မှုကလည်းရှိနေပြန်ရာ အဘယ်မှာမြို့အုပ်မဖြစ်ဘဲ နေနိုင်ပါမည် နည်း။

ထိုရွာမှနေ၍ ဒပိုင်ဆရာ၊ ခြင်္သမား၊ စေတီပြင်၊ မောင်နုရွာ၊ အုတ်တောင်ပြင်ရှည်ရွာများသို့ သူကြီးနှင့် ကော်မတီများ ၏အကူအညီဖြင့် နို့တစ်စာပေး၍ ကျွန်ုပ်အပြန်တွင် အခွန်တော်ပေးရန် နေ့ချိန်းသတ်မှတ်ခဲ့လေသည်။ ထိုရွာများအနက်

ခြင်သမားတရွာနှင့် မောင်နုရွာတစ်ရွာတွင်သာ ကုလားအနည်းငယ် ရှိလေသည်။ ကျန်ရွာများတွင် ရခိုင်ချည်းသက်သက်ရှိလေသည်။ အဘယ်မှာ ရှိဟင်ဂျာရွာ ရှိလေသလဲ၊ မတွေ့ရသေးချေ။

ထိုရွာနှစ်ရွာရှိ ကုလားများလက်သို့ လယ်မြေအနည်းငယ် ရောက်စပြုလေပြီ။ သို့သော် ကုလားတိုင်းလက်သို့ မဟုတ်ချေ။ လယ်ပိုင်သူ ကုလားများမှာ လယ်လက်ပြုတ်မည်ကို စိုး၍ အခွန်တော်ဆောင်ရန် ဝန်မလေးကြလေ။ နို့တစ်ရလျှင် ချက်ချင်း လာရောက်ပေးကြလေသည်။

နံနက်စောစော ခရီးဆက်ရန် အိပ်ရာမှ အစောဆုံးထကြရလေသည်။ သို့သော် မြို့အုပ်တု ကျွန်ုပ်နှင့် ပျာတာလူလည်သောက်ရန်အရက်နှင့် ကြက်ပေါင်ကင်များကို အသင့်တွေ့ရာ များစွာအံ့ဩမိလေသည်။ အရက်နှင့်ကြက်ပေါင်ကို ခရီးတွင် စားရန် ခွင့်ပြုပါက ယူသွားလိုကြောင်း သူကြီးအားပြောဆိုနှုတ်ဆက်ပြီးလျှင် သမ္ဗန်သို့ ဆင်းခဲ့ကြလေသည်။

ကျွန်ုပ်ကောက်ခံရရှိပြီး အခွန်တော်ငွေများကို မြို့ပိုင်ရုံးတွင် သွင်းရန်သူကြီးအား အပ်နှံစေလွှတ်ခဲ့ရလေသည်။ ခေတ်ဆိုးထဲတွင် ငွေဆောင်၍ သွားပါက မြို့အုပ်တု ကျွန်ုပ်ခမျာမှာ ခန္ဓာနှင့်အသက် အဆက်ပြတ်မည်ကိုလည်း စိုးရိမ်ရပေသည်။

ထိုနေ့ ခရီးတွင် ဘဒနာဒိုင်းနက်ရွာ၌ စခန်းချရလေသည်။ ထိုရွာမှနေ၍ ငကျဉ်တောက်၊ ဆင်စွယ်ရ၊ လောင်းချောင်း၊ မီးကျောင်းစီး၊ မီးကျောင်းခေါင်းဆွဲ၊ ဗိုလ်ကြီးချောင်း၊ အင်းချောင်း၊ ယင်ပေါင်၊ ကျေးရွာများမှ သက်ဆိုင်ရာသူကြီးများနှင့် ကော်မတီများကို ခေါ်ယူလိုက်ရလေသည်။ ရောက်လာသော ကော်မတီလူကြီးများနှင့် ကျေးရွာသူကြီးများမှာ ရခိုင်နှင့် ဒိုင်းနက် ချည်းဖြစ်ကြလေသည်။ စစ်တကောင်းကုလားများနှင့် ရှိဟင်ဂျာ အခေါ်ခံလိုသူများ လုံးဝမပါပါ။ ရွာများမှာလည်း ရခိုင်နှင့် ဒိုင်းနက်ရွာများသာ ဖြစ်ကြလေသည်။

အင်္ဂလိပ် စစ်နိုင်နေပြီဖြစ်ကြောင်း၊ အကယ်၍ ရှုံးစေကာမူ မြန်မာပြည်ကို အပ်ရန်မလို၊ ရှုံးလည်းရှုံးမည်မဟုတ်၊ စသည်များကို သတင်းစာ အကိုးအကားများနှင့် ရှင်းလင်းပြောပြရလေသည်။ သူကြီးများမှတစ်ဆင့် အခွန်တော်ပျက်ကွက်သူများကို နို့တစ်စာပေးလိုက်ရလေသည်။ ထိုနေ့ညနေတွင်ပင် အခွန်တော်အတော်ရရှိလေသည်။ ထိုစခန်းမှ နှစ်ရက်ခန့် ဆိုင်းငံ့ကောက်ခံရလေသည်။ မရသေးသူများကို ကျွန်ုပ်အပြန်တွင် ပေးရန် သတိပေးမှာကြားခဲ့ရပြန်လေသည်။

နောက်တနေ့တွင် ယင်းမဈေးတွင် စခန်းချကြလေသည်။ ထိုစခန်းမှနေ၍ ဘဒနာရခိုင်ရွာ၊ အင်းချောင်း၊ ငါးရဲ့ချောင်း၊ ဒုံးပိုင်း၊ သက်နက်၊ စုတောင်၊ ယင်းမကျောင်းတောင်၊ နဂရာရွာများမှာ သူကြီးများနှင့် ကော်မတီများ၊ သူကြီးမရှိလျှင် ဆယ်အိမ်ခေါင်းများကို ခေါ်ယူလိုက်လေသည်။ ထိုသူတို့မှတစ်ဆင့် နို့တစ်စာကို ထုတ်ပေးလိုက်ရလေသည်။

ယင်းမဈေး၊ ငါးရဲ့ချောင်း၊ ဒုံးပိုင်း၊ သက်နက်ရွာများတွင် ရှိနေကြသော ကုလားများမူကား အခွန်တော်ကို လွယ်လွယ်ကူကူနှင့်လာရောက်ပေးကြလေသည်။ ရခိုင်အချို့မူကား ဝါးရမ်းထုတ်ရသည်ထိ ဆောင်ရွက်ကောက်ခံရလေသည်။ ကျွန်ုပ်သည် ဝါးရမ်းထုတ်နိုင်သူမဟုတ်ဟု ယူဆ၍ ပေကပ်နေသူအချို့နှင့် မရှိနှိမ်းပါးသူအချို့မှာ ဝါးရမ်းဘမ်းခံရလေသည်။ ဝါးရမ်းကို အတည်ပြုသောပျာတာအား သူကြီးနှင့် ကျေးရွာကော်မတီများက ကူညီရလေသည်။ အဘမ်းခံရသူများကို ကျွန်ုပ်ထံသို့ ယူခဲ့လေသည်။ ကျွန်ုပ်က အကျိုး အကြောင်းကိုပြောပြချော့မော့ကာ ထပ်မံတောင်းခံ၍ ပေးနိုင်သူက ပေးလျှင် လက်ခံပြီး မပေးနိုင်သူများကို မြို့အုပ်ရုံးများသို့ ပို့ရလေသည်။

အချို့ဆင်းရဲသားများက ငွေရှာပါရစေဟု တောင်းပန်သဖြင့် လွှတ်ပေးလိုက်ရလေသည်။ ငွေရှာ၍ ရလျှင် လာ၍ ပေးကြလေသည်။ မရနိုင်သူများလည်း ထွက်ပြေးခြင်းမရှိဘဲ ကျွန်ုပ်ထံပြန်လာ၍ အကျိုးအကြောင်း ပြောကြလေသည်။ အလွန်ရိုးသားကြသူများတည်း။

ကုလားရွာ

ယင်းမဈေးတွင် ရခိုင်နှင့်ကုလားနှစ်မျိုးလုံး ရှိနေကြလေသည်။ ကုလားများကား ကျွန်ုပ်ဖော်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သော စစ်တကောင်းနယ်သား ဘင်္ဂလီအမည်ခံများသာ ဖြစ်ကြလေသည်။ ယင်းမဈေးသူကြီးမှာ ကုလားဖြစ်နေပေပြီ။ ထိုတခွင်တွင် ကုလားရွာကလေးတရွာ နှစ်ရွာဖြစ်နေပေပြီ။ သို့သော် လုံးဝကုလားအမည်ဖြင့် ကုလားရွာမဟုတ်၊ ရခိုင်ရွာကို မှီ၍ဖြစ်လာသဖြင့် ထိုရခိုင်ရွာအမည်တွင် ကုလားတပ်ထားသောအမည်သာ ဖြစ်လေသည်။

နှစ်ရက်ကောက်ခံ၍ သုံးရက်မြောက်နေ့တွင် ရသမျှအခွန်တော်ငွေများနှင့် မပေးဆောင်ပျက်ကွက်၍ ဝါးရမ်းဖမ်းခံရသူများကို မြို့ပိုင်ရုံးသို့ သူကြီးမှတစ်ဆင့် ပို့ရလေသည်။

ထိုနေ့ ခရီးဆက်ရပြန်လေသည်။ ပန်းပဲချောင်းရွာတွင် စခန်းချကြရလေသည်။ ပန်းပဲချောင်းမှာ ကုလားလုံးဝမရှိ။ ပန်းပဲချောင်းမှနေ၍ မောင်နုမ၊ ပြင်ခေါင်၊ ဇီးဒုံ၊ မျောက်ရဲ၊ စသောရွာများသို့ သူကြီးများနှင့် ကော်မတီများ လာရောက်ရန် သတင်းပေးလိုက်ရာ အားလုံးပင် ရောက်လာကြလေသည်။ ယခင်နည်းအတိုင်း အခွန်တော်ကောက်ခံလေသည်။ ထိုစခန်း၌ နှစ်ရက်သာနေရလေသည်။ ထိုရွာများနှင့် အရံရွာငယ်များအားလုံး လုံးဝကုလားမရှိ ရခိုင်ချည်းသာ

ဖြစ်ကြလေသည်။

တဖန် ပန်းဖဲချောင်းမှထွက်လာရာ ဂုဗ္ဗိတွင် တရက်နားသည်။ ဂုဗ္ဗိဈေးတွင် ကုလားအတော်ပင် ရောက်နေကြပြီ။ သို့သော် စစ်တကောင်းသားကုလား (Chittagonian) များသာ ဖြစ်ပါလေသည်။ ၎င်းတို့သည် စစ်တကောင်းနယ်မှ နတ်မြစ်ကို ကူး၍ မောင်တောမြို့နယ် ဘော်လီဈေးမှတဆင့် ကုန်းလမ်းခရီးဖြင့် ဂုဗ္ဗိဈေးသို့ ရောက်နေကြသူများ ဖြစ်လေသည်။ ထိုစခန်း၌ အခွန်တော်ငွေကောက်ခံပြီး နောက်တစ်နေ့တွင် ကြွီချောင်းရွာတွင် စခန်းချလေသည်။ ကြွီချောင်းနှင့် နီးစပ်သော ကျွန်းပေါက်၊ သိုင်းတပုတ်၊ စဟုံ၊ လက်ပန်ပြား၊ အိုပြူ၊ စသော ရခိုင်ရွာများကို ယခင်နည်းအတိုင်း အခွန်တော်ကောက်ခံလေသည်။ ကြွီချောင်းတွင် (၂)ရက်ခန့် ဆိုင်းငံ့ကောက်ခံလေသည်။

ကြွီချောင်းသူကြီးသည် အလွန်ရိုးအသော လူကြီးတစ်ယောက်ဖြစ်လေသည်။ သူကိုယ်တိုင်ပင်လျှင် ကျွန်ုပ်အား အခွန်တော်ကောက်ခံရန် အထူးစေလွှတ်လိုက်သော လက်ထောက်မြို့ပိုင် တစ်ဦးဟုထင်၍ အလွန်ရိုသေလေသည်။ ထိုအရပ်များရှိ ရခိုင်များမှာ အလွန်အရက်ကြိုက်၍ ရွာလုံးကျွတ် အရက်ချက်ကြလေသည်ဟုဆိုလျှင် မှားမည်မထင်ချေ။ နံနက်စောစော အိပ်ရာမှထလျှင် လဘက်ရည်နှင့် မုန့်အစား အရက်နှင့် ကြက်သား မြည်းကြလေသည်။ သမ္ဗန်ပြာတာမူကား အလွန်ပျော်ပေသည်။ ကျွန်ုပ်ကား အရက်ကို အလွန်ကြိုက်သူမဟုတ်။ သူတို့စိတ်ကျေနပ်ရုံမျှသာ သောက်၍ မုန့်မုန့်နေလေ သည်။ ပေးတိုင်းမသောက်နိုင်၊ သောက်လျှင် အခွန်တော်မရသည့်အပြင် ဖြစ်ချင်တိုင်း ဖြစ်သွားနိုင်လေသည်။

ထိုကုလားပန်းဖဲမြစ်ညာရှိ လူမျိုးမှာ ဘိန်း၊ ဖဲ၊ အရက်အလွန်ကြိုက်သဖြင့် လယ်ယာ၊ မိုး၊ မြေများဆုံးရှုံးလက်ပြုတ်ကာ ကြက်ပျောက်ငှက်ပျောက် ပျောက်သွားရာ တရွေ့ရွေ့ကုလားတိုးဝင်ခွင့် ရလေသည်။ အလွန်ဝမ်းနည်းစရာ ကောင်းလေသည်။ ထိုနည်းဖြင့် ထိုမှကျောင်းတောင်ရွာသို့ ရောက်လေသည်။ ကျောင်းတောင်ရွာသည် (၃)ရွာခန့် ကွဲပြားနေလေသည်။ ကျောင်းတောင်ဈေးနှင့် ကျောင်းတောင်(၂)ရွာဖြစ်လေသည်။ ထိုကျောင်းတောင်(၃)ရွာ၊ ဂန့်ဒရူး၊ ပဲသတူ၊ တင်းမေ၊ စာကိုင်း ကျေးရွာများကို ယခင်နည်းအတိုင်း အခွန်တော်ကောက်ခံလေသည်။

ကျောင်းတောင်ဈေးတွင် ကုလား(စစ်တကောင်းသား) (Chittagonian) အတော်ပင် ဝင်ရောက်နေပြီ။ တင်းမေရွာလည်း နှစ်ရွာဖြစ်နေ၍၊ တင်းမေရခိုင်ရွာ၊ တင်းမေကုလားရွာဟုခေါ်သည်။ သူကြီးတစ်ဦးတည်းဖြစ်နေသည်။ သူကြီးမှာ ဂူလန်ဆူဗန် ခေါ် ကုလားသူကြီး ဖြစ်လေသည်။

ထိုရွာမှတဖန် ပန်ဇေဈေးသို့ ရောက်၍ ထိုပန်ဇေဈေးတွင် စခန်းချကြလေသည်။ ပန်ဇေရွာ၊ တံခွန်တိုင်ရွာ၊ ပေါက်ကြပ်ရွာ၊ ဘဒကားရွာများမှာ အခွန်တော်ငွေကို ကောက်ခံလေသည်။

ထိုရွာမှနေ၍ နေ့ချင်းပြန် ဗိုလ်ကလေးနှင့် ကျွဲနှုတ်သီးရွာများသို့ သွားရောက်၍ ကောက်ခံလေသည်။ ဆိုခဲ့သော ရွာများမှာ ရခိုင်ရွာချည်းဖြစ်၍ ကုလားမရှိသေးသော ရွာများဖြစ်နေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့မှာ ပန်ဇေဈေးမှအပြန်ခရီးတွင် လာစဉ်က ကောက်ခံမရခဲ့သော အခွန်တော်များကို ထပ်မံကောက်ခံ၍ မရနိုင်သောသူများအား လူဘမ်းဝါရမ်းထုတ်ပေးလျက် သူကြီးအား တာဝန်ပေးကာ ပြန်လာကြလေသည်။ ရှေးကျလျက် ရိုးအသော ကျွန်ုပ်တို့၏ ရခိုင်များအား ထိုနည်းများဖြင့် ခြောက်တလှည့် ချောတလှည့်ဖြင့် အခွန်တော်ကောက်ခံသဖြင့် အတော်ပင် ရရှိခဲ့လေသည်။

ကျွန်ုပ်မှာ အပြန်ခရီး၌ ကြွီချောင်းသို့အဝင် မြို့ပိုင်ရောက်နေနှင့်သည်ကို တွေ့ရလေသည်။ မြို့ပိုင်ကား သံတွဲမြို့သား ဦးသက်နှင့်ဖြစ်လေသည်။ မြို့ပိုင်သည် အရပ်ရပ်သို့ လှည့်လည်ကာ အခွန်တော်ကောက်နေသော စာရေးများအား အကူအညီ ပေးနေခြင်းဖြစ်သည်။ ကျွန်ုပ်ကို တွေ့သည့်ချက်ချင်း အခြေအနေကိုမေးရာ အခြေအနေကောင်းကြောင်း ပြောကြားခြင်းဖြင့် များစွာအားရလေသည်။ နောက်တနေ့ပြန်ရက်ပြောပြီးလျှင် ထိုရွာ၌ ညအိပ်ကြလေသည်။

ကျွန်ုပ်မှာ သမ္ဗန်ပြာတာခန့်ထားသော မြို့အုပ်ကလေးဘဝကို တွေးမိတိုင် ရှက်သည့်အပြင် မြို့ပိုင်သိသွားပါက အပြစ်တင်မည်ကိုလည်း စိုးရိမ်မိလေသည်။ သို့သော် မြို့ပိုင်သိနှင့်ပြီးဖြစ်နေသည်။ သူကလည်း ထိုစကားအတိုင်း ရော၍ မတင်မကျပြောထားရာ လက်ထောက်မြို့ပိုင်ကလေးဟုပင် ယုံကြည်ဆဲဖြစ်လေသည်။ ညနေထမင်းစားခါနီးတွင် မြို့ပိုင်က သူနှင့်အတူ ထမင်းစားရန် ကျွန်ုပ်အားခေါ်သဖြင့် ထမင်းအတူစားခဲ့ရလေသည်။ ထိုစဉ်က မြို့ပိုင်တစ်ဦးသည် စာရေးကဲ့သို့ အတန်းအစားများနှင့် ထမင်းအတူ ထိုင်စားခဲ့သည်။ ထိုမြို့ပိုင်ကား သဘောထားကောင်းသည့်အပြင် လုပ်ထားသောအလုပ်တွင် ထိရောက်အောင်မြင်၍ အခွန်တော်ရရန်အတွက်သာ အရေးကြီးသောကြောင့် ယခင်အတိုင်းပင် ကျွန်ုပ်အား ထင်မှတ်နေစေချင်လေသည်။ သို့သော် တိုက်ရိုက်မပြောဘဲ ဆက်ဆံမှုဖြင့် ယုံကြည်အောင် လုပ်ပြခြင်းဖြစ်လေ သည်။ မြို့ပိုင်ကိုယ်တိုင်ကလည်း လူတန်းစားခွဲခြားတတ်သူမဟုတ်သောကြောင့် ပိုမို၍ ခရီးရောက်လေသည်။

အပြန်ခရီး၌မြို့ပိုင်၏ကိုယ်ပိုင်မော်တော်ဘုတ်ဖြင့် ပြန်လာကြလေသည်။ မော်တော်ဘုတ်ပေါ်တွင် မိမိတို့လူသိုက်ချည်းရှိနေစဉ် မြို့ပိုင်က ကျွန်ုပ်အား မြို့အုပ်မင်း သည်ကိုကြွပါဟု ပြောင်လိုက်ရာ ကျွန်ုပ်မှာ မျက်နှာမထားတတ်အောင်

ဖြစ်သွားလေသည်။ မြို့ပိုင်က မရှက်ပါနှင့် ကျီစယ်ခြင်းသာဖြစ်ကြောင်း၊ ထို့အပြင် ဤအသွင်အပြင်ကြောင့် မြို့ပိုင်တစ်ဦးထင် သွားခြင်းပင်လျှင် အခွန်တော်ကောက်ခံရေး အထောက်အပံ့ကြီးတစ်ခုဖြစ်သွား၍ ကျွန်ုပ်တို့လုပ်ငန်း အောင်မြင်သည်ချည်းဟု ပြောပြလေသည်။ သို့သော် ပြောင်ကျကျလုပ်ပြီး မိမိကိုယ်တိုင်က ဝန်မခံပါနှင့်ဟု အကြံပေးလေသည်။ ကျွန်ုပ်မှာလည်း အတန်ငယ်သက်သာရာရလေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ ဘူးသီးတောင်သို့ ပြန်မရောက်မီပင်လျှင် ကျွန်ုပ်အား အောက်ပိုင်းတွင်လည်း သွားရောက်ကူညီပေးပါဟု ပြောသဖြင့် ကျွန်ုပ်၏ ခရီးမဆုံးသေးဟု သိရလေသည်။ သို့သော် စိတ်မညစ်ပေ။ ရုံးတွင် တကုတ်ကုတ် ထိုင်၍ လုပ်နေခြင်းထက် နယ်ထွက်ခြင်းက ပျော်စရာကောင်းပေသည်။

ကျွန်ုပ်အညာပိုင်တွင် တွေ့ခဲ့ရသော ကုလားများမှာ စစ်တကောင်းသား (Chittagonian) ခေါ် လူမျိုးဖြစ်ကြလေ သည်။ အခြားလူမျိုးများမှာ ရခိုင်လူမျိုး၊ ဒိုင်းနက် ဒုတိယလူများစုနှင့် မြို့၊ ခမ်း လူနည်းစုများအပြင် စစ်တကောင်းသား ဟိန္ဒူအနည်းငယ်မှတစ်ပါး မည်သည့်အမျိုးသားမျှ မတွေ့ဘူးချေ။ ဟိန္ဒူများမှာ ဆိုင်ငယ်တည်ခင်းရောင်းချ၍လည်းကောင်း၊ ဆံပင်ညှပ်ခြင်းအလုပ်လုပ်ခြင်းလည်းကောင်း၊ ဈေးများကိုမှီ၍ အသက်မွေးနေကြသူများ ဖြစ်ကြလေသည်။ မြို့သို့ပြန်ရောက်ပြီး နောက် အခွန်တော်စာရင်းကို ရှင်းလင်းပြီးစီးပြီး၊ မကြာမီပင် အမိန့်စာတစ်စောင်ရရှိလေသည်။ ထိုအမိန့်စာမှာ ကျွန်ုပ်သည် အောက်ပိုင်းကျေးရွာများတွင် ကောက်ခံနေသောစာရေးများကို သွားရောက်ကူညီပေးရမည်ဟု ပါရှိလေသည်။

လက်ဦး၌ပျော်သလိုလို ရှိသော်လည်း ယခင်ကလို အခြေအရံမပါ။ တာဝန်မဲ့တကိုယ်တည်း သွားရမည်ဖြစ်ကြောင်း သိရှိရသဖြင့် စိတ်မကောင်းဖြစ်မိပေသည်။ ကျွန်ုပ်သည် အဖော်တစ်ဦးပါစေချင်သဖြင့် စဉ်းစားရာ ကျောင်းနေဘက်ဖြစ်ခဲ့သော ထိုစဉ်က ကျောင်းသား၊ နောက်လောင်းချောင်းရွာ မူလတန်းပြဆရာ၊ ယခုကွယ်လွန်ပြီးဖြစ်သူ ဦးစံညိုအောင်ကို သိတိရမိလေ သည်။

စံညိုအောင်မှာ ကျောင်းသားဘဝ၌ အလွန်ပျင်းရိ၍ ကျောင်းပြေးသူတစ်ဦးဖြစ်လေသည်။ သူ့အားခေါ်လျှင် လွယ်လွယ်ကူကူရနိုင်မည်ဟု ယုံကြည်၍ သွားခေါ်ရာ လွယ်လွယ်ကူကူပင်လိုက်ပါရန် ကတိပေးလေသည်။ သို့ရာတွင် ကုန်ကျ သမျှစရိတ်ကို ကျွန်ုပ်က ကျခံရန် ကတိပေးရလေသည်။

နောက်တနေ့တွင် ခရီးထွက်ကြလေသည်။ နံနက်စာဟူ၍ လဘက်ရည်တစ်ခွက်စီနှင့် ပေါင်မုန့်နှစ်ချပ်မျှသာ စားခဲ့ ရလေသည်။

ထိုအချိန်ကား မတ်လအတွင်း ဖြစ်နေပြီး ဘဏ္ဍာတော်နှစ်မကုန်မီ အခွန်တော်ကိစ္စပြီးစီးရမည်ဖြစ်၍ အရေးတကြီး သွားရလေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့ သမ္ဗန် ရှမ်းမပေါက်သို့ မရောက်မီ လေပြင်းတိုက်ခတ်၍ မိုးသည်းထန်စွာ ရွာလေတော့သည်။ လေဆန် တွင် ခတ်ရသော သမ္ဗန်ကုလားမှာ ခွန်အားကုန်ခမ်း၍ မချိတရိဖြစ်လာလေသည်။ ခိုလှုံစရာနေရာလည်း မမြင်သေးချေ။ သမ္ဗန်ကလေးမှာ ဟိုဘက်ပါ။ သည်ဘက်ပါနှင့် မြစ်လယ်ထဲတွင် တဝဲလည်လည်နှင့်ပင် နေ့လွဲ(၂)နာရီခွဲခန့်တိုင် ရှိနေခဲ့ရလေ သည်။ လေလည်းအတော်ငြိမ်၊ မိုးလည်းသက်သာလာသဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့သမ္ဗန်ငယ်မှာ ရှမ်းမပေါက်သို့ တရွေ့ရွေ့တိုးဝင်နေ လေသည်။ ထမင်းစားချိန်လည်း လွန်ပြီ။ စားစရာလည်း ဆောင်ယူမလာ။ ရွာကိုသာ အားကိုးခဲ့သော ကျွန်ုပ်တို့မှာ အခက်အခဲ ကြီးနှင့် ရင်ဆိုင်တိုးနေရတော့လေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ လက်ဦးရောက်ရမည့်ရွာမှာ ကျောက်ဖြူသားရွာဖြစ်ပေသည်။ ထိုရွာ၌ အခွန်တော်ကောက်နေသော စာရေးတစ်ဦးရှိမူကား၊ အစားအသောက်လွယ်ကူမည်။ သို့မဟုတ်လျှင် သူကြီးအိမ်ကို အားကိုး ရမည်။ သူကြီးအိမ်၌ ထမင်းစားလိုက ညနေစာနှင့် နီးနေပြီဖြစ်၍ ညနေစာစားရန် စောင့်ဆိုင်းနေရမည်။ ထိုသို့နေရလျှင်လည်း တရွာတည်းနှင့်တစ်ရက်ကုန်သွားမည်ကိုလည်း တွေးမိ၏။ သို့သော် ဆာလောင်ခြင်းကား ပြင်းလှ၏။ ကျောက်ဖြူသားရွာသို့ ရောက်ကြလေသည်။ ချက်ချင်းသူကြီးအိမ်သို့ တန်းဝင်သွားကြလေသည်။ သူကြီးလည်း အိမ်တွင်မရှိ။ စာရေးများလည်း ထိုရွာတွင်မရှိကြောင်း သိရပြန်လေသည်။ သူကြီးကတော်အား မိမိ၏တာဝန်များကို ပြောကြားလျက် ထမင်းမစားခဲ့ရသေး ကြောင်း ဖြည့်စွက်ပြောလေသည်။ သူကြီးကတော်က နေရာမှမထ စစ်အကြောင်းကိုသာ မေးနေလေသည်။ စစ်အခြေအနေကို သိသလောက်ပြောပြပြီးလျှင် တစ်နေ့လုံး ဒုက္ခခံခဲ့ရပြီး နံနက်စာမစားရသေးကြောင်း ထပ်မံပြောပြလေသည်။ သူကြီးကတော် ကား တုတ်တုတ်မျှ မလှုပ်၊ နေမြဲ၊ ပြောမြဲပင်။

စံညိုအောင်ကား သည်းမခံနိုင်တော့ချေ။ ကျွန်ုပ်အား လက်တို့၍ ပြင်လှရွာသို့ ခရီးဆက်ရန် အကြံပေး၏။ ကျွန်ုပ်ကား စိတ်မလျော့ဘဲ သူကြီးကတော်အား သွယ်ဝိုက်မနေဘဲ တည့်တည့်ပင် ထမင်းချက်ရန်ပြောပြီး သမ္ဗန်သမားအား နို့ဆီဘူး(၂)လုံး စာ ဆန်ပို့ပေးရန် ပြောလေသည်။ သို့မှသာ သူကြီးကတော်က ဩော်အစက ဘာဖြစ်လို့ မပြောသလဲဟုဆိုကာ ထမည်အပြု၊ စံညိုအောင်ကား သည်းမခံနိုင်တော့ဘဲ ပြည်လှရွာတွင် စားတော့မည် မချက်နှင့်တော့ဟု ပြောကာ ကျွန်ုပ်အား အတင်းဆွဲချ ယူလာလေသည်။

ပြင်လှသို့ ရောက်ကြလေသည်။ သူကြီးနှင့်လှေဆိပ်တွင်ပင် တွေ့ကြလေသည်။ ဝမ်းသာအားရ အိမ်သို့ဖိတ်ခေါ်

၍ ထမင်းစားရန် စီစဉ်လေသည်။ ပြင်လှသို့ ရောက်ချိန်မှာ ညနေ (၃)နာရီထိုးခါနီးနေပြီ ဖြစ်လေသည်။ တောရွာများစေလှ အတိုင်း ထိုအချိန် ထမင်းကျက်နေလေပြီ။

မှတ်ချက်။ ကျောက်ဖြူသားနှင့် ပြင်လှရွာတို့ကား ယနေ့ကျောက်ဖြူသားနှင့် ပြင်လှရွာကဲ့သို့ မဟုတ်ပါ။ ရခိုင် သက်သက်သာရှိသောရွာကြီးများ ဖြစ်လေသည်။ ကုလားဆိုချိန်လားဟု မေးရမလောက် ကုလားမရှိသော ရွာများဖြစ်လေ သည်။

ကျွန်ုပ်တို့မှာ သူကြီးနှင့်လည်း ရင်းနှီး၊ ဆာလောင်ခြင်းလည်း ပြင်းပြသောကြောင့် ကုန္တမဆည်နိုင်ဘဲ ထမင်းပွဲပြင်ဆင် ချထားသည်နှင့် တပြိုင်နက် အခေါ်မခံဘဲ ဝင်ထိုင်ကာ စားသောက်ကြလေသည်။ ပြင်လှသူကြီးလည်း ကျွန်ုပ်တို့နှင့်အတူ ဝင်ရောက်စားသောက်လေသည်။ သူကြီးလည်း လူတိုင်းကဲ့သို့ပင် စစ်အခြေအနေကို မေးမြန်းလေသည်။ ထိုအချိန်တွင် လူတိုင်း လိုလိုပင် အင်္ဂလိပ်ကို မုန်းစိတ်ဝင်နေကြသဖြင့် လူမျိုးခြင်းတူလျှင် ဂျာမန်၊ ပြင်သစ် စသည့်လူမျိုးများကိုပင် လိုလားကြ လေသည်။ အင်္ဂလိပ်အား စစ်ရှုံးစေချင်သည်။ ကျွန်ုပ်တို့မှာ ထိုကဲ့သို့လိုပြောကြားလျက် မိမိတို့တာဝန်ဖြစ်သော အခွန်တော်၏ အခြေအနေကိုသာလျှင် သိလိုကြလေသည်။ ထိုပြင်လှကျေးရွာနယ်မြေတွင် အခွန်တော်မကျန်ကြောင်း အခွန်တော်ကောက် သော စာရေး များမှာ စေတီတောင်တွင် ရှိနေကြောင်းကို သူကြီးက သတင်းပေးလေသည်။

ထိုည ထိုပြင်လှရွာတွင်ပင် စစ်စကားတလှည့် အခွန်တော်စကားတလှည့်ဖြင့် ကုန်စေခဲ့လေသည်။ သန်းခေါင်ကျော်မှ အိပ်ရသောကြောင့် နိုးနေကျအာရုဏ်တက်တွင် မနိုးဘဲ ရှိနေလေသည်။ စေတီတောင်မှ ထွက်ခွာတော့မည့်ဆဲဆဲဖြစ်နေသော တာဝန်ကျစာရေးတို့ လူစုက ကျွန်ုပ်တို့ပြင်လှတွင် ရှိနေကြောင်း သတင်းကြားရ၍ အခေါ်လွှတ်သော လူတယောက် နံနက် (၈)နာရီခန့် ရောက်လာပြီး နှိုးမှသာ နိုးကြလေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့ အိပ်ရာမှ ကပျာကယာထကာ စာရေးထံမှ ပေးလိုက်သော စာကိုဖတ်ရာ စေတီတောင်သို့ ချက်ချင်းလိုက် လာရန် သိန်းတန်ရွာသို့ဝင်၍ အခွန်တော်ပြေစာများပြတ်မပြတ်ကို ကြည့်ခဲ့ရန် လိုအပ်က သူကြီးအကူအညီဖြင့် ဝါးရမ်းကို သုံးခဲ့ရန် သူတို့လူစု စေတီတောင်မှ စောင့်နေမည် စသည်များပါဝင်လေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့ သမ္ဗန်ဖြင့် အမြန်ဆင်းကာ ထွာခွာလာခဲ့ကြလေသည်။ တနာရီပင်မကြာမီ သိန်းတန်ရွာသို့ ရောက်ကြလေ သည်။ သိန်းတန်ရွာကား အလွန်စည်ကားသော ရွာကြီးတစ်ရွာဖြစ်လေသည်။ ရခိုင်သက်သက်နေသောရွာဖြစ်သည်။ အိမ်ခြေ ၂၀၀နီးပါးရှိလေသည်။ ရှမ်းမပေါက် မြောက်ဘက်ကျသော ကျောက်ရန်၊ ထိပ်ထူးပေါက်၊ နန္ဒင်းတူး စသော ကျေးရွာများတွင် လည်း ကုလားဟူ၍လုံးဝမရှိ။ ရခိုင်သက်သက်သာရှိသော ရွာများဖြစ်လေသည်။ ယနေ့မှ ပေါ်နေသော ရိုဟင်ဂျာကိုမူကား မည်သူမျှ မသိကြသေးပေ။

သိန်းတန်ရွာတွင် အခွန်တော်ကောက်ခံရပြီးဖြစ်ကြောင်း သူကြီးထံမှသိရသောကြောင့် ချက်ချင်းပင် စေတီတောင်သို့ ထွက်လာခဲ့ရလေသည်။

နံနက်စာမစားမီ ရောက်ခဲ့လေသည်။ စေတီတောင်အနား ပတ်ဝန်းကျင်ကျေးရွာများမှာ အခွန်တော်ငွေများ မကျန် လောက်အောင်ပင် ရှိနေပြီဟု သူတို့ပြောကြားသဖြင့် ဆက်လက်လုပ်ရန် အခြားကျေးရွာများအတွက် အလုပ်တာဝန်များကို ခွဲဝေဆောင်ရွက်ရန် တိုင်ပင်ကြလေသည်။

တာဝန်ကျစာရေးက ဘော်လီရွာ၊ သေကံ၊ ဝက်မကျ၊ သုံးဆောင်ရွာ၊ ခွဆုံရွာများမှ အခွန်တော်များမှာ အနည်းငယ်မျှ သာကောက်ခံရန် ကျန်တော့သည်။ သို့သော် အကျန်ကို သူတို့ပင် ဆက်ကောက်တော့မည်။ စံပိုးတောင်၊ နွားရုံတောင် (ယခု အောင်ဇေယျ)၊ ဥယျာဉ်သာ၊ ဆင်သေပြင်၊ ဝါးပထုံး၊ ထိပ်ထူးပေါက်ရွာများမှာ အခြားစာရေးတစ်ဦး ကောက်ခံလေသည်။ အခက်အခဲရှိသော်လည်း အကူအညီလိုမည်မဟုတ်။ ရခိုင်များမှာ အင်္ဂလိပ်ကို မလိုလား၍ အခွန်တော်ပေးလိုခြင်းမရှိ။ အင်္ဂလိပ် ပြေးရတော့မည့် ကောလဟာလကို ယုံကြည်သဖြင့် တင်းမာနေကြလေသည်။ ကုလားရှိသောရွာများမှာ ဘော်လီရွာတရွာ ခွဆုံတရွာမျှသာဖြစ်၍ ရခိုင်နှင့်ရောနေသောရွာများ ဖြစ်လေသည်။ သို့ဖြစ်၍ စပါးထား၊ ကွန်းတောင်၊ စေတောင်(တောင်မော် ဟုလည်းခေါ်ကြသည်။) ကျောက်ပြင်ဆိပ်၊ သိုင်းတပုတ်စသော အရှေ့ဘက်နယ်အဆုံး ကျေးရွာများမှာ သူတို့နှင့် လမ်းမဆုံ၍ ကျွန်ုပ်တို့ အကူအညီလိုကြောင်း ပြောသဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့မှာ သွားရောက်ရန် စီစဉ်ကြလေသည်။ ထိုနယ်များ၌ ကုလားမရှိ၊ ရခိုင်သက်သက်ဖြစ်၍ ပရိယာယ်သုံးခါ ကောက်ခံကြရန် စိတ်ကူးရလေသည်။ အကြံရ၍ သတင်းစာ တစ်စောင်ကိုလည်း ယူထားလိုက်လေသည်။ သူရိယရက်ခြားသတင်းစာဖြစ်ပြီး သတင်းအတော်ပါလေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ ရောက်နေသော စေတီတောင်ရွာသည် မြို့ကလေးတစ်မြို့မျှ စည်ကားလေသည်။ လူချမ်းသာများပြားသော ရခိုင်သက်သက် သာနေထိုင်သည့်ရွာ ဖြစ်လေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့ တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ရန်အတွက် စတင်ထွက်ကြလေပြီ။ စပါးထားရွာသို့ဝင်၍ သူကြီးနှင့်ကော်မတီများကို တွေ့ဆုံဆွေးနွေးလေသည်။ အင်္ဂလိပ်စစ်နိုင်ကြောင်းကို ပြောပြလေသည်။ စစ်နိုင်သောအင်္ဂလိပ်မှာ တိုင်းပြည်ကို အပ်ရန်မရှိ။

လက်လွှတ်ရန်လည်း အကြောင်းမရှိ၊ အခွန်တော်ကိုသာ ကောက်ခံပါရန် အကယ်၍ အခွန်တော်ပျက်ကွက်သူတွေ့လျှင် ဝါရမ်းထုတ်၍ ဖမ်းရမည်။ ဟု သူကြီးအား ညွှန်ကြားပြောဆိုခဲ့ပြီးလျှင် ကျွန်ုပ်တို့အပြန်တွင် ဝင်မည်ကိုလည်း ပြောခဲ့သည်။ ထိုညနေ စေတောင်ရွာတွင် စခန်းချကြလေသည်။ စေတောင်မှနေလျှင် ပတ်ဝန်းကျင်ရွာအားလုံးကို လက်လှမ်းမီသည်။ ထိုနယ်၌ အခွန်တော်မပြေသော်လည်း ဝါရမ်းကို မသုံးဘဲ နို့တစ်ပေးလျက် ကောက်ခံကြလေသည်။ မရလျှင်လည်း ပြန်ရုံသာဟု ဆုံးဖြတ်ထားကြလေသည်။ ထိုနယ်ကြမ်းတွင် ဝါရမ်းထုတ်ခြင်း၊ ခပ်ကြမ်းကြမ်းပြောဆိုကောက်ခံခြင်းပြုခဲ့သော် လက်နက်ကိုင် မပါသည့်ဧည့်သည်မျှသာဖြစ်သော ကျွန်ုပ်တို့မှာ အခက်အခဲနှင့် ယဉ်ဆိုင်ရမည်မှာ သေချာပါသည်။ တွေ့ရမည့်အန္တရာယ်မှာ သေးငယ်မည်မဟုတ်ချေ။

ထိုကျေးရွာများမှ လူများကို ဖိတ်ကြား၍ အခွန်တော်ကို ဧဇဆေးဆေးနှင့် ပေးလျှင်ကောင်းကြောင်း၊ မပေးပျက်ကွက် လျှင် ကျွန်ုပ်တို့မူကား ပြန်တော့မည်၊ သို့သော်မကြာမီ စစ်တပ်လာ၍ ကောက်ခံလျှင် လွတ်နိုင်မည်မဟုတ်ကြောင်း၊ အင်္ဂလိပ် စစ်နိုင်ကြောင်းများကို အထောက်အထားများနှင့် ပြောပြ၍ ကောက်ခံကြရလေသည်။

ဤကျေးရွာများ၌ မည်သည့်ကုလားမျိုးမျှ မရှိကြလေ။

မှတ်ရန်။ ကျွန်ုပ်သည် ဤမြို့နယ်ရှိ ကျေးရွာများ၏ ရခိုင်အိမ်ခြေ(ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးအတွင်း လူမျိုးရေးအဓိကရုဏ်း ဖြစ်၍နယ်ပြိုပျက်သည့်နှစ်) ၁၉၄၂ခုနှစ်တွင် တည်ရှိသည့် အရေအတွက်များကို စာရင်းနှင့်တကွ ဖော်ပြပါဦးမည်။

ကျွန်ုပ်တို့သည် သူကြီးများအကူအညီဖြင့် အသင့်အတင့်ကောက်ခံရရှိသော အခွန်တော်ငွေဖြင့် ကြေနပ်ကာ ပြန်လာ ကြပါသည်။ မပြေကျန်နေသူများအတွက် နို့တစ်စာများထုတ်လျက် သူကြီးထံတွင်ပေးအပ်ခါ ထွက်လာကြလေသည်။

နောက်တစ်နေ့တွင် ခွဆုံရွာသို့ ရောက်လာကြလေသည်။ ခွဆုံရွာတွင် တာဝန်ကျသော စာရေးနှင့် ငွေတောင်တိုက် တွင် တာဝန်ကျသောစာရေးများကို ခွဆုံရွာတွင်ပင် တွေ့ရလေသည်။ ငွေတောင်တိုက် တာဝန်ကျစာရေးက သူ၏ငွေတောင် တိုက်ရှိ ကျေးရွာများဖြစ်ကြသော တောင်မော်ရွာ၊ သိန်တောင်ပြင်ရွာ၊ ငွေတောင်၊ ပြိုင်းတောင်၊ သာစည်ကုန်း၊ မောင်နှမ၊ ဇင်းခါမ၊ အိုးသည်မ၊ ငါးလှမ်းပြင်၊ စက်ခွာသား၊ ထိန်ပင်၊ ပေါက်တော၊ ပြင်ရှည်၊ (ကျိန်ကျောင်) သာစည် အောင်ဇေယျ၊ ဒိုးဝေရွာ စသောရွာများသည် အားလုံးရခိုင်နှင့် ဒိုင်းနက်ရွာသားများသာ ဖြစ်ကြသဖြင့် ခွဆုံတိုက်ကဲ့သို့ပင် အခက်အခဲရှိသည်။ ကြမ်းကြမ်းလုပ်လျှင် ခံမည့်သူများမဟုတ်။ ဝါရမ်းထုတ်လျှင်လည်း ခံကြမည်မဟုတ်။ နို့တစ်ထုတ်ရုံဖြင့်သာ အလုပ်လုပ်ကြလေ သည်ဟု ပြောပြလေသည်။

ထိုအချိန်၌ ထိုနယ်ရှိ ရခိုင်များအခြေအနေမှာ ကျွန်ုပ်တစ်ဦးတည်းကောက်ခံသော အညာဒေသရှိရခိုင်များနှင့် လွန်စွာခြားနားလေသည်။ အညာဒေသရှိရခိုင်များမှာ နိုင်ငံရေးစိတ်ဓာတ် မပြင်းထန်ချေ။ ရိုးအကြသေးသဖြင့် မင်းစိုး ကိုအောက်ဒေသများက လူများထက် ကြောက်ရွံ့ရုံရှိသေကြလေသည်။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်မှာ မြို့အုပ် တုဘဝဖြင့် လွယ်လွယ်ကူကူ ကောက်ခံနိုင်ခဲ့လေသည်။ အောက်ဒေသများရှိ ရခိုင်များမှာ လူလည်းကြမ်း၊ စိတ်ဓာတ်လည်းပြင်း၊ နိုင်ငံရေးစိတ်ဓာတ်လည်း ရှိနေကြခြင်းကြောင့် လွယ်ကူစွာကောက်ခံမရနိုင်ချေ။ ရခိုင်များသည် အင်္ဂလိပ်ကို မကြည့်ချင်၊ မမြင်ချင်အောင် မုန်းတီးလျက်၊ အင်္ဂလိပ်စစ်ရှုံးမည်ဆိုလျှင် ရန်သူဘက်က ဝင်တိုက်လိုသော စိတ်ရှိကြလေသည်။ အခွန်တော် မပေးလိုကြ။ အစိုးရအမှုထမ်း များကို မကူညီလိုကြ။ ဤသို့ဖြစ်ရခြင်းမှာ အကြောင်းအမျိုးမျိုးတို့ကြောင့် ဖြစ်လေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့မှာ ရနိုင်သမျှကိုကောက်ခံရပေသည်။ အညာတွင်သုံးခဲ့သော စနစ်ကိုသုံးလျှင် မကြာမှီအသက်ပျောက် မည်ပင်။

ယခုတိုင် ကျွန်ုပ်ကိုယ်တိုင် မယူမြေ(မေယူ)၌ တွေ့ရှိသော ကုလားအရေအတွက်နှင့်အမျိုးအစားမှာ ဖော်ပြခဲ့ပြီးသည် ထက် မပိုသေးချေ။ မြေပုံတွင်ကြည့်လျှင်လည်း သိနိုင်ပေသည်။ ဘယ်မှာကုလားရွာတစ်ရွာဟု ထောက်ပြစရာမရှိပါ။

၁၉၁၀ခုနှစ် ဆန်းခဲ့ပြီ။ ဤနှစ်တွင်ပင် အာရက်လိုက်ရေးလမ်းဝေး (Arakan Light Railway) ခေါ် မီးရထားလမ်းကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့လေပြီ။

မီးရထားလမ်းနှင့် ကုလား

ထိုမီးရထားလမ်းကို ၁၉၀၆ခုနှစ်ကပင် ဖောက်လုပ်ခဲ့လေသည်။ မီးရထားလမ်းဖောက်လုပ်ရာ၌ အခက်အခဲများစွာ ရှိလေသည်။ ယခင်လူသွားလမ်းအတိုင်း ဖောက်လုပ်ရန် မဖြစ်နိုင်လေ။ ယခင်လမ်းမှာ တောင်ကိုတည့်တည့် ဖြတ်ကျော်ရသဖြင့် ရထားပြေးရန် ထိုလမ်းအတိုင်း မဖြစ်နိုင်။ ဥမင်လှိုဏ်ခေါင်းဖောက်ယူရလေသည်။ ထိုလှိုဏ်ခေါင်းမှတစ်ပါး အခြားနေရာတစ်ခု လည်း လှိုဏ်ခေါင်းငယ်တစ်ခု ဖောက်ရလေသေးသည်။ အမြင့်ဆုံးတောင်ထိပ်ကို ဖြတ်ရန် ဖောက်သောဥမင်လှိုဏ်ခေါင်း မှာ ၆၅၀ပေရှည်၍ လှိုဏ်ခေါင်းငယ်မှာ ၉၈ပေ ရှည်လေသည်။ ထိုသို့ဖောက်ရန်မှာ သာမန်အလုပ်သမားတစ်ဦးဖြင့် မဖြစ်နိုင် ချေ။ ရခိုင်များလည်း ထိုအလုပ်ကြမ်းကို မလုပ်နိုင်ကြလေ။ ကုလားစစ်တကောင်းများသာ အလုပ်ကြမ်းကို လုပ်နိုင်ကြလေသည်။

မြေတူးခြင်း၊ မြေဖို့ခြင်းအလုပ်ကို သူတို့သာလုပ်ကြပေသည်။ သို့သော် စစ်တကောင်းသားများလုံလောက်အောင် ဤနယ်တွင် မရှိသောကြောင့် (ဝါ) စစ်တကောင်းသားဦးရေနည်းပါးလွန်သောကြောင့် 'ဒုံကာ'ခေါ် ကုလားရာပေါင်းများစွာကို အိန္ဒိယပြည်မှ ခေါ်ယူလာပြီးလျှင် စေခိုင်းကြရလေသည်။ ထိုအချိန်တွင် ယခု (မေယု)မယုမြေ၌ရှိသော ကုလားဦးရေမျိုးသာ ဤနယ်တွင် ရှိခဲ့ပါမူ ဒုံကာများကို စရိတ်ပို အကုန်ခံ၍ အဘယ်ကြောင့်ခေါ်ယူသုံးစွဲပါမည်လဲ။ ဤနယ်ရှိ ကုလားများနှင့်ပင် လုံလောက်သည့် ပြင် ထိုငွေကိုလည်း ထိုနယ်ရှိလူများပင် ရရှိလိုက်ကြပေမည်သာ။

မီးရထားစတင်ဖွင့်လှစ်သောအချိန်တွင် ကျွန်ုပ်မရှိတော့ချေ။ ကျွန်ုပ်မှာ ရန်ကုန်မှာ သင်တန်းတက်နေရလေပြီ။

ကျွန်ုပ်နှင့်မေယု (မယုမြေ)

ကျွန်ုပ်မှာ ထိုနှစ်ပင် တိရိစ္ဆာန်ဆေးကုပညာသင်ကျောင်းမှ ရွေးချယ်ကြောင်း ကြေးနန်းရသဖြင့် စက်တင်ဘာလ တစ်ရက်နေ့အရောက် ကျောင်းဝင်ရန် ထွက်သွားရလေသည်။ ရုံးကြမ်းပိုးဘဝဖြင့် ဘဝကို မမြှုပ်နှံလိုသောကြောင့် မိဘနှစ်ပါး တားမြစ်ခြင်းကို ဖိဆန်ကာ ဘင်္ဂလားအော်တွင် ဂျာမန်တိုက်သင်္ဘောအင်မဒန်သည် အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောတွေ့သမျှကို မြှုပ်ပစ်နေ သည့်အန္တရာယ်ကို ရင်ဆိုင်ကာ သွားရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်လေသောကြောင့် မိဘနှစ်ပါးခွင့်ပြုလိုက်ရလေသည်။ ထိုအချိန်တွင် ခရီးသည်စီးသင်္ဘောကို မဆိုထားနှင့် အစိုးရ သင်္ဘောများပင် ပင်လယ်သို့ လုံးဝမထွက်ဝံ့ကြလေ။ ဩဂုတ်လ (၂၃)ရက်နေ့ ကျွန်ုပ်သည် ရေဝန်ရုံးသို့ သွားရောက်စုံစမ်းလေသည်။ ထိုအချိန်တွင် လေယာဉ်ခရီးလည်း မရှိသေး။ ကျွန်ုပ်မှာ မျှော်လင့်ချက် ကင်းနေစဉ် ရေဝန်ရုံးစာရေးကြီးက အစိုးရ အမှုထမ်းများ အရွှေ့အပြောင်းတွင် လိုက်ပို့ပေးမည့် မေယုခေါ် အစိုးရသင်္ဘော သည် ဩဂုတ်လ (၂၅)ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်မြို့သို့ ထွက်သွားမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုသင်္ဘောသည် တိုက်ရိုက်ရန်ကုန်သို့မသွားဘဲ လမ်းတွင် မီးပြများ၌ စားနပ်ရိက္ခာများပေးပို့ရန် တာဝန်လည်း ပါနေသောကြောင့် အတန်ငယ်ကြာ လိမ့်မည်။ ဩဂုတ်လ ၃၀ရက်နေ့ခန့်တွင်သာလျှင် ရန်ကုန်သို့ရောက်ရန် မှန်းထားကြသည်ဟု ပြောပြလေသည်။ သင်္ဘောတွင်လိုက်လိုလျှင် ဩဂုတ်လ (၂၅)ရက်မတိုင်မီ လျှောက်လွှာတစ်စောင် ရေဝန်ထံတင်ပါဟု အကြံပေးသဖြင့်၊ နောက်တနေ့တွင် လျှောက်လွှာတစ်စောင် ရေဝန်ထံတင်လိုက်လေသည်။ ထိုစဉ် ယာယီ ရေဝန်ရုံးကို အုပ်ချုပ်နေသော စက်ရှင်တရားသူကြီး မစ္စတာဘာဂူလေသည် ကျောင်းသားများကို ကြင်နာလိုက်လျော့တတ်သူ ဖြစ်သည့်အတိုင်း၊ အခန်းမရနိုင်သော်လည်း ရိုးရိုးကုန်းပတ်စီးအဖြစ်နှင့် လိုက်သွားနိုင်ရန် လက်မှတ်စာတစ်စောင်ကို အခလွတ် ရရှိလေသည်။ ကျွန်ုပ်မှာ ဝမ်းသာမဆုံး၊ အခန်းမရသော်လည်း အလွန်ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ပြောဆိုကာ ရုံးခန်းမှထွက်လာခဲ့ လေသည်။

ရန်ကုန်၌ ကုလား

သင်္ဘောမှာ ဩဂုတ်လ ၂၆ရက်နေ့တွင် စစ်တွေမှထွက်ခွာလေသည်။ ဩဂုတ်လ ၃၀နေ့ နံနက်စောစော ရန်ကုန်သို့ ရောက်လေသည်။ ရန်ကုန်သို့ရောက်ပြီးနောက် မေယု (မယု)မြေ၏ အခြေအနေအဖြစ်အပျက်ကို သိရှိရန် ဝေးခဲ့လေပြီ။ ရန်ကုန်နှင့် အင်းစိန်တွင် ကုလားများကို တွေ့ရပြန်သည်။ ဗမာများက သူတို့ကို ခေါ်တောဟု ခေါ်ကြသည်။ ခေါ်တောဟု ခေါ်ခေါ်၊ ဘင်္ဂလီဟုခေါ်ခေါ်၊ စစ်တကောင်းသားဟုခေါ်ခေါ်၊ ဤလူမျိုးကား ကျွန်ုပ်တို့ မေယု(မယု)မြေမှာ ကျွန်ုပ်တို့တွေ့ခဲ့ သောလူမျိုးသာဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရလေသည်။ အချို့မှာ သမ္မာန်ခပ်၊ အချို့တို့လီမိုလီရောင်း၊ အချို့ ကူလီလုပ်ကြသည်။ ကျွန်ုပ်အထင်မှာ ဆံပင်ညှပ်သမား၊ ဟိန္ဒူများပင် သူတို့ထက်များ ကောင်းများပေဦးမည်။ အခြားအလုပ်ကြမ်းသမား လန်ချား ဆွဲသူများမှာ အူရီယာကုလားများ ဖြစ်ကြလေသည်။

ကျွန်ုပ်သည် နှစ်စဉ်နေ့ဥတုကျောင်းပိတ်ရက်များတွင် အိမ်သို့ပြန်လေ့ရှိသည်။ ကျောင်းပိတ်ချိန်သည် စစ်တကောင်း သားများ စပါးရိပ်ချိန်နှင့် ကြုံကြိုက်သည်ချည်း ဖြစ်ပါသည်။ စစ်တကောင်းသား မွတ်ဆလင်အလုပ်သမားများမှာ ရခိုင်ပြည်၌ အခြေချနေကြသူများမဟုတ်။ ရာသီအလိုက် အလုပ်လုပ်နေကြသူများသာ ဖြစ်ကြလေသည်။ အခြေချနေသောသူများမှာ ကျွန်ုပ်ဖခင် ဖော်ပြခဲ့ပြီးသော ကျေးရွာအချို့တွင် ရှိနေကြသူများသာ ဖြစ်ကြလေသည်။ ၁၉၁၁ခုနှစ် ဘူးသီးတောင်မြို့နယ် လူဦးရေမှာ ရခိုင်ရော ကုလားပါ ၆၃၆၇၉ မျှရှိလေသည်။ ထိုဦးရေတွင် ကုလားဦးရေမှာ ၁၀ရာခိုင်နှုန်းမျှသာ ရှိပေဦးမည်။ ယခုလူဦးရေကိုပြု၍ အသားယူနေခြင်းမှာ တရားဝင်မဟုတ်သောလူဦးရေမျှ သာ ဖြစ်ပါသည်။

သို့ရာတွင် မောင်တောနယ်တွင်မူကား စစ်တကောင်းခရိုင်နှင့် တစပ်တည်းလိုလိုဖြစ်နေခြင်းကြောင့် မောင်တော နယ်တွင် ဘူးသီးတောင်နယ်ထက် ပိုမိုဝင်ရောက်ခိုလှုံနေကြမည်ဟု ယုံကြည်ရသည်။ သို့သော် ရခိုင်ထက်များဦးမည်တော့ မဟုတ်သေးချေ။ မစ္စတာစမတ်က သူ၏ ဂေဇက်တီယာတွင် မဟာမေဒင်များသည် ကျွန်ုပ်ဖခင်ယူလာသူများမှ အကျန်အကြွင်း များ အခြေချနေဟန်ရေးသားလေသည်။ ဤကိစ္စကို နိဒါန်း၌ ရှင်းလင်းဖော်ပြခဲ့လေပြီ။ အခြေချသူများမှာ စစ်တကောင်းသား ဟုမဆို၊ မဟာမေဒင်များဟုသာဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိဇယမင်းသားနှိမ်နင်း၍ ကျွန်ုပ်ပို့ခဲ့ရသူများလည်း မဟာ မေဒင်များ

ဖြစ်နေရာ ထိုသူများကိုပင် ရောနှောပြောဆိုရေးသားသည်ဟုလည်း ယူဆနိုင်ပေသည်။ သူတို့ကား ယနေ့ကမန် ဖြစ်နေကြလေပြီ။ အခြားမှတ်ဆလင် မည်မျှရှိလေဦးမည်နည်း။

နေ့တုကျောင်းပိတ်ရက်အတွင်း ဘူးသီးတောင်တွင်နေစဉ် ကျွန်ုပ်သည် ခါးတောင်းကျိုက်ဖြင့် ဘောလုံးကန်နေရာမှ သင်္ဘောဆိပ်သို့ ဆင်းလာခဲ့လေသည်။ သင်္ဘောဆိပ်ကပ်ပြီးနောက် ခရီးသည်များတို့သည် မိမိတို့တွင် ပါလာသော ပစ္စည်းများကို သယ်ယူရန် ကူလီရှာကြလေသည်။ သင်္ဘောဆိပ်အလုပ်သမားများမှာ ထိုစဉ်က ကုလားများမဟုတ်ကြပါ။ ကျေးရွာများမှ ဆင်းရဲသော ရခိုင်အချို့နှင့် ရခိုင်ဘိန်းစားများသာ ဖြစ်လေသည်။ ခရီးသည်များလွန်း၍ အလုပ်သမားမရနိုင်ကြသဖြင့် လူတယောက် ခါးတောင်းမြောင်အောင် ကျိုက်ထားသော ကျွန်ုပ်အား ကူလီမှတ်၍ခေါ်ကာ သူ၏ပစ္စည်းများကို အသယ်ခိုင်းဘူးခြင်းနှင့် ကြုံခဲ့ရပါလေသည်။ ထိုအချိန်၌ ယခုကဲ့သို့ အောထွက်အောင် များပြားသောကုလားများ ရှိနေခဲ့ပါလျှင် ယခုကဲ့သို့ ကုလားကူလီများစွာ ရှိနေပါမူ ကျွန်ုပ်ကဲ့သို့ ရခိုင်လူငယ်တစ်ဦးအား ကူလီမှတ်ထင်ပါမည်လား။ ခေါ်မည်လည်းမဟုတ်၊ ခေါ်ရန်လည်းလိုမည်မဟုတ်၊ ကျွန်ုပ်လည်း ကူလီအထင်ခံရမည်မဟုတ်ပေ။ ဤကားမှတ်မှတ်ရရ ကျွန်ုပ်တသက်တွင် မမေ့နိုင်သောအချက်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

၁၉၂၁ခုနှစ်တွင် ကုလားဦးရေသည် ဘူးသီးတောင်မြို့၌ ၂၀%ရှိနေပြီဟု ကျွန်ုပ်၏မိတ်ဆွေ စာရေးကြီး ဦးဘိုးစိန်က ကျွန်ုပ်အားပြောဖူးပါသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် ယနေ့တိုင်အောင် အသက်ထင်ရှားရှိနေပါသေးသည်။ သူသည် ကျွန်ုပ်အား သန်းခေါင်စာရင်းကို အမှီပြု၍ပြောခြင်းဖြစ်ပေသည်။ သန်းခေါင်စာရင်းတွင် စပါးရိပ်ရာသီအလုပ်သမားများလည်း ပါဝင်နေမည်မှာ မုချဖြစ်ပါသည်။ သန်းခေါင်စာရင်းမှာ အိမ်ရှိလူအားလုံး၊ လှေ၊ သင်္ဘောပေါ် တွေ့သမျှလူများကို သိမ်းကြုံးရေးမှတ်ထားသော စာရင်းဖြစ်သည်။

တဖန် ရခိုင်များလည်း အသုံးအဖြူးကြီး၍လည်းကောင်း၊ အပျော်အပါးလိုက်စားလွန်းသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဘိန်းဖဲ အရက်ဘက်သို့ ပါသွားသူများလာခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ မိမိတို့ လယ်ယာမိုးမြေများမှာ သူရင်းငှါးများလက်သို့ တစ်ချို့၊ သူဌေးများလက်သို့တစ်ချို့၊ ချစ်တီးဟိန္နဲများလက်ထဲသို့တစ်ချို့ အပ်လိုက်ရသောကြောင့် မွဲတေကာ၊ ရောက်မိရောက်ရာ ထွက်ခွာသွားကြသူ များလာသည်အလျောက်၊ ထိုသူတို့နေရာများတွင် ကုလားတိုးဝင်ခွင့်ရကြလေခြင်းလည်း ရှိပါသည်။ ဤနှစ်ချက်နှင့် တွက်ချက်ပါက ကုလားဦးရေတိုးနေသည်ကိုမူကား မငြင်းသာပေ။ အတော်အသင့်တိုးနေမည်ကား မှန်ပေလိမ့်မည်။

ကျွန်ုပ်ကို တိရိစ္ဆာန်ဆရာဝန်ခန့်၍ ကျောက်ဖြူသို့ ရွှေ့ပြောင်းလိုက်လေသည်။ ကျွန်ုပ်သည် ၁၉၂၁ခုနှစ် မေလ ၂၅ရက်နေ့တွင် ကျောက်ဖြူမြို့တွင် အလုပ်လက်ခံလေသည်။ ကျွန်ုပ်သည် ရမ်းဗြဲမြို့နယ်၊ ကျောက်ဖြူမြို့နယ်၊ မြို့ဟောင်းမြို့နယ်များတွင် ၁၉၂၈ခုနှစ်ထိ တိရိစ္ဆာန်ဆရာဝန်အဖြစ် အမှုထမ်းနေခဲ့သော်လည်း မိဘရပ်ရွာဖြစ်သော ဘူးသီးတောင်မြို့နှင့် ကင်းကွာသူမဟုတ်ပေ။ အခါအခွင့်သင့်တိုင်း လာရောက်လည်ပတ်နေခဲ့သည်သာ ဖြစ်လေသည်။

၁၉၂၁-၃၃ခုနှစ်များ ကျောက်ဖြူခရိုင်ရှိ မဟာမေဒင်များ

ကျောက်ဖြူခရိုင်တွင် ကျွန်ုပ်သည် ရမ်းဗြဲမြို့ကို ရုံးထိုင်ရာ ပြုလုပ်လျက် မာန်အောင်နယ်ကိုပါ တာဝန်ယူ၍ အမှုထမ်းရပါသည်။ ရမ်းဗြဲမြို့တွင် ကုလားမှတ်ဆလင်ဟူ၍ မော်လဝီအနည်းငယ်သာ ရှိပါသည်။ ကျန်မဟာမေဒင်များမှာ အားလုံးပင် ကမန်များ ဖြစ်ကြလေသည်။ မြို့နယ်၌ ကျောက်နီမော်ရွာတွင် မဟာမေဒင်တစ်စုရှိကြသည်။ သူတို့ကား စကားပြောရာတွင် စစ်တကောင်းသားစကားကို မပြောကြပေ။ သို့ရာတွင် သူတို့၏စကားမှာ စစ်တကောင်းသားများ၏ စကားနှင့် ခပ်ဆင်ဆင်အချို့နေရာ၌ တူကြသည်။ များသောအားဖြင့် ကွဲပြားကြသည်။ ဝတ်ပုံစားပုံမှာမူကား ပြကတေ့ ရခိုင်ကဲ့သို့ ဝတ်ဆင်ကြလေသည်။ အများအားဖြင့် ရခိုင်စကားကိုသာ ပြောလေ့ရှိကြသည်။ အချင်းချင်းပြောဆိုမှ ရံခါသူတို့၏ စကားကိုသုံးကြသည်။ ကမန်များ၏အကြောင်းကို ယခင်ကလည်း ဖော်ပြခဲ့ပြီ။ ကမန်တစ်ဦးအားတွေ့၍ ပြောဆိုလာကြစေကာမူ သူစိမ်းတစ်ဦးသည် ဤသူကား ကမန်ဟုမသိနိုင်။ ရခိုင်တစ်ဦး ဟုသာ မှတ်ထင်ကြပါလိမ့်မည်။ သူတို့နှင့်ရခိုင်မှာ ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာမှတစ်ပါး ယဉ်ကျေးမှုအားလုံး တူညီနေကြသောကြောင့် ခွဲခြားရန်မဖြစ်နိုင်ပါ။ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုအားလုံးကို လက်ခံနေကြပြီမဟုတ်ပါလား။ ကမန်များထဲတွင် အများဆုံး မဂိုအဆက်အနွယ်သာရှိပေလိမ့်မည်။ ကျန်အနည်းငယ်မှာ မြို့တော်တွင် လုပ်ကိုင် စားသောက်နေကြသော ကျွန်လွတ်ဘင်္ဂလီ မဟာမေဒင် အနည်းငယ် ပါကောင်းပါပေမည်။ ရခိုင်ဘုရင်ကို တော်လှန်စဉ်က မဂိုချည်းမဟုတ်၊ မြို့တော်ရှိ မဟာမေဒင်များပါ ပါဝင် ကြောင်း သမိုင်းတွင်ဆိုထားသည်။ စန္ဒဝိဇယနိမ်နင်း၍ ကျွန်းပို့သောအခါ အားလုံးပါဝင်သွားလေပြီ။ အကျန်အကြွင်းလုံးဝမရှိနိုင်တော့ချေ။ ကျွန်များမှာလည်း ရပ်စုပြည်ထောင်ဖွဲ့၍ နေနိုင်ကြမည် မဟုတ်၊ တရွာလျှင် တစ်ယောက်စ နှစ်ယောက်စသာ ရှိနိုင်ပေသည်။ ထိုစဉ်ကာလက ကျေးရွာများတွင် အခြေချနေထိုင်ရန်မှာ သူရင်းငှါးမှတစ်ပါး

မရှိနိုင်ချေ။ လယ်ယာကိုင်းကျွန်း ပိုင်ဆိုင်ခွင့်လည်း သူတို့မှာ မရှိကြချေ။ ထို့ကြောင့် ကျေးရွာများ၌ ကျွန်ုပ်တို့ကလေး ကုလားဟူ၍ မရှိနိုင်ချေ။ ကုလားဟုဆိုလျှင် ယနေ့ပေါ်လာသော ရိုဟင်ဂျာလည်း ပါဝင်သည်ဟု မှတ်ပါ။

အချို့မွတ်ဆလင် စာတတ်ပေတတ် တချို့က ရခိုင်ဘုရင်ထံ ရာထူးငြိနန္တရ ရရှိခဲ့ကြောင်း အမှုတော်ထမ်းများရှိကြောင်း ဖော်ပြလိုကြပေသည်။ ကျွန်ုပ် မငြင်းလိုပေ။ အရာရှိပိုင်းတွင် မွတ်ဆလင်မည်မျှ များပြားနိုင်ပါသလဲ။ တယောက်တလေ၊ တခါတရံ အခါအခွင့်အားလျော်စွာ ခန့်ထားခြင်းရှိမည်။ တပ်မတော်ရှိ မွတ်ဆလင်အားလုံးကိုလည်း ပုန်ကန်မှုကြောင့် ကျွန်းပို့ခံရလျက် ကမန်ဖြစ်ခဲ့လေပြီ။ ဘယ်မွတ်ဆလင်ကျန်နေသေးသည်ဟု လက်ညှိုးထိုးပြစရာ ရှိပါသေးသလား၊ လက်ညှိုးထိုးပြလျှင်လည်း ရခိုင်ချည်းဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရပါလိမ့်မည်။

မှတ်ရန်။ ။ ရခိုင်ရေတပ်မတော်တွင် မွတ်ဆလင်ကိုချည်း သွင်းထားသည်ဟု မကြားပါနှင့်။ ရခိုင်တပ်မတော်တွင် လူမျိုးစုံပါဝင်ကြောင်းကို ယခင်အခန်းများတွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

မြို့ဟောင်းမြို့နှင့် ကုလား

မြို့ဟောင်းမြို့သည် ရှေးရခိုင်ဘုရင်များ နန်းစိုက်ခဲ့သော မြောက်ဦးမြို့ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ရခိုင်ဘုရင်၏နေပြည်တော်နှင့် အစိုးရဌာနချုပ်တည်ရာလည်း ဖြစ်ပေသည်။ သို့သော် မြို့ဟောင်းမြို့တွင် ကုလားကိုရှာမှရှားပေသည်။ မြို့ဟောင်းနယ်ထဲတွင် မူကား ပုရိန်မြို့ဟောင်းဖြစ်သော ပရိန်ရွာတွင် ကုလားများဝင်ရောက်နေထိုင်လျက် တွေ့ခဲ့ရလေသည်။ ကုလားရွာရှိသော်လည်း မပြောပလောက်ချေ။ ယနေ့ဘူးသီးတောင် မောင်တောမှာ ကုလားရှိသကဲ့သို့ မဟုတ်ချေ။ အဘယ်ကြောင့်နည်း။ ဘူးသီးတောင်၊ မောင်တောနယ်များသည် ဘင်္ဂလားပြည်နယ်မှ အရှေ့ပါကိစ္စတန်၊ တဖန် ဘင်္ဂလားဒေ့ချ်၊ ဖြစ်သော သူတို့၏ပြည်နှင့် နီးကပ်သောကြောင့် အလွယ်တကူ ခိုးဝင်ရန် ဖြစ်နိုင်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်ကို မည်သူမျှ မငြင်းနိုင်ပါ။ ဤကား ထိုမေးခွန်း၏အဖြေတည်း။

မွတ်ဆလင် စာတတ်ပေတတ်တစုက သူတို့၏စာတမ်းတွင် မြို့ဟောင်း၊ ကျောက်တော် မလွတ်အောင် ရှေးရခိုင်ဘုရင်ခေတ်က ပို့ထားခဲ့၍ စည်ကားပြန့်ပွားနေဟန် ရေးထားသည်မှာ ကိုယ်တွေ့နှင့်လည်းကောင်း၊ သမိုင်းနှင့်လည်းကောင်း၊ စာတမ်း၊ မှတ်တမ်းများနှင့်လည်းကောင်း လွန်စွာခြားနားနေပေသည်။

ထိုနယ်ရှိ မွတ်ဆလင် အနည်းငယ်မှာလည်း ပဌမအင်္ဂလိပ်မြန်မာစစ်ပွဲတွင် အင်္ဂလိပ်များနှင့်အတူ ဝင်လာကြသူများသာ ဖြစ်လေသည်။

ကျွန်ုပ်သည် လက်ထောက်ညွှန်ကြားရေးဝန် ကပ္ပတိန်ရစ်ပွန်နှင့် စကားများသောကြောင့် အလုပ်မှနှုတ်ထွက်ခဲ့ပြီးနောက် ရမ်းဗြဲသို့ပြန်သွားလေသည်။ ရမ်းဗြဲအမျိုးသားကျောင်းဆရာအဖြစ်ဖြင့် နှစ်ပေါင်းအနည်းငယ်လုပ်ခဲ့လေသည်။

ကျွန်ုပ် ရမ်းဗြဲတွင်နေစဉ် ကမန်များနှင့် များစွာရင်းနှီးလေသည်။ ကမန်များက ဘူးသီးတောင်နယ်မှ စာတတ်ပေတတ်ကုလားတစ်စု၏ အဆိုကို လက်မခံကြချေ။ ဘူးသီးတောင်နယ်မှ ထိုစာတတ်ပေတတ်တစုတို့က မိမိတို့သည်လည်း ကမန်များကဲ့သို့ပင် သူတို့နှင့်အတူ ရခိုင်ပြည်တွင် လာရောက်အခြေချသူများဟု အဆိုရှိကြသည်။ ကမန်များက သူတို့သည် စစ်တကောင်းသား ကုလားများမဟုတ်ကြောင်း၊ သူတို့၏ဇာစ်မြစ်နှင့် ဘူးသီးတောင်နယ်သား ကုလားနှင့် လုံးဝကွဲပြားသည်။ စစ်တကောင်းကုလားမျိုးတို့ကား ငြင်းမရနိုင်အောင် စစ်တကောင်းယဉ်ကျေးမှုအပြည့်အဝနှင့်၊ စစ်တကောင်းသားများပြောဆိုသောစကားအတိုင်း ပြောဆိုနေကြသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ဘူးသီးတောင်နယ်ရှိကုလားများမှာ သူတို့ဘယ်လိုပင်ပြောပြော၊ ယနေ့တိုင်ထိုယဉ်ကျေးမှုနှင့် ထိုစကားများကို ဖျောက်ဖျက်၍ မရကြသေးချေ။ သူတို့သည် ရခိုင်ပြည်တွင် ကျန်နေသော ကျွန်အဆက်အနွယ်အနည်းငယ်သာဖြစ်သည်။ ကမန်များမှာ ကျွန်မျိုးမဟုတ်ဟုဆိုကြသည်။ သူတို့၏စကားကို ကမန်များ နားမလည်ကြချေဟု ခါးခါးသည်သည် ငြင်းဆိုကြပေသည်။ ဘူးသီးတောင်မွတ်ဆလင်များက သူတို့နှင့်မျိုးတူဟု ထပ်မံ၍ ဆိုချင်သေးသလား။ ကျွန်မျိုးနွယ်မှအပဖြစ်သော မွတ်ဆလင်များ ဝင်ရောက်လာပုံကို ကျွန်ုပ်အထက်က ရှင်းလင်းပြသခဲ့ပါပြီ။ စာဘတ်သူတို့နားလည်းလောက်ပေပြီ။ ကျွန်ုပ်သည် မာန်အောင်မြို့သို့မူကား တိရိစ္ဆာန်ဆရာဝန်ဘဝကပင်ရောက်ဘူးခဲ့လေပြီ။ မာန်အောင်မြို့နယ်သည်လည်း ကျွန်ုပ်ကြီးကြပ်ရသော မြို့နယ်တစ်ခုဖြစ်၍ တစ်လတစ်ကြိမ်ဖြစ်စေ၊ နှစ်လတစ်ကြိမ်ဖြစ်စေ၊ မရောက်မနေရသောနယ်ဖြစ်ပေသည်။ မာန်အောင်မြို့တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာရခိုင်သက်သက်သာ ရှိလေသည်။ မြို့နယ်တစ်နယ်လုံးတွင် ကုလားဖြစ်စေ၊ အခြားနိုင်ငံခြားသားဖြစ်စေ၊ လုံးဝမရှိ။ ဆိုင်ဖွင့်လှစ်ရောင်းချနေသော ဦးစိန်သာအမည်ရှိသော ကမန်တစ်ဦးရှိလေသည်။ နောင်ကျောင်းဆရာဘဝနှင့် ရောက်ခဲ့စဉ်အခါ ဦးစိန်သာပင် မရှိတော့ချေပြီ။ ဦးစိန်သာမနေနိုင်၍ ကျောက်ဖြူသို့ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်လေသည်ဟုဆိုကြပါလေသည်။ မာန်အောင်မြို့တွင် ဆတ္တာသည်၊ ခဝါသည်ကအစ အလုပ်တိုင်းတွင် ရခိုင်ချည်းလုပ်ကိုင်ပါလေသည်။ သင်္ဘောဆိပ်ကူလီလုပ်ငန်းကိုပင် လက်မလွှတ်ဘဲ သူတို့ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်လေသည်။ အားကျနည်းယူစရာတစ်ခုပင်။

ကျွန်ုပ်သည် ကျောင်းဆရာအလုပ်၌ မပျော်သောကြောင့် စစ်တကောင်းတွင် ပညာဆက်လက်သင်ကြားပြီးလျှင် ဥပစာတန်အောင်လျှင် အထက်တန်းရှေ့နေစာမေးပွဲကို ဝင်ရောက်ဖြေဆိုရန် အလုပ်မှထွက်လာခဲ့လေသည်။

၁၉၃၃-၄၂ ခုနှစ်များ ဘူးသီးတောင်သို့ ပြန်ရောက်

၁၉၃၃-ခုနှစ် မတ်လမကုန်မီ ဘူးသီးတောင်မြို့သို့ ပြန်ရောက်လာလေသည်။ ကုလားများအခြေအနေကို လေ့လာပြန်လေသည်။ ၁၉၃၁-ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းအရ မြို့နယ်လူဦးရေ၏ လေးပုံတစ်ပုံမှာ ကုလားများဝင်ရောက်နေပြီဟု သိရလေသည်။ ထိုလူဦးရေတွင် စပါးရိပ်ကူလီများလည်း ပါဝင်ရပေဦးမည်။ ကျွန်ုပ်သည် မိခင်၏ဩဝါဒအတိုင်း ရှေ့နေအလုပ်ကို မလိုလားတော့ဘဲ၊ ဘူးသီးတောင်တွင် လုပ်ကိုင်စားသောက်နေလေသည်။ ၁၉၃၆ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်သို့ ဝင်ရောက်ခဲ့လေသည်။

၁၉၃၅ခုနှစ် မြန်မာပြည်ကို အိန္ဒိယပြည်နှင့် ခွဲခွာရန် ဗြိတိသျှပါလီမန်မှ ဆုံးဖြတ်လိုက်လေသည်။ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်အရ အိန္ဒိယပြည်မှ ခေါင်းဆောင်ကြီး မစ္စတာဆာကာ ခေါင်းဆောင်သောအဖွဲ့နှင့် မြန်မာပြည်မှ ဂဠုန်ဦးစောအစိုးရတို့ လူဝင်လူထွက်စာချုပ်တစ်ခုကို ကြိုတင်ချုပ်ဆိုလိုက်ကြလေသည်။ ထိုဥပဒေ၌ဖြစ်လတ္တံ့သော မြန်မာပြည် လူဝင်လူထွက်ဥပဒေများအရ လိုက်နာဆောင်ရွက်ခြင်းများကို စာချုပ်ချုပ်ဆိုသောနေ့မှစ၍ ခုနှစ်အတွင်း ရပ်တန့်ထားရန်များ ပါဝင်လေသည်။ ဦးစော၏ လူဝင်လူထွက်စာချုပ်ကို နိုင်ငံရေးပါတီအသီးသီးမှ ဆွေးနွေးကြလျက် အချို့အချက်အလက်များကို ထောက်ခံ၍ အချို့အချက်များကို ကန့်ကွက်ကြ၍ မိမိတို့ပါတီ၏ ထင်မြင်ချက်များကို တင်ပြဝေဖန်ကြလေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့၏ဆန္ဒမှာ မြန်မာပြည်ကို ခွဲထုတ်လိုက်သည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် လူဝင်လူထွက်ဥပဒေကို အတည်ပြု၍ လူဝင်မှုကို ရပ်စဲလိုက်စေလိုသည်။ သို့သော် ကြိုတင်၍ပြည်သူ့ဆန္ဒယူလျက် ချုပ်ဆိုသောစာချုပ်မဟုတ်သည်တစ်ကြောင်း နှစ်ဘက်အစိုးရတို့ သဘောတူ လက်မှတ်ရေးထိုးကာ မင်းတိုင်ပင် အစည်းအဝေးမှ အတည်ပြုလိုက်ပြီဖြစ်နေသောကြောင့် တကြောင်း ကျွန်ုပ်တို့၏ဆန္ဒသည် ဘာမျှခရီးမရောက်ချေ။

ခွဲခြားရေးကို စတင်ဆွေးနွေးလိုက်သည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် စစ်တကောင်းခရိုင်မြို့၌ ပြေးလာကြသည့်အလား ဝင်လာလိုက်ကြသည့်ကုလားများမှာ အဆုံးအစမရှိတော့ချေ။ လမ်းဘေး၊ သင်္ဘောဆိပ်၊ လှေဆိပ်၊ မြို့တွင်း၊ မောင်တောမှ ဘူးသီးတောင်သို့ လာရာလမ်းမကြီးတို့တွင် ကုလားများနှင့် ပြည့်ကျပ်နေလေတော့သည်။ ဤလည်းကုလားတိုးဝင်မှုကြီး တစ်ရပ်ဖြစ်ပေသည်။ ထိုဝင်လာသောကုလားများသည် ယခင်စပါးရိပ်ရန် ဝင်လာကြသော ကုလားများနှင့် သူတို့၏ ခရိုင်အတွင်းမှ ရခိုင်ပြည်ကို မှီ၍ အလုပ်လုပ်ကိုင်စားသောက်လိုသော ကုလားများဖြစ်ကြလေသည်။ ယခင်က လာသူ ပြန်လေ့ရှိသူများမှာ လည်း မလာနိုင်၊ ပြန်လည်းမပြန်နိုင်မည်ကို စိုးရိမ်လျက်၊ ဦးစော၊ ဆာကာစာချုပ်ကို အကာအကွယ်ယူလျက် အမြဲနေနိုင်ရန် ဝင်လာကြသူများဖြစ်လေသည်။ ဤသို့မဟုတ်လျှင် သူတို့တိုင်းပြည်တွင် တင်းကြပ်ပြည့်လျှံနေသော လူဦးရေကြားတွင် ငတ်မွတ်ခေါင်းပါးသော အန္တရာယ်နှင့် ရင်ဆိုင်ရမည်ကို စိုးရိမ်သောကြောင့် အတင်းတိုးဝင်လာကြပေသည်။

မြို့နယ်အခြေအနေ

ဤသို့ကုလားများ ခုနှစ် ခုမိုးကာလအတွင်း ဒလဟောဝင်လာနိုင်ကြသဖြင့် မည်သည့်အခါမျှ ရပ်ရွာဟူ၍ မရှိဘူးသော လယ်စပ်၊ တောင်ခြေများ၌ ကုလားရွာများ တည်ရှိလာကြသည်ကို တွေ့ရလေသည်။ ရှိရင်းကုလားရွာများ နှစ်ဆသုံးဆကြီးလာလေသည်။ အချို့အိမ်ခြေလျော့ပါးလာသော ရခိုင်ရွာကြီးများတွင်လည်း ဝင်ရောက်နေထိုင်ကြလေသည်။ အင်္ဂလိပ်လက်အောက်၌ ကျန်သဘောက်ဖြစ်နေသည့်အပြင် လက်ရှိဦးစောအစိုးရကလည်း သဘောတူနေပြီဖြစ်၍ ကျွန်ုပ်တို့မှာ ဘာမျှ ပြောခွင့်မရှိ။ ကြည့်နေရုံသာရှိလေသည်။ အရာရှိများမှာလည်း ခရိုင်အဆင့်ရှိ အရာရှိများမှာ အားလုံးပင် အင်္ဂလိပ်လူမျိုးများချည်းသာ ဖြစ်နေကြ၍ မည်သူမျှ ဤကိစ္စကို အရေးယူရန်မရှိ။ အရေးလည်း မယူနိုင်ချေ။ စာချုပ်က ခွင့်ပြုပြီးသားဖြစ်နေလေပြီ။ လူများလာသည်နှင့်အမျှ တိုင်းရင်းသား၊ ရခိုင်ဒိုင်းနက်၊ ခမီး၊ မြို့စသောသူများကို မထိမဲ့မြင်ပြုလာကြလေတော့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အခွန်တော်ပင် မပေးလိုကြတော့ချေ။ အစိုးရအမိန့်ကို သွယ်ဝိုက်သောနည်းဖြင့် ဆန့်ကျင်လာကြ၏။ ဥပမာ။ ရွက်ညှိုးတောင်ရွာတွင် ရခိုင်လုံးဝမရှိတော့သောအခါ အခွန်တော်ပင် မပေးကြတော့ဘဲ၊ ရှောင်တိမ်းလာကြ၏။ အခွန်တော်ကောက်ခံရန်လာသူကို လူစောင့်ထား၍ ကြည့်စေ၏။ အစိုးရလူလာလျှင် 'ကာဝါအိုက်ရှေ့'ဟု အော်ဟစ်ပြောဆိုလိုက်လျှင် အားလုံးယောက်ျားများ ရှောင်တိမ်းသွားကြလေသည်။ ကာဝါအိုက်ရှေ့ဆိုသည်မှာ ကျီးကန်းလာသည်ဟုဆိုခြင်းဖြစ်လေသည်။ ထိုရွာတွင် အခွန်တော်ကောက်ခံရန်အတွက် အလွန်ခက်သည်ဟု ပြောသံကြားဘူးပါသည်။ မည်မျှမှန်ကန်သည်ကို

မူကား ကောက်ခံသူများသာ သိပေလိမ့်မည်။ သူတို့မှာ စာပေတတ်မြောက်သူဟူ၍ လုံးဝမရှိ။ ငွေရမှုတစ်ခုတည်းကိုသာ ထင်မိထင်ရာ စွပ်လုပ်နေကြသူများ ဖြစ်ကြလေသည်။ ဤအခြင်းအရာကို မကြည့်ရက်သော မစ္စတာအဒူဂါဖားသည် မိမိစရိတ်ဖြင့် မိမိ၏ရွာဖြစ်သော လက်ဦးတောင်ရွာတွင် မူလတန်းကျောင်းတစ်ကျောင်းကို ဖွင့်လှစ်ပေးလေသည်။ မစ္စတာ အဒူဂါဖားသည် ထိုစဉ်က အူရဒူကျောင်းများဆိုင်ရာ ပညာအုပ်ဖြစ်လေသည်။ အစဉ်သဖြင့် သွေးခွဲရေးကို ဦးစားပေးလေ့ရှိသော ပြိတိသျှတို့၏ အုပ်ချုပ်ရေးသည် မြန်မာပြည်တွင် မြန်မာစာကို သင်ကြားရန် အားမပေးဘဲ အူရဒူကျောင်းများကို အသိအမှတ် ပြုလျက် ပညာအုပ်များ ခန့်ထားပေးခဲ့လေသည်။

ကျွန်ုပ်မှာ ရည်ရွယ်ရင်း ဥပစာတန်းကို ဖြေဆိုရန်ကို လက်လျှော့လျက်၊ ဆေးဆရာ၊ ဓာတ်ပုံအလုပ်နှင့်၊ ဘယဆေး နှင့် ကုန်နုတ်ရောင်းသော ဆိုင်ငယ်တည်ခင်းရောင်းချ၍ အသက်မွေးရန် ကြံစည်လေသည်။ မကြာမှီ ရခိုင်တိုင်းလုံးဆိုင်ရာ ကြီးပွားရေးအဖွဲ့ချုပ်၏ တွဲဘက်(အကျိုးဆောင်) အတွင်းရေးမှူးဖြစ်လာလေသည်။

နိုင်ငံရေးပါတီ မဝင်မီ

ကျွန်ုပ်သည် လူငယ်များ ကြီးပွားရေးအဖွဲ့တစ်ခုကို ဘူးသီးတောင်မြို့၌တည်ထောင်၍ လူငယ်များ အလုပ်လက်မဲ့ ပြဿနာကို ဖြေရှင်းရန် ကြိုးစားခဲ့လေသည်။ ထိုအဖွဲ့ကို ကြီးကြပ်ကြသောသူများမှာ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် (ယခု ရဟန်းဖြစ်နေသော) အင်ဂျင်နီယာ ဦးအောင်ထွန်းဦး၊ အတွင်းရေးမှူးမှာ ကျွန်ုပ်ဖြစ်၍ နာယကအဖြစ် အေစီစမစ်၏သားကြီး ဦးမောင်မောင်ခေါ် ဘီစီစမစ်နှင့် သူဌေး ဦးကျော်ဇံဖြူ၏သား ဦးစောလှခိုင်တို့ဖြစ်ကြလေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့လေးဦး အမြဲတိုင်ပင်ခါ ဘူးသီးတောင် မြို့ပေါ်ရှိ လူငယ်များအား နိုင်ငံခြားသားများ တိုးဝင်လုပ်ကိုင်နေသောအလုပ်များကို ညွှန်ပြလျက် ထိုလုပ်ငန်းများ မိမိတို့ လက်သို့ရောက်အောင် ကြိုးစားကြရန် အားပေးကြလေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့လေးဦး တတ်သမျှပညာရပ်များကို သူတို့အား သင်ကြား ပေးရန် တာဝန်ယူလိုက်ကြသည်။ ရံပုံငွေစုဆောင်းခြင်း၊ ဆံပင်ညှပ်ဆိုင်ဖွင့်လှစ်ခြင်း၊ ပန်းဘဲလုပ်ငန်းများကို လုပ်ရန် ဦးအောင် ထွန်းဦးက မိမိတတ်သောပညာများဖြင့် သင်ကြားပေးရန် စီမံလေသည်။ ပန်းရံအတတ်ကိုလည်း ထိုပုဂ္ဂိုလ်ပင် တာဝန်ယူလေ သည်။ ထို့ပြင် အတိုအထွာရောင်းသောလုပ်ငန်းများလည်း နေ့စဉ်ဝင်ငွေကောင်းသဖြင့် ရောင်းချရန် စီမံကြပြန်လေသည်။ တဖန် ရခိုင်လက်မှလွတ်ကင်းသွားမည့် လယ်ယာများကို မလွတ်ကင်းစေရန် အကြံဉာဏ်ပေးခြင်း၊ ဟောပြောပြသခြင်း၊ အလုပ် အကိုင်များကို မပျင်းမရိ စနစ်တကျလုပ်ကိုင်ကြရန် ညွှန်ကြားပြသခြင်းများကိုလည်း စတင်ဆောင်ရွက်လာခဲ့ကြလေသည်။ ထိုအခြင်းအရာကို မြင်သောဆရာသည် ဟိန္ဒူကုလားများမှအစ နိုင်ငံခြားသားမြေပိုင်ရှင်များအထိ ကျွန်ုပ်တို့လေးဦးကို ဂရုတစိုက် ကြည့်ရှုလာကြလေတော့သည်။ သို့သော် ကျွန်ုပ်ကို မဆိုထားနှင့်၊ ကျန်ပုဂ္ဂိုလ်သုံးဦးတို့မှာ ရှေးကလူချမ်းသာများ ဖြစ်ခဲ့ကြသော်လည်း ထိုအချိန်တွင် စီးပွားရေးမခိုင်လုံသော ဘဝသို့ကျရောက်နေကြသဖြင့် မည်သူမျှအရင်းမတည်ပေးနိုင်ကြ လေ။ စေတနာမျှသာရှိ၍ ငေသပြာမတတ်နိုင် ဖြစ်နေကြလေသည်။ ထို့ကြောင့် ရံပုံငွေကို ဆံပင်ညှပ်ဆိုင်မှ စတင်ကြရန် ဆုံးဖြတ်ကြလေသည်။ ဤသို့ဖြစ်နေစဉ် ဦးအောင်ထွန်းဦးခမျာမှာ မလွဲသာသဖြင့် ဒီစကြိတ်ကောင်စီ အင်ဂျင်နီယာအလုပ်ကို လုပ်ရန် စစ်တွေမြို့သို့ ထွက်သွားပြန်လေရာ တအားလျော့ရပြန်၏။ တဖန် ဦးမောင်မောင်သည်လည်း လက်ကျန်မြေဧက တစ်ရာကျော်ကို ရောင်းချလျက် တခြားနေရာသို့ ထွက်သွားပြန်၏။ ဦးစောလှခိုင်လည်း မိမိမြေရှိရာ ကျောက်တော်အပိုင် အပေါက်ဝသို့ ပြောင်းရွှေ့သွားပြန်သည်။ ကျွန်ုပ်တစ်ယောက်တည်း တတ်နိုင်သလောက် ကြိုးစားနေစဉ် အဖျက်သမားတစ်စု ပေါ်ပေါက်လာခါ အဖွဲ့ကိုလှူ၍ လူကြီးလုပ်ပြလေသည်။ တလမကြာမီအဖွဲ့လည်း ပြိုပျက်သွားလေသည်။ ရည်ရွယ်ချက်ပျက်စီး ၍ ရခိုင်လူငယ်များလက်သို့ ရောက်သင့်သောလုပ်ငန်းများ မရောက်သည့်ပြင် လက်ရှိဆံပင်ညှပ်လုပ်ငန်း ပင်လျှင် ပျက်စီးသွားလေတော့သည်။ ဤအဖျက် သမားတစ်စု မောင်ပိုင်စီးခါ ထိုဖျက်စီးခြင်းမျိုးကား နောင်လည်းအကြိမ်ကြိမ် ကြုံခဲ့လေသေးသည်။ ဤကား နိုင်ငံရေးပါတီ ကြောထောက်နောက်ခံမရှိဘဲ လူမျိုးခြား ဝါးမျိုမည်ကို တားဆီးရန် ကြိုးစားခဲ့ခြင်းများ ဖြစ်လေသည်။

၁၉၃၆ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၂၆ရက်နေ့တွင် ရခိုင်ခေါင်းဆောင်ကြီး ဦးမြထွန်း၏ ဖိတ်ခေါ်ချက်အရ နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်သို့ ခြေစုံပစ်ဝင်ရောက်လေသည်။ ကျွန်ုပ်၏တာဝန်မှာ ယခင်ထက်ပိုမို လေးလံလာလေတော့သည်။

ရခိုင်တိုင်းကြီးပွားရေးနှင့်ကုလား

ကျွန်ုပ်မှာအဖွဲ့၏ရည်ရွယ်ချက်နှင့် စည်းကမ်းများကို ဖတ်ပြီးနောက် အဖွဲ့၏ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးအဖြစ်ကို လက်ခံ ကြောင်းကို အဖွဲ့ချုပ်၏ကတိစာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးလေသည်။ မကြာမီပင် တွဲဘက်အတွင်းရေးမှူးနှင့် စည်းရုံးရေးမှူး တာဝန်များကို ဆောင်ရွက်ရလေသည်။ ရုံးတာဝန်ကိုလည်း တစ်ဦးတည်း ဆောင်ရွက်၍ အမြဲတမ်းလုပ်သားတစ်ဦးဖြစ်လာ လေသည်။

ကျွန်ုပ်သည် အတွင်းရေးမှူးတာဝန်မျှသာမဟုတ်၊ စည်းရုံးရေးလည်း ပါဝင်နေခြင်းကြောင့် မိမိမြို့နယ်ကို စတင်စည်းရုံးလေသည်။ ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်တွင် စိတ်ဓာတ်အပြင်းထန်ဆုံး အတိုက်အခံမှာ ရှေ့နေ ဦးညိုပင်ဖြစ်လေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား သခင်ညိုအဖြစ် ပြောင်းလဲကာ စည်းရုံးယူခဲ့လေသည်။ ဦးညိုသည် မြို့နယ်ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်ကို လက်မခံသော်လည်း မြို့မဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်ကို လက်ခံ၍ ဆောင်ရွက်နေလေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်အကြံပေးချက်အရ သူတို့က ဘင်္ဂလီ၊ ကျွန်ုပ်တို့က ကုလား၊ ပြိတီသျှအစိုးရက စစ်တကောင်းသား (Chittagonian) ဟုခေါ်သော မွတ်ဆလင်များကို အဖွဲ့ချုပ်ထဲပါလာအောင် စည်းရုံးရန် စတင်လေ၏။ ကျွန်ုပ်၏စိတ်တွင် သူတို့အား စည်းရုံး၍ရလျှင် အမြတ်ပင်၊ မရလျှင်လည်း အရှုံးမရှိ အမြတ်ပင်။ အကြောင်းမှာ သူတို့အား စည်းရုံး၍မရလျှင် သူတို့၏စိတ်နေသဘောထားကို သိရခြင်းတည်းဟူသော အမြတ်တည်း။

ကျွန်ုပ်သည် ဦးစွာ ဖုံညိုလိပ်ရွာသို့ သွား၍ မွတ်ဆလင်ထဲတွင် ပညာအတတ်ဆုံးအနက် တစ်ဦးဟုယူဆသော ဦးအဘူဘော်ရှောထံ သွားရောက်စည်းရုံးလေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် တစ်ခေတ်က ပါလီမန်အမတ်ဖြစ်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်က နိုင်ငံရေးထဲမပါချင်ပါ။ သို့သော် အဖွဲ့၏ရံပုံငွေအဖြစ် ငွေ ၁၀/- ကျပ်လျှ်ဒါန်းပါမည်ဟုဆိုလျက် ငွေတစ်ဆယ်ပေးလိုက်ပါလေသည်။ ထိုမစွတာအဘူဘော်ရှောသည် မိမိရပ်ရွာတွင်း တိုးတက်နေသော မွတ်ဆလင်ဦးရေ၏မဲကို အားကိုး၍ လက်ရှိ ဖုံညိုလိပ်သူကြီး ဦးသာလှကို ဖြုတ်ချရန် ကြိုးစားနေသူဖြစ်လေသည်။ သို့သော် အလွန်လိမ္မာပါးနပ်သော ဦးသာလှသာလျှင် မဲအနိုင်ရလျက် လူကြီးအဖြစ်၌ တည်မြဲနေလေသည်။

ဖုံညိုလိပ်နှင့် မျက်နှာချင်းဆိုင်တည်ရှိသော သရက်ပြင်ရွာတွင်ပင်လျှင် ကုလားအတော်ပင် ဝင်ရောက်နေလေပြီ။ မည်သို့ဖြစ်စေ ကုလားဦးရေမှာ ရခိုင်ဦးရေထက် နည်းသေးကြောင်း၊ ထိုဖုံညိုလိပ်ရွာသူကြီး ရွေးကောက်ပွဲက သက်သေခံလေသည်။ ထိုအချိန်တွင် တနယ်လုံး၌ ဘူးသီးတောင် မြို့မသူကြီး၊ ယင်းမသူကြီးနှင့် ယင်းမေသူကြီးတို့မှတစ်ပါး ကုလားသူကြီးဟူ၍ မရှိသေးချေ။ ဖရုံချောင်းတွင်လည်း ကုလားဝင်နေပြီဖြစ်၍ သူကြီးရွေးကောက်ပွဲတွင် ကြေးကုန်ငွေကျခံကာ ရခိုင်နှင့်အားစမ်းသော အရွေးခံခြင်းကို ပြုလုပ်ခဲ့သေးသည်။ သို့သော် ဦးကျော်ဇံဦးသာလျှင် အနိုင်ရလေသည်။ ဦးကျော်ဇံဦးကား အခြေအနေအရ ယခုအခါ ဘူးသီးတောင်တွင် နေထိုင်လျက် ရှိနေသည်။ ဤသည်လည်း ကုလားဦးရေနည်းကြောင်း သာဓကတစ်ခုဖြစ်ပေသည်။ အိန္ဒိယနှင့် မြန်မာပြည်ခွဲခွာရေးတွင် ချုပ်ဆိုထားသောစာချုပ်ပါ သဘောတူညီချက် မကုန်ဆုံးမီအတွင်း ဝင်ရောက်လာသောဘင်္ဂလီအမည်ခံ စစ်တကောင်းသားများသည် ခရိုင်တစ်ခုလုံးတွင် အပြန်အနှံ့ရောက်သွားကြလေသည်။ ဘူးသီးတောင်နယ်တွင်မူကား ဆန့်ရုံမျှသာ ကျန်ရစ်ခဲ့လေသည်။

ကျွန်ုပ်သည် စည်းရုံးရေးအတွက် နေရာအနှံ့အပြားသို့ ရောက်ခဲ့လေသည်။ ဤအဆွေတော် ကုလားတစ်စုတို့ကား ကျွန်ုပ်တို့နှင့် ဆိုးတူကောင်းဘက် လွတ်လပ်ရေးကို တိုက်ရန်ပါဝင်လိုခြင်း၊ မရှိကြလေ။ ကောင်းမွေကိုသာခံ၍ ဆိုးမွေကို မခံလိုကြသော လူစုပေတည်း။ လွတ်လပ်ရေးတိုက်ရန်မှာ မြန်မာပြည်၌ မြန်မာ၊ ရခိုင်၊ မွန်စသောတိုင်းရင်းသားများ၏ တာဝန်မျှသာဖြစ်သည်။ သူတို့၏တာဝန်မဟုတ်ဟု ယူဆကြဟန် လက္ခဏာရှိပေသည်။ ရင်းနှီးစွာ ရောနှောဆက်ဆံမှုလည်း မရှိကြချေ။ ကျွန်ုပ်ရမ်းဗြဲတွင် ပေါင်းသင်းဆက်ဆံခဲ့သော ကမန်များနှင့် နှိုင်းစာလျှင် အကွာကြီးကွာပေသည်။ သူတို့ကား ရခိုင်နှင့်ရခိုင်ပြည်ကို ထိလျှင် မချီအောင်နာကြသည်။ ဘာသာကိုးကွယ်မှုမှတစ်ပါး နေရာတိုင်းတွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်၍ သေဘော်ရှင်ဘက်ရကြသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ ရမ်းဗြဲအမျိုးသားကျောင်းဆရာကြီး (နောင်ကမာရွတ်အထက်တန်းကျောင်းဆရာကြီး ဦးရှိန်း)သည် တိုင်းပြည်နှင့် အမျိုးသားကို မြတ်နိုးကြောင်း ကောင်းစွာပြသနိုင်ခဲ့သော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်လေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကား ကမန်တစ်ဦးပင်ဖြစ်လေသည်။ အခြားပုဂ္ဂိုလ်များလည်း ရှိကြပေသေးသည်။ နှစ်ပေါင်းသုံးရာကျော်မျှသာနေထိုင်သော ထိုအမျိုးသားများသည်ပင်လျှင် တိုင်းပြည်ကို ချစ်မြတ်နိုးပါလျက်၊ ဘူးသီးတောင် မောင်တောနယ်ရှိ ရခိုင်စကားတစ်လုံးမျှမတတ်ရခိုင်ကိုမြင်လျှင် မျက်မှောင်ကုတ်၊ မျက်နှာလွှဲနေလေ့ရှိသော ဤဘင်္ဂလီအမည်ခံ တဖန် သူတို့၏ရိုဟင်ဂျာ ရာဇဝင်အကျဉ်းချုပ်အရ အနှစ်တထောင်နီးပါး နေထိုင်သည်ဟုဆိုသော ဤအမျိုးသားတစ်စုကား တိုင်းပြည်ကို စားကျက်သဖွယ် အကျိုးခံစားရရုံမျှသာ မှတ်ယူကျက်စားနေထိုင်ကြသည်ကို တွေ့ရပေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ စည်းရုံးရေးတွင် တစ်ဦးတစ်လေမျှ ဝင်ရောက်ခြင်းမရှိဘူးကြလေ။ သူတို့အားကိုးရာ အကြီးကျယ်ဆုံးပုဂ္ဂိုလ်မှာ တချိန်က နိုင်ငံခြားသားအမတ်အဖြစ် အရွေးခံခဲ့ရသော ဆူလတန်မာမုတ် ဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်မှာ စည်းရုံးရေးကို ရံခါတစ်ကိုယ်တည်း ရံခါ နန္ဒမာလာဦးထွန်းစိန်နှင့် အတူသွားလာဆောင်ရွက်ရလေသည်။

ဌာနချုပ် အလုပ်အမှုဆောင်အဖွဲ့တွင် ဦးဘိုးခိုင်နှင့် ဦးယာဆိမ်း၊ မွတ်ဆလင်နှစ်ဦးပါဝင်လေသည်။ ဦးဘိုးခိုင်မှာ ကမန်အမျိုးသားဖြစ်၍ ဦးယာဆိမ်းမှာ ကမန်မဟုတ်ချေ။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များ ပါဝင်နေကြသော်လည်း ဘူးသီးတောင် မောင်တော မွတ်ဆလင်များ ပါဝင်လိုသောဆန္ဒမရှိကြချေ။ သို့သော် မြို့ဟောင်းမြို့နယ်မှ မပြောပလောက်သော မွတ်ဆလင်တစ်စု ပါဝင်ခဲ့လေသည်။ ထိုတစ်စုသည် ယခုဆူပူ၍ ရိုဟင်ဂျာအမည်ကို တောင်းခံနေကြသော သူများမဟုတ်ကြောင်း သိရပါသည်။ ထိုသူများသည် ဘူးသီးတောင် မောင်တော မွတ်ဆလင်များထက် ရှေးကျသောသူများဖြစ်ကြောင်း သိရပါသည်။

ကျွန်ုပ်ရေးလိုရင်းမှာ မေယုမြေကိုအခြေထား၍ ရေးရမည်ဖြစ်ရာ၊ အခြားနေရာတို့တွင် ရှိနေသော မွတ်ဆလင်များ အကြောင်းကို ငိုကာချဲ့ရန်လိုမည်မထင်ချေ။ မရေးလိုပါပြီ။ ကျွန်ုပ်မှာ စစ်တွေဌာနချုပ်တွင်သာ အချိန်အများဆုံးနေရသူဖြစ်၍ ဘူးသီးတောင်နယ် စည်းရုံးရေးတာဝန်ကို ရှေ့နေဦးညိုနှင့် လွှဲအပ်ထားခဲ့ပါလေသည်။ ပညာတတ်နှင့် ဩဇာရှိသော မွတ်ဆလင် များကို ဦးစွာသိမ်းသွင်းရန် မှာထားခဲ့လေသည်။ ရှေ့နေဦးညိုလည်း ကုလားအကြည်ညိုခံရသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဖြစ်၍ တတ် နိုင်သမျှ ကြိုးစားစည်းရုံးပါသော်လည်း အဖွဲ့ချုပ်၌ မည်သူမျှ မဝင်ခဲ့လေ။

အဖွဲ့၌မဝင်ရုံမျှသာမဟုတ်၊ လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှု၌လည်း တတ်နိုင်သည့်ဘက်က ပါဝင်ကူညီခြင်းလည်း မရှိဘူးပါ။ ထိုအချိန်တွင် ကုလားဝင်လမ်း၊ ကုလားဝင်ခွင့်တို့ကြောင့် မြို့နယ်အတွင်း ကုလားရွာများစွာ ရောက်ရှိနေကြလေပြီ။ အချို့ ကုလားရွာများတွင် ကိုယ်ပိုင်လယ်ယာများဖြင့် လုပ်ကိုင်စားသောက်နေကြလေပြီ။ သို့သော် တိုင်းပြည်၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်မှု ၌ ပါဝင်ထမ်းဆောင်ခြင်း လုံးဝမရှိကြချေ။

၁၉၃၇-ခုနှစ် ဘူးသီးတောင်မြို့ပေါ်၌ ရခိုင်တိုင်း စိုက်ပျိုးရေးညီလာခံ ရခိုင်တိုင်း၊ မင်းကြီးက ကြီးကြပ်၍ ကျင်းပလေ သည်။ ညီလာခံဖြစ်မြောက်ရေး စီစဉ်သောအခါ ကျွန်ုပ်အား အညကြတစ်ဦးအနေဖြင့် ဖိတ်ခေါ်ခြင်းမရှိခဲ့လေ။ ညီလာခံ ၃ရက် ကျင်းပရာ၊ ပဌမနေ့တွင် ပြပွဲပြိုင်ပွဲ၊ ဒုတိယနေ့တွင် ဆွေးနွေးပွဲ၊ ဟောပြောပွဲနှင့် တတိယနေ့တွင် အခြားနည်းဖြင့် ဝါဒဖြန့်ရေးတို့ဖြစ်လေသည်။ ပဌမနေ့တွင်လည်း ကျွန်ုပ်အား ဧည့်သည်အဖြစ်ပင် ဖိတ်ခေါ်ခြင်းမရှိခဲ့လေ။ ထိုညီလာခံ အခမ်း အနားများမှာ ကျွန်ုပ်တို့အဖွဲ့ မြို့မဥက္ကဋ္ဌ၊ ရှေ့နေဦးညိုပင်ဖြစ်လေသည်။ ထိုညီလာခံဖြစ်မြောက်ရေး ကော်မတီတွင်လည်း ထိုပုဂ္ဂိုလ်ပင် အတွင်းရေးမှူးဖြစ်လေသည်။

ဒုတိယနေ့နံနက်တွင် ဦးညိုလက်မှတ်ဖြင့် ကျွန်ုပ်အား ဖိတ်ကြားသောစာတစ်စောင်ကို ပေးသွားလေသည်။ ညီလာခံ မဏ္ဍပ်တွင်းရှိ ကုလားထိုင်များတွင်မူကား ကုလားမရှိသလောက်ဖြစ်နေသော်လည်း မဏ္ဍပ်ပြင်ဘက်၌ ဝန်းရံကြည့်ရှုနေကြသော မွတ်ဆလင်ဦးရေမှာ မနည်းလှပေ။ ကျွန်ုပ်လည်း ဖိတ်စာအရ အစည်းအဝေးသို့ တက်ခဲ့လေသည်။ မဏ္ဍပ်တွင်း၌ ကျွန်ုပ်နေ ရာယူပြီးနောက် မကြာမီပင် ညီလာခံစတင်ဖွင့်လှစ်လေသည်။ ထိုညီလာခံ၌ သမဝါယမအရာရှိ တစ်ဦးက သမဝါယမ၏အကျိုး ကို ဟောပြောရန်၊ စိုက်ပျိုးရေးအရာရှိတစ်ဦးက ခေတ်မီစိုက်ပျိုးနည်းများကို ဟောပြောရန် ကျန်းမာရေးဌာနမှ အရာရှိတစ်ဦး က ရောဂါကာကွယ်ရေး၊ တိရိစ္ဆာန်ဆေးကုဌာနမှ အရာရှိတစ်ဦးက ရောဂါကာကွယ်ရန်နှင့် တိရိစ္ဆာန်မွေးမြူရေးနှင့် ရဲဌာနမှ အရာရှိနှစ်ဦးက ရာဇဝတ်ပြစ်မှုကာကွယ်ရေးများကို ဟောပြောရန်ဖြစ်လေသည်။

အခမ်းအနားမှူး ဦးညိုက အခမ်းအနားဖွင့်လှစ်ကြောင်း ကြေငြာပြီးနောက် သဘာပတိတစ်ဦး ရွေးကောက် တင်မြှောက်ရန် ပြောပြီးလျှင် ကျွန်ုပ်အားပင် တင်မြှောက်သင့်ကြောင်း အကြံပေးသွားပါလေသည်။ ထိုအဆိုကို မောင်တောမြို့ မှ ရှေ့နေ ဦးထွန်းအောင်ဖြူက တင်သွင်းလျက် ဘူးသီးတောင်မြို့မှ ဦးစောလှ(ရှေ့နေ)ကထောက်ခံရာ ကန့်ကွက်သူ မရှိသော ကြောင့် ကျွန်ုပ်မှာ သဘာပတိဖြစ်လာလေသည်။ ကျွန်ုပ်သည် သဘာပတိစင်မြင့်ပေါ်တွင် ထိုင်မိလျှင်ပင် မဏ္ဍပ်တွင်းရှိ ပရိသတ်များ ငြိမ်သွားကြလေသည်။ သို့သော် အပြင်ဘက်တွင်ရှိနေသောမွတ်ဆလင်များမူကား ရုတ်ရုတ်သဲသဲပြောဆိုနေကြဆဲ ပင်ဖြစ်လေသည်။ ဟောပြောဆွေးနွေးပွဲ ပြီးစီးသဖြင့် သဘာပတိနိဂုံးချုပ် မိန့်ခွန်းပြောဆိုရန် ကျွန်ုပ်ထလိုက်သောအခါ ကျွန်ုပ်တို့ ၏ ရဲဘော်သခင်များ ဆူညံအောင်လက်ခုပ်တီးလိုက်ကြရာ၊ အဆွေတော်မူဆလင်များလည်း ရောင်ရမ်းကာ လက်ခုပ်လိုက် တီးကြသည်ကို သတိထားမိလိုက်လေသည်။

ကျွန်ုပ်သည် ဌာနတိုင်းမှ တင်ပြဆွေးနွေးသော စီမံကိန်းများကို ရှင်းလင်းကာ ထောက်ခံသင့်သောအရာများကို ထောက်ခံ၍ ပြောလေသည်။ ရဲဌာနမှ ဝန်ထောက်နှစ်ဦးဖြစ်သော ဦးဇော်ဝင်းနှင့်ဦးထွန်းစံ (M.M) တို့၏တင်ပြချက်များကို အသေးစိပ်ရှင်းလင်းလျက် ဦးထွန်းစံ၏တင်ပြချက်မှာ လက်တွေ့နှင့်လည်းမညီ၊ ဘုရားဟောနှင့်လည်းမညီသော စကားဖြစ်၍ လက်ခံနိုင်ဘွယ် မဟုတ်သည်ကို လက်တွေ့နှင့် ဘုရားဟောကိုပါ တင်ပြရှင်းပြလိုက်ပြီး နိဂုံးချုပ်လိုက်လေသည်။ ဦးထွန်းစံမှာ . . ကျွန်ုပ်ဇနီး၏ဦးလေးဖြစ်ပေသည်။

နိဂုံးဆုံးသည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် အရာရှိမှတစ်ပါး ပရိသတ်အားလုံးပင် လက်ခုပ်တီးချီးကျူးကြလေစဉ် အဆွေတော် မွတ်ဆလင်များလည်း ပါဝင်ပေသည်။ သူတို့ကား ဤသခင်စုသည် အစိုရကိုလည်း မကြောက်၊ ဧရာမအရာရှိကြီးဟု သူတို့ ယူဆကြသော ရဲဝန်ထောက်ကြီးကိုပင် မတွန့်တို ဝေဖန်သွားရဲကြပါသည်တကားဟု ယူဆခြင်းဖြင့်ရော၍ လက်ခုပ်တီးကြလေ ခြင်းသာ။ သို့သော် အဖွဲ့ချုပ်ဝင်လာသူ တစ်ဦးတစ်လေမျှမရှိခဲ့ပါလေ။

မကြာမီ သီးစားခနှုန်း ကန့်သတ်ရေးဥပဒေအရ ပြန်တမ်းဝင်အရာရှိများအား 'Rent Settlement Officer' သီးစားခကန့်သတ်ရေးအရာရှိအဖြစ် ခန့်ထားလျက် သီးစားခကန့်သတ်စေလေသည်။ အရာရှိများသည် မြေပိုင်ရှင်များ၏ လက်နက်မိကာ မြေပိုင်ရှင်များ အကျိုးဖြစ်စေမည့် သီးစားခနှုန်းများ ကန့်သတ်သဖြင့် သီးစားများ မကျေနပ်ကြပေ။ အယူခံ ကြလေသည်။ မွတ်ဆလင်များစွာပါဝင်သော အများဆုံးလူတစ်စုသည် အယူခံနေချိန်၊ နောက်ဆုံးနေ့တွင် မြို့သို့ ချီတက်လာကြ

လေသည်။ လျှောက်လွှာအသီးသီးရေးပြီး လက်မှာကိုင်ကာ ရုံးရှေ့တွင် လာရောက်နေကြလေသည်။ သီးစားအမှုသည်ပေါင်း (၄၀၀)ကျော်ကောင်း ကျော်ပေမည်။ ရုံးမှလက်မခံတော့၊ ကျွန်ုပ်၏ဆိုင်မှာ ရုံးနှင့်ကပ်နေလေသည်။ ကျွန်ုပ်ဆိုင်ပေါ်ထိုင်နေစဉ် လာပြီး ကျွန်ုပ်ကိုယ်တိုင် ခေါင်းဆောင်၍ သီးစားကန့်သတ်ရေးကို အရေးဆိုပါရန် ပြောကြလေသည်။ ကျွန်ုပ်လည်း ကတိပေးလိုက်သည်။ ယခုကွယ်လွန်ပြီဖြစ်သော မိတ်ဆွေလှမောင်သာအားခေါ်၍ ရုံးသို့သွားကြလေသည်။ ရုံးမှယနေ့ နေ့ချိန်းအဆုံး ရောက်နေသဖြင့် ဤမျှများပြားသောလျှောက်လွှာကို လက်မခံနိုင်ဟု ငြင်းပယ်သောကြောင့် ကျွန်ုပ်ခေါင်းဆောင်ကာ သင်္ဘောကလေးဖြင့် ခရီးထွက်လာ၍ ရောက်ရှိနေသော စစ်တွေခရိုင်ဝန် မစ္စတာဂရေစီရီရာသို့ ချီတက်ဆန္ဒပြကြလေသည်။ ကျွန်ုပ်ရှေ့ဆုံးမှနေ၍ ကျွန်ုပ်၏နောက်တွင် ရခိုင်လယ်သမားအနည်းငယ် ထိုသူတို့၏နောက်တွင် မွတ်ဆလင်များ စီတန်းချီတက်လာကြသည်။ ထိုအချိန်တွင် ရခိုင်များမှာ ဘိုးဘွားမိဘပိုင် လယ်မြေများကို လုပ်စားရသူများသောကြောင့် သီးစားပြဿနာနှင့် ရင်ဆိုင်သူ နည်းလေသည်။ မွတ်ဆလင်ကုလားများမှာမူကား မြေပိုင်ဆိုင်သူနည်းပါး၍ သီးစားချည်းဖြစ်နေသဖြင့် မွတ်ဆလင်အများစုက ဤပြဿနာကို မလွဲမရှောင်နိုင်ချေ။

မစ္စတာဂရေစီလည်း ကိုယ်ပိုင်သင်္ဘောပေါ်မှဆင်းလာပြီး ရုံးပေါ်တွင်ထိုင်လျက် လာသမျှလျှောက်လွှာကို လက်ခံလေသည်။ တစ်နေ့တည်းနှင့်ပြီးစီးအောင် ရှိသမျှအရာရှိကြီးငယ်ကို အကူအညီခေါ်၍ ဆုံးဖြတ်လေသည်။ တညလုံးမီးထွန်းလျက် အလုပ်လုပ်ရသောကြောင့် အရာရှိများသည် သခင်များအား ဆဲရေးတိုင်းထွာကြလေသည်ကိုလည်း ကျွန်ုပ်တို့ ကြားခဲ့ရပါလေသည်။

မွတ်ဆလင်တို့ကား ရဲဝန်ထောက်ကို ဝေဖန်ရဲသော ကျွန်ုပ်အား မိမိတို့ကိုယ်ကျိုးဖြင့် တစ်နေ့တာခေါင်းဆောင်တင်လိုကြဟန်တူပါသည်။ သူတို့အားပေးသောဆုံးဖြတ်ချက်များမှာ အောင်မြင်သောဆုံးဖြတ်ချက်များဖြစ်၍ ဝမ်းသာမဆုံး၊ တပြုံးပြုံးအိမ်ပြန်ကြလေသည်။ ကျွန်ုပ်အား မေ့လျော့ကာ နှုတ်ခွန်းဆက်သခြင်းပင် မပြုခဲ့ကြပေ။ အဖွဲ့ချုပ်ဝင်ရန်မူကား ဝေးပါဘိ၏။

အကယ်၍ ထိုကိစ္စအတွက် သူတို့၏ခေါင်းဆောင်လူမျိုးခြားအမတ် မစ္စတာဆူလတန်မာမွတ်အား ပင့်ခေါ်ခဲ့သော် ရှေ့နေခပေးရမည်မှာ မလွဲချေ။

ဤကား လက်တွေ့ကိုယ်တွေ့ သူတို့၏ စေတနာပင်၊ စကားမစပ်ပြောပါရစေ။ ထိုသို့ ကျွန်ုပ်ထံလာရောက် အကူအညီတောင်းကြသော မွတ်ဆလင်လယ်သမားစုတွင် ရိုဟင်ဂျာဟူသော အမျိုးသားသည်လည်းကောင်း၊ ရိုဟင်ဂျာအမည်ခံလိုကြသူလည်းကောင်း မတွေ့ဘူးပါလေ။ ကြားလည်းမကြားဘူး ပေ။ ကိုရွှေရိုဟင်ဂျာ ဘယ်ဆီသွား၍ ဘာများလုပ်နေကြပါသလဲ။

ကျွန်ုပ်မှာ ဌာနချုပ်တာဝန်များ ရှိနေခြင်းကြောင့် ဘူးသီးတောင်မှ ပြောင်းရွှေ့လျက် စစ်တွေတွင်အိမ်ငှားကာ နေရလေသည်။ သို့သော် ဘူးသီးတောင်နှင့် သွားလိုက်လာလိုက် မျက်ခြေမပြတ် နေခဲ့သည်။ ကျွန်ုပ်၏ဇနီးမှာ ဘူးသီးတောင်တွင် နေခဲ့လေသည်။

ရခိုင်ညီလာခံ နှင့် မွတ်ဆလင်များ

၁၉၃၈၊ ၁၉၃၉နှစ်မှာ ကျွန်ုပ် မအားလပ်ဆုံးသောနှစ် ဖြစ်လေသည်။ ၁၉၄၀ခုနှစ်တွင် ရခိုင်တိုင်းရှိအဖွဲ့များ ပူးပေါင်းလိုက်ပြီးလျှင် ရခိုင်တိုင်းညီလာခံကို ပေါက်တောမြို့တွင် ကျင်းပရန်အတွက် ပြင်ဆင်စိုင်းပြင်းနေရလေသည်။

၁၉၄၀-ခုနှစ်၊ ဧပြီလ ၂၄-၂၅ရက်နေ့များတွင် ရခိုင်တိုင်းလုံးဆိုင်ရာ အဖွဲ့ချုပ်ညီလာခံကို ကျင်းပလေသည်။ ညီလာခံကို အဖွဲ့ကိုယ်စားလှယ်များချည်းသာမဟုတ်၊ လေ့လာလိုသူများကိုပါ ဖိတ်ခေါ်လေသည်။

ညီလာခံသို့ ရခိုင်တစ်တိုင်းလုံးမှ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ မြို့နယ်တိုင်းမှလေ့လာသူများ၊ ဗမာပြည်မမှ အထူးနည်းသည်တော်များ တက်ရောက်ကြလေသည်။ ယခု ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်၊ မကြာသေးမီက အရှေ့ပါကီစ္စတန်၊ ယခင် ဘင်္ဂလားပြည်နယ်ရှိ ရခိုင်အမျိုးသားများ၏ကိုယ်စားလှယ်များနှင့်၊ လေ့လာသူများတက်ရောက်ကြလေသည်။ တစ်ချိန်က အလံနီကွန်မြူနစ်ခေါင်းဆောင် သခင်စိုးနှင့် သခင်ဘသောင်းတို့လည်း ထိုညီလာခံသို့ တက်ရောက်ကြလေသည်။ သို့သော် မြို့ဟောင်းမြို့နယ်မှ မွတ်ဆလင်တစ်ဦးနှစ်ဦးမှတစ်ပါး၊ အဖွဲ့ချုပ်ခေါင်းဆောင် ကမန်အမျိုးသား အထက်တန်းရှေ့နေ ဦးဘိုးခိုင်တစ်ဦးသာ မွတ်ဆလင်အမျိုးသားဟူ၍ ညီလာခံ၌တွေ့ရပါလေသည်။ ဘူးသီးတောင် မောင်တောနယ်များရှိ ဘင်္ဂလီအမည်ခံ စစ်တကောင်းသား မွတ်ဆလင်ကုလားဟူ၍ တယောက်မျှမပါဝင်၊ မတက်ရောက်ခဲ့ကြပါ။

ပေါက်တောနှင့်ကုလား

ညီလာခံမှာ အလွန်စည်ကား၍ မြို့မဆန့်အောင် ရှိချေသည်။ ညီလာခံသဘာပတိမှာ ဝတ်လုံးတော်ရ ဦးသာဇလှဖြစ်၍ အခမ်းအနားများမှာ ကျွန်ုပ်ဖြစ်လေသည်။ ကျွန်ုပ်မှာ အပြင်အပကိစ္စ ရုံးကိစ္စနှင့် ညီလာခံအခမ်းအနားကိစ္စဖြင့် မအားမလပ်ဖြစ်နေရသည်။ ကိစ္စတစ်ခုကြောင့် ညီလာခံမစမီ ညီလာခံမဏ္ဍပ်အတွင်း၌ ကျွန်ုပ်တို့ရုံးခန်းတွင် ကျွန်ုပ် မရှိစဉ်တွင်

ဘင်္ဂလားနယ်မှ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးက ဘင်္ဂလီဘာသာဖြင့်ထုတ်ဝေသော သတင်းစာတစ်စောင်ကို သခင်စိုးအား ပြ၍ အိန္ဒိယပြည် လွတ်လပ်ရေးရတော့မည်ဟု ပြောဆိုလေသည်။ သခင်စိုးသည် မယုံကြည်ဖြစ်ကာ ထိုသတင်းစာ၌ပါဝင်သော စကားများကို အတိအကျသိရန် ဘင်္ဂလီစာတတ်သောကုလားတစ်ဦး ရှာဖွေရန် ကျွန်ုပ်ထံသို့ လာခဲ့လေသည်။ ကျွန်ုပ်လည်း ဘင်္ဂလီစာ လုံးဝမတတ်သောကြောင့် ကုလားတစ်ဦးရရန် ပေါက်တောမြို့အတွင်း၌ လှည့်လည်ရှာဖွေကြလေသည်။ ကုလား ဟူ၍ အလွန်ရှားပါးလေသည်။ ကံအားလျော်စွာ ဆံပင်ညှပ်ဆိုင်တစ်ဆိုင်ဝင်မိမှ ဆံပင်ညှပ်သော ဟိန္ဒူကုလားကို တွေ့ရလျက် သတင်းစာကို ပြရလေသည်။ ထိုဟိန္ဒူကုလားသည် ဘင်္ဂလီစာကောင်းစွာ ဖတ်တတ်သဖြင့် ရှင်းလင်းပြောပြမှ ကျွန်ုပ်တို့နှစ်ဦး သိခဲ့ရလေသည်။

ထိုညီလာခံတက်ရောက်သောကိုယ်စားလှယ်များနှင့် လူထုပရိသတ်များမှာ လွန်စွာစိတ်ဓာတ်တက်ကြွ၍ လွတ်လပ်ရေးကို ရှေးရှုကာ ၁၉၄၁-ခုနှစ်ညီလာခံကိုလည်း ယခုကဲ့သို့ တတ်နိုင်လျှင် ယခင်ထက်ပိုမိုစည်ကားစွာ ကျင်းပရန်တောင်းဆိုကြလေသည်။

ထိုညီလာခံကို ၁၉၄၁-ခုနှစ်တွင် ကျောက်တော်မြို့တွင် ကျင်းပရန်ဆုံးဖြတ်ကြသည်။ ကျောက်တော်မြို့သူ မြို့သားများ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ လက်ခံကြလေသည်။ ဤအချိန်၌ စာတတ်ပေတတ်၊ ကုလားဟူ၍ လွန်စွာရှားပါးလေသည်။

၁၉၄၁-ခုနှစ် ကုလားအခြေအနေ

၁၉၄၁-ခုနှစ်တွင် ကျွန်ုပ်သည် ဘူးသီးတောင်မှ စစ်တွေမြို့သို့ ကူးလူးသွားလာနေရလေသည်။ ကမ္ဘာ့အခြေအနေလည်း ပြောင်းလဲလာလေပြီ။ လာလတ္တံ့သောအခြေအနေနှင့် ရင်ဆိုင်ရ၍ ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုများ ပြုနေရလေသည်။ ထို့နောက် ညီလာခံကို ကျောက်တော်မြို့၌ ကျင်းပခဲ့လေသည်။ ပေါက်တောညီလာခံတက်ပိုမိုစည်ကား၍ လူထု၏စိတ်ဓာတ်တက်ကြွခဲ့လေသည်။ အဖမ်းအဆီးလည်း များခဲ့လေသည်။ ထိုညီလာခံတွင် ယခင်မူဆလင် (၂ဦး ၃ဦး)မှတစ်ပါး ဘူးသီးတောင်မှ နောင်တခေတ်တွင် ရိုဟင်ဂျာအမည်ယူလိုကြသော ဘင်္ဂလီအမည်ခံ စစ်တကောင်းသားများဟူ၍ မတွေ့ရပေ။ လေ့လာရုံမျှပင် ရောက်ပေါက်ခြင်းမရှိကြပေ။ ထိုနှစ်တွင် လုပ်ရိုးလုပ်စဉ်ဖြစ်သော (၁၀)နှစ်တစ်ကြိမ် သန်းခေါင်စာရင်း ကောက်ယူခြင်းကို ဒီဇင်ဘာလတွင် ပြုလုပ်ခဲ့လေသည်။ သန်းခေါင်စာရင်းတင်သွင်းရာတွင် သူတို့လူမျိုးကို မည်သို့သော အမျိုးသားစာရင်းတွင် တင်သွင်းရမလဲဟု ကျွန်ုပ်ထံလာရောက်တိုင်ပင်ကြလေသည်။ သူတို့က ရခိုင်မွတ်ဆလင်ဟု အမည်ပေးလိုကြသည်။ ကျွန်ုပ်က အထောက်အထားလုံလောက်လျှင် ယုတ္တိရှိသောအမည်ပင်ဖြစ်ကြောင်း အဖြေပေးလေသည်။ သို့သော် သက်ဆိုင်ရာမှ ၎င်းတို့အားလုံးအား စစ်တကောင်းမွတ်ဆလင် (Chittagonian Muslim) ဟု ပြင်ဆင်ရေးသားမှတ်တမ်းတင်လိုက်ကြသည်။

ထိုစစ်တကောင်းသားကုလားဦးရေ ၈၈၈၆၅၀ ကျော်ရှိပြီး မမှတ်မိတော့ပေ။ သို့သော် ဘူးသီးတောင်နယ်၌ (၄၀)ရာခိုင်နှုန်း ရှိနေပြီဟု သိရလေသည်။ မောင်တောတွင် ထိုထက်များပြားနေပြီဟုလည်း သိရလေသည်။

ဘူးသီးတောင်နယ်ရှိ လူဦးရေမှာ (၉၀၀၀၀)ခန့် ထိုအချိန်၌ ရှိနေပြီဟု မှတ်မိပါသည်။ အတိအကျကိုမူကား မပြောဆိုနိုင်ပေ။ သို့သော် ထိုဂဏန်း၏ပတ်ဝန်းကျင်တွင်မူကား ရမည်မှာ သေချာပါသည်။

၁၉၄၂-၄၅ ခုနှစ်

၁၉၄၂ခုနှစ် မတ်လ ၁၁ရက်နေ့တွင် ကာကွယ်ရေးဥပဒေပုဒ်မ ၂၆အရ ကျွန်ုပ်အား ဖမ်းဆီးပါလေသည်။ စစ်တွေထောင်တွင် မတ်လ ၂၄ရက်နေ့ထိထား၍ စစ်တကောင်းထောင်မှတစ်ဆင့် ဒက္ကားထောင်သို့ပို့လေသည်။ ထိုထောင်တွင် နှစ်နှစ်ကျော်ခန့် ထိမ်းသိမ်းထားပြီးမှ ဒင်းနာချိပူရ်ထောင်သို့ ပြောင်းရွှေ့ထားလေသည်။

ကျွန်ုပ် ဒက္ကားထောင်တွင် ရှိနေစဉ် စစ်တွေခရိုင်တွင် ရခိုင်နှင့် မွတ်ဆလင်လူမျိုးရေး အဓိကရုဏ်းဖြစ်သဖြင့် ရခိုင်များ စစ်တွေခရိုင်၊ အရှေ့ပိုင်းသို့ တိမ်းရှောင်သွားကြလေသည်။ မွတ်ဆလင်များမူကား စစ်တကောင်းခရိုင်သို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်လာကြလေသည်။ ထိုသူတို့ကို ဘင်္ဂလားပြည်အစိုးရက ရောင်ပူရ်ဒုက္ခသည်စခန်းတွင် နေရာချထားလေသည်။ ထိုစခန်းတွင် မူဆလင်သက်သက်ကိုသာ လက်ခံလေသည်။ အတိအကျဦးရေကို မသိရသော်လည်း သုံးသိန်းခန့် ထိုစခန်းတွင် ရှိနေကြောင်း ကြားသိရလေသည်။ ထိုစဉ်အခါ ဘူးသီးတောင်၊ မောင်တောနယ်အပါအဝင် စစ်တွေခရိုင်၊ မွတ်ဆလင်သုံးသိန်းခန့် ရှိပါသေး၏လား ဟူသည်မှာလည်း ပြဿနာတစ်ရပ်ပင်။

ဘယ်နည်းဖြစ်ဖြစ်၊ ယခုရှိနေသော မွတ်ဆလင်ကျေးရွာ အခြေအနေနှင့် နောက်ဆုံးကျေးရွာများ ပြုပျက်၍ ထွက်ပြေးကြရသော ၁၉၄၂ ခုနှစ်အခြေအနေမှာ အလွန်ကွာဝေးပါသည်။ ယခုမွတ်ဆလင်သက်သက်ရှိနေသော ရွာများတွင် ရခိုင်များစွာ ရှိနေလေသည်။ ၁၉၄၂ခုနှစ် ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်ရှိ ကျေးရွာများတွင် ရခိုင်ကျေးရွာများ အခြေအနေကို ကျွန်ုပ်သိသလောက် ရှာဖွေစုံစမ်း၍ ရသလောက်မှာ ယခု ဤစာတမ်းတွင် ဖော်ပြသည့်စာရင်းသည် အနီးကပ်ဆုံးစာရင်းဖြစ်လေသည်။ လူတိုင်း

နားလည်းသွားနိုင်ရန် ခိုင်းနက်၊ ခမီး၊ ကုလားရှိနေသောရွာများကိုလည်း ဖော်ပြထားပေးသည်။

ရွာအမည်ကို မြင်ခြင်းဖြင့် ရခိုင်ရွာဟု သိနိုင်ပေသည်။ ကုလားအမည်ပါသောကျေးရွာဟူ၍ မရှိချေ။ ကုလားများ သက်သက်နေထိုင်ကြသော ရွာများ၏အမည်ကိုကြည့်လျှင်လည်း ရခိုင်အမည်သာဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရပေလိမ့်မည်။ စင်စစ် မှာ ရခိုင်ရွာများတွင် ကုလားဝင်နေခြင်းမျှသာ ဖြစ်ပါသည်။

သို့သော် ရိုဟင်ဂျာဟူ၍လည်းကောင်း၊ ရခိုင်ရွာတွင် ရိုဟင်ဂျာဟူသော လူတစ်မျိုးနေထိုင်သည်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ရိုဟင်ဂျာကျောင်းတောင်ရွာဟူ၍လည်းကောင်း၊ ရိုဟင်ဂျာတင်းမေရွာဟူ၍လည်းကောင်း၊ ခေါ်ဝေါ်ကြဘူးသည်ကိုလည်း မကြားဘူးကြပါ။ ရိုလည်းမရှိဘူးပါ။ အချို့ကျေးရွာများမှာ မြေပုံပေါ်တွင် မဆန့်၍ မထည့်လိုက်သော်လည်း ဤစာရင်းတွင် ဖော်ပြလိုက်ပါသည်။

အဓိကရုဏ်းအတွင်း မောင်တောနယ်မှ လူများထွက်ပေါက် ပြေးပေါက်မရှိဖြစ်နေစဉ် ကံအားလျော်စွာ ကွယ်လွန်သူ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် တရားဝန်ကြီး (ထိုစဉ်က စက်ရှင်တရားသူကြီး) ဦးအောင်သာကျော်က တပ်နှင့်လာယူလျက် ဘင်္ဂလား ပြည်မြောက်ပိုင်း ဒင်းနာချိရ်ပူအရပ်တွင် ရခိုင်ဒုက္ခသည်စခန်း ဖွင့်လှစ်ထားရှိလေသည်။

ထိုသို့ အရှေ့နှင့်အနောက်သို့သာ ပြေးကြသူများသောကြောင့် ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်တွင် အုတ်ရောကျောက်ပါ လူပေါင်းနှစ်သောင်းပင် ရှိကောင်းမှ ရှိပေလိမ့်မည်။

ကျွန်ုပ်တို့အား ဒက္ကာထောင်မှ ဒင်းနာချိရ်ပူထောင်သို့ ၁၉၄၄ခုနှစ် မေလတွင် ရွှေ့ပြောင်းယူသွားလေ၍ ထိုနေရာတွင် ၁၉၄၅ခုနှစ် မတ်လ ၁၅ရက်နေ့တိုင် ထိမ်းသိမ်းထားလေသည်။ ထိုထောင်တွင် ရခိုင်ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ထောင်ကျလာသူများ ကို တွေ့ရလေသည်။ ထိုသူတို့ထဲမှ ဘူးသီးတောင် မောင်တောအခြေအနေကို ကောင်းစွာ သိရပါလေသည်။ တဖန် ထိုထောင် တွင် အထိန်းသိမ်းခံနေစဉ်ပင် ဘူးသီးတောင်နယ် တပ်မင်းချောင်း ရွာသားတစ်ဦးကို အတင်းဖမ်းဆီးယူလာ၍ ထိုထောင်တွင် ချုပ်ထားသည်ကို တွေ့ရပြန်သည်။ ထိုသူလည်း လူမျိုးရေးအဓိကရုဏ်း အခြေအနေကို ကောင်းစွာရှင်းပြသဖြင့် ထပ်မံသိကြရ ပြန်လေသည်။ ထိုပြင် ထိုသူထံမှ ရောင်ပူရံမွတ်ဆလင်ဒုက္ခသည်စခန်းအကြောင်းကိုလည်း စေ့စပ်အောင် သိရပါသည်။ ထိုဒုက္ခ သည်စခန်း၌ ၁၉၄၃ခုနှစ် ဒုဗ္ဗိက္ခန္ဓရကပ်တွင် ငတ်မွတ်၍ပြေးဝင်လာသော စစ်တကောင်းနယ်သား မွတ်ဆလင်များစွာရှိကြောင်း ကိုလည်း သူကပြောပြခဲ့လေသည်။

၁၉၄၅ ခု၊ မေလ ၁၅ရက်နေ့တွင် မျိုးချစ်ကျော်ဦးမှတစ်ပါး ကျွန်ုပ်တို့အားလုံးကို ထောင်မှလွှတ်၍ နာဆီပူရ် ရခိုင်ဒုက္ခ သည်စခန်းသို့ ခြေချုပ်နှင့်ပို့ထားလေသည်။ ၁၉၄၅ခု၊ ဒီဇင်ဘာ ၂၀ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံသို့ပြန်ပို့ရန် Identity Card အသိအမှတ်ပြုလက်မှတ်များ ထုတ်ပေးလေသည်။ ဒီဇင်ဘာလ ၂၁ရက်နေ့တွင် စစ်တကောင်းသို့ပြန်ပို့လေသည်။ ပြန်မပို့မီ ၄လခန့်က ကျော်ဦး လွတ်လာလေပြီ။ အပြန်တွင် ကျော်ဦးနှင့် ကျွန်ုပ်တို့မှာ အတူတူပင်ဖြစ်လေသည်။ မောင်တောမြို့သို့ မော်တော်ကားဖြင့် ပြန်ပို့လေသည်။ မောင်တောဒုက္ခသည်စခန်းမှ ၁၉၄၅ခု ဒီဇင်ဘာလ ၂၈ရက်နေ့တွင် ဘူးသီးတောင်သို့ ပြန်ပို့လေသည်။ စစ်ပြီးခေတ် (မေယူမြေ) ဘူးသီးတောင်မြို့ပေါ်တွင် လူနေအိမ်ခြေ မရှိသလောက်ပင် ဖြစ်နေ၏။ မြို့လယ်ဖြစ် သော မြို့မ ရပ်ကွက် (ယခု မေယူလမ်း) ယခင် ဘူးသီးတောင် မောင်တောလမ်း၏ ဝဲယာရပ်ကွက်များ၊ မြို့သစ်မြောက်ရပ်ကွက်၊ သူဌေး ကုန်း၊ သင်္ဘောဆိပ်ဟောင်းရပ်ကွက်၊ ဘားလမ်း၊ ကသည်းရွာ၊ အနောက်စုများတွင် အိမ်ခြေလုံးဝမရှိသည့်ပြင်၊ ကိုင်းပင်ကျူပင် များပေါက်ရောက်၊ ခြုံတောစီးကာ မြို့နှင့်မတူသောကြောင့် ကျွန်ုပ်မှာ ကားမှဆင်းလျှင် မိမိသည် ဘယ်နေရာသို့ ရောက်နေမှန်း ကို မသိချေ။ မြို့တောင်ပိုင်းတွင် သပြေကုန်းရပ်ကွက်တွင် အိမ်ခြေလုံးဝမရှိ၊ တောစီးနေလေပြီ။ မြို့သစ်တောင်ရပ်ကွက်တွင် အိမ်အနည်းငယ်ရှိရာ လက်ချိုး၍ ရေတွက်နိုင်ပါသည်။ ထိုအိမ် ၄-၅အိမ်မှာ အစိုးရအမှုထမ်း မြေတိုင်းဌာနအရာရှိများ နေအိမ်များဖြစ်လေသည်။ ထိုစဉ်က ဂိတ်ဘတ်လမ်း (ယခု အောင်ဆန်းလမ်း) တွင် မြို့ပိုင် ဦးနှုတ်မောက် ၏ နေအိမ်တစ်လုံးသာရှိ၍ အခြားအိမ်မရှိ။ ကျွန်ုပ်၏ယောက်ခမအိမ်ရာတွင် လက်ထောက်မြို့ပိုင် ဦးအဘူဘော်ရှော၏ နွားရုံသာရှိနေလေသည်။ ထိုရပ်ကွက်လည်း တောခြုံပိတ်ပေါင်းထူထပ်လျက် ရှိနေပေသည်။ အရာရှိအိမ် စုစုပေါင်း ဆယ်ကိုး အိမ်မှာလည်း ယာယီအိမ်ငယ်များသာ ဖြစ်ကြလေသည်။ ယခုသင်္ဘောဆိပ် (ယခင် မီးရထားဆိပ်ရပ်ကွက်) တွင် ကုလား ကုန်သည် အနည်းငယ်နှင့် ဦးသင်ချို၊ ဦးစောလှဖြူ(နာရီပြင်ဆရာ) တို့နေအိမ်မှတစ်ပါး အိမ်ဟူ၍မရှိချေ။

ဘယ်လိုအခြေအနေနှင့်ပင်တွေ့တွေ့ ကျွန်ုပ်မှာ ဆုံးဖြတ်ပြီးရှိသည့်အတိုင်း ဘူးသီးတောင်တွင် အခြေချရမည်။ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်ကို လွဲဖယ်၍မဖြစ်နိုင်။

ကျွန်ုပ်မှာ အိမ်မဲ့ယာမဲ့လူဖြစ်နေသောကြောင့် ဆွေမျိုးမကင်းသည့် မြေတိုင်းစာရေး ဦးအောင်မင်းနေအိမ်တွင် တည်းခို နေရလေသည်။ မိမိအိမ်ရာတွင် တောစီးနေပြီဖြစ်၍ ယောက်ခမ၏အိမ်ရာကို မြို့ပိုင်ထံမှ တောင်းခံရလေသည်။ မြို့ပိုင်လည်း ထိုအိမ်ရာတွင် ရှိနေသော ဦးအဘူဘော်ရှော၏ နွားရုံကိုဖျက်စေ၍ ကျွန်ုပ်အားပေးလေသည်။ ကျွန်ုပ်လည်း ထိုနေရာ၌ပင် ယာယီဝါးအိမ်ငယ်တစ်အိမ် ဆောက်လုပ်ရလေသည်။

ထိုအချိန်တွင် ကျွန်ုပ်တွေ့ရသောရွာများမှာ ယခုကဲ့သို့ စည်ကားခြင်းမရှိ။ ရှေးကဈေးရှိခဲ့သော ကကျဘက်ရွာပင်လျှင် လူနေအိမ်ခြေအနည်းငယ်နှင့် ခြောက်ကပ်ကပ်ဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရလေသည်။ ဈေးမှာလည်း ထိုနည်းပင် မစည်ကားချေ။ ဈေးစည်ကားရန်မှာ ဈေးခံရပ်ကွက် စည်ကားရုံနှင့်လည်း မဖြစ်ချေ။ ဈေးမှလက်လှမ်းမီရာ ကျေးရွာများလည်း စည်ကားရန် လိုပေသည်။

မြို့နှင့်နီးကပ်သော ထိုကကျဘက်၊ ကံကြီးပြင်၊ မောင်နီရွာ၊ အလယ်ချောင်းများပင်လျှင် အိမ်ခြေသုံးဆယ်ကျော်မည် မဟုတ်သေးပေ။ ကုလားပန်ဇင်းကျေးရွာများမှာလည်း ထိုနည်းတူပင် ဖြစ်လေသည်။ ရခိုင်ဆို၍ပြုစရာမရှိသေးသော ထိုအချိန် တွင်ပင် ထိုကျေးရွာများသည် ဤမျှအခြေအနေရှိနေသေးသည်ဖြစ်ပါလျက် ၁၉၄၈ခုနှစ်တွင် လူဦးရေ တစ်သိန်းနှစ်သောင်း ကျော်နေခဲ့နိုင်ရာ၊ ဘယ်ပုံဘယ်နည်းနှင့် ဝင်လာကြသည်ကို တွေးကြည့်က သိနိုင်ပေသည်။ အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးအခြေမကျမီ ခိုးဝင်လာကြသူများကို ရှိရင်းမွတ်ဆလင်များက လက်ခံ၍၊ ထိုမှတဆင့် စစ်တွေခရိုင်၊ အခြားမြို့နယ်များသို့ပင်လျှင် ပို့နေကြ လေသည်။ ရပ်ရွာသားများမှာလည်း ရခိုင်မရှိစဉ် မွတ်ဆလင်သက်သက်ဖြစ်နေရာ သူကြီးများမှာလည်း မွတ်ဆလင်သာဖြစ်နေ ပြန်သဖြင့် မိမိ၏ပိုင်နက် ကျေးရွာနယ်မြေမှဖြစ်ကြောင်း သက်သေခံအထောက်အထားပေးကာ ခရီးသွားခွင့်ရှိနေသဖြင့် ဝင်ချင်တိုင်း ဝင်ခဲ့ကြ လေသည်။ သူကြီးလုပ်သူက တာဝန်ယူထားရာ အခြားအထောက်အထားရနိုင်ရန် ခက်ခဲနေလေသည်။

**အခန်း (၁၂)
(၁၉၄၈-နောက်ပိုင်း)**

၁၉၄၈-ခုနှစ်၊ လွတ်လပ်ရေးရရာ၊ ဤစာတမ်း နိဒါန်းတွင် ဖော်ပြခဲ့သော မူဂျာဟစ်တစ်စုက သောင်းကြမ်းဆူပူလျက်၊ ပါကီစ္စတန်မှ ဝင်လာသူများကို အကာအကွယ်ပေးလျက် ပြည်တွင်းသို့ ပို့ပေးခြင်းကလည်း အလွန်ခရီးရောက်သော လုပ်ငန်း တစ်ခုဖြစ်ပေသည်။

ဘယ်နည်းနှင့်မဆို နှစ်ပေါင်းများစွာ ငယ်စဉ်ကပင် ဤနယ်၌နေထိုင်၍၊ မွတ်ဆလင်အမျိုးသားများနှင့် အရင်းနှီးဆုံး ဖြစ်သောကျွန်ုပ်မှာ လူပုံပန်းကို မြင်လျှင်ပင် ဤနိုင်ငံသို့ ရှေးကပင် ရောက်နှင့်ပြီးသော မွတ်ဆလင် ယခုမကြာသေးမီက ရောက်လာသောမွတ်ဆလင်ဟူ၍ လွယ်ကူစွာ ခွဲခြားသိနိုင်ပါသည်။

မောင်တောသားကျောင်းဆရာ မွတ်ဆလင်အမျိုးသားတစ်ဦးကပင် ယင်းမဈေးအနီး ကုလားပန်ဇင်းမြစ် အထက်ပိုင်း တွင် ပါကီစ္စတန်မှပြောင်းလာသူ များစွာရှိကြောင်း ကျွန်ုပ်အား ပြောဘူးပါသည်။ ထိုဆရာက ပါကီစ္စတန်သား များပြားသော နယ်မြေတွင် ကျောင်းဆရာဘဝဖြင့် မနေချင်ပါ။ အူရဒူစာနှင့် အာရေဗီစာများကိုသာ တန်ဘိုးထား၍ မြန်မာစာကို တန်ဘိုး မထားကြသူများနှင့် ရောနှောနေ၍မဖြစ်ပါဟု ဆက်လက်ပြောဘူးလေသည်။

၁၉၄၈-ခုနှစ်တွင် ဘူးသီးတောင်-မောင်တောနယ်သို့ ပါကီစ္စတန်နှင့်ပူးပေါင်းရန် သို့တည်းမဟုတ် ပြည်နယ်အဖြစ် ခွဲထုတ်ရန်ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် မူဂျာဟစ်ဟူသောအမည်ဖြင့် သောင်းကြမ်းနေကြသော မွတ်ဆလင်တို့ကို နောက်နောင် ၌ ထိုဒေသနေ မွတ်ဆလင်များက လက်မခံဟုဆိုစေကာမူ မူလက သူတို့က လက်မခံခဲ့ကြဟု ငြင်းနိုင်ကြပါမည်လား-

ကျွန်ုပ်သည် ရခိုင်ရွာများကို ပြန်လည်အခြေချနိုင်ရန် အစိုးရထောက်ပံ့ရေးဌာနမှ ထောက်ပံ့ရေးအရာရှိ မေဂျာ ဂေါ်ဒိုင်၏အကူအညီဖြင့် ကြိုးစားဆောင်ရွက်ခဲ့လေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့သည် ကုလားပန်ဇင်းမြစ်အထက်ပိုင်းသို့ ရခိုင်အမျိုးသားဦးရေတစ်သောင်းကျော် ပို့ခဲ့လေသည်။ အောက်ပိုင်း တွင်လည်း အလိုအလျောက် ပြန်ဝင်လာသူနှင့် ကျွန်ုပ်ပို့ပေးသောသူ ရခိုင်ဦးရေသည် ထိုအထက်ပိုင်း ဦးရေထက် နည်းမည် မဟုတ်ချေ။ ထိုသူတို့ အခြေချနေထိုင်ကြပေပြီ။ ရခိုင်အမျိုးသားကျေးရွာများမှာ အခြေအနေအရ လူနည်းစုဖြစ်နေခြင်း၊ ရှိရင်းလူများစုဖြစ်နေသော မွတ်ဆလင်တို့က မလိုလားခြင်း၊ ထို့ကြောင့် ရောက်ရှိ အခြေချနေပြီးဖြစ်သော ရခိုင်တို့မှာ ကျီးလန့် စာစားဖြစ်နေစဉ်၊ မူဂျာဟစ်အမည်ခံများက ခြောက်လှန့်နှင့်ထုတ်သဖြင့် လယ်ယာလုပ်ခင်းများကို စွန့်ပစ်ကာ ကြောက်လန့် တကြား ထွက်ပြေးကြလေသည်။ ထိုသို့ ခဏခဏပြေးရသဖြင့် ပို့ထားသောသူများ၏ထက်ဝက်မျှပင် မကျန်သလောက်ဖြစ် နေသည်။ သာဓကပြရသော် ဆေးအိုးကျရွာတွင် အိမ်ခြေအတော်အသင့် ရောက်ရှိလာရာ၊ သူကြီးဟောင်း၏သား ဦးသာပွင့် အား သူကြီးခန့်ထားအုပ်ချုပ်စေလေသည်။ မွတ်ဆလင်များက မရှုလို၍ ဦးသာပွင့်အား နေ့လည်ကြောင်တောင် သတ်ပြီးလျှင် သူကြီး၏အိမ်တွင် အလောင်းကို သွင်းလျက် အိမ်ကိုပါမီးရှို့လိုက်သောကြောင့် ရွာပြိုပျက်ကာ ယခုတိုင်ပြန်မလာကြတော့ဘဲ ရှိနေသဖြင့် ထိုရွာတွင် မွတ်ဆလင်များ ဝင်ရောက်နေထိုင်ကြရာ မွတ်ဆလင် ရွာဖြစ်နေတော့သည်။ ဤကိစ္စကို ထိရောက်စွာ အရေးယူရန်မှာ ရဲဌာနတွင် ရဲဌာနာပိုင်ကအစ မွတ်ဆလင်ဖြစ်နေသောကြောင့် အခက်အခဲတစ်ရပ် ဖြစ်ခဲ့ရလေသည်။ ခရိုင် ရဲဝန်ကပင်လျှင် ထိုဌာနပိုင်များကို အမှုထမ်းကောင်းကြီးအဖြစ် ချီးကျူးထားသဖြင့် ကျွန်ုပ်၏အစီရင်ခံချက်မှာ အယုံအကြည်မရှိ နိုင်သလောက်အောင်ပင် ဖြစ်ခဲ့ရလေသည်။ ကျွန်ုပ်ကအတင်းပြောဆိုရှင်းလင်းပြမှသာ အရေးယူပါမည်ဟု ပြောခဲ့ဘူး

ပါလေသည်။

ကျွန်ုပ်ကား မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်ကိုမဆို တတ်နိုင်လျှင် အစိုးရကိုပင် ဝေဖန်လေ့ရှိသူတစ်ဦးဖြစ်သောကြောင့် ကျွန်ုပ်အား မလိုလားအပ်၍ပေးလား မပြောတတ်ပါ။ ဘူးသီးတောင်နယ်တွင် မွတ်ဆလင်များ ဩဇာတိုးတက်လာစေရန် ဖန်တီးသကဲ့သို့ ဖြစ်လာမည့် စီမံကိန်းတစ်ရပ်ကို ပါတီထဲမှနေ၍ ဖဆပလအစိုးရကို ရှုတ်ချဘူးသောကြောင့် ကျွန်ုပ်အား *Black Sheep in A.F.P. F. L (ဖဆပလသိုးမဲ) ဟုခေါ်သည့် အမဲစက် စွန်းခဲရဘူးပါလေသည်။ ကျွန်ုပ်ကား မဖြူပေ၊ ကျွန်ုပ်သည် ကိုယ်ကျိုးကို လိုလား၍ နိုင်ငံရေးလုပ်ခဲ့ဘူးသူမဟုတ်။ ကိုယ်ကျိုးကို မျှော်မှန်းချက်မထားသောကြောင့် ဘာဘဲခေါ်ခေါ် ဘာဘဲလုပ်လုပ် အရေးမစိုက်ခဲ့ပေ။

စင်စစ်မှာ ဘူးသီးတောင်နယ်၌ စစ်အတွင်း လူအနည်းငယ်မျှသာ ကျန်ရစ်ခဲ့၍ စစ်ပြီးသောအခါ ပြန်ဝင်ခွင့်ပြုသူများ နှင့် ရောနှောဝင်လာကြသူ မွတ်ဆလင်များနှင့် မတရားသောနည်းမျိုးစုံနှင့် ဝင်လာခဲ့သော မွတ်ဆလင် အများဆုံးသာ ရှိခဲ့လေသည်။ ဘင်္ဂလားပြည်နယ်၌ ရခိုင်မှ စစ်ပြေးဒုက္ခသည်စခန်းတစ်ခု ဖြစ်သည့်ရောင်ပူမြို့ ဒုက္ခသည် စခန်းတွင် ထမင်းငတ်၍ ဒုက္ခသည်အယောင်ဆောင်ကာ ဝင်ရောက်နေသူများစွာလည်း ရောနှောပါဝင်ခဲ့ပေသေးသည်။

ယနေ့တွင် လွတ်လပ်ရေးရက ပြန်ပို့ခဲ့သော ရခိုင်ကျေးရွာများမှာ ပြန်လည်ထွက်ပြေးကြခြင်းကြောင့် မွတ်ဆလင်ရွာ များဖြစ်ခဲ့ရလေပြီ။ ထွက်ပြေးကြရသော ရခိုင်လယ်ယာကင်းကျွန်းများမှာလည်း မွတ်ဆလင်များလက်ထဲသို့ ရောက်ကြရလေပြီ။

ရွေးကောက်ပွဲနှင့် မွတ်ဆလင်

မွတ်ဆလင်များ ရွေးကောက်ပွဲ၌ ဝင်ရောက်အရွေးခံခွင့် ရခဲ့ကြသောကြောင့် အမတ် (၅)ဦးဖြစ်ခဲ့လေသစဉ်။ ထိုအခါမှစ၍ ထိုလူမျိုးစုသည် တိုင်းရင်းသားအဖြစ် ခံယူလို၍ အရေးဆိုလာကြလေသည်။

တိုင်းရင်းသားဟူသည်မှာ တခြားနိုင်ငံတစ်ခုမှ လောလောဆယ် ရွှေ့ပြောင်းလာသူများကို မဆိုလိုပါ။ မူလကပင် ထိုတိုင်းပြည်တွင် ရှိနေပြီး ယနေ့တိုင် တည်ရှိနေသူ ရခိုင်၊ ချင်း၊ ဒိုင်းနက်၊ မြို့ခမ်း၊ အမျိုးသားများသာလျှင် ရခိုင်တိုင်းရင်းသား များဖြစ်ကြသည်။ ရခိုင်အမျိုးသားများမှာ နီးစပ်ရာဒေသအလိုက် လေယူလေသိမ်းစကားအသုံးအနှုန်း အနည်းငယ်မတူရုံဖြင့် ရခိုင်အမျိုးသားအဖြစ်မှ ပယ်ထုတ်ရန်မလို၊ အင်္ဂလိပ်တို့၏ သွေးခွဲစနစ်ဖြင့် ရခိုင်သား၊ ချောင်းသား၊ ရမ်းဗြဲသား စသည်ဖြင့် ခွဲခြမ်း၍ အမည်တပ်ဆင်ခဲ့ကြလေသည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

ထိုရခိုင်အမျိုးသားများ ချင်းစသော အခြားအမျိုးသားများမှာ ရှေးပဝေသဏီကပင် ရခိုင်ပြည်၌နေထိုင်လာခဲ့ကြ၍ ရခိုင်ပြည်နယ်နိမိတ်သည်ပင်လျှင် ထိုထိုသောတိုင်းရင်းသားများ၏ တိုင်းပြည်နယ်နိမိတ်ဖြစ်၍ ထိုသူတို့သာ တိုင်းရင်းသား စစ်စစ်ဖြစ်ကြလေသည်။

မွတ်ဆလင်များ ရေးသားကြသော ဘယ်ရာဇဝင်၊ ဘယ်သမိုင်းက ဘယ်လိုဆိုဆို၊ ရခိုင်ရာဇဝင်၊ မြန်မာရာဇဝင်၊ အင်္ဂလိပ်များ၊ ဥရောပတိုက်သားများ ရေးကြသမျှသော သမိုင်းရာဇဝင်များတွင် ဤရခိုင်အစရှိသော လူမျိုးမှတစ်ပါး တခြားလူမျိုး များ မပါဝင်ခဲ့သည့်အပြင် ရိုဟင်ဂျာဟူသော လူမျိုးကို တစ်ခါမျှ မတွေ့ဖူးခဲ့ပါ။ သင်တို့ ဤလူတစ်မျိုး ရာဇဝင်တင်၍ ရှိခဲ့သည်ဟုဆိုလျှင် လန်ကြာတ်သမိုင်းမျှဖြစ်ချေမည်။

ဤမွတ်ဆလင်တစ်စုမှာ ရခိုင်ပြည်သူပြည်သားများ မဟုတ်ကြသည့်အပြင် မိမိတို့ကပင် မိမိတို့ကိုယ်ကို ယနေ့တိုင် ဘင်္ဂလီဟု အမည်ခံယူဆဲဖြစ်ကြခြင်း၊ ဖော်ပြပြီးသောနည်းမျိုးစုံဖြင့် ရခိုင်ပြည်သို့ မကြာသေးမီက ဘင်္ဂလားပြည်နယ်၏ တစိတ်တဒေသဖြစ်သော စစ်တကောင်းခရိုင်မှ ဝင်ရောက်လာခဲ့သည်ကို ထင်ရှားစွာသိကြလျှက် အဘယ်မှာ တိုင်းရင်းသား ဖြစ်ကြပါမည်နည်း။

ရိုဟင်ဂျာ

ဤရိုဟင်ဂျာဟူသော ဝေါဟာရသည် ရခိုင်ပြည်မြို့ဟောင်းမြို့နယ်တဝိုက်တွင် အခြေချနေကြသော မွတ်ဆလင်တို့ ပါးစပ်မှ လွင့်ထွက်လာသော ဝေါဟာရဖြစ်ပေသည်။ ဘူးသီးတောင် မောင်တောနယ်တွင် ဤဝေါဟာရကို မည်သူမျှ မသုံးကြ ပါ။ အဓိပ္ပါယ်မှာလည်း မြို့ဟောင်းသားဟူ၍သာဖြစ်ပါသည်။ နိဒါန်းမှာပြခဲ့ပြီး သူတို့ စကားမပီ၍ မြို့ဟောင်းအမည်မှ ထွက်လာသော ‘ရိုဟင်’မျှသာ ဖြစ်လေသည်။ ယနေ့မွတ်ဆလင်ကလေးတစ်စုက အကြံကုန် ဂဠုန်ဆားချက်သဘောဖြင့် ထိုရိုဟင်ဂျာအမည်ကို မြို့ဟောင်းသား မွတ်ဆလင်များထဲမှ အတင်းလုယူသုံးစွဲကာ လန်ကြာတ်သမိုင်းထွင်လိုက်ခြင်း ဖြစ်ပေ သည်။ ယနေ့ပင်လျှင် အမှတ်တမဲ့မေးကြည့်စမ်းပါ။ မွတ်ဆလင်ပါးစပ်မှ ဘင်္ဂလီသာထွက်လာမည်။ ရိုဟင်ဂျာဟုမထွက်ပါ။ သို့သော် ယခုခေတ် စာတတ်ကလေးတစု ပါးစပ်ကမူကား ရိုဟင်ဂျာဟုပင်ထွက်မည်။

ဤရိုဟင်ဂျာသည် လွတ်လပ်ရေးရသည့်တိုင် မပေါ်ပေါက်၊ သူတို့အရေးဆိုစဉ်ကလည်း မပါ။ ယခုမှသာ မသုံးမဖြစ်

သော ဝေါဟာရဖြင့် ကင်ပွန်းတပ်လိုက်ကြသည်။

ရိုဟင်ဂျာရာဇဝင်ပေါ်လာခြင်းမှာလည်း အထောက်အထားတစ်ခုပြုလို၍ ကြံမိကြရာ ရေးသားလိုက်ကြခြင်းပင် သို့သော် ဘယ်သမိုင်း၊ ဘယ်ရာဇဝင်ကမှ အထောက်အကူမပြုဘဲ ၁၉၆၀ခုနှစ်ကုန်တွင် အတင်းထိုးထွက်လာခဲ့သော ရိုဟင်ဂျာ ရာဇဝင်ပေ။ ဘယ်မင်းလက်ထက်တွင် ရိုဟင်ဂျာရှိခဲ့သည်ကို နိုင်ငံခြားသမိုင်းဆရာများကဖြစ်စေ၊ ရခိုင်သမိုင်းစာပေမှဖြစ်စေ၊ ထောက်ခံနိုင်အောင် အဆက်အစပ်ဖြင့် တစ်ခါမျှမတွေ့ဘူးချေ။ တွေ့လည်းတွေ့မည်မဟုတ်။ ရိုလည်းမရှိပါ။

ဘူးသီးတောင် မောင်တောမွတ်ဆလင်နှင့် နိုင်ငံတော်သား

ဤလူထုထဲတွင် နိုင်ငံတော်သားအဖြစ်ကိုပင် ခံယူနိုင်မည့်သူ အလွန်နည်းပါးပါသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးအတွင်း ဘူးသီးတောင် မောင်တောနယ်များအတွင်း လူအနည်းငယ်မျှသာ ကျန်ရစ်ခဲ့၍ အနိမ့်ပင်၊ ဘင်္ဂလီပြည်နယ်၊ ရောင်ပူဒုက္ခ သည်စခန်းတွင် အနည်းငယ်နေထိုင်ကြပြီး အချို့မှာစစ်တကောင်းခရိုင်တွင် ရှိနေသော မိမိတို့၏ဒေသရင်းတွင် ပြန်လည် အခြေချနေထိုင်ခဲ့လေသည်။ လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် အတန်ကြာမှ စုဆောင်းမိကြသော ခိုးဝင်လာသူသာ များပြားလေသည်။ သို့ဖြစ်၍ နိုင်ငံတော်သား အက်ဥပဒေနှင့် မညီညွတ်ကြလေ။ ကောင်းစွာစစ်ဆေးလျှင် လူဦးရေ (၃)ပုံ (၂)ပုံမှာ တိုင်းရင်းသားကို မဆိုထားဘိ၊ နိုင်ငံခြားသားများကိုပင် ခွင့်ပြုသော နိုင်ငံတော်သားများအဖြစ်ကို ရနိုင်မည့်သူမှာ အနည်းနည်းပါးပါလေသည်။ ယတေ့မွတ်ဆလင်ဦးရေကား မပြောဝံ့လောက်အောင် တိုးဝင်နေခဲ့ပြီ။ သူတို့သည် နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ဟစ်အော်ကြွေးကြော်ပြီး ရခိုင်များကို နှင်ထုတ်ကာ တိုင်ရှင်၊ ပြည်ရှင်လုပ်လိုလာကြကား သတိထားသင့်ကြပြီဖြစ်သည်။

သာဓကတစ်ခုပြရသော် ကျွန်ုပ်ခရိုင် ဗတလစ ဥက္ကဋ္ဌလုပ်နေစဉ် ခရိုင်သီးစားချထားရေးကော်မတီ ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌ အဖြစ် ဆောင်ရွက်ရလေသည်။ ကျွန်ုပ်တို့အဖွဲ့သည် သီးစားအယူခံအမှုတို့ကို စစ်ဆေးရန် ခရိုင်ဝန် ဦးညီပုနှင့်အတူ ဘူးသီးတောင်မြို့နယ် ပြင်လှရွာသို့ ရောက်ကြလေသည်။ ဦးညီပုသည် အမှုစစ်ဆေးသည့်နေရာနှင့် မနီးမဝေး သစ်ပင်အောက် တွင် ထိုင်နေလျက် ကျွန်ုပ်နှင့်ကော်မတီများအား စစ်ဆေးကြရန် တာဝန်ပေးလိုက်လေသည်။ အယူခံတရားခံမှာ နိုင်ငံခြားသား တစ်ဦးဖြစ်နေသည်ကို တွေ့ရလေသည်။ နိုင်ငံခြားသားအဖြစ်ကို ရိပ်မိသော ကျွန်ုပ်သည် သတိနှင့်စေ့စပ်စွာ စစ်ဆေးလေသည်။ အယူခံတရားခံအား ဘယ်အရပ်သားဖြစ်ကြောင်း မေးမြန်းရာ ဇာတိပြင်လှသားဖြစ်ကြောင်း မိဘဘိုးဘွားလည်း ပြင်လှရွာသား များဖြစ်ကြောင်း ပြောလေသည်။ ကျွန်ုပ်က ဤကျွန်းတစ်ကျွန်းလုံးမှာ ကုလားရွာနှင့် ကုလားဟူ၍ တယောက်မှမရှိခဲ့ဘူးဘဲလျှက် သင့်မိဘများနှင့် သင်တို့မှာ ပြင်လှဇာတိ ဘယ်နည်းဖြစ်သလဲဟုထပ်မေးရာ ကျွန်ုပ်အား ခရိုင်ဝန်ဘဝနှင့် အဝေးမှရွှေ့ပြောင်းလာ သူဟုထင်၍ သူက ကျွန်ုပ်အား ဤနယ်အကြောင်းကို ကျွမ်းကျင်သူမဟုတ်၍၊ မသိခြင်းမျှဟု စွပ်စွဲလိုက်လေသည်။ ကျွန်ုပ်သည် ထိုအချိန်မှသာ ထုတ်ဖော်၍ ကျွန်ုပ်သည် ဘူးသီးတောင်သားဖြစ်၍ ဤကျွန်းတွင် ဆွေမျိုးများစွာ နေထိုင်ခဲ့ကြသဖြင့် ကျွန်ုပ် သည် ဤဒေသကို မကျွမ်းကျင်ဟု စွပ်စွဲခြင်းမှာ အလွန်ရယ်စရာကောင်းကြောင်း ပြောပြလျက် အမှန်ကိုပြောရန်၊ ငေါက်ငန်း မေးမြန်းမှသာ ဇာတိဟူသောစကား မှားသွားပါသည်ဟု ပြင်လှတွင်နေ၍ ပြင်လှသားဟုပြောခြင်းသာဖြစ်ကြောင်း ပြောပြန် လေသည်။ ကျွန်ုပ်ကတဖန် ဇာတိနေရပ်ကို မေးရာ ရသေ့တောင်မြို့နယ်မှဟု တစ်ကြိမ်ပြောပြီး တဖန်မေးပြန်ရာ မောင်တော နယ်က ရသေ့တောင်နယ်သို့ ပြောင်းလာခြင်း၊ ထိုမှတဖန် ပြင်လှသို့ရောက်ကြောင်း၊ ထွက်ဆိုပြန်ရာ ရွာအမည်များကို ပြောရန်မေးမြန်းရာ သူ့အနီးတွင် ထိုင်နေသော ရသေ့တောင်နယ်မှ ရွှေ့ပြောင်းလာသူတစ်ဦးအား ရွာအမည်ကို မေးမြန်းရုံမက ထိုသူအား ပြောပြရန် တိုက်တွန်းရလေသည်။ ဤမျှရွာအမည်များကိုပင် မပြောတတ်သေးသော အသစ်စက်စက်နိုင်ငံခြားသား တစ်ဦးအား လယ်သီးစားချထားသော ကျေးရွာသီးစားချထားရေးကော်မတီအား အထူးချီးမွမ်းဘွယ်ကောင်းပါပေသည်။ ဤသို့ အရှေ့ပါကီစွတန်(ယနေ့ ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်)ပြည်မှ မတရားဝင်ရောက်ကာ နိုင်ငံတော်သားတို့၏အခွင့်အရေးများကို ခံစားနေ ကြသူမှာ ဒုနှင့်ဒေးရှိနေသည်ဆိုက မမှားနိုင်ချေ။ တိုင်းပြည်တွင် ကာလကြာမြင့်စွာနေ၍ နိုင်ငံတော်သားဖြစ်ထိုက်သော မွတ်ဆလင်များပင်လျှင် သူတို့အား ကြောက်ရွံ့နေကြရသည်ဟု သိရပါသည်။

ဤကိစ္စများကို ဤသို့သိရသည်မှာ ကျွန်ုပ်သည် မွတ်ဆလင်တို့၏ အဆွေတော်ကြီးအဖြစ် ရင်းနှီးရုံမက၊ မွတ်ဆလင်များ အားကိုးခံရသူလည်း တဦးဖြစ်၍ မွတ်ဆလင်ဟောင်းများ ခဏခဏလာရောက်ပြောပြခြင်းကို ကြားရခြင်း ကြောင့်ဖြစ်ပေသည်။

ဤမေယူနယ်၌ရှိသော မွတ်ဆလင်များကား ဘယ်သူနည်း။ သူတို့ ဘယ်မှာနေကြသနည်း။ ဘယ်အချိန်မှစ၍ ပေါ်ပေါက်လာသလဲ၊ တိကျပြတ်သားစွာ ဘာမှမရှိ၊ သမိုင်းရာ

၁၉၄၂-ခု ဘူးသီးတောင်မြို့နယ်ရှိ ကျေးရွာများ အခြေပြစာရင်း
အုပ်စုနံပါတ် ၁၃-အာကျိတ်တော်အုပ်စု

ရခိုင်	ခမိ	ဒိုင်းနက်	ကုလား
ငလှမ်းပြင်	-၁၀၀		
စက်ခေါ်ရွာ	-၁၂၀		
ပေါက်တော	-၁၂၀		ကာလာရွာ
အောင်ဇေယျ	-၄၀		
အတွင်းပြင်ရွာသစ်	-၅၀		
အတွင်းပြင်ရွာဟောင်း	-၄၀	ရှောက်ခြုံ	
မောင်နှမ	-၁၂၀		
အိုးသေမ	-၈၀		ဒုတိယအိုးသေမ
ဦးဝေရွာ	-၈၀		
ထိန်စေရွာ	-၅၀		
သာစေရွာ	-၅၅		
ကျိန်ကျောင်	-၅၅		
ဒုတိယပြင်ရှည်			
တောင်ချောင်း	-၄၀		
ဇင်းခါမ		တောင်ပေါ်-၆၅	
သာဇေကုန်း	-၃၀	ရွှေတောင်-၆၀	
ပြိုင်းတောင်	-၆၀		
ကျွဲကြိုမော်	-၃၀		
ညောင်ချောင်း	-၈၀		
ညောင်ချောင်း	-၄၀	သိန်တောင်ပြင်-၈၀	
ရွာသစ်			

အုပ်စုနံပါတ် ၁၄-ငွေတောင်အုပ်စု

ဒိုးတန်း	-၈၀	ဒိုးတန်း
ဖရုံချောင်း	-၅၀	
ငှက်ပျောချောင်း	-၇၅	
ဂူဒါပြင်	-၃၀	ဂူဒါပြင်
ကျောက်စာတိုင်	-၅၀	ကျောက်စာတိုင်
ဒိုးတန်းရွာသစ်	-၈၀	သရက်တောင်
+ကံပြင်		
အတွင်းပြင်	-၆၀	
စိန်ညင်းပြား	-၃၀	စိန်ညင်းပြား
ကံသေ	-၂၀	သပြေတော-၃၀
သပိတ်တောင်	-၁၅၀	ဘုရားတောင်-၂၀
ကင်းချောင်း	-၈၀	ကင်းချောင်း-၆၀
အတွင်းပြင်	-၂၀	လက်ပန်ကိုင်း-၄၀
သပေါ့ချောင်း	-၃၀	အလယ်ချောင်း
အလယ်ချောင်း	-၄၀	လက်သာရွာ
အုံးတပင်	၂၀	ကကျဘက်
		မြောင်းနား

**ကိုယ်တွေ့မေယုမြေ
အုပ်စုနံပါတ် ၁၅ ဘူးသီးတောင်**

၆၉

ဦးစံထွန်းအောင်

ငဖြူရွာ	=၄၀
စေတီတောင်	=၂၅
တပ်ရာ	=၂၀
ဘူးသီးတောင်မြို့	
ရွာမ	=၈၀
လေးဆောင်စု	=၁၅
လက်ဝဲတက်	=၃၀
တိန်တော	=၂၀
အထက်တိန်တော	=၂၀
ဖွတ်ကိုက်ချောင်း	=၁၅
ပေါင်တော်ပြင်	=၉၀
မောင်ကြီးတောင်	
စဉ့်အောင်ရွာ	=၄၅
စဉ့်အောင်ရွာသစ်	=၅၀
စေတီပြင်	=၃၀
ဒါးပိုင်ဆရာ	=၄၀
မီးကျောင်းခေါင်းဆွဲ	=၁၃၀
အင်းချောင်း	=၄၀
အင်းချောင်းချိုလှိုင်းပြင်	=၃၀
ဇီးထုံ	=၁၁၀
ပြင်ခေါင်ချေ	=၆၀
ပြင်ခေါင်ကြီး	=၂၈၀
တောင်ကြီးရင်း	=၈၀
မျောက်ရဲ	=၁၅၀
လိပ်ပုတ်	=၄၀
ဘဒနာ	=၄၀
ယင်ဘောင်	=၃၀

ကျောက်တန်း
ဆင်အိုး=၃၀
ခုံးချောင်း

ကကျဘက်ကံပြင်
ဘကုံးနား
ခုံးချောင်း

ရွာမ
ချာရီကုန်တန်း
ကျောက်လှပြင်
ကံကြီးပြင်
လက်ဝဲတက်ပြင်ရှည်
လက်ဝဲတက်
ကျောက်ဖြူတောင်
တပ်မင်းချောင်း
ပုဇွန်ချောင်း
ဆင်အိုးပြင်
မောင်ဂူရွာ
ပေါင်တော်ပြင်
စဉ့်အောင်ရွာ

ကျည်တောက်
လောင်းချောင်း=၈၅
ကြိမ်ချောင်း=
ဆင်စွယ်ရ=၅၅
မီးကျောင်းခေါင်းဆွဲ=၄၀
အင်းချောင်း=၄၀
ခယင်ခုံး=၄၀

ပြင်ခေါင်

ယင်ဘောင်=၃၀
ဘဒနာ=၈၀

အင်းချောင်း
ဘဒနာ
ငရန့်ချောင်း

၁၆-ကုလားပန်ဇင်းအုပ်စု

ပန်းဖဲချောင်း	=၁၅၀
မောင်နှမ	=၆၀
သပေါက်သားရွာ	=၂၀
ကုတီးလှ	=၁၅
ဆယ်ခုံ	=၄၀
ကြွီချောင်းနှစ်ရွာ	=၁၂၀

ကျွန်းပေါက်=၂၀
ကြွီချောင်း=၄၀

ပန်းဖဲချောင်း
မောင်နှမ
ကျွန်ပေါက်
ကုပ်ဖေ

ကိုယ်တွေ့မေယုမြေ

ဂုဏ

ဦးခံထွန်းအောင်

ကြွေချောင်းရွာသစ်	=၄၀
ပဲသကူ	=၁၅
ကျောင်းတောင်	=၄၀
စာကိုင်း	=၄၀
ဘဒကား	=၂၀
ပန်းဇေး	=၈၁
ဘိုကလေ	=၈၀
တင်ခွန်တိုင်	=၂၀
ကျီးနှုတ်သီး	=၃၀
ပေါက်ကျပ်	=၃၀
ဂန့်ဒရွှေ	=၁၆
လက်ပန်ပြင်နှစ်ရွာ	=၆၀
စခုံ	=၂၀
စခုံတောင်ကြား	=၂၀
အိုပြုရွာ	=၅၀၀
ကြိန်ချောင်း	=၁၅
နဂရာ	=၃၀
ယင်းမကျောင်းတောင်	=၂၀
ပိရွက်	=၄၀
ငဟိတ်ချောင်း	=၄၀
တရု	=၃၀
အုပ်တောင်	=၈၆

ကျောင်းတောင်=၂၀
ဘဒကား=၁၅
ဘိုကလေ=၂၀
ပေါက်ကျပ်=၁၅
ဂန့်ဒရွှေ=၁၅

ကျောင်းတောင်=၂၀
ပေါက်ကျပ်
အင်းချောင်း
ပန်းကုန်းမ
သံပုရာ
ပဟိုးပြင်
မိုင်းစရီ

ပဲသကူ
ကျောင်းတောင်
စာကိုင်း
ဘဒကား
ဘိုကလေ
ယင်းမ
ပေါက်တောပြင်
ခုံးဝိုင်း
မီးကျောင်းဇီး
ခိုက်မူရာ
ပေါက်တော
ပြင်ရွာသစ်

ဝေါချောင်းခွဆုံ	=၅၀၀
ကန်းပိုင်ချောင်း	=၁၅
ဝင်းတွင်း	=၂၄
ပြင်ရှည်	=၄၀
စံညင်းဝေ	=၅၀
ကျောက်တောင်	=၃၀
ကျောက်ရစ်	=၅၀
သံခြေရွာ	=၅၀
ရှားပြင်	=၂၅
ခယင်ပြင်	

အုပ်တောင်=၁၅

ခယင်ပြင်-၅၀

စံညင်းဝေ
သရက္ကင်းမနု
မောင်နှမ
နန်းရာကုန်း
မောင်နှမပုလဲတောင်
ကွန်တိုင်

၁၈-စိုင်းတင်အုပ်စု

အတွင်းငှက်သေ	=၂၀
ငှက်သေ	=၄၀
တောင်မွေးချ	=၂၀
လေးမြို့	=၈၀
ကညင်ချောင်း	=၁၅
အရာချ	=၁၅

စိုင်းတင်ခမီးရွာများ

ဒပြုချောင်း
ရွက်ညိုတောင်
ဦးလှဖေ
ကျောက်ဆိပ်
သိန်တောင်
တန်းရွှောက်ခန်း

ကိုယ်တွေ့မေယုမြေ

ပြင်ချောင်း	= ၂၀
သရက်ပြင်	= ၆၅
ဘုံညိုလိပ်	= ၉၀
ပျာရေ	= ၄၀

ဂုဏ်

လက်ပန်ကိုင်း

ဦးစံထွန်းအောင်

အတွင်းငှက်သေ
ကင်းတောင်
အင်းချောင်း
ကြိန်ချောင်း
ဝရကျွန်း

၁၉-ခွဆုံအုပ်စု

ဆေးအိုးကျ	= ၆၉
သင်္ဃင်တော	= ၃၀
နန္ဒင်းတူး	= ၄၀
ကျောက်ရန်	=
ကံပြင်	= ၇၀
ဇီးကျော်ရွာ	= ၃၀
လိုင်ပြင်ရှည်	= ၉၀
ပြင်လှရွာ	= ၁၄၀
သိန်းတန်	= ၂၃၀
စေတီတောင်	= ၁၀၀
ဘော်လီရွာ	= ၄၀
ခွဆုံ	= ၁၄၀
ကျောက်ဖြူသားသေကံ	= ၆၅
ခေါင်းကြီးရွာ	= ၆၀
ဝက်မကျ	= ၁၀
ငါးမကုန်း	= ၂၀
ဦးယဉ်သာ	= ၇၀
ကိုးထောင်ရွာဟောင်း	= ၄၀
ရှစ်ရွားတောင်	= ၃၅
စပါးထား	= ၄၀
တောင်ပေါ်ကံပြင်	= ၅၀
စပါးထားပျာရေ	= ၅၀
ဆင်သေပြင်	= ၂၅
ကျောက်ပြင်ဆိပ်	= ၄၀
သိုင်းတပုတ်	= ၆၀
ထိပ်တူးပေါက်	= ၅၀
တွန်းတောင်	= ၃၅

ဝရကျွန်း
ကြိန်ချောင်း
ဒိုးတန်း
ဖိုးခေါင်ချောင်း

ဆင်သေပြင်

ရခိုင်ပြည် ဖြောက်ဦးမြို့ ဘစောဖြူမင်းလက်ထက် သက္ကရာဇ် (၈၂၁-၈၄၄) ခုနှစ်

အမတ်ကြီး။ ‘ဘဒ္ဒ-မင်းညို’ ရေးစပ်သော

ရခိုင်မင်းသမီးချင်း (သို့မဟုတ်)

မောက်တော် ဝေးခြင်း

(ရမ်းဗြဲကျနိုး သရက်ချောင်းမျှ)

ထွန်းရွှေခိုင် (မဟာဝိဇ္ဇာ)

၁၉၉၀-ပြည့်နှစ်၊ ဩဂုတ်လ (၉) ရက်။

အမှာစာ

ဤစာအုပ်ကို ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းနှင့် အကျွမ်းတဝင်ရှိပြီးသောသူများအတွက် ထပ်ဆင့်လေ့လာနိုင်ရန် တင်ပြထားခြင်းသာဖြစ်၍ ယခင်ထုတ်ဝေပြီးသော 'ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း'ဆိုင်ရာစာအုပ်များ၊ စာတမ်းများနှင့် ဆက်စပ် ဖတ်ရှုကြပါရန် မေတ္တာရပ်ခံအပ်ပါသည်။

ဤစာအုပ်ပြုစုရာတွင် အကြံဉာဏ်များပေးခဲ့ကြသော အသျှင်စက္ကိန္ဒ၊ ရမ္မာဝတီ-ပညာစာရနှင့် စစ်တွေဒီဂရီကောလိပ် ကျောင်းအုပ်ကြီး ဦးကျော်မြသိန်း၊ ဒေါက်တာလှဝေ(တွဲဖက်ပါမောက္ခ)၊ ဒေါ်နုနုဆွေ(မြန်မာစာကထိက)၊ ဦးဇော်မြင့် (မြန်မာစာကထိက)၊ ဒေါ်ခင်စန်း(မြန်မာစာကထိက)တို့အားလည်း အထူးကျေးဇူးတင်ရှိပါကြောင်း ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

ထွန်းရွှေခိုင်(မဟာဝိဇ္ဇာ)
၁၉၉၀-ပြည့်နှစ်၊ သြဂုတ်လ(၉)ရက်။

မူကွဲများ အညွှန်း

- ပ - နိုင်ငံတော်ပိဋကတိုက်၊ ပထမပေမူ
- င - နိုင်ငံတော်ပိဋကတိုက်၊ ဒုတိယပေမူ
- လ - ပုဂံဝန်ထောက်မင်း၏လက်ရေးမူ
- မ - ဦးမေအောင်မူ
- ဟံ - ဟံသာဝတီမူ
- ရွှေ - ရွှေစေတီမူ
- ရမ်း - ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းမူ

ရခိုင်ပြည် မြောက်ဦးမြို့ ဘခောဖြူမင်းလက်ထက် သက္ကရာဇ် (၈၂၁-၈၄၄) ခုနှစ်

အမတ်ကြီး။ ‘ဘဒ္ဒ-မင်းညို’ ရေးစပ်သော

ရခိုင်မင်းသမီးချင်း (သို့မဟုတ်)

မောက်တော် ဝေးခြင်း

(ရမ်းမြေကျနီး သရက်ချောင်းမျှ)

ထွန်းရွှေခိုင် (မဟာဝိဇ္ဇာ)

၁၉၉၀-ပြည့်နှစ်၊ ဩဂုတ်လ (၉) ရက်။

စာမူခွင့်ပြုချက်အမှတ်	-	(၃၀၃/၉၀/၁၀)
မျက်နှာဖုံးခွင့်ပြုချက်အမှတ်	-	()
ထုတ်ဝေနှစ်	-	၁၉၉၁-မေလ
အကြိမ်	-	ပထမအကြိမ်
စောင်ရေ	-	၁၀၀၀(တစ်ထောင်)
တန်ဖိုး	-	၃၅ ကျပ် (သုံးဆယ်ငါးကျပ်)

ထုတ်ဝေသူ။ ။ဦးသန်းဆွေ၊ စစ်သည်တော်စာပေ၊
 ၅၅၅/လိပ်ပြာကန်၊ သိမ်ကုန်း၊ ငါးထပ်ကြီး၊ ဗဟန်း၊ ရန်ကုန်မြို့။

ပုံနှိပ်သူ။ ။ဒေါ်ခင်စန်း၊ (၀၃၄၁၃)၊ ငွေပဒေသာပုံနှိပ်တိုက်
 ၁၄၉-ဗိုလ်အောင်ကျော်လမ်း၊ ရန်ကုန်မြို့။

မျက်နှာဖုံးရိုက်။ ။ဒေါ်ခင်စန်း၊ (၀၃၄၁၃)၊ ငွေပဒေသာပုံနှိပ်တိုက်
 ၁၄၉-ဗိုလ်အောင်ကျော်လမ်း၊ ရန်ကုန်မြို့။

မာတိကာ

အဖွင့်

ပုံနှိပ်သူ

အမှာစာ

မူကွဲအညွှန်း

မာတိကာ

နိဒါန်း

၁။	ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းပေမူ၏ထူးခြားချက်	၁
	(က) ရှေးကျသောပေမူဖြစ်ခြင်း	၃
	(ခ) နိဂုံးအပိုဒ်ပါရှိခြင်း	၃
	(ဂ) စာဆိုအမည်၊ ရာထူးနှင့်ချင်းအမည်ပါရှိခြင်း	၄
၂။	ရခိုင်ပုခက်လွဲသီချင်းများ	၆
၃။	မောက်တော်ဇေးချင်း	၁၅
	(က) ဤပေမူ၏အားနည်းချက်များ	၁၇
	(ခ) 'ချင်း'နှင့် 'ဇေးခြင်း'	၁၈
၄။	ရခိုင်မင်းသမီး ချင်း	
	(မူရင်း မူကွဲ၊ ရှင်းလင်းချက်နှင့် သမိုင်းနောက်ခံ)	၁၉

နိဒါန်း

ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းသည် မြန်မာစာပေသမိုင်းတွင် ထင်ရှားသော ချောင်းတစ်စောင် ဖြစ်သည်။ မြန်မာစာပေ လိုက်စားသူတိုင်း အကျွမ်းတဝင်သိကြ၊ လေ့လာဖူးကြသည်ချည်းဖြစ်သည်။ စာရေးသူနှင့် ရင်းနှီးသော မြန်မာစာဌာန ဆရာ-ဆရာမများထံမှ အဆိုပါ ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ပြဿနာအချို့ကို ကြားရဖူးပါသည်။ ချောင်းပါ ရခိုင်မင်းသမီးဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများနှင့် ပတ်သက်၍လည်း ဆွေးနွေးဖူးပါသည်။ မှတ်သားမိသော ရခိုင်မင်းသမီး ချောင်းနှင့် ပတ်သက်သောအကြောင်းဝိသေသအချို့မှာ ဤသို့ဖြစ်ပါသည်။ ဤချောင်းသည် 'အကောင်းဆုံး၊ အရှည်ဆုံး၊ ရှေးအကျဆုံး' ဖြစ်သည်။ အဟောင်းဆုံးဖြစ်သော်လည်း စံထားလောက်အောင်ပင် အကြောင်းအရာ အဖွဲ့အနွဲ့ ပြည့်စုံ ကောင်းမွန်သည်။ ပိုဒ်ရေများသလောက် ရခိုင်ရာဇဝင်ကို အနှစ်ချုပ်၍ ဖော်ပြနိုင်စွမ်းရှိသည်။ ဝေါဟာရကြွယ်ဝသည်။ သက္ကရာဇ်ပါရှိ၍ သမိုင်းသုတေသီတို့ပင် မှီးရ၊ အားထားရသည်။ အဆင့်အတန်းမြင့်၍ မဟာဝိဇ္ဇာတန်းတွင် သင်ဖို့ကောင်း သည်။ ရခိုင်ပြည်မှာ မူအမျိုးစုံမရှိတော့။ မူကွဲများသလောက် စဉ်းစားစရာ ဆုံးဖြတ်စရာများ ရှိနေသည်။ သီကုံးသူစာဆိုမှာ 'အဒ္ဓမင်းညို'လော၊ 'ဘဒ္ဒမင်းညိုလော'၊ ချောင်းအမည်ကို 'မှောက်တော်ချောင်း'ဟု ခေါ်သင့်သလော၊ 'မှောက်တော်'လော 'မောက်တော်'လော၊ မောက်တော်၏အဓိပ္ပါယ်မှာဘာလဲ၊ ပိုဒ်ရေအပြည့်အစုံမှာ (၃၅)ပိုဒ်မဟုတ်၊ (၃၅)ပိုဒ်ဆိုသည်မှာ မှန်လေသလော၊ အခြားအပိုဒ်များ ရှိနိုင်သေးသလော၊ ချောင်းဟောင်း (၁၂)စောင်ကိစ္စ စသည်တို့ပင်ဖြစ်သည်။ ထပ်မံ စိတ်ဖြာ လေ့လာပါက ဤထက်ပို၍ပင် များပြားသောမူများ ရှိနေပေဦးမည်။

ထို့အပြင် ချောင်းဟူသည်မှာ ဘုရင်မင်းတို့၏ သမိုင်းကိုပြ၍ ဖွဲ့နွဲ့ထားသောကြောင့်၊ ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းတစ်ခုကို လေ့လာလျှင် ရခိုင်သမိုင်းနှင့် ရခိုင်လူမျိုးတို့၏ ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံ၊ ဝေါဟာရအသုံးအနှုန်းများကိုပင် လေ့လာရန်လိုအပ်မည်ဖြစ် သည်။

တစ်နေ့တွင် စာရေးသူသည် စစ်တွေမြို့ အာဂျပ်ဓာတ်တော်ကုန်း၊ မဟာမုနိဗုဒ္ဓဝိဟာရကျောင်းတိုက်၊ ရမ္မာဝတီ ပညာစာရ ဆရာတော်ထံမှ ပေမူတစ်ခုကို မမျှော်လင့်ဘဲ ရရှိခဲ့ပေသည်။ အဆိုပါပေမူမှာ မြန်မာစာပေလောကအတွက် အထူးမျှော်လင့်နေသော ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းပေမူပင်ဖြစ်သည်။ ရမ်းဗြဲနယ် သရက်ချောင်းဘုန်းကြီးကျောင်းမှ ရရှိခဲ့ခြင်း ဖြစ်၍ ဆရာတော် ဦးပညာစာရ၏ သဘောတူခွင့်ပြုချက်အရ အဆိုပါပေမူကို 'ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်း'မူဟူ၍ ကင်မွန်းတပ် လိုက်ပါသည်။

စာရေးသူသည် ဟောင်းနွမ်းနေသောအဆိုပါပေမူအား ကောင်းစွာသန့်စင်ကာ မိုက်ကရိဖလင်ဖြင့် ဓာတ်ပုံရိုက်ယူ ထားလိုက်ပါသည်။ ထို့နောက်ဓာတ်ပုံအဖြစ် ကူးယူကာ ပေစာတစ်ကြောင်းချင်းကို လေ့လာခဲ့ပါသည်။ လေ့လာရာတွင် ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနထုတ် တက္ကသိုလ်ပို့ချမှုစာစဉ်(၁၂၃) ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း၊ ဟံသာဝတီထုတ် ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း၊ ပါမောက္ခချုပ်ဦးကျော်ရင်၏ ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း၊ ဆရာဦးအောင်သာဦး၏ ဘဇောဖြူမင်းသမီးတော်ချောင်းစသည့် စာအုပ် တို့ကို တိုက်ဆိုင်လေ့လာခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါစာအုပ်များတွင် ဖော်ပြထားသောမူကွဲများ၊ ကွဲလွဲချက်များကို သမိုင်းကြောင်းနှင့် စပ်ဟပ်၍ လေ့လာပါသည်။

ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းစပ်ဆိုခဲ့သည်မှာ နှစ်ပေါင်း(၅၀၀)ခန့်ကြာမြင့်ခဲ့ပြီဖြစ်၍ ခေတ်အဆက်ဆက်ကို ဖြတ်သန်းလာခဲ့ ပြီ။ ထိုချောင်းကို အဆင့်ဆင့်ကူးယူခဲ့ရာ၌ မူအမျိုးမျိုးကွဲပြားလာခဲ့ရပေသည်။ အချို့မှာ မူလအသုံးအနှုန်းဟုတ်ဟန်မတူတော့ ဘဲ အသွင်သစ်ဆင်ထားဟန်ရှိပေသည်။ ယခုလေ့လာတင်ပြသော ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းပေမူကိုကား အားအရဆုံးဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် စာရေးသူမှာ မြန်မာစာပေဆိုင်ရာဘက်တွင် အကျွမ်းတဝင်ရှိသူမဟုတ်၍ မိမိယူဆချက် ထင်မြင်ချက်ကို မဖော်ပြ တော့ဘဲ ကျွမ်းကျင်သောပညာရှင်များ ဆက်လက်လေ့လာနိုင်ရန်အတွက် မပြုမပြင်ဘဲ မူရင်းအတိုင်း စာကိုယ်ကို ဖော်ပြထား ပါသည်။ မူကွဲများနှင့် ယူဆချက်အချို့ကို အောက်ခြေတွင်သာ ဖော်ပြထားပါသည်။ ချောင်းကို သမိုင်းနောက်ခံပေါ်ပေါက်ပြီးမှ ဖွဲ့နွဲ့ရေးသားစပ်ဆိုခဲ့ခြင်းဖြစ်ရာ သမိုင်း၏ဆင့်ပွားမှုသာလျှင်ဖြစ်ပေသည်။ သို့ရာတွင် ဤချောင်းကို လေ့လာရာတွင် အထောက်အကူဖြစ်စေရန်အတွက် သမိုင်းနောက်ခံများကိုပါ ပူးတွဲတင်ပြထားပါသည်။ စာလုံးပေါင်းများကိုလည်း မူရင်းအတိုင်းပင် ဖော်ပြထားပါသည်။

၁။ ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းပေမူ၏ ထူးခြားချက်များ

(က) ရှေးကျသောပေမူဖြစ်ခြင်း

ဤပေမူ၏ နိဂုံး‘ခါး’ပေချပ်တွင် သကြင်-ဒဒဒ-ခု တော်သလင်းလပြည့်ကျော် တစ်ဆယ့်လေးရက်နေ ရေကုပြီသည်’ဟု ပါရှိသည်။ ထိုစာအရေးအသားမှာ မြောက်ဦးခေတ်နှောင်းပိုင်း ကျောက်စာများတွင် တွေ့ရသည့် အရေး အသားမျိုးပင် ဖြစ်ပါသည်။ မြောက်ဦးခေတ် ဒဂါးများကျောက်စာတွင် တစ်ကို ‘ဒ’ပုံရေးကြသည်။ ဂဏန်းနှင့်အက္ခရာကို ရောနှော၍ ‘တဆယ်ငှ’ဟုရေးသားထားသည်။ ထို့ပြင် (ရေကုပြီ-ရေးကူးပြီး)ဟူသောရေးသားဟန်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

ဤပေမူအတွင်းစာသားများတွင် ပါရှိသောအရေးအသားများနှင့် ဆက်နွယ်နေသော ရခိုင်ကျောက်စာအချို့ကို တင်ပြပါမည်။

ပုရိန်အဆုံးတောင်ကျောက်စာ(ယခု မြောက်ဦးပြတိုက်) စာကြောင်းရေ (၂)တွင် ‘မင်းကြီး’ကို ‘မင်ကြီ’ဟု ရေးသည်။ စာကြောင်းရေ (၈)တွင် ‘မဲ့’ကို ‘မဲ့ယ့်’ဟူ၍ မဲ့နှင့်မယ့်ကို နှစ်မျိုးပေါင်းစပ်၍ ရေးထားသည်။ ဤသို့အရေးအသားကို ဤပေမူတွင် အပိုဒ်တိုင်း၌တွေ့ရသည်။ ဤကျောက်စာမှာ ရာဇာဓိရာဇ်နှင့် ရခိုင်ဘုရင် နရနုတို့ ချုပ်ဆိုရေးထိုးထားသော ကျောက်စာချုပ်ဖြစ်သည်။ အေဒီ ၁၄၀၅ ခုနှစ်ခန့်က ရေးထိုးခဲ့သည်။

‘တို့’ကို ‘တိုင်’ဟူသော အရေးအသားကိုလည်း ယခုပေမူတွင် တွေ့ရပါသည်။ မြောက်ဦးမြို့ လက်ဆည်ကန် တောင်တန်း၊ ဂဏန်းချပ်တောင်ဘုရား ကျောက်စာရေးထိုး သက္ကရာဇ် (၈၄၄)ခု စာကြောင်းရေ (၄)နှင့်(၅)တွင် ‘မင်တိုင်’ ‘တိုင်ဖြင့်’ဟူ၍တွေ့ရသည်။ စာကြောင်းရေ (၉)တွင် ဤပေမူ၌သုံးသော ‘ဖုရာ’ အရေးအသားကိုပါ တွေ့ရသည်။ (နေ- နိ)ဟူသော ရခိုင်အရေးအသားကို သရက်အုပ်ဥရာဇ်တောင်ဘုရားကျောက်စာ သက္ကရာဇ် (၈၅၇)ခု၊ စာကြောင်းရေ (၂)တွင် (တလင်ကနီနိ-တနင်နွေနေ)ဟု တွေ့ရသည်။

ဤချောင်းပေမူပါ ထူးခြားသောအရေးအသားအချို့

မြေဥ်	-	အပိုဒ်(၃)
လေည်း	-	အပိုဒ်(၄)
ကြံန်	-	အပိုဒ်(၅)
သေ	-	အပိုဒ်(၁၀)
စညိန်	-	စည်းစိမ်-အပိုဒ်(၁၄)
ခြိတ်	-	အပိုဒ်(၂၃)
လှန်	-	အပိုဒ်(၁၈)
ရရာ ဉဆယ်	-	၇၉၀-အပိုဒ်(၃၁)

ဤကဲ့သို့ ရှေးကျသောပေမူနှင့် ကျောက်စာများပါ အရေးအသားများ၊ အပင့်အရစ်များကို အပိုဒ်တိုင်းတွင် တွေ့ရ ပါသည်။ ထို့ပြင် အပိုဒ်နံပါတ်တပ်ရာတွင် စာပိုဒ်ထိပ်တွင်မတပ်ဘဲ စာပိုဒ်၏နောက်ဆုံးစာသား အနီးတွင်ကပ်၍ နံပါတ် စဉ်တပ်ထားပါသည်။ အက္ခရာဂဏန်းများမှာလည်း မြောက်ဦးခေတ်နှောင်းပိုင်း ဒဂါးများတွင် ထိုးထားသည့်အတိုင်း တွေ့ရသည်။

(ခ) နိဂုံးအပိုဒ်ပါရှိခြင်း

ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းနှင့်ပတ်သက်သော ဟံသာဝတီမူနှင့် တက္ကသိုလ်မူများတွင် စုစုပေါင်း (၃၄)ပိုဒ်ပါရှိပြီး နိဂုံး အပိုဒ် မပါရှိကြပါ။ ဦးအောင်သာဦးတင်ပြသည့် ရွှေစေတီမူနှင့် ယခု ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းမူတို့တွင်သာ နိဂုံးပိုဒ်ပါရှိကြပါ သည်။ ရွှေစေတီမူဆိုသည်မှာ စစ်တွေမြို့ ရွှေစေတီကျောင်းတိုက်တွင် ‘ပဒုမင်းညို၏ ဘောဗြူ မင်းသမီးချောင်း’ဟူသော ပေမူကို လွန်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်း (၆၀)ကျော်ခန့် စစ်ကြိုကာလက တွေ့ခဲ့ဖူးကြောင်း၊ ဆရာတော်ကြီး ရှေ့မှောက်၌ ကိုယ်တိုင် ကူးယူခဲ့သော မူဖြစ်ကြောင်း ဆရာဦးအောင်သာဦးက ၎င်း၏စာအုပ်တွင် ဖော်ပြခဲ့ပေသည်။ ပေသက်တမ်းမှာ နှစ်ပေါင်း (၂၀၀)ခန့် ရှိပြီဟု ခန့်မှန်းရကြောင်း ယခုမတွေ့ရတော့ကြောင်း သိရှိရပေသည်။

ဦးအောင်သာဦး၏ ရွှေစေတီမူနှင့်ပတ်သက်၍ ၁၉၇၀ပြည့်နှစ် စက်တင်ဘာလ(၆)ရက်နေ့ ဂန္ဓိခန်းမ၌ပြုလုပ်သော ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာအဖွဲ့ သုတေသနဟောပြောပွဲတွင် ဟောပြောခဲ့ဖူးပါသည်။ ဦးအောင်သာဦး၏ဟောပြောချက်တွင် နိဂုံးအပိုဒ်(၃၅)လည်း ပါဝင်ခဲ့ရာ သုတေသီအချို့က အဖွဲ့အနွဲ့ကာရန်ယူပုံ အခြားသောအပိုဒ်များနှင့် မတူသည်ကို

ဘဝင်မကျဖြစ်ခဲ့ကြပါသည်။

အပိုဒ်(၃၅)နှင့်ပတ်သက်၍ တွေးတောစရာရှိနေသည်ကား အမှန်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ ပါမောက္ခချုပ်ဟောင်း ဦးကျော်ရင် (မြန်မာစာ-ကထိက)က ၎င်း၏ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းစာအုပ် နိဒါန်းပိုင်းတွင် အရှေ့ပါကစ္စတန်(ယခု ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်) အဝကျွန်း ဦးလာဘ၏လက်ရေးမူ ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းတစ်စောင် တွေ့ရှိခဲ့ကြောင်း၊ ရခိုင်အသံထွက်အတိုင်း ရေးထားပြီး အခြားမူများနှင့်မတူသော ထူးခြားချက်များရှိကြောင်း၊ အပိုဒ်(၃၄)၏အောက်က ‘မပြီးသီး’ဟုပါရှိကြောင်း စသည်ဖြင့် တင်ပြထားပါသည်။ မပြီးသီး ဆိုသည်မှာ ရခိုင်လို ရေးထားခြင်းဖြစ်၍ ‘မပြီးဆုံးသေးပါ’ဟု အဓိပ္ပါယ်ရပါသည်။ အပိုဒ်(၃၄)အောက်တွင် ရေးထား၍ အခြားအပိုဒ်များရှိသေးသည်ဟု ယူဆရန်ရှိပါသည်။

ဤအချက်သည် ယခုတင်ပြထားသော အပိုဒ်(၃၅)အတွက် အားထားစရာဖြစ်နေပါသည်။ ထို့အပြင် ဘင်္ဂလား အဝကျွန်းသားများသည် ရမ်းဗြဲကျွန်း ရခိုင်တောင်ပိုင်းသား ဇာတိများဖြစ်ကြသည်။

သက္ကရာဇ် (၁၁၄၆)ခု ဘိုးတော်ဘုရား ရခိုင်ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ယူစဉ် ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်ကိုဖြတ်၍ ထွက်ပြေးလာခဲ့ကြသော စစ်ဘေးဒုက္ခသည်များ ဖြစ်ကြပေသည်။ ထိုစစ်ပြေးဒုက္ခသည်များထဲတွင် စာပေအနုပညာရှင်များ လည်း ပါရှိခဲ့မည်ဖြစ်ရာ မိမိဝါသနာပါရာ ကဗျာလင်္ကာကို ပေမူအဖြစ် ယူဆောင်၍ သော်လည်းကောင်း၊ နှုတ်တိုက်အလွတ် ကျက်မှတ် ရေးခဲ့ဖူးသည်ကို တိုင်းပြည်အေးချမ်းသာယာလာသောအခါမှ ပြန်၍စာဖြင့်ရေးထားခြင်းမျိုးသော်လည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်ပေသည်။ ရခိုင်အသံထွက်ဖြင့် ရေးထားသည်ဟု ဦးကျော်ရင်က ဖော်ပြထားရာ အရကျက်ထားသူက နောင်အခါကျမှ ရေးမှတ်ထားခြင်းမျိုးဖြစ်နိုင်သည်။

နိဂုံးအပိုဒ်(၃၅)မှာ ‘ယောက်မှန်သပြေ’ဟူ၍ အစချီထား၍ ယခင်အပိုဒ်များကဲ့သို့ ‘ဧ’ကာရန်ဖြင့် စထားခြင်းမရှိပေ။ အချပိုဒ်တွင်လည်း ယခင်အပိုဒ်များကဲ့သို့ နှစ်ဆင့်မချဘဲ ‘အလွဲတဲ့မနေ့၊ ပျော်ပါးရေး၊ ဧး . . . ယင်ယင်. . . ဧး’ဟု တစ်ဆင့်တည်းချထားပေသည်။

နိဂုံးအပိုဒ်ဖြစ်၍ ဤသို့တမူထူး၍ ဖွဲ့နွဲ့စပ်ဆိုထားခြင်းမျိုး ဖြစ်နိုင်ပေသည်။ အများအားဖြင့် ဂီတ၊ သီချင်း၊ ကဗျာလင်္ကာနှင့် အခြားကိစ္စရပ်များတွင် နိဂုံးချုပ်ခါနီး၊ ပြီးဆုံးခါနီးတွင် ယခင်နှင့်မတူ ထူးခြားသောဝိသေသလက္ခဏာ တစ်ခုခု ပြတတ်ပေသည်။ အထူးသဖြင့် ဂီတသံ ကဗျာတစ်ပုဒ်၊ သီချင်းတစ်ပုဒ်တွင် ပြီးခါနီး၏ ပြောင်းလဲမှုကို ကောင်းစွာ ပင် သဘောပေါက်လွယ်ပါသည်။ စာဆိုရှင် ‘မင်းညို’သည် ၎င်း၏ချောင်းကို ဤနည်းဖြင့် နိဂုံးအပိုဒ်(၃၅)ကို စပ်ဆိုဖွဲ့နွဲ့ခဲ့ခြင်း ဖြစ်နိုင်ပေရာသည်။

ထို့ပြင် နိဂုံးအပိုဒ်တွင် ‘ဆန်းကျူးလင်္ကာ၊ မင်းစဉ်လာကို’ဟူ၍ ရှေးထုံးလင်္ကာမှ အသစ်အဆန်းထွင်ကာ မင်းစဉ် မင်းဆက်ကို ပြဆိုသော ချောင်းအဖြစ် ရေးစပ်ထားခြင်းပေလော၊ တစ်နည်းအားဖြင့် ပဒ္ဒမင်းညို၏ ချောင်းသည် ချောင်းတို့၏ အစခေတ်ဦးချောင်းတစ်ပုဒ်ပေလော၊ တစ်နည်းအားဖြင့် ပဒ္ဒမင်းညို၏ချောင်းသည် ချောင်းတို့၏အစ ခေတ်ဦးချောင်းတစ်ပုဒ်ပေ လောဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ လက်ရှိပညာရှင်များလက်ခံကြသည့် အဟောင်းဆုံး ရှေးအကျဆုံးဟူသော အချက်ကိုလည်း ပို၍အထောက်အကူပြုစေပါသည်။

(ဂ) စာဆိုအမည်၊ ရာထူးနှင့် ချောင်းအမည်ပါရှိခြင်း

ဤချောင်းပေမူ၏ (ခါး)အချပ်-၁၊ နိဂုံးအပိုဒ် (၃၅)အောက်ခြေတွင် ‘မောက်တော်ခြင်း၊ ပခက်လွဲကိုဝ် အမတ် ပဒ္ဒမင်းညိုစပ်သည်’ဟု တိကျစွာဖော်ပြထားပါသည်။

ဤချောင်းကို ‘မောက်တော်ခြင်း’ဟုခေါ်ခြင်းနှင့် ပုခက်လွဲရာတွင် သီဆိုရသောသီချင်းတစ်မျိုးဟု ဆိုပါသည်။ ၎င်းအပြင် စာဆိုရှင်မှာ ‘အမတ်’တစ်ဦးဖြစ်ကြောင်းနှင့် ရာထူးအဆင့်အတန်းကိုပါ သိရှိခွင့်ရပါသည်။ စာဆိုရှင်အမည်ကို လည်း ‘ပဒ္ဒမင်းညို’ဟု တိကျစွာဖော်ပြထားပါသည်။ အဖုံးတွင်ကား ‘ဂီ၊ ဝါ၊ သံ’ ‘ဘဒ္ဒဇေး’ဖြစ်ပါသည် ပါသည်ဘုရားဟု ပါရှိရာ ‘ပ’‘ဖ’‘ဘ’တို့မှာ အသံတူ၍ ရောနှောသုံးတတ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ အခြားစိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသောအချက် မှာ ‘ဂီ’မှာ ‘ဂီတ’ဖြစ်၍ မြန်မာအဘိဓာန်အရ သီဆိုခြင်း သီချင်းဟု အဓိပ္ပါယ်ရ၍ ‘ဝါ’မှာ ‘ဝါဒီတ’တီးမှုတ်ခြင်းအဓိပ္ပါယ်ရ သည်။ ‘သံ’မှာ ‘အသံ’ ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဤချောင်းသည် သီဆို၍လည်းကောင်း၊ တီးမှုတ်၍လည်းကောင်း၊ ရသောအသံ သာယာအေးမြသည်ကလေးချော့ သီချင်းဟု အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ပါက သင့်တော်မည်ဟု ယူဆရပါသည်။

ဤအချက်နှင့်ပတ်သက်၍ ရခိုင်ပြည်နယ်ဖြစ်စဉ်သမိုင်း ပြုစုရေးအဖွဲ့ စာတမ်းပြုစုကြစဉ် ဆရာကြီးဦးဦးသာထွန်း သီဆိုအသံသွင်းခဲ့သော ဤချောင်း၏သံစဉ်မှာ အမှန်ပင် သာယာနာပျော်ဖွယ်ဖြစ်ပါသည်။ ကလေးတို့ မဆိုထားဘိ လူကြီးများ ပင်တစ်မှေးအိပ်ပျော်လောက်ပေသည်။ ဤချောင်းကို ‘ကြောင်’သားရေဖြင့် ကြက်လုပ်ထားသော အုန်းမှုတ်ခွက်တယောဖြင့် ဆွဲဆွဲငင်ငင်သီဆို တီးမှုတ်ရသည်ဟုလည်း မှတ်သားရဖူးပါသည်။

အမတ်ကြီး ဘဇူမင်းညို

ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း

အချုပ်ဆိုရသော် ယခုတင်ပြအပ်သော 'ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းပေမူ'ပါအချက်များကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းကို 'မောက်တော်ဇေးချင်း'ဟုခေါ်ဆိုကြောင်း 'ပုခက်လွဲသီချင်း'ဖြစ်ကြောင်း ၊ ရေးစပ်သူမှာ 'ပဒုမင်းညို'ဖြစ်ကြောင်း ၎င်းမှာ အမတ်ရာထူးအဆင့်ရှိသူတစ်ဦးဖြစ်ကြောင်း ဤချောင်းသည် သီဆို၍လည်းကောင်း၊ တီးမှုတ်၍လည်းကောင်း၊ သံအေး သံမြဲ သံစဉ်ဖြစ်ကြောင်း သိရှိလာရပါသည်။

(ဃ) စာမူပြည့်စုံခြင်း၊ ရခိုင်ဝေါဟာရ ဖြစ်မြစ်များ တွေ့ရခြင်း

အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည့်အတိုင်း ဤချောင်းသည် နှစ်ပေါင်းငါးရာခန့် ကြာမြင့်ခဲ့ပြီးဖြစ်သော ရှေးဟောင်း ချောင်းဖြစ်ရာ အဆင့်ဆင့်ကူးယူခဲ့ခြင်းကြောင့် မူအမျိုးမျိုးကွဲပြားခဲ့ရပေသည်။ ဟောင်းနွမ်းဆွေးမြေ့နေသော အချို့ပေမူများ တွင် အချို့စာသားများမှာ မထင်မရှား သို့မဟုတ် ဖတ်မရလောက်အောင် ပျက်စီးတတ်ပေရာ ယင်းကို ပေကူးသူက လည်းကောင်း၊ စာတည်းသူကလည်းကောင်း၊ လိုအပ်၍ အချိန်အခါအရ ဖြည့်စွက်ပြင်ဆင်ခဲ့ဟန်တူပေသည်။ စာတည်းသူမှာ အများအားဖြင့် ပညာရှင်များဖြစ်ကြလေရာ အဓိပ္ပါယ်ရော ကာရန်ပါ သဟဇာတဖြစ်မည့်စာသားကို ရွေးချယ်ခဲ့မည်မှာ ယုံမှားစရာမရှိပါပေ။ သို့သော် အဆိုပါပြင်ဆင်ထားသော စာသားသည် ရခိုင်ဒေသီယဝေါဟာရ ရခိုင်သမိုင်းနောက်ခံတို့ နှင့် ကိုက်ညီရန်ကားလိုအပ်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသည်နှင့်ပတ်သက်၍ မူကွဲများ၏ အဓိပ္ပါယ်အခြေအနေကို တတ်နိုင်သမျှ အောက်ခြေမှတ်စုဖြင့် တင်ပြထားပါသည်။

ယခုတင်ပြလိုသည်မှာ ယခင်ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းမူများတွင် မပါရှိသော ကျန်ရစ်ခဲ့ဟန်တူသော ပါဒများဖြစ်ပါ သည်။

ကျောင်းသုံးပြဋ္ဌာန်းသော ဟံသာဝတီမူနှင့် ရွှေစေတီမူအပါအဝင် မူအားလုံးတွင် ချောင်းအပိုဒ်(၁) နိဒါန်းပိုင်း၌-

**'ပေါ်ဦးကမ္ဘာ၊ *ကြာငါးပွင့်လိုက်
ရောင်မြိုက်ဉာဏ်ဖြူ'ဟု တွေ့ရသည်။**

ယခုရမ်းဗြဲပေမူတွင်-

**'ပေါ်ဦးကမ္ဘာ၊ 'အစစွာက'
ကြာငါးပွင့်လစ်၊ ဉာဏ်မြစ်ရောင်ဖြူ'ဟု တွေ့ရပါသည်။**

စာရှုသူအနေဖြင့် စာမူနှစ်ခုကို ယှဉ်၍ အဓိပ္ပါယ်အဖွဲ့အနွဲ့ ကာရန်ယူပုံအားလုံးကို ဆင်ခြင်သုံးသပ်နိုင်ကြပါသည်။ အပိုဒ်(၇)နိဒါန်းပိုင်းတွင်လည်း ကျောင်းသုံးပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်များနှင့် မူကွဲများတွင်-

'တုံကာကာ၊ မည်သာညော၊ ပြည်မထိပ်ဖျား'ဟု တွေ့ရသည်။ ယခု အခြားရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းပေမူတွင်ကား-

'ဇေး တုံကာကာ၊ အစဉ်ဖြာသား

မည်သာညော၊ ပြည်မထိပ်ဖျား'ဟု တွေ့ရသည်။ ကာရန်ယူပုံကို အခြားချောင်းအပိုဒ်များနှင့် ယှဉ်၍လေ့လာပါက ဤအစဉ်ဖြာသားပါဒ်မှာ အဆင့်ဆင့်ပေကူးရာ၌ ကျန်ရစ်ခဲ့ဟန်တူကြောင်း သုံးသပ်ရပါသည်။ ဤအချက်ပိုမို၍ ခိုင်လုံစေ သော အချက်တစ်ခုမှာ အခြားရခိုင်ဒေသမှ မူတစ်ခုဖြစ်သော ရွှေစေတီမူတွင်လည်း **'အစဉ်ဖြာသား'**ပါဒ် ပါရှိခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ (ဦးအောင်သာဦး၊ စာ-၃၃)

ဦးအောင်သာဦး၏ရွှေစေတီမူမှာ ပုံနှိပ်မူဖြစ်၍ ထိုစဉ်က မူရင်းပေမူကို မတင်ပြနိုင်ခဲ့ပါ။ သို့သော် ယခုလက်ရှိ ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းပေမူနှင့် တူညီသော ဤအချက်ကိုထောက်၍ ထိုစဉ်က အမှန်ပင် ပေမူမှတစ်ဆင့် ကူးယူခဲ့ခြင်းဖြစ်ကြောင်း နှင့် ရွှေစေတီမူမှာ ပေမူအမှန်ပင် ရှိခဲ့ကြောင်း မှတ်ယူနိုင်ပေတော့သည်။

အခြားစိတ်ဝင်စားဖွယ် မူကွဲတစ်ခုကို ထုတ်နှုတ်တင်ပြပါဦးမည်။ တက္ကသိုလ်ပို့ချစာစဉ် **'ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း'**အပိုဒ် (၄)တွင် -

**'နောက်ပြည်မင်းတို့၊ ခွန်ဆက်ပို့ထား
နှစ်လို့ချင်စွာ၊ ခါသာသလင်း
အောက်နီးခင်းလျက်၊ ပေါ်တင်းကြက်မွန်
ဗိတာန် ဆောင်ထား၊ ကိုးပါးရတနာ
စိမြှာချယ်ယှက်၊ ရွှေပုခက်ဝယ်'ဟူ၍ ပါရှိပါသည်။**

ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းပေမူအပိုဒ်(၄)တွင်-
 'နောက်ပြည်မင်းတို့၊ ခွန်ဆက်ပို့သား
 နှစ်လိုချင်စွာ၊ ခါသာပိတ်အုပ် ဝ
နတ်လုပ်မယွင်း၊ အောက်နှီးခင်း၍
 ပေါ်ထွင်ကြက်ဟန်၊ **ပဒံ** ၂ အောင်လွှား
 ကိုးပါးရတနာ၊ စီမံခြည်ရှက်
 ရွှေပုခက်ဝယ်'ဟူ၍ တွေ့ရပါသည်။

အထက်ပါနှစ်ပိုဒ်ကို နှိုင်းယှဉ်ဖတ်ရှုသင့်ပါသည်။ ဧချင်းဖွဲ့ခံ မင်းသမီးငယ်၏ ပုခက်ဆင်ယင်ပုံကို ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း ထူးထူးခြားခြားအဓိပ္ပါယ် မကွဲလွဲကြောင်း တွေ့ရသော်လည်း ဝေါဟာရအသုံးအနှုန်းအချို့ ကွဲလွဲကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထို့အပြင် '**နတ်လုပ်မယွင်း**'ဟူသောစာကြောင်းလည်း ယခုမူတွင် တွေ့ရပါသည်။ မည်သည့်မူက ဖြစ်ဖြစ်ဖြစ်သည်ကို တိကျစွာပြောဆိုရန် ခက်ခဲလှပါသည်။ သို့သော် လေ့လာသူများ ဆက်စပ်သုံးသပ်နိုင်ရန်အတွက် ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းပေမူ လာ အထက်ပါအပိုဒ်မှ ဝေါဟာရနှစ်ခုအကြောင်း ထုတ်နှုတ်တင်ပြပါမည်။

အေဒီ ၁၅၉၉ ခုတွင် ရခိုင်ဘုရင် မင်းရာဇာကြီးသည် ဟံသာဝတီကို အောင်မြင်ပြီးနောက် ရခိုင်ဘုရင်၏ဩဇာ အာဏာသည် အနောက်ကုလားပြည်သာမက အရှေ့ပြည်သို့တိုင်အောင် ပျံ့နှံ့ကျယ်ဝန်းလာခဲ့သည်။ မင်းရဲသီဟသူလည်း မင်းရာဇာကြီးထံသို့ ပုဆိုး၊ ခါသာ၊ ဖဲ၊ မှိုင်းလုံး၊ သတ္တလပ်လက်ဆောင်ပဏ္ဏာဆက်သတော်မူခဲ့ကြောင်း **ရခိုင်ရာဇဝင် သစ်ကျမ်း စာ-၁၄၇၊ ဦးကုလားမဟာရာဇဝင်ကြီး (တ) စာ-၉၈-၁၀၀** တို့တွင် တွေ့ရပါသည်။ ထိုခေတ် ထိုအခါက '**ခါသာပိတ်အုပ်**' အထည်မျိုးသည် လက်ဆောင်ပဏ္ဏာအခွန်ဆက်သရာတွင် မပါမဖြစ်သော တော်ဝင်ပစ္စည်းတစ်မျိုး ဖြစ်ခဲ့ပေလိမ့်မည်။ ထိုအပိုဒ်နှင့်ဆက်စပ်၍ '**နတ်လုပ်မယွင်း**'ဟူသော ပါဒအကြောင်းမှာ ပေကူးသူ၏အားနည်းချက်ကြောင့် လည်းကောင်း၊ ဟောင်းနွမ်းနေသောပေမူ ဖြစ်၍လည်းကောင်း၊ အကြောင်းကြောင်းကြောင့် ဖတ်မရ၊ မှတ်မရဖြစ်ခဲ့ရာ '**အောက်နှီးခင်း၍**'ကာရန်ကိုက်ညီရန် '**ခါသာသလင်း**'ဟု ပြင်လိုက်ကြဟန်တူပါသည်။

'**ပဒံအောင်လွှား ကိုးပါးရတနာ**' တွင် '**ပဒံ**'ဟူသောဝေါဟာရမှာ ရခိုင်ရိုးရာလက်သမား ဝေါဟာရဖြစ်ပါသည်။ အိမ်၊ နန်းတော်၊ ကျောင်း၊ ဇရပ်တို့တွင် ပျဉ်အခင်း၊ ကုန်းဖီအောက်ခံသစ်တွန်းကို ခေါ်သည်။ ရခိုင်တို့တွင် ပုခက်၊ ယိုင်းများကို ပဒံတွင် ချိတ်ဆွဲလေ့ရှိရာ ပုခက်ချိတ်ဆွဲရာတန်းကိုပါ '**ပဒံ**'ဟုသုံးလေ့ရှိသည်။ ရခိုင်ရိုးရာသဘာဝတေးကဗျာများ တွင်လည်း ဤသို့တွေ့ရပါသည်။

ဥပမာ... '**အိမ်ကြီးရကွိုင်**'တေးကဗျာတွင်
 '**ထုပ်စွပ်၊ ယောက်စွပ်**
ပဒံခတ်

ကြမ်းခတ်အိမ်ကြီး
မြင်းတဝင်၊ ဆင်တပြီး...'ဟု ပါရှိသည်။
 ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းပေမူ အပိုဒ်(၄)တွင်
 နောက်ပြည်မင်းတို့၊ ခွန်ဆက်ပို့သား
 နှစ်လိုချင်စွာ၊ ခါသာပိတ်အုပ်ဝ
နတ်လုပ်မယွင်း၊ အောက်နှီးခင်း၍
 ပေါ်ထွင်ကြက်ဟန်၊ **ပဒံ** ၂ အောင်လွှား
 ကိုးပါးရတနာ၊ စီမံခြည်ရှက်
 ရွှေပုခက်ဝယ်'ဟူ၍ တွေ့ရပါသည်။

အထက်ပါနှစ်ပိုဒ်ကို နှိုင်းယှဉ်ဖတ်ရှုသင့်ပါသည်။ ဧချင်းဖွဲ့ခံ မင်းသမီးငယ်၏ ပုခက်ဆင်ယင်ပုံကို ဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း ထူးထူးခြားခြား အဓိပ္ပါယ်မကွဲလွဲကြောင်း တွေ့ရသော်လည်း ဝေါဟာရအသုံးအနှုန်းအချို့ ကွဲလွဲကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ထို့အပြင် '**နတ်လုပ်မယွင်း**'ဟူသောစာကြောင်းလည်း ယခုမူတွင် တွေ့ရပါသည်။ မည်သည့်မူက ဖြစ်ဖြစ်ဖြစ်သည်ကို တိကျစွာပြောဆိုရန် ခက်ခဲလှပါသည်။ သို့သော် လေ့လာသူများ ဆက်စပ်သုံးသပ်နိုင်ရန်အတွက် ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းပေမူ လာ အထက်ပါအပိုဒ်မှ ဝေါဟာရနှစ်ခုအကြောင်း ထုတ်နှုတ်တင်ပြပါမည်။

အေဒီ ၁၅၉၉-ခုတွင် ရခိုင်ဘုရင် မင်းရာဇာကြီးသည် ဟံသာဝတီကိုအောင်မြင်ပြီးနောက် ရခိုင်ဘုရင်၏ဩဇာ အာဏာသည် အနောက်ကုလားပြည်သာမက အရှေ့ပြည်သို့တိုင်အောင် ပျံ့နှံ့ကျယ်ဝန်းလာခဲ့သည်။ မင်းရဲသီဟသူလည်း

အမတ်ကြီး ဘဒ္ဒမင်းညို

ရခိုင်မင်းသမီးချင်း

မင်းရာဇာကြီးထံသို့ ပုဆိုး၊ ခါသာ၊ ဖဲ၊ မှိုင်းလုံး၊ သက္ကလပ်လက်ဆောင်ပဏ္ဏာဆက်တော်မူခဲ့ကြောင်း၊ **ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း** စာ-၁၄၇၊ ဦးကုလား မဟာရာဇဝင်ကြီး၊ (တ) စာ-၉၈-၁၀၀ တို့တွင် တွေ့ရပါသည်။ ထိုခေတ် ထိုအခါက **'ခါသာပိတ်အုပ်'** အထည်မျိုးသည် လက်ဆောင်ပဏ္ဏာအခွန်ဆက်သရာတွင် မပါမဖြစ်သော တော်ဝင်ပစ္စည်းတစ်မျိုးဖြစ်ခဲ့ပေလိမ့်မည်။ ထိုအပိုဒ်နှင့်ဆက်စပ်၍ **'နတ်လုပ်မယွင်း'**ဟူသော ပါဒအကြောင်းမှာ ပေကူးသူ၏အားနည်းချက်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဟောင်းနွမ်းနေသောပေမူဖြစ်၍လည်းကောင်း၊ အကြောင်းကြောင်းကြောင့် ဖတ်မရ၊ မှတ်မရဖြစ်ခဲ့ရာ **'အောက်နိုးခင်း၍'** ကာရန်ကိုက်ညီရန် **'ခါသာသလင်း'**ဟု ပြင်လိုက်ကြဟန်တူပါသည်။

'ပဒံအောင်လွှား၊ ကိုးပါးရတနာ'တွင် **'ပဒံ'**ဟူသောဝေါဟာရမှာ ရခိုင်ရိုးရာလက်သမား ဝေါဟာရဖြစ်ပါသည်။ အိမ်၊ နန်းတော်၊ ကျောင်း၊ ဇရပ်တို့တွင် ပျဉ်အခင်း၊ ကုန်းဖီအောက်ခံသစ်ထွန်းကို ခေါ်သည်။ ရခိုင်တို့တွင် ပုခက်၊ ယိုင်းများကို ပဒံတွင် ချိတ်ဆွဲလေ့ရှိရာမှ ပုခက်ချိတ်ဆွဲရာတန်းကိုပါ **'ပဒံ'**ဟုသုံးလေ့ရှိသည်။ ရခိုင်ရိုးရာသဘာဝတေးကဗျာ များတွင်လည်း ဤသို့တွေ့ရပါသည်။

ဥပမာ-**'အိမ်ကြီးရတနိုင်း'**တေးကဗျာတွင်

'ထုပ်စွပ်၊ ယောက်စွပ်

ပဒံခတ်

ကြမ်းခတ်အိမ်ကြီး

မြင်းတဝင်၊ ဆင်တဗြီး' ဟု ပါရှိသည်။

အထက်ပါရိုးရာကဗျာတွင် ရခိုင်ရိုးရာအိမ်မှာ ထုပ်တန်း၊ ယောက်တန်း၊ (ကုန်းလျား၊ ကုန်းဖီ) ပဒံများကို သံကို အသုံးမပြုဘဲ စရွေးဖြင့် သစ်သားအချင်းချင်းစွပ်၍ ဆောက်လုပ်ထားကြပုံ၊ အိမ်ကြီး၏ကြီးမားကျယ်ပြန့်သည်မှာလည်း ဆင်ကပြေး မြင်းကဝင်ထိ ရှိကြောင်း ဖွဲ့နွဲ့ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အခြားအခြားသောမူကွဲများအတွက် ရှင်းလင်းတင်ပြစရာများ များစွာပင် ရှိပေသေးသည်။ ကျယ်မည်စိုး၍ အမြွက်မျှသာ ဖော်ပြလိုက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

၂။ ရခိုင်ပုခက်လွှဲသိချင်းများ

ဧချင်းဟူသောဝေါဟာရနှင့်ပတ်သက်၍ ပညာရှင်အသီးသီးက အနက်အဓိပ္ပါယ်အမျိုးမျိုး ဖွင့်ဆိုခဲ့ကြပေသည်။ (ဟံသာဝတီမူရှု)။ ပညာရှင်များ၏အဆိုအရပ်ရပ်ကို ချုပ်ပါက ‘ဧချင်း’ဟူသည် ဘုရင်၏ငယ်ရွယ်သော သားတော် သမီးတော် တို့အတွက် ဇာတိသွေး ဇာတိမာန်တက်ကြွစေရန် မျိုးရိုးစဉ်ဆက်ရာဇဝင်အဖြစ်အပျက်ကို ‘ဧ’ကာရန်ဖြင့်စ၍ ‘ဧ’ကာရန်ဖြင့် အဆုံးသတ် ဖွဲ့ဆိုထားသော နန်းတွင်းကလေးသိပ် သီချင်းကဗျာပင်ဖြစ်သည်။

ဧချင်းပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည့် သမိုင်းကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ပြည့်စုံစွာ မသိရသေးသော်လည်း မြန်မာစာပေသမိုင်း တွင် တွေ့ရှိရသမျှသော ဧချင်းများအနက် ရှေးအကျဆုံး အစောဆုံးအဖြစ် ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းကို လက်ခံထားကြသည်။ ပုဂံခေတ်နှင့် ပင်းယခေတ်တွင် ဧချင်းကဗျာ မတွေ့ရှိသေးချေ။^၁ ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းကို ရေးသူမှာ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၈၂၁-ခုနှစ် (အချို့စာအုပ်များတွင် ၈၁၇-ဟု ပါရှိသည်။) မြောက်ဦးရွှေနန်းတော်တွင် နန်းစံခဲ့သောဘဇောဖြူမင်းလက်ထက် အမတ်ကြီး ‘မင်းညို’ပင်ဖြစ်သည်။ သို့ဆိုပါက စာဆို‘မင်းညို’သည်ပင်လျှင် ‘ဧချင်း’ကို စတင်တီထွင်ခဲ့သူလော စဉ်းစားစရာ ဖြစ်နေသည်။ ၎င်းဧချင်းနိဂုံးပိုဒ်တွင်လည်း ‘ဆန်းကျူးလင်္ကာ မင်းစဉ်လာကို’ဟူသော စာကြောင်းသည် ၎င်းအား ထောက်ခံ နေသယောင် တွေ့ရပြန်သည်။ ‘လင်္ကာ’သည် ရှေးကျသော ကဗျာစာစပ်နည်းဖြစ်ကြောင်း ပညာရှင်တိုင်းလက်ခံထားကြ သည်။ ၎င်းလင်္ကာမှ အသစ်အဆန်းထွင်ကာ မင်းစဉ်မင်းဆက်ရာဇဝင်ကို ပြဆိုသောဧချင်းကို ၎င်းကစပ်ဆိုခဲ့ကြောင်း အဓိပ္ပါယ်ရနေပါသည်။

အမှန်မှာ ရခိုင်ပြည်တွင် ရှေးကျသောကာလကပင် ဆင်းရဲချမ်းသာမရွေး ပုခက်တင်မင်္ဂလာကို ပြုလုပ်လေ့ရှိပါ သည်။ ထို့အပြင် သာမန်ပြည်သူတို့အနေဖြင့် မိမိသားငယ် ရင်သွေးငယ်များအတွက် မိမိသဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို စပ်ဆိုထား သော သားချောတေးများကို သီကျူးခဲ့ကြပေသည်။ အဆိုပါသီချင်းများမှာ ထီးမဆန်နန်းမဆန်ကြပါ။ မိမိတို့ ရုန်းကန်လှုပ်ရှား ရသော သဘာဝအထွေထွေကို စာဆိုမဟုတ်သော ကျေးလက်ပြည်သူတို့က အရှိအတိုင်း သဘာဝကျကျ ဖွဲ့ဆိုထားသော သဘာဝတေးကဗျာ သီချင်းများပင် ဖြစ်ပါသည်။ ပြည်သူ့ကဗျာဆိုသော်လည်း သင့်တင့်သောကာရန်နှင့် သံစဉ်ရှိသည်။ နားထောင်၍ကောင်းသည်။ တစ်ပိုဒ်နှင့်တစ်ပိုဒ်ကာရံယူပုံ မတူကြ။ ဘောင်ခတ်ထားလေ့မရှိ၊ ပြည်သူ့ကဗျာပီပီ လွတ်လပ်မှု အပြည့်ရှိသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ ဆန်ဖွတ်ခြင်း၊ ငါးရှာခြင်းစသည့် အသက်မွေးဝမ်းကြောင်းမှုကို ဖွဲ့ဆို၍ တစ်ခါတစ်ရံ ဖားငယ်၊ ပုရစ်ငယ်၊ ကျားကြီး၊ ဝက်ကြီး စသော တိရစ္ဆာန်များကို တင်ပြကာ တစ်ခါတစ်ရံ သာယာနာပျော်ဖွယ်၊ လွမ်းဖွယ် ဖြစ်သော တောတောင်၊ ရေမြေသဘာဝကို စပ်ဆိုဖွဲ့နွဲ့ကြပြန်သည်။ ရှားရှားပါးပါး စစ်ချီ၊ စစ်ထွက် သီချင်းများကိုပါ တွေ့ရတတ်သည်။

ပုခက်တွင်းအရွယ်မှ အသက်အရွယ်ရလာသော စကားတတ်စ သွားလာလှုပ်ရှားတတ်စ အရွယ်တွင် အနီးပုခက်မှ သစ်ဝါးတို့ဖြင့်ပြုလုပ်သော ‘ယိုင်း’ပုခက်သို့ တစ်ဆင့်တက်၍ စီးကြသီဆိုကြပြန်သည်။ ‘ယိုင်း’မှာ မြန်မာ‘ဒန်း’နှင့် သဘာဝ တူညီပေသည်။ ရခိုင်ရိုးရာသီချင်းများဖြစ်သော အဆိုပါပုခက်လွှဲသီချင်းများကို ယိုင်းသီခြင်း၊ ယိုင်းရွှဲခြင်း၊ ယိုင်းခြင်း၊ ဒေးခြင်း၊ ဧယိုင်းခြင်း၊ ဩယိုင်းယိုင်းခြင်း၊ ဩလေးယိုင်းယိုင်းခြင်း၊ ဇူးဝေဝေခြင်းဟူ၍ အမျိုးမျိုးခေါ်ကြပေသည်။ အဆိုပါသီချင်း များသည် ရိုးရာသီချင်းများဖြစ်၍ ‘ဧချင်း’နှင့် ဆွေမျိုးတော်စပ်ပေလိမ့်မည်။ ပို၍လည်းရှေးကျပေလိမ့်မည်။ ဧချင်း၏မိခင် ဖခင်များဟုပင် ဆိုလောက်ပေသည်။ စာဆိုရှင်‘မင်းညို’သည်လည်း ငယ်စဉ်က သူ့မိခင်၏ သဘာဝတေးကဗျာဖြင့် ချော သိပ်ခြင်းကို ခံခဲ့ရပေလိမ့်မည်။ ငယ်စဉ်က အဖြစ်သနစ်ကို သတိရကောင်းရပေလိမ့်မည်။ ထိုအခါ အခါအခွင့်ကြုံလာခဲ့သော ဘုရင့်သမီးတော်ကလေး၏ ပုခက်တင် မင်္ဂလာပွဲတော်အတွက် ငါးရှာခြင်း၊ ဖားရှာခြင်းတို့နှင့်ကားမလျော်၊ ကျားကြီး၊ ဝက်ကြီး၊ အကြောင်းအရာများနှင့်အကြောင်းအရာနှင့်လည်း မသင့်ရကား သမီးတော်၏ဘေးလောင်းတော်၊ ဘိုးလောင်းတော် တို့၏ ဘုန်းသမ္ဘာကို ဖွဲ့ခြင်းသည်သာ ထီးလိုမင်းလို၊ လူလိုနတ်ကြိုက်၊ သဟာဇာတအဖြစ်ဆုံး ဖြစ်မည်ဟူ၍ ဆုံးဖြတ်လိုက်ဟန် ရှိပါသည်။

- ၁။(က) ဦးကျော်ရင်(ကထိက) ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း၊ စာ (၁၀)
- ၂။(ခ) မြန်မာစာညွန့်ပေါင်းကျမ်း(စာ-၃၃၃)။
- ၃။(ဂ) ဦးပေမောင်တင် မြန်မာစာပေသမိုင်း စာ-၂၁။
- ၄။ အချို့စာအုပ်တွင် သက္ကရာဇ် ၈၇၁-ခုဟုပါရှိသည်။
- ၅။(က) ဦးကျော်ရင်(ကထိက) ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း၊ စာ (၁၀)
- (ခ) မြန်မာစာညွန့်ပေါင်းကျမ်း(စာ-၃၃၃)။
- (ဂ) ဦးပေမောင်တင် မြန်မာစာပေသမိုင်း စာ-၂၁။

ဆက်လက်၍ ဧချင်းနှင့် ဆွေမျိုးတော်စပ်ခဲ့ဟန်တူသော ရခိုင်ရိုးရာဓလေ့ ပုခက်လွဲသီချင်းအချို့ကို လေ့လာနိုင်ရန် တင်ပြလိုက်ပါသည်။

‘မိရင်ခွင်’

ဇူးဝေဝေ (ဧေး . . . ဧေး)
ဇူးဝေဝေ . . . ဇူး . . . ဇူး
မိရင်ခွင်မှာ၊ တင်ကာယေကျူး
ဖရင်ခွင်မှာ တင်ကာလည်းကျူး . . . ကေ
သားဦးယေ ရတနာ . . .
ပခက်မဆင်
လက်ဦးယင်နှစ်
အီးယောင်သိပ်တေ
ဇူးဝေ . . . ဝေ . . . ဇူး
ရခိုင်နယ် ကိုယ့်ပြေသံချောင်း
ကိုယ့်ရင်ခွင်မှာ အီးယောင်သိပ်တေ
အိပ်လတ်တေဝေ . . .
ဇူးဝေ . . . ဝေ . . . ဇူး . . . ဇူး

ခက်ဆစ်

အီးယောင် = အမေ မိခင်
ကိုယ့်ပြေသံချောင်း = ကိုယ့်အရပ်သံချောင်းရွာ
အိပ်လတ်တေ = အိပ်ပါသည်။

‘နီးပုခက်’

အဘိုးရှင်ရက်၊ နီးပုခက်
အဘာပြင်ကေ၊ လျှော်ကြိုးခက်
အဘောင်ရှင်ရို့၊ လင်းညီလက်
အထက်ကေခြင်ဆင်၊ ယောင်စောင်းပြင်
အမင်လွဲကေ၊ ယိုင်းကြိုးငင်
သားရှင်ဇူဝေ၊ အိပ်ပါမေ
ဧးလဲ့ယင်ယင်ဧ

ခက်ဆစ်

အဘာ = အဖေ၊ အဖ
အဘောင် = အဘွား
အမင် = အမေ

‘ယိုင်း’

ဇူး . . . ဝေ ဝေ . . . ဇူး
အသူလွဲယိုင်း . . . ယိုင်း . . .
အဘုသျှေလွဲယိုင်း . . . ယိုင်း . . .
ယိုင်းထက်လက်တင် . . .
သားလှသျှင်

အမင်လွှဲ၊ အိပ်လို့ပင်
မိသျှင်ယုယ၊ ပုခွက်
စူးဝေဝေ၊ ယိုင်းယင်တိုင်းကေ
ပြော့ထောင့်ကလေ . . . ပြော့ထောင့်က
ဇူး . . . ဝေ . . . ဝေ . . . ဇူး

ခက်ဆစ်

အဘုသျှေ - ခလေးငယ်
အမင် - အမိ
ပြော့ထောင့် - အိမ်ဦးခန်း

‘အီးယောင်သိပ်ကေ....အိပ်ပါမေ’

ဇေး. . . ဇေး. . .
အသူသိပ်ကေ၊ အိပ်ပါမေ
အီးယောင်သိပ်ကေ၊ အိပ်ပါမေ
အီးယောင်ရင်ခွင်၊ နို့သက်ဝင်
နို့ရှင်သားပု၊ မိမျက်ရှု
ပုလုပုလွေ၊ အိပ်တတ်တေ
ဘာဘာရောက်ကေ၊ မုန့်ပါမေ
ဒိုးတလင်းလက်စွပ်၊ ဝတ်ရမေ
အပုချေ၊ ရင်ခွင်အိပ်
မေသိပ်မေလေး . . . မေသိပ်မေ. . . ဇေး. . . အို. . . ဇေး

ခက်ဆစ်

အီးယေ - မေမေ
ဘာဘာ - ဖေဖေ
အပုချေ - ကလေးငယ်

‘စိုက်ဆင်ပုဇော်လွဲ’

သားလှမယေ. . . မောင်သျှေ
ပုခွက်ယေမှာ၊ အိပ်ပါယင့်လေး
မောင်ယေဖခင်၊ စိုက်ကိုဆင်ဗျာ
တန်းကာရုံးစီး၊ မြင့်သေလာလေရိုးတောင်ကြီးမှာ
စိုက်မီးစိုက်ဆင်၊ ရှိတခွင်ကို
စီးလျင်တိုက်မေ၊ လားလီရေလေ
သားယေလူလှ၊ ပုခွက်ချေမှာ. . . အိပ်မွမ်းကျ
ဇူး. . . ဝေ. . . ဝေ. . . ဇူး
ဇူး . . . ဝေ. . . ဝေ. . . ဇူး

ခက်ဆစ်

မောင်သျှေ - မောင်ယေ-မောင်ငယ်လေး

စိုက် = စင်ပဲ
 ရှိတခွင် = အရှေ့တခွင်
 လားလီရေလေ = သွားလေသည်။
 အိပ်မွန်းကျ = အိပ်မောကျသည်။

မှတ်ချက်။ ။ အရှေ့ပြည်သို့ စစ်ဆင်သည့်ကာလသည် (၁၆)ရာစုနှင့် (၁၇)ရာစုမတိုင်မီကာလဖြစ်၍ ဤကဗျာ၏သက်တမ်းကို ခန့်မှန်းနိုင်ပါသည်။

‘မချိုက်သူ’

ယိုင်းယိုင်းလေ . . . ယိုင်းယိုင်းပုခွက်

ကြိုးမှာရွှီးပြား၊ ကျောက်သာမဆွဲ

ပိုးရွှီတောင်လေ၊ မောင်တယောက်လေ

ဖ မသိပ်ကေ မအိပ်လို့လေး

ဇေးဗျာလွဲလို့ . . . ဇေးလေစံရိုး . . . ဇေး . . . ဇေး။

မှတ်ချက်။ ။ ဤကျေးလက်သဘာဝပုခက်လွဲသီချင်းသည် ဇေးအလိုက်နှင့် အတော်ပင် တူညီသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

၃။ မောက်တော်စေးခြင်း

ရခိုင်မင်းသမီးချင်းသည် ရခိုင်မင်းသမီးကို ဦးတည်၍ ဖွဲ့ဆိုသဖြင့် ဧချင်းပိုဒ်ရေတိုင်းတွင် မင်းသမီးကိုပြောပြဟန် ရွှေနားတော်သွင်းဟန် ရေးဖွဲ့ထားသည်ကို နှစ်သက်ဖွယ် တွေ့ရှိရပါသည်။ မင်းသမီးလေးအား

- ‘ထူးတည့်မောက်တော်’
- ‘ကျူးတည့်မောက်တော်’
- ‘ပျူးတည့်မောက်တော်’
- ‘ဖူးတည့်မောက်တော်’

‘ဦးတည့်မောက်တော်’ စသည်ဖြင့် အမျိုးမျိုးတင်စား ဖွဲ့ဆိုသွားပေသည်။ ဤသည်ကိုထောက်ရှု၍ ‘မောက်တော်’ ဆိုသည်မှာ မင်းသမီးကလေးကို ညွှန်းကြောင်း ခေါ်ဆိုကြောင်း သိသာနိုင်ပါသည်။ ရခိုင်မင်းသမီးချင်းမူကွဲများ အားလုံး တွင် ‘မောက်တော်’ဟုဖော်ပြထားသော်လည်း ယခုတွေ့ရှိရသောမူတွင် ‘မောက်တော်’ဟု တွေ့ရပါသည်။ မြန်မာအဘိဓာန် တွင် ရှာဖွေကြည့်ရှုရာတွင်လည်း မတွေ့ရပါ။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း ဒုတိယတွဲ စာမျက်နှာ(၈)တွင် ‘ထို’မောက်တော်မင်းမွန် မိဖုရားနေသောတံခါးကိုလည်း မောက်တော်တံခါးဟူ၍ ခေါ်ကြလေ၏’ ဟု တစ်စွန်းတစ်စ တွေ့ရပေသည်။ မောက်တော်မင်း မွန်မိဖုရားမှာ သက္ကရာဇ် (၁၄၃၀)မြောက်ဦးမြို့တည် မင်းစောမွန်၏ မိဖုရားတစ်ပါးဖြစ်ပါသည်။ ဆက်လက်ရှာဖွေခဲ့ရာ ရခိုင်ရိုးရာနတ်ချင်း*တွင် အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရသည်။

‘ဟေး... ဟေး မေယဝတီ ဖွဲ့ကာဆန်းကေ
 ကျွန်းအောင်မြီမှာ၊ သီတာရစ်ဝန်း၊ မေယပြောင်ကေ
 မာန်အောင်ကျွန်းမှာ၊ အုံးဝသခင်၊ မောင်သျှင်ဖွဲ့ညီ
မောက်တော်ဖြူကေ၊ ပြည်နတ်ကြီးကို၊ ကြည့်စီးသော်လည်း
 ဖလောင်းဇာတ်ကေ၊ ယောင်းဇာတ်ကေ၊ ပေါက်နတ်ကေထပိန်
 ခရမ်းစိကေ၊ ထပိန်ကြိုတစ်၊ **မောက်တော်ဖြူလေ၊** နန်းသူဝတ်လို့
 ပိုးသားစစ်လိုင်၊ ခါးမှာမှာကေ၊ ခါးမှာကြည့်လိုင်
 ဒွါဒရာနှင့်၊ မုတ္တာခါးကြိုး၊ **မောက်တော်ဖြူလေ၊** နန်းသူဝတ်ကေ
 ညီးညီးဖြိုးလို့၊ တန်ခိုးကြီးလျက်၊ **မောက်တော်ဖြူမှာ၊** နဘေချပ်လို့၊ နတ်မြတ်ကေသခင်’

အထက်ပါရိုးရာနတ်ချင်းကဗျာတွင် **မောက်တော်**နှင့် **နန်းသူ**ကို တွဲ၍တွေ့ရပါသည်။ နန်းတွင်းသူ မောက်တော် သခင်မ၏ အလှအပ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုကို ဖွဲ့ဆိုထားခြင်းဖြစ်သည်။ အသျှင်မ၊ သခင်မဟူ၍ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုနိုင်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ရခိုင်ရိုးရာရှေးဟောင်းကဗျာတစ်မျိုးဖြစ်သော သုံးရာခြောက်ဆယ်လုံးတီပုရပိုဒ်မူ အပိုဒ်(၁၈)နှင့် (၁၉)တို့တွင်လည်း ‘မောက်တော်’နှင့် ပတ်သက်၍ ဤသို့တွေ့ရသည်။

အပိုဒ်(၁၈)
 ‘ဦးရာဇ်တောင်ကို၊ ဖူးမြော်သောင်းသောင်း
 လူအပေါင်းနှင့်၊ ဖော်ရွီဗာသျှား၊ မိမ္မများတို့
 ပျော်ဗားသာရွှင်၊ ဦးရာဇ်တောင်ကို မေသာဖူးမြော်
မောက်တော်သျှင်မ၊ အလှကြံဇည်၊ အပိုင်မြို့ကြီး
 မင်းကြီးအမတ်၊ သိဗွန်ရင်သွီး၊ စို၍မိုးသည်
 မောင်လှတိုးစေ၊ မင်းလတ်လားထား၊ ဆွမ်းလောင်းလားခါ
 မောင်သာမျက်စိ၊ ကျချိမိ၍၊ သာထိယောယင်၊ ဆွန်ဗေရွက်ခါ
 မောင်သာမြင်လတ်၊ တာမိုးပစ်၍၊ ကြင်ချစ်မေကို
 လူသာမမ္မိ၊ နတ်တို့မိုးရေ၊ မေထိုး**မောက်တော်**။ သက္ကော်ဒေဝ
 နတ်ထက်လှ၍၊ ထွန်မပြည်သူ၊ မောင်ကြင်သူတို့၊ နတ်ယောင်ထင်၍

၆။ ရခိုင်ရိုးရာဓလေ့အသုံးအရ ‘နတ်ခြင်း’ဟု အားလုံးပေါင်းထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဖုရာသိမာဝင်ချီ၏လေ... လုန်ဒလေ

အပိုဒ် (၁၉)

‘နတ်ဆင်ရွယ်တူ၊ နှမဖြူသည်၊ သောင်ကျွန်းမှတည်း၊ မြို့ရခိုင်တွင်

လှငြားဆင်သည်၊ ပိုင်မြင်ရွှီသား၊ သျှေ့နုထွားသို့၊ ဤကြည့်

သာပြီပေါ်ထွန်း၊ ဇမ္ဗူကျွန်း၌၊ လှမျိုးကြည့်၊ ထွက်သစ်နီသို့

နတ်နေယောင်ဆင်၊ လှခြင်းနတ်ဟန်၊ မောင်သက်နှံကို

မြင်သည်နိကာ၊ နိညမကျ၊ နတ်နေစံ၍၊ သာလှပုံသာ၊ မွဲရာ

ညောင်ဖောင်း၊ လှကြောင်းဆင်ယင်၊ မောင်သင်သျှင်နဲ

ပျော်ရွှင်စိတ်ကေ၊ မောင်သာဆွတ်ဆွတ်၊ သဲဦပြတ်မျှ

မေလှမောက်တော်၊ မောင်ကြင်တော်သို့၊ စားကာစီးသည်

လက်ချင်၍၊ တူပြိုင်မေန၊ နီချင်ဇလေ... လုန်တလေ

အထက်ပါ ရှေးဟောင်း ရိုးရာကဗျာများတွင် မောက်တော်ကို ချစ်စခင်စ အပျိုဖြန်းမင်းသမီးလေးအဖြစ် ဖွဲ့ဆိုထားပါသည်။ ရခိုင်မင်းသမီးချောင်းကဲ့သို့ ပုခက်တွင်းအရွယ် မဟုတ်တော့သည်ကို သတိပြုနိုင်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ‘မောက်တော်’ ဆိုသည်မှာ အရွယ်နှင့်မဆိုင် မင်းသမီးကိုသာ ဆိုလိုကြောင်း သိသာနိုင်ပါသည်။

မောက်တော်နှင့်ပတ်သက်၍ ရခိုင်ရိုးရာ ပန်းဝှက်(စကားထာဝှက်) တမ်းကစားရာတွင်လည်း

‘တက်လေးချောင်းနှင့် အပြင်းလှော်

မောက်တော်သျှင်မ၊ ပေါင်းထဲက’ဟူ၍ တစ်ပိုဒ်တွေ့ရပါသည်။ ထိုစကားထာ၏အဖြေမှာ ‘လိပ်’သတ္တဝါကို ဆိုလိုပါသည်။ ဘုရင့်သမီးတော် မောက်တော်သခင်မ ရခိုင်ရိုးရာလှေစီးကာ ဘုရားဖူးထွက်ခဲ့ရာ ခေါင်မိုးထဲတွင် လိုက်ပါလေ့ရှိပြီး ဘေးမှလှေလှော်သားများက လှော်တက်များဖြင့် လှော်ခတ်ရသည်။ လိပ်၏ကျောကုန်းမှာ လှေ၏ပေါင်းမိုးနှင့် သဏ္ဍာန်တူ၍ ဝမ်းဗိုက်မှာ လှေ၏ဝမ်းနှင့်တူပြီး လိပ်၏ခြေလက်တို့ ယက်ခတ်နေပုံမှာ လှေတွင်လှော်တက်များ ခတ်နေသည်နှင့်တူကြောင်းကို ဖွဲ့ဆိုထားခြင်းဖြစ်သည်။

ရခိုင်ဝေါဟာရနယ်ပယ်တွင်လည်း ‘မောက်တာဖူး’ဆိုသည် ဝေါဟာရကို တွေ့ရပါသည်။ မောက်ကာဖူးမှာ ရှေးကျသော ရခိုင်ဝေါဟာရဖြစ်၍ ပြောင်းဖူးကို ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ယခုတိုင် ရခိုင်တောင်ရိုးနှင့် ဆက်သွယ်ရေးခက်ခဲသော ကျေးလက်တို့တွင် ခေါ်ကြသေးသည်။ ဆံမြိတ်ချလှပါဘိ၊ စောင်ခြုံလုံပါဘိဟူ၍ ရွှေမင်းသမီးလေးနှင့် တင်စားကာ ပြောင်းဖူးကို စကားထာဝှက်ဆိုကြခြင်းဖြစ်သည်။

(က) ဤပေမူ၏အားနည်းချက်များ

ယခုလေ့လာတင်ပြထားသော ရမ်းဗြဲသရက်ချောင်းပေမူတွင် အားသာသောထူးခြားချက်များရှိသကဲ့သို့ အားနည်းချက်များကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။

အပိုဒ်တိုင်းတွင် ယခုခေတ် စာလုံးပေါင်း သတ်ပုံ၊ ရေးထုံးတို့နှင့် မတူသော စာလုံးပေါင်းကို ထူးထူးခြားခြား တွေ့ရသည်။ ကျောက်စာပေစာများတွင် တွေ့ရလေ့ရှိသည့်အတိုင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ သို့တစေ စာလုံးတစ်လုံးတည်းကို အမျိုးမျိုးရေးသားထားခြင်းသည် မသင့်လျော်သော အားနည်းချက်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ဧချင်း၏အဓိက ကာရန် စာလုံးဖြစ်သော ‘စ’ကို ‘ဧ’ ‘ဧ’ ‘ဧ’ဟူ၍ အမျိုးမျိုးတွေ့ရသည်။ ၎င်းပြင် ဗိမ့်၊ ပိမ့်၊ ဗိန့်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဩော်၊ အော်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ စာလုံးပေါင်းထားသည်။ ပေကူးသူသည် ရမ်းဗြဲသားဖြစ်နိုင်ပေရာ တစ်ခါတစ်ရံ ဒေသိယအသံထွက်အတိုင်း ရေးသားခဲ့သည့်ဟန်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

သာဓကများမှာ

- ဝှေ - ဝယ် - အပိုဒ်(၃)
- ပူဖံ - ပူပန် - အပိုဒ်(၂၅)
- ချိုက် - ချစ် - အပိုဒ်(၁၆)

နောက်တစ်ချက်မှာ အချို့ပိုဒ်တွင် ‘ဧ’ကာရန်ကို တစ်ပုဒ်တလေ နှစ်ဆင့်ယူ၍ အချို့အပိုဒ်တွင် တစ်ဆင့်သာ ယူသည်ကို တွေ့ရသည်။ အချို့ပိုဒ်တွင်လည်း ဧ ‘ဧ... ယင်... ယင်... ဧ’ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ‘ဧ... လည်း ယင်... ယင်... ဧ’ဟူ၍လည်းကောင်း ချထားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ပေကူးသူ၏အားနည်းချက် ဖြစ်နိုင်ရာသည်။

(၈) 'ဇရင်း'နှင့် ဇေးခြင်း

ဤရမ်းဗြဲကျွန်း သရက်ချောင်းပေမူတွင် 'ရခိုင်မင်းသမီးချင်း'ကို 'မောက်တော်ဇေးခြင်း'ဟု တွေ့ရပါသည်။ 'မောက်တော်ဆိုသည်မှာ 'မင်းသမီး'ကိုခေါ်ဆိုကြောင်း အထက်တွင်ဖော်ပြရှင်းလင်းခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ 'ဇ'ဟူသောစကားလုံးကာရန်ကို ရခိုင်ပေမူများတွင် 'ဇေး'ဟူ၍ ရေးကြသည်။ အသံထွက်လေးနက်စေရန် ရေးကြသည်ဟု ယေဘုယျဆိုကြသည်။ ထို့အတူပင် 'ချင်း'ထက် "ခြင်း'ဟု ရေးခြင်းသည် ပို၍ အသံလေးနက်ကြောင်း ဆိုပါသည်။ အမှန်ပင် ရခိုင်အသံထွက်မှာ 'ခြင်း'ကို 'ခယင်း'ဟူ၍ လေးလေးနက်နက်ပင် ထွက်ဆိုကြလေ့ရှိပါသည်။ ရခိုင်ရိုးရာဓလေ့ကဗျာများဖြစ်ကြသော သာခြင်း၊ ခုံးခြင်း၊ နတ်ခြင်း၊ ယိုင်းခြင်း စသည်တို့ကိုလည်း 'ခြင်း'ဖြင့်ပင် ရေးလေ့ရှိကြပါသည်။ ထို့အပြင် 'မောက်တော်ဇေးခြင်း'ဆိုသည်မှာ မင်းသမီးကလေး၏ ဘိုးလောင်းတော်၊ ဘေးလောင်းတော်တို့၏ ရာဇဝင်အကြောင်းခြင်းရာ အဖြစ်အပျက်တို့ကို ဖော်ပြဖွဲ့ဆိုထားကြောင်း တွေ့ရ၍ 'ခြင်း'ကို သုံးခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

အခြားတစ်ဖက်တွင်လည်း ကဗျာနှင့်ဂီတအကြားရှိ အစပ်အဟပ်တစ်မျိုးသာမကဘဲ သီဆို၍လည်းကောင်း၊ တီးမှုတ်၍လည်းကောင်း၊ ရသည်ဟူသော ပေမူပါအချက်ကြောင့် 'သီချင်း' သဘောဘက်သို့လည်း နွယ်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

၄။ ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း

မူရင်းမူကွဲနှင့် သမိုင်းနောက်ခံ အပိုဒ်(၁)

နမောတဿ ဘဂဝတော

ဧး ဧး ယင်ယုန်ပျူ^၇၊ ရစ်ကာကျူဗိန်^၈၊ ပေါ်ဦကမ္ဘာ၊ အစစွာက^၉၊ ကြာငါးပွင့်လ^{၁၀}၊ ဉာဏ်မြစ်ရောင်ဖြူ^{၁၁}၊
 ငါးဆူရှင်နည်း^{၁၂}၊ ပွင့်မင်ချဉ်းတွင်၊ မိတ္တေည်မရောက်^{၁၃}၊ လေးပါးနောဝယ်၊ ငါးထောက်ထောင်တာ၊ သာသနာတွင်း၊
 ငါးဇင်းအမြတ်၊ နဝဒတ်ရေကျ^{၁၄}၊ ငါးရာရ၍^{၁၅}၊ ဂစ္ဆာနဒီ^{၁၆}၊ ဤယဉ်အမွန်^{၁၇}၊ လျှည်သံတဘက်^{၁၈}၊ ပလ္လယ်ထွက်၍^{၁၉}၊
 နှစ်ဘက်ကန် ပြို^{၂၀}၊ ဖြားရေမိဝယ်^{၂၁}၊ ရှေ့ဆီပြုပြု^{၂၂}၊ အာကာမို့ခိုင်း^{၂၃}၊ တောင်ပြိုင်းပြိုင်း^{၂၄}၊ ဆိုင်းဆိုင်းမဏ္ဍိုင်၊ ရခိုင်ညွန့်ဖူး၊
 မွန်ကြည်နူး သို့^{၂၅}၊ မြောက်ဦးရွှေနန်း၊ တည်လတ်ထွန်းသည်၊ ဤကျွန်းဇေယျ၊ ဖူးတဲ့လေ^{၂၆}။

ဖူးတဲ့မောက်တော်^{၂၇}၊ ဟုတ်တဲ့အော်^{၂၈}၊ ကျော်သံတဆူ^{၂၉}၊ ဇေယျဒီပ၊ ကျွန်းလုံးခသည်၊ မင်းတရားတဲ့ရင်သွေး^{၃၀}၊
 မောက်တော်မွေး^{၃၁}၊ ဧး. . . ဧး. . . ယင်. . . ယင်. . . ဧး. . . ^{၃၂}

-
- ၇။ ဧ...ဇလျက် ပျံ့ပျူး(ဟံ)
 - ၈။ ရိုက်ကာကျူးဗိန်(ဟံ)
 - ၉။ 'အစစွာက' ယခင်မူများတွင် လုံးဝမပါ။
 - ၁၀။ ကြာငါးပွင့်လိုက်(ဟံ) ရွှေစေတီမူတွင် 'လိုက်'အစား 'လစ်'ဟု ပါရှိ၍ ဤမူနှင့်တူသည်။
 - ၁၁။ ရောင်မြိုက်ဉာဏ်ဖြူ (ဟံ)
 - ၁၂။ ငါးဆူသျှင်နည်း(ရွှေ)
 - ၁၃။ မိတည်းမရောက်(ဟံ)
 - ၁၄။ နဝက်ရေကျ(ပ)
 - ၁၅။ ငါးရာရသား(ဟံ)
 - ၁၆။ ကစ္ဆပနဒီ (ဟံ)
 - ၁၇။ ဤသည်ညာမွန်(ဟံ)
 - ၁၈။ ယဉ်ထန်တဘက် (ဟံ)ယဉ်ထန်တဘက်(မ)၊ ယဉ်ထန်တပက်(ရွှေ)
 - ၁၉။ ပင်သယ်ထွက်မှ (ဟံ)၊ ပင်လယ်ထွက်၍ (ရွှေ)
 - ၂၀။ နှစ်ဘက်ကမ်းပြို (ဟံ)၊ နှစ်ဘက်ကမ်းပြို(လ)
 - ၂၁။ ဖြားရေမိဝယ် (ဟံ)၊ ဖြားရေမိဝယ်(ရွှေ)
 - ၂၂။ ရှေ့ဆီပြုဗွာ (ဟံ)၊ ရှေ့ညီပြုပြု(ရွှေ)
 - ၂၃။ အာကာမို့ခိုင်း(ဟံ)(ရွှေ)
 - ၂၄။ တောင်ပြိုင်းပြိုင်းနှင့်(ရွှေ)
 - ၂၅။ မွန်ကြယ်မြူးသို့ (ဟံ)
 - ၂၆။ ထူးတည့်လေ (ဟံ)
 - ၂၇။ မောက်တော်(ဟံ)(ရွှေ)
 - ၂၈။ ဟုတ်တည့်ဩတ်(ဟံ)
 - ၂၉။ ကျော်သည်တဆူ (ဟံ)
 - ၃၀။ မင်းတရားတည့်သွေး (ဟံ) မင်းကြားတည့်ရင်သွေး(ရွှေ)
 - ၃၁။ မောက်တော်ထွေး (ဟံ)
 - ၃၂။ လေညင်း ယင်ယင်ဧ (ဟံ)

ရှင်းလင်းချက်

ဤအပိုဒ်(၁)တွင် ထူးခြားချက်မှာ ယခင်မည်သည့်မူတွင်မှ မတွေ့ရသေးသော ‘အစစက’ဟူသော ပါဒကိုတွေ့ရခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဤပါဒကို ထည့်သွင်းပါက ‘ပေါ်ဦးကမ္ဘာ၊ အစစက၊ ကြာငါးပွင့်လစ်’ဟူ၍ အဓိပ္ပါယ်ရော၊ ကာရန်ပါနှစ်မျိုးစလုံး ပိုကောင်းလာသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ နောက်ပိုင်းပါဒများ၏ကာရန်ယူပုံနှင့်လည်း တူညီသွားပေသည်။

မိတ္တည်မရောက်၊ မူကွဲ(၇)မပွင့် ရသေးသော အရိမေတ္တယျမြတ်စွာဘုရားအား ရည်ရွယ်ကြောင်း ‘လေးပါးနောက်ဝယ်’ ဟူသောပါဒက ဖော်ညွှန်းနေ၍ ‘မိတည်းမရောက်’(ဟံ)၊ မိတ္တည်းမရောက်(ရွှေ) မူကွဲများထက် ပို၍သင့်လျော်သည်ဟု ယူဆရပေသည်။

ဖြားရေပိုဝဲ၊ မူကွဲ(၂၁)ရခိုင်တို့တွင် ‘ဒီရေ’ကို ‘ဖြား’ဟု ခေါ်ကြသည် ဒီရေအတက်အကျရှိသော မြစ်နဒီအဖြစ် ဖော်ညွှန်းခြင်းဖြစ်သည်။

အာကာမို့ခိုင်း မူကွဲ(၂၃) ‘ကောင်းကင်’ကို ‘အာကာ’ ဟူ၍ ရခိုင်တို့က ခေါ်သည်။ ကောင်းကင်ဟု မခေါ်ကြပေ။ ထက်ကောင်းကင်သို့ ထိလုနီးပါး မို့မောက်နေပုံကို ခိုင်းနှိုင်းထားသည်။

တောင်ပြိုင်းပြိုင်း၌၊ မူကွဲ(၂၄) တောင်အထပ်ထပ်၊ စီရရီတွင် မြောက်ဦးတည်ရှိကြောင်းကို ညွှန်းသည်။ ဂစ္ဆပနဒီမြစ်မှ မြောက်ဦးဘက်သို့အဝင် မြင်တွေ့ရသော မြင်ကွင်းကို ပေါ်လွင်စေသည်။

မွန်ကြည်နူးသို့၊ မူကွဲ(၂၅)-မြောက်ဦးရွှေမြို့တော်အား သာယာကြည်နူးဖွယ်ကောင်းကြောင်း ညွှန်းခြင်းဖြစ်ရာ မူကွဲ **မွန်ကြယ်မြူးသို့** (ဟံ)ထက် ပို၍အဓိပ္ပါယ်ကောင်းမွန်သည်။

မင်းတရားရဲ့ရင်သွေး၊ မူကွဲ(၃၀)- ဟံသဝတီမူတွင် ‘မင်းတစ်ရာတည်သွေး’ဟူ၍ဖော်ပြထားသည်။ မင်းတရားကြီး၏ရင်သွေး မင်းသမီးတော်ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားသော ဤမူက ပို၍သင့်ကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။

မောက်တော်မွေး၊ မူကွဲ(၃၁)- အခြားသောမူကွဲများတွင် ‘မောက်တော်ထွေး’ဟူ၍ဖော်ပြထားသည်တွင် ‘မွေး’ဟုဖော်ပြထားရာ ဘုန်းတော်ကြီးမြတ်လှသည့် မင်းတရားကြီးမှ မွေးဖွားလာသော ရင်သွေးသမီးတော်ဖြစ်ကြောင်း အဓိပ္ပါယ်ရပါသည်။ ၎င်းပြင် ဆက်စပ်လျက်ရှိသော အထက်ပါဒများနှင့်လည်း ပို၍ စပ်ဟပ်မိသည်။

နောက်ခံသမိုင်း

(က) ဂစ္ဆပနဒီ(သို့) ဂစ္ဆဘနဒီ(သို့) ကစ္ဆပနဒီ

ဂစ္ဆဘနဒီမြစ်သည် ယခုအခါ ကုလားတန်ဟုခေါ်သော ရခိုင်တို့၏အသက်သွေးကြောမြစ်ကြီးဖြစ်သည်။ ဟိမဝန္တာတောင်တန်း အနောက်ဘက်အိုင်မှ စတင်မြစ်ဖျားခံသည်ဟု ဆိုသည်။ မြစ်ကြီးငါးသွယ်၊ မြစ်ငယ်ငါးရာတွင် အကျုံးဝင်သော မြစ်ဖြစ်သည်။ မြစ်လက်တက်ငါးရာဖြင့် မဏိဇောတီရ ပတ္တမြားကဲ့သို့ လိုတိုင်းဖြည့်စွမ်းနိုင်၍ ဂစ္ဆပနဒီဟု ခေါ်တွင်ကြသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် လိပ်ကျောက်ကုန်းနှင့် သဏ္ဍာန်တူသော ကျောက်တုံးကျောက်ငယ်များ ပေါများရာမြစ်ဖြစ်၍ ဂစ္ဆဘနဒီဟု တွင်သည်။ အချို့စာများတွင် ကစ္ဆပနဒီဟုလည်း တွေ့ရသည်။ ယခုအခါ ကုလားတန်မြစ်ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းမှာ **ဣန္ဒမာယု** သည် မာရယုမင်းသားကို ကိုယ်ဝန်အရင့်အမာဖြင့် ဂစ္ဆဘနဒီ ရေလျှံတွင် မျောပါသွားရာ ကူးရင်းခတ်ရင်း တစ်နေရာတွင် ရပ်တန့်မိသည်ကို အစွဲပြု၍ ‘ကူးလားတန်’ဟု ခေါ်ရာမှ ‘ကူးလားတန်’၎င်းမှ ‘ကုလားတန်’တွင်လာသည်ဆိုသည်။ ရာဇဝင်လင်္ကာတွင်

‘မြစ်ရေတွင်မျော၊ ကြိမ်ပျစ်တောနှင့်၊ သာမောဂနိုင်၊ မြိုင်အုပ်ကောင်းကောင်း၊ ချောင်းငယ်တစ်ခု၊ မြင်သည်မူကြောင့်၊ ကူးလူးထုံကျင်၊ ကူတင်အံ့ငှာ၊ ကြုံတုံပါလည်း၊ ပြင်းစွာရေဟုန်၊ သုန်သုန်မျော၍၊ တွေ့ရှည်တွေ့များ၊ ရောက်ငြားတုံလျက်၊ ကူး၍ထက်အံ့၊ ခွါထက်ပြန်၍၊ ရပ်တန့်သည်ကို၊ ခေါ်ဆိုကြဟန်၊ ကုလားတန်ဟု သမုတ်ပြု၍’^{၃၅} ဟူ၍တွေ့ရသည်။

ဂစ္ဆဘနဒီမြစ်ကား ရခိုင်သမိုင်းတွင် အထင်ကရပင်ဖြစ်သည်။ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုသည် ထိုမြစ်ကို အမှီပြု၍ ထွန်းကားခဲ့သည်ဟုဆိုနိုင်သည်။ ရခိုင်မြို့ပြများသည် ဤမြစ်၏လက်ဝဲလက်ယာတို့တွင် တည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။

‘အသမ္ဘိန္န၊ ခတ္တိယဟု၊ ဝါသုဒေဝ၊ မင်းကစ၍၊ ကစ္ဆပနဒီ၊ မြစ်ကိုမှီလျက်၊ လက်ဝဲလက်ယာ၊ များစွာမြို့ပြ၊ တည်ခဲ့ပေ၏’^{၃၆}

၃၃။ ရမ်းဗြဲဦးစံတင်၊ ရာဇဝင်လင်္ကာ ‘ကေ’ချပ်
၃၄။ ရမ်းဗြဲဦးစံတင်၊ ရာဇဝင်လင်္ကာ ‘ကူ’ချပ်

‘မြစ်ကြီးမြမြ၊ ကစ္ဆပနဒိ၊ မိုင်းရီသာလှ၊ ဆိပ်ဝကမ်းသာ၊ လက်ျာ လက်ဝဲ၊ ကိုးဆယ့်ကိုးမြို့၊ ထိုသို့မခြား၊ လက်ဝဲနားလည်း၊ လက်ျာချည်းဖြင့်၊ ပြည်ထဲအထွေထွေ၊ သာလေလေနှင့်’^{၅၂}။

(၈) မြောက်ဦးရွှေ့နှုန်း

မြောက်ဦးမြို့မှာ အေဒီ(၁၄၃၀)ခုနှစ်တွင် မင်းစောမွန်တည်ထားခဲ့သော ရခိုင်တို့၏နောက်ဆုံးမြို့တော်ဖြစ်သည်။ ကုလားတန်မြစ်ဝှမ်းနှင့် လေးမြို့မြစ်ဝှမ်းတို့၏ ရေဝေကြော ဝက်သားစို့တောင်(ဝက်သတိုးတောင်) ၏တောင်ဘက်စွမ်းမဟာဗျူဟာ အချက်အချာကျသော နေရာတွင်တည်ရှိသည့် သဘာဝတောင်စွယ်တောင်ကုန်းတို့ကို အခြေခံ၍ လူစွမ်းအားဖြင့် ပေါင်းစပ်ကာ ကျောက်သားပကတိတို့ဖြင့် မြို့ရိုး၊ တံတိုင်း၊ ကျုံးစို၊ ကျုံးခြောက်၊ ကျုံးပင်လယ်တို့ဖြင့် အဆန်းတကြယ် ပြုလုပ်ထားသည်ဟု မြောက်ဦးမြို့တော်သို့ ကိုယ်တိုင်ရောက်ရှိခဲ့သော ပေါ်တူဂီဘုန်းကြီး မန်နရစ်၏မှတ်တမ်းတွင် ဖော်ပြထားသည်။^{၅၆} မြောက်ဦးဟုခေါ်တွင်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ အယူအဆအမျိုးမျိုးရှိသည်။ ထိုမြို့တည်သောအခါ တောင်ညိုတောင်၊ ကုတ်ကားတောင်၊ တောင်နှစ်လုံးကို တူးဖြိုညှိသည့်ကာလ ရွှေဥဒေါင်း၏ဥကို မျောက်ကစောင့်နေသည်ကို တွေ့ရသော ကြောင့် မြို့အမည်ကို ‘မျောက်ဥ’၎င်းမှ ‘မြောက်ဦး’ဟူ၍ အမည်သမုတ်သည်^{၅၇} ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မြို့သစ်ရှာစဉ် ငါးသုံကြ သူ သမီးယောက်မနှစ်ဦး‘မြောက်ဦး’ ‘ဝသံ’အချီအချ အခေါ်အထူးပြုကြသည်ကို နိမိတ်ယူ၍ ‘မြောက်ဦး’ အမည်မှည့်ကြောင်း ဟူ၍လည်းကောင်း^{၅၈} တွေ့ရသည်။

မင်းစောမွန်က မြို့သစ်တည်ရန် နေရာရှာဖွေသောအခါ လောင်းကြက်မြို့မှ စွန့်ခွာ၍ မြောက်ဘက်စူးစူး အဦးအဖျားနေရာဖြစ်သော နေရာကို မြို့သစ်တည်၍ ‘မြောက်ဦး’ဟု ခေါ်တွင်သည်ဟုလည်း အဆိုရှိသည်။

ပဲဖြူမင်းလက်ထက် အေဒီ ၇၇၆-ခုနှစ်တွင် ဝေသာလီမြို့တော်ကို စွန့်ခွာပြီး မိမိမြို့စားဖြစ်စဉ်က နေထိုင်ခဲ့ရာရွာကို မြို့သစ်အဖြစ်တည်သည်။ ဤအရပ်မှ မြောက်မြားကြီးမားရခြင်းသို့ ရောက်သည်ကို အစွဲပြု၍ မြို့အမည်ကို ‘မြောက်ဦး’ဟု မည်သည်ဟုဆိုသည်^{၅၉}။ ဤအကြောင်းကို ရာဇဝင်လင်္ကာပေမူ ‘ခေါ်ချပ်တွင်-

‘ဝေသာလီပြည်၊ ကိန်းခန်းသိုက်ဓာတ်၊ ကုန်လတ်သော်အား၊ စွန့်သွားပြည်ရွာ၊ ပြောင်းလဲခွာ၍၊ ဦးစွာကြံမြောက်၊ နမိတ်ထောက်လျက်၊ မြောက်ဦးမြို့တည်၊ စံမြန်းသည်နှင့်’

ဟူ၍တွေ့ရသည်။ ဤထက်ရှေးကျသော အဆိုအမိန့်များကိုလည်း တွေ့ရသေးသည်။ ရခိုင်ရာဇဝင်ချပ်ပေမူတွင် ‘ရက္ခိုက်ဘီလူးတို့နေထိုင်ခဲ့ရာ ရက္ခာပူရတွင် ဂေါတမဘုရားလက်ထက် ‘မြောက်ဦး’ဟုတွင်၏။ တွင်သောစကားမှာ ကဿပဘုရား၊ ဒေသစာရီကြွတော်မူစဉ် ထိုအရပ်၌ ဘီလူးနှိပ်စက်လေသောကြောင့် လူသူမရှိရကား၊ မျောက်မလင်သေ (မုဆိုးမ)နှင့်ဥဒေါင်းဖိုတို့ သင့်မြတ်ကြ၍ ချောင်းစပ်အဝတွင် အသိုက်ပြု၍ ဝပ်လေ၏။ ပေါက်လတ်သောအခါ ချောင်းတစ်ဖက်တစ်ချက်တွင် နေထိုင်ကြသော မိမိနှစ်ဦးတို့က ကောက်ယူမွေးစားသည်။ ကြီးမြင့်သောအခါ ၎င်းတို့အရပ်ကို အစွဲပြု၍ ‘မယ်ဝသံ’ ‘မယ်မြောက်ဦး’ ဟုခေါ်တွင်ကြောင်း၊ မယ်မြောက်၍နေသောနေရာကို အစွဲပြု၍ ‘မြောက်ဦးမြိတ်’ ဟု မှည့်၏။^{၆၀} ဟူ၍တွေ့ရသည်။

ယခုမြောက်ဦးပြတိုက်ရှိ ကလုံတောင်ဘုရား ကျောက်စာတွင် ‘မြောက်ဦးမြို့နိုက်’ ဟု ပါရှိသည်။

မြောက်ဦးခေတ် ပေမူဖြစ်သော ‘ရခိုင်ထီးတော်ပဒေသာ(ဟိတောပဒေသာ)မူတွင် ကျမ်းပြုသူ အရှင်ကစွည်းမထေရ်က ‘ရက္ခဥတ္တရနာမကေ’ဟူ၍ ရခိုင်တို့၏ မြောက်ဘက်အဦးအဖျားအရပ်တွင် တည်သော ‘မြောက်ဦး’ဟု ညွှန်းခဲ့ကြောင်း တွေ့ရသည်။^{၆၁}

၃၅။ ရာဇဝင်ဟောင်း၊ ကစ္ဆပနဒီလင်္ကာ။
၃၆။ ထွန်းရွှေခိုင်(ခစံတွေကောလိပ်) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ ၁၁-၈၆။
၃၇။ ရမ်းဗြဲတောင်ကျောင်းဆရာတော်၊ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၁၁-၁၈။
၃၈။ စက္ကိန္ဒ၊ အသျှင်၊ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှု ၁၁-၅၀။
၃၉။ ထွန်းရွှေခိုင်(ခစံတွေကောလိပ်) ‘ရခိုင်ပြည်နယ်စာစောင်(တွဲ/၃) ၁၁-၃၀။
၄၀။ ရခိုင်ရာဇဝင်ချပ်ပေမူ ‘ကူ’ချပ်’ ‘ကြော’။
၄၁။ ရခိုင်ထီးတော်ပဒေသာ ပေမူ၊ ကူ-၁ ချပ်။

ဤခြေင်းတွင် မြောက်ဦးရွှေနန်းဟူ၍ ဖော်ပြဖွဲ့ဆိုထားရာ ယေဘုယျအားဖြင့် ဂစ္ဆာဘနဒီမြစ်အတွင်းမှ မြင်တွေ့ရသော မြင်ကွင်းတွင် မိုးသို့ထိလူနီးပါး မြင့်တက်နေသော တောင်တန်းတောင်စွယ် အသွယ်သွယ်မှာ မည်သည့်နေရာမှ လစ်လပ်သည်မရှိ၊ စေတီ၊ ပုထိုး၊ ဆောင်နန်းပြာသာဒ်၊ မြို့ရိုး၊ ပြအိုးတို့ဖြင့် တင့်တင့်တယ်တယ် တည်ရှိသော မြို့တော်အား ရည်ညွှန်းဟန်ရှိပေသည်။ သို့သော် တောင်ခိုးဝေဝေ၊ မြူခြေဆိုင်းဆိုင်း၊ ညှိမိုင်းရီဝေနေသော တောင်တန်းအလယ် မိုးတိမ်ယံသို့ ပျံဝဲဘနန်း၊ အံ့ခမန်းတည်ဆောက်ထားသော ရွှေနန်းတော်၏ တဖိတ်ဖိတ်တောက်ပလျက် ငွါးငွါးစွင့်စွင့် ထိုးထွက်နေဟန်ကို လည်း ခံစားမိပေလိမ့်မည်။

အေဒီ(၁၆၃၀)ခုနှစ်တွင် ပေါ်တူဂီလူမျိုး ဘုန်းတော်ကြီးမန်နရစ်သည် မြောက်ဦးရွှေနန်းတော်သို့ စွန့်စွန့်စားစား ရောက်ရှိခဲ့လေသည်။ မန်နရစ် ရောက်ရှိသောအချိန်မှာ မြောက်ဦး၏ဘုန်းတန်ခိုးအာဏာစက် အပျံ့နှံ့ဆုံးအကြွယ်ဝဆုံး အချိန်နှင့် တိုက်ဆိုင်နေပေရာ မြောက်ဦးရွှေနန်းတော်အား ရှုထောင့်အမျိုးမျိုးမှ မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ပေသည်။

နန်းတော်မှာ ပေ ၅၁ပေခန့်မြင့်သောကြောင့် ကုန်းပေါ်တွင်တည်ရှိ၍ နန်းတော်၏တည်ဆောက်ဟန် ပန္နက်မှာ မဟာမုနိပရိဝုဏ်နှင့်ပင် ဆင်တူပေသည်။ နန်းမြို့ရိုးသုံးထပ်ဖြင့် ကာရံထားရာ အားလုံးကျောက်သားပကတိဖြစ်၍ အထူးပင်ခိုင်ခန့်လှသည်။ အပြင်ဘက် နန်းမြို့ရိုးတံတိုင်းမှာ ကိုက် ၂၀၀၀ခန့်ရှိသည်။ ညီလာခံကျင်းပရာအဆောင်နှင့် သီးသန့်ဆောင်များမှာ နန်းမြို့၏အပေါ်ဆုံးထပ် အလယ်ဗဟိုတွင်ရှိသည်။ အပေါ်ဆုံးထပ်မြေကွက်မှာ အရှေ့အနောက် ၂၁၈ကိုက်၊ တောင်မြောက်(၂၉၃)ကိုက်ကျယ်ဝန်းသည်။ ခန်းမဆောင်များကို ကျွန်းသစ်ဖြင့်ပြုလုပ်ထားရာ ရွှေပိန်းပိန်းချထားသည်။ အတွန့်အလိမ် အညွန့်အတက်တို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသော ဘုံနန်းပြဿဒ်အဆင့်ဆင့်တို့မှာ လွန်စွာပင် တင့်တယ်လှပကျက်သရေရှိလှပေသည်။^{၇၂}

နန်းတော်ကြီးအတွင်းဘက်သို့ ဝင်ရောက်သောအခါ အချိုးအစား ညီညာဖြောင့်တန်းလျက် ရှည်လျားမြင့်မားသော နန်းတော်တိုင်ကြီးများကို တအံ့တဩမြင်တွေ့နိုင်သည်။ နန်းတော်အတွင်းလှည့်လည်ကြည့်ရှုပါက ရွှေရောင်တဝင်းဝင်းနှင့် အဆန်းတကြယ်မွမ်းမံဆောက်လုပ်ထားသော အခန်းများကို မြင်တွေ့ရမည်ဖြစ်သည်။ အချို့အခန်းမှာ နံ့သာဖြူ၊ နံ့သာနီ၊ သနပ်ခါး၊ စန္ဒကူးစသော အမွှေးသစ်များဖြင့် လုပ်ထားသည်။ ထိုအခန်း၏ဘေးတွင် ‘ရွှေဆောင်’ဟုခေါ်သော အခန်းကျယ်တစ်ခုလည်းရှိပေရာ ထိုအခန်းတစ်ခုလုံး ရွှေသားစစ်စစ်ဖြင့် အပြားခတ်ပြုလုပ်ထားသည်။^{၇၃}

မျက်နှာကြက်တွင် ဘူးသီး၊ ဖရုံသီး၊ အခက်အနွယ်များကို အဖိုးတန်ရွှေ ငွေ ရတနာများဖြင့် ပြုလုပ်ထားပေသည်။^{၇၄} ဤသို့အတွင်းအပြင် ရွှေရောင်များဖြင့် ချယ်သထားပေရာ တက်ထွန်းစနေရောင်ခြည်၏အောက်တွင် တပြောင်ပြောင် ဝင်းလက်နေသော ‘မြောက်ဦးရွှေနန်းတော်’အဖြစ် စာဆိုရှင် ‘မင်းညို’က ချီးမွန်းခန်းဖွင့်ဟန်ရှိပါသည်။

အပိုဒ်(၂)

ဧ... ဧး ဝိန့်ရေရွတ်၊ နဝရတ်တိ စီခတ်ကိုးမြွာ၊ ဝင်းဝင်းဝါသား^{၇၅}၊ ရတနာရောင်၊ ပြောင်သည်ရှူးရှူး၊ မြောက်ဦးလယ်ချက်၊ ရွှေမြို့ထက်ဝယ်^{၇၆}၊ တုန်းဆက်စဉ်ဖြစ်၊ ဧကရာဇ်တကာ၊ မင်းမဟာတည်း၊ အာနာလက်ရမ်း^{၇၇}၊ တန်ခိုးဘုန်းသား^{၇၈}၊ ပတ်ကုမ်းထိန်သည်^{၇၉}၊ ကျွန်းလုံးကြည်မျှ^{၈၀}၊ ရှင်ခမည်းမင်း၊ ရှင်မိရင်းက^{၈၁}၊ လက်ငင်းယခု၊ ပြုသည်ကမ္မ၊ ရှေ့ပုညကြောင့်၊ ဤမျှတည်းသာ၊ မဟုတ်ပါတည့်^{၈၂}၊ မဟာသမတ်၊ နွယ်မပြတ်လျှင်၊ အထွဋ်ထိပ်မိုး၊ မြိုင်မြိုင်စိုးသည်^{၈၃}၊ မျိုးလည်းလွန်မြောက်၊ ထူးတဲ့လေ^{၈၄}၊

၇၂။ Chap XV 11 the Dedication of the Church p. 14.
၇၃။ XV 11 the Debate with the Royal Chaplain p. 179.
၇၄။ XIX the White Elephant p-186.
၇၅။ ဝင်းဝင်းဝါမျှ (ဟံ) (ရွှေ)
၇၆။ ရွှေနန်းထက်ဝယ် (ဟံ) (ရွှေ)
၇၇။ အာဏာလက်ရုံး၊ စာလုံးပေါင်းကွဲလွဲချက် ဖြစ်ပါသည်။
၇၈။ တန်ခိုးပြုံးက (ဟံ)၊ တန်ခိုးချန်းသား(ရွှေ)
၇၉။ ပတ်ကုံးထိန်သည်(ဟံ)၊ ပတ်ကုံးသိမ့်သည်(ရွှေ)
၈၀။ ကျွန်းလုံးကြည်းမျှ (ဟံ) (ရွှေ)
၈၁။ ရှင်မိရင်းကား(ဟံ)(ရွှေ)
၈၂။ မတူစွာတည့် (ဟံ) မဟုတ်ပါတည့်(ရွှေ)၊ မဟုတ်စွာတည့် (ပ)
၈၃။ ပြည့်ပြည့်စိုးသည်(ဟံ)
၈၄။ ထူးတည့်လေ (ဟံ)

ထူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဩော်၊ ပေါ်သောကမ္ဘာ^၁၊ မဟာသမတ်၊ မင်းများနတ်၏^၂၊ မပြတ်စည်ရှေး^၃၊ သားသားမြေး ဇေး... ဇေးယင်... ယင်... ဇေး...။

ရှင်းလင်းချက်

- ဝင်းဝင်းဝါသား** ။ ။ မူကွဲ(၄၅)-ဟံသာဝတီမူ 'ဝင်းဝင်းဝါမျှ'နှင့် အဓိပ္ပါယ်ရော ကာရန်ထူးခြားမှုမရှိ၊ ရွှေစေတီမူတွင်လည်း 'ဝင်းဝင်းဝါသား'ဟူ၍တွေ့ရသည်။ တူညီသည်။
- ရွှေမြို့ထက်ဝယ်** ။ ။ မူကွဲ(၄၆)-ဟံသာဝတီမူနှင့် ရွှေစေတီမူတို့တွင် 'ရွှေနန်းထက်ဝယ်'ဟု ပါရှိကြသည်။ 'ရွှေမြို့'နှင့် 'ရွှေနန်း' မှာ အဓိပ္ပါယ်မတူညီကြပေ။ 'ရွှေမြို့'က မြို့တော်ကို ညွှန်း၍ ပိုကျယ်ဝန်းသည်။ 'ရွှေနန်း'က အသေးစိတ်ဝိသေသပြုသည်။ 'မြောက်ဦးရွှေနန်း'နှင့် 'မြောက်ဦးရွှေမြို့'တော်ဟူ၍ အဝေးမှညွှန်းသည့်သဘောမျိုးတွင်မူ အဓိပ္ပါယ်ကွဲလွဲမှုနည်းလာသည်။

တန်ခိုးဘုန်းသား၊ ပတ်ကုံးထိန်သည်၊ ကျွန်းလုံးကြည်မျှ

မူကွဲ(၄၈)(၄၉)(၅၀)-ချင်းဖွဲ့ခံ သမီးတော်၏ဖခမည်းတော် ဘုန်းတန်းခိုးအာဏာကြီးမားပုံကို ဖော်ညွှန်းသည်။ မူကွဲများတွင်လည်း အလားတူသဘောမျိုးရှိသည်။ ကာရန်ကို ညိုထားကြဟန် ရှိသည်။ ယခုမူကွဲတွင် 'ထိန်'ဟူသော စကားမှာ ရခိုင်ဒေသိယ အသုံးအနှုန်းဖြစ်၍ ကြောက်ရွံ့ ထိတ်လန့်သည်။ ရင်ထိန်သည်ဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည်။ ကဝိလက္ခဏာ 'သတ်ပုံကျမ်း'တွင် ချီလေး သာအိန်၊ နှုတ်တော်မိန်၊ ထိန်ထိန်ကျော်သံဝေ'ဟု တွေ့ရသည်။

ရှင်မိရင်းက ။ ။ မူကွဲ(၅၁)-ဟံသာဝတီမူတွင် 'ရှင်မိရင်းကား' ပါရှိရာ 'က'နှင့် 'ကား'ကွာခြားသည်။ အဓိပ္ပါယ်မှာ နောက်ဆက်တွဲအပိုဒ်များနှင့် အဓိပ္ပါယ်ဆက်စပ်ယူသင့်သည်။ နှစ်ခုစလုံးဖြစ်နိုင်သည်။

ဖြိုင်ဖြိုင်စိုးသည် ။ ။ မူကွဲ(၅၃)-ရွှေစေတီမူနှင့်တူညီသည်။ ဟံသာဝတီမူတွင် 'ပြည့်ပြည့်စိုးသည်'ဟု မူကွဲသည် မဟာသမ္မတ မင်းမှစ၍ အထွတ်အထိပ် စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ခဲ့ကြောင်း တန်ခိုးအာဏာစက် ပျံ့နှံ့ခဲ့ကြောင်း ဤမူတွင် ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်သည်။

ပေါ်သောကမ္ဘာ ။ ။ မူကွဲ(၅၅)-ကမ္ဘာဦးအစက ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော မဟာသမ္မတမင်းကို ညွှန်းသည်။

မပြတ်စည်ရှေး ။ ။ မူကွဲ(၅၇)-သားစဉ်မြေးဆက်မပြတ် ရှေးအခါကပင် မင်းပြုကြသည်။

ဓနာကံစံသမိုင်း

မဟာသမ္မတ ချင်းဖွဲ့ခံ မင်းသမီးနှင့် ခမည်းတော် မယ်တော်တို့သည် ကမ္ဘာအစ မဟာသမ္မတမှ ဆင်းသက်လာသော သာကီဝင်မင်းမျိုးမင်းနွယ်ဖြစ်ကြောင်း ဇာတိသွေး ဇာတိမာန်တက်ကြွအောင် ဖွဲ့နွဲ့ထားသည်။ ရခိုင်ဘုရင်အဆက်ဆက်သည် ကမ္ဘာဦးအစ မဟာသမ္မတမှ ဆင်းသက်လာသော သာကီဝင်မင်းမျိုးဖြစ်ကြောင်း ရခိုင်သမိုင်းတွင် ဖော်ပြကြသည်။

ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်းအဆိုအရ 'မဟာသမ္မတမင်းမှစ၍ ဥက္ကာကရစ်တိုင် နှစ်သိန်းငါးသောင်း နှစ်ထောင့်ငါးရာ ငါးကျိပ်ခြောက်ယောက် (၂၅၂၅၅၆)ဥက္ကာကရစ်မင်းကြီး၏သားတော် ဥက္ကာမုခမင်းမှ သိဒ္ဓတ်မင်းတိုင်အောင် ရှစ်သောင်း နှစ်ထောင်တစ်ကျိပ်သုံးယောက်(၈၂၀၁၃)အုပ်ချုပ်ခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြထားပေသည်။'^၁

ညောင်တီရာဇဝင်သစ်ကျမ်းတွင်
'သမ္မုတိမင်းမြတ်တို့၏ ဝံသနွယ်လား၊ မဟာသမ္မတမင်းမှစ၍၊ အသမ္ဘိန္ဒ၊ ခတ္တိယနွယ်ရိုး၊ ဘေးဘိုးဆင်းသက်၊ နွယ်မပျက်ဘဲ၊ ဆက်လက်စပ်ကာ'^၂ ဟူ၍တွေ့ရသည်။
ရခိုင်ရာဇဝင်ကျောက်ရိုး မြို့တည်ခြင်းလင်္ကာတွင်--
'တစ်ကမ္ဘာတွင်၊ မဟာသမ္မတ၊ ပေါင်းတရေပြု၊ စတုသဌိ၊ သင်္ချာရှိသည်၊ ခတ္တိယမျိုး၊ တန်ခိုးညံ့လှ၊ ရွှေနန်းစံတွင်၊

၅၅။ ပေါ်သားကမ္ဘာ (ရွှေ)၊ ပေါ်သည်ကမ္ဘာ(ဟံ)
 ၅၆။ မင်းများနတ်၏(ရွှေ)
 ၅၇။ မပြတ်တည့်ဆက်ရှေး (ဟံ)၊ မပြယ်တည့်စဉ်ရှေး (ရွှေ)
 ၅၈။ ရမ်းမြဲတောင်ကျောင်းဆရာတော်-ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၈၁-၅၈။
 ၅၉။ ဦးပဏ္ဍိ၊ ညောင်တီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၈၁-၁။

အသမ္ဘိန္နံဟူ၍ ဖော်ပြထားပေသည်။

အခြားသောရာဇဝင်အစောင်စောင်တို့တွင်လည်း မဟာသမ္မတမှ စတင်ကြောင်း ဖော်ပြကြပေသည်။ ဤသို့ စဉ်ဆက်မပြတ် အုပ်ချုပ်လာသော သာကီဝင်မင်းဆက်သည် မြန်မာသက္ကရာဇ် (၁၀၀၀)ပြည့် ဝါဆိုလဆန်းခြောက်ရက်၊ ကြာသပတေးနေ့တွင် မင်းစနေလွန်ပြီး မင်းဆက်ပြတ်ခဲ့လေသည်။ ၎င်းနောက် ဆက်ခံသော ကုသလနရပတိ(၂၈)ဆက်မှာ အမတ်မျိုးသာဖြစ်သည်။ သက္ကရာဇ်(၁၁၄၆)ခု ပြာသိုလဆုတ် (၇)ရက် စနေနေ့ ရခိုင်မင်းဆက်ပြတ်လေသည်။ ရခိုင်နောက်ဆုံးမင်းအမည်မှာလည်း မဟာသမ္မတပင်ဖြစ်သည်။ ဤသည်မှာ ထူးခြားအံ့ဩဖွယ်ဖြစ်သည်။

အပိုဒ်(၃)

ဇေး. . . ဇေး. . . ဗိန့်ယင်ယင်၊ ဇေးသံလွင်နှင့်၊ ဘွားရှင်တော်ရင်း၊ မြေးမယ်မင်းကို^{၆၀}၊ သံညှင်းနှစ်သိမ့်၊ အိပ်ပျော်စိန့်တည်း၊ သံဆိန့်ကျားဇေး၊ ကြာရဝတ်ကျွေးသို့^{၆၁}၊ သံလေးတမ္မတ်^{၆၂}၊ သံပြုတ်တမ္မန်း၊ သံချိုခွန်းဖြင့်၊ ရွှေနန်းဘုန်ဝဲ^{၆၃}၊ ဥကင်ထဲဝေ^{၆၄}၊ တစ်သဲသောင်းသောင်း၊ ထိမ်းယပေါင်းနှင့်၊ အကြောင်းအရင်း၊ အခြင်းအတ၊ ဟူသမျှကို၊ ချီချမြှောက်တော်^{၆၅}၊ စိုက်စိုက်ခေါ်သည်၊ မယ်တော်မိခင်ကျားတဲ့လေ. . .

ကျားတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့အော်၊ မယ်တော်ရှင်ရင်း၊ ကျားခြင်းသံညှင်း၊ နာသာထောင်းစွ^{၆၆}၊ ရှစ်သောင်းတဲ့ရင်သွေး၊ နာပျော်လေး^{၆၇}၊ ဇေး. . .၊ ဇေး. . . ယင်. . . ယင်. . . ဇေး. . . . ၃။

ရှင်းလင်းချက်

- မြေးမယ်မင်းကို မူကွဲ(၆၀)သမီးတော်ကို ဖွဲ့ဆိုခြင်းဖြစ်၍ မြေးငယ်ထက်ပိုသင့်သည်။
- ကြာရဝတ်ကျွေးသို့ မူကွဲ(၆၁)-အခြားသောပေမူများတွင် 'ကရဝိတ်ကြွေးသို့'ဟု တွေ့ရသည်။ ဆက်စပ်လျက် ရှိသည့် စာပိုဒ်များတွင် 'သံညှင်း၊ သံမြ၊ သံချို'စသည့်စကားရပ်များကြောင့် ကရဝိတ်ငှက်နှင့်ပို၍ ကိုက်ညီသည်။ သို့သော် ထိုခေတ် ထိုခေတ်က 'ကြာရဝိတ်'ဟုခေါ်ခဲ့လေသလား တွေးရသည်။
- ဥကင်ထဲဝေ မူကွဲ(၆၂)-အခြားမူကွဲသို့ 'ဥကင်ထဲဝယ်'ပင်ဖြစ်မည်။ ပေမူတွေ့ရသော ရမ်းဗြဲကျွန်းဒေသတွင် 'ဝယ်'ကို 'ဝေ'ဟု အသံထွက်ရာ ၎င်းတို့အသံအတိုင်း ရေးသားဟန်တူသည်။

အပိုဒ် (၄)

ဇေး. . . ဇေး ဗိမ့်နှစ်သိမ့်၊ အငြိမ်းအချမ်း၊ သူငယ်ဝမ်းဖြင့်၊ မြေဥတမ်းပူဆာ၊ နိုးနာမရို၊ အိပ်ပျော်ဘိမူ^{၆၈}၊ သိန်းတိဖိုးနက်^{၆၉}၊ ညံ့သက်ပင်ခြေညို၊ လျားမရှည်နှင့်^{၇၀}၊ နောက်ပြည်မင်းတို့၊ ခွန်ဆက်ပို့သား၊ နှစ်လို့ချင်စွာ၊ ခါသာပိတ်အုပ်^{၇၁}၊ နတ်လုပ်မယွင်း^{၇၂}၊ အောက်နီးခင်း၍၊ ပေါ်တွင်ကြက်ဟံ^{၇၃}၊ ပခံအောင်လွှား^{၇၄}၊ ကိုးပါးရတနာ၊ စိမ္မာခြည်ရှက်၊ ရွှေပုခက်ဝယ်။

- ၆၀။ မြေးငယ်မင်းကို(ပ)
- ၆၁။ ကရဝိတ်ကြွေးသို့ (ဟံ) (ရွှေ)
- ၆၂။ သံလေးတမ္မ (ဟံ)
- ၆၃။ ရွှေနန်းဘုန်ဖြင့်(ပ)
- ၆၄။ ဥကင်ထဲဝယ်(ဟံ)
- ၆၅။ ချီချပြဖော် (ဟံ)
- ၆၆။ နားသာတောင်းစွ(ဟံ) နာသာတောင်းစွ(ရွှေ)
- ၆၇။ နာပျော်သေး (ဟံ)၊ နာပျော်ဆေး (င)၊ နာပျော်ရေ(ရွှေ)
- ၆၈။ စိတ်ပျော်ဘိမူ (ဟံ)၊ စက်ပျော်ဘိလော(ရွှေ)
- ၆၉။ သိန်းထိဘိုးခက်(ဟံ)၊ သိန္နီဘိုးနက်(ရွှေ)
- ၇၀။ လျားနံရှည်နှင့် (ဟံ)
- ၇၁။ ခါသာသလင်း(ဟံ)
- ၇၂။ နတ်လုပ်မယွင်း(ဟံသာဝတီမူတွင် မပါရှိပါ) ရွှေစေတီမူတွင် ပါရှိပါသည်။
- ၇၃။ ပေါ်တင်းကြက်မွန်(ဟံ)
- ၇၄။ မိတာန်ဆောင်ထား(ဟံ)၊ ပိတာန်အောက်ထား (လ)

ရွှေရွက်လူလူ၊ ရွှေခြုံသွင်သွင်၊ လက်ငင်ထိုင်အုပ်^{၃၅}၊ မျှင်မျှင်ထုပ်လျက်^{၃၆}၊ တမုတ်ကြိုးကိုင်^{၃၇}၊ နှစ်ဘက်ဆိုင်သည်။
ဧေးတိုင်ရစ်ပြန်^{၃၈}၊ ပျူးတဲ့လေ . . .

ပျူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪ၊ ရွှေလှော်ရောင်ချက်၊ ရွှေပုခက်ဝယ်၊ နှစ်ဘက်သံနွဲ့၊ တသဲသဲလျင်^{၃၉}၊
နွဲ့သည်တည်သာလေည်း၊ ရစ်ကာထွေး^{၄၀}၊ ဧေး. . . ဧေးလည်း ယင် ယင် ဧေး. . . ၄

ရှင်းလင်းချက်

ခါသာပိတ်အုပ်

မူကွဲ(၇၁) ပိတ်ကောင်းတစ်မျိုး၊ ရွှေစေတီမူတွင်လည်း ‘ခါသာပိတ်အုပ်’ဟု ပါရှိသည်။
ဟံသာဝတီမူတွင် မူ ‘ခါသာသလင်း’ဟု ပါရှိရာ သလင်းရောင်တောက်ပနေသော
ပိတ်ကောင်းတစ်မျိုးဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ကြသည်။ ဟံသာဝတီနှင့် အခြားမူများတွင်
‘နတ်လုပ်မယွင်း’ဟူ၍ တစ်ကြောင်း ပျောက်နေရာ ‘အောက်နီးခင်း၍’ ကာရန်နှင့်ကိုက်ရန်
‘သလင်း’ဖြစ်လာခဲ့ဟန်ရှိသည်။ ရွှေစေတီမူ နှင့် ယခုတင်ပြထားသော ရမ်းဗြဲကျွန်းမူတို့တွင်
‘ခါသာပိတ်အုပ်၊ နတ်လုပ်မယွင်း၊ အောက်နီး ခင်းလျက်’ဟူ၍ တူညီစွာ တွေ့ရှိရသည်မှာ ရခိုင်
ဒေသမှတွေ့ရှိရသော မူရင်းပေမူများဖြစ်ကြ၍ ဖြစ်နိုင်သည်။

သမိုင်းနောက်ခံ

နောက်ပြည်မင်းတို့ ခွန်ဆက်ပို့သား

ရှေးအခါက ရခိုင်ပြည်၏အနောက်ဘက်တစ်လွှား၊ ဘင်္ဂလားနယ်မှ လက်အောက်ခံဘုရင်များသည် ရခိုင်ဘုရင်များ
ထံ အခွန်မပြတ် ဆက်သခဲ့ကြပေသည်။^{၄၁}

မြန်မာသက္ကရာဇ် (၁၅၂)ခုနှစ် ရခိုင်ဝေသာလီပြည့်ရှင် သီရိစန္ဒြားမင်းလက်ထက်တွင် အနောက်သူရတန်ကုလား
ပဆာမင်းသည် အခွန်ဆက်မြဲဆက် ပုန်ကန်ခြားနားလေသောကြောင့် အိမ်ရှေ့မင်း သီရိစန္ဒြားအား အနောက်ပြည်သို့
စစ်ထွက်စေခဲ့သည်။ သူရတန်ကုလားမင်းလည်း သမီးတော်ဒံရမာဇာလီနှင့် ဒူရတီတို့အား ဆက်သခဲ့ပေသည်။^{၄၂}

သီရိစန္ဒြား၏သားတော် စူဠစန္ဒြားမင်းလက်ထက်တွင်လည်း များစွာသောလှေအပေါင်းနှင့် အနောက်သူရတန်ပြည်
သို့ တိုင်းခန်းလှည့်လည်ခဲ့သည်။ သူရတန်မင်းစသော မင်းအပေါင်းတို့လည်း လက်ဆောင်ပဏ္ဏာကာရများစွာနှင့် ကျွန်တော်
ခံလာကြကုန်သည်။

ကန်ကြီးတူး၍ကျောက်စာတိုင် စိုက်ခဲ့သည်၊ ဘုန်းကြီး၍ စစ်ဆင်မတိုက်ကောင်း၊ စစ်မတိုက်ဘဲ ပြန်ရသည်ကို
အကြောင်းပြု၍ စစ်မတိုက်ကောင်းမြို့၊ ၎င်းမှစစ်တကောင်းမြို့ ဖြစ်လာသည်ဟုဆိုသည်။^{၄၃}

အေဒီ(၇၂၉)နှစ် ရေးထိုးသော အနန္တစန္ဒြားမင်းကျောက်စာအရ ထိုမင်းသည် မင်းအပေါင်းတို့က ဦးညွတ်ခစားရ
သည်။ မင်းတကာမင်း ဧကရာဇ်ဖြစ်ကြောင်းသိရသည်။ လက်အောက်ခံ နိုင်ငံတစ်ခုဖြစ်သော တာမြပတ္တန (Tamrapattanna)
မင်းသည် ၎င်း၏သမီးတော်စန္ဒ (Dhemde)ကို ဆက်သကြောင်း ၎င်းမြို့သည် ယခု တမလူဟုခေါ်ပြီး ဘင်္ဂလားနယ်
မဒ္ဒါပုရခရိုင်တွင် ရှိသည်။^{၄၄}

၇၅။ လက်ငင်ထိုင်ထုတ်(ဟံ)၊ လက်ငင်ကိုင်အုပ်(ရွှေ)

၇၆။ မျှင်မျှင်ထုပ်၍ (ဟံ)

၇၇။ တမုတ်ကြိုးဆိုင်(လ)

၇၈။ ဧတိုင်ရိုက်ပျံ့(ဟံ)

၇၉။ တခြေးခြေးလျင် (ရွှေ)

၈၀။ ရိုက်ကာထွေး(ဟံ)

၈၁။ (က) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၁-၂၉၁။

(ခ) မြန်မာစာညွှန်းပေါင်းကျမ်း၊ ၁-၁၁။

(ဂ) မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၊ ရခိုင် ၁-၁၉၉။

၈၂။ ညောင်တီရာဇဝင်သစ်၊ ၁-၉၁။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်၊ ၁-၂၉၆။

၈၃။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ၊ ရခိုင်ခေတ်ဦး၊ ၁-၇၅။

ဝေသာလီခေတ်ပြီးနောက် လေးမြို့ခေတ်သို့ ရောက်သောအခါလည်း ဘင်္ဂလားနယ်မှာ ရခိုင်ပြည်၏လက်အောက် ခံဖြစ်ကြောင်း ရခိုင်သမိုင်းတွင် အပြည့်အစုံ ဖော်ပြကြသည်။ အိန္ဒိယပြည် ဘီဟာနယ် (Bihar) ဗုဒ္ဓဂါယာ (Buddhagaya) ကျောက်စာတွင် အထင်အရှားတွေ့ရသည်။^{၈၄} ၎င်းအပြင် ဒဿရာဇာ(အေဒီ ၁၁၂၃-၁၁၃၉)၏ ဘိသိက်သွန်းခန်းတွင် လိုအပ်သော ဂင်္ဂါမြစ်ရေကို လက်အောက်ခံဘုရင် ဒါဂါစားက ဆက်သရကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။^{၈၅}

မြောက်ဦးခေတ် (၁၄၅၉)ခုနှစ်တွင် ဤချောင်းဖွဲ့ခံ မင်းသမီး၏ခမည်းတော် ဘစောဖြူသည် စစ်တကောင်းကို သိမ်းပိုက်ကြောင်း သမိုင်းပညာရှင်ဟာပေးက ဆိုသည်။^{၈၆}

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သော အခြေအနေများကို ကြည့်ပါက ဘင်္ဂလားနယ်သည် ရခိုင်လက်အောက်ခံ အခွန် ဆက်သမြဲ နိုင်ငံတစ်ခု ဖြစ်သော်လည်း အခွင့်သာသည်နှင့် ပုန်ကန်ခြားနားလေ့ရှိကြောင်းတွေ့ရသည်။

အပိုဒ်(၅)

ဧေး... ဧေး လျက်သံပြိုင်၊ ရင့်ကာဆိုင်လျက်၊ ဧေးထိုင်ကျနရိုက်^{၈၇} ၊ ဆည်ရာလိုက်၍^{၈၈} သံမြိုက်သံကြောင်း^{၈၉}၊ သံညောင်းသံညှင်း၊ သံခြင်းသီပြီ^{၉၀}၊ သံချိသံအပ်^{၉၁}၊ ရွမ်းရွမ်းချပ်လျက်^{၉၂}၊ လက်ခုပ်တဖြောက်၊ ဧေးထောက်ဧေးခံ၊ ပြွန်းပြွန်းရံ၍၊ ကြံကြံရင့်ရွယ်^{၉၃}၊ မယ်တော်မယ်ကို၊ နာဖွယ်နှစ်သိမ့်၊ နန်းလုံးငြိမ့်မျှ^{၉၄}၊ သံခြိမ့်တခြေ^{၉၅}၊ တမေ့မေ့လျင်^{၉၆}၊ ခြင်္သေ့ဆီကျော် ရိုက်ကာဖော်သည်၊ နားတော်ရွှေခွက်၊ ဖျာတုံလေ...

ဖျာတုံမောက်တော်၊ ဟုတ်တုံဪ၊ နားတော်ရွှေဖျာ၊ ချစ်ဝမ်းနှူးလျက်^{၉၇} ကျနကာရင့်ခေါ်၊ ရှင့်ကိုဖျော်သည်၊ နားပျော်တုံငြိမ့်လေး၊ အိပ်မေ့ဆေး^{၉၈} ဧေး... လည်း ယင်ယင် ဧေး

အပိုဒ်(၆)

ဧေး... ဧေးယင်ခေါ်လစ်^{၉၉}၊ အမြစ်အရင်း၊ မျိုးစဉ်ကွင်းကို^{၁၀၀}၊ လွဲခြင်းသာယာ^{၁၀၁}၊ ကျနသံဝါဖြင့်၊ ရွှေကာ သဘော^{၁၀၂}၊ မိခင်ပြောမိမ့်၊ ဘေးစောသကျ၊ အဇ္ဈနလည်း^{၁၀၃}၊ ကပ္ပိယဟု၊ ပြည်မခွာရှောင်၊ မြိုင်ချောင်တောတွင်း၊

၈၄။ Harvey, G.E. History of Burma, p. 4
၈၅။ ဧညဝတီအရေးတော်ပုံ၊ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၁၁-၃၃၆
၈၆။ (က) Harvey, p. 140
(ခ) မြန်မာရာဇဝင်အကျဉ်းချုပ်၊ ၁၁-၁၆၀။
၈၇။ အတိုင်းကြူးရိုက် (ပ)
၈၈။ စည်းစုတ်လိုက်၍ (ဟံ) (ရွှေ)
၈၉။ သံမြိုက်သံကောင်း(ဟံ)(ရွှေ)
၉၀။ သံညှင်းသံခြိ(ဟံ)
၉၁။ သံရီသံအုပ်(င)
၉၂။ မျှင်မျှင်ချပ်လျက်(ဟံ) (လ) မူတွင်မပါရှိပါ။
၉၃။ ကျံကျံရင့်ရွယ် (ရွှေ)ကျံကျံရင့်သွယ်။ (ဟံ) ကျံကျံရင့်တွယ်
၉၄။ နှလုံးငြိမ့်မျှ(ဟံ)(ရွှေ) နန်းလုံးငြိမ့်မျှ (မ၊ ဗ၊ င)
၉၅။ သံဆီမိသံဧ (ဟံ)
၉၆။ 'တမေ့မေ့လျင် ခြင်္သေ့ဆီကျော်'ကို ရွှေစေတီမူနှင့် ယခု ရမ်းဗြဲမူတွင် တွေ့ရသော်လည်း ဟံသာဝတီမူတွင် မတွေ့ရပါ။ 'ကရဝိတ်ကြွေးသို့ ခြင်္သေ့ဆီကျော်' ဟူ၍သာ တွေ့ရပါသည်။
၉၇။ ချစ်ဝမ်းနှူးမျှ(ဟံ)
၉၈။ အိပ်ပျော်ဆေး(ဟံ)
၉၉။ ဧလျက်တော်လှစ်(ဟံ)ဧလျက်အော်လှစ်(မ၊ ပ)
၁၀၀။ မျိုးတကွင်းကို(ဟံ) မျိုးစဉ်ကွင်းကို(ရွှေမျိုးအကွင်းတိ (ပ)
၁၀၁။ လွဲခြင်းသံသာ(ရွှေ)
၁၀၂။ ရေကာသဘော (ရွှေ)
၁၀၃။ အဇ္ဈနသည် (ရွှေ) အဇ္ဈနလျင် (ဟံ)

သတင်းသုံးရာ ကြမ္မာလေခတ်၊ ဈာန်လွတ်လျော့၍၊ ရသေ့မျိုးပွား၊ ဆတ်မသားဟု^{၁၁၅}၊ မာရယုလျှင်၊ ဘပြုမင်းထီး^{၁၁၆}၊
သင်းကြီးအောင်လာ၊ သည်းချာဒေဝီ၊ သမီးပီနှင့်^{၁၁၆}၊ ရှည်မှီတူကွ^{၁၁၇}၊ ^{၁၁၈}ညေရွှေပြည်၊ လာသည်အကြိုက်၊ ရက္ခိုက်ဂုဏ္ဍ၊
ငဆဒါန်ဆိုး၊ ဘီလူးမျိုးကို၊ ကြိုးကာသံနွံ^{၁၁၉} ထီးနန်းစံသည်၊ မောင်နှံနှစ်စုံ၊ ဖူးတဲ့လေ။

ဖူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တယ့်ဪ၊ ရှည်တော်တူကွ^{၁၁၀}၊ နှစ်စုံပလျက်၊ ညေဝတီ၊ မစိုးမှီခင်^{၁၁၁}၊ ရှိပြီရန်ရှု^{၁၁၂}၊
စုံဘီလူးကို^{၁၁၃}၊ တစ်ဦးမလွတ်^{၁၁၄}၊ အကုန်သတ်သည်^{၁၁၅}၊ အထွဋ်တဲ့မြော်သွေး^{၁၁၆} ယင်ယင်ရွေး၊ ဧေး...
လည်းယင်ယင်ဧေး... ၆။

သမိုင်းနောက်ခံ

အိန္ဒိယပြည်မြောက်ပိုင်း၊ ကပိလဝတ်ပြည်ကို အစိုးရသော သာကီနွယ်ဝင် အဇ္ဈနဘုရင်သည် တိုင်းပြည်မှထွက်ခွာ
လာရာ ကစ္ဆပနဒီ ကုလားတန်မြစ်ညာပိုင်းသို့ ရောက်ရှိပြီး မြစ်ကမ်းတစ်နေရာတွင် တရားအားထုတ်နေထိုင်လေသည်။
၎င်းသည် ဈာန်လျော့ကျ၍ ခုနစ်ဘဝက မယားဖြစ်ဘူးသော ကုသိုလ်ဆက်ကြောင့် ထိုဒေသရှိလူမျိုးစုခေါင်းဆောင်၏
သမီး ကုန္ဒမာရုနှင့် လက်ဆက်သည်။ ကုန္ဒမာရုမှာ သကျခေါ် ဆက္ကမ (ခေါ်)သက်လူမျိုးဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့မှသားတော်
မာရယုကို မွေးဖွားသည်။ ထိုမင်းသားမှာ စွမ်းရည်သတ္တိပြည့်စုံသူဖြစ်၍ မြို့အကြီးအကဲ သင်းကြီးအောင်လာ၏သမီးနှင့်
လက်ဆက်သည်။ မာရယုသည် မိခင်ဘက်မှ အနွယ်အားလုံးနှင့် ဖခင်၏နောက်လိုက်အားလုံးကို စည်းရုံးပြီး အင်အားကောင်း
လာသည်။

ယခင်ရှိနှင့်ပြီးသော ဝေသာလီမှာ ရက္ခိုက်ခေါ် ဘီလူးရိုင်းများ ဝင်ရောက်နှောက်ယှက်၍ ပျက်စီးလုဖြစ်နေရာ
မာရယုမင်းသားသည် နိမိနင်းအောင်မြင်၍ ညေဝတီပထမ မင်းဆက်ကို စတင်တည်ထောင်သည်။^{၁၁၇}

ရှင်းလင်းချက်

- ဆတ်မသားဟု - မူကွဲ(၁၀၄)၊ ရခိုင်သမိုင်းတို့တွင် မာရယုမင်းကို ဆတ်မမှ မွေးဖွားလာသည်ဟုဆိုသည်။
- နှစ်စုံပလျက် - မူကွဲ(၁၀၈)၊ ရွှေစေတီမူတွင်သာ ပါရှိသည်။ အဓိပ္ပါယ်ပိုကောင်းမွန်ကြောင်း တွေ့ရသည်။

- ၁၀၄။ ဆက်မသားဟု (လ)၊ ဆက်သမားဟု (င)
- ၁၀၅။ ဘပြုမြို့ထီး(ဟံ)၊ သပြုမြို့ထီး(ရွှေ)
- ၁၀၆။ သမီးဘီနှင့်(ဟံ)၊ (ရွှေ)
- ၁၀၇။ ယှဉ်မှီတကွ (ဟံ)၊ ယှဉ်မှီတဝ (မ)၊ ယှဉ်မှီတူကွ (ရွှေ)
- ၁၀၈။ ‘နှစ်စုံပလျက်’ ရွှေစေတီမူတွင် ပါရှိ၍ ကျန်မူများတွင် မတွေ့ရပေ။
- ၁၀၉။ ကြိုးကာသတ်နွံ(ရွှေ)(ဟံ)
- ၁၁၀။ ယှဉ်တော်တကွ (ဟံ)၊ ယှဉ်တော်တူကွ(ရွှေ)
- ၁၁၁။ ပြည်သိင်္ဂီတွင်(ဟံ)၊ မစိုးမှီက (ရွှေ)
- ၁၁၂။ ပြီသည်ရန်ဆူ၊ (ဟံ)၊ ဟိသည်ရန်ဆူး(ရွှေ)
- ၁၁၃။ စုန်းဘီလူးကို(ရွှေ)၊ စုံးဘီလူးကို (သ)
- ၁၁၄။ တွင်းတူးမလွတ် (ဟံ)
- ၁၁၅။ အကုန်သတ်မှ(ဟံ)
- ၁၁၆။ အတွက်တည့်တင်သေး (ဟံ) အထွဋ်တည့်မြောက်သေး (ရွှေ)
- ၁၁၇။ (က) San Tha Aung. 'The Early History of the Kingdom'
The Buddhist Art of Ancient Arakan, Chap II.

- (ခ) San Shwe Bu. A Brief Note on the Old Capitals of Arakan. p. 3
- (ဂ) ထွန်းရွှေခိုင်(ခစ်တွေကောလိပ်) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ ၊ ၈၁-၂၇။
- (ဃ) ရခိုင်ရာဇဝင် ချပ်ပေမူ(၇) ချပ်=ကြော။

အပိုင်း (၇)

ဇေး. . . ဇေး တုံကာကာ၊ အစဉ်ဖြာသား^{၁၀၈}၊ မည်သာဓည၊ ပြည်မထိပ်ဖျား၊ သကြားပေးနှင့်၊ လက်နက်ရင်းသား^{၁၀၉}၊ ထိုမင်းမာရယု၊ တည်စပြုကာ၊ သားတုမြေးချဉ်း^{၁၁၀}၊ စည်တကဲတည်း^{၁၁၁}၊ ငါးဆယ့်လေးဆောင်၊ ဖြူရောင်ထွန်းလျှံ^{၁၁၂}၊ ကျိန်းခန်းကမ္မ^{၁၁၃}၊ ဘေးမွန်ကြီးစွာ၊ ကံရာဇာလျှင်၊ ပဉ္စစာနရီ၊ နတ်ဒေဝီနှင့်၊ တိန်ဆီမိုးဆောင်^{၁၁၄}၊ တောင်ကျောက်ပန်းတောင်း၊ နန်းတန်ဆောင်း၌^{၁၁၅}၊ ပွဲကောင်းရင်ဖွဲ့၊ ထောင်ထားခဲ့သည်၊ နှစ်ဆယ့်လေးနှစ်၊ ကျူးတဲ့လေ. . .

ကျူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဩဏ်၊ တိန်ပေါ်မြင်ဆောင်^{၁၁၆}၊ ကျောက်ပန်းတောင်၌^{၁၁၇}၊ ပွဲကောင်းရင်ဖွဲ့၊ ထောင်ထားခဲ့သည်၊ နှစ်နှစ်ဆယ်လေး၊ ဇေး. . . ဇေး. . . ယင် ယင်. . . ဇေး. . . ၇။

သမိုင်းနောက်ခံ

မာရယုမင်းတည်ထောင်ခဲ့သောမြို့မှာ ပထမဓညဝတီမြို့ဖြစ်သည်။ မင်းဆက်(၅၄)ဆက် နှစ်ပေါင်း(၁၈၁၆)နှစ် တာမူ ဘီစီ(၃၃၂၅)မှ ဘီစီ (၁၅၀၉)ထိ အုပ်စိုးကြသည်။ မင်းဆက် ၅၄-ဆက်မြောက် မင်းငယ်ပျော်လှစည်သူလက်ထက် တွင် အမတ်(၃)ဦးပုန်စား၍ ကွယ်လွန်သည်။ ၎င်းနောက်တွင် မိဖုရားစောစစ်နှင့် သမီးတော်သူနန္ဒရီ ဖွားတော်ထွေးနှစ်ဦးနှင့် အတူ၊ နီလာပန်းတောင်းမြို့ကို တည်သည်။ ထိုစဉ် တကောင်းသင်းတွဲပြည်မှ စစ်ရှုံးဘုရင် ကံရာဇာကြီးသည် ဖိုးခေါင်တောင် ရိုးကိုကျော်၍ ခရီးနှင့်ခဲ့ရာ လမ်းခရီး၌ ဂန္ဓာလရာဇ်မင်း၏သမီးတော် စောပဉ္စာနာရီကို ရရှိသည်။ အစဉ်အတိုင်းလာခဲ့ရာ ကတ္ထပနဒီမြစ်၏အရှေ့ဘက် ကျောက်ပန်းတောင်း တောင်ထိပ်ဝယ် မြို့သစ်တည်သည်။ ၎င်းနောက် မင်းငယ်ပျော်လှစည်သူ ၏ မိဖုရားနှင့်သမီးတို့ကို ခေါ်ယူ၍ မိဖုရားမြှောက်သည်။ ကျောက်ပန်းတောင်းမြို့တွင် ၂၄-နှစ်ကြာမျှ စိုးစံကြသည်။ ကျောက်ပန်းတောင်းမြို့တော်မှာ ချင်းပြည်နယ် ပလက်ဝအနီး မီးချောင်းဖျားတွင် တည်ရှိသည်။ အမြင့်ပေ (၄၅၀၀)ခန့် ရှိသော ကုန်းမြင့်ဖြစ်၍ အလျား(၈)မိုင်၊ အနံ(၅)မိုင်ခန့် ကျယ်ဝန်းသည်။ ရာသီဥတုခြေခင်း လက်ခင်း သာသောရာသီတွင် ဤတောင်မှ (၆၂)မိုင်ကွာထိ ကောင်းစွာမြင်တွေ့နိုင်သည်။ ယခုတိုင် မြို့တော်ရာဖြစ်နိုင်သော အထောက်အထား မြေအနေ အထားများကို တွေ့ရသေးသည်ဟုဆိုသည်။

Captain Rigby says; Kyaukpadaung near Sami is visible in clear weather (distance 62 miles). A magnificent view of surrounding country. North, South, East, & West can be obtained from Kyaukpadaung.

- ၁၁၈။ ဟံသာဝတီမူတွင် မပါရှိ။ ရွှေစေတီမူတွင်ပါရှိသည်။
- ၁၁၉။ လက်နက်ရင်း၍ (ဟံ)၊ လက်နက်ရင်းနှင့်(ရွှေ)
- ၁၂၀။ သားပုမြေးချယ်(ဟံ)၊ သားပုမြေးချဲ့(ရွှေ)
- ၁၂၁။ စဉ်တကယ်တွင် (ဟံ)၊ စဉ်တကဲ့တည့် (ရွှေ)
- ၁၂၂။ ဖြူရောင်ထွန်းလွန်(ဟံ)
- ၁၂၃။ ကျိန်းခန်းကန်မှ(ဟံ)၊ ကိန်းခန်းလွန်မှ(ရွှေ)
- ၁၂၄။ တိမ်မိုးမိုးဆောင်(ရွှေ)
- ၁၂၅။ နန်းတန်ဆောင်း၌ (မ)
- ၁၂၆။ တိမ်ပေါ်မြင့်ဆောင်(ဟံ) (ရွှေ)
- ၁၂၇။ တောင်ကျောက်ပန်းတောင်း(ဟံ) (ရွှေ)
- ၁၂၈။ နတ်တန်ဆောင်း၌ ဤအကြောင်းမပါရှိပါ။
- ၁၂၉။ (က) စန္ဒမာလာလင်္ကာရ၊ ရာဇက္ခမသင်္ဃေပကျမ်း၊ စာ-၅
(ခ) ရခိုင်မင်းဆက်၊ စာ-၂
- ၁၃၀။ (က) ရခိုင်ဇရူးဟောင်းမြို့တော်များ၊ စာ-၂၈
(ခ) ဓညဝတီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၄၂
- ၁၃၁။ (က) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၂၃၀။
(ခ) မှန်နန်းရာဇဝင်(ပဉ္စမရိုက်)၊ စာ-၁၅၅။
- ၁၃၂။ (က) Grant, Brown. Northern Arakan Hill Tracts. P-2.
(ခ) Rigby, G.C. History of Operation in Northern Arakan & Yawdewin Hills, 1886.

အပိုဒ်(၈)

ဧေး... ဧေးဗိမ့်ကျစ်လျစ်^{၁၃၃}၊ စည်ကညဖြစ်တည်^{၁၃၄}၊ တလစ်ယင်းက^{၁၃၅}၊ သကြားပြသား၊ ဒညဝဒီ၊ သီဂီမြို့သာ^{၁၃၆}၊ တည်တံ့ လှာ၍၊ ဆက်ကာလူထိပ်^{၁၃၇}၊ နှစ်ကျိပ်ရှစ်ယောက်၊ မင်းများမြောက်ဝယ်^{၁၃၈}၊ ထက်အောက်အာကာ^{၁၃၉}၊ စကြာနန္ဒ၊ နေလမတူ^{၁၄၀}၊ အဟူမြင့်မော်^{၁၄၁}၊ ညာဏ်ရောင်ပေါ်လျက်^{၁၄၂}၊ ရှင်တော်ဂေါတ္ထမ^{၁၄၃}၊ ပွင့်လတ်ထတည်း^{၁၄၄}၊ ဘဝသုံးတိုက်^{၁၄၅} ဦးတုံ့လေ။

ဦးတုံ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တုံ့ဪ၊ ဂေါတ္ထမဟု^{၁၄၆}၊ ဘဝသုံမည်၊ မဏ္ဍိုင်တည်သည်၊ ညာဏ်ခြေညံ့တုံ့ရောင်ပြေး၊ ပတ်ကုံမွေး၊ ဧေးလည်းယင် ယင်ဧေး ၈။

သမိုင်းနောက်ခံ

ကံရာဇာကြီးသည် ကျောက်ပန်းတောင်းမြို့တွင် ၂၄-နှစ်နန်းစံပြီးနောက် လူဦးရေ အဆမတန် တိုးပွားလာခဲ့သည်။ ဒေသခံတိုင်းရင်းသားများနှင့်လည်း ပူးပေါင်းပြီးဖြစ်ရာ တိုးချဲ့စရာမြေနေရာမရှိ၊ ခြေခင်းလက်ခင်းသာယာသော အချိန် တောင်ဘက်တစ်ခွင်ရှိ မြေဩဇာထက်သန်မည့် ကစ္ဆပနဒီမြေပြန့်လွင်ပြင်ကို မြင်တွေ့နေရသည်။ သို့ဖြစ်ရာ စောပဉ္စာနာရီ မိဖုရား၏ လျှောက်ထားချက်အရ ကျောက်ပန်းတောင်းမှထွက်ခွာလာခဲ့ရာ ဘီစီ (၁၅၀၇)ခုနှစ်တွင် ဒုတိယဥေဝတီမြို့ကို တည်သည်။ ဤမြို့တွင် ကံရာဇာကြီးမှ သီရိရာဇာထိ (၂၈)ဆက် နှစ်ပေါင်း(၉၂၇)နှစ်တိုင် ဘီစီ(၅၈၀)ထိ အုပ်ချုပ်ကြသည်။ ၎င်းနောက်ဆက်ခံသော စန္ဒသူရိယဘုရင်လက်ထက်တွင် အနောက်မဇ္ဈိမ၌ ဘုရားသခင်ပွင့်တော်မူသည်။

ဥေဝတီမြို့

ကျောက်တော်မြို့၏အရှေ့ဘက် (၆)မိုင်အကွာ သရီချောင်းဖျား သရက်တစ်ပင်ရွာအနီးတွင် တည်ရှိသည်။ အရှေ့ လောင်ဂျီတွဒ် ၂၀ဒီဂရီ ၅၂မိနစ်တို့ဆုံရာတွင် တည်ရှိသည်။ ကောင်းကင်ဓါတ်ပုံတွင် မြို့ရိုး၊ တံတိုင်း၊ မဟာမုနိဘုရား၊ နန်းတော်ရာစသည်တို့ကို ထင်ထင်ရှားရှားမြင်တွေ့နိုင်သည်။ အရှေ့ဘက်တွင် ပေ(၁၂၀၀)ခန့်မြင့်သော သဘာဝ တောင်တန်းကို မြို့ရိုးသဖွယ်ပြုလုပ်ထားသည်။ စစ်ရေးအကာအကွယ်သဘောဖြစ်နိုင်သည်။ ယခုတိုင် အုတ်အကျိုးအပဲ့များ၊ အုတ်မြို့ရိုးဟောင်းများ၊ မြေပေါ်ပေါ်လျက်ရှိသည်။ အနောက်ဘက်တံတိုင်း၏ အပြင်ဘက်တွင် ကျုံးဖြစ်ခဲ့ဟန်တူသော နွန်းအိုင်ကြီးကို တွေ့ရသည်။

ကောင်းကင်ဓါတ်ပုံအရ ဥေဝတီမြို့ရိုးပုံမှာ စက်ဝိုင်းပျက်ပုံသဏ္ဍာန်ရှိသည်။ တောင်မြောက် (၁. ၅၅)မိုင် ပေ(၈၀၀၀)၊ အရှေ့အနောက်(၁. ၃)မိုင် ပေ(၇၀၀၀)ကျယ်ဝန်းသည်။ အတွင်းဘက်တွင် စတုရန်းပုံသဏ္ဍာန် အရှေ့အနောက် ပေ (၂၀၀၀)၊ တောင်မြောက်ပေ(၁၇၀၀)ရှိသော နန်းမြို့ (Innercity)ရှိသည်။ မဟာမုနိတန်ဆောင်းမှာ နန်းမြို့၏ မြောက်ဘက်တွင် ကပ်လျက်တည်ရှိသည်။ တူးဖော်လေ့လာပြီးသော ပျူမြို့တော် သရေခေတ္တရာ၊ ဗိဿနိုး၊ ဟန်လင်းမြို့များ

-
- ၁၃၃။ ဇလျက်ကျစ်ကျစ်(ဟံ)၊ ဇလျက်ကျစ်လစ်(ရွှေ)
 - ၁၃၄။ ဧဉ်တရစ်တည့်(ဟံ)၊ ဧဉ်ကာဖြစ်တည် (ရွှေ)၊ ဧဉ်ထားရစ်တည့်(ပ)
 - ၁၃၅။ တလှစ်ပင်းက(ဟံ) (ရွှေ)
 - ၁၃၆။ သီဂီပြည်သာ(ဟံ)
 - ၁၃၇။ ဆက်ကာလူထိပ်(ဟံ)(ရွှေ)
 - ၁၃၈။ မင်းများနောက်တွင်(ဟံ)၊ မင်းများနောက်ဝယ်(ရွှေ)
 - ၁၃၉။ ထက်အောက်အာကာ (ဟံ)
 - ၁၄၀။ နေလမဟူ(ရွှေ)
 - ၁၄၁။ မဟူမြတ်မော(ဟံ)၊ မတူမြတ်မော(ရွှေ)
 - ၁၄၂။ ညာဏ်ရောင်ပျောလျက်(ဟံ)၊ ဖြော် (ရွှေ)
 - ၁၄၃။ ရှင်စောဂေါတမ(ဟံ)(ရွှေ)
 - ၁၄၄။ ပွင့်လတ်ထတည် (ဟံ) (ရွှေ)
 - ၁၄၅။ ဘဝသုံးထိပ်(ဟံ) (ရွှေ)
 - ၁၄၆။ ဂေါတမသို့ (ဟံ)၊ ရှင်တော်ဂေါတမ(ရွှေ)

အမတ်ကြီး ဘဒ္ဒမင်းညို

တွင်လည်း အလားတူနန်းမြို့များကို တွေ့ရသည်။ အဆိုပါနန်းမြို့ကို ပေ(၂၀၀)ခန့်ကျယ်သော ကျုံးဖြင့်ဝန်းရံထားသည်။ ယခုအခါ လယ်မြေအဖြစ် ပြောင်းလဲအသုံးပြုထားသော်လည်း သိသာသော မြေပြင်လက္ခဏာများကို တွေ့နိုင်သည်။

ဓညဝတီမြို့တော်၏သက်တမ်းကို ခန့်မှန်းရာတွင် သုတေသီများရှာဖွေတွေ့ရှိပြီးဖြစ်၍ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနကလည်း ကွင်းဆင်းတူးဖော်ပြီးဖြစ်သော ဝေသာလီမြို့တော်နှင့်ဆက်စပ်၍ ခန့်မှန်းနိုင်သည်။ ဝေသာလီမြို့ကို ပါမောက္ခ ဂျွန်စတင် (Johnston)က အေဒီ(၃၂၀)တွင် စတင်တည်ထောင်သည်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အိန္ဒိယကျောက်စာဝန် ဆာရ်ကာ (Sircar)က အေဒီ (၃၅၀)တွင် စတင်တည်ထောင်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ခန့်မှန်းကြသည်။ ၎င်းတို့နှစ်ဦးသည် အာနန္ဒစန္ဒမင်းကျောက်စာကို အခြေခံ၍ နန်းစဉ်နန်းဆက်ဇယားဒဂိုးအထောက်အထားနှင့် အခြားကျောက်စာပါ အချက်အလက်များကို ဆက်စပ်ကာ ဂါထာအပိုဒ်(၂၀)ပါ ‘ဒွေစန္ဒမင်းသည် အထူးထူးသော မြို့ရိုးတံတိုင်း၊ ကျုံးနှင့် တန်ဆာဆင်သော မြို့တော်ကို တည်ဆောက်ခဲ့သည်’ဟူသော အချက်ကိုမူတည်၍ ဝေသာလီမြို့တော်တည် သက္ကရာဇ်ကို ခန့်မှန်းကြခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုကျောက်စာပါ နန်းဆက်ဇယားအရ ဒွေစန္ဒမင်းဆက် မတိုင်မီ ဘိုးတော်တို့အကြောင်းကို ဖော်ပြထားရာ ကျောက်စာဝန် ဆာရ်ကာ၏အဆိုအရ ဘီစီ (၆၃၈)မှ စတင်ဖော်ပြထားသည်။ မြေပေါ်တွေ့ရသော ယဉ်ကျေးမှုအထောက်အထား ပစ္စည်းများမှာလည်း ဓညဝတီမြို့နေရာမှ တွေ့ရှိရသော ပစ္စည်းများထက် ပိုမိုရှေးကျကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ သို့ဖြစ်ရာ အာနန္ဒစန္ဒမင်းကျောက်စာပါ ပထမမင်းဆက်သည် ဓညဝတီမြို့တွင် ထီးနန်းစိုက်ခဲ့ကြပေလိမ့်မည်ဟု ခန့်မှန်းနိုင်ပါသည်။

သို့ဖြစ်ရာ ကျောက်စာအလိုအရ ဘီစီ(၇)ရာစုမှ အေဒီ(၄)ရာစုအစပိုင်းထိ ဖြစ်သည်ဟူ၍ ယေဘုယျ သတ်မှတ်နိုင်သည်။ ရခိုင်သမိုင်းများတွင် ဖော်ပြထားချက်အရ ပထမဓညဝတီကို ဘီစီ (၃၀၀၀)မှစတင်၍ နီလာ၊ ပန်းတောင်း (ဘီစီ ၁၆-ရာစု)၊ ကျောက်ပန်းတောင်း၊ (ဘီစီ ၁၅၃၀-၁၅၀၇)၊ ဒုတိယဓညဝတီ(ဘီစီ ၁၅၀၇-၅၈၀)၊ တတိယဓညဝတီ (ဘီစီ ၅၈၀ မှ အေဒီ ၃၂၆)ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်။ နီးစပ်မှုရှိကြောင်း တွေ့ရပေသည်။

အပိုဒ်(၉)

ဧေး...ဧေး ကာရင့်ရှု^{၁၄၇}၊ ဖျော်သည်မူလျက်^{၁၄၈} လူလူခေါ်ကာ၊ မေတ္တာလရေး^{၁၄၉}၊ ဧေး ဧေးနာပေ^{၁၅၀}၊ နားတဉ်စေလော၊^{၁၅၁}ကေရာဇ်တံခွန်၊ ဆဒ္ဒါန်ဆင်မ^{၁၅၂}၊ ဆွရရွနှင့်^{၁၅၃}၊ ဓညဝဒီ၊ သင်္ဂီရွပြည်၊ ဘုန်းထွန်စည်သည်^{၁၅၄}၊ အမဉ်သူရိယ၊ စန္ဒရာဇာ၊ မင်းသဒ္ဒါလျင်၊ ထိုခါစိုးခိုက်၊ ရှင်တော်ကြိုက်၍၊ ယိုက်ယိုက်လဗိန်၊ ဦထိမ့်လက်ပန်^{၁၅၅}၊ ပိတိဝံလျက်^{၁၅၆}၊တောင်းပန်သောခါ၊ မဟာမုနိ၊ ရှိသည်ယခု၊ ဆင်းရပ်ထုကို၊ ဝိသုကမ္မ^{၁၅၇}၊ သိကြားပြု၍^{၁၅၈}၊ ပဉ္စလောဟာ၊ ရတနာပြင့်၊ သွမ်းကမဖြစ်၊ ခွန်းလက်လက်ခါ၊ ကိုယ်ငွေတော်ယူ၊ ထည့်တော်မူမှ^{၁၅၉}၊ ဘုန်းတူဘုန်းရှည်၊ ညီနန်းဘုရား၊ ကိုယ်တော်စားဟု၊ ထားခဲ့သောအား၊ သုံးပါးနတ်လူ၊ ကိုးရာမူသည်၊ အယူရှိညွတ်ညူးတဲ့လေ^{၁၆၀}

- ၁၄၇။ ဧရင့်ရှု (ဟံ)
- ၁၄၈။ ပျိုးသည်မူလျက်(ဟံ)၊ မြိုးသည်မူလျက်(မ)၊ ဖျော်သည်မူလျက်(ရွေ)
- ၁၄၉။ မေတ္တာလည်း ရှေး(ဟံ) (ရွေ)
- ၁၅၀။ ‘ဧေး ဧေး နာပေ၊ နားတဉ်စေလော’ကို ဟံသာဝတီမူ၌ မတွေ့ရ၊ ဟံသာဝတီမူတွင်ပါရှိသော ‘ထူးလည် မြတ်စစ်’ စာကြောင်းကို ဤမူနှင့် နိုင်ငံတော်ပိဋကတ်တိုက် ပထမပေမူတို့တွင်လည်း မတွေ့ရပေ။
- ၁၅၁။ ‘ထူးလည်မြတ်စစ်’ဤစာကြောင်းကို ဖြည့်စွက်ရန် သင့်တော်သော်လည်း ဟံသာဝတီမူတွင် ပါရှိသည့် ‘ပျံမွှေးသာကြည်’ကိုထည့်၍ အံ့မဝင်ပါ။
- ၁၅၂။ ဆဒ္ဒါန်ဖြူဆွ(ဟံ) (ရွေ)
- ၁၅၃။ လွရရွနှင့် (ဟံ) (ရွေ)
- ၁၅၄။ ဘုန်းတိစည်သား (ဟံ)၊ ဆုံတိစည်သား(မ)၊ ဘုန်းထွန်းစည်သား (ရွေ)။
- ၁၅၅။ အူသိမ်ထက်ဝှန် (ဟံ)
- ၁၅၆။ ပိတိမွန်ယူ(ဟံ)၊ ပိတိမွန်လျက်(ရွေ)
- ၁၅၇။ ဝိသုကြမ္မ (ရွေ)
- ၁၅၈။ သိကြားမ၍ (ဟံ)
- ၁၅၉။ တည်တော်မူမှ (ဟံ)

ညုတုံမောက်တော်၊ ဟုပ်တုံဪ၊ ရှင်တော်ကိုယ်စား၊ ကိုးရာထားလျှက်၊ သုံးပါးလူနတ်၊ အားလုံးညွတ်သည်၊ အထွဋ်တုံတင်သေး^{၁၆၀}၊ နှိုင်းမဲ့ပေး စေး...စေး...လည်းယင် ယင် စေး...

သမိုင်းနောက်ခံ

ဒုတိယဓညဝတီနောက်ဆုံးမင်း သီရိရာဇာမု သက္ကရာဇ် ၇၂-ခု၊ ပြာသိုလပြည့်ပုဏ္ဏမာသီနေ့၌ သားတော်တစ်ပါး ဖွားမြင်သည်။ နေဝင်လုဆဲဆဲ၊ လပေါ်သစ်ရဲရဲတွင် ဖွားမြင်သည်ဖြစ်၍ (စန္ဒ-လ၊ သူရိယ-နေ)(စန္ဒသူရိယ)အမည်မှည့်သည်^{၁၆၁} စန္ဒသူရိယလက်ထက် သက္ကရာဇ် (၁၂၃)ခုသို့ရောက်သောအခါ လောကဓိပတိ မုနိအထွတ်၊ သဗ္ဗညုတမြတ်စွာဘုရား၊ ပွင့်တော်မူကြောင်း သတင်းကြားသည်ဖြစ်၍ များမတ်ပညာရှိတို့နှင့်တိုင်ပင်၍ အဓိဋ္ဌာန်ဖြင့် ပင့်ဖိတ်တော်မူသည်။ ထိုအခါ မြတ်စွာဘုရားသည် ရာဇဂြိုဟ်ပြည် ဝေဠုဝန်ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးနေစဉ်ဖြစ်၍ ကျွတ်ထိုက်သော ဝေနေယျသတ္တဝါတို့ကို ကရုဏာရှေးရှု၍ ကြည့်တော်မူခိုက် ကြံကြိုက်တော်မူ၍ နောက်ပါသံဃာရဟန်း (၅၀၀)ဖြင့် ဓညဝတီပြည်သို့ ကြွချီတော်မူ လာသည်။ ဓညဝတီမြို့ အနောက်ဘက်(၅)မိုင်အကွာ ကစ္ဆပနဒီမြစ်၏ အရှေ့ဘက်ကမ်းနားရှိ သေလာဂီရိအမည်ရှိသော ကျောက်တော်တောင်ထိပ်သို့ သက်ဆင်းရပ်နားတော်မူသည်။^{၁၆၂}

သေလာဂီရိကျောက်တော်တောင်မှာ အလွန်သာယာလှပ၍ ကစ္ဆပနဒီမြစ်ဝှမ်းတစ်ခုလုံးကို အပေါ်စီးမှကောင်းစွာ မြင်တွေ့နိုင်ပေသည်။ ဘုရားသခင်သည် ဤသေလာဂီရိတောင်ပေါ်မှ နောက်ပါတပည့်ရဟန်းတော်များအား ရခိုင်ပြည် အတွင်း မိမိနုစဉ်ဘဝပေါင်းများစွာက ကျင်လည်ခဲ့သည်များနှင့် နောင်တည်လတ္တံ့သော စေတီ၊ ဓာတ်တော် မွေတော် အကြောင်းကို ညွှန်ပြချာဒိတ်တော်ထားခဲ့ပေသည်။^{၁၆၃}

စန္ဒသူရိယမင်းလည်း ဘုရားသခင်အား သွားရောက်ပင့်ဆောင်၍ တရားနာယူရာ သောတာပတ္တိဖိုလ်၌ တည်ကြကုန် ၏။ ဘုရားသခင်ပြန်ကြွခါနီးတွင် စန္ဒသူရိယက 'အရှင်ဘုရား၊ တစ်ပါးသောအရပ်သို့ ဒေသစာရီကြွချီတော်မူပါက တပည့် တော် စသော တိုင်းသူပြည်သားတို့မှာ ကိုးကွယ်ရာမရှိ ဖြစ်တော့မည်။ ရှင်တော်ကိုယ်စား ရုပ်တုထားတော်မူပါမည့်အကြောင်း' လျှောက်ထားလေသည်။ ဘုရားသခင်လည်း ဉာဏ်တော်စက္ခုဖြင့် ဆင်ခြင်၍ 'ဤဓညဝတီပြည်သည် ငါကျင်လည်ခဲ့ဖူးသော ပြည်လည်းဖြစ်သည်။ ဇမ္ဗူဒီပါကျွန်း၌ မြို့ကြီးအပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင်တို့တွင် အလွန်မြင့်မြတ်သော တိုင်းပြည်ကြီး ဖြစ်ပေသည်။ ငါ ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက် သာသနာ ငါးထောင်ပတ်လုံးသည် တည်လတ်အံ့ဟု မြင်လတ်၍ ဝန်ခံပဋိညာဉ်ပေး တော်မူသည်။ စန္ဒသူရိယဘုရင်လည်း များစွာဝမ်းမြောက်ခြင်းဖြစ်၍ ဘုရားသခင်၏ရှေ့တော်မှောက်တွင်ပင် ရတနာအတိဖြင့် သွန်းလုပ်တော်မူသည်။ နတ်၊ သိကြား၊ ဝိသကြုံတို့ကို ဘုရားသခင်က ခေါ်တော်မူပြီး ငါဘုရားကိုယ်တော် နှင့် မယုတ်မလွန် အတိုင်းပမာဏရှိသော ရုပ်တုတော်ကို ဤရတနာတို့ဖြင့် သွန်းလုပ်စေဟု လက်တော်ဖြင့် ခုနစ်လက်ခုပ်ကျုံး ၍ တစ်ကုဋေမျှလောက်သော ရတနာများကို အပ်နှင်းတော်မူသည်။ သက္ကရာဇ်မှာ ဘိုးတော်အဉ္စနမင်း ဖြိုကြွင်းသော သက္ကရာဇ်(၁၂၃)ခု၊ ကဆုန်လပြည့်၊ ဗုဒ္ဓဟူးနေ့ညနေလထွက်ချိန်မှ စတင်သွန်းလုပ်သည်။ နံနက်မိုးသောက်တွင် ဘုရားရှင် ကြွရောက်တော်မူလာပြီး ရုပ်တုတော်တန်ခိုးကြီးစေခြင်းငှာ ရင်ငွေတော် ခုနစ်လက်ခုပ်ထည့်တော်မူသည်။ လပြည့်ကျော် (၁)ရက်၊ ကြာသပတေးနေ့ နံနက်တွင် ပြီးစီးအောင်မြင်သည်။ ထိုသို့ပြီးမြောက်သောအခါ မြင်ရသူများ၏ မျက်စိတွင် ဘုရားနှစ်ဆူတစ်ပြိုင်နက်ပွင့်တော်မူကဲ့သို့ ထင်ကုန်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ညီတော်ကိုယ်ပွားဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။^{၁၆၄}

၁၆၀။ နူးတည့်လေ (ဟံ)ရွှေ၊
၁၆၁။ အထွတ်တည့်မှန်သေး(ဟံ)
၁၆၂။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၂၃၈။
၁၆၃။ (က) ဓညဝတီရာဇဝင်သစ်၊ စာ-၄၉။
(ခ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်၊ စာ-၂၄၈။
၁၆၄။ (က) Dr. Forchammer Arakan; Mahamuni. Rangoon. Govt Press; 1891
(ခ) ရခိုင်ပြည်နယ်ဖြစ်စဉ်သမိုင်း၊ ပထမတွဲ၊ စာ-၅၉။

အပိုင်း (၁၀)

ဇေး... ဇေးတုံချီချ^{၁၆၅}၊ တမြမြတည်း၊ ညေဝဒါ၊ သီဂီရွှေပြည်၊ ဘုန်းတိစည်သား^{၁၆၆}၊ အမည်စန္ဒ၊ သူရိယဗျည်^{၁၆၇}၊ ဆက်ကာ တဦးလျင်၊ သားစည်မြေလောက်^{၁၆၈}၊ ငါးယောက်နှစ်ကျိတ်၊ ဖြူရိတ်ဖြန့်ဆောင်^{၁၆၉}၊ နောင်ကားခါချိန်^{၁၇၀}၊ ကျိန်းခန်းနေမှတ်^{၁၇၁}၊ ညွှန်ပြ လတ်ဘိ^{၁၇၂}၊ ဝေသာလိ၌^{၁၇၃}၊ ဇာတိဆွါနံ၊ မျိုးမွန်ဖြူလဲ့^{၁၇၄}၊ တဆယ့်နှစ်စီး၊ ကျော်ကြီးထိုခါ^{၁၇၅}၊ ကျော်ထင်စွာသား၊ မဟာမေခိုင်း^{၁၇၆}၊ တိုင်းစန္ဒရား၊ ကျောက်လှေဂါး၌၊ သိကြားနတ်ပေး၊ လေးနှင့်သန်လျက်၊ လက်နက်လှံပျံ၊ စေစားစံလျက်^{၁၇၇}၊ နွံတုံသောင်းထွက်^{၁၇၈}၊ ကိုးဆက်မင်တိုင်၊ ထုပ်ခွန်လှိုင်၌^{၁၇၉}၊ ရိုက်ထိုင်ထိမ့်ကြိုး^{၁၈၀}၊ မိုးရတနာ^{၁၈၁}၊ ရွာကာကာလျင်^{၁၈၂}၊ မဉ်သာကျော်မွန်၊ ဥဒါန်း ဆောင်လွှား^{၁၈၃}၊ စန္ဒရားဟု၊ ကြီးအားမြောက်စည်၊ ကိုးဆက်တည်သည်၊ လူပြည်ဘုန်းရှိန်စူးတဲ့လေ^{၁၈၄}။

စူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪ၊ ဘေးတော်စန္ဒရား၊ ကိုးဆက်အားကို၊ သိကြားပေးသ၊ လှံပျံလှနှင့်၊ မိုးရတနာ၊ ရွာသည်ထံကြီး၊ ကျော်လွန်ဟိုးသည်^{၁၈၅}၊ တန်ခိုးတဲ့ပုံမွှေး၊ ကျွန်းလုံးသေ^{၁၈၆}၊ ဇေး... လည်... ယင်ယင်ဇေး...။

ရှင်းလင်းချက်

- ကျောက်လှေကား - ရမ်းပြဒေသတွင် 'ကား'အစား ပို၍ ခိုင်ခိုင်ခန့်ခန့် 'ဂါး'ဟု အသံထွက်၍ ၎င်းအတိုင်း ရေးကြသည်။
- ကိုးဆက်မင် - ကိုးဆက်မင်းကိုပြောခြင်းဖြစ်ပါသည်။
'ထမင်း'ကို 'အမင်'ဟု ခေါ်ကြသည်။ ဝစ္စပေါက်ကိုဖျောက်ထားကြသည်။ ကျောက်စာအရေးအသားလည်းဖြစ်သည်။ ရမ်းပြတောနယ်တွင် ယခုတိုင်သုံးသည်။
ဝေသာလီတွင် 'ကိုးဆက်မင်း'စိုးစံသည် ဆိုရာမှာ ဘုန်းတန်ခိုးကြီးမားသော လှံပျံရသည့်မင်းကိုသာ ညွှန်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဦးစံသာအောင်၏ အနန္တစန္ဒမင်းစာအုပ်၍။

- ၁၆၅။ ဇေးတုံချီချ (ဟံ)
- ၁၆၆။ ဘုန်းထွန်းစည်သား(ရွှေ)၊ တုံတိစည်သား(မ)
- ၁၆၇။ သူရိယဗျည်(ဟံ)
- ၁၆၈။ သားမြေးစဉ်လျောက်(ရွှေ)၊ သားကြည်မြေးလျောက်(ပ) (၁)
- ၁၆၉။ ဖြူရိတ်ဖြန့်ဆောင်း(ဟံ)(ရွှေ)
- ၁၇၀။ နောင်ကားခါချိန် (ဟံ)
- ၁၇၁။ ကျိန်တတ်နတ်မွန် (ဟံ)၊ ကျိန်သည်နတ်မွန်(ရွှေ)
- ၁၇၂။ ညွှန်ပြလတ်(ဟံ)၊ ညွှန်ပြလတ်(ရွှေ)
- ၁၇၃။ ဝေသာလီဝယ်(ဟံ)
- ၁၇၄။ မျိုးမွန်ဖြူလဲ့ (ဟံ) (ရွှေ)
- ၁၇၅။ ကျော်သီးထိုခါ(ဟံ) (ရွှေ)
- ၁၇၆။ မဟာမည်လှိုင်(ဟံ) (ရွှေ)
- ၁၇၇။ စေစားခံ၍(ဟံ)၊ စေစားခံလျက်(ရွှေ)
- ၁၇၈။ နွံတုံသောင်းနက်(ဟံ)
- ၁၇၉။ တုတ်ခွန်လှိုင်၏(ဟံ)(ရွှေ)
- ၁၈၀။ ရိုက်ထိုင်ထိမ့်ကြိုး(ဟံ)
- ၁၈၁။ မိုးလည်းရတနာ (ဟံ)(ရွှေ)
- ၁၈၂။ ရွာကာကာတည့် (ဟံ)
- ၁၈၃။ ဥဒါန်းထောင်လွှား(ဟံ)(ရွှေ)၊ ဥဒါန်းဆောင်လွှား(ပ) (၁)
- ၁၈၄။ လူပြည်ဘုန်းရှိန်စူးတည့်လေ(ရွှေ)
- ၁၈၅။ ကျော်လွမ်းဟိုးသည် (ဟံ)
ကျော်လွမ်းဟိုးသည် (ရွှေ)
ကျော်လှံဟိုးသည်(မ)၊ ပုဂံဝန်ထောက်မင်း၏လက်ရေးမူတွင် မပါရှိပါ။
- ၁၈၆။ ကျွန်းလုံးသွေး (ဟံ)၊ ကျွန်းလုံးပြေး (ရွှေ)

သမိုင်းနောက်ခံ

စန္ဒသူရိယမင်းဆက်သည် တတိယဥပေက္ခာတွင် (၂၅)ဆက် (၉၀၆)ခုနှစ် နန်းစံပြီးနောက် အေဒီ (၃၂၇)ခုနှစ် မဟာတိုင်းစကြာ(ကျောက်စာတွင် ဒွင်စန္ဒ)မင်းသည် နှမတော် ဆင်ဖြူရတနာနှင့် မိဖုရား၊ သုပဘာတို့ ကွယ်လွန်ခဲ့ကြ၍ များမတ်ပညာရှိတို့ လျှောက်ထားချက်အရ ဥပေက္ခာမြို့တော်ကို စွန့်ခွာခဲ့သည်။ တောင်ဘက်သို့ စုန်ဆင်းလာရာ ရန္တနဒီခေါ် ယခု ရန်းချောင်းအနီးတွင် ဝေသာလီမြို့တော်ကို တည်သည်။ အရှေ့လောင်လျှံတွင် ၉၁ ဒီဂရီ ၉မိနစ်၊ မြောက်လတ္တီတွဒ် ၂၀ ဒီဂရီ ၄၀ မိနစ် ဥပေက္ခာမြို့ဟောင်းယာမှတောင်ဘက်(၇)မိုင်ကွာ မြောက်ဦးမှ မြောက်ဘက်(၅)မိုင်ကွာ တွင်တည်ရှိသည်။ အပြင် မြို့ရိုးတံတိုင်းများ အလျား (ပေ ၁၀၀၀၀)၊ အနံ (ပေ ၆၅၀၀)ခန့်ရှိသည်။ အတွင်းဘက် နန်းမြို့မှာ အလျား (ပေ ၁၅၀၀) အနံပေ(၁၀၀၀ပေ)ရှိသည်။ ရှေးအခါက ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောများဆိုက်ကပ်ရာ ကျောက်လှေကား၊ ဆိပ်ကြီးရှိသောကြောင့် ဝေသာလီကျောက်လှေကားဟု တွင်သည်။ ယခုတိုင် မြို့ရိုး၊ ကျုံး အထင်အရှားရှိသည်။

ရှေးဟောင်းပေမူတို့တွင် 'ဝေသာလီ'ဟု တွေ့ရသည်။ ကုန်သည်များ ရတနာအတိတ်လျက် လှေသင်္ဘောများဖြင့် ဝင်ထွက်ကုန်သွယ်ရာမြို့ဖြစ်အံ့ဟူ၍ 'ဝေသာလီ'ဟု အမည်မှည့်သည်^{၁၁}။

အပိုင်း (၁၁)

ဧေး . . . ဧေး ဧေးသာပြော^{၁၂}၊ သူကြားပေးနံ၊ စေစားခံသား^{၁၃}၊ လှန်ပျံလက်သုံး၊ ကိုးဆက်လုံးတွင်၊ အဆုံးစန္ဒရား၊ နောင်မင်းဖျားလျှင်^{၁၄}၊ နှစ်ပါးဉာဏ်တော်^{၁၅}၊ ရှေ့နော်မြော်မြင်၊ ဗေဒင်ကျမ်းစာ^{၁၆}၊ ဟုရားညိုဟု ဟုရာဖြူတို့၊ မြစ်မူမနိုင်၊ လှေခိုင် လှေကောင်း၊ လှေရံပေါင်းတိ၊ ကိုးသောင်းပိတ်ထား၊ ရှေ့နောက်သွားတွဲ^{၁၇}၊ ပင်လယ်ဝဲဝုတ်၊ မြစ်သမုတ်ဖြင့်၊ တရုတ်ဦတဉ်၊ ပြည်သို့ကြွခါ၊ သံခါဦးနှစ်^{၁၈}၊ ပစ်သည်ကျွန်းဘတ်၊ မြင်ဘိလတ်က၊ ရေနတ်ရင်သွေး^{၁၉}၊ အထွေးယောင်ကောင်း^{၂၀}၊ ဘကိုတောင်း၍၊ အလောင်းပြခါ၊ လင်လျှာလည်းဟူ^{၂၁}၊ ချစ်နှစ်ယူသည်၊ လွယ်ကူပန်နယ်ခူးတဲ့လေ။

ခူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဩတ်၊ စားတော်ကွမ်းဘတ်၊ မြင်ဘိလတ်က၊ ရေနတ်မင်းသွေး၊ အထွေးယောင်ကောင်း၊ ဘကိုတောင်းသည်၊ လင်ဟောင်းတဲ့ပိုက်ထွေး^{၂၂}၊ ချစ်ငွေရှေး၊ ဧေးလည်း ယင်ယင်ဧေး။

သမိုင်းနောက်ခံ

ဝေသာလီတွင် စန္ဒာမင်းကိုးဆက် (အေဒီ ၃၂၇ ခုမှ ၇၇၆ထိ)နန်းစံကြသည်။ အဆုံးမင်း စူဠစန္ဒာမင်းလက်ထက် တွင် ဦးကြက်နာ (ခေါင်းခဲနာ)ဖြစ်သောကြောင့် ပညာရှိတို့နှင့် တိုင်ပင်မေးမြန်းရာ ပညာရှိတို့က အရှင်မင်းကြီး ပဉ္စာလရစ်သင်းတွဲပြည်(တကောင်း)တွင် ခွေးငယ်တစ်ဘဝ ဖြစ်ခဲ့ဖူးရာ^{၂၃} ခွေးငယ်သည် ရန်ငြိုးကြောင့်၊ အသတ်ခံရပြီး ဦးခေါင်းကို

- ၁၈၇။ (က) ထွန်းရွှေခိုင်(ခစစ်တွေကောလိပ်)၊ ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ စာ-၃၂။
- (ခ) Dr. Daw Thin Kyi. Arakanese Capitals; A Preliminary Survey of Their Geographical Setting JBRS 1970 Dec. p. 6;
- (ဂ) ရာဇဝင်ချုပ်ပေမူ (က) (ရင်)ချုပ်။
- ၁၈၈။ ဧသောပျား (ဟံ)၊ လျှောက်သာပြား (ရွှေ)
- ၁၈၉။ (စေပါးခံသား)ရွှေစေတီမူတွင် မပါရှိပါ။
- ၁၉၀။ နှောင်းမင်းဖျားလျှင် (ရွှေ)
- ၁၉၁။ နှစ်ပါးဉာဏ်ထောက်(ဟံ)(ရွှေ)၊ ရမ်းမြဲမူ'တော်' ထက် 'ထောက်'က ပိုသင့်ပါသည်။
- ၁၉၂။ ဗေဒင်ကျမ်းပါး(ဟံ)၊ (ဗေဒင်တတ်ငြား)(ရွှေ)
- ၁၉၃။ ရှေ့သွားနောက်တွဲ(ဟံ)၊ ရှေ့လားနောက်တွဲ(ရွှေ)
- ၁၉၄။ သန္တာပူးနှစ်(ဟံ) (ရွှေ)
- ၁၉၅။ ရေနတ်မင်းသွေး(ဟံ)
- ၁၉၆။ 'နှောင်းမယ်ထွေးလျှင်၊ ရှေးခုနှစ်မြစ်၊ အချစ်ဝါသနာ၊ ဆုံပေလှာကြောင့်၊ ပန်ထွာနှစ်ထောင်း'(ဟံ)ဤအပိုင်း မပါရှိပါ။
- ၁၉၇။ လင်ရှာလဟူ (ဟံ)၊ လင်လျာလည်းတူ (ရွှေ)
- ၁၉၈။ လင်ဟောင်းတည့်ပိုက်စက်ထွေး (ဟံ) လင်ဟောင်းထည့်ပိုက်ထွေး (ရွှေ)
- ၁၉၉။ အကျယ်ကို ရခိုင်ရှေးဟောင်းပေမူ 'စန္ဒာမင်း'တွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။ ဇာတ်လမ်းရှည်ဖြစ်၍ အလွန်ပင် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ဖြစ်ပါသည်။ ရခိုင်စာဆိုတော်များ စာအုပ်တွင် ပတ်ရှုပါ။

ညောင်ပင်ထက်တွင် တင်ထားခြင်းခံရကြောင်း၊ ကြာမြင့်သည့်ကာလ ဦးခေါင်းခွံမှာ ညောင်မျိုခြင်းကို ခံရ၍ ညောင်ပင်လှုပ်တိုင်း ဦးခေါင်းခွံ ညှပ်သိပ်ခြင်းခံရ၍ အရှင်မင်းကြီး ခေါင်းခဲဝေဒနာ စွဲရပါကြောင်း လျှောက်တင်ကြလေသည်။ မင်းကြီးလည်း သင်းတွဲပြည်သို့ သွားလိုဆန္ဒ ပြင်းပြရကား ဟူးရားဖြူ၊ ဟူးရားညိုတို့က သေအံ့ကိန်းကိုမြင်၍ တားမြစ်သည်ကို မနာယူဘဲ သွားအံ့သော အကြံကိုပြုသည်။ ကိုယ်ဝန်သုံးလရှိသော စန္ဒာဒေဝီမိဖုရားအား ခေါ်ယူ၍ ပြည်တန်ပတ္တမြားလက်စွပ်ကို အပ်နှံကာ အကယ်၍ ငါပြန်မရောက်က ဤလက်စွပ်နှင့် တိုင်း၍ တန်သောသူကို မင်းပြုရစ်ဟု မိန့်တော်မူသည်။ ၎င်းနောက် ကိုးသောင်းသော လှေတော်ရံများဖြင့် ပင်လယ်ခရီးဖြင့် နဂါးရစ်အငူမှပတ်၍ သွားရာ လမ်းခရီး၌ မင်းကြီး၏ စားတော်ကွမ်းဖတ်သည် ပင်လယ်တွင်းသို့ လွင့်ပစ်ခဲ့ရာ ရှေးခုနစ်ဘဝက လင်ဖြစ်ခဲ့ဖူးသော နဂါးမင်းသမီးက ရရှိလေသည်။ နဂါးမသည် အလွန်တက်မက်သည်ဖြစ်၍ အဖနဂါးမင်းကြီးအား တောင်းလေသော် ပြန်ခါကျမှ ယူပေးမည်ဟု အာမခံပေးလေသည်။

စူဠစန္ဒြားမင်းကြီးလည်း ပဲခူးမင်း၏လက်ဆောင်ပဏ္ဏာကို လက်ခံပြီး ဧရာဝတီအတိုင်း ဆန်တက်သွားရာ ပုဂံပြည်ရှင်၊ မိုးကောင်း၊ မိုးညှင်း၊ အုန်းပေါင်၊ မိုးနဲ၊ မိုးထွေနှင့်တကွ တကောင်းသင်းတွဲပြည်သို့ရောက်သည်။ စူဠစန္ဒြားမင်းကြီးလည်း ညောင်ပင်ကို မီးတိုက်ပြီး ၎င်းနေရာတွင် စေတီတည်ကာ ပြန်လာခဲ့သည်။ အပြန်ခရီး မော်တင်အလှည့်တွင် နဂါးမင်း၏မီးလျှံကြောင့် မင်းကြီး၏စီးတော်လှေမှာ နစ်မြှုပ်ခဲ့လေသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဤနေရာကို 'နဂါးနစ်'ဟု ခေါ်တွင်ရာ ယခုတိုင် နဂါးရစ်အငူဟု ခေါ်သည်။ တပ်ဦးမှလိုက်ပါရသော အမတ်ကြီး ဓမ္မဇေယျနှင့် နောက်ပါလှေတို့ကား လွတ်မြောက်ခဲ့လေသည်။^{၂၀၀} စူဠစန္ဒြားမင်းသွားရောက်ခဲ့သောပြည်ကို ချောင်းတွင် 'တရုပ်'ပြည်ဟုလည်းကောင်း၊ ရခိုင်ရာဇဝင်တွင် 'ပဉ္စလရစ်သင်းထွေးပြည်'ဟုလည်းကောင်း မြန်မာရာဇဝင်တွင် 'သင်းတွဲ'ပြည်ဟုလည်းကောင်း တွေ့ရသည်။

အပိုဒ်(၁၂)

ဧေး . . . ဧေးတုံဇဗိမ္ဗိ^{၂၀၁}၊ ဟုတ်လိန့်ဝါးဓား^{၂၀၂}၊ ထွေးယုမှားလျက်၊ နဂါးနှပ်ထွက်၊ ခွန်နှစ်ရက်သာ၊ နေခဲ့ကာတည်း၊ တခါလည်းကောင်း၊ အလောင်လှပြည်^{၂၀၃}၊ ပေါ်လတ်မည်ဟု၊ ဆိုသည်စကား၊ ရှင်မကြားလော^{၂၀၄}၊ ရှေ့ဖျားတင်လစ်^{၂၀၅}၊ စမ္မဓသံ အမတ်^{၂၀၆}၊ ကိုယ်လွတ်ရှောင်ခွာ၊ လာလတ်ရာတွင်၊ မာန်ပါမျက်ပွား၊ မိဖုရားကြောင့်၊ ပြေးသွားခဲ့တုံ၊ မြို့ဟယ်ရုံပြည်^{၂၀၇}၊ တည်လေယခု^{၂၀၈}၊ မင်းရိုးပြု၍၊ ရှင်ဟုမကျိုး၊ ကျွန်စည်ရိုးကို၊ ရှင်ဘိုးတော်မင်း၊ မွေးရှင်ရင်းလျင်၊ လက်ငင်းခန၊ မကြာရတည်၊ သားဘနှစ်ပါး၊ ခန္ဓာရှားမှ^{၂၀၉}၊ ထွားထွားတဘန်^{၂၁၀}၊ ပျက်ခဲ့ပြီသည်၊ မာန်တော်မီးသို့၊ ဆူးတဲ့လေ^{၂၁၁}၊ ဆူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ ဩော်၊ ထော်လော်ကန့်လန့်၊ ရှင်မခန့်နှင့်၊ လို့လွန်ကိုယ့်ယုံ၊ မြို့ဟယ်ရုံကို၊ ဆံတုံတချက်၊ ရှင်းဘိုးနက်သည်^{၂၁၂}။

- ၂၀၀။ (က) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၁-၂၉၇-၂၉၉။
- (ခ) ဧညဝတီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၁-၉၁-၉၄။
- (ဂ) ရာဇဝင်လင်္ကာပေမူ၊ 'ခေ'ခဲ'ချပ်။
- (ဃ) ဆရာင/မည် ရာဇဝင်ပေမူ၊ ၄၈ အင်္ဂါ၊ 'ဆ' 'ဆာ' 'ဘိန္တိ' ချပ်။
- ၂၀၁။ ဧတုံဘိ(ဟံ)
- ၂၀၂။ ဟုတ်လိဝါးဝါး (ဟံ)
- ၂၀၃။ အပေါင်းလှပြည်(ပ)
- ၂၀၄။ ရှင်မထားလော(ဟံ)၊ ရှင်မကားလော(င)
- ၂၀၅။ ရှေ့ဖျားမင်းခစ်(ရွှေ)၊ ရှေ့ဖျားတင်လစ်(ရွှေ)
- ၂၀၆။ ဓမ္မရာဇ်မတ်(ဟံ)
- ၂၀၇။ မြို့ဟယ်ရုံပြည်၊ မြို့ဟယ်ရုံပြည်၊ ပုဂံဝန်ထောက်မင်း၏မူတွင် မပါရှိပေ။
- ၂၀၈။ တည်သည် ယခု (ဟံ)၊ တည်လေယခု (ရွှေ)
- ၂၀၉။ ခန္ဓာလားမှ (ဟံ)
- ၂၁၀။ ထွားထွားယမန်(ဟံ)
- ၂၁၁။ မာန်တော်ပုန်သို့ ၊ ဆူင်တည့်လေ(ဟံ)
- မာန်တော်မှိုန်းသို့၊ ဆူးတည့်လေ(ရွှေ)
- မာန်တော်မီးသို့၊ ဆူးတည့်လေ (ရမ်းမြ)
- ၂၁၂။ ဆန်တုံတစ်ချက်၊ ရှင့်ဘိုးချက်သည်(ရွှေ)
- ဆန်တုံတစ်ချက်၊ ရှင့်ဘိုးပျက်သည်(ဟံ)
- ဆံတုံတစ်ချက်၊ ရှင့်ဘိုးနက်သည် (ရမ်းမြ)

အသက်တုံကုံရေ^{၂၀၇}၊ ခန္ဓာဘေး ဧေးလည်းယင်ယင်ဧေး၊ ၃၄။

ရှင်းလင်းချက်

ဓမ္မစစ်အမတ် = ရွှေစေတီမူတွင်လည်း ‘ဓမ္မစစ်’ဟု ပါရှိသည်။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်တွင် ‘ဓမ္မဇေယျ’ဟု ပါရှိသည်။ ပေမူများတွင် ‘ဓမ္မဇေယ’ဟုလည်း တွေ့ရသည်။ ‘ဓမ္မရာဇ်’ ဟုကား မတွေ့ရချေ။

သမိုင်းနောက်ခံ

စူဠစန္ဒြမင်းကြီး နဂါးနှစ်သည်ဆိုသည်ကို မိဖုရားကြီး စန္ဒာဒေဝီကမယုံကြည်ပေ။ အမတ်ကြီး ဓမ္မစစ်က ပုန်ကန်သတ်ဖြတ်သည်ဟုထင်မှတ်၍ လာလမ်းမှ ‘ရမ်းတားဆီးမြစ်’သည် ဤသည်ကို အကြောင်းပြု၍ ယခုတိုင် ‘ရမ်းဝ’ဟုခေါ်သည်။ ဓမ္မစစ်အမတ်(ဓမ္မဇေယျ)လည်း တိုင်းပြည်ကို မဝင်ရသဖြင့် ကစ္ဆာနဒီမြစ်ညာသို့ ဆန်တက်ကာ ဂူဝအထက်ကင်္ကာတောင်တွင် မြို့သစ်တည်သည်။ ၎င်းအရပ်သို့ ဝေသာလီမှ မင်းမျိုးမင်းနွယ်တို့မှ အမတ်မျိုး ကျွန်မျိုးဟူ၍ ယိုးစွပ်ကာ တိုက်ခိုက်ပြန်သောကြောင့် အရှင်မအား မတားရစ်ပါဟုဆို၍ မြစ်ဖျားသို့ ဆန်ရပြန်သည်။ ဤအရပ်ကို ‘မတားရစ်’ဟုခေါ်ရာ ‘မတရာဇ်’ နောင် ‘ဥတ္တရာဇ်’ဟုခေါ်သည်။ ယခု အိန္ဒိယပြည် တြိပူရ (Tripura) နေရာဖြစ်သည်။ အမတ်ကြီးလည်း အထက်သို့ ဆန်တက်ခဲ့ပြီးသောအရပ်နေရာတွင် မြို့သစ်တည်သည်။ ကုလားတို့က သူပုန်တို့အရပ်ဟူ၍ ၎င်းတို့ဘာသာဖြင့် ‘ဟစ်ရုံ’ပြည်ဟု ခေါ်သည်။

အမတ်ကြီးနောက်သို့ မလိုက်ဘဲ နောက်ချန်ခဲ့သော ရဲမက်ငါးရာတို့က မိမိဘဝကို ဇာတ်မြုပ်ကာ ရေငုံနှုတ်ပိတ် ‘မြုံ’ထားပြီးနေထိုင်ကြသောကြောင့် ၎င်းတို့ကို ‘မြုံ’လူမျိုးဟုလည်းကောင်း၊ ၎င်းတို့အရပ်ကို မြုံပြည်ဟုလည်းကောင်း ခေါ်ကြသည်။ ‘မြုံဟစ်ရုံ’ပြည်မှာ အိန္ဒိယပြည် တြိပူရပြည်နယ်ဖြစ်သည်။ ချောင်းသုံးခွဝယ် သုံးရွာတည်သောကြောင့် ကုလားဘာသာဖြင့် ‘တိန်ပရာ’ ‘တြိပူရ’ဟုခေါ်သည်။^{၂၀၈}

ဤအကြောင်းကို ရခိုင်ရာဇဝင်ကျောက်ရိုး၊ မြို့တည်ခြင်းလင်္ကာပေမူတွင်--

‘ဓမ္မဇေယျ’ စုံနှစ်မမူ၊ ထိုသူရဲမက်၊ သိမ်းခေါ်လျက်သာ၊ မြုံရွာအဝင်၊ တောင်ခွင်မြိုင်ခြေ၊ ရှောင်နေမလစ်၊ အားအံသစ်လျက်၊ ကစ္ဆပနဒီ၊ တပ်လုံးချီ၍၊ ကပ်မှီရောက်ခါ၊ မြောက်အညာသို့၊ သွားရာမလိုက်၊ တော်၌ပုံတူ၊ လူအပုံကို၊ အမြုံဟုခေါ်ဝါ၊ ချောင်းအမြွာတွင်၊ သုံးရွာစုစု၊ နေမှတ်ပြုသည်၊ တည်တူးရာတွင်၊ ထိုပြင်မဝေး၊ ထွက်ပြေးသေတတ်၊ အမှတ်နှင့်ပါ၊ များစွာသူပုန်၊ နေတုံမလွဲ၊ အမည်စွဲ၍၊ ဟဲရုံခုတွင်၊ သို့စင်ပြည်ထဲ’ဟူ၍ တွေ့ရသည်။^{၂၀၉}

-
- ၂၀၃။ အသက်တည်ကုန်ရေ (ရွှေ)
အသက်တည့်သေရေး(ဟံ)
အသက်တုံကုံရေ (ရမ်းမြ)
 - ၂၀၄။ (က) ဆရာဝ/မည် ရာဇဝင်ပေမူ ‘ဆီ’ ချပ်၊ ကြော၊ ဝမ်း။
(ခ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်၊ စာ--၂၉၉။
 - ၂၀၅။ မြို့တည်ခြင်းလင်္ကာပေမူ၊ ‘ခဲ’ချပ်။
 - ၂၀၆။ ရှိရစ်သောအခါ(ဟံ)၊ ဟိလိုက်သောအခါ(ရွှေ)
 - ၂၀၇။ မရောက်ပြန်ဟု(ဟံ)
 - ၂၀၈။ ငိုယိုလစ်၍ (ဟံ)(ရွှေ)
 - ၂၀၉။ လင်သစ်လင်သား(ဟံ)၊ လင်ဖြစ်လင်စား(ရွှေ)၊ လင်သစ်လင်လာ (ပ)
 - ၂၁၀။ လင်မူထားကို(ဟံ)၊ (ရွှေ)၊ လင်မူတာကို(ပ)
 - ၂၁၁။ မျက်ဝါးရှုပျော့ (ဟံ)၊ မျက်နှာရှုပျော့(ပ)

အပိုင်း (၁၃)

ဇေး... ဇေးသံနဲ့၊ ပြောကာလွဲအံ့ ဝဲလွယ်မြစ်၊ နဂါးနှစ်၍၊ ရှိလစ်သောခါ^{၂၀၆} ပြည်ရွာတဘံ၊ မရောက်ပြီက^{၂၀၇}၊ ပြင်းထံ ကျေးဟစ်၊ ငိုယိုလစ်၍^{၂၀၈}၊ လင်ဖြစ်လင်လား^{၂၀၉}၊ လင်မဲ့တားကို^{၂၁၀}၊ မျက်ဝါးရိပ်မြုံ^{၂၁၁}၊ အာဂုဏ်ရှုမျှော်၊ မြော်တုံတရေ၊ ရှင်ဘေခပ်ပွား၊ မိဖုရားကို^{၂၁၂}၊ သွားမည်သောအခါ^{၂၁၃}၊ ရောင်ဝါလျှပ်လား၊ ပတ္တမြားခြေ၊ ဤသည်လက်စွပ်၊ ဖိုခပ်ပြင်နိုင်၊ တိုင်၍တံသူ^{၂၁၄}၊ မင်းမြောက်မူဟု၊ ဟူခဲ့နှစ်ထောင်၊ ကြင်မညောင်းတည့်၊ အလောင်းလင်လျှာ၊ တိုင်း၍ရှာသည်၊ ထိုခါပြည်လုံး၊ နူးတဲ့လေ။

နူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဩဝါ၊ ထိုရောအခါ၊ လင်မိန့်မှာကြောင့်၊ လင်လျှာလိုနှိုင်း၊ လက်စွတ်တိုင်း၍၊ ရခိုင်းတဲ့ ရှာမေး၊ မရသေး ဇေးလည်းယင်ယင်ဇေး ၁၅။

သမိုင်းနောက်ခံ

စူဠစန္ဒြားမင်း ပင်လယ်ထဲဝယ် နဂါးနှစ်၍ နတ်ရွာစံပြီးနောက် ဝေသာလီကျောက်လှေကားမြို့ဝယ် ကြွင်းကျန်ရစ် သော များတော်မတ်တော်များနှင့် စန္ဒာဒေဝီမိဖုရားတို့ တိုင်ပင်ကြလျှင် ရှေးမင်းကြီးမှာသည်အတိုင်း ပတ္တမြားလက်စွပ် နှင့်တန်သူကု မင်းပြုရန် ရှာဖွေကြသည်။ မင်းကြီး၏တူဖြစ်သော စန္ဒကူးမင်းသား၊ မင်းဆွေမင်းမျိုး၊ အမတ်ကြီး၊ စစ်သူကြီး၊ ပြည်စိုး၊ ဘဏ္ဍာစိုး စသည်ဖြင့် အယုတ်အလတ် အမြတ်မရွေး ရှာဖွေသော်လည်း တန်သူမရှိ ဖြစ်ရလေသည်။

- ၂၂၂။ (က) မျက်ဝါးရိပ်မြုံ၊ အာဂုဏ်ရှုမျှော်၊ မြော်တုံတရေ၊ ရှင်ဘေခပ်ပွား၊ မိဖုရားကို၊ (ရမ်းဗြဲမူ)
- (ခ) မျက်ဝါးရိပ်မြုံ၊ အာဂုဏ်ရှုမျှော်၊ မျော်တုံတရေ၊ ရှင်ဘေးမင်းပွား၊ မိဖုရားကို (ရွှေစေတီမူ)
- (ဂ) မျက်ဝါးရှုပျော၊ () မောတုံတရေး၊ ရှင့်တေ၊ မင်းဘွား၊ မိဖုရားကို (ဟံသာဝတီမူ)
- ၂၂၃။ သွားမည်အခါ (ဟံ) လားမည်ချိန်ခါ၊ (ရွှေ)
- ၂၂၄။ (က) ဖိုခပ်ပြင်နိုင်၊ တိုင်၍တံသူ(ရမ်းဗြဲကျွန်းမူ)
- (ခ) တိုခပ်ပြည့်နိုင်၊ တိုင်း၍ကန်သူ (ဟံ)
- (ဂ) တိုးထပ်ပြည့်နိုင်၊ တိုင်သူရှေ့တန်သူ (ပ)
- (ဃ) တိုးခပ်ပြည့်နိုင်၊ တိုင်းရှေ့ကန်သူ (မ)
- (င) ဘေးခတ်ပြည့်နိုင်၊ တန်း၍တန်သူ (ရွှေ)
- ၂၂၅။ လျက်စီရုံး(ဟံ) (ရွှေ)
- ၂၂၆။ ဆားဝမ်းထဲ (ဟံ)၊ ဆားဝမတဲ့(ရွှေ)
- ၂၂၇။ မြို့တွင်ထင်ရှား (ဟံ) (ရွှေ)
- ၂၂၈။ သင်းကြီးသားလျှင်(ဟံ)
- ၂၂၉။ စည်းကြပ်ကျစ်ကြော(ဟံ)၊ စိစစ်ကျစ်ကြော (ရွှေ)
- ၂၃၀။ တူစုံသားမောင်(ဟံ)၊ တူစုံသာပေါင်း(င)၊ တူစုံသာအောင်(ရွှေ)
- ၂၃၁။ ထီးနန်းဆောင်၍၊ နောင်တလစ်မူ(ဟံ)
- ထီးနန်းဆောင်၍၊ နောက်တကြိမ်မူ(ရွှေ)
- ၂၃၂။ တုန်လှုပ်မစွမ်း၊ ခဲယိုယွင်းတွင်၊ ရှမ်းကိုးသိန်းရှင် (ဟံ)
- ၂၃၃။ သိုခင်ဘွားကြီး (ဟံ) (ရွှေ)
- ၂၃၄။ ‘တောင်မိုးစီး၍’ ပုဂံဝန်ထောက်လက်ရေးမူတွင် မပါရှိပါ။
- ၂၃၅။ ထိုရော်ရှမ်းများ (ဟံ)
- ၂၃၆။ အဆက်တည့်အရေး (ဟံ)၊ ဆက်ဆက်တည့်နွယ်ရေး (ရွှေ)
- ‘အဆက်တဲ့နွယ်ရေး’ ရမ်းဗြဲမူမှာပို၍ အဓိပ္ပာယ်၊ ကာရန်ကောင်းသည်။

အပိုဒ်(၁၄)

ဧေး ဧေး ဝိန့်စေရန်^{၂၂၅}၊ ပန်နယ်ကုံပိန့်၊ ပြည်လုံနှုန်မျှ၊ တိုင်မရ၍၊ ဆာဝမည်ထဲ^{၂၂၆}၊ တောင်ရွာဝဲဝယ်၊ အမြေနေပင်၊ မြို့တွင်ထင်ရှား^{၂၂၇}၊ သင်းကြီးသားဟု^{၂၂၈}၊ ရည်သွားလုံးရပ်၊ စေ့ကြပ်ကျစ်ကြော^{၂၂၉}၊ ချောမောဆောင်ယောင်၊ ညီနောင်သားဘ၊ သုံးယောက်ရလျှင်၊ အစတည်တံ့၊ အမြဲထုံနှင့်၊ တူစုံသာအောင်း^{၂၃၀}၊ ထီးနန်းဆောင်း၍၊ နောင်းကကြိန်မူ^{၂၃၁}၊ သာပေဖျူနှင့်၊ ရိပ်ဖြူဆောင်ချုပ်၊ ပြည်ရွာအုပ်လျက်၊ တုံလှုပ်မစွန်၊ ခပ်ယိုယွန်တွင်၊ သျှန်ကိုသိန်းရှင်^{၂၃၂}၊ ဘိုးခင်ဘွားကြီး^{၂၃၃}၊ တောင်နိုးစီး၍^{၂၃၄}၊ ဖျက်ဆီးလေခါ၊ တို့ရွာတကြိန်၊ မင်းမဲ့တိမ်သည်၊ စပွိန်မထွန်း၊ ရှူးတဲ့လေ။

ရှူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဩဇာ၊ ထိုရော်သျှမ်းသား^{၂၃၅}၊ ဘိုးခင်ဖွားလျှင်၊ ကြီးမားမာန်ပါ၊ ဖျက်ဆီးလာ၍၊ ယင်းခါ တစ်ချက်၊ ထီးနန်းပျက်သည်၊ အထက်တွဲနွယ်ရေး^{၂၃၆}၊ ပြတ်လေသေး၊ ဧေးလည်း ယင်ယင်ဧေး၊ ၁၆

ရှင်းလင်းချက်

- မြို့တွင်ထင်ရှား = ညွှန်း(၂၂၇)မြို့လူမျိုးတို့တွင် ထင်ရှားသော ရွာလူကြီး (သင်းကြီး)ကို ညွှန်း၍ 'မြို့'ထက် 'မြို့'က ပိုသင့်သည်ဟု ယူဆရသည်။
- သျှန်ကိုသိန်းရှင် = ညွှန်(၂၃၃)၊ သျှမ်းကိုးသိန်းအရှင် သို့ခင်ဘွား လာရောက်တိုက်ခိုက်သည်။

သမိုင်းနောက်ခံ

ပတ္တမြားလက်စွပ်အား၊ ပြည်လုံးအနှံ့ လိုက်လံ၍ တန်သူကို ရှာဖွေကြသော်လည်း မတွေ့သောအခါ နောက်ဆုံး၌ တောတောင်အနှံ့ ထပ်မံရှာဖွေသောအခါ ချောင်းဖျားတွင် တောင်ယာလုပ် နေထိုင်စားသောက်သော မြို့လူမျိုး သင်းကြီး ညီနောင် သားအဖသုံးယောက်နှင့်တန်သည်ဖြစ်၍ ဝေသာလီမြို့တော်သို့ သုံးယောက်စလုံးကို ခေါ်ဆောင်ခဲ့၍ အကြီးအမြတ် ကို စန္ဒာဒေဝီမိဖုရားနှင့် မင်းမြှောက်သည်။ ညီအမြတ်ကို အိမ်ရှေ့အရာနှင့်၍ ညီအမြတ်၏သား ပဲဖြူကို မြောက်ဥရွာကို စားစေသည်။ ၎င်းတို့မှာ အဆင်းအရောင်လှပကြသည်ဟူ၏^{၂၃၇}၊ မြို့မင်းအမြတ် (၆)နှစ်နန်းစံပြီးနောက် စန္ဒာဒေဝီမိဖုရား သည် ညီဖြစ်သူ အိမ်ရှေ့မင်း အမြတ်ကို လိုလားတက်မက်ကြောင်း တွေ့ရှိရ၍ ညီဖြစ်သူအား ဘုရင်က လုပ်ကြံသတ်ဖြတ် လိုက်လေသည်။ မင်းကြီးအမြတ်သည်လည်း တူဖြစ်သူ ပဲဖြူ၏ရန်ကို ကြောက်ရွံ့လွန်ပြီး သွေးအန်၍သေလေသည်။ ထို မြို့မင်းကြီး အမြတ် လွန်ပြီး ညီဖြစ်သူ အမြတ်၏သား ပဲဖြူမင်းသားကို မှူးမတ်ပြည်သူတို့ ညီညာပြီး အေဒီ (၇၇၆)တွင် စန္ဒာဒေဝီမိဖုရား နှင့် မင်းမြှောက်ကြသည်။ ထိုမင်းသည် ဝေသာလီပြည်ကိုနန်းခန်းကုန်ပြီဟု ယူဆ၍ သူရှေးဦးစွာနေထိုင်ခဲ့ရာ မြောက်ဦးမြို့သို့ ပြောင်းရွှေ့နန်းစံသည်။ ပဲဖြူမင်းနှင့် စန္ဒာဒေဝီတို့ (၁၇)နှစ်နန်းစံပြီးနောက်တွင် ကိုးသိန်းသော

၂၃၇။ ညောင်တီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ ၉၆-၉၇ တွင် အမြတ်ကူး၊ အမြတ်ထူးဟု ပါရှိ၍ 'မြို့လူမျိုးများဟုဆိုသည်။

၂၃၈။ (က) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၃၀၇
 (ခ) ညောင်တီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၁၀၀-၁၀၁။
 (ဂ) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ စာ-၁၈။
 (ဃ) Phayre, A.P. History of Burma. 1883. London. p-46.

၂၃၉။ မိခင်ရေပိမ့် (ဟံ) (ရွှေ)
 ၂၄၀။ ပျက်ကြေကျိန်းခန်း(ဟံ)၊ ပျက်ပေကိန်းခန်း(ရွှေ)
 ၂၄၁။ ရှမ်းမင်းဖျက်ထ(ဟံ)
 ၂၄၂။ ထိုခေတ္တဝယ်(ဟံ)
 ၂၄၃။ ဧဇ္ဇာတွင်ငြား၊ စန္ဒရားဟု၊ သားဟုသွေးဦး၊ စောရွယ်လူးလျှင်၊ ကိုယ်ထူးစွာလှစီ၊ (ဟံ)
 ဧဇ္ဇာစန္ဒရား၊ မင်းကြားသွေးဦး၊ စောရွယ်လူးကား၊ ကိုယ်ထူးရှောင်လစ်(ရွှေ)
 ဧဇ္ဇာစန္ဒရား၊ သား၏သွေးဦး၊ စိုရွယ်လူးကား၊ ကိုယ်ထူးရှောင်လစ်(ရမ်းဗြဲ)

၂၄၄။ စစ်တန်းတင်တင်(ဟံ)၊ စစ်တန်းတင်တက်(မ)
 ၂၄၅။ ငမင်ငတုန်း (ဟံ)၊ ငမင်ငတုး (ရွှေ)၊ ငပင်ငတုန်း(မ)
 ၂၄၆။ စမ္မဝက်ဦး (ဟံ)
 ၂၄၇။ စောင့်တန်နဂါး(ဟံ)၊ စောင့်ပန်နဂါး (ရွှေ)
 ၂၄၈။ ပုဂံတည်ညက် (ဟံ)၊ ပုဂံထွားညက်(ရွှေ)
 ၂၄၉။ တိုင်းထက်ဆယ်ပြန် (ဟံ)(ရွှေ)

ရှမ်း(မွန်ဂိုလီယံ)တို့သည် လေးမြို့မြစ်ခေါ် အဉ္စနနဒီမြစ်ညာပိုင်းမှ စုန်ဆင်းတိုက်ခိုက်လာ၍ အားမတန်သောကြောင့် မိဖုရား၊ မောင်းမ၊ မိသံ၊ ရဲမက်ဗိုလ်ပါနှင့်တကွ ယိုးချောင်းဖျား သပိတ်တောင်တွင် မြို့တည်၍ နေသည်။ မကြာမီ ပဲဖြူမင်းလွန်သည်။ မင်းမရှိဘဲ ကြားတစ်နှစ်ခန့် ပြတ်လတ်လေသည်။^{၂၉၀}။

အပိုင်း (၁၅)

ဇေ ဇေတုံစုစု၊ မိမျက်ရွက်၊ သိမ္မထွေထွေ၊ မိန်သည်ရေပိန်^{၂၉၁}၊ ပျက်လေကိန်းခန်း^{၂၉၂}၊ သိုက်နီဒါန်းလျှောက်၊ သျှန်းပန်း ပျက်စ^{၂၉၃}၊ ထိုခနဝယ်^{၂၉၄}၊ စူဠစန္ဒရား၊ သား၏သွေဦး၊ စိုရွှေလူးကား၊ ကိုယ်ထူရှောင်လစ်^{၂၉၅}၊ စစ်တန်းတင်ထက်^{၂၉၆}၊ သက်နှင့်ဘက်၍၊ သက်သဘောပင်၊ သက်မည်တွင်သား၊ ငမင်ငတုန်^{၂၉၇}၊ ဘုန်းလက်ရမ်းဆက်၊ ဓမ္မစက်ကို^{၂၉၈}၊ ပြုရွက်ပြန်မိုး၊ နှင်းလာစိုးက၊ မိုမ်းကြိုး၊ ကံဝယ်၊ စောင်းတံနဂါး^{၂၉၉}၊ သိကြားပေးသင်္ဃာ၊ ပိဒေါက်စဉ်လည်း၊ တီးမြည်သံကြောင့်၊ ပုဂံထွားညက်^{၃၀၀}၊ သျှမ်းလည်းဖျက်၏၊ တိုင်ထက်ဆယ်ပြန်^{၃၀၁}၊ တို့ပြည်မွန်သည်၊ တဖန် ကျွန်းလုံးနူးတဲ့လေ။

နူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဩော်၊ ထင်ပေါ်တေဇ၊ စူဠတွင်ငြား၊ စန္ဒရား၏၊ သက်သားလင်^{၃၀၂}၊ သားငမင်လျှင်^{၃၀၃}၊ ကြီးအင်ကြံစည်၊ ထီးနန်းတည်၍^{၃၀၄}၊ အမှည်စမ္မာက်၊ မင်းရိုးဆက်သည်^{၃၀၅}၊ တိုင်းထက်တဲ့ကျော်သံ^{၃၀၆}၊ ဘိုးခင်ဘေး၊ လည်းယင်ယင်ဇေး၊ ၁၇

သမိုင်းနောက်ခံ

စူဠစန္ဒြားမင်း သင်းတွဲပြည်သို့ ခရီးမထွက်မီ ကိုယ်ဝန်နှင့်ကျန်ရစ်သော သန္ဓေသားသည် မျိုးခြားမြို့မင်းကြီး အမြဲတူမင်းပြုစဉ် ဖွားမြင်လေရာ ချစ်ခင်လေးမြတ်သူတို့က တိတ်တဆိတ်ယူဆောင်လျက် **သိန်းတုန်း**ဖျား သက်လူမျိုးတို့၏ နေရာဖြစ်သော စစ်တန်းတင်မြို့၌ ဝှက်ထားသည်။ ဤအရပ်မှာ ယခု ပုဏ္ဏားကျွန်း၊ ရသေ့တောင်မြို့၏မြောက်ဘက် တောဖျားချောင်းနှင့် စိုင်းတင်ရေတံခွန်ဝန်းကျင်ဒေသဖြစ်သည်။ ယခု 'သက်ကျိုင်းတောင်'ဟုခေါ်သောအရပ်ဟုဆိုကြသည်။ သက်တို့က 'ငါတို့မင်း'ဟူ၍ ခေါ်သည်ကို အကြောင်းပြု၍ 'င/တုံမင်း' 'င/မင်ငတုံ'ဟူ၍တွင်သည်။ အသက်(၂၃)နှစ် အရောက်တွင် သက်လူမျိုး၊ ရခိုင်လူမျိုးတို့၏အကူအညီနှင့်ချီလာပြီး စမ္မဝက်မြို့ကို တည်သည်။ ထိုမင်း၏ဘုန်းတန်ခိုးတော် ကြောင့် မိုးကြိုးကန်ဝယ် နဂါးတစ်ကောင်လာနေသည်။ ထိုနဂါး၏ကျေးဇူးကြောင့် မိုးအလွန်ကောင်း၍ သာသာယာယာ ရှိသည်။ သိကြားနတ် မစ၍ရသော ပိတောက်စည်ကို ရရှိသည်။ ဤစည်ကို တီးပါက အရှေ့ပုဂံပြည်သည်လည်း တစ်နေ့ သုံးကြိမ် လန်ဖျတ်၍ ပြုလေသည်။ ရှမ်းလည်းပျက်သည်။ သည်အကြောင်းကို ပုဂံစောခင်နှစ်မင်းကြား၍ သူလျှိုများလွတ်ကာ ဖျက်ဆီးစေလေသည်။^{၂၅၅}

'မင်းကြီး ပဲဖြူ၊ နတ်ရွာယူသော်၊ စူဠစန္ဒရား၊ မင်းများသားရင်း၊ ငမင်းငတုံ၊ သူဘုန်းမျှော်လျှက်၊ စမ္မဝက်ရွှင်၊

-
- ၂၅၀။ သက်ထားလုလင်(ဟံ)၊ သားမောင်ရှင်တည့်(ရွှေ)
 - ၂၅၁။ သက်ငမင်လျှင်(ဟံ)၊ သားမောင်ရှင်တည့်(ရွှေ)
 - ၂၅၂။ မြို့ကြီးတည်၍(ဟံ)
 - ၂၅၃။ ထီးနန်းတက်သည်(ဟံ)
 - ၂၅၄။ တိုင်းဆက်တည့်-ကျော်သော(ဟံ)၊ တိုင်းဆက်တည့်ကျော်သေး(ရွှေ)
 - ၂၅၅။ (က) 'ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း' စာ ၃၀၈။
(ခ) 'ရခိုင်မြောက်ဖျားဒေသမှ သက်တိုင်းရင်းသားများ'၊ စာ ၁၈။
 - ၂၅၆။ မြို့တည်လင်္ကာပေမူ 'ခေါ'ချပ်၊ ကြော။
 - ၂၅၇။ သေည်တစ်ချက်(ဟံ)
 - ၂၅၈။ ဘုန်းဆက်စဉ်ကျိုး(ရွှေ)၊ ဘုန်းခက်စည်ပြုံး(ဟံ)၊ ဘုန်းဆက်စည်ပြို(မ)
 - ၂၅၉။ ဆယ်ယောက်ကျိုးတွင် (ဟံ)၊ ဆယ်ယောက်ဆုံးတွင်(ရွှေ)
 - ၂၆၀။ သုံးဆီကရွေသာ (ဟံ) (ရွှေ)
 - ၂၆၁။ မင်းကောင်းသွေးခဲ (ဟံ)၊ မင်းထောင်းသွေးခဲ (ရွှေ)
 - ၂၆၂။ ဆယ်နှစ်မည်တွင်(ရွှေ)
 - ၂၆၃။ နန်းရိုးမွန်လျှင်(ဟံ)၊ မင်းရိုးမွန်လျှင်(ရွှေ)
 - ၂၆၄။ အလောင်းစည်သူ၊ ခိုအားမူလှိုင်း၊ တလှိုင်းတသိန်း(ရမ်းမြ)
 - လောင်းစည်သူခိုင်၊ အယူလှိုင်း၍၊ တလှိုင်းတသိန်း(ဟံ)၊ အလောင်းစည်သူ၊ ဝေးသားမူလှိုင်း၊ တလှိုင်းတသိန်း(ရွှေ)

ကနက်ရိပ်ဝယ်၊ စံလေသောအခါ၊ နှစ်ကောဇာမူ၊ လေးရာငါးဆယ်၊ စွန်းဝယ်ခြောက်ခု၊ မှတ်စုသင်္ချာ၊ ရက္ခပူရ၊ တိုင်းလုံးခလျက်၊ ပိုဒ်သလွန်မိုး၊ ဘုန်းတန်ခိုးကြောင့်၊ မိုးကြိုးကန်တွင်၊ နဂါးမင်းလျှင်၊ စံမင်းပျော်နေ၊ ခေါင်လှပေ၍၊ ရေမင်းအမျိုး၊ သူတန်ခိုးကြောင့်၊ မိုးလည်းမရှား၊ ကောင်းသည်များ၏၊ သကြားဝိသကြုံ၊ စီရင်တုံငြား၊ ပိတောက်သားအား၊ မြတ်ငြားတို့ရာ၊ သို့မှသာလျှင်၊ မြို့ရွာငြိမ်သက်၊ မပျက်စည်ပင်'ဟူ၍ မြို့တည်လင်္ကာတွင် ဖော်ပြထားသည်။^{၂၆၆}

အပိုဒ် (၁၆)

ဧ ဧပိန္နဲတချက်^{၂၆၇}၊ စမွတ်၌၊ ဘုန်းဆတ်စည်ကြုံ^{၂၆၈}၊ ဆယ်ယောက်သုံတွင်^{၂၆၉}၊ အဆုန်စွန်မူ၊ မင်းဘီလူးကို၊ ကြုံတူလှည့်ပတ်၊ ပုံဝန်သတ်၍၊ မတ်သင်္ခယာ၊ မည်သာတချက်၊ ဝရောင်ငှက်လျှင်၊ ၃-ဆက်ရိုးသား^{၂၇၀}၊ ပဉ္စာမြို့ကောင်း၊ ကျိန်ပြီးနောင်မှ၊ မင်းဟောင်းသွေခဲ^{၂၇၁}၊ မင်းရဲဘယ၊ ပေါက်ညိုမြနှင့်၊ ကြွခဲ့ရှည်ပြည်၊ ဆွေနှစ်မည်တွင်^{၂၇၂}၊ မြင်သင့်သည်ချာ၊ ရွှေကူသာနှင့်၊ လက်မှာမင်းနန်း၊ မင်းရိုးမွဲလျှင်^{၂၇၃}၊ တဖန်လည်းကောင်း၊ အလောင်းစည်သူ၊ ခိုအားမူလှိုင်း^{၂၇၄}၊ တလိုင်းတသိမ်း၊ ပျူတသိမ်းနှင့်၊ အောင်ကျိန်းခါချိန်၊ ပြက္ခတိန်လျှောက်၊ ပုရိန်မြို့သစ်၊ ထောင်လာလစ်သည်၊ ချိုက်^{၂၇၅} နှစ်ပြည်သူ ရှားတဲ့လေ။

ရှားတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪ၊ နှစ်ဘော်နှစ်ပါး၊ ထူးမခြားတည်း^{၂၇၆}၊ ရှင့်သားသမီး^{၂၇၇}၊ ဆွေစနီးလျှင်၊ ပြည်ကြီးစိုးလှာ^{၂၇၈}၊ တို့ချမ်းသာကို၊ ရှာသည်တဲ့မြတ်လေး၊ မေတ္တာရေး၊ ဇလည်းယင်ယင်ဧေး။

သမိုင်းနောက်စံ

ငတုံမင်းကွယ်လွန်ပြီးနောက် စူဠစန္ဒြားမင်းတူ စန္ဒကူးမင်းနှင့် အရီးတော် စန္ဒာဒေဝီမိဖုရားတို့မှ ခတ္တသင်၊ စန္ဒသင်ဟူသော သားနှစ်ယောက်နှင့် သီရိကုမ္မာရီဟူသော သမီးတော်တစ်ယောက် ဖွားမြင်သည်။ ၎င်းတို့သည် သပိတ်တောင်မြို့မှ ထွက်ခွာလာ၍ ခြိပ်ချောင်းဖျား ငရဲချောင်းတွင်ရှိနေစဉ် များမတ်ပြည်သူတို့ ညီညာပြီး ခေတ္တသင်နှင့် ညီမတော် သီရိကုမ္မာရီကို နန်းတင်ကြသည်။ ၎င်းနောက် အေဒီ ၈၁၈ တွင် ပဉ္စာမြို့ကို တည်သည်။ စန္ဒသင်မင်းမှ(၁၀)ဆက်မြောက် မင်းဘီလူးလက်ထက်တွင် အမတ်အသင်္ခယာသည် အရှင်ဖြစ်သောမင်းဘီလူးကို ပုန်ကန်သတ်ဖြတ်ရန် စနည်းနာလေရာ ဝရောင်းငှက်တစ်ကောင်သည် အခြွေအရံနှင့် တင့်တယ်စွာနေသည်ကို စနည်းအတိတ်ယူ၍ ပုန်ကန်လေရာ အောင်မြင်သည်။ မင်းဘီလူး၏သား မင်းရဲဘယသည် နှမတော်ပေါက်ညိုမြ (စောပေါက်ညို)နှင့် အရှေ့ပုဂံပြည်သို့ ဝင်ရောက်ခိုလှုံလေသည်။ မင်းဘီလူးလွန်ပြီးနောက် အသင်္ခယာ(၈)နှစ်နန်းတက်သည်။ ၎င်းနောက် သားတော်မင်းဘုန်းသန်(၁၄)နှစ်၊ သားတော်မင်းပတိ (၁၃)နှစ်အုပ်စိုးကြသည်။

ဝရောင်းငှက်စနည်းပုန်စား၍ ထွက်ပြေးခဲ့ရသော မင်းရဲဘယ အရှေ့ဘက် ပုဂံပြည်တွင် နေထိုင်စဉ်အတွင်း လက်ယာမင်းနန်ဟူသော သားတစ်ယောက်နှင့် ရွှေဂူသာဟူသော သမီးတော်တစ်ပါး ထွန်းကားခဲ့သည်။ ပုဂံပြည်တွင် ၃၅နှစ်ခန့်ကြာမြင့်ခဲ့ပြီဖြစ်သော်လည်း မိမိတို့၏ရခိုင်ပြည်ထီးနန်းကို မစံရသေးဖြစ်ရာ တစ်နေ့တွင် သေအံ့ဆဲဆဲတွင် သားအား ဤသို့မှာလေသည်။ ငါက သေရတော့အံ့၊ အလောင်းစည်သူမင်းကြီးကား ဘုန်းတန်ခိုးနှင့်ပြည့်စုံသည်။ မင်းကြီး

၂၆၅။ ချိုက်=ချစ် (ရခိုင်အသံထွက်အတိုင်း ရေးထားသည်။
၂၆၆။ ထူမပြားတည့်၊
၂၆၇။ ရှင်အားသမီး(မ)
၂၆၈။ ပြည်ကြီးဝင်လှာ (ဟံ)၊ မင်းရဲပိရ(ပ)မူကွဲမှာ မဖြစ်နိုင်ပါ။
၂၆၉။ (က) မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ။
'အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း စာ ၂၄၅
(ခ) ဦးအောင်သာဦး၊ 'ရခိုင်ရာဇဝင်ယဉ်ကျေးမှုသမိုင်း'၊ စာ-၃၀။
(ဂ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ ၃၁၉-၃၂၃။
၂၇၀။ (က) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ
(ခ) အင်းစောက်ရာဇဝင်ပေမူ 'ဋ္ဌေ'ချပ်(ရင်) (ကြော)

ဦးဆုံးမင်္ဂလာပြုသောအခါ ငါတို့ ရခိုင်ထုံးစံအရ နောက်ဆုံးထုံး၍ မင်းကြီးမြင်အောင် ခစားလေ၊ မင်းကြီးမြင်သောအခိုက် ရခိုင်ပြည်ကို ပြန်ရလိုကြောင်း လျှောက်လေဟုမှာသည်။ သို့နှင့်ရခိုင်ပြည်ထီးနန်းကို နှစ်ကြိမ်တိုင်တိုင် တိုက်ခိုက်၍ သိမ်းယူ သည်။^{၂၆}

နန်းရိုးနန်းဆက်ဖြစ်သော လက်ယာမင်းနန်သည် နှမတော် ရွှေဂူသာနှင့် သက္ကရာဇ် ၄၅၆ ခု အေဒီ ၁၁၀၃တွင် နန်းရသည်။ လက်ယာမင်းနန်သည် ပဉ္စမြို့သည် ကျိန်းခန်းကုန်ပြီဟုယူဆကာ အဉ္စနနဒီလေးမြို့မြစ်ကိုကူး၍ အနောက် ဘက်ကျွန်း၌ မြို့ရာရှာဖွေရာ 'ဤအရပ်သည် မြို့လောင်းမြို့ရာမှန်၍ ကြာတို့ကြက်ဘိသကဲ့သို့ မြို့တည်သည်ကို အကြောင်း ပြု၍ 'လောင်းကြက်'ဟုတွင်သည်။ နှစ်မစေ့မီပင် သမီးတော်နှင့် ဆင်၊ မြင်း၊ လူသူအပေါင်းတို့ သေပျောက်လေသောကြောင့် လောင်းကြက်မြို့၏မြောက်ဘက် ပေါင်းတုတ်ချောင်းကို ဖြတ်ကာ မြို့ရာရှာသည်။ စည်မျက်နှာပြင်ကဲ့သို့ ညီညာသောမြေကွက် ရှိ ပညောင်ပင်စောင့်နတ်က ကုလားကြီးအသွင်ဖြင့် 'ပါးရိန်' 'ပါးရိန်'ဟုဆိုကာ ထွက်ပြေးလေသည်ကို အကြောင်းပြုနမိတ် ယူ၍ 'ပရိန်'မြို့သစ်ကို တည်သည်။^{၂၇}

- ၂၇၁။ ဧသေကြား(ဟံ)
- ၂၇၂။ ကျူးကာဖြားပိမ့်(ဟံ)
- ၂၇၃။ နားလည်းမယောင်(ဟံ)
- ၂၇၄။ တသားချင်းတို့(ဟံ)
- ၂၇၅။ ကြိနာမော်(ရွှေ)
- ၂၇၆။ ရုပ်ရှင်ကျော်ကို(ဟံ) မြတ်ရှင်ကျော်ကို(ရွှေ)
- ၂၇၇။ တောင်တော်ကြော့သား (မ) ပေါင်းတော်ကျော့သား (ဟံ)
- ၂၇၈။ (က)ပေါင်တော်ကြော့သား၊ လောဘအားနှင့်၊ ယူငြားတုံလစ်၊ နဂါးနှစ်၍ (ရွှေ)
(ခ)ပေါင်တော်ကြော့သား၊ လောဘအားကြောင့်၊ နဂါးလည်းနှစ် (ရမ်းမြ)
- (ဂ)ပေါင်တော်ကျော့သား၊ ယူသောအားဖြင့်၊ နဂါးလည်းနှစ် (ဟံ)
- ၂၇၉။ ပြန်လစ်သောအခါ (ရွှေ)
- ၂၈၀။ ရှင်ပင်ဖြစ်ကြောင့် (ဟံ)၊ သျှင်ပင်ဖြစ်သည်။(ရွှေ)
- ၂၈၁။ သည်းသျှင်နှမ(ဟံ)၊ သည်းရှင်မခွ(မ)၊ ဤလည်းရှင်မ(ရွှေ)
- ၂၈၂။ နားတော်ခလော့(ဟံ)၊ နားတော်ခလော့(ရွှေ)
- ၂၈၃။ သုံး၊ ဆုံးဖြစ်နိုင်သည်။ ဤပေမူတွင် အလားတူ မကြာခဏတွေ့ရသည်။
- ၂၈၄။ တဆိတ်မချွတ်(ဟံ)၊ တံဆိပ်မချွတ် (ရွှေ) (မ)
- ၂၈၅။ ခံလိမ့်မှတ်သည်(ဟံ)၊ ခက်လိမ့်မှတ်သည်။
- ၂၈၆။ ကျွတ်တည့်ကမ္ဘာ (ဟံ)၊ မကျွတ်ခန္ဓာ (ရွှေ)
- ၂၈၇။ (က) မြတ်စွာတည့်ရှင်ပင့်တေး(ဟံ)
(ခ) မြတ်စွာတည့်ဖြစ်ရေး၊ သျှင်ပင်တေး(ရွှေ)
(ဂ) မြတ်စွာဖြစ်ရေး၊ ရှင်ပင်တေး (ရမ်းမြ)

အပိုင်း (၁၇)

ဇေး ဇေးသံတခြား^{၂၇၁}၊ ကျေးကာကြားဗိန့်^{၂၇၂}၊ နားသည်မယောင်^{၂၇၃}၊ ရှင်မထောင်လော၊ မောင်နှမရင်း၊ တဘချင်းကို^{၂၇၄}၊ မင်းမြောက်သောခါ၊ ပါသည်များလှိုင်း၊ တလိုင်းနှင့်ပျူ၊ နှစ်ပြည်သူတို့၊ သုံလှထွဋ်ချာ၊ မဟာမုနိ၊ တရိနာတော်^{၂၇၅}၊ ရုပ်ရှင်တော်ကို^{၂၇၆}၊ ပေါင်းတော်ကြောသား^{၂၇၇}၊ လောဘအားကြောင့်^{၂၇၈}၊ နဂါးလည်းနှစ်၊ ပြုရစ်သောခါ^{၂၇၉}၊ ပြည်ရွာလည်းပျက်၊ ခုထက်တိုင်ပင်၊ နုဝေဖျင် လျှက်၊ ရှင်ပင်ဖြစ်သည်^{၂၈၀}၊ ဖြစ်သည်တည်းဟု၊ သည်လည်ရှင်မ^{၂၈၁}၊ နားတော်ပလော^{၂၈၂}၊ ဘဝလည်းသုံ၊ ပျက်ဆုံးခန္ဓာ^{၂၈၃}၊ သံသရာဝယ်၊ ပဉ္စာတနန္ဒရိတ်၊ တံဆိတ်မချွတ်^{၂၈၄}၊ ခံလေတတ်သည်^{၂၈၅}၊ မချွတ်ခန္ဓာ^{၂၈၆}၊ ကူးတဲ့လေ။

ကူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪ၊ ပေါင်တော်ကြောသား၊ လောဘအားကြောင့်၊ ယူကားယူမှီ၊ မချီဒုက္ခ၊ ဘဝသံသာ၊ ပဉ္စာနန္ဒ၊ ကံကြီးလှသည်၊ မြတ်စွာဖြစ်ရေး၊ ရှင်ပင်ဘေး^{၂၈၇}၊ ဇေးလည်း ယင်ယင် ဇေး

ရှင်းလင်းချက်

ပေါင်တော်ကျောသား(ဟံ)၊ ညွှန်း(၂၇၇) = သမိုင်းအရ 'ပေါင်'နှင့် 'ကြော'ဟု ပါရှိသည်။

သမိုင်းနောက်ခံ

လက်ယာမင်းနန်နှင့် နှမတော်ရင်း ရွှေဂူသာကို သာကီဝင်မင်းမျိုးထုံးစံအတိုင်း ဘိသိက်ခံနန်းတင်ကြသည်။ သူတို့၏ဖခမည်းတော် မယ်တော်တို့သည်လည်း မောင်နှမအရင်းသည်းချာများပင် ဖြစ်ကြသည်။^{၂၈၈} ထိုလက်ယာမင်းနန်ကို နန်းတင်လာကြသော ပျူနှင့်မွန်တို့သည် မဟာမုနိရှိသည်ကို စူးစမ်းရှာဖွေကြပြီး ဖိုကျင်တစ်ထောင်ထိုး၍ ရတနာအတိပြီးသော နောက်တော်ကျောသားကို ပျူတို့က ယူကြပြီး မွန်တို့ကမူ ပေါင်တော်ကို ဖြတ်၍ယူကြသည်။^{၂၈၉} ဤသည်မှာ မြတ်စွာဘုရား သခင်၏ ဗျာဒိတ်တော်အတိုင်းဖြစ်သည်။ မဟာမုနိသွန်းခန်းတွင် ဘုရားသခင်က ညီတော်ရုပ်ပွားတော်သည် ငါဘုရား၏ နှစ်ပါးသော ဝိပါတ်တော်ကို ခံရစ်လေ၊ မာန်အောင်ကျွန်းတွင် မင်းဖြစ်သောအခါ တောင်သူကြီးပေါင်ကို ဖဲ့ခဲဖူးသော ဝိပါတ်တော်နှင့် မင်းသားငါးယောက်တို့၏ ကျောသားကို မွန်းခဲဖူးသော ဝိပါတ်တော်တို့ပင်ဖြစ်သည်။ မဟာမုနိရုပ်ပွားတော်အား ဖျက်ဆီးကြသော သူတို့လည်း အချို့မှာ ရေနစ်၍သေကြေပျက်စီးကြ၍ အချို့မှာ နူနာ၊ ဝဲစွဲကြလေသည်။

အပိုင်း (၁၈)

- ၂၈၈။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ ၃၁၇-၃၂၃
- ၂၈၉။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်၊ စာ-၃၂၃
- ၂၉၀။ ဇ လည်းသာခိုး (ရွှေ)
- ၂၉၁။ အိပ်နားခိုးသော် (ဟံ)၊ အိပ်နားခိုးလော့(ရွှေ)
- ၂၉၂။ သည်းချာစဉ်ရှည် (ရွှေ)
- ၂၉၃။ မည်ကောလိယ (ဟံ)
- ၂၉၄။ နတ်သသခံ(ဟံ)၊ နတ်သလုံယုံ (ရွှေ)၊ နတ်ထသံခံ(လ)
- ၂၉၅။ တမန်စေခါ (ရွှေ)
- ၂၉၆။ ဆည်စေရလျက် 'ရွှေစေတီမူနှင့် ယခု ရမ်းဗြဲမူတွင် ပါရှိသည်။ ကျန်မူများတွင် မပါရှိပါ။ ရခိုင်ရာဇဝင်တွင် လက်အောက်ခံတို့အား တာဝန်ချ (ခွဲတန်းချ)၍ ဆည်ဖို့စေသည်ဟု ပါရှိပါသည်။
- ၂၉၇။ ပင့်ရုံထံအောက် (ဟံ)၊ သိမ်းရမ်းထံမှောက်(ရွှေ)

၈...။ ဇေး သာနိုး၂၉၊ အိပ်နာခိုးသော်၂၉၊ မင်းရိုးဆက်လွှာ၊ မင်းလက်ယာ၏။ သည်းချာစည်ရှည်၂၉၊ ငါးဆက်လည်တွင်၊ မည်ဂေါလိယ၂၉၊ မင်းများတံခွန်၊ ဘေးစောမွန်ကား၊ ဆဒ္ဒါန်ဆင်ဖြူ၊ ငွေတူလွလွ၊ ဆယ်စီးရ၍၊ နတ်သသံခံ၂၉၊ လှံပုံစေခါ၂၉၊ ငန်းတာချချ၊ ဆေည်စေရလျက်၂၉၊ ဒီပပတ်ကုံး၊ မင်းအားလုံးကို၊ ပင့်ရုံးထံအောက်၂၉၊ အကုန်ရောက်မှ၊ င/ရကောက်မော်၊ တောင်ကုန်းပေါ်ထက်၊ ရှင်တော်ရုပ်ကြီး၊ မဟာထီးကို၊ ကောင်းခြီးနတ်လူ၊ ဘဝင်ဆူမျှ၊ အလှူကောင်းမှု၊ တည်ထားပြုသည်။ ။ ဗဟုကုသိုလ်ထူးတဲ့လေ။ ။

ထူးတည့်မှောက်တော်၊ ဟုတ်တည့်ဪ၊ မင်းကောလိယ၊ မင်းဓမ္မလျှင်၊ င/ရကောက်မော်၊ တောင်ကုန်းပေါ်ထက်၊ ကုသိုလ်ချက်သည်၊ ဘဝင်တဲ့ ပျန်မွေး၊ ဉာဏ်ရောင်ပြေး။ ။ ဇေးလည်း ယင်ယင်ဇေး

ရှင်းလင်းချက်

မူကွဲအညွှန်း (၂၉၇)='လှံပုံစေခါ'ဟူသော အချက်ကိုကြည့်၍ ရွှေစေတီမူနှင့် ရမ်းမြို့များတွင် ပါရှိသည့်အတိုင်း 'သိမ်း'သာဖြစ်သင့်ပါသည်။ 'ပင့်'မဖြစ်သင့်ပါ။ လက်အောက်ခံဘုရင်ကို 'ပင့်'မည်မဟုတ်ပါ။

မူကွဲအညွှန်း(၂၉၇)- 'ဂေါလိယ' မဟုတ်နိုင်ပါ။ ရခိုင်အသံထွက်ထားဟန်ရှိပါသည်။ သမိုင်းတွင် ကောလိယမင်း ဟုသာရှိသည်။

သမိုင်းနောက်ခံ

လက်ယာမင်းနန်၏ အနွယ်တော် ငါးဆက်မြောက် ကောလိယမင်းသည် သက္ကရာဇ် ၄၈၀ တွင် မိဖုရားကုမ္မာရီနှင့် နန်းတက်သည်။ ထိုမင်းသည် ဘုန်းတန်ခိုးပြည့်စုံ၍ ပြည်ထောင်မင်းတို့ အခွန်ဘဏ္ဍာဆက်သရသည်။ ထိုမင်း၏နိုင်ငံတော်ကာ အနောက်သို့ သူရတန်၊ မြောက်အရပ်သို့ မြို့ပြည်၊ သက်ပြည်၊ အရှေ့မြောက် မိုးညှင်း၊ မိုးကောင်း၊ ကသည်းပြည်၊ အရှေ့တောင် ထောင့် မွန်ပြည်၊ ဇင်းမယ်ပြည်၊ ယွန်းပြည်၊ ယိုးဒယား (ထိုင်း) တိုင်အောင် ဖြစ်သည်။

ထိုကောလိယမင်းသည် အလိုတော်ပြည့်လျှင် ကောင်းမှုတော်ဘုရားတစ်ဆူတည်အံ့ဟု နေရာရှာဖွေရာ မြို့တော်နှင့် မနီးမဝေး စန္ဒပဗ္ဗတတောင်ကို ရရှိ၍ အထူးထူးသော ရတနာတို့ကောက်ရသည်ထက် ဝမ်းမြောက်၍ 'ငါရကောက်' င/ရ ကောက်ဟု တွင်သည်။ ဘုရားတည်သောအခါ ပိုင်တော်မူသော မင်းအပေါင်းကို စုရုံးခေါ်ဆောင်စေလျက် တာဝန်ချ၍ လုပ်စေတော်မူသည်။ မင်းတို့ကား ကလေးမင်း၊ မိုးညှင်းမင်း၊ မိုးကောင်းမင်း၊ ကသည်းမင်း၊ အုန်းပေါင်မင်း၊ ယွန်းမင်း မွန်မင်း၊ ဇင်းမယ်မင်း၊ သူရတန်မင်း၊ ဟစ်ရုံမင်းတို့ပေတည်း။ ထိုအကြောင်းကို သမိုင်းမော်ကွန်းစိုက်ထူလျက် ဘုရားတံတိုင်း ၌ ယခုတိုင် တွေ့ရှိရပေသည်။ ယခုတိုင် မဟာထီးဘုရားဟု ခေါ်တွင်လျက်ရှိသည်။

အပိုဒ် (၁၉)

- ၂၉၈။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ ၃၂၇။
- ၂၉၉။ ဧတုံမယ်မိ (ဟံ)
- ၃၀၀။ နားတော်ချီလော့(ဟံ)၊ နားဝယ်ဟိလော့ (ရွှေ)
- ၃၀၁။ အရင်းသည်းချာ (ဟံ) (ရွှေ)
- ၃၀၂။ ရုံသည်အကြောင်း (ဟံ) ဟိသည်အကြောင်း (ရွှေ)
- ၃၀၃။ ပေါင်းလောင်းမြို့ထီး (ရွှေ)၊ ပေါင်းလောင်းမြို့ထီး (ဟံ)၊ 'မြို့လူမျိုးသာဖြစ်သည်။
- ၃၀၄။ ဝင်လေသက်ထက် (ဟံ)
- ၃၀၅။ ဗိုလ်ခြေစည်မျှ (ဟံ) (ရွှေ)၊ ရမ်းမြို့ 'ပိုးခြည်'မဖြစ်နိုင်ပါ။
- ၃၀၆။ အက္ကတည (ဟံ)၊ ရခိုင်သမိုင်းတွင် အက္ကတည ဖြစ်ပါသည်။
- ၃၀၇။ ကနွားပွဲကြီး (ဟံ)၊ ကနွားပွဲပြီး (ရွှေ)၊ ကနားဘွဲ့ကြီး (လ)
- ၃၀၈။ ကျောက်ကြီးရွှေဂူ (င) (လ)
- ၃၀၉။ ဘုရားမည်သာ (ဟံ)၊ ဘုရားလွန်မှာ (ရွှေ)
- ၃၁၀။ ဤနှစ်ခါသည်(ဟံ)
- ၃၁၁။ သင်္ကာယန (ဟံ) ၊ ဓမ္မာသောကမင်းကို ညွှန်းကြောင်း သတိပြုရန်
- ၃၁၂။ အာဒိယနှင့် (ဟံ)၊ ဗျာဒိတ်ရတို့ (ရွှေ)၊ ဟဒိယ (ပ)၊ ဗျာဒိယ (လ) စာမျက်နှာ ၆၄ စာရန်ဖြစ်သည်။

ဇေး တုံ မွေးမိ^{၂၆၆}၊ နာထွေရုံလော့^{၂၆၇}၊ ဂေါလိယမင်း၊ သားရင်းသည်းချာ^{၂၆၈}၊ ဒသရာလျှင်၊ မဟာမုနိ ရှိရာ အကြောင်း^{၂၆၉}၊ ပေါင်းလောင်မြိုထီး^{၂၇၀}၊ သင်ကြီးညွန့်ပြ ပုညကြီးတွေ၊ လွန်ရုံသေလျက်၊ ဝင်လေသင်းတက်^{၂၇၁}၊ ထွက်ခဲ့သင်တုတ်၊ ဂ ဂုတ်ရှစ်မည်၊ ပိုးခြည်စေည်လျက်^{၂၇၂}၊ အမည်ညေ၊ မြိုချက်မဝယ်၊ အဂ္ဂတညူ^{၂၇၃}၊ တောင်ပုံအဖျား၊ ကနားဖွဲ့ပြီး^{၂၇၄}၊ ရွှေတောင်ထီးသို့၊ ကျောင်းကြီးရွှေဂူ^{၂၇၅}၊ တည်တော်မူက၊ ဇမ္ဗူတကျွန်း၊ မင်းထက်ဝန်းတို့၊ တာဝန်းချချ၊ လုပ်ရသောအား၊ ဘုရားလွန်မှာ^{၂၇၆}၊ သာသနာဝယ်၊ ဓမ္မာသောက၊ ဒသရာဇာ၊ ဤနှစ်ခါလျှင်^{၂၇၇}၊ မျက်နှာမင်းချင်းဖူးတည့်လေ။

ဖူးတည့်မှောက်တော်၊ ဟုတ်တည့်ဪြော်၊ ရှေးသောဓမ္မာ၊ သောကာယနေ^{၂၇၈}၊ ဗျာဒိပ်ရတို့^{၂၇၉}၊ ဒသရာဇာ၊ လက်ထက်သာလျှင်၊ မျက်နှာကြည်ရွှင်၊ ဖူးကြလျှင်သည်၊ မင်းချင်းတည့်စုဝေး၊ မြင်ကြသေး။ ။ ဇေးလည်း ယင်ယင်ဇေး။

သမိုင်းဓနာကိစ္စ

မဟာမုနိသည် လက်ယာမင်းနန်အား လာရောက်နန်းတင်ကြသောသူ၏ လက်ချက်ဖြင့် လက်ယာမင်းနန် မင်းသီဟရာဇာ၊ သကျဝင်ကြီး၊ သကျဝင်ငယ်၊ ကောလိယ၊ မင်းခြောက်ဆက်မျှ ကွယ်ပျောက်နေခဲ့သည်။ အေဒီ-၁၁၂၃ ခုတွင် ကောလိယသား ဒဿရာဇာ နန်းတက်ပြီးနောက် ဘေးလောင်းတော်၊ ဘိုးလောင်းတော်တို့လက်ထက်မှစ၍ အိမ်နီး နားချင်း တိုင်းပြည်များတိုင် တန်ခိုးကြီးမားကျော်စောခဲ့သော မဟာမုနိဘုရားကြီးကို ဖူးမျှော်လိုစိတ်ပြင်းပြရကာ၊ ရှာဖွေ ခိုင်းလေသည်။ ဒဿရာဇာသည် သုံးသိန်းသော ဆုလာဘ်ကိုပေး၍ ရှာဖွေသော်လည်း မရနိုင်ဖြစ်ရာ နောက်ဆုံးတွင် မိမိပိုင် ပတ္တမြားလက်စွပ်ကိုပေး၍ ရှာဖွေစေရာ မြိုလူမျိုး၊ သင်းကြီးရဟောင်းလာ၊ အပေါင်လာဆိုသူတို့၏အကူအညီဖြင့် ချောင်းဖျားငယ်တစ်ခုတွင် ရှိကြောင်းသတင်းရရှိလေသည်^{၂၇၈}။

မြိုခေါင်းဆောင်နှစ်ဦး၏လမ်းပြမှုဖြင့် မင်း၊ မိဖုရား၊ မှူးမတ်ပညာရှိတို့ စုရုံးပြီး သွားရောက်ပင့်ဆောင်ရာ လည်တော်တိုင် မြေမြုပ်၍ တစ်ဖက်သို့ တိမ်းစောင်းနေသော ရုပ်ပွားတော်ကို ဖူးမြော်ရပေသည်။ ရုပ်တုတော်၏ယာဘက် လက်ပြတ်လျက်ရှိပြီး နောက်ကျောသားမှာ ဟင်းလင်းပေါက် ပျက်စီးလျက်တွေ့ရသည်။^{၂၇၉}

- ၃၁၃။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ -၃၂၃၁
- ၃၁၄။ (က) ဗုဒ္ဓအနုပညာ (ဝေသာလီ)၊ စာ-၁၃၀
(ခ) The Story of Mahamuni, JBR.S. P-226.
- ၃၁၄။ (က) San Shwe Bu The Story of Mahamuni P-227
(ခ) Dr. Forchammer The Mahamuni Shrine p-5
- ၃၁၅။ ဗုဒ္ဓအနုပညာ၊ စာ-၁၃၂။
- ၃၁၆။ ပြောတတ်ရာရာ (မ)၊ ပျော်အပ်ရာရာ (ရွှေ)
- ၃၁၇။ အောက်မေ့ရှာ၍ (ဟံ)၊ အောက်မေ့ပါ၍ (ရွှေ)
- ၃၁၈။ မိခင်ကျူးအံ့ (ဟံ)
- ၃၁၉။ သွေးတူးသွေးခဲ (ဟံ)
- ၃၂၀။ မိပုလဲကို (ဟံ)
- ၃၂၁။ နွဲ့နွဲ့ရု (ရွှေ)
- ၃၂၂။ ငိုမဲ့ကာလျက် (ရွှေ)၊ ငိုရှာမဲ့လျက် (ဟံ)
- ၃၂၃။ နေတမျှသာ (ရွှေ)
- ၃၂၄။ နွားလားပင်ဆု (ပ)
- ၃၂၅။ ကုဇေဇေတိ (ဟံ)
- ၃၂၆။ ခြေကစားတုံ (ဟံ)
- ၃၂၇။ မီးသွေးပုံသည် (ဟံ)
- ၃၂၈။ အထွေးထွေးလျှင်၊ ဟိတုံကျင်ဟု၊ မိခင်လုံးစုံ၊ မိသည်းအုံသည်၊ မှတ်ယုံအပ်ငြား၊ ထူးတည့်လေ (ရွှေစေတီမူ) အခြားမူများနှင့် လုံးဝမတူ ကွဲပြားသည်။

ဘုရားကြီးအား ပြန်လည်ပင့်ဆောင်ခဲ့ပြီး ဓညဝတီမြို့တော်ဟောင်းအနီး ကတညုတောင်တွင် တည်ထားကိုးကွယ်သည်။ ဂူကျောင်း၊ ပြဿဒိ ပြုလုပ်သည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ရာတွင် အရှေ့အရပ်ကို အုန်းပေါင်၊ မိုးညှင်း၊ ကလေး၊ မိုးကောင်းတို့ကလည်းကောင်း၊ တောင်မျက်နှာကို မွန်၊ ရှမ်း၊ ယိုးဒယား၊ လင်းဇင်းတို့ကလည်းကောင်း၊ မြောက်မျက်နှာကို မြိုမင်း၊ သက်မင်း၊ ကန်ထုပ်မင်း၊ ဟစ်ရုံမင်းတို့ကလည်းကောင်း၊ တာဝန်ယူ၍ ကုသိုလ်ပြုလုပ်ကြသည်^{၃၁၅}။ ဒဿရာဇာမင်းသည် ဓမ္မသောကမင်းကြီးကဲ့သို့ ဒါနစုံမက်သည်ဟု ကျော်စောလေသည်။

အပိုင်း (၂၀)

ဧေး... ဧဧ ပျပျ။ သားညီမကို၊ ချီချရေရွတ်၊ တတွတ်တွတ်လျှင်၊ ပျော်တတ်ရာရာ^{၃၁၆}၊ အောက်မေ့ရှာလျက်^{၃၁၇}၊ နာနာလိုလို၊ ရင့်ကာဆိုလျက်၊ သံချိုသံခွန်း၊ ဆန်းဆန်းထူးထူး၊ မိန့်သည့်ကျွေးပိန့်^{၃၁၈}၊ သားဦးသွေးခဲ^{၃၁၉}၊ မိပုလဲလျှင်^{၃၂၀}၊ နရွဲနရွဲ^{၃၂၁}၊ အပူအဆာ၊ ငိုရာမဲ့လျက်^{၃၂၂}၊ ရွှေပုခက်ဝယ်၊ စုံမက်သနား၊ မိစကားကို၊ နားပါးသွင်းသွင်း၊ အိပ်ပါလျှင်းလော၊ သတင်း တေဇ နေမမျှလျှင်^{၃၂၃}၊ ဒဿရာဇာ၊ ဘေးကြီးစွာကား၊ အံ့အာလူဝယ်၊ မယုံဘွယ်တည့်၊ ခြောက်ဆယ်ဆင်ဖြူ၊ ဗိုလ်လူမှု ကား၊ နွားလားသင်းစု^{၃၂၄}၊ ခုနစ်ခုမို့၊ အလှဲအလှေ၊ အကူတေတီ^{၃၂၅}၊ ချေကာစတုံ^{၃၂၆}၊ မိသံပုံသည်^{၃၂၇}၊ မိအံ့လက်ဖျား၊ လျှေးတဲ့လေ၊^{၃၂၈} ။

လျှေးတဲ့မှောက်တော်၊ ဟုတ်တည်ဩဝါ၊ ဆိုသည်လူဝယ်၊ မယုံဖွယ်တည်း၊ ခြောက်ဆယ်ဆင်ဖြူ၊ ဗိုလ်လူ

- ၃၂၉။ ဗိုလ်များလူကား (ဟံ)၊ ဗိုလ်များမူကား (မ)
ဗိုလ်များလူကား (ရွှေ)
- ၃၃၀။ နွားလားခုနစ် (ဟံ)၊ ရမ်းဗြဲမူတွင် နှစ်ပိုဒ်ပါသည်။ အဓိပ္ပါယ်တူသည်။
- ၃၃၁။ ပုံယင်ခတ်သည် (ဟံ)
- ၃၃၂။ (က) မာရ်နတ်တည့်ဗိုလ်နှင့်တွေး(ရွှေ)
(ခ) မာရ်နတ်တည့်စည်းဝေး၊ ဗိုလ်နှင့်တွေး (ရွှေ)
(ဂ) မာရ်နတ်တဲးစည်းဝေး၊ ဗိုလ်နှင့်တွေး (ရမ်းဗြဲ)
အထက်ဖော်ပြပါ မူကွဲ (၁၆)ကို နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ပါ။ ဟံသာဝတီမူမှာ အခြားသောချောင်းအချပိုဒ်များ (၅:၃)နှင့်မတူ၊ ကျန်မူကွဲများက တူညီကြောင်းနှင့် (၅:၃) အသံအနေအထားဆီ ကောင်းကြောင်း တွေ့ရသည်။
- ၃၃၃။ ဧပိမ့်ချီချ(ဟံ)
- ၃၃၄။ မင်းတရားသွေး(ဟံ)
- ၃၃၅။ တွားတော်မြေး၏(ဟံ)၊ ဟံသာဝတီမူတစ်ခုတည်း၌သာလျှင် ‘၏’ပါရှိသည်။ ကျန်မူအားလုံး‘၏’မပါရှိဟု ဟံသာဝတီမူစာအုပ်အောက်ခြေ မှတ်စုတွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ ရွှေစေတီမူနှင့် ရမ်းဗြဲမူ၌လည်း ‘၏’ မပါရှိပါ။
- ၃၃၆။ ရှင်တေးကျော်စွာ(ရွှေ)
- ၃၃၇။ လုံး၊ လုံးဝစ္စပေါက်ကျန်ရစ်ခဲ့ဟန်တူပါသည်။ သို့မဟုတ် ရေးထုံးပေလောဟု တွေးဆရပေသည်။
- ၃၃၈။ ခန္ဓာရောင်ပြန်(ဟံ) ဗုဒ္ဓသာသနာနောက်ဆုံးအချိန်တွင် ဇာတ်တော်များစုပေါင်း၍ မြတ်စွာဘုရားရုပ်ပွား တော်ကဲ့သို့ပေါ်လာပြီး တရားဟောဦးမည်။ အချို့က ယုံကြည်ကြသည်။ ၎င်းကို ခန္ဓာရောင်ပြန် ဇာတ်တော်ပြန်ပွား၊ ခန္ဓာရောင်ပြန်ပွဲဟုခေါ်သည်။ ၎င်းမင်းလက်ထက်ဖြစ်ခဲ့သည်။
- ၃၃၉။ နိဗ္ဗာန်သတင်(ဟံ)၊ နိဗ္ဗာန်သခင်(ရွှေ)၊ ရမ်းဗြဲမူတွင် ‘နိဗ္ဗာန်သခင်ခင်’ ဟု မှုနှစ်ခုပေါင်း၍ ဖော်ပြထားရာ စိတ်ဝင်စားပွယ်ဖြစ်သည်။ ရမ်းဗြဲ၊ မာန်အောင်တွင် နိဗ္ဗာန်ဈေး၊ နိဗ္ဗာန်ပွဲတော်ဟူ၍ မုန့်မျိုးစုံကို စတုဒိသာကျေးသည့်ပွဲ ယခုတိုင်ရှိသေးသည်။
(နိဗ္ဗာန်ကူးတိုး=အမဲကူးရသော ကူးတိုးလည်းရှိ၏။)
- ၃၄၀။ ပွဲဆုံးရင်မှာ (ဟံ)၊ ပွဲဆုံးလျှင်မှာ (မ)၊ ပွဲဆုံးကျင်မှ (ပ)၊ ပွဲဆုံးယင်မှု (ရွှေ)၊ ‘ပွဲဆုံးယင်ပုံမှာ’ အဓိပ္ပါယ်ရှိဟန် တူပါသည်။
- ၃၄၁။ ပန်းတင်ဟံရုံ (ဟံ)၊ ဆွမ်းတင်ဟံရုံ(ရွှေ)
- ၃၄၂။ ဆွမ်းချက်လုပ်ကျေး (ဟံ)၊ ဆွမ်းချက်ဝတ်ကျေး(ရွှေ)
- ၃၄၃။ စရံပုသိန် (ဟံ)၊ စလွန်ပုသိန် (ရွှေ)၊ ယခု လွန်မြို့ဖြစ်ပါမည်။
- ၃၄၄။ လှူခန်ချိန်ပြီး (ဟံ)၊ လှူခန်ချိန်ပြီး (ရွှေ)
- ၃၄၅။ ရှစ်ဆက်စွန်းဖျား (ရွှေ)
- ၃၄၆။ ရေကြိုမြစ်ကမ်းဦးတည့်လေ (ဟံ)၊ ရေကြိုမြစ်ကမ်းဦးတည့်လေ (ရွှေ)

မူကား^{၃၂၆}၊ နွားလားခုနစ်^{၃၃၀}၊ ရေလစ်မတတ်၊ ပုံယင်ထပ်သည်^{၃၃၁}၊ မာန်နတ်တဲ့စည်းဝေး၊ ဗိုလ်နှင့် တွေး^{၃၃၂}၊ ဧေးလည်း ယင်ယင်ဧေး။

သမိုင်းဓနာကိစ္စ

ဤအပိုဒ်တွင် ထူးထူးထွေထွေ မပါရှိပါ။ ဒဿရာဇာမင်းကြီးသည် ဆင်ဖြူခြောက်ဆယ်ပိုင်ကြောင်းနှင့် ဗိုလ်ခြေများ ကြောင်းသာ ပြဆိုသည်။

အပိုဒ် (၂၁)

ဧေးတုံချီချီ^{၃၃၃}၊ တမြမြတည့်၊ မင်းတရားသွေး^{၃၃၄}၊ ဘွားတော်မြေး^{၃၃၅}၊ ခင်ဘေးကျော်စွာ^{၃၃၆}၊ ဒဿရာလျှင်၊ ဓမ္မာသောက၊ ဒါနစုံမက်၊ ခွန်နှစ်ရက်ဆုံး၊ လုံလုံဇမ္ဗူ^{၃၃၇}၊ လှူသောဟူ၏၊ သည်မူသော်ကား၊ ရှည်လျားတောင်တာ၊ သာသနာဝယ်၊ ခန္ဓာရောင်ပြန်^{၃၃၈}၊ နိဗ္ဗာန်သဘင်ခင်^{၃၃၉}၊ ပွဲဆုံလျှင်မူ^{၃၄၀}၊ ပန်းတင်ဟေရုံ^{၃၄၁}၊ မြဲကားတန်မြက်၊ ဆွမ်းချက်ဝက်ကျွေး^{၃၄၂}၊ ကလေး မြက်နုတ်၊ သင်ပုတ်ပုဂံ၊ စလွံပသိန်^{၃၄၃}၊ လှူခန့်ရှိန်ပြီး^{၃၄၄}၊ ပုရိန်မြို့ထက်၊ ရှစ်ဆက်စွန်ဖျား^{၃၄၅}၊ မင်းဘုန်းစားကား၊ ဟုရားကျမ်းလာ၊ လေးမြို့မှာကား၊ အညာချိတ်မြို့၊ တည်လေတို့သည်။ ရေကြိုးမြစ်ကမ်း ကူးတည့်လေ^{၃၄၆}။

ထူးတဲ့မှောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪ၊ ဖံဆိုနှစ်လို့^{၃၄၇}၊ သဉ်တောင်ပို့ဝယ်၊ ခြိတ်မြို့သာစည်၊ ဘုန်းစားတည်သည် ရေကြည်တဲ့မဝေး၊ ကန်ထောင်ကွဲ^{၃၄၈}။ ဧေးလည်း ယင်ယင်ဧေး။ ။

သမိုင်းဓနာကိစ္စ

ရခိုင်ပြည်တွင် ဝေသာလီစန္ဒြားမင်းကိုးဆက် ဘုန်းတန်းခိုးကြီးမား၍ လှံပျံရရှိသည်ကိုအကြောင်းပြု၍ ဘုန်းကြီးသော မင်းအဖြစ် ဘိုးလောင်းတော် ဘေးလောင်းတော်တို့ အဆက်ဟူ၍ ဆယ်ကြိမ်မြောက်မင်းအဖြစ် ဒဿရာဇာဟုမည်သည်။ **ညောင်တီအရေးတော်ပုံ** ဤမင်း၏ဘိသိက်သွန်းခန်းမှာ အကြီးကျယ်ဆုံးဖြစ်ပေသည်။ ဆယ်ဆက်မြောက်ဘုန်းကြီးသော မင်းပင်တည်း။ ထိုမင်းသည် မဟာမုနိရုပ်ရှင်တော်မြတ်အား ပြန်လည်ပင့်ဆောင်ပြီးနောက် ဓမ္မာသောကမင်းကဲ့သို့ အလှူ ဒါနကို စုံမက်သည်ဖြစ်၍ ခုနစ်ရက်လုံးလုံး အလှူကြီးပေးတော်မူသည်။ ဤသို့ အလှူကြီးပေးရာတွင် ဟစ်ရုံပြည်က ပန်းတင်ခြင်း၊ မြဲပြည်က တံမြက်လှည်းခြင်း၊ ကလေးပြည်က မြက်နုတ်ခြင်း၊ ပုဂံပြည်က သင်ပုတ်ဆွမ်းချက်လုပ်ခြင်း၊ ဇလွန်ပုသိမ်တို့မှ အလှူဒါနပေးလှူခြင်းများ ပြုလုပ်ကြသည်။ ပုရိန်မြို့တွင် လယ်ယာမင်းနန် (၆)နှစ်၊ မင်းသီဟ(၁)နှစ်၊ ရာဇာကြီး (၃)နှစ်၊ သကျဝင်ကြီး (၂)နှစ်၊ သကျဝင်ငယ် (၃)နှစ်၊ ကောလိယ (၅)နှစ်၊ ဒဿရာဇာ(၁၆)နှစ် အနန္တသီရိ(၃)နှစ် စုစုပေါင်း မင်းရှစ်ဆက် နန်းစံကြသည်။ အနန္တသီရိမင်း၏ညီတော် မင်းဖုန်းစား (မင်းဘုန်းစား)ကို မရီးတော်နှင့် နန်းတင်ကြသည်။ နောင်တော် အနန္တသီရိလက်ထက်တွင် အကျင့်ပျက်နေသည်ကို မမြင်မတွေ့လို၍ သင်းပိုင်သင်္ကန်းဝတ်ကာ တောင်းစားနေထိုင် သောကြောင့် 'မင်းဖုန်းစား'ဟု တွင်သည်။ ထိုမင်းသည် ပုရိန်မြို့သုန်းလတ်ပြီဟုယူဆ၍ ခြိတ်ချောင်းဖျားတွင် 'ခြိပ်'မြို့ကိုတည်သည်။ လောင်းကြက်၊ ပုရိန်၊ တောင်ငူ၊ ခြိပ်၊ မြို့လေးမြို့ကိုအခြေပြု၍ လေးမြို့မြစ်ဟု ဟူးရာကျမ်း လာရှိသည်။ ခြိပ်မြို့မှာ လေးမြို့မြစ်အနောက်ခြမ်း၊ ခြိပ်ချောင်းဖျားတွင် တည်ရှိသည်။ ယခု မြောက်ဦးမြို့မှ (၉)မိုင်ခန့် ကွာဝေးသည်။

-
- ၃၄၇။ ပန်ဆော်နှစ်လို့ (ဟံ)၊ ပန်သော်နှစ်လို့ (မ)
 - ၃၄၈။ ရေကြည်တဲ့ကမ်းမြေး၊ မော်ထောင့်ကွေး (ဟံ)
 ရေကြည်တည့်မဝေး၊ မော်ထောင့်ကွေး (ရွှေ)
 ရေကြည်တဲ့မဝေး၊ ကန်ထောင့်ကွဲ (ရမ်းမြ)
 - ရမ်းမြပေမူတွင် 'ကွေး'နေရာတွင် 'ကွဲ'ဟူ၍ နောက်ပစ်ကို 'ကွေး'ထားပေသည်။
 - ၃၄၉။ မတ်စလင်မိုလ် (ဟံ) (ရွှေ)
 - ၃၅၀။ ငြိုးသိုရန်ခင်း (ဟံ) (ရွှေ)
 - ၃၅၁။ တင်းခဲ့တစ်ချက်(ဟံ)
 - ၃၅၂။ အသက်သုံးနှစ်(ဟံ)၊ အသက်ဆုံးနှစ်(ရွှေ)
 - ၃၅၃။ ရှင်ရိုးသားဟု(ဟံ)
 - ၃၅၄။ မြစ်ကြီးကူးလျက် (ဟံ)
 - ၃၅၅။ တည်လတ်ထူတည်(ဟံ)
 - ၃၅၆။ အယူကြံသည့်(ဟံ)

ကောင်းကင်မြေတိုင်း ဓါတ်ပုံအရ ဧက(၃၀)ခန့် ကျယ်ဝန်းသည်။ ပေ၁၂၀၀ ခန့် တစ်ဖက်စီရှိသော နန်းမြို့ ကို တွေ့ရသည်။ တောင်ဘက်နန်းမြို့ရိုးနှင့်ပြိုင်၍ ပေ ၃၅၀၀ရှိ တန်တိုင်းတစ်ခုရှိသည်။

တောင်ဘက်လေးမြို့မြစ်နှင့် အရှေ့ဘက်ခြံပျောင်းကို ကျုံးအဖြစ်လည်းကောင်း၊ မြောက်ဘက်၊ အနောက်ဘက်ကို ဝိုင်းရံနေသော တောင်တန်းများကို မြို့ရိုးအဖြစ်လည်းကောင်း၊ ရွေးချယ်ခဲ့ဟန်တူသည်။ ဤမြို့တွင် မင်းဖုန်းစား၊ ပဉ္စကလ ဝတ်၊ ဓနုဂူပေါ၊ မင်းသုံးဆက်(၁၂)နှစ်ခန့်သာ နန်းစံသည်။ အညာဒေသဖြစ်၍ ဒီရေအရောက်အပေါက်နည်းသော ရေချို ဒေသ ဖြစ်သည်။ အညာရေကြည်ရေသန့်ကောင်းစွာ ရရှိနိုင်သော မြစ်ကမ်းနားတွင် သဘာဝအတိုင်းတွေ့ရပေသည်။

အပိုင်း (၂၂)

ဧ၊ ဧ ဝိန် တခြင်း။ ထိုမြို့တွင်းဝယ်၊ သုံးမင်းတွင်သာ၊ ကြမ္မာကုလတ်၊ မတ်စလင်ပို^{၃၅၆}၊ ငြိသိုဝ်ရံဆက်^{၃၅၇}၊ ပုံဝံလျှင်း၍၊ ထင်ခဲ့တချက်^{၃၅၈}၊ စမ္မဝက်၌၊ အသက်ဆုံမ်နှစ်^{၃၅၉}၊ ခန္ဓာပစ်မှ၊ တိုင်းချစ်တွင်မှည်၊ ထိုမင်းသင်္ဂြိုဟ်၊ ပြည်၌ဗိုလ်လူ၊ ကြိုက်မှုသနား၊ မင်းရိုးသားဟု^{၃၆၀}၊ မြောက်စားစီရင်၊ ဘိသိက်တင်မှ၊ ထိုတွင်မထောင့်၊ တောင်ဧကူရူ^{၃၆၁}၊ မြို့တောင်ငူ၌၊ တည်မှုမယုတ်၊ ဆယ့်ခြောက်ဆက်တွင်၊ မြို့သက်ကုန်ပြီး၊ မြစ်ကြီးကူးလျက်^{၃၆၂}၊ မြစ်နောက်ဘက်ဝယ်၊ လောင်းကြက်မည်ခေါ်၊ မြို့သာကျော်ကို၊ အလောမာဖြူ၊ တည်တော်မူသည်^{၃၆၃}။ ။ အယူကြံသီး^{၃၆၄}၊ ထူးတည့်လေ။ ။

ထူးတည့်မှောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဩော်၊ အလော်မာဖြူ၊ မြို့တောင်ငူက၊ ကြံယူစူးစူး၊ လောင်းကြက်ကူး၍၊ အထူးမြို့မွန်၊ တည်လတ်တွန်သည်။ ရန်မာန်ငြိမ်းရေး၊ ကြောက်တင်မွှေး^{၃၆၅}။ ။ ဧလည်း ယင်ယင်ဧ။

ရှင်းလင်းချက်

- မြစ်ကြီးကူးလျက်။မူကွဲ(၃၅၄) = အဉ္စနနဒီလေးမြို့မြစ်ကိုကူး၍ မြို့ရာရှာဖွေသည်ဟု သမိုင်းတွင်ပါရှိရာ 'ကူး'ဖြစ်သင့်ပါသည်။
- *တောင်ဧကူရူ = 'တောင်၏တူရူ'ဖြစ်သင့်ပါသည်။ သမိုင်းတွင် တောင်ဘက်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။

သမိုင်းနောက်ခံ

၃၅၇။ တည်လတ်ထွန်းသည်။ ရန်မာန်တည်တုန်ဧ၊ ကြောက်တင်းမေး(ဟံ)
 တည်လတ်ပြန်သည်။ ရန်မာန်တည်တုံဧ၊ ကြောက်ရွံ့သေး(ရွှေ)
 တည်လတ်ထွန်းသည်။ ရန်မာန်ငြိမ်းရေး၊ ကြောက်တင်မွှေး (ရမ်းမြ)

၃၅၈။ (က) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ စာ-၃၇
 (ခ) နန်းဆက်မြို့ဆက်သမိုင်း၊ စာ-၁၇-၁၈
 (ဂ) ရခိုင်ရာဇဝင်ကျမ်း၊ စာ-၃၄၆-၃၄၆

ခြိပ်မြို့တွင် မင်းသုံးဆက်စံပြီး နောက်ဆုံးမင်းဖြစ်သော ဓနုပေါမင်းလက်ထက် အေဒီ ၁၁၅၅ ခုနှစ်တွင် လူသူများ သေကြေပျက်စီးကြ၍ ကိန်းခန်းကုန်ပြီဟု ယူဆကာ ခြိပ်မြို့မှ ခွာခဲ့သည်။ စမ္မဝက်မြို့နေရာတွင်ပင် ဒုတိယစမ္မဝက်မြို့ကို တည်သည်။ တည်ထောင်ပြု၍ (၆)နှစ်ခန့်ကြာလျှင် အမတ်စလင်္ကာဗိုလ်လုပ်ကြံ၍ လွန်သည်။ အမတ်စလင်္ကာဗိုလ်လည်း မင်းမူအုပ်ချုပ်၍ သစ်တစ်ပင်မကျန် အခွန်ကောက်၍ ပြည်သူတို့ကို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်လေရာ ပြည်သူတို့ ညီညွတ်၍ တစ်နှစ်အတွင်း နန်းမှချသည်။ ၎င်းနောက် ဓနုပေါမင်း၏သားတော် မဉ္ဇူသင်ကို နှမတော် ရွှေစင်ပြောင်နှင့် သက္ကရာဇ် ၅၂၃ (အေဒီ ၁၁၆၁)တွင် နန်းတင်ကြသည်။ ထိုမင်းကို တိုင်းသူပြည်သားများက ချစ်ခင်ကြ၍ တိုင်းချစ်မင်းဟု တွင်သည်။ မဉ္ဇူသင် ခေါ် တိုင်းချစ်မင်းလည်း ဒုတိယစမ္မဝက်တွင် (၂)နှစ် နန်းစံပြီးနောက် အေဒီ ၁၁၆၃ ခုနှစ် တောင်ဘက်စူးစူး အရပ်တွင် မြို့ဟောင်းတောင်ငူ၍ ဝါးတပ်မြို့တည်သည်။ ဤမြို့မှာ လေးမြို့မြစ်၏ အရှေ့ဘက်ကမ်း၊ လောင်းကြက်မြို့၏ အရှေ့ဘက်မြစ်တစ်ဖက်ကမ်း၌ တည်ရှိသည်။ ဤမြို့တွင် င/နှလုံးမင်းထံ (၁၇)ဆက်၊ နှစ်ပေါင်း ၈၈ နှစ်ကြာမျှ အုပ်ချုပ်ကြ သည်။ အေဒီ ၁၂၅၀တွင် နန်းတက်သော အလောမာဖြူမင်း လက်ထက်တွင် မြို့ဟောင်းတောင်ငူကို မနှစ်သက်၍ နန်းစံပြီး တစ်နှစ်အကြာ အဥ္စနု နဒီလေးမြို့မြစ်ကိုကူးကာ အနောက်ဘက်ခြမ်းတွင် မြို့သစ်တည်သည်။ ယခင် လောင်းကြက် မြို့နေရာတွင်ဖြစ်၍ ဒုတိယလောင်းကြက်(၁၂၅၁-၁၄၀၆)ဟု တွင်သည်။ သက္ကရာဇ် ၆၁၃ ခု၊ နယုန်လဆန်း(၂)ရက် စနေနေ့ ရတနာကျိန်းမြောက်၍ ‘ကန်စန်းကန်လင်’နှင့် တည်တော်မူသည်။^{၅၁}။

-
- ၃၅၉။ ဝေပိမ့်သံခြေ(ဟံ)၊ လျှောက်သံခြေ(ရွှေ)
 - ၃၆၀။ ပြောပါချင့်အံ့(ဟံ)
 - ၃၆၁။ ထိုမြို့ထက်၌ (ဟံ)၊ ထိုမြို့ဆက်၍ (မ)
 - ၃၆၂။ ခြောက်ယောက်ဆုံးတွင် (ဟံ) ၊ မူအားလုံး (၁၀)ယောက်ဆုံးဟုပါရှိသည်။ ရွှေစေတီမူနှင့် ရမ်းဗြဲကျွန်းမူတို့တွင်သာ (ငါး) ယောက်ဟု ပါရှိသည်။ ရခိုင်ရာဇဝင်နန်းဆက်သမိုင်းအရ ‘ငါးယောက်’သာလျှင် ဖြစ်သည်။
 - ၃၆၃။ တရုံးကြံသီး (ဟံ)
 - ၃၆၄။ ပြည်မပြည်တွင်း(ရွှေ)
 - ၃၆၅။ ပ၊ င၊ လ၊ မ၊ မူအားလုံး ‘မီးတစ်စင်းမျှ’ ဟု ပါရှိသည်။ ဟံသာဝတီမူ၊ ရွှေစေတီမူနှင့် ရမ်းဗြဲကျွန်းမူတို့တွင် ‘ခေးတစ်စင်းမျှ’ ဟုပါရှိသည်။ ခေးတစ်စင်းမျှကသာ သမိုင်းနှင့်ညီညွတ်သည်။
 - ၃၆၆။ မဟိရတည့် (ရွှေ)၊ ဟိ=ရီ (ရခိုင်အသုံး)
 - ၃၆၇။ သမီးလှစွာ(ဟံ)၊ ရမ်းဗြဲမူမှာ၍ ဟံသာဝတီမူမှန်သည်။ အသံထွက်အတိုင်း ရေးထားဟန်တူသည်။
 - ၃၆၈။ ပန်နီလာကို (ဟံ) သမိုင်းအရ သမီးတော်ပန်းနီလာသာ မှန်ပါသည်။
 - ၃၆၉။ အာသာငက်ငက် (ရွှေ)(ဟံ)
 - ၃၇၀။ လောဘမက်၍(ရွှေ)(ဟံ)
 - ၃၇၁။ ဘနှစ်ပါးကို (ဟံ) (ရွှေ)
 - ၃၇၂။ ကြင်ချစ်လင်မိုး (ဟံ) (ရွှေ)
 - ၃၇၃။ ပန်နီလာကို (ဟံ)၊ ‘ပန်းနီလာ’ဖြစ်သင့်ပါသည်။
 - ၃၇၄။ မိစ္ဆာတည့်ညစ်ကြေး၊ မှောင်ထက်မွေး၊ (ရွှေစေတီ)
 - ၃၇၅။ (က) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၃၆၆
(ခ) နန်းဆက်မြို့ဆက်သမိုင်း၊ စာ-၂၀။

အပိုင်း (၂၃)

ဧေး ဧေး သံခြေ^{၃၅၉}၊ မိမြူထွေကိုး စေ့ရေမိခင်၊ ပြောပါကျင့်အံ့^{၃၆၀}၊ ဘေးခင်ကြီးစွာ၊ အလောမာလျှင်၊ တည်လှာ လောင်းကြက်၊ ထိုမြို့ထက်၌^{၃၆၁}၊ ဖြူရွက်ဖြန့်ကြုန်း၊ ငါးယောက်ဆုံးတွင်^{၃၆၂}၊ မှားညိုကြံသီး^{၃၆၃}၊ နန်းကျကြီးကား၊ မိထက်မက၊ ပြည်ပပြည်တွင်း^{၃၆၄}၊ ဒါးတစင်းမျှ^{၃၆၅}၊ မရှိရတည့်^{၃၆၆}၊ ကျနကောက်ငင်၊ ပူဆာအင်နှင့်၊ ဆွေလင်နှစ်မည်၊ အိမ်ထောင်ချည်၍၊ စည်သဘင်ကြီး၊ သမိလှစွာ^{၃၆၇}၊ ပန်းနီလာကို^{၃၆၈}၊ အာသာမက်မက်^{၃၆၉}၊ လောဘမက်၍^{၃၇၀}၊ ရက်ရက်ယူပြီး၊ မတ်ကြီးခေါင်ဖျား၊ မတ်နှစ်ပါးကို^{၃၇၁}၊ ငြိုထားကြီးစွာ၊ ဖျက်ဆီးလှာသည်။ ။ မိစ္ဆာကျင့်ညစ်၊ ညူးတည့်လေ။

ညူးတည့်မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪ၊ မတော်ကျင့်ညစ်၊ သူချစ်လင်မိုး^{၃၇၂}၊ ဇနီးသည်လျှာ၊ ပန်းနီလာ ကို^{၃၇၃}၊ ခွာ၍ယူပြီး၊ မတ်ကြီးနှစ်ဆူ၊ ဘကိုမူလည်း၊ အပူအဆာ၊ ဖျက်ဆီးရှာသည်၊ မိစ္ဆာတည့်မှောင်ထက်မေးညစ်ကြေး^{၃၇၄}၊ မောင်ထက်မေး ဧေးလည်း၊ ယင်ယင်ဧေး။

သမိုင်းနောက်စံ

အလောမာဖြူမင်း တည်ထောင်သော လောင်းကြက်မြို့တွင် အလောမာဖြူ (၅)နှစ်၊ ရာဇသူကြီး (၂)နှစ်၊ စောလူး (၃)နှစ်၊ ဥစ္စနာကြီး (၈)နှစ်၊ စောမွန်ကြီး (၄)နှစ်၊ မင်းဆက်ငါးဆက် (၂၂)နှစ်စံပြီးနောက် သက္ကရာဇ် ၆၃၅ ခု၊ အေဒီ ၁၂၇၃ ခုနှစ်တွင် နန်းကျကြီး နန်းတက်သည်။ ထိုမင်းလက်ထက် တိုင်းပြည်မီးနယ်ပူ၏။ ဓားငယ်မှအစ ကိုင်စွဲခွင့်မပြု ထိုမျှမင်းဆိုး မင်းညစ်တစ်ဦးပင်ဖြစ်သည်။ တစ်နေ့တွင် အမတ်ကြီးစည်သဘင်၏ရုပ်ရည်ချောမောလှပြသော သမီးပန်းနီလာ အား တောင်းလေသော် ကျောက်ပေါက်နေကြောင်း လျှောက်၍ အကာအရံဖြင့်ထားသည်။ ညအခါ သူသေကောင်တစ်ခုကို ယူ၍ အဝတ်လွှမ်းကာ သမီးဆုံးယောင်ပြု၍ သမီးကို တစ်နေရာတွင် သိုဝှက်၍ ထားသည်။ ၎င်းနောက် လူမြင်သူမြင် သဂြိုဟ်လေသည်။ မင်းကြီးမေ့လောက်သောအခါမှ အမတ်ကြီးလက်ယာနန္ဒသူ၏သားနှင့် ထိမ်းမြားလက်ဆက်သည်။ ထိုမင်္ဂလာပွဲမှ စည်သံပတ်သံတို့ကိုကြားရ၍ အကြောင်းစုံကို နန်းကျကြီး စုံစမ်းသိရှိလတ်သော် အမတ်ကြီးနှစ်ဦးစလုံးကို ရန်ငြိုးဖွဲ့ကာ ဥစ္စာများကို သိမ်းယူ၍ လူတို့ကို ဖမ်းဆီးလေသည်။ ပန်းနီလာကိုလည်း လင်ရှိလျက်နှင့်ပင် သိမ်းယူကာ မင်းမြှောင်ထားလေသည်။ ထိုနေ့မှစ၍ သူ့အား မတိုင်ကြားဘဲ စည်မတီးရဟူသော အမိန့် ညွှန်ကြားချက်တွင် ထွက်လာခဲ့ပါ သတည်း။^{၃၇၅}။

- ၃၇၆။ ငြိုးသိုထား၍ (ဟံ)၊ ကြံစည်ငြား၍ (ရွှေ)
- ၃၇၇။ ဘယ်သူသင်ထား(ဟံ)၊ ဘီလူးသင်သား (ရွှေ)၊ ရမ်းမြဲမှုတွင် ဘီလူး=ဘီလုဟုရေးထား၊
- ၃၇၈။ ရှင်ငယ်စိတ္တ (ဟံ)
- ၃၇၉။ မိဖုရားပြစ်(ဟံ)၊ မိဖုရားပြစ် (မ)
- ၃၈၀။ တောင်းပန်လေမှ(ဟံ)၊ သင်ကြားလေမှ(ရွှေ)
- ၃၈၁။ ကိုယ်တော်မူတွင်(ဟံ)၊ ကိုယ်ကောင်းမူတွင် (ရွှေ)၊ ကောင်း'က ပို၍ မှန်နိုင်ပါသည်။
- ၃၈၂။ ပြုသည့်သစ္စာ (ဟံ)
- ၃၈၃။ ထိုစိဋ္ဌာကြောင့် (ဟံ)၊ ဆိုစိဋ္ဌာန်ကြောင့်(ရွှေ)
- ၃၈၄။ (က) ယင်းခါကဝယ်၊ မြောက်ဦးနွယ်၍၊ နှစ်ဆယ်နှင့်ဇွေး (ရမ်းမြဲ)
- (ခ) ယင်းခါကဝယ်၊ မြောက်စားနွယ်၍၊ နှစ်ဆယ်နှင့်ဇွေး (ဟံသာဝတီ)
- (ဂ) ယင်းခါလွန်လေ၊ မြောက်ဦးမြေတွင်၊ နှစ်ဆယ်နှင့်ဇွေး (ရွှေစေတီ)
- ၃၈၅။ ရှင်ရင်းတွင်သာ (ဟံ)၊ ရှင်ရင်တွင်းသာ (ရွှေ)
- ၃၈၆။ ကြေရှာဟူသည်(ဟံ)၊ ကြေအံ့ဟူသည် (ရွှေ)၊ ရှည်ကြာဟူသည်(မ)
- ၃၈၇။ နှစ်ယောက်ဝေးမှု(ဟံ)
- ၃၈၈။ နန်းကျကြီးဘုရင်သည် သူများသားမယားကို ကိုယ်ယောင်ပျောက်ကာ ပြစ်မှားတတ်သောကိုယ်ပျောက် ပညာကို ရှင်ငယ်များထံ သင်ကြားပူးသည်။ အကျယ်သိလိုပါက ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်းတွင် ရှုလေ။

အပိုင်း (၂၄)

ဇေး ဇေး ဝိန့် ပြတ်ပြတ်၊ ကျေးရေရွတ်ပိမ့်၊ ထိုမတ်နှစ်ပါး၊ ကြံစည်ထား၍^{၃၆}၊ ဆေးဝါးမန္တန်၊ တတ်ပွဲအနို့၊
 ဇောဂီဝိဇ္ဇာ၊ ပညာစီရင်၊ ဘိလုသင်ထား^{၃၇}၊ ရှင်စိကြ^{၃၈}၊ နာရဒကို၊ မိဖုရားမြစ်^{၃၉}၊ ရလစ်မသတ်၊ ဆရာမှတ်၍၊ ကြည်ညွတ်
 ရှိသော၊ တောင်းပန်လေသော်^{၄၀}၊ ထွေထွေလာလာ၊ နာနာရုပ်ဟံ၊ ဖန်ဖံဆင်းဆင်း၊ လိုက်လေလျှင်မှ၊ လွတ်ခြင်းမထင်၊
 ကူထဲဝင်လျက်၊ ရှင်တော်ရုပ်တု၊ ကိုယ်ကောင်းမှုတွင်^{၄၁}၊ ပြုတုံသစ္စာ^{၄၂}၊ ထိုမိဌာကား^{၄၃}၊ ယင်းခါကဝယ်၊ မြောက်ဦးနွယ်၍၊
 နှစ်ဆယ်နှင့်ဋ္ဌေး^{၄၄}၊ နန်းထက်ဝေးမှ၊ ရှင်ဘေးတော်မင်း၊ ရှင်ရင်းခွင်းခါ^{၄၅}၊ သွေးလက်ရာမူ၊ ကျေသောဟူသည်^{၄၆}။ ။
 နတ်လူအံ့မိန့် မူးတဲ့လေ။ ။

မူးတည့် မှောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဩော်၊ ရေးသော်နှစ်ကျိပ်၊ ဖြူရိပ်ဖွေးဖွေး၊ နှစ်ယောက်ဝေးဝယ်^{၄၇}၊
 ရှင်ဘေးတော်ချစ်၊ မင်းခေါင်ဖြစ်မှ၊ ကြည့်လစ်တဲ့နီထွေး၊ လက်ရာသွေး၊ ဇေးလည်းယင်ယင်ဇေး။

ဓနာကံစံသမိုင်း

အမတ်စည်သဘင်နှင့် လက်ယာနန္ဒသူတို့သည် မင်္ဂလာပွဲပျက်ခဲ့ရသည့်အတွက် အရှက်တကွဲဖြစ်ကာ နန်းကျကြီး
 အား ရန်ငြိုးထားသည်။ ၎င်းတို့သည် မှူးမတ်ပြည်သူတို့နှင့်ညီညာ၍ ဆေးဝါးမန္တန်ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော ရှင်စိတ္တရနှင့်
 နရဒတို့ညီနောင်တို့ထံ ချဉ်းကပ်ပူဇော်ကြသည်။ ရှင်ငယ်စိတ္တရနှင့် နရဒတို့လည်း ဝန်ခံကြပြီးလျှင် အမတ်ကြီးစည်သဘင်၏
 အိမ်သို့ဝင်၍ တန်စိုးလက်ဆောင်များယူပြီးလျှင် လောင်းကြက်မြို့ တစ်ဖက်ဖြစ်သော ပေါင်းတုတ်ချောင်းဖျားဝယ် ကျွဲရိုင်း
 ဟန်ဆောင်၍နေလေသည်။ ထိုအကြောင်းကို ရွာသားတို့က နန်းကျကြီးထံ လျှောက်တင်ကြသည်။ မင်းကြီးက ပွဲကြီးပွဲကောင်း
 ဖြစ်အံ့ဟု အားရဝမ်းသာဖြစ်လျက် အရက်သေစာသောက်စားကာ ဆင်စီး၍ ထွက်လေသည်။ ထိုတောသို့ရောက်လေလျှင်
 ရှင်ညီနောင်နှစ်ဦးတို့ကလည်း ကျွဲဖြူရိုင်းနှစ်ကောင်ဆောင်၍ အပြိုင်ရပ်နေလေရာ မင်းကြီးသည် သူ၏ဆရာ^{၄၈}ဖြစ်သော
 ရှင်ငယ်ညီနောင်မှန်းသိ၍ ပညာမပြိုင်ဝံ့၍ ကြောက်လန့်လျက် ကျေးငှက်အယောင်ဆောင်၍ လိုက်ပြန်သည်။ ဤနည်းဖြင့်
 ကျား၊ ဆင်အယောင်ဆောင်၍ ပြေးကြလိုက်ကြလေရာ နောက်ဆုံး၌ လူအသွင်ဖြင့် ရွာထဲသို့ ဝင်ရောက်ပြေးလေရာ
 ရှင်ငယ်တို့၏ဓားဖြင့် ခုတ်မိလေသောကြောင့် နန်းကျမင်းကြီး၏လက်ယာဘက်ကဲနားပြတ်လေသည်။ ၎င်းနောက်
 ခန္တိသာရကျောင်းအတွင်းသို့ ဝင်ရောက်၍ ဆရာတော်ခြေထောက်အားဖက်၍ တားခိုင်းလေရာ ဆရာတော်က ငါတို့
 ကျောင်းဝယ် အရှင်မင်းကြီးသိမ်းယူလေသောကြောင့် သင်ဓုန်းဓားပင်မရှိဟု လက်ကို ဘေးသို့ဖယ်၍ ပြောလေသည်။

- ၃၈၉။ ဧပိမ့်စည်တွင်း(ပ)၊ ဧပိမ့်စည်ကွင်း၊ (ဟံ) ဧပိမ့်စည်ကွင်း (ရွှေ)
- ၃၉၀။ နှောင်းဆုံးစွန်တွင်(ဟံ)၊ နောက်ဆုံးစွန်တွင်(ရွှေ)
- ၃၉၁။ ကောင်းမွန်ယဉ်စို(ဟံ)၊ မင်းမွန်ယဉ်ဘိ(ရွှေ)
- ၃၉၂။ ဘုရားထီးကား၊ ထွန်းညီမယ်တော်၊ ဗွားလတ်တော်တည့်(ဟံ)
 ဘုရင်ထီးကို၊ ရှုညီမယ်တော်၊ ဗွားလတ်သော်လျှင်(ရမ်းဗြဲ)
- ၃၉၃။ နုဘော်တေဇ (ဟံ) (ရွှေ)
- ၃၉၄။ ကောင်းခေါင်ခြင်းရာ (ဟံ)၊ ဘဇောင်ခြင်းရာ (ရွှေ)
- ၃၉၅။ ကျွန်းလုံးကြို၍(ဟံ)
- ၃၉၆။ လှိုလေပြန်မူ(ဟံ)(ရွှေ)
- ၃၉၇။ မှူးပျားမတ်မိုလ် (ရွှေ)၊ မတီပျားမတ်မိုလ်(ဟံ)
- ၃၉၈။ ပြည်လုံးဟိုကျွတ်(ဟံ)၊ (ရွှေ) မြစ်လုံးဟိုလျက် (လ)
- ၃၉၉။ ရွှေစင်သန္ဓေပူးတည့်လေ (ဟံ)၊ လုံးဝ မဖြစ်နိုင်ပါ။
 ရေစင်သွန်းတည့်ပျူးတည့်လေ (ရွှေ)
 ရေစင်သွန်းကြဲပျူးတွဲလေ၊ (ရမ်းဗြဲ)
- ၄၀၀။ ပွဲစုဝေး (ဟံ)

နားရွက်ပြတ်မှ ယိုစီးကျသော သွေးများသုတ်ရန်အတွက် ပဝါတောင်းပြန်လေသောအခါလည်း အရှင်မင်းကြီးသိမ်းယူလေသောကြောင့် အိမ်၌ လည်းကောင်း၊ ကျောင်း၌လည်းကောင်း၊ ကွမ်းထုပ်ရန်ပင် ပဝါမရှိဟု ဖြေပြန်လေသည်။ နောက်ဆုံး၌ မိမိ၏ကောင်းမှုတော်ဂုဏ်ထံသို့ဝင်၍ ပုန်းနေလေသည်။ ရှင်စိတ္တရနှင့်နာရဒတို့က ဂုဏ်ထက်အံ့လော၊ မင်းကြီးကောင်းမှုမီးတိုက်ခံမည်လောဟုဆိုလေရာ ငါ့ကောင်းမှု မပျက်စေနှင့်၊ ငါသာလျှင် အသေခံမည်ဟုဆို၍ လက်ယာနားမှထွက်သော သွေးတို့ကို လက်ယာလက်ဖြင့်ခံယူ၍ ဘုရားရုပ်ထုတော်၏ လက်ယာပေါင်ပေါ်တွင် လက်ဝါးစုံဟပ်ပြီး အရှင်ဘုရား ကျွန်ုပ်သည် ဤပြည်ရွှေမြောက်ဦး၌ တဖန် မင်းအဖြစ်ကိုရ၍ အကျွန်ုပ်၏ရန်သူ၊ ဆွေမျိုးအပေါင်းအသင်းကို ပြုန်းတီးအောင် သတ်ဖြတ်ပြီးမှ သာလျှင် အကျွန်ုပ်လိမ့်ကျခဲ့သော လက်ယာပေါင်တော်မှ သွေးလက်ရာသည် ပျောက်ပျက်ပါစေသတည်း။ ' ဟူ၍ အဓိဋ္ဌာန် ပြုသည်။ ၎င်းနောက် ဂူမှထွက်ကာ အသေခံလေသည်။

အပိုစ် (၂၅)

ဧေး ဧေး ဝိန် စည်ကွင်း^{၃၀၉}၊ မကောင်းခြင်းဖြင့်၊ ထိုမင်းနှင့်သား၊ နှစ်ပါးစုံလွန်၊ ဆုံနောက်စွန်တွင်^{၃၁၀}၊ ကောင်းမွန်ယဉ်ဘိ^{၃၁၁}၊ လောင်းပေါမိဟု၊ ဇာတိမချွတ်၊ လူနတ်ဝေးချီး၊ ဘုရင်ထီးကို၊ ရှည် မယ်တော်၊ ဖွားလတ်သော်လျှင်^{၃၁၂}၊ နှုပ်ဘော်တေ^{၃၁၃}၊ ဘ၏လက်နက်၊ သံလျှက်တောက်ရောင်၊ နန်းလုံးပြောင်သော်၊ ကောင်းအောင်ခြင်းရာ^{၃၁၄}၊ သားကြောင့် ငါကား၊ ခန္ဓာအသက်၊ တိုအံ့လျက်ဟု၊ ပုခက်နှင့်ရင့်၊ ရေဝယ်ပစ်လည်း၊ မနစ်ထိုရော်၊ စက်ဝန်းပေါ်လျက်၊ ပူဇော်နတ်တို့၊ ကျွန်းလုံးမို့၍^{၃၁၅}၊ လေးမြို့တဖန်၊ လျှောလေပြန်မူ^{၃၁၆}၊ ပုဖံဝမ်းပါး၊ မိဖုရားနှင့်၊ မှူးများမတ်ပို^{၃၁၇}၊ ပြည်လုံးဟိုလျက်^{၃၁၈}၊ ဘကိုပယ်လစ်၊ ခုနစ်နှစ်က၊ ရိုချစ်ကြည်လင်၊ မီးနန်းတင်သည်။ ။ ရေစင်သွန်းကြဖူးတွဲလေ^{၃၁၉}၊

ဖူးတည့်မှောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪ၊ မယ်တော်ကစ၊ မတ်ထိုမျှတို့၊ ဘကိုပါယ်လစ်၊ ခုနစ်သက်နှီး၊ ပျိုမကြီးက၊ မင်းထီးမည်ခေါ်၊ ဘေးလောင်းတော်ကို၊ ပူဇော်လူနတ်အားလုံးညွတ်သည်၊ အထွဋ်တဲ့တင်သေး၊ ပွဲကောင်းရေး^{၃၂၀}၊ ဧေးလဲ့ ယင်ယင်ဧေး

ရှင်းလင်းချက်

၄၀၀။ (က) ညောင်တီအရေးတော်ပုံကျမ်း၊ ၁၁-၃၀-၃၁။
 (ခ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၁၁-၃၆၈-၃၆၉။

အမတ်ကြီး ဘဒ္ဒမင်းညို
ဘဇောင်ခြင်းရာ-မူကွဲ(၃၉၄)

ရခိုင်အသုံးအနှုန်းဖြစ်၍ အံ့ဩရာတွင် သုံးသည်။ (ဘယ်လိုလဲ)။ မူကွဲများတွင်
အသင့်တော်ဆုံးဖြစ်နိုင်သည်။

ပူဖံဝမ်းပါး-ပူပန်ခြင်း။

ရမ်းပြဒေသတွင် ယခုတိုင် အသုံးပြုနေဆဲဖြစ်သည်။

ဘုရင်ထီးကို-မူကွဲ (၃၉၂) =

‘မင်းထီးဘုရင်’အကြောင်းဖြစ်၍ ‘ဘုရားထီး’မဖြစ်သင့်ပါ။ ‘ဘုရင်ထီးသာ’
ဖြစ်သင့်သည်။

နောက်သမိုင်း

နန်းကျကြီးလွန်ပြီးနောက် သက္ကရာဇ် ၆၃၉ခုနှစ်တွင် သားတော်မင်းဘီလူးသည် မင်းသမီးစောမာလာနှင့် ထိုနှစ်တွင်
ပင် ဘိသိက်သွန်းသည်။ အမတ်ကြီး၏သမီး ပန်းနီလာကိုလည်း မိဖုရားမြှောက်သည်။ ထိုမင်းသည် သူ၏ဖခင်ကဲ့သို့ပင်
ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို မလိုလား၊ ကြမ်းတမ်းယုတ်မာသည်။ ထိုမင်း၌ မင်းထီးဟူသော မင်းသားတစ်ပါးဖွားမြင်သောအခါ
ကောင်းသောနိမိတ်စနည်း တဘောင်များ များစွာထင်၏။ မင်းသား၏ဘုန်းတန်ခိုးကြောင့် ဖခင်၏စွဲကိုင်သောလက်နက်တို့

- ၄၀၂။ ဧပိမ့်သံခြေ(ဟံ)
- ၄၀၃။ ဧစုဧစုရေလျက်(ဟံ) စဉ်ကာရေပိမ့်(ရွှေ)
- ၄၀၄။ မြဲတွေကျင့်သုံး(ဟံ) (ရွှေ)
- ၄၀၅။ ဝန်လျားကျညာ (ဟံ)၊ ဝန်းလျားကြည်သာ (ရွှေ)
- ၄၀၆။ ထောင့်ထောင့်ပုန်ကန် (ဟံ)၊ ထောင်သောင့်ပုန်ကန် (ရွှေ)
ရောင့်၊ နှောင့်၊ ထောင့်၊ ကာရန်အကောင်းဆုံးဖြစ်ဟန်ရှိပါသည်။
- ၄၀၇။ တွန်းလှန်လိုက်မည်၊ စီးပွားရည်ကြောင့် (ဟံ)၊ ‘စီးပွား’ဟု မည်သို့မျှ မဖြစ်နိုင်ပါ။
တွန်းလှန်ပိမ့်မည်၊ စိန်ကရည်လျက်(ရွှေ)
တွန်းလှန်မိန်မည်၊ စိတ်ကရည်လျက်(ရမ်းဗြဲ) (ပေမူ)
ရွှေစေတီမူနှင့် ရမ်းဗြဲကျွန်းပေမူမှာ စာလုံးပေါင်းအက္ခရာကွဲသည်မှအပ ကာရန်အဓိပ္ပါယ်တူညီသည်။
- ၄၀၈။ တေးမင်းကြီးကား (ဟံ)
- ၄၀၉။ ပုတီးလက်ဖျင်(ဟံ)၊ ပုတီးလက်သင်(ရွှေ)
- ၄၁၀။ သို့စင်ဆန်းကြူး (ဟံ)၊ ကိုယ်ပင်ဆန်ကျူး (ရွှေ)
- ၄၁၁။ စစ်မြေမှူးမျှ (ဟံ)စစ်မြေမှူးကာ (ရွှေ)
- ၄၁၂။ ဖြဖြစေ၍ (ဟံ)၊ သုံးဖြာစေ၍ (ရွှေ)
- ၄၁၃။ အောင်မြေဖြစ်ဖြစ် (ဟံ)၊ အောင်ခြေဖြစ်ဖြစ်(ရွှေ)
- ၄၁၄။ လက်ရုံးထစ်ခဲ(ဟံ) (ရွှေ)
- ၄၁၅။ ငယ်မြစ်ပျော်မွေ့(ဟံ)(ရွှေ)၊ ငယ်ချစ်ပျော်မွေ့(မ) (ရမ်းဗြဲ)
- ၄၁၆။ ပစ်တုံနန်းမ (ဟံ)
- ၄၁၇။ (က) နတ်ပြည်ဘဝဂ်၊ ကြူးတည့်လေ(ဟံသာဝတီ)
(ခ) နတ်ပြည်ဘဝ၊ ကူးတည့်လေ (ရွှေစေတီ) (ရမ်းဗြဲ)
ဟံသာဝတီမူ၏အဓိပ္ပါယ်မှာ ‘မင်းထီးဘုရင်၏ အသက်တစ်ရာခြောက်နှစ်ရှည်ခြင်းမှာ
နတ်ပြည်သို့တိုင်အောင် သတင်းပျံ့နှံ့ကျော်ကြားကြောင်းဆို၍ ရွှေစေတီမူနှင့်
ရမ်းဗြဲကျွန်းမူတို့၏အဓိပ္ပါယ်မှာ ‘တစ်ရာခြောက်နှစ် နန်းစံပြီးနောက် နတ်ရွာစံသည်’ဟု ဆိုလိုခြင်း
ဖြစ်ပါသည်။
- ၄၁၈။ (က) သက်တော်တစ်ရာ၊ ခြောက်နှစ်ပသည်၊ ဘဝထည့်နတ်ပြည်ရေး (ဟံ)၊ အချပိုင် ကာရံမမှန် ဆို၍
မကောင်းပါ။
(ခ) သက်တော်တစ်ရာ၊ ခြောက်နှစ်ပသည်၊ ဘဝတည့်ပြောင်မွေး၊ နတ်ပြည်ရေး (ရွှေ)
(ဂ) သက်တော်တစ်ရာ၊ ခြောက်နှစ်ပသည်၊ ဘဝတဲ့ပြောင်မွေး၊ နတ်ပြည်ရေး (ရမ်းဗြဲ)၊ ကာရံမမှန်သည်
ဆို၍ ကောင်းသည်။

သည် အရောင်တောက်ပကုန်၏။ ထိုအခြင်းအရာကိုမြင်သော မင်းဘီလူးသည် ထိတ်လန့်ကြောက်လန့်ခြင်းဖြစ်၍ ယုတ်မာသောအကြံဖြင့် မွေးဖွားသောသားငယ်ကို ညဉ့်အခါ မြစ်နားသို့ယူ၍ ကျောက်ဖိလျက် ပုခက်နှင့်တကွ ရေတွင်မျှောလိုက်သည်။ ထိုသို့မျှောလိုက်သောအခါ စက်ဝန်းကဲ့သို့သော ကျွန်းတစ်ကျွန်းသည် ထိုမင်းသားကိုခံ၍ ပေါ်လာသည်။ ထိုကျွန်းကို 'စက်ဝန်းကျွန်း'ဟု ယနေ့တိုင်ခေါ်သည်။ မင်းသားအား တံငါသည်များက ရရှိကာ မင်းဘီလူးအား ဆက်ပြန်လေလျှင် သတ်၍မသေနိုင်ပြီတကားဟုဆိုကာ ယိုးချောင်းသို့ လျှို့ဝှက်ထားသည်။ အမတ်ကြီးစည်သဘင်နှင့် ပြည်သူတို့ကလည်း ဤမျှယုတ်မာသောဘုရင် ကမ္ဘာတွင်မရှိပြီ။ သားအရင်းကိုပင် မဆင်မခြင် ပြုအပ်သည်။ တိုင်းပြည်သားအပေါ် ဆိုလျှင် ပို၍ခက်ခဲအံ့ဟု လုပ်ကြံလေသောကြောင့် ကံကုန်လေသည်။

ထိုမင်းလွန်လျှင် အမတ်ကြီးစည်သဘင်က သက္ကရာဇ် ၆၄၃-ခုတွင် နန်းရိုးမဟုတ်မူဘဲ ဆက်ခံလေသည်။ ၎င်းနောက် မင်းမျိုးများကို စိစစ်၍ ကွပ်ညှပ်ညှင်းဆဲလေရာ ကြွင်းကျန်သော မင်းဆွေမင်းမျိုးများနှင့်တကွ ပြည်သူတို့က (၂)နှစ်အကြာ သက္ကရာဇ် ၆၄၅ တွင် လုပ်ကြံ၍ လွန်သည်။

ထိုစည်သဘင်အမတ်လွန်လျှင် ခုနစ်နှစ်မျှသာရှိသေးသော မင်းဘီလူး၏သား ထီးရိုးနန်းရိုးမှန်ဖြစ်သော မင်းထီးကို ယိုးချောင်းဖျားမှခေါ်ယူ၍ စောစစ်ဟူသောမင်းသမီးနှင့် သက္ကရာဇ် ၆၄၅ တွင် နန်းတင်ကြသည်။ ငယ်ရွယ်သောသူဖြစ်၍ ဦးရီးတော် ဒက္ကာမြို့စား အနန္တဘယ ရင်ခွင်ပေါ်၌ထိုင်ကာ အုပ်ချုပ်ရသည်။ ဤမင်းကား ဘုန်းတန်ခိုးကြီးမား၍ အရှေ့ဘက် မိစ္ဆာဂီရိ ဧရာဝတီမြစ်ကမ်းမှ အနောက်ဘက်သူရတန် ကုလားပြည်၊ ဒက္ကာပြည်သို့ တိုင်အောင် တန်ခိုးအာဏာစက်ဖြန့်သည်။

အပိုဒ် (၂၆)

ဧ ဧ ဝိမ့် သံခြေ^{၇၀၂}၊ စည်ကာရေဗိန့်^{၇၀၃}၊ မြေခွေးကျင့်သုံး^{၇၀၄}၊ နှလုံးမလစ်၊ မင်းဖြစ်သုံးဆယ်၊ သုံးနှစ်ဝယ်တွင်၊ ကြီးကျယ်တိုင်းကား၊ ဝန်းလျားကြည်ညာ^{၇၀၅}၊ မြမ္မာတလှိုင်း၊ သျှမ်းသာလှိုင်းလျက်၊ သက်ရိုင်းနှင့်မြို့၊ ဥသုံးမှောင်ရောင်၊ စိတ်ဝမ်းနှောင်းမျှ၊ ထောင်းထောင်းပုန်ကန်^{၇၀၆}၊ ထိုရံမံကို၊ တွန်းလှာဗိန့်မည်၊ စိတ်ကရည်လျက်^{၇၀၇}၊ ထိုသည်မင်းထီး၊ ဘေးခင်းကြီးကား^{၇၀၈}၊ ပုတိလက်သင်^{၇၀၉}၊ ဘုရားတင်လျက်၊ ကိုယ်ပင်ဆန်းကျူး^{၇၁၀}၊ စစ်မြေမှူးဝေ^{၇၁၁}၊ သုံးဦးတပ်မင်း၊ သုံသင်စစ်ခြေ၊ သုံးဖြာစေ၍^{၇၁၂}၊ အောင်ချေဖြစ်ဖြစ်^{၇၁၃}၊ လက်ရုံမ်းတစ်ပြီး^{၇၁၄}၊ ငယ်ချစ်ပျော်မွေ့^{၇၁၅}၊ အိမ်ရှေ့ခုနစ်၊ ဖြစ်တုံနန်းမ^{၇၁၆}၊ တရခြောက်မည်၊ နန်းသက်ရှည်သည်။ ။ နတ်ပြည်ဘဝ^{၇၁၇}၊ ကူးတည့်လေ။ ။

ကူးတည့်မှောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪ၊ ငယ်သော်ခုနစ်၊ အိမ်ရှေ့ဖြစ်ကို၊ ပစ်၍ရေသော်၊ ရွှေနန်းပေါ်ထက်၊ သက်တော်တရ၊ ခြောက်နှစ်ပသည်၊ ဘဝတဲ့ပြောင်မွှေး နတ်ပြည်ရေး^{၇၁၈}၊ လည်း ယင်ယင်ဧ။

ရှင်းလင်းချက်

ညွှန်း(၄၁၈)။ (က) သက်တော်တစ်ရာ၊ ခြောက်နှစ်ပသည်၊ ဘဝထည့်နတ်ပြည်ရှေး (ဟံ)၊ အချပိုဒ် ကာရံမမှန်

-
- ၄၁၉။ အကျယ်ကို ဧညဝတီအရေးတော်ပုံကျမ်းနှင့် ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်းတို့တွင် ပတ်ရှုနိုင်သည်။
 - ၄၂၀။ ဧပိမ့်သာခွန်း(ဟံ)၊ ဧပိမ့်သံခွန်း(ရွှေ)
 - ၄၂၁။ တမျှင်မကျိုး(ဟံ)၊ တမျှင်မကြိုး(ရွှေ)
 - ၄၂၂။ မျိုးသာဆက်ခဲ (ဟံ)၊ မြို့သာဆက်၏(ရွှေ)
 - ၄၂၃။ တရန်တထောက်(ဟံ)၊ တန်ရန်တထောက်(ဝ) (လ)
 - ၄၂၄။ ကိန်းခန်းလျှောက်ဖြင့် (ရွှေ)
 - ၄၂၅။ စာလုံးပေါင်းအသံထွက်လွှဲခြင်းသာ ဖြစ်နိုင်၊ အဓိပ္ပာယ်တူ (အနောက်တူရတန်၊ ပဋ္ဌာန်းမင်းနေ)
 - ၄၂၆။ ပြေးရှာချေ၍ (ဟံ)၊ ပြန်ရောက်ချေ၍ (ရွှေ)
 - ၄၂၇။ ပြန်လေတစ်ခါ(ဟံ)၊ ပြန်ပေထိုခါ(ရွှေ)
 - ၄၂၈။ ရှာလေအကျော်(ဟံ)
 - ၄၂၉။ ရောက်ပြန်တုံလျက်(ဟံ)
 - ၄၃၀။ မြို့သက်ကုန်ဧ၊ မနေတဲ့ဟု (ဒေမူတွင် ယခုအတိုင်း ရေးလေ့ရှိသည်။ (တည့်=တဲ့)
 - ၄၃၁။ ထွန်းရွှေခိုင်၊ နန်းဆက်မြို့ဆက်သမိုင်း

ဆို၍ မကောင်းပါ။

(ခ) သက်တော်တစ်ရာ၊ ခြောက်နှစ်ပသည့်၊ ဘဝတည်ပြောင်မွေး၊ နတ်ပြည်ရေး (ရွှေ)

(ဂ) သက်တော်တစ်ရာ၊ ခြောက်နှစ်ပသည့်၊ ဘဝတဲ့ပြောင်မွေး၊ နတ်ပြည်ရေး (ရမ်းဗြဲ)

ဟံသာဝတီမူတွင် အချုပ်အခြာ 'ဘဝတည်(၁၊ ၂)၊ နတ်ပြည်ရေး'ဟူ၍ စာလုံးနှစ်လုံးကျွတ်ခဲ့ဟန်တူပါသည်။ ရွှေစေတီမူ 'ပြောင်မွေး'နှင့် ရမ်းဗြဲမူ 'ပြောင်မွေး'နှစ်ခုစလုံး အဓိပ္ပါယ်တူနိုင်ပါသည်။ 'ပြောင်'ယူပါက 'ဘဝပြောင်း' အဖြစ် ရောက်သွား၍ နတ်ရွာစံပြီးကို ညွှန်းသည်။ 'ပြောင်'၍ယူပါက ဘဝမပြောင်းသေးမီ အသက်တစ်ရာခြောက်နှစ်ကာလအတွင်း သက်ရှိကာလ ဘုန်းတန်ခိုး တောက်ပြောင်သည့်အပိုင်းကို ညွှန်းရပေမည်။

ဇနာကံစံသမိုင်း

မင်းထီးနန်းမတက်မီ နိုင်ငံရေးအခြေအနေကြောင့် လက်အောက်ခံနိုင်ငံများနှင့် ဆက်ဆံရေးဆိုးဝါးခဲ့ပေသည်။ မင်းထီးသည် ဤအကြောင်းကို ကောင်းစွာသိရှိ၍ သာသနာရေးကို အာရုံပြု၍ စေတီပုထိုး၊ ကျောင်းကန်များ ပြန်လည်ပြုပြင်သည်။ ရဟန်းသံဃာများအား လှူဒါန်းပူဇော်သည်။ ပြည်သူများအား အတုတ်အခွန်များ လျှော့ကောက်စေသည်။

သက္ကရာဇ် ၆၆၀ ခုနှစ်တွင် အရှေ့မြောက်အရပ်မှ မိုးညှင်း၊ ကလေး စသော သျှမ်းများ အဉ္စနနဒီ လေးမြို့ချောင်းဖျားပိုင်းကို ဖျက်လာသည်။ သွား၍တိုက်ခိုက်ရာ သျှမ်းတို့ပြေးခဲ့ကုန်၏။ ဖမ်းမိသော သုံ့ပန်းတို့အား ထမင်းကျွေး၍ အဝတ်အစား၊ ရိက္ခာမျိုးစုံပေး၍ ပြန်လွှတ်ပေး၏။ မင်းကြီး၏သတင်းကိုကြားရသော သူရတန်ကုလားပြည်၏ တစ်ဖက်ကို ပိုင်သော ဇန္တုတ်ကြီး င/ပုခင်သည် ဆင်မြင်း၊ လက်ဆောင်ပဏ္ဏာဖြင့် ကျွန်ခံလာသည်။ င/နားစွန်ခေါ်သော ကုလားအမတ်လည်း လက်ဆောင်ဆက်သလာသည်။ သက္ကရာဇ် ၆၇၅ခုတွင် မြန်မာတို့သည် အမ်း၊ ဒလက်ကို ဖျက်ဆီးလာသည်။ မွန်တို့လည်း ကြိမ်သလီ(ယခု ကျီန္တလီ)တိုင် လာရောက်ဖျက်ဆီးလာသည်။ သက်တို့လည်း မဟာစိုးနှင့် ရှင်ငယ်ကူးတို့ရွာများကို တိုက်လာကုန်သည်။ မင်းကြီးလည်း အမျက်တော်ထွက်၍ ရန်သူများအား ချေမှုန်းရန် များမတ်တို့နှင့်တိုင်ပင်ပြီး မဟာမုနိ ရုပ်ရှင်တော်ထံသို့ ကြွတော်မူ၍ လက်စွဲတော်ပုတီးကိုတင်လျက် သစ္စာမိဌာန်ပြုတော်မူသည်။

သက္ကရာဇ် ၆၇၅ ခု နတ်တော်လတွင် သံတွဲကို ချီတော်မူသည်။ ဘထွေးတော် ဥစ္စာနာကြီးကို မြန်မာပြည်အား တိုက်စေသည်။ ယောက်ဖတော် စလင်္ကာသူကို မွန်ပြည်ကို တိုက်စေသည်။ အမတ်ကြီးရာဇသင်္ကြန်ကိုကား သက်ပြည်ကို တိုက်စေသည်။ ရန်အားလုံးကို အောင်မြင်၍ နိုင်ငံအေးချမ်းသာယာလာသည်။ မင်းကြီး၏စစ်ဆင်ရေးပရိယာယ်နှင့် ဖြတ်ထုံးဥပဒေများမှာ နာမည်ကြီးသည်။^{၅၁} အိမ်ရှေ့စံ ၇နှစ်၊ နန်းစံ ၁၀၆ နှစ်၊ သက်တော် ၁၁၃ နှစ်တွင် နတ်ရွာစံသည်။

အပိုဒ် (၂၇)

ဇေး ဇေး သံခွန်း^{၅၂}၊ အဆန်းဆန်းတည့်၊ စည်တန်းကောင်းတစ်၊ မိုဝ်သက်တင်သို့၊ တမင်တကျိုး^{၅၃}၊ ရှင့်ဘေးဘိုးကာ၊ နန်းရိုးစည်ပင်၊ သာဂီဝင်ဟု၊ နွယ်လျှင်မပျက်၊ မျိုးသာဆက်၏^{၅၄}၊ လောင်းကြက်တွင်မူ၊ ရိပ်ဖြူဖွေးဖွေး၊ တဆယ့်လေးဝယ်၊ ခင်ဘေးဆုံမ်းစွန်၊ မင်းစောမွန်လျှင်၊ တန်ရုံတခေါက်^{၅၅}၊ ကျိန်းခန်းလျှောက်ဖြင့်^{၅၆}၊ အနောက်အသူရာဒါန်း၊ ပဌာန်မင်းနေ^{၅၇}၊ ပြည်ရောက်ချေ၍^{၅၈}၊ ပြီပေထိုခါ^{၅၉}၊ မြို့ဟောင်းရာကို၊ ရှာတဲ့အကျော်^{၆၀}၊ ရေးကြီးမျှော်သည်။ ။ မြင်သော်လေသို့ ဟူးတဲ့လေ။

ဟူးတဲ့မှောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪ၊ ထိုရော်တဖံ၊ ဘေးစောမွန်လျှင်၊ ရောက်ပြီလတ်လျှစ်^{၆၁}၊ မြို့လောင်းကြက်ကို၊ မြို့သက်ကုန်၊ မနေတဲ့ဟု^{၆၂}၊ မျှော်ကြည်စာနာ၊ မြို့ကောင်းရာကို၊ ရှာသည်တဲ့မြတ်လေး၊ နောင်လာရေး၊ ဇေးလည်းယင်ယင်ဇေး။

ဇနာကံစံသမိုင်း

၄၃၂။ (က) မြန်မာ့အလင်းသစ် သစ်အစဉ် ၂၅၅၁ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ၊ မြို့မဝန်ဦးစံအောင်မှတ်တမ်း၊ အောင်ကြက်မြို့တော်တွင် အလောမာ

(ခ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း။

၄၃၃။ (က) ပဏ္ဍိတိ၊ ဦး 'ညောင်တီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၁-၁၃၈။

(ခ) စက္ကိန္ဒ၊ ဦး၊ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှု၊ ၁-၅၀

(ဂ) ဦးအောင်သာဦး၊ ရခိုင်မင်းဆက်၊ ၁-၁၅။

(ဃ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၁-၇။

(င) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ ၁-၄၀။

ဖြူမင်းမှ မင်းစောမွန်ထိ စုစုပေါင်း မင်း ၁၈ဆက် ရှိပေသည်။^{၇၃}

၁။	အလောမာဖြူ	၆၁၂	၁၂၅၀	၆
၂။	ရာဇသူကြီး	၆၁၈	၁၂၅၆	၂
၃။	စောလူး	၆၂၁	၁၂၅၈	၃
၄။	ဥစ္စာနာကြီး	၆၂၃	၁၂၆၁	၈
၅။	စောမွန်ကြီး	၆၃၀	၁၂၆၉	၄
၆။	နန်းကျကြီး	၆၃၅	၁၂၇၃	၄
၇။	မင်းဘီလူး	၆၃၉	၁၂၇၇	၄
၈။	စည်သဘင်အမတ်	၆၄၃	၁၂၈၁	၂
၉။	မင်းထီး	၆၄၅	၁၂၈၃	၁၀၆
၁၀။	ဥစ္စာနာငယ်	၇၅၁	၁၃၈၉	၂
၁၁။	သီဝရာဇ်	၇၅၃	၁၃၉၁	၁
၁၂။	သိဉ္ဇည်း	၇၅၄	၁၃၉၂	၂
၁၃။	ရာဇသူ	၇၅၆	၁၃၉၄	၂
၁၄။	သံတွဲစည်သဘင်အမတ်	၇၅၉	၁၃၉၆	၃
၁၅။	မြင်စည့်စားအမတ်	၇၅၉	၁၃၉၇	၆-လ
၁၆။	နန်းကျရာဇသူ	၇၅၉	၁၃၉၇	၄
၁၇။	သိင်္ဂီသူ	၇၆၃	၁၄၀၁	၃
၁၈။	စောမွန်	၇၆၆	၁၆၁၄	-

ချောင်း၏စာသားတွင် သာကီဝင် တစ်ဆယ့်လေးဆက် အစွန်ဆုံးတွင် မင်းစောမွန်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလေသောကြောင့် အသေအချာစိစစ်ကြည့်ရာ အမတ်သူပုန်မင်း၃ဆက် ပါနေကြောင်းနှင့် အမှတ်စဉ်(၁၆)ရာဇသူမှာ အမှတ်(၁၃)ရာဇသူနှင့် အတူတူပင်ဖြစ်၍ ၎င်းကိုပယ်ပါက ချင်းပါ ၁၄ဆက်မြောက် မင်းစောမွန်ဟူသည်မှာ တိကျမှန်ကန်၍ ရာဇဝင်ကြောင်းနှင့် ကိုက်ညီနေပေသည်။ သမိုင်းကြောင်းအရ သက္ကရာဇ် ၇၅၈ခုတွင် ရာဇသူနန်းတက်သည်။ နန်းတက်၍ (၂)နှစ်အကြာတွင် သံတွဲစား အမတ်စည်သဘင် ပုန်ကန်၍ နန်းချခြင်းခံရသည်။ ရာဇသူမင်းကို ညီတော်သင်္ဂီသူနှင့်အတူ တောင်ခွင်ကြိမ်သလီ သို့ ပို့ခြင်းခံရသည်။ စည်သဘင်လည်း သက္ကရာဇ် ၇၅၈ တွင် မင်ပြုရာ ပြည်သူများအား ညှင်းပန်းနှိပ်စက်၍ အမတ်မြင် တည်စား ခေါင်းဆောင်၍ စည်သဘင်ကိုလုပ်ကြံ၍ နန်းတက်၍ တစ်နှစ်အကြာလွန်သည်။ အမတ်မြင်စည်စား နန်းတက် သည်။ ၎င်းကို ပြည်သူတို့ မကျေနပ်၍ (၄)လအကြာလုပ်ကြံလိုက်ပြန်သည်။ ၎င်းနောက် ထီးရိုးနန်းရိုးမှန်သော တောင်ခွင် ကြိမ်သလီမှ နန်းကျဘုရင် ရာဇသူကို နန်းတင်ကြသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ရာဇသူသည် နန်းကျနှစ်ကြိမ်မင်းဖြစ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ရာဇသူ (၄)နှစ်နန်းစံပြီးနောက် ညီဖြစ်သူ သိင်္ဂီသူနန်းတက်၍ (၃)နှစ်အကြာ သံဃာရာဇာလုပ်ကြံ၍လွန်သည်။ သိင်္ဂီသူ လွန်ပြီးနောက် မင်းစောမွန်သည် သက္ကရာဇ် ၇၆၆ခုတွင် လောင်းကြက်မြို့ထီးနန်းကို ရရှိလာသည်။ မင်းစောမွန်သည်

၄၃၄။ မိန်ပြန်ရှောင်းအံ့ (ဟံ)၊ မိပြန်လောင်းအံ့ (ရွှေ)
 ၄၃၅။ မြို့ကောင်းရာကို(ဟံ) (ရွှေ)
 ၄၃၆။ သကြားစက်ပင်(ဟံ)၊ သကြားစက်ဝင် (ရွှေ)
 ၄၃၇။ ရှေ့တွင်ကြပ်တည်း (ဟံ)၊ ရှေ့တင်နောက်တည်း(ရွှေ)
 ၄၃၈။ စုံရှာဖွေသော်(ဟံ)
 ၄၃၉။ ခေါ်ဆဲစည်ပင်(ဟံ)၊ ခေါ်ဆဲတွင်ပင်(ရွှေ)
 ၄၄၀။ ထိုတွင်ချိန်ထောက်(ဟံ)
 ၄၄၁။ ကြောင်မူပြေးထွက်(ဟံ) (ရွှေ)
 ၄၄၂။ မြော်တုံဘရင်း(ဟံ)
 ၄၄၃။ ဆိုသောခြင်းကို 'အခြားမူကွဲများတွင် မတွေ့ရ' ရှေ့နောက်အပိုဒ်များနှင့်ဆက်၍ အဓိပ္ပါယ်ရော၊ ကာရန်ပါ အချိတ်အဆက်မိသည်ယူ၍ရသည်။ ၎င်းအပြင် အခြားချောင်းအပိုဒ်များတွင် ဤသို့ အချပိုဒ်တွင် ဤကာရန်မျိုး (၄-၃-၂)ယူထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

လောင်းကြက်တွင် ၂နှစ်ခန့် နန်းစံပြီးနောက် အင်းဝမှ မင်းရဲကျော်စွာလာတိုက်၍ အနောက်ဂါဝါ (ကေမ)သို့ တိမ်းရှောင် ခဲ့ရသည်။^{၇၉၂} လောင်းကြက်မြို့မှာ အင်းဝတစ်လှည့် ဟံသာဝတီတစ်လှည့် အပြန်အလှန်တိုက်ခိုက်ကြပြီး ထိုစဉ်သံတွဲစား (မင်းခရီး)က ခေတ္တထိန်းထားခဲ့ရသည်။

စစ်မြေပြင် ဖြစ်ခဲ့သည်မှာ (၂၂)နှစ်တိုင်ကြာခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် (၇၉၁)ခု ကဆုန်လဆုတ် (၁၀)ရက် ကြာသပတေး နေ့တွင် မင်းစောမွန်သည် လောင်းကြက်မြို့ထီးနန်းကို ပြန်လည်ရရှိသည်။ လောင်းကြက်မြို့တွင် စံနေစဉ် နန်းတော်ကို မိုးကြိုးခခြင်း၊ မြွေတက်ခြင်း၊ ငှက်ဆိုးမြည်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ စစ်ဘေးစစ်ဒဏ်ကြောင့် နှစ်ပေါင်း နှစ်ဆယ်ကျော် ရန်သူလက်ဝယ်ရောက်ရှိခဲ့ရသည်ကို နှလုံးမသန်ဖြစ်၍တစ်ကြောင်း မြို့သစ်ရွာဖွဲ့ခဲ့လေသည်။^{၇၉၃}

အပိုဒ် (၂၈)

ဇေးကာ ရင်ဖျော်၊ မိမယ်တော်တို့၊ အိပ်ပျော်စေကြောင်း၊ မိန့်ပြီလောင်းအံ့^{၇၉၄}၊ မြို့ကောင်းအရာ^{၇၉၅}။

- ၄၄၄။ ခေါ်စိုက်စက်လျက်
- ၄၄၅။ မရေနိုင်ဘဲ၊ အလွန်တင်ကဲ၊ ဝမ်းတို့ကွဲမျှ၊ သည်းထဲပူပံ (ရမ်းဗြ)
- မရေနိုင်ဘဲ၊ ဝမ်းလျင်ကွဲမျှ၊ သည်းထဲပူပန် (ဟံသာဝတီ)
- မရေနိုင်ကွန်၊ အလွန်တင်ကဲ၊ ဝမ်းတွင်းကွဲမျှ၊ သည်းထဲပူပန်(ရွှေစေတီ)
- ၄၄၆။ ဝှန်းတုံကြက်သီး (ဟံ)၊ ဝှန်းတုံကြက်သီး(ရွှေ)
- ၄၄၇။ ဘေးကြီးဘေးလျင်(ဟံ)
- ၄၄၈။ ဖျင်မျှပြည့်လှိုင်(ဟံ)၊ ဖျင်မျှဝှံလှိုင်(ရွှေ)
- ၄၄၉။ ခတ္တိယ၏ (ဟံ)၊ ‘သာကီယ၏’ ရမ်းဗြမှုသာမှန်သည်။ ရှေ့တွင် မဟာသမတပါရှိသည်။
- ၄၅၀။ ဆက်မှတိုသွယ်(ဟံ)
- ၄၅၁။ အနွယ်ကိုပ(ဟံ)
- ၄၅၂။ ဤအပိုဒ်မှာ ရွှေစေတီမူနှင့် ရမ်းဗြကျွန်းမူတို့ တူညီကြသည်။ ဟံသာဝတီမူနှင့် မူအဓိပ္ပာယ်၊ ကာရန် အနည်းငယ် လွဲသည်။ ‘ချစ်တင်းစကား’နှင့် ‘သတင်းစကား’ မှာ အဓိပ္ပာယ်မတူညီကြပါ။
- ၄၅၃။ ထံပါးတတော်(ဟံ)
- ၄၅၄။ သားကိုပျော်၍ (ဟံ)၊ ရှင်ကိုပျော်၍ (ရွှေ)
- ၄၅၅။ (က) ဘယ်မူသနည်း၊ မိခင်တည်းကြောင့်၊ တလည်းရေတူ၊ ယိုသည်မူလျက်၊ (ရမ်း)
- (ခ) ဘယ်မူသနည်း၊ မိခင်သည်းကြောင့်၊ တလည်းရေတူ၊ သို့လျင်မူသည်၊ (ရွှေ)
- (ဂ) ဘယ်မူသနည်း၊ မိခင်သည်ကြောင့်၊ တလည်းရည်တူ၊ ယိုလျက်မူသည်၊ (ဟံ)
- ဦးမေအောင်မူတွင် ‘သို့လျင်မူသည်’ဟုပါရှိပါသည်။
- ၄၅၆။ နိဂုံးအပိုဒ်အချအပိုဒ်မှာ ရမ်းဗြကျွန်းမူနှင့် ရွှေစေတီမူ တူညီကြသည်။ ဟံသာဝတီမူနှင့် တစ်ပိုဒ်လုံး မတူညီပါ။ ဤသို့ဖြစ်ရသည်ကို မစဉ်းစားတတ်အောင်ပင်ရှိသည်။
- ‘နူးတဲ့မှောက်တော်၊ ဟုတ်ကဲ့ဪ၊ ပျော်တုံမြတ်လေး၊ အိပ်ဓမ္မဆေးဟု၊ ရှင်ဘေးခင်းသား၊ ဖြစ်ကြောင်းလျားကို၊ ဝမ်းပါးရတ၊ နားအီလှလျက်၊ ရှင်မတည့်ခက်ရေး၊ ခေါ်ဘဲလေး၊ လေညည်းယင်ယင်ဇေး။(ဟံသာဝတီ)
- ‘ရှင်မတည့်ခက်တော်ခေါ်ဘိသေး’ဟု (မ)(လ)(င)(ပ)မူတွင် ပါရှိ၏။ ရမ်းဗြကျွန်းမူမှာ မပြုမပြင် ပေမူအတိုင်း ဖော်ပြထားရာ ဤမူနှင့်တူသော ရွှေစေတီမူမှာ တည်းမြတ်ပြီး စာလုံးအက္ခရာပြုပြင်ပြီးဖြစ်၍ ဟံသာဝတီမူနှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ ကြည့်နိုင်ရန် ဖော်ပြလိုက်ပါသည်။

ရှာသည်မူကား၊ လေးဆူဟူရား၊ သိကြားစက်ဝင်^{၄၉၆}၊ ဗေဒင်ရှင်တို့၊ ရှေ့တင်နောက်တဲည်း^{၄၉၇}၊ စနည်းနှင့်တိတ်၊ နမိတ်နာခို၊ အကျိုးမျှော် ထွေ၊ ရှုမျှော်လေသော်^{၄၉၈}၊ ကမ်းခြေနှစ်ကွဲ၊ လူခဲတို့၊ နတ်ညစ်သိ၊ သမီးရောက်မ၊ ငါးသဲကြလျက်၊ ချီချခေါ်ထူး၊ ပျန်တပျူတည်း၊ မြောက်ဦးဝသဲ၊ ဖန်တလဲတိ၊ ခေါ်ဆဲတွင်ပင်^{၄၉၉}၊ ပျောက်ခဲ့ကျင်၏၊ ထိုတွင်ချထောက်^{၅၀၀}၊ ရှုလတ်မြောက်မူ၊ ချီဟောက်သကြား၊ ကျားကားလန်ရှောင်၊ ကြောင်ကားပြေးထွက်^{၅၀၁}၊ ကြွက်ကလိုက်တွေ၊ မြွေကိုဖားနိုင်၊ တရင်းဆိုင်လျက်၊ ရခိုင်မှန်ဖူး၊ ရွှေမြောက်ဦးကို၊ နတ်ညွှန်မူးပြ၊ နန်းရာရသည်။ ။ ဘုမ္မနတ်သန် ထူးတဲ့လေ။ ။

ထူးတဲ့မှောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဩော်၊ မြော်တုံတြင်း^{၅၀၂}၊ ဆိုသောခြင်းကို^{၅၀၃}၊ အောင်ခြင်း ရံနိုင်၊ အောင်ချက်တိုင် ဖြင့်၊ ရခိုင်မှန်ဖူး၊ မြောက်ဦးမည်သာ၊ ဘုမ္မချာသည်၊ နန်းရာတည်ရှာရွေး၊ ခန့်တွက်တွေး။ ။ လည်း ယင်ယင်။

နောက်သမိုင်း

မင်းစောမွန် ထီးနန်းပြန်ရ၍ (၂)နှစ်ခန့် လောင်းကြက်မြို့တွင် စံနေပြီးနောက် မြို့တည်အံ့သောငှာ၊ ဘုမ္မိနတ်သန် မြေကို ရှာအံ့ဟူ၍ ဟူးရားတတ်၊ ပညာရှိမှူးမတ်များ၊ ခြံရံလိုက်ပါလျက် အဉ္စနဒီလေးမြို့မြစ်ကို ဆန်တက်ခဲ့သည်။ အနောက် ဘက် ချောင်းတက်သို့အဝင် ရွှေတောင်ထက်မှ တင့်တယ်စွာရပ်လျက်နေသော လူတစ်ယောက်က တံပိုးမှုတ်၍ 'ဤသည်မှာ 'ဤသည်မှာ'ခေါ်လတ်၍ ချဉ်းကပ်လေလျှင် ရွှေတောင်၏အနီး တောင်ခါးပန်း ဂဠုန်တောင်ထက်မှ ယခင်နည်းအတိုင်း ခေါ်ပြန်သည်။ ထိုဂဠုန်တောင်၏ အရှေ့ပါးချောင်းငယ် တစ်ခုသို့ ချဉ်းကပ်မိလျှင် သမီးယောက်မနှစ်ဦးသည် ငါးသဲနေကြ ရင်း ချောင်းတစ်ဖက်တစ်ချက်မှနေ၍ 'ယောက်မမြောက်ဦး ယောက်မဝသဲ'ဟူ၍ အချီအချ ခေါ်သံကို ကြားရလေသည်။ ချောင်း၏မြောက်တစ်ဖက်ခြမ်းက မိန်းမကို 'မြောက်ဦး'ဟူ၍လည်းကောင်း၊ တောင်ဘက်ခြမ်းက မိန်းမကို 'ဝသဲ'ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အပြန်အလှန်ခေါ်မေးကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ပညာရှိဟူးရားတတ်တို့က ဤဘက်က မြောက်ဦး၊ ဤဘက်က ဝသဲ၊ ဟူ၍ သိရှိကြသည်ဖြစ်၍ မြောက်ဦးဘက်သို့ ဆက်၍ရှာဖွေကြပြန်သည်။

ထိုစဉ် ကြောင်သည် ကြွက်ကိုခုတ်အံ့ဟု လိုက်လေရာ မြောက်ဦးချောင်းဖျား လက်ယာရစ်အရောက်တွင် ကြွက်က ကြောင်ကို ပြန်လိုက်၍ ကြောင်ပြေးရလေသည်။ တစ်ဖန် မြွေသည် ဖားကိုမျိုရန်လိုက်ရာ ထိုနေရာအရောက်တွင် ဖားက မြွေကိုပြန်၍လိုက်ပြန်သည်။ ကျားသည်လည်း ချေငယ်ကို စားအံ့ဟု တစ်နေရာမှ လိုက်လာရာတွင်လည်း ဤနေရာအရောက်

- ၄၅၅။ ဇေးလျက်မပြတ်(ဟံ)(ရွှေ)
- ၄၅၆။ ဟံသာဝတီမူတွင် လုံးဝမပါရှိပါ။ ရွှေစေတီမူတွင် ပါရှိပါသည်။
- ၄၅၇။ မြောက်ဦးနန်းမ(ရွှေ)
- ၄၆၀။ (က) အစတည်ထွန်း၊ မင်းစောမွန်ကား၊ နိဗ္ဗာန်ယဉ်နု၊ ပွင့်လှလည်းစစ် (ရမ်းဗြဲ)
- (ခ) အစတည်ထွန်း၊ မင်းစောမွန်ကား၊ နိဗ္ဗာန်ယဉ်ဦး၊ ပွင့်ပူးနွယ်မြစ် (ရွှေ)
- (ဂ) အစတည်ထွန်း၊ မင်းစောမွန်ကား၊ နိခါန်းကျင့်ထူး၊ ပွင့်ပူးနွယ်မြစ် (ဟံ)
- (ဃ) အစတည်ထွန်း၊ မင်းစောမွန်ကား(င) (လ)
- ၄၆၁။ စွန်နဲဗြဲစွာ (ဟံ)
- ၄၆၂။ ကိုယ်ထင်လျက်တည့်(ဟံ)
- ၄၆၃။ စီးပွားမည်သာ၊ ကြိုက်ကောင်းပါ၏(ဟံ)
- ၄၆၄။ မြို့ကား ထောင်ပွား(ဟံ)
- ၄၆၅။ လောင်းတော်စောမြတ်၊ အထွတ်ရန်လှစ်(ဟံ)
- လောင်းတော်ဗောဓိမြတ်၊ (င)(လ)
- ၄၆၆။ ရှာသည်တည့်မဝေး၊ (ဟံ) (ရွှေ)၊ ရမ်းဗြဲမူမှာ 'ဇေး' ပါရှိရာ နောက်ကာရန်တွင် 'ဇေး'ဖြစ်နေ၍လည်းကောင်း၊ အဓိပ္ပာယ်အရလည်းကောင်း၊ (ဟံ)(ရွှေ)တို့က မှန်မည်ဟု ယူဆရပါသည်။
- ၄၆၇။ (က) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၁၀-၁၂။
- (ခ) မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၊ (ရခိုင်) စာ-၁၀၄။
- (ဂ) ဦးစံသာအောင်၊ ရခိုင်ခင်္ဂါး၊ စာ-၁၀။
- (ဃ) Tun Wai ; The Erection of Myauk, U p-26

တွင် ချေကတဖန် ပြန်လည်ဟောက်ဟိန်း၍ ကျားကပြေးရပြန်သည်။ ထိုသို့ထူးခြားသောတိတ်နိမိတ်ကို မြင်ရ၍ မြို့တည်အံ့ ဟု ကြည့်ရှုလေရာ ကြီးမားသောခမောင်းပင်ကို တွေ့ရ၍ ခုတ်လှဲလေသည်။ ထိုသို့ခုတ်လှဲရာ ခမောင်းပင်အထဲ၌ တောက်တဲ့ ဖြူ ငါးကောင်တွေ့ရသည်။ ဟူးရား ပညာရှိတို့က ပညာရှိလူလိမ္မာပေါများအံ့၊ သဘောမပြတ်ရောက်အံ့၊ စည်ပင်အံ့ဟု တရင်းဖတ်ကြကုန်၏။ နန်းတော်တည်အံ့သောငှာ မြေကိုရှင်းလင်းရာ တောင်ဘက်ခြမ်း၌ မြေဖြူအပြည့် တစ်စဉ်အိုးရရှိ၍ အုပ်စိုးသောမင်းတို့သည် ထီးဖြူဆောင်းမင်းတို့ချည်းဖြစ်အံ့ဟု တရင်းဖတ်ကြသည်။ မြောက်ဘက်မြေနီတစ်အိုးတွေ့ရှိရာ အရှေ့နှင့်အနောက်မင်းတို့လည်း အုပ်စိုးအံ့ဟု ဆိုလေသည်။

အပိုဒ် (၂၉)

ဇေး ဇေး တုံတုံ၊ တစုံမက်မက်၊ ခေါ်စစ်စက်၍^{၅၅၅}၊ ဆက်ဆက်လွန်လေ၊ အထွေထွေတိ၊ မရေနိုင်ဘဲ၊ အလွန်တင်ကဲ၊ ဝမ်းတို့ကွဲဖျာ၊ သဲညှပ်၊ ထံပူဖံ^{၅၅၆}၊ ဌန်းဘုံကြက်သီး^{၅၅၆}၊ ဘေးကြီးဘေးခင်^{၅၅၇}၊ ဖျင်ဖျင်ညှပ်ညှပ်လှိုင်^{၅၅၈}၊ အဆိုင်ဆိုင် တည်း၊ ရခိုင်မည်သာ၊ မဟာသမဓ၊ သာဂီယ၏^{၅၅၉}၊ ခက်မှတသွယ်^{၅၆၀}၊ အနွယ်ထိုမှ^{၅၆၁}၊ နေလပုံခင်း၊ ထွန်းပလျှင်းသို့၊ ချစ်တင်းစကား၊ နာသာ များ၏^{၅၆၂}၊ ဝမ်းပါးတဘော်^{၅၆၃}၊ ရှင်ကိုဖျော်၍^{၅၆၄}၊ မယ်တော်ရှင်မ၊ ကျူးပါကလျှင်၊ နားဝဆိမ့်ဆိမ့်၊ နားနှစ်သိန်လျက်၊ ငြိမ့်ငြိမ့် စက်တော်၊ ခေါ်ပါတုံမှန်၊ စစ်ယုန်လှိုက်လှဲ၊ နရွဲနဂူ၊ ဘယ်မူသနည်း၊ မိခင်တည်းကြောင့်၊ တလည်း ရေတူ၊ ယိုသည် မူလျက်၊ သည်းအူ မိဝမ်း၊ နူးတည့်လေ^{၅၆၅}။

။နူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪ၊ ရွှေလှော်မှန်ဖြစ်၊ ထံတော်စစ်ဝယ်၊ ချစ်သည်ဝမ်းချက်၊ ကိုယ်လုပ်တော် ပေါင်း၊ 'မြဲနားဒေါင်းကို၊ တင့်ကြောင်းမဲ့သည်၊ အလွန်တုံညှပ်လေး၊ ပျော်ပါးရေး' ဇေး ဇေး ယင်ယင်ဇေး^{၅၆၆}။

အပိုဒ် (၃၀)

ဇေး ဇေး ဝိန့်မပြတ်^{၅၆၇}၊ ကျူးသံရွတ်ပိန့်^{၅၆၈}၊ ဘေးလတ် ဘေးကြီး၊ ဖျင်ညှီးလွန်လေ၊ အထွေထွေတိ၊ သပြေ ညွန့်ဖူး၊ မြောက်ဦးမြို့မ^{၅၆၉}၊ အစတည်ထွန်း၊ မင်းစောမွန်ကား၊ နိဗ္ဗာန်ယဉ်နု၊ ပွင့်လှလည်းစစ်^{၅၆၀}၊ ကိုနှင့်တစ်တွင်၊ စင်စစ်မမှား၊ ငါးပါးလှူကြီး၊ စွန့်ပြီးခဲ့စွာ^{၅၆၁}၊ ခန္ဓာတော်သက်၊ ရှည်အံ့လျက်တည်း^{၅၆၂}၊ ကျိန်းစက်ပြိုင်ခိုင်း၊ ပြည်နှင့်နှိုင်း၍၊ ထားတိုင်းစာနာ၊ နောင်လာရှည်လျား၊ မျိုးလေးပါးတို့၊ စီးပွားကိုသာ ငါကြိုက်ပါ၏^{၅၆၃}၊ ငါသာအသေ၊ ဆုံးပါစေဟု၊ ထွေထွေလေးပါး၊ နတ်ဟုရားတို့၊ ပြည်ကားထောင်ပွား^{၅၆၄}၊ မင်းကားသက်တို့၊ မြင်တိုင်းဆို၏၊ ကိုယ့်ကိုမချစ်၊ မင်းကောင်းဖြစ်ဖြင့်၊ အသစ်ရွှေပြည်၊ ထီးနန်း တည်သည်။ ။ ရှစ်မည်ရံသူ ယူတဲ့လေ။

ယူတည့်မောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪ၊ လောင်းဟေမိမြတ်၊ အထွေရင်နှစ်^{၅၆၅}၊ ဓမ္မရာဇ်ကား၊ ကြက်ချစ်နှစ်လို့၊ ထောင်ကိန်းမြို့ဟု၊ သူတို့ကိုသာ၊ သက်မေတ္တာသည်၊ ရှာသည်တဲ့မရေး^{၅၆၆}၊ နောင်လာရေး ။ ဇေးလည်းယင်ယင် ဇေး

- ၄၆၈။ နေခြင်းတိုက်ရာ (ရွှေ)
- ၄၆၉။ လက်ယာရစ်ဆက်(ဟံ)၊ လက်ယာရစ်ဘက်(မ)
- ၄၇၀။ ခုနစ်ရာကိုးဆယ်
- ၄၇၁။ လျှံဝင်းထွန်းညှိ(ဟံ)
- ၄၇၂။ မြို့နှင့်နန်းကို(ဟံ)
- ၄၇၃။ ကျိန်းခန်းစင်စစ်(ဟံ)၊ ကိန်းခန်းပြောင်းလစ်(ရွှေ)
- ၄၇၄။ တည်တံ့လစ်၍ (ဟံ)၊ တည်ထောင်ဖြစ်၍ (ရွှေ)
- ၄၇၅။ ဟားနှစ်ခန္ဓာ (ဟံ)၊ (ရွှေ)
- ၄၇၆။ မင်္ဂလာကောင်း၊ မင်းလောင်းဝေဿန် (ရွှေ)
- ၄၇၇။ လွန်ပေကာတည့် (ဟံ)
- ၄၇၈။ ပြည်မှူးအကူ(ဟံ)၊ ပြည်မှူးလွဲယုံ(ရွှေ)
- ၄၇၉။ ယှဉ်တည့်လေ (ရွှေ)
- ၄၈၀။ ကျိုးကောင်းမှုကြောင့် (ဟံ)၊ ကျိုးဟိမှုကြောင့် (ရွှေ)
- ၄၈၁။ ဆောင်းနှင်းပေး(ဟံ)၊ နှင်းလတ်သေး (ရွှေ)
- ရွှေထီးတည့်()၊ ဆောက်နှင်းဇေး (မ) (ပ) (င)

ဓနာကံသမိုင်း

မြောက်ဦးမြို့တော်တည်အံ့ဟု ဘုမ္မိနက်သက်နေရာမှန်အား ရွေးချယ်ရရှိပြီးနောက် ပညာရှိဟူးရားတတ်များအား အခါကြည့်ခိုင်းလေသည်။ မြို့တည်သောမင်းမှာ ကြာသပတေးသားဖြစ်ခြင်းကြောင့် (မိန်လက်ကန်စန်း) (တပေါင်းနှင့်) မြို့တည်ပါက မင်းကားအသက်ရှည်အံ့၊ မြို့ကား (၃)နှစ်တွင် ပျက်စီးအံ့၊ 'ကန်လက်ကန်စန်း'(တော်သလင်း)၌ မြို့တည်ပါက မင်းသက် (၃)နှစ်သာရည်၍ မြို့သက်ကား တစ်ရာကျိန်းရအံ့ဟု လျှောက်ကြလေသည်။ မင်းစောမွန်သည် သူ၏အသက်တိုခြင်းကို ဂရုမပြုဘဲ မြို့သက်ရှည်ခြင်းဖြစ်သော 'ကန်လက်ကန်စန်း'(တော်သလင်း)ကို ရွေးချယ်ခဲ့ပေသည်။ သို့ဖြင့် မြောက်ဦးရွှေမြို့ တော်ကို ကောဇာသက္ကရာဇ် (၇၉၂)(တော်သလင်းလဆန်း (၁)ရက်နေ့၊ တနင်္ဂနွေနေ့၊ (အေဒီ-၁၄၃၀)တွင် မြို့နှင့်နန်းကို တစ်ပြိုင်နက် ပန္နက်ချတော်မူသည်။ မြို့တည်၍ ပြီးစုံပြီးမြောက်သောအခါ မဟာမုနိဘုရားထံ သွားရောက်၍ အလှူဒါန ကြီးကျယ်စွာ ပြုလုပ်လေသည်။ သို့သော် သူ၏ကြမ္မာကား မလွတ်သာ၊ မရှောင်သာ၊ နန်းတက်၍ သုံးနှစ်အကြာ နာမကျန်း သည်းထန်စွာဖြစ်လေသည်။ သားတော်ရင်းမင်းကျော်နှင့် မန္တာတ်နှစ်ပါးရှိလျက် ငယ်ရွယ်သူများဖြစ်ကြ၍ တိုင်းပြည်ကို ထိန်းသိမ်းနိုင်အံ့မထင်၍ ညီတော်မင်းခရီ နရနအလီခင်ကို ထီးနန်းအပ်လေသည်။ မင်းစောမွန်ကား ပညာရှိတို့ ဟောကိန်း အတိုင်း နန်းသက်(၃)နှစ်အကြာ သက္ကရာဇ် (၇၉၅)ခုနှစ်တွင် နတ်ရွာစံသည်^{၇၆၇}။

အပိုဒ် (၃၁)

ဧ... ဧတုံတခြင်း၊ စကြာမင်းတို့၊ နေခင်းထိုက်ရာ^{၇၆၈}၊ လက်ယာရစ်ထက်^{၇၆၉}၊ ဘုမ္မနက်၌၊ ရေတွက်သက္ကရာဇ်၊ ၇-ရာ-၉-ဆယ်^{၇၇၀} စွန်းဝယ်နှစ်ဘော်၊ လတော်သလင်း၊ လျှံဝင်းထွန်းညီး^{၇၇၁}၊ ရစ်နေထွက်၊ ဆန်းတရက်ဝယ်၊ ကန်လက်ကန်စန်း၊ ထီးနှင့်နန်းကို^{၇၇၂}၊ ကျိန်းခန်းပြောင်းသစ်^{၇၇၃}၊ တည်ထောင်ရစ်မှ^{၇၇၄}၊ ဆုံးနှစ်ခန္ဓာ^{၇၇၅}၊ ပြောင်းမည်ခါလည်း၊ မင်္ဂလာလောင်း၊ မင်းကောင်းဝေသန်^{၇၇၆}၊ မတန်တို့သာ၊ လွန်မည်ခါ၌^{၇၇၇}၊ သည်းချာနှစ်ဦး၊ ပြည်မှူးမတ်ပုံ^{၇၇၈}၊ ငယ်သည်တုံဟု၊ အုပ်သုံဗိုလ်လှေ၊ စီးပွားရေးငင့်၊ မြတ်လေးချစ်ခင်၊ ညီတော်ရှင်ကို၊ လက်ငင်ရွှေနန်း၊ တင်ခဲ့မှန်းသည်၊ တောက်ထွန်း ညာဏ်တော် ရှုတုံလေ^{၇၇၉}။

ရွှေတုံမှောက်တော်၊ ဟုတ်တုံဩော်၊ လေးဘော်မျိုးစု၊ ကျိုးအမှုကြောင့်^{၇၈၀}၊ မရွှစီးပွား၊ သားနှစ်ပါးကို၊ ပယ်ထားတုံပြီး၊ ညီတော်ကြီးအား၊ ရွှေထီးတုံနီစွေ၊ နှင်းခဲ့ပေး^{၇၈၁}။ ။ ဧ... ယင်ယင် ဧ... ။

ဓနာကံသမိုင်း

အပိုဒ်(၃၀)နှင့် အပိုဒ်(၃၁)တို့သည် မြောက်ဦးမြို့တည်ခြင်းကို ဖွဲ့နွဲ့ထားခြင်းဖြစ်၍ ပြီးခဲ့သောအပိုဒ်သမိုင်းကြောင်း တွင် တစ်ဆက်တည်းဖော်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်ပေသည်။ ဤအပိုဒ်၏ထူးခြားချက်မှာ သားတော်များရှိလျက်နှင့် နန်းရိုးစဉ်လာကို လျစ်လျူရှုကာ ညီတော်အား ထီးနန်းလွှဲအပ်ခဲ့ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဤအကြောင်းနှင့်ပတ်သက်၍ သမိုင်းကြောင်းကို လေ့လာနိုင်သည်။

၄၈၂။ (က) ဧညဝတီအရေးတော်ပုံကျမ်း၊ စာ ၄၀-၄၄
 (ခ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ဒုတိယတွဲ၊ စာ-၁၅-၁၄။

နရမိတ်လှ ခေါ် မင်းစောမွန် ထီးနန်းစံနေသောအချိန်တွင် ညီတော်နရနုမှာ သံတွဲစားဖြစ်သည်။ မင်းစောမွန် မင်းဖြစ်လာသောအခါ ခမည်းတော်လက်ထက်က ခိုလှုံပြေးလာခဲ့သော အရှေ့ဘက်ပျူမလွန်စား ရာဇသူ၏သမီးရွှေဇံကို မိဖုရားမြှောက်ခဲ့သည်။ မိဖုရားရွှေဆုံ၏ဆွေသား၊ ကျေးကျွန်တို့လည်း ချီးမြှောက်ခံခဲ့ရကာ နောင်တွင် နန်းတွင်းရေးထိ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်နိုင်သည့် ဩဇာရရှိလာခဲ့သည်။ ဤအခြေအနေကြောင့် အစဉ်အလာရှိသော မှူးမတ်ပညာရှိတို့သည် မနှစ်သက်ဘဲ သံတွဲရှိ ညီတော်နရနုထံခိုလှုံလာကြသည်။

ထိုသို့ခိုလှုံလာကြသော မှူးမတ်ပြည်သူတို့က ကြားလျှင်တိုင်းပြည်ပျက်အံ့၊ တိုင်းပြည်နှင့်နန်းတော်ကို တိုက်ခိုက်သိမ်း ယူပါရန်လျှောက်ထားကြသည်။ ထိုအခါ မင်းစောမွန်၏ညီဖြစ်သူ နရနုက 'ငါတို့အနွယ်တော် သာကီဝင်မင်းဆက်မှာ အမျိုးကိုဖောက်၍ ဝိလုပုန္ဒလယက်တိုက်ဖျက် ထီးနန်းတက်ရိုးထုံးစပ်မရှိ၊ အစ်ကိုမှာအဖအရာဖြစ်သည်။ လျှောက်တင်၍ မနာမယူလျှင် လက်ကိုစုံလျက်သာ နေသင့်သည်။ မိစ္ဆာမိုက်မှာ ၊ မကြံရာဟု မိန့်လေသည်။ ဤသို့ ညီတော်၏သစ္စာရှိမှုကို မင်းစောမွန် ကောင်းစွာသိရှိခဲ့သည်။

၎င်းအပြင် အင်းဝမင်းခေါင်က သားတော်မင်းရဲကျော်စွာကို ခန့်ထား၍ စစ်ချီလာခဲ့စဉ်က ကြိုတင်သိရှိကာ တောင်ခွင်စား 'ရန်မသူ'အားစေလွှတ်၍ သတင်းပေးပို့ လျှောက်ထားစေခဲ့လေသည်။ သို့သော်လည်း မင်းစောမွန်မှာ ရန်သူများအား ကောင်းစွာမခုခံနိုင်ဘဲ အရေးနိမ့်ခဲ့ရလေသည်။

အင်းဝမင်းလည်း သမက်တော်နှင့် သမီးအား လောင်းကြက်မြို့တွင် အုပ်ချုပ်စေခဲ့၍ ပြန်လေသည်။ အင်းဝမင်းခေါင် က ခန့်အပ်ခဲ့၍ လောင်းကြက်မြို့တွင် အုပ်ချုပ်နေသည့် သမက်တော်ရထားသည် ပြည်သူများကို နှိပ်စက်၍ ဆိုးသွန်းလေရာ နရနုအလီခင်သည် ဟံသာဝတီ ရာဇာဓိရာဇ်ထံ စစ်ပန်ခဲ့လေသည်။ ရာဇာဓိရာဇ်သည် အမတ်ဒိန်ကို ဗိုလ်မှူးခန့်၍ စစ်ကူပေး လှာ၍ နော်ရထားနှင့် လောင်းကြက်မြို့ကို သက္ကရာဇ် (၇၆၉)ခုနှစ်တွင် ရရှိခဲ့လေသည်။

နရနုအလီခင်အုပ်ချုပ်နေစဉ် အင်းဝမှလာရောက်တိုက်ခိုက်ပြန်၍ (နရနုအလီခင်မှာ နန်းသက်မကြာမြင့်မီပင်) ကစ္ဆပနဒီမြစ်အညာသို့ တိမ်းရှောင်ခဲ့ရသည်။

ယင်းအချိန်၌ မင်းစောမွန်သည် ဘင်္ဂလားနယ် ဂါဝါပြည်တွင် ခိုလှုံလျက်ရှိသည်။ ဂါဝါပြည်မှာ ဂင်္ဂါမြစ်ကမ်းတွင် တည်ရှိသည်။ စူလတန်မှာ နာဇီ (Nosir Ua-din Shan) ရုဒုန်ရှာဖြစ်၍ မင်းစောမွန်အား သားအရင်းပမာ ချစ်ခင်သည်။ တစ်ခါသော် ဒေလီစူလတန်ဘုရင်က ဂါဝါကိုလာတိုက်စဉ် မင်းစောမွန်က ဦးဆောင်၍ စစ်ပရိယာယ်ဖြင့် ကောင်းမွန်စွာ ချေမှုန်းတွန်းလှန်နိုင်ခဲ့ရာ ချီးကျူးဂုဏ်ပြုခဲ့သည်။ သို့ဖြင့် ရခိုင်ထီးနန်းပြန်လည်ရရှိရေးအတွက် ကူညီပေးခဲ့လေသည်။

-
- ၄၈၃။ မြောက်ဦးထွန်းပ(ရွှေ)
 - ၄၈၄။ စည်စတိုရော်(ဟံ)
 - ၄၈၅။ တဘော်နှောင်းမွေး၊ တေးညီထွေးက (ဟံ)
 - ၄၈၆။ လုပ်ပေးကြံသင်(ဟံ)
 - ၄၈၇။ မိခင်အတူ (ဟံ)
 - ၄၈၈။ ရွာတိုင်းကားကို (ဟံ)၊ ရွာတိုင်းလား၍ (ရွှေ)
 - ၄၈၉။ ထွန်သွားတကြိုက်(ဟံ)၊ (ရွှေ)
 - ၄၉၀။ မြေကြီးမခံ၊ (ဟံ)၊ မြေကြီးမယံ(ရွှေ)
 - ၄၉၁။ ကျီးတသိနှင့် (ဟံ)၊ ကျီးတသီးတည့်(ရွှေ)
 - ၄၉၂။ မြို့လယ်ထွက်သော် (ဟံ)၊ မြို့လည်ထွက်လည်း (ရွှေ)
 - ၄၉၃။ ရှိလေတို့ဟု (ဟံ)၊ ဟိလေတို့ဟု (ရွှေ)
 - ၄၉၄။ မုန့်ပိနို့ကျွေး (ဟံ)၊ မုန့်တိုးနို့ကျွေး (ရွှေ)
 - ၄၉၅။ မင်းမိခင်ကား (ဟံ)(ရွှေ)၊ ရာဇဝင်အရ အလီခင်မင်း
 - ၄၉၆။ မြတ်ပင်ကျေးဇူး၊ ထီးတည့်လေ (ရွှေ)
 - မြတ်ပင်ကောင်းကျေးဇူး၊ တည့်လေ (ဟံ)
 - မြတ်ပင်ကောင်းကျေးဇူး၊ စုတဲလေ (ရမ်းမြဲ)
 - ၄၉၇။ မိတသတွယ်(ဟံ)၊ (ရွှေ)
 - ၄၉၈။ ယင်းဘေးကင်းလွတ် (ဟံ)
 - ၄၉၉။ တူပင်တည့်ပြေး၊ ရင်တော်သွေး၊ (ရွှေ) တူပင်တည့်တပြေး၊ ရင်တော်သွေး (ဟံ)
 - တူပင်တဲမဝေး၊ ရင်တော်သွေး(ရမ်းမြဲ)
 - တူပင့်တည့် (.....) ရင်တော်သွေး (လ) (င) (မ) (ပ)

သက္ကရာဇ် (၇၉၁)ပြည့် တပေါင်းလတွင် လောင်းကြက်မြို့အား လာရောက်တိုက်ခိုက်ရာ အတူပါလာသူ တပ်မှူး ခုလုံခင်ကုလားအမတ်၏ အကြံပက်စက်မှုကြောင့် မင်းစောမွန်မှာ ဟားပူတောင်တွင် သံခြေကျင်းခတ်၍ ချုပ်နှောင်ထားခြင်း ခံရသည်။ ထိုစဉ် ကစ္ဆပနဒီမြစ်ညာတွင် ခိုလှုံနေသော နရနုအလီခင်သည် တိတ်တဆိတ်လာလတ်၍ အစ်ကိုဖြစ်သူအား လွတ်မြောက်အောင် ကူညီခဲ့လေသည်။ မင်းစောမွန်လည်း သူရတန်ဘုရင်ထံ ပြန်လည်ရောက်လေလျှင် သူရတန်ဘုရင်သည် ဒုတိယအကြိမ် ရဲမက်ဗိုလ်ပါတို့စေလွှတ်၍ ကူညီပြန်သည်။ သက္ကရာဇ် (၇၉၁)ခု၊ ကဆုန်လပြည့်ကျော်(၁)ရက်နေ့၊ ကြာသပတေးနေ့တွင် လောင်းကြက်မြို့ထီးနန်းကို မင်းစောမွန် ပြန်လည်ရရှိခဲ့သည်။ မင်းစောမွန်တွင် စောပြောက်နှင့် စောစစ်ဟူ၍ မိဖုရားနှစ်ပါးရှိရာ စောပြောက်တွင် မင်းကျော်နှင့် ဓန္ဒတ်ဟူ၍ သားနှစ်ယောက်ဖွားမြင်သည်။ သားနှစ်ယောက် ရှိသော်လည်း ငယ်ရွယ်သူများဖြစ်ကြခြင်း၊ ညီတော်မင်းခရီးမှာ စွမ်းရည်သတ္တိ လုပ်ရည်ကိုင်ရည် အတွေ့အကြုံများရှိခြင်း၊ အထူးသဖြင့် သူ့အပေါ်တွင် သစ္စာရှိခြင်း စသည်အကြောင်းများကြောင့် မင်းစောမွန်ကွယ်လွန်ခါနီး၌ ညီတော်အားခေါ်ယူ၍ ‘ငါ့သားတော်များ မိုက်မှားသည်ရှိသော်လည်း အဝတ်ဖြူနွမ်းနှင့် ဝမ်းဝရုံရှိပါစေ၊ အသက်ဆုံးရှုံး မစီရင်ပါနှင့်မှာ၍ လက်တော် ဖြင့်ကိုင်ကာ အပ်နှင်းမှာထားခဲ့ပေသည်။ မင်းစောမွန်လွန်တော်မူလျှင် သက္ကရာဇ်(၇၉၅)ခု၊ ကဆုန်လပြည့်ကျော် ခြောက်ရက်၊ စနေနေ့တွင် ညီတော်နရနု(မင်းခရီး) နန်းတက်ခဲ့လေသည်။’^{၇၀၂}

သို့ဖြစ်ရာ ဤအပိုဒ်တွင် မင်းစောမွန်၏ မြင့်မြတ်သော ဂုဏ်ပုဒ်နှစ်ခုကို တွေ့ရသည်။

- (က) မြို့တော်သက်ရှည်ရန်အတွက် မိမိအသက်ကို စတေးခြင်း၊ အနစ်နာခံခြင်း
- (ခ) သားတော်များရှိလျက်နှင့် နိုင်ငံတော်၏စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေး၊ အနာဂတ်အတွက် ညီတော်အား နန်းအပ်ခဲ့ခြင်း တို့ ဖြစ်ပါသည်။

အပိုဒ် (၃၂)

ဇေ... ဇေကာကျူဗိမ့်၊ မြောက်ဦးဒီပ^{၇၀၃}၊ နန်းသိယံကို၊ တည်စ ထိုရော်^{၇၀၄}၊ ဘေးသူတော်နှင့်၊ တဖော် နှောင်းမွေ၊ ဘေးညီထွေးနှင့်^{၇၀၅}၊ လုတ်ပေးကြံအင်^{၇၀၆}၊ မိခင်တတူ^{၇၀၇}၊ ပြည်သူတို့အား၊ ရွာတိုင်းသွား၍^{၇၀၈}၊ ထွန်သားတကိုက်^{၇၀၉}၊ ကောက်စိုက်တကြိန်၊ မတိန်စေလျှင်၊ ကိုယ်တိုင်ရင်း၍၊ ကင်းသင်းလွတ်လစ်၊ သုံးနှစ်ရင်းပေ၊ မြို့ချေမခံ^{၇၁၀}၊ လုပ်ကြံစေပြီး၊ ကံတသီးနှင့်^{၇၁၁}၊ ဆင်စီးမြင်းတက်၊ မြို့ပြင်ထွက်သော်^{၇၁၂}၊ ပုခက်တွင်းသူ၊ လူသူငယ်အား၊ ဝိုသံကြားသော်၊ သင်းကားဝိုဘိ၊

- ၅၀၀။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်၊ စာ-၂၃/၂၄။ င/မည်၊ ရာဇဝင်ပေမူ။
- ၅၀၁။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း-စာ-၂၄/၂၅။ ဦးကုလားရာဇဝင်ကြီး(၃) စာ-၂၅
- ၅၀၂။ မစ်ကိုင်တူပါရုံကျောက်စာ (က) ကြောင်းရေ -၄။
- ၅၀၃။ ကောသံချီ(ဟံ)၊ ဇလျက်သံချီ (ရွှေ)
- ၅၀၄။ မင်းလိခင်ကား (ဟံ)၊ မင်းလိခင်၏(ရွှေ)
- ‘၏’နှင့် ‘ကား’မှာ မတူညီသည်ကို အထူးသတိပြုသင့်ပါသည်။
- ၅၀၅။ သားသည်မူလည်း (ဟံ)၊ သားသည်းအူလည်း(ရွှေ)
- ၅၀၆။ ဆင်မြောင်တနံ့ (ဟံ)၊ (ရွှေ)
- ၅၀၇။ တက်ပြုံးအားအန်(ဟံ)
- ၅၀၈။ စွမ်းသန်ရဲမက်(ဟံ)၊ (ရွှေ)
- ၅၀၉။ မောင်လက်ကျန်းတော(ဟံ)၊ မောင်လင့်ကြမ်းတော()
- မောင်လက်ကြံထော်(ရွှေ)
- ၅၁၀။ ကြိမ်ကြိမ်မေလည်း (ဟံ)
- ၅၁၁။ ကြောလေးကမန်(ဟံ)
- ၅၁၂။ ကျင်လေဟန်လည်း (ဟံ)၊ ကျင့်လေဟန်လည်း (မ)၊ ကျင်လည်ဟန်လည်း(ရွှေ)၊လေ့ကျင့်ခြင်းသာဖြစ်မည်။
- ၅၁၃။ သထွာသံဇု၊ နှစ်စုဖိုဝက်(ရမ်းဗြဲ)
- တထွာသံဇု၊ နှစ်စုဖိုလ်ဝက် (ဟံ)
- တထွာသံဇု၊ နှစ်စုဖိုဝက်(ရွှေ)
- ၅၁၄။ ရှင့်ဘဗျော်ပါး၊ ကစားခသို(ဟံ) (ရွှေ)
- ၅၁၅။ မင်းကိုယ်လုပ်များ၊ နားထွင်းကြားဝယ်...
- ဗျားသားဆံရှိ၊ မထိစေရက်၊ မထွက်စေပဲ၊ တွဲလွဲနားဝယ် (ရမ်းဗြဲ)
- ဗျားသားဆံဟိ၊ မထိစေရက်၊ မထွက်စေဘဲ၊ တွဲလွဲနားဝယ်(ရွှေ)
- မသွေးစေရက်၊ မထွက်စေဘဲ၊ တွဲလွဲနားဝယ်(ဟံ)
- ‘ဟံသာဝတီ’မူတွင် ‘ဗျားသားဆံဟိ’ စာပိုဒ်မတွေ့ရပါ။
- ၅၁၆။ နေ့တိုင်းဆက်၍ (ရွှေ)
- ၅၁၇။ ရွန်ကြောက်ပြည်ထောင်၊ ရှူးတဲ့လေ (ရမ်းဗြဲ)

အမတ်ကြီး ဘဒ္ဒမင်းညို

သင့်မိဘယ်သို့၊ သွားလေတို့ဟု^{၇၉၃}၊ မုံတို့နို့ကျွေး^{၇၉၄}၊ ကျေးငွေပေးလျက်၊ မြတ်လေးလွန်ကြင်၊ မင်းလီခင်ကား^{၇၉၅} ။
မြက်ပင်ကောင်းကျွေး၊ စုတဲ့လေ^{၇၉၆} ။

စုတဲ့မှောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဪဝံ၊ နှာတိုင်းကြွ၍၊ မိဘအသယ်^{၇၉၇}၊ ယာလယ်ချောင်းရေး၊ ကင်းပေး
ကင်းလွတ်^{၇၉၈}၊ ငိုလတ်သံကြား၊ သူငယ်အားကို၊ မုံစားစေဘို့၊ နို့စို့ခပေး၊ မြတ်လေးချစ်ခင်၊ သနားကြင်သည်၊ တူပင်တဲ့မဝေး၊
ရင်တော်သွေး^{၇၉၉} ။ ဇေးလည်း ယင်ယင်ဇေး

ရှင်းလင်းချက်

- 'ထွန်းသားတကိုက်' မူကွဲညွှန်း(၄၈၉) - ထွက်ယက်သည်အချိန်နှင့်ကိုက်၍ အမတ်တော်ငွေချေးခြင်းအဓိပ္ပါယ် ရှိရာ အခြားမူ 'ထွန်းသားတကြိုက်'ထက်ပို၍သင့်သည်ဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။
- 'မြီချေမခံ'မူကွဲညွှန်း(၄၉၀) -အတိုးအဖိုးအခမယူဘဲ ငွေချေးခြင်းဖြစ်သည်ဟု အဓိပ္ပါယ်ရှိရာ 'မြေကြီးမခံ' 'မြေကြီးမယံ'စသော မူကွဲများထက် ပို၍ဆီလျော်မည်ဟု ယူဆရသည်။
- 'မြို့ပြင်ထွက်သော်'မူကွဲညွှန်း(၄၉၂) - မြို့ပြင်ထွက်၍ တိုင်းခန်းလှည့်လည်ခြင်းဟု အဓိပ္ပါယ်ရှိရာ အခြားမူကွဲများ 'မြို့လယ်ထွက်သော်' 'မြို့လည်ထွက်လည်း'စသောမူကွဲများထက်ပို၍ သင့်တော်ပါသည်။ ဆင်းရဲသားများ၊ မိမဲ့ဘမဲ့ကလေးများ၊ တောင်သူ လယ်သမားများမှာ မြို့လယ်နန်းတွင်းထက် မြို့ပြင်တွင် ရှိသင့်ပါသည်။

နောက်ခံသမိုင်း

မြောက်ဦးမြို့တည် မင်းစောမွန်နှင့် ညီတော်အလီခင်တို့ကား တိုင်းသူပြည်သားများ၏အကျိုးကို ဆောင်ရွက်ကြသူ များ ဖြစ်သည်။ ဆင်းရဲနွမ်းပါး၍ လယ်ယာချောင်းမြောင်း မလုပ်နိုင်သောသူတို့အား ဥစ္စာအရင်းအနှီးထုတ်ပေးပြီး လုပ်ကိုင် စေသည်။ ပြည်တွင်းပြည်ပ လှည့်လည်သွားလာ၍ ကောက်ပဲသလေး စသည်တို့ ကောင်းမကောင်းကို ကြည့်ရှုစေပြီး ကောင်းအောင်ဆည်ဖို့ ဆီးတားပြုပြင်လုပ်ကိုင်တော်မူစေ၏။ ပင်လယ်ကောက်ကစင်းထဲ၌ ငါးများတွေ့လတ်သော် ကြိမ်လုံး ဖြင့် ရိုက်ပုတ်၍ မြစ်ချောင်းများတွင် လမူပိုက်ငါး ဖမ်းသူတို့အား ဆုလာဘ်ပေးတော်မူသည်။ ကုန်စလယ်သွယ်သော သူတို့အား အကောက်အခွန်ကို လျှော့၍ကောက်စေသည်။ ဈေးခွန် ဆိပ်ခွန် ရေခွန်တို့ကို လွှတ်တော်မူသည်။ သက္ကရာဇ် (၈၁၂)နှစ်တွင် မြို့တော်ကို ဝသဲနှင့် မြို့သစ်ဆက်၍ တိုးချဲ့တည်တော်မူသည်။ စစ်တကောင်းသို့ ကိုယ်တိုင်ချီတက် တိုက်ခိုက် အောင်မြင်သည်။^{၁၀}

မင်းခရီ ခေါ် နရနုအလီခင်လက်ထက် (၁၄၃၃-၁၄၅၉) သက္ကရာဇ် (၈၁၆)ခု တန်ခူးလဆန်း(၆)ရက် တနင်္လာနေ့ တွင် အင်းဝဘုရင် နရပတိနှင့် ဖိုးခေါင်တောင်ရိုးတွင် တွေ့ဆုံပြီး မဟာမိတ်ပြုခဲ့သည်။ နှစ်နိုင်ငံမှ မင်း၊ မိဖုရား၊ မှူးမတ်၊ မင်းဆွေ၊ မင်းမျိုးအစုံပါဝင်၍ မိတ်ဆုံစားသောက်ကြပြီး ဖိုးခေါင်တောင်ရိုး အရှေ့ဘက်ခြမ်းကို ရတနာ ပူရနိုင်ငံပိုင်စေ၊ အနောက်ဘက်ရေကျကို ခညဝတီနိုင်ငံပိုင်စေဟူ၍ နယ်ခြား၊ ပိုင်းခြားစာချုပ်ချုပ်ကြသည်။^{၁၁}အေဒီ ၁၃၄၃ ခု ရေးထိုးထား သော စစ်ကိုင်း ထူပါရုံကျောက်စာတွင် အဝဘုရင် နရပတိ၏ ဘိသိက်ပွဲတော်သို့ ရခိုင်မင်းလည်း တက်ရောက်ကြောင်း^{၁၂} တွေ့ရရာ ထိုနှစ်အပိုင်းအခြားမှာ အလီခင်စိုးစံနေသော ကာလအပိုင်းအခြားဖြစ်၍ အလီခင်ကိုယ်တိုင် သွားရောက်ခဲ့ ကြောင်း သိသာနိုင်စေသည်။

အလီခင်ကား ပြည်သူပြည်သားတို့ကို မစပြုစု ချီးမြှင့်ခြင်းကြောင့် ရပ်ရွာတိုင်းပြည်အလုံး ကြီးပွားစည်ပင်သည်။

၅၁၈။ နန်းဆက်မြို့ဆက်သမိုင်း၊ စာ-၂၀၊ ရာဇဝင်အင်းခေတ်ပေမူ 'ပေ'ချပ်-ရင်။
 ၅၁၉။ ဦးဦးသာထွန်း၊ အခုမင်းညိုလော၊ ဘဒ္ဒမင်းညိုလော စာ-၂၆
 ၅၂၀။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၃၁
 * ရန်ဂါ=အနီ (နီသော)
 မာတီ=မြီ (မြေကြီး)
 မြို့နီမြို့=မြေနီမြို့
 'ကောက်ကတန်းထောင်'ဟု ရခိုင်ဘုရင်ထောင်တည်ခြင်းတွင်လည်း ကြားဖူးသည်။ ရန်ဂါမတီ သည်သက်ထောင်(သက်ပြည်)၏မြို့တော်ဖြစ်သည်။ ယခု သက်ထောင်၏ရခိုင်မြို့ဖြစ်သည်။
 ၅၂၁။ ဘစောဖြူကျောက်စာ၊ မြောက်ဦးမြို့၊ နန်းကျရွာ အနောက်ဘက်သိမ်တွင်ရှိသည်။
 ၅၂၂။ တက်ထွန်းနီ'အုတ်ခွက်ဘုရား'စာ-၉၄-၉၅၊ အမျိုးသားကျောင်းတိုက်၊ ဗုဒ္ဓပြတိုက်၊ စစ်တွေမြို့၊ 'အုတ်ခွက်ဘုရားများ'

အပိုစ် (၃၃)

ဇေး... ဇေးသံချို^{၁၀၅}၊ လွဲကာဆိုအံ့၊ ထိုဘဝရှင်၊ မင်းလိခင်၏^{၁၀၆}၊ ရင်ခွင်ပိုက်နှော၊ ဘစောမင်းဖြူ၊
သားသည်းမူလည်း^{၁၀၇}၊ သူတော်စာတိ၊ မရှိလေအောင်၊ ဆင်ပြောင်လှနှမ်း^{၁၀၈}၊ တက်တုံအားအံ့^{၁၀၉}၊ စွန့်သံရဲမက်^{၁၁၀}၊
မောင်းလက်ကျန်းခြော်^{၁၁၁}၊ ကြီးမြင့်မော်လျက်^{၁၁၂}၊ ကြော်လေးကမန်^{၁၁၃}၊ ကျင့်လေဟံလည်း^{၁၁၄}၊ ပြစ်မှဲလေရာ၊ တထွာသံစု၊
နှစ်စုဖိုဝက်^{၁၁၅}၊ ဝင်ထွက်သမျှ၊ ခန့်တိုင်းကျ၏၊ ရှင်ပပျော်ပါး၊ မြူကစားလို့^{၁၁၆}၊ ချစ်ကြည်ညိုဖြင့်၊ မင်းကိုယ်လုတ်များ၊ နားတွင်း
ကြားဝယ်၊ များသားဆံ့ရှိ မထိစေရက်၊ မထွက်စေဘဲ^{၁၁၇}၊ တွဲလွဲနားဝယ်၊ ဝတ်သောနယ်သို့၊ ပြစ်ရွယ်စလျက်၊ နေ့တိုင်း ပက်
လျှင်^{၁၁၈}၊ သရက်ချိုကောင်း၊ တသောင်း မလောက်၊ ခွဲအားမြောက်သည်၊ ရွှန်ကြောက်ပြည်ထောင်၊ ရှုတည့်လေ^{၁၁၉}။ ။

ရှုတည့်မှောက်တော်၊ ဟုတ်တဲ့ဩော်၊ မယ်တော်လိုက်လျော့၊ ဘစောမင်းဖြူ၊ လက်နွဲ့ထူက၊ ဇမ္ဗူ မလောက်၊
ကြာနှုန်ချောက်သည်။ ထက်အောက်တဲ့နံခဝဲ၊ ရံသူကွေး၊ ဇေးလည်းယင်ယင် ဇေး။

ရှင်းလင်းချက်

ကမန်-လေးမြားအတတ်၌ ကျွမ်းကျင်သော လေးသည်တော်ကို ခေါ်သည်။ ရခိုင်တပ်မတော်တွင် လေးသည်တော်
တပ်ပါရှိရာ ၎င်းတပ်တွင် အမှုထမ်းသူများအား 'ကမန်'ဟုခေါ်သည်။ ရခိုင်ရာဇဝင်တွင် 'ကမံ'ဟု ဖော်ပြသည်။ မင်းရာဇာကြီး
လက်ထက် ဟံသာဝတီချီတပ်တွင် 'ကမံလေးကိုင်းသူရဲ၊ တစ်ထောင်'ပါဝင်သည်။ (ရခိုင်ရာဇဝင်သစ် ကျမ်းစာ-၁၄၅)

သမိုင်းနောက်ခံ

- ၅၂၃။ ယခု ဘင်္ဂလား၊ အိန္ဒိယနယ်စပ်ဒေသမြို့။
- ၅၂၄။ Harvey, Burma P-140
- ၅၂၅။ လျောက်ရင့်ရှု(ဟံ)၊ ဝေပိမ့်ရင်ရှု (ရွှေ)
- ၅၂၆။ လွန်မူတေဇာ၊ ဘုန်းပညာကို၊ ထင်ပါတရံ (ဟံ)
လွန်မူတေဇာ၊ ဘုန်းပညာကို၊ တင်ပြတရံ(ရွှေ)၊ (ရမ်းဖြ)
- ၅၂၇။ စကေးကောင်းမြေ(ဟံ)၊ တေဇကောင်းမြေ(ပ)၊ 'စစ်တကောင်းမြေ'ဟု ရွှေစေတီနှင့် ရမ်းဖြမူတို့တွင်
တွေ့ရသည်။ ရခိုင်သမိုင်းနှင့်ညီသည်။
- ၅၂၈။ သန်မာရဲမက်(ရွှေ)
- ၅၂၉။ သုံးပါးလုံးပြည်(ဟံ)
- ၅၃၀။ ခံလင့်သည်ကို၊ ထန်းရည်တဖျူး၊ ထံတော်ဦးဝယ်(ရမ်း)
ခံလင့်သည်ကို၊ ထန်ရှည်တဖြူး၊ ဆင်တော်ဦးမှ (ရွှေ)
ပုန်လတ်သည်ကြောင့်၊ သန်ရှည်တဖြူး၊ နန်းတော်ဦးက(ဟံ)
ပုန်လတ်သည်ကြောင့်၊ တန်ရှည်တဖျူး၊ နန်းတော်ဦးက () ဟံ
- ၅၃၁။ ခွင်းခုန်ဟန်ရိပ်(ဟံ)(ရွှေ)
- ၅၃၂။ တဆွန်သိပ်လျက်(ဟံ)၊ ပတ်ဝန်းသိပ်လျက် (ရွှေ)
- ၅၃၃။ (က) ထမ်းကာယူကွန်း၊ ပစ်နှင့်ကန်က(ဟံ)
(ခ) လှယ်ကာကမ်း၍၊ လွန်းကာယူလွန်း၊ ပစ်နှင့်ကန်က (ရမ်း)
(ဂ) လှမ်းကာကမ်း၍၊ လှမ်းကာယူလစ်၊ ပစ်လတ်တုံငြား (ရွှေ)
- ၅၃၄။ ဆင်ကောင်းခြောက်ဆယ်(ဟံ)
- ၅၃၅။ အစွယ်မြီးခင် (ဟံ)၊ အစွယ်မြီးခင်း(ရွှေ)
- ၅၃၆။ ဆူးတည့်လေ (ဟံ) (ရွှေ)
- ၅၃၇။ တက်ပြုံးရန်ဆောင်(ဟံ)၊ သက်ရုံတုန်းရောင် (ရွှေ)
- ၅၃၈။ ကြားကမိုးစွန် (ဟံ)
- ၅၃၉။ နှိုင်းကန်ထည့်ပြိုင်ဝေး (ဟံ)၊ နှိုင်းရန်ထည့်ပြိုင်ဝေး(ရွှေ)

နရနအလီခင် နတ်ရွာစံပြီးနောက် သားတော် ဘစောဖြူမင်းသည် သက္ကရာဇ် (၈၂၁)ခု (အေဒီ ၁၄၅၉)ခုနှစ်တွင် မြောက်ဦးထီးနန်းကို ဆက်ခံသည်။ ဤမင်းသည် ဘုန်းတန်ခိုးကြီးမား၍ စွမ်းရည်သတ္တိနှင့် ပြည့်စုံသည်။ သူပုန်သူကန်များအား နှိမ်နင်းအောင်မြင်သည်။ အထူးသဖြင့် လေး(ကမန်)အရာတွင် သူမတူအောင် ထူးချွန်သည်။ အသဒိဇာတ်တော်လာသော ဘုရားလောင်းအသဒိသကုမန်ကဲ့သို့ လွန်စွာတတ်ကျွမ်းသည်ဟု ရခိုင်ရာဇဝင်များတွင် အမွှန်းတင်ကြသည်။ ညဉ့်အခါ ဆဲခြည်ကြိုးဆွဲထားသည်ကို အသံဖြင့်မှန်းဆ၍ မှန်အောင်ပစ်နိုင်စွမ်းရှိသည်ဟူ၏။ ဤကဲ့သို့ အင်အားကြီးမားခြင်းကြောင့် ကုလားတို့ဘာသာဖြင့် (ကလိမသျှား)ဟု အမည်တွင်သည်။ လေးကို ကလိမ (ဝါ) ကမန်ဟုခေါ်သည်။ 'သျှား'မှာ အရှင်သခင် ဟု အဓိပ္ပါယ်ရှိရာ 'လေးအတတ်တို့၏အရှင်'ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်သည်။^{၁၉}

ဤသို့လေးသည်ကမန်အရာတွင် လွန်စွာတတ်မြောက်သည်ဟု အင်းဝဘုရင် နရပတိကြားလေလျှင် လက်သုံးသစ် ထူရှိသော သံပြားကို ပေါက်နိုင်အံ့လော မေးလေရာ ဘစောဖြူမင်းလည်း နန်းရင်းပြင်လူရှေ့တွင် လေးကိုတင်၍ မြားခုနစ် စင်းဖြင့် ပစ်လေရာ ခုနစ်စင်းလုံး ထုတ်ချင်းပေါက်ထွက်လေသည်။ ၎င်းအပြင် တစ်စင်းနှင့်တစ်စင်း အကွာအဝေးတူညီကြ သည်။ မြားတို့စူးဝင်ဖောက်ထွက်နေသော သံပြားကို အင်းဝဘုရင် နရပတိထံ ပို့လေရာ အလွန်ချီးမွမ်းကြကုန်၏။^{၂၀}

ထိုမင်းလက်ထက် စွမ်းရည်ရှိသော မှူးကောင်း၊ မတ်ကောင်းများစွာ ရှိသည်။ ကုသိုလ်ကောင်းမှုလည်း ပြုလုပ်သည်။ ပေးကမ်းစွန့်ကြဲခြင်းလည်း ပြုလေ့ရှိသည်။ အမျက်ထွက်သော်ကား အသက်ကို ဖက်ရွက်မျှပင် ပမာမထားပြုလုပ်လေ့ရှိ သည်။ ဆင်ဖမ်းခြင်း ဝါသနာထုံသည်။

သက္ကရာဇ် (၈၂၂)ခုနှစ်တွင် အမ်းချောင်းသို့လည်းကောင်း၊ သက္ကရာဇ် (၈၂၈)ခုနှစ်တွင် ဒါးလက်ချောင်းသို့ လည်းကောင်း၊ ဆင်ဖမ်းထွက်တော်မူသည်။ သက္ကရာဇ် (၈၂၄)ခုနှစ်တွင် ယိုးချောင်းဖျားမှ ဆင်ဖြူရရှိသည်။ သက္ကရာဇ် (၈၃၆)ခုနှစ် ရေးထိုးထားသော ဘစောဖြူကျောက်စာ စာကြောင်းရေ (၂)တွင် 'ဆင်ဖြူသျှင်'ဟု ပါရှိသည်။^{၂၁} မြောက်ဦးမြို့ စောနန်းမင်းဖြူ ကောင်းမှုတော်ဌာပနာမှ အုတ်ခွက်ဘုရားများ အများအပြားတွေ့ရှိခဲ့ရာ ၎င်းအုတ်ခွက်ဘုရားအောက်ခြေ တွင် စာတန်းတွင် 'ဆင်ဖြူသျှင်သွီးတော်'ဟူ၍ ပါရှိသည်။ စောနန်းမင်းဖြူမှာ ဘစောဖြူ၏သမီးတော်ပင်ဖြစ်ရာ^{၂၂}၊ ဘစောဖြူ အား ဆင်ဖြူသျှင်ရရှိပြီးနောက် ဆင်ဖြူသျှင်ဘွဲ့ကို ခံယူကြောင်း သိရပေသည်။

သက္ကရာဇ် (၈၃၈)ခု ဝါဆိုလဆန်းတစ်ရက် ကြာသပတေးနေ့တွင် သက်တို့ပုန်ကန်လာ၍ လက်ရဖမ်းလေသော် မြန်မာပြည်ဘက်သို့ ပြေးလေသည်။ အနောက်ဘင်္ဂါသို့ ပြေးသောသက်များကိုကား ရလိုက်သည်။ သက္ကရာဇ် (၈၄၃)ခု နတ်တော်လတွင် စစ်တကောင်းသို့ ချီလေ၍ တိုက်ခိုက်လေရာ ဦးစွာနိုင်သည်။ ရဲမက်တို့က ဥစ္စာ၊ ရွှေ၊ ငွေတို့ကို လိုက်လံရှာ ဖွေကြရာ ရဲမက်ပိုလ်ပါတို့ ကွဲလေသည်။ ၎င်းကို ကုလားတို့က လူစုပြီး ပြန်လည်တိုက်ခိုက်ရာ စစ်သည်တို့ပျက်စီးသည်ကို မြင်ရ၍ ဘစောဖြူ ကလိမန်သျှားသည် ကြေးကမန်လေးကြီးဖြင့် ဒရစပ်ပြန်လည်ပစ်ခတ်ရာ အောင်မြင်လေသည်။ နောက်တစ်ကြိမ်တွင် ကောက်ကတန်ပြည် (ရန်ဂါမတီ)^{၂၃} သို့တိုင်အောင် တိုက်ခိုက်သိမ်းယူသည်။ စစ်တကောင်းနယ်သည် ရခိုင်လက်အောက်သို့ ပြန်လည်ကျရောက်ခဲ့သည်။^{၂၄}

အပိုင်း (၃၄)

ဧ...။ ဧေးကာ ရင်ကျူး^{၂၅}၊ ဘစောဖြူ၏၊ လွန်မှုတေဇ၊ ဘုန်းပုံညကို၊ တင်ပြတရံ^{၂၆}၊ နတ်တို့ကြံ၍၊ နိုင်ငံမင်းပေါင်း၊ စစ်တကောင်းမြေ^{၂၇}၊ တိုင်လေသောခါ၊ ထိုကပါသည်၊ မြမ္မာရဲမက်^{၂၈}၊ ဆင်းသက်ဟူးဟူး၊ ချောင်းဝယ်ကျူး၍၊ ဉာဏ်ရှုမိစ္ဆာ၊ ဘင်္ဂါကုလား၊ မြို့ဆက်သားတို့၊ သုံးပါးသုံးပြည်^{၂၉}၊ ခံလင့်သည်ကို၊ ထန်ရည်တဖျူး၊ ထံတော်ဦးဝယ်^{၃၀}၊ ကမြူပစ္စုံ၊ ခွင်စုံတရိတ်^{၃၁}၊ ဖက်စွန်းသိတ်လျက်^{၃၂}၊ နှစ်ကျိပ်ရှစ်ယောက်၊ ဘုံခြောက်သူယုတ်၊ ကိုယ်လုတ်ပြွန်းပြွန်း၊ လှယ်ကာကန်း၍၊

- ၅၄၀။ ရောက်မှန်သခြေ (ရွှေ)
- ၅၄၁။ သံသာယုံ.ယျူး (ရွှေ)
- ၅၄၂။ အထူးထူးလျှင် (ရွှေ)
- ၅၄၃။ မင်းစဉ်လာဖြင့် (ရွှေ)
- ၅၄၄။ မျက်ရှင်ပေါင်းနှင့် (ရွှေ)
- ၅၄၅။ ဧးလဲ့ယင်ယင်ဧး (ရွှေ)

ဤနိဂုံးအပိုင်းကို ရွှေစေတီမူတစ်ခုတွင် တွေ့ရ၍ ဤရမ်းမြဲမှုနှင့် မူကွဲမျှသာဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

1. Collis, M; The Land of Great Image, Landon,
2. Forchammer, E; Arakan, Rangoon. govt Press 1891
3. Grant Brown. GER, Northern Arakan Hill Tracts.
4. Harvey, G.E; Thist of Burma; London (1925)
5. Johnston, EH; Some Sanskrit Inscription of Arakan BSOAS vol XI (1944)
6. Phayre, A.P; History at Burma Landon (1883)
7. San Tha Aung, The Buddhist Art of Ancient Arakan, Yangon, Saw Saw Sapay. (1979 Sept)
8. Tun Wai; Capt; The Erection of Mrauk U. Sittway; (1973)
- ၁။ စန္ဒမာလာလင်္ကာရ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ မန္တလေး (၁၂၉၃)
- ၂။ စံသာအောင်၊ ဦး၊ ရခိုင်ဒဂီု၊ ဒေါ်စောစောစာပေ (၁၉၇၉)
- ၃။ စက္ကိန္ဒ၊ ဦး၊ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှု၊ တိုင်းလင်း ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ (၁၉၆၉)
- ၄။ တက်ထွန်းနီ(မြောက်ဦး)၊ အုတ်ခွက်ဘုရား၊ အမျိုးသားဗုဒ္ဓပြတိုက်၊ စာ ၉၄-၉၆
- ၅။ ထွန်းရွှေခိုင်(မဟာဝိဇ္ဇာ)၊ ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ သိဒ္ဓိမြိုင်(၁၉၈၅)
ထွန်းရွှေခိုင် (မဟာဝိဇ္ဇာ) နန်းဆက်မြို့ဆက်သမိုင်း ပြည်နယ်ကောင်စီ (၁၉၈၅)
- ၆။ ပဏ္ဍိ၊ ဓညဝတီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်(၁၉၁၀)
- ၇။ မြန်မာ့လမ်းစဉ်ပါတီ ရခိုင်ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံများ (၁၉၇၆)
မြန်မာ့လမ်းစဉ်ပါတီ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း(ပ)၊ စာပေဗိမာန် ၁၉၇၀
- ၈။ ရခိုင်ဆရာတော်၊ ဓညဝတီအရေးတော်ပုံ(နန်းမြင့်) (၁၉၇၀)
- ၉။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ၊ ရခိုင်ခေတ်ဦး
- ၁၀။ ဦးသာထွန်း၊ ဦး၊ အဒ္ဓမင်းညိုလော၊ ဘဒ္ဒမင်းညိုလော စာ-၂၆

စာရေးသူ

ရခိုင်ပြည်နယ်၊ ရမ်းဗြဲမြို့၊ အဖ ကုန်သည်ကြီး ဦးလာဘ၊ အမိ ဒေါ်ငွေချိန်တို့မှ ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင်မွေးဖွားသည်။ အမည်ရင်းမှာ ဦးထွန်းရွှေဖြစ်သည်။ ၁၉၇၂ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်ဝိဇ္ဇာနှင့် သိပ္ပံတက္ကသိုလ်မှ ဝိဇ္ဇာ (ပထဝီဝင်)ဘွဲ့ကို ရရှိခဲ့သည်။ ထိုနှစ်မှာပင် လုပ်သားများကောလိပ်၊ ပထဝီဝင်ဌာနတွင် အချိန်ပိုင်းနည်းပြအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင် သည်။ ၁၉၇၃ခုနှစ်တွင် စစ်တွေကောလိပ်၌ ပထဝီဝင်နည်းပြဆရာအဖြစ် တာဝန်ဆက်လက်ထမ်းဆောင်သည်။ ၁၉၇၇ ခုနှစ်တွင်ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်မှ မဟာဝိဇ္ဇာတန်း ဖြေဆိုအောင်မြင်ပြီးနောက် စစ်တွေဒေသကောလိပ်တွင် ပထဝီဝင်ဌာန လက်ထောက်ကထိက၊ ဌာနမှူးအဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်းခံရသည်။ ၁၉၇၈ ခုနှစ်တွင် မော်ကွန်းထိန်းအဆင့်(၂)အဖြစ်စတင် ထမ်းဆောင်သည်။ ယခုအခါ စစ်တွေဒီဂရီကောလိပ်တွင် မော်ကွန်းထိန်းအဆင့်(၁) အဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်လျက် ရှိသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနစာတမ်းဖတ်ပွဲနှင့် ပထဝီဝင်အင်းတွင် သုတေသနစာတမ်းများ ပြုစုတင်သွင်းခဲ့သည်။ 'စစ်တွေမြို့ မြေအသုံးချရေး'စာတမ်းဖြင့် မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့ ယူခဲ့သည်။ ယနေ့အထိ သုတေသနဆောင်းပါး(၃၆)ပုဒ် နှင့် (၁) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ (၂) ရခိုင်နန်းဆက် မြို့ဆက်သမိုင်း (၃) ရခိုင်ပြည်နယ် ဒေသန္တာရပထဝီဝင် (၄) ရခိုင်မြောက်ဖျားဒေသမှ သက်တိုင်းရင်းသားများ၊ (၅) ရခိုင်ဝေသာလီခေတ် ဗုဒ္ဓအနုပညာ (၆) ရခိုင်မင်းသမီး ချောင်းအဖွင့် (၇) ရခိုင်စာဆိုတော်များ (၈) ရခိုင်ရိုးရာပုံပြင်များ စသောစာအုပ်များကို ရေးသားပြုစုခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံစာပေစာနယ်ဇင်းအဖွဲ့ စာရေးဆရာအဖွဲ့ဝင်အမှတ် (၀၄၆၆)ဖြစ်သည်။

- ၁။(က) ဦးကျော်ရင်(ကထိက) ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း၊ စာ (၁၀)
- ၂။(ခ) မြန်မာစာညွန့်ပေါင်းကျမ်း(စာ-၃၃၃)။
- ၃။(ဂ) ဦးပေမောင်တင် မြန်မာစာပေသမိုင်း စာ-၂၁။
- ၄။ အချို့စာအုပ်တွင် သက္ကရာဇ် ၈၇၁-ခုဟုပါရှိသည်။
- ၅။(က) ဦးကျော်ရင်(ကထိက) ရခိုင်မင်းသမီးချောင်း၊ စာ (၁၀)
- (ခ) မြန်မာစာညွန့်ပေါင်းကျမ်း(စာ-၃၃၃)။
- (ဂ) ဦးပေမောင်တင် မြန်မာစာပေသမိုင်း စာ-၂၁။
- ၆။ ရခိုင်ရိုးရာဓလေ့အသုံးအရ ‘နတ်ခြင်း’ဟု အားလုံးပေါင်းထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။
- ၇။ ဒ...ဇလျက် ယုံ့ယူး(ဟံ)
- ၈။ ရိုက်ကာကျူးပိမ့်(ဟံ)
- ၉။ ‘အစန္ဒာက’ ယခင်မူများတွင် လုံးဝမပါ။
- ၁၀။ ကြာဝါးပွင့်လိုက်(ဟံ) ရွှေစေတီမူတွင် ‘လိုက်’အစား ‘လစ်’ဟု ပါရှိ၍ ဤမူနှင့်တူသည်။
- ၁၁။ ရောင်မြိုက်ညာဏ်ဖြူ (ဟံ)
- ၁၂။ ဝါးဆူသျှင်နည်း(ရွှေ)
- ၁၃။ မိတည်းမရောက်(ဟံ)
- ၁၄။ နဝက်ရေကျ(ပ)
- ၁၅။ ဝါးရာရသား(ဟံ)
- ၁၆။ ကစ္ဆပနဒီ (ဟံ)
- ၁၇။ ဤသည်ညာမွန်(ဟံ)
- ၁၈။ ယဉ်ထန်တတက် (ဟံ)ယဉ်ထန်တတက်(မ)၊ ယဉ်ထန်တပက်(ရွှေ)
- ၁၉။ ပင်သယ်ထွက်မှ (ဟံ)၊ ပင်လယ်ထွက်၍ (ရွှေ)
- ၂၀။ နှစ်ဘက်ကမ်းပြီ (ဟံ)၊ နှစ်ဘက်ကမ်းပြီ(လ)
- ၂၁။ ဖြားရေမီးဝယ် (ဟံ)၊ ဖြားရေမီးဝယ်(ရွှေ)
- ၂၂။ ရှေ့ဆီပြုဖွာ (ဟံ)၊ ရှေ့ညီပြုပွါ(ရွှေ)
- ၂၃။ အာကာမိုခိုင်း(ဟံ)(ရွှေ)
- ၂၄။ တောင်ပြိုင်းပြိုင်းနှင့်(ရွှေ)
- ၂၅။ မွန်ကြယ်မြူးသို့ (ဟံ)
- ၂၆။ ထူးတည့်လေ (ဟံ)
- ၂၇။ မှောက်တော်(ဟံ)(ရွှေ)
- ၂၈။ ဟုတ်တည့်ဩဇာ(ဟံ)
- ၂၉။ ကျော်သည်တဆူ (ဟံ)
- ၃၀။ မင်းတရားတည့်သွေး (ဟံ) မင်းကြားတည့်ရင်သွေး(ရွှေ)
- ၃၁။ မှောက်တော်ထွေး (ဟံ)
- ၃၂။ ဇလည်း ယင်ယင်ဇ (ဟံ)
- ၃၃။ ရမ်းပြဲဦးစံတင်၊ ရာဇဝင်လင်္ကာ ‘ကေ’ချပ်
- ၃၄။ ရမ်းပြဲဦးစံတင်၊ ရာဇဝင်လင်္ကာ ‘ကူ’ချပ်
- ၃၅။ ရာဇဝင်ဟောင်း၊ ကစ္ဆပနဒီလင်္ကာ။
- ၃၆။ ထွန်းရွှေခိုင်(စစ်တွေကောလိပ်) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ စာ-၈၆။
- ၃၇။ ရမ်းပြဲတောင်ကျောင်းဆရာတော်၊ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၁၈။
- ၃၈။ စက္ကိန္ဒ၊ အသျှင်၊ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှု စာ-၅၀။
- ၃၉။ ထွန်းရွှေခိုင်(စစ်တွေကောလိပ်) ‘ရခိုင်ပြည်နယ်စာစောင်(တွဲ/၃) စာ-၃၀။

- ၄၀။ ရခိုင်ရာဇဝင်ချုပ်ပေမူ 'ကူ'ချုပ် 'ကြော'။
- ၄၁။ ရခိုင်ထီးတော်ပဒေသာ ပေမူ၊ ကူ-၁ ချုပ်။
- ၄၂။ Chap XV 11 the Dedication of the Church p. 14.
- ၄၃။ XV 11 the Debate with the Royal Chaplain p. 179.
- ၄၄။ XIX the White Elephant p-186.
- ၄၅။ ဝင်းဝင်းဝါမျှ (ဟံ)
- ၄၆။ ရွှေနန်းထက်ဝယ် (ဟံ) (ရွှေ)
- ၄၇။ အာဏာလက်ရုံး၊ အလုံးပေါင်းကွဲလွဲချက် ပြစ်ပါသည်။
- ၄၈။ တန်ခိုးပြုံးက (ဟံ)၊ တန်ခိုးချန်းသား(ရွှေ)
- ၄၉။ ပတ်ကုံးထန်သည်(ဟံ)၊ ပတ်ကုံးသိန်သည်(ရွှေ)
- ၅၀။ ကျန်းလုံးကြည်းမျှ (ဟံ) (ရွှေ)
- ၅၁။ ရှုမိရင်းကာ(ဟံ)(ရွှေ)
- ၅၂။ မတူစွာတည့် (ဟံ) မဟုတ်ပါတည့်(ရွှေ)၊ မဟုတ်စွာတည့် (ပ)
- ၅၃။ ပြည့်ပြည့်စိုးသည်(ဟံ)
- ၅၄။ ထူးတည့်လေ (ဟံ)
- ၅၅။ ပေါ်သားကမ္ဘာ (ရွှေ)၊ ပေါ်သည်ကမ္ဘာ(ဟံ)
- ၅၆။ မင်းများနတ်၏(ရွှေ)
- ၅၇။ မပြတ်တည့်ဆက်ရှေး (ဟံ)၊ မပြယ်တည့်စဉ်ရှေး (ရွှေ)
- ၅၈။ ရမ်းမြဲတောင်ကျောင်းဆရာတော်-ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၁-၅၈။
- ၅၉။ ဦးပဏ္ဍိ၊ ညောင်တီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ၁-၁။
- ၆၀။ မြေးငယ်မင်းကို(ပ)
- ၆၁။ ကရဝိတ်ကြွေးသို့ (ဟံ) (ရွှေ)
- ၆၂။ သံလေးတမျှ (ဟံ)
- ၆၃။ ရွှေနန်းတုံမြဲ(ပ)
- ၆၄။ ဥကင်ထဲဝယ်(ဟံ)
- ၆၅။ ချီချပြပေဟံ (ဟံ)
- ၆၆။ နားသာတောင်းစွ(ဟံ) နားသာတောင်းစွ(ရွှေ)
- ၆၇။ နားပျော်သေး (ဟံ)၊ နားပျော်ဆေး (ဝ)၊ နားပျော်ရေ(ရွှေ)
- ၆၈။ စိတ်ပျော်ဘိမျှ (ဟံ)၊ စက်ပျော်ဘိလော(ရွှေ)
- ၆၉။ သိန်းထိတိုးခက်(ဟံ)၊ သိန္နီတိုးနက်(ရွှေ)
- ၇၀။ လျားနံ့ရှည်နှင့် (ဟံ)
- ၇၁။ ခါသာသလင်း(ဟံ)
- ၇၂။ နတ်လုပ်ပယွင်း(ဟံ)သာဝတီမူတွင် မပါရှိပါ) ရွှေစေတီမူတွင် ပါရှိပါသည်။
- ၇၃။ ပေါ်တင်းကြက်မွန်(ဟံ)
- ၇၄။ မိတာန်ဆောင်ထား(ဟံ)၊ မိတာန်အောက်ထား (လ)
- ၇၅။ လက်ငင်တိုင်ငုတ်(ဟံ)၊ လက်ငင်ကိုင်အုပ်(ရွှေ)
- ၇၆။ မျှင်မျှင်ထုတ်၍ (ဟံ)
- ၇၇။ တမုတ်ကြိုးဆိုင်(လ)
- ၇၈။ ဧတိုင်ရိုက်ပျံ့(ဟံ)
- ၇၉။ တခြေးခြေးလျင် (ရွှေ)
- ၈၀။ ရိုက်ကာထွေး(ဟံ)

၈၁။ (က) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၂၉၁။

(ခ) မြန်မာစာညွှန်းပေါင်းကျမ်း၊ စာ-၁၁။

(ဂ) မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၊ ရခိုင်စာ-၁၉၉။

၈၂။ ညောင်တီရာဇဝင်သစ်၊ စာ-၉၁။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်၊ စာ-၂၉၆။

၈၃။ သန်းထွန်း၊ ဒေါက်တာ၊ ရခိုင်ခေတ်ဦး၊ စာ-၇၅။

၈၄။ Harvey, G.E. History of Burma, p. 4

၈၅။ ညောင်တီအရေးတော်ပုံ၊ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၃၃၆

၈၆။ (က) Harvey, p. 140

(ခ) မြန်မာရာဇဝင်အကျဉ်းချုပ်၊ စာ-၁၆၀။

၈၇။ အတိုင်းကြူးရိုက် (ပ)

၈၈။ စည်းစိတ်လိုက်၍ (ဟံ) (ရွှေ)

၈၉။ သံမြိုက်သံကောင်း(ဟံ)(ရွှေ)

၉၀။ သံညှင်းသံမြို(ဟံ)

၉၁။ သံရီသံအုပ်(င)

၉၂။ မျှင်မျှင်ချုပ်လျက်(ဟံ) (လ) မူတွင်မပါရှိပါ။

၉၃။ ကျံကျံရင့်ရွယ် (ရွှေ)ကျံကျံရင့်သွယ်။ (ဟံ) ကျံကျံရင့်တွယ်

၉၄။ နှလုံးငြိမ်မျှ(ဟံ)(ရွှေ) နှလုံးငြိမ်မျှ (မ၊ ဗ၊ င)

၉၅။ သံဆီမိုသံဇ (ဟံ)

၉၆။ 'တမေ့မေ့လျင် ခြင်္သေ့ဆီကျော်'ကို ရွှေစေတီမူနှင့် ယခု ရမ်းဗြဲမူတွင် တွေ့ရသော်လည်း ဟံသာဝတီမူတွင် မတွေ့ရပါ။ 'ကရဝိတ်ကြွေးသို့ ခြင်္သေ့ဆီကျော်' ဟူ၍သာ တွေ့ရပါသည်။

၉၇။ ချစ်ဝမ်းနူးမျှ(ဟံ)

၉၈။ အိပ်ပျော်ဆေး(ဟံ)

၉၉။ လျှက်တော်လှစ်(ဟံ)လျှက်အော်လှစ်(မ၊ ပ)

၁၀၀။ မျိုးတကွင်းကို(ဟံ) မျိုးစဉ်ကွင်းကို(ရွှေမျိုးအကွင်းတိ (ပ)

၁၀၁။ လှဲခြင်းသံသာ(ရွှေ)

၁၀၂။ ရေကာသဘော (ရွှေ)

၁၀၃။ အဇ္ဈနသည့် (ရွှေ) အဇ္ဈနလျင် (ဟံ)

၁၀၄။ ဆက်မသားဟု (လ)၊ ဆက်သမားဟု (င)

၁၀၅။ ဘပြုမြို့ထီး(ဟံ) သပြုမြို့ထီး(ရွှေ)

၁၀၆။ သမီးတီနှင့်(ဟံ) (ရွှေ)

၁၀၇။ ယှဉ်မှီတကွ (ဟံ)၊ ယှဉ်မှီတဝ (မ)၊ ယှဉ်မှီတူကွ (ရွှေ)

၁၀၈။ 'နှစ်စုံပလျက်' ရွှေစေတီမူတွင် ပါရှိ၍ ကျန်မူများတွင် မတွေ့ရပေ။

၁၀၉။ ကြိုးကာသတ်နွံ(ရွှေ)(ဟံ)

၁၁၀။ ယှဉ်တော်တကွ (ဟံ)၊ ယှဉ်တော်တူကွ(ရွှေ)

၁၁၁။ ပြည်သိင်္ဂီတွင်(ဟံ)၊ မစိုးမှီက (ရွှေ)

၁၁၂။ ပြီသည်ရန်ဆူ၊ (ဟံ)၊ ဟိသည်ရန်ဆူး(ရွှေ)

၁၁၃။ စုန်းဘီလူးကို(ရွှေ)၊ စုံးဘီလူးကို (သ)

၁၁၄။ တွင်းတူးမလွတ် (ဟံ)

၁၁၅။ အကုန်သတ်မှ(ဟံ)

၁၁၆။ အတွက်တည့်တင်သေး (ဟံ) အထွဋ်တည့်မြောက်သေး (ရွှေ)

၁၁၇။ (က) San Tha Aung. 'The Early History of the Kingdom'
The Buddhist Art of Ancient Arakan, Chap II.

(ခ) San Shwe Bu. A Brief Note on the Old Capitals of Arakan. p. 3

(ဂ) ထွန်းရွှေခိုင်(စစ်တွေကောလိပ်) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ ၊ စာ-၂၇။

(ဃ) ရခိုင်ရာဇဝင် ချပ်ပေမူ(၇) ချပ်=ကြော။

၁၁၈။ ဟံသာဝတီမူတွင် မပါရှိ။ ရွှေစေတီမူတွင်ပါရှိသည်။

၁၁၉။ လက်နက်ရင်း၍ (ဟံ)၊ လက်နက်ရင်းနှင့်(ရွှေ)

၁၂၀။ သားပုမြေးချယ်(ဟံ)၊ သားပုမြေးချဲ့(ရွှေ)

၁၂၁။ စဉ်တကယ်တွင် (ဟံ)၊ စဉ်တကဲ့တည့် (ရွှေ)

၁၂၂။ မြို့ရောင်ထွန်းလွန်(ဟံ)

၁၂၃။ ကျိန်းခန်းကန်မှ(ဟံ)၊ ကိန်းခန်းလွန်မှ(ရွှေ)

၁၂၄။ တိမ်မှိမ်းဆောင်(ရွှေ)

၁၂၅။ နန်းတန်ဆောင်း၌ (မ)

၁၂၆။ တိမ်ပေါ်မြင့်ဆောင်(ဟံ) (ရွှေ)

၁၂၇။ တောင်ကျောက်ပန်းတောင်း(ဟံ) (ရွှေ)

၁၂၈။ နတ်တန်ဆောင်း၌ ဤအကြောင်းမပါရှိပါ။

၁၂၉။ (က) စန္ဒမာလာလင်္ကာရ၊ ရာဇက္ခမသင်္ခေပကျမ်း၊ စာ-၅

(ခ) ရခိုင်မင်းဆက်၊ စာ-၂

၁၃၀။ (က) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ စာ-၂၈

(ခ) ညောင်တီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၄၂

၁၃၁။ (က) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၂၃၀။

(ခ) မှန်နန်းရာဇဝင်(ပဉ္စမရိုက်)၊ စာ-၁၅၅။

၁၃၂။ (က) Grant, Brown. Northern Arakan Hill Tracts. P-2.

(ခ) Rigby, G.C. History of Operation in Northern Arakan & Yawdewin Hills, 1886.

၁၃၃။ လျှောက်ကျစ်ကျစ်(ဟံ)၊ လျှောက်ကျစ်လစ်(ရွှေ)

၁၃၄။ စဉ်တရစ်တည့်(ဟံ)၊ စဉ်ကာဖြစ်တည့် (ရွှေ)၊ စည်ထားရစ်တည့်(ပ)

၁၃၅။ တလှစ်ပင်းက(ဟံ) (ရွှေ)

၁၃၆။ သိင်္ဂီပြည်သာ(ဟံ)

၁၃၇။ ဆက်ကာလူထိပ်(ဟံ)(ရွှေ)

၁၃၈။ မင်းများနောက်တွင်(ဟံ)၊ မင်းများနောက်ဝယ်(ရွှေ)

၁၃၉။ ထက်အောက်အာဏာ (ဟံ)

၁၄၀။ နေလမဟူ(ရွှေ)

၁၄၁။ မဟူဖြတ်မော(ဟံ)၊ မဟူဖြတ်မော(ရွှေ)

၁၄၂။ ညာဏ်ရောင်ပျောလျက်(ဟံ)၊ ပြော် (ရွှေ)

၁၄၃။ ရှင်စောဂေါတမ(ဟံ)(ရွှေ)

၁၄၄။ ပွင့်လတ်ထသည် (ဟံ) (ရွှေ)

၁၄၅။ တဝသုံးထိပ်(ဟံ) (ရွှေ)

၁၄၆။ ဂေါတမသို့ (ဟံ)၊ ရှင်တော်ဂေါတမ(ရွှေ)

၁၄၇။ ဧရေဇ်ရူ (ဟံ)

၁၄၈။ ပျိုးသည်မူလျက်(ဟံ)၊ ပြိုးသည်မူလျက်(မ)၊ ပျော်သည်မူလျက်(ရွှေ)

၁၄၉။ မေတ္တာလည်း ရှေး(ဟံ) (ရွှေ)

၁၅၀။ 'ဧး ဧး နာပေ၊ နားတည်စေလော'ကို ဟံသာဝတီမူ၌ မတွေ့ရ။ ဟံသာဝတီမူတွင်ပါရှိသော 'ထူးလည်
မြတ်စစ်' စာကြောင်းကို ဤမူနှင့် နိုင်ငံတော်ပိဋကတ်တို့က ပထမပေမူတို့တွင်လည်း မတွေ့ရပေ။

အမတ်ကြီး ဘဒ္ဒမင်းညို

၁၅၁။ 'ထူလည်မြတ်စစ်'ဤစာကြောင်းကို ပြည့်စွက်ရန် သင့်တော်သော်လည်း ဟံသာဝတီမူတွင် ပါရှိသည့် 'ပျံမွှေးသာကြည်'ကိုထည့်၍ အံ့မဝင်ပါ။

၁၅၂။ ဆဒ္ဒန်ဖြူဆွ(ဟံ) (ရွှေ)

၁၅၃။ လွရရွှေနှင့် (ဟံ) (ရွှေ)

၁၅၄။ ဘုန်းတိစည်သား (ဟံ)၊ ဆုံတိစည်သား(မ)၊ ဘုန်းထွန်းစည်သား (ရွှေ)

၁၅၅။ အူသိမ်ထက်ဝှန် (ဟံ)

၁၅၆။ ပိတိမွန်မျှ(ဟံ)၊ ပိတိမွန်လျက်(ရွှေ)

၁၅၇။ ဝိသုကြမ္မ (ရွှေ)

၁၅၈။ သိကြားမ၍ (ဟံ)

၁၅၉။ တည်တော်မူမှ (ဟံ)

၁၆၀။ နူးတည့်လေ (ဟံ)(ရွှေ)

၁၆၁။ အထွတ်တည့်မှန်သေး(ဟံ)

၁၆၂။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၂၃၈။

၁၆၃။ (က) ညောင်တီရာဇဝင်သစ်၊ စာ-၄၉။

(ခ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်၊ စာ-၂၄၈။

(ဂ) ညောင်တီအရေးတော်ပုံ၊ စာ-၁၉။

၁၆၄။ (က) Dr. Forchammer Arakan; Mahamuni. Rangoon. Govt Press; 1891

(ခ) ရခိုင်ပြည်နယ်ဖြစ်စဉ်သမိုင်း၊ ပထမတွဲ၊ စာ-၅၉။

၁၆၅။ ဒေးတုံချီချ (ဟံ)

၁၆၆။ ဘုန်းထွန်းစည်သား(ရွှေ)၊ တုံတိစည်သား(မ)

၁၆၇။ သူရိယချည်(ဟံ)

၁၆၈။ သားမြေးစဉ်လျှောက်(ရွှေ)၊ သားကြည်မြေးလျှောက်(ပ) (င)

၁၆၉။ ဖြူရိတ်ဖြန့်ဆောင်း(ဟံ)(ရွှေ)

၁၇၀။ နှောင်းကားခါချိန် (ဟံ)

၁၇၁။ ကျိန်တတ်နတ်မွန် (ဟံ)၊ ကျိန်သည်နတ်မွန်(ရွှေ)

၁၇၂။ ညွန်ပြလတ်(ဟံ)၊ ညွန်ပြလတ်(ရွှေ)

၁၇၃။ ဝေသာလိဝယ်(ဟံ)

၁၇၄။ မျိုးမှန်ဖြူလဲ့ (ဟံ) (ရွှေ)

၁၇၅။ ကျော်သီးထိုခါ(ဟံ) (ရွှေ)

၁၇၆။ မဟာမည်လှိုင်း(ဟံ) (ရွှေ)

၁၇၇။ စေစားခံ၍(ဟံ)၊ စေစားခံလျက်(ရွှေ)

၁၇၈။ နွံတုံသောင်းနက်(ဟံ)

၁၇၉။ တုတ်ခွန်လှိုင်၏(ဟံ)(ရွှေ)

၁၈၀။ ရိုက်တိုင်ထန်ကြိုး(ဟံ)

၁၈၁။ မိုးလည်းရတနာ (ဟံ)(ရွှေ)

၁၈၂။ ရွာကာကာတည့် (ဟံ)

၁၈၃။ ဥဒါန်းထောင်လွှား(ဟံ)(ရွှေ)၊ ဥဒါန်းဆောင်လွှား(ပ) (င)

၁၈၄။ လှူပြည်ဘုန်းရှိန်စူးတည့်လေ(ရွှေ)

၁၈၅။ ကျော်လွမ်းဟိုးသည် (ဟံ)

ကျော်လွမ်းဟိုးသည် (ရွှေ)

ကျော်လှံဟိုးသည်(မ)၊ ပုဂံဝန်ထောက်မင်း၏လက်ရေးမူတွင် မပါရှိပါ။

၁၈၆။ ကျွန်းလုံးသွေး (ဟံ)၊ ကျွန်းလုံးပြေး (ရွှေ)

၁၈၇။ (က) ထွန်းရွှေခိုင်(စစ်တွေကောလိပ်)၊ ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ စာ-၃၂။

(ခ) Dr. Daw Thin Kyi. Arakanese Capitals; A Preliminary Survey of Their Geographical Setting
JBRS 1970 Dec. p. 6;

(ဂ) ရာဇဝင်ချုပ်ပေမူ (က) (ရင်)ချုပ်။

၁၈၈။ သောဗျား (ဟံ)၊ လျော်သာပြား (ရွှေ)

၁၈၉။ (စေပါးခံသား)ရွှေစေတီမူတွင် မပါရှိပါ။

၁၉၀။ နှောင်းမင်းများလျင် (ရွှေ)

၁၉၁။ နှစ်ပါးညာဏ်ထောက်(ဟံ)(ရွှေ)

၁၉၂။ ဗေဒင်ကျမ်းပါး(ဟံ)၊ (ဗေဒင်တော်ငြား)(ရွှေ)

၁၉၃။ ရှေ့သွားနောက်တွဲ(ဟံ)၊ ရှေ့လားနောက်တွဲ(ရွှေ)

၁၉၄။ သန္တာပူးနှစ်(ဟံ) (ရွှေ)

၁၉၅။ ရေနတ်မင်းသွေး(ဟံ)

၁၉၆။ 'နှောင်းမင်းသွေးလျှင်၊ ရှေးခုနှစ်ဖြစ်၊ အချစ်ဝါသနာ၊ ဆုံပေလှာကြောင့်၊ ပန်ထွာနှစ်ထောင်း'(ဟံ)ဤအပိုင်း မပါရှိပါ။

၁၉၇။ လင်ရှာလဟူ (ဟံ)၊ လင်လျာလည်းတူ (ရွှေ)

၁၉၈။ လင်ဟောင်းတည့်ပိုက်စက်ထွေး (ဟံ) လင်ဟောင်းထည့်ပိုက်ထွေး (ရွှေ)

၁၉၉။ အကျယ်ကို ရခိုင်ရှေးဟောင်းပေမူ 'စန္ဒြားဘွဲ့'တွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။ ဇာတ်လမ်းရှည်ဖြစ်၍ အလွန်ပင် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ဖြစ်ပါသည်။ ရခိုင်စာဆိုတော်များ စာအုပ်တွင် ပတ်ရှုပါ။

၂၀၀။ (က)ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၂၉၇-၂၉၉။

(ခ) ညေဝတီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၉၁-၉၄။

(ဂ) ရာဇဝင်လင်္ကာပေမူ၊ 'စေ'ခွဲချုပ်။

(ဃ) ဆရာဝ/မည် ရာဇဝင်ပေမူ၊ ၄၈ အင်္ဂါ၊ 'ဆ' 'ဆာ' 'ဘိဇ္ဇိ' ချပ်။

၂၀၁။ ဇေတုံဘိ(ဟံ)

၂၀၂။ ဟုတ်လိဝါးဝါး (ဟံ)

၂၀၃။ အပေါင်းလှပြည်(ပ)

၂၀၄။ ရှင်မထားလော့(ဟံ)၊ ရှင်မကားလော့(ဝ)

၂၀၅။ ရှေ့ဖျားမင်းစစ်(ရွှေ)၊ ရှေးဖျားတင်လစ်(ရွှေ)

၂၀၆။ ဓမ္မရာဇ်မတ်(ဟံ)

၂၀၇။ မြဲဟယ်ရုံပြည်၊ မြဲဟဲရုံပြည်၊ ပုဂံဝန်ထောက်မင်း၏မူတွင် မပါရှိပေ။

၂၀၈။ တည်သည် ယခု (ဟံ)၊ တည်လေယခု (ရွှေ)

၂၀၉။ ဓန္ဒာလားမှ (ဟံ)

၂၁၀။ ထွားထွားယမန်(ဟံ)

၂၁၁။ မာန်တော်ပုန်သို့ ၊ ဆူင်တည့်လေ(ဟံ)

မာန်တော်မှိုန်းသို့၊ ခူးတည့်လေ(ရွှေ)

မာန်တော်မီးသို့၊ ဆူးတည့်လေ (ရမ်းမြ)

၂၁၂။ ဆန်တုံတစ်ချက်၊ ရှင့်ဘိုးချက်သည်(ရွှေ)

ဆန်တုံတစ်ချက်၊ ရှင့်ဘိုးပျက်သည်(ဟံ)

ဆံတုံတစ်ချက်၊ ရှင့်ဘိုးနက်သည် (ရမ်းမြ)

၂၁၃။ အသက်တည်ကုန်ရေ (ရွှေ)

အသက်တည့်သေရေး(ဟံ)

အသက်တဲကုန်ရေး (ရမ်းမြ)

၂၁၄။ (က) ဆရာဝ/မည် ရာဇဝင်ပေမူ 'ဆီ' ချပ်၊ ကြော၊ ဝမ်း။

(ခ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်၊ စာ-၂၉၉။

အမတ်ကြီး တစ်ဦးသည်

၂၁၅။ မြို့တည်ခြင်းလင်္ကာပေမူ၊ ‘ခဲ’ချပ်။

၂၁၆။ ရှိရန်သောအခါ(ဟံ)၊ ဟိလိုက်သောအခါ(ရွှေ)

၂၁၇။ မရောက်ပြန်ဟု(ဟံ)

၂၁၈။ ငိုယိုလစ်၍ (ဟံ)(ရွှေ)

၂၁၉။ လင်သစ်လင်သား(ဟံ)၊ လင်ဖြစ်လင်စား(ရွှေ)၊ လင်သစ်လင်လာ (ပ)

၂၂၀။ လင်မူထားကို(ဟံ)၊ (ရွှေ)၊ လင်မူတာကို(ပ)

၂၂၁။ မျက်ဝါးရှုပျော့ (ဟံ)၊ မျက်နှာရှုပျော့(ပ)

၂၂၂။ (က) မျက်ဝါးရိပ်မြုံ၊ အာဂုံရှုမျှော်၊ မြော်တုံတရေ၊ ရှင်တောခင်ပွား၊ မိဖုရားကို၊ (ရမ်းမြဲမူ)
(ခ) မျက်ဝါးရိပ်မြုံ၊ အာဂုံရှုမျှော်၊ မျှော်တုံတရေ၊ ရှင်တေးမင်းပျား၊ မိဖုရားကို (ရွှေစေတီမူ)
(ဂ) မျက်ဝါးရှုပျော့၊ () မောတုံတရေ၊ ရှင်တော၊ မင်းဘွား၊ မိဖုရားကို (ဟံသာဝတီမူ)

၂၂၃။ သွားမည်အခါ (ဟံ)၊ လားမည်ချိန်ခါ၊ (ရွှေ)

၂၂၄။ (က) ဖိုခပ်ပြင်နိုင်၊ တိုင်၍ တံသု(ရမ်းမြဲကျွန်းမူ)
(ခ) တိုခပ်ပြည့်နိုင်၊ တိုင်း၍ ကန်သု (ဟံ)
(ဂ) တိုးထပ်ပြည့်နိုင်၊ တိုင်သုရှေ့တန်သု (ပ)
(ဃ) တိုးခပ်ပြည့်နိုင်၊ တိုင်းရှေ့ကန်သု (မ)
(င) တဲးခတ်ပြည့်နိုင်၊ တန်း၍ တန်သု (ရွှေ)

၂၂၅။ လျှောက်စီရုံး(ဟံ) (ရွှေ)

၂၂၆။ ဆားဝမ်းထဲ (ဟံ)၊ ဆားဝမတဲ့(ရွှေ)

၂၂၇။ မြို့တွင်ထင်ရှား (ဟံ) (ရွှေ)

၂၂၈။ သင်းကြီးသားလျှင်(ဟံ)

၂၂၉။ စည်းကြပ်ကျစ်ကြော(ဟံ)၊ စိစစ်ကျစ်ကြော (ရွှေ)

၂၃၀။ တူစုံသားမောင်(ဟံ)၊ တူစုံသာပေါင်း(င)၊ တူစုံသာအောင်(ရွှေ)

၂၃၁။ ထီးနန်းဆောင်၍၊ နောင်တလစ်မူ(ဟံ)

ထီးနန်းဆောင်၍၊ နောက်တကြိမ်မူ(ရွှေ)

၂၃၂။ တုန်လှုပ်မစွမ်း၊ ခဲယိုယွင်းတွင်၊ ရှမ်းကိုးသိန်းရှင် (ဟံ)

၂၃၃။ သိုခင်တွားကြီး (ဟံ) (ရွှေ)

၂၃၄။ ‘တောင်ရိုးစီး၍’ ပုဂံဝန်ထောက်လက်ရေးမူတွင် မပါရှိပါ။

၂၃၅။ ထိုရော်ရှမ်းများ (ဟံ)

၂၃၆။ အဆက်တည့်အရေး (ဟံ)၊ ဆက်ဆက်တည့်နွယ်ရေး (ရွှေ)

‘အဆက်တဲးနွယ်ရေး’ ရမ်းမြဲမူမှာပို၍ အဓိပ္ပာယ်၊ ကာရန်ကောင်းသည်။

၂၃၇။ ညောင်တီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ ၉၆-၉၇ တွင် အမြဲကူး၊ အမြဲထူးဟု ပါရှိ၍ ‘မြို့’လူမျိုးများဟုဆိုသည်။

၂၃၈။ (က) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၃၀၇

(ခ) ညောင်တီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၁၀၀-၁၀၁။

(ဂ) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ စာ-၁၈။

(ဃ) Phayre, A.P. History of Burma. 1883. London. p-46.

၂၃၉။ မိခင်ရေပိမ့် (ဟံ) (ရွှေ)

၂၄၀။ ပျက်ကြေကျိန်းခန်း(ဟံ)၊ ပျက်ပေကိန်းခန်း(ရွှေ)

၂၄၁။ ရှမ်းမင်းပျက်ထ(ဟံ)

၂၄၂။ ထိုစေတီဝယ်(ဟံ)

၂၄၃။ ဧဠတွင်ငြား၊ စန္ဒရားဟု၊ သားသွေးဦး၊ စောရွယ်လူလျှင်၊ ကိုယ်ထူးစွာလှစ်၊ (ဟံ)

ဧလစန္ဒား၊ မင်းကြားသွေးဦး၊ စောရွှေလူးကား၊ ကိုယ်ထူးရှင်လစ်(ရွှေ)

ဧဠစန္ဒရား၊ သား၏သွေးခို၊ စိုရွှေလူးကား၊ ကိုယ်ထူးရှင်လစ်(ရမ်းမြဲ)

၂၄၄။ စစ်တန်းတင်တင်(ဟံ)၊ စစ်တန်းတင်တက်(မ)

အမတ်ကြီး တစ်ဦး၏

- ၂၄၅။ ငမင်တုန်း (ဟံ)၊ ငမင်တုန်း (ရွှေ)၊ ငပင်တုန်း(မ)
- ၂၄၆။ စမ္မဝက်ဦး (ဟံ)
- ၂၄၇။ စောင့်တန်နဂါး(ဟံ)၊ စောင့်ပန်နဂါး (ရွှေ)
- ၂၄၈။ ပုဂံတည်ညက် (ဟံ)၊ ပုဂံထွားညက်(ရွှေ)
- ၂၄၉။ တိုင်းထက်ဆယ်ပြန် (ဟံ)(ရွှေ)
- ၂၅၀။ သက်ထားလှလင်(ဟံ)၊ သားမောင်ရှင်တည့်(ရွှေ)
- ၂၅၁။ သက်ငမင်လှင်(ဟံ)၊ သားမောင်ရှင်တည့်(ရွှေ)
- ၂၅၂။ မြို့ကြီးတည်၍(ဟံ)
- ၂၅၃။ ထီးနန်းတက်သည်(ဟံ)
- ၂၅၄။ တိုင်းဆက်တည့်-ကျော်သော(ဟံ)၊ တိုင်းဆက်တည့်ကျော်သေး(ရွှေ)
- ၂၅၅။ (က) 'ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း' စာ ၃၀၈။
(ခ) 'ရခိုင်မြောက်ပျားဒေသမှ သက်တိုင်းရင်းသားများ'၊ စာ ၁၈။
- ၂၅၆။ မြို့တည်လင်္ကာပေမူ 'ခေါ'ချပ်၊ ကြော။
- ၂၅၇။ သေညီတစ်ချက်(ဟံ)
- ၂၅၈။ တုန်းဆက်စဉ်ကျိုး(ရွှေ)၊ တုန်းခက်စည်ပုံး(ဟံ)၊ တုန်းဆက်စည်မြို့(မ)
- ၂၅၉။ ဆယ်ယောက်ကျိုးတွင် (ဟံ)၊ ဆယ်ယောက်ဆုံးတွင်(ရွှေ)
- ၂၆၀။ သုံးဆံကရွှေသာ (ဟံ) (ရွှေ)
- ၂၆၁။ မင်းကောင်းသွေးခဲ (ဟံ)၊ မင်းထောင်းသွေးခဲ (ရွှေ)
- ၂၆၂။ ဆယ်နှစ်မည်တွင်(ရွှေ)
- ၂၆၃။ နန်းရိုးမှန်လျှင်(ဟံ)၊ မင်းရိုးမှန်လျှင်(ရွှေ)
- ၂၆၄။ အလောင်းစည်သူ၊ ခိုအားမူလှိုင်း၊ ယလှိုင်းတသိန်း(ရမ်းဗြဲ)
လောင်းစည်သူခိုင်၊ အယူလှိုင်း၍၊ တလှိုင်းတသိန်း(ဟံ)၊ အလောင်းစည်သူ၊ ဝေးသားမူလှိုင်း၊ တလှိုင်းတသိန်း
(ရွှေ)
- ၂၆၅။ တူမပြားတည့်၊
- ၂၆၆။ ရှင်အားသမီး(မ)
- ၂၆၇။ ပြည်ကြီးဝင်လှာ (ဟံ)၊ မင်းရဲပိရ(ပ)မူကွဲမှာ မပြန်နိုင်ပါ။
- ၂၆၈။ ချိုက်=ချစ် (ရခိုင်အသံထွက်အတိုင်း ရေးထားသည်။
- ၂၆၉။ (က) မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ။ 'အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း' စာ ၂၄၅
(ခ) ဦးအောင်သာဦး၊ 'ရခိုင်ရာဇဝင်ယဉ်ကျေးမှုသမိုင်း'၊ စာ-၃၀။
(ဂ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ ၃၁၉-၃၂၃။
- ၂၇၀။ (က) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ
(ခ) အင်းစောက်ရာဇဝင်ပေမူ 'ဌေ'ချပ်(ရင်) (ကြော)
- ၂၇၁။ ဒေသံကြား(ဟံ)
- ၂၇၂။ ကျူးကာဖြားပိမ့်(ဟံ)
- ၂၇၃။ နားလည်းမယောင်(ဟံ)
- ၂၇၄။ ဘသားချင်းတို့(ဟံ)
- ၂၇၅။ ကြိုနာမော်(ရွှေ)
- ၂၇၆။ ရုပ်ရှင်ကျော်ကို(ဟံ)၊ မြတ်ရှင်ကျော်ကို(ရွှေ)
- ၂၇၇။ တောင်တော်ကြော့သား (မ)၊ ပေါင်းတော်ကျော့သား (ဟံ)
- ၂၇၈။ (က)ပေါင်တော်ကြော့သား၊ လောဘအားနှင့်၊ ယူငြားတုံလစ်၊ နဂါးနှစ်၍ (ရွှေ)
(ခ)ပေါင်တော်ကြော့သား၊ လောဘအားကြော့ငို၊ နဂါးလည်းနှစ် (ရမ်းဗြဲ)
(ဂ)ပေါင်တော်ကျော့သား၊ ယူသောအားဖြင့်၊ နဂါးလည်းနှစ် (ဟံ)

- ၂၇၉။ ပြန်လစ်သောအခါ (ရွှေ)
- ၂၈၀။ ရှင်ပင်မြစ်ကြောင့် (ဟံ)၊ သျှင်ပင်မြစ်သည်။(ရွှေ)
- ၂၈၁။ သည်းသျှင်နုမ(ဟံ)၊ သည်းရှင်မခွ(မ)၊ ဤလည်းရှင်မ(ရွှေ)
- ၂၈၂။ နားတော်ခလော့(ဟံ)၊ နားတော်ဝလော့(ရွှေ)
- ၂၈၃။ သုံး၊ ဆုံးပြန်နိုင်သည်။ ဤပေမူတွင် အလားတူ မကြာခဏတွေ့ရသည်။
- ၂၈၄။ တဆိတ်မရွတ်(ဟံ)၊ တံဆိပ်မရွတ် (ရွှေ) (မ)
- ၂၈၅။ ခံလိမ့်မှတ်သည်(ဟံ)၊ ခက်လိမ့်မှတ်သည်။
- ၂၈၆။ ကျွတ်တည့်ကမ္ဘာ (ဟံ)၊ မကျွတ်ခန္ဓာ (ရွှေ)
- ၂၈၇။ (က) မြတ်စွာတည့်ရှင်ပင့်တေး(ဟံ)
(ခ) မြတ်စွာတည့်မြစ်ရေး၊ သျှင်ပင်တေး(ရွှေ)
(ဂ) မြတ်စွာမြစ်ရေး၊ ရှင်ပင်တေး (ရမ်းမြ)
- ၂၈၈။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ ၃၁၇-၃၂၃
- ၂၈၉။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်၊ စာ-၃၂၃
- ၂၉၀။ ဧ လည်းသာနိုး (ရွှေ)
- ၂၉၁။ အိပ်နားနိုးသော် (ဟံ)၊ အိပ်နားနိုးလော့(ရွှေ)
- ၂၉၂။ သည်းချာစဉ်ရှည် (ရွှေ)
- ၂၉၃။ မည်ကောလိယ (ဟံ)
- ၂၉၄။ နတ်သသင်(ဟံ)၊ နတ်သလှံယုံ (ရွှေ)၊ နတ်ထသံခံ(လ)
- ၂၉၅။ တမန်စေခါ (ရွှေ)
- ၂၉၆။ ဆည်စေရလျက် 'ရွှေစေတီမူနှင့် ယခု ရမ်းဗြဲမူတွင် ပါရှိသည်။ ကျန်မူများတွင် မပါရှိပါ။ ရခိုင်ရာဇဝင်တွင် လက်အောက်ခံတို့အား တာဝန်ချ (ခွဲတန်းချ)၍ ဆည်ဖို့စေသည်ဟု ပါရှိပါသည်။
- ၂၉၇။ ပင့်ရုံထံအောက် (ဟံ)၊ သီးရမ်းထံမှောက်(ရွှေ)
- ၂၉၈။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ ၃၂၇။
- ၂၉၉။ ဧတုံမယံမိ (ဟံ)
- ၃၀၀။ နားတော်ချီလော့(ဟံ)၊ နားဝယ်ဟိလော့ (ရွှေ)
- ၃၀၁။ အရင်းသည်းချာ (ဟံ) (ရွှေ)
- ၃၀၂။ ရုံသည်အကြောင်း (ဟံ) ဟိသည်အကြောင်း (ရွှေ)
- ၃၀၃။ ပေါင်းလောင်းမြို့ထီး (ရွှေ)၊ ပေါင်းလောင်းမြို့ထီး (ဟံ)
- ၃၀၄။ ဝင်လေသက်ထက် (ဟံ)
- ၃၀၅။ ဗိုလ်ခြေစည်မျှ (ဟံ) (ရွှေ)
- ၃၀၆။ အက္ကတည၊ (ဟံ)
- ၃၀၇။ ကနွားပွဲကြီး (ဟံ)၊ ကနွားပွဲပြီး (ရွှေ)၊ ကနားတွဲကြီး (လ)
- ၃၀၈။ ကျောက်ကြီးရွှေဂူ (င) (လ)
- ၃၀၉။ တုရားမည်သာ (ဟံ)၊ တုရားလွန်မှာ (ရွှေ)
- ၃၁၀။ ဤနှစ်ခါသည်(ဟံ)
- ၃၁၁။ သင်္ကာယနု (ဟံ)
- ၃၁၂။ အာဒိယနှင့် (ဟံ)၊ ဗျာဒိတ်ရတို့ (ရွှေ)၊ ဟဒိယ (ပ)၊ ဗျာဒိယ (လ) စာမျက်နှာ ၆၄ စရန်ဖြစ်သည်။
- ၃၁၃။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ -၃၂၃၉
- ၃၁၄။ (က) ဗုဒ္ဓအနုပညာ (ဝေသာလီ)၊ စာ-၁၃၀
(ခ) The Story of Mahamuni, JBRS. P-226.
- ၃၁၅။ (က) San Shwe Bu The Story of Mahamuni P-227
(ခ) Dr. Forchammer The Mahamuni Shrine p-5
- ၃၁၆။ ဗုဒ္ဓအနုပညာ၊ စာ-၁၃၂။

အမတ်ကြီး ဘဒ္ဒမင်းညို

၃၁၇။ ပြောတတ်ရာရာ (မ)၊ ပျော်အပ်ရာရာ (ရွှေ)

၃၁၈။ အောက်မေ့ရှာ၍ (ဟံ)၊ အောက်မေ့ပါ၍ (ရွှေ)

၃၁၉။ မိခင်ကျူးအံ့(ဟံ)

၃၂၀။ သွေးတူးသွေးခဲ (ဟံ)

၃၂၁။ မိပုလဲကို (ဟံ)

၃၂၂။ နှံ့နှံ့ရ(ရွှေ)

၃၂၃။ ငိုမဲ့ကာလျက် (ရွှေ)၊ ငိုရှာမဲ့လျက် (ဟံ)

၃၂၄။ နေတမျှသာ (ရွှေ)

၃၂၅။ နွားလားပင်ဆူ (ပ)

၃၂၆။ ကုဇေဇေတိ (ဟံ)

၃၂၇။ ခြေကစားတုံ (ဟံ)

၃၂၈။ မီးသွေးပုံသည်(ဟံ)

၃၂၉။ အထွေးထွေးလျှင်၊ ဟိတုံကျင်ဟု၊ မိခင်လုံးစုံ၊ မိသည်းအံ့သည်၊ မှတ်ယုံအပ်ငြား၊ ထူးတည့်လေ (ရွှေစေတီမူ)
အခြားမူများနှင့် လုံးဝမတူ ကွဲပြားသည်။

၃၃၀။ ဗိုလ်များလူကား (ဟံ)၊ ဗိုလ်များမူကား (မ)

ဗိုလ်များလူကား (ရွှေ)

၃၃၁။ နွားလားခုနှစ် (ဟံ)၊ ရမ်းဗြဲမူတွင် နှစ်ပိုဒ်ပါသည်။ အဓိပ္ပါယ်တူသည်။

၃၃၂။ ပုံယင်ခတ်သည် (ဟံ)

၃၃၃။ (က) မာရ်နတ်တည့်ဗိုလ်နှင့်တွေး(ရွှေ)

(ခ) မာရ်နတ်တည့်စည်းဝေး၊ ဗိုလ်နှင့်တွေး (ရွှေ)

(ဂ) မာရ်နတ်တွဲစည်းဝေး၊ ဗိုလ်နှင့်တွေး (ရမ်းဗြဲ)

အထက်ဖော်ပြပါ မူကွဲ (၁၆)ကို နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ပါ။ ဟံသာဝတီမူမှာ အခြားသောချောင်းအချပိုဒ်များ

(၅:၃)နှင့်မတူ၊ ကျန်မူကွဲများက တူညီကြောင်းနှင့် (၅:၃) အသံအနေအထားဆို ကောင်းကြောင်း တွေ့ရသည်။

၃၃၄။ ဝေပိမံချီချ(ဟံ)

၃၃၅။ မင်းတရားသွေး(ဟံ)

၃၃၆။ တွားတော်မြေး၏(ဟံ)၊ ဟံသာဝတီမူတစ်ခုတည်း၌သာလျှင် ‘၏’ပါရှိသည်။ ကျန်မူအားလုံး‘၏’မပါရှိဟု ဟံသာဝတီမူအုပ်အောက်ခြေ မှတ်စုတွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ ရွှေစေတီမူနှင့် ရမ်းဗြဲမူ၌လည်း ‘၏’ မပါရှိပါ။

၃၃၇။ ရှင်ဘေးကျော်စွာ(ရွှေ)

၃၃၈။ လုံး၊ လုံးဝစွပေါက်ကျန်ရစ်ခဲ့ဟန်တူပါသည်။ သို့မဟုတ် ရေးထုံးပေလောဟု တွေးဆရပေသည်။

၃၃၉။ ခန္ဓာရောင်ပြန်(ဟံ) ဗုဒ္ဓသာသနာနောက်ဆုံးအချိန်တွင် ဓာတ်တော်များစုပေါင်း၍ မြတ်စွာဘုရားရုပ်ပွား တော်ကဲ့သို့ပေါ်လာပြီး တရားဟောဦးမည်။ အချို့က ယုံကြည်ကြသည်။ ၎င်းကို ခန္ဓာရောင်ပြန် ဓာတ်တော်ပြန်ပွား၊ ခန္ဓာရောင်ပြန်ပွဲဟုခေါ်သည်။ ၎င်းမင်းလက်ထက်ဖြစ်ခဲ့သည်။

၃၄၀။ နိဗ္ဗာန်သဘင်(ဟံ)၊ နိဗ္ဗာန်သခင်(ရွှေ)၊ ရမ်းဗြဲမူတွင် ‘နိဗ္ဗာန်သခင်ခင်’ ဟု မှုနှစ်စုပေါင်း၍ ဖော်ပြထားရာ စိတ်ဝင်စားပွယ်ဖြစ်သည်။ ရမ်းဗြဲ၊ မာန်အောင်တွင် နိဗ္ဗာန်ဈေး၊ နိဗ္ဗာန်ပွဲတော်ဟူ၍ မုန့်မျိုးစုံကို စတူဒီသာကျွေးသည့်ပွဲ ယခုတိုင်ရှိသေးသည်။

(နိဗ္ဗာန်ကူးတိုး=အမဲကူးရသော ကူးတိုးလည်းရှိ၏။)

၃၄၁။ ပွဲဆုံးရင်မှာ (ဟံ)၊ ပွဲဆုံးလျှင်မှာ (မ)၊ ပွဲဆုံးကျင်မှ (ပ)၊ ပွဲဆုံးယင်မူ (ရွှေ)၊ ‘ပွဲဆုံးယင်ပုံမှာ’ အဓိပ္ပါယ်ရှိဟန် တူပါသည်။

၃၄၂။ ပန်းတင်ဟဲရုံ (ဟံ)၊ ဆွမ်းတင်ဟဲရုံ(ရွှေ)

၃၄၃။ ဆွမ်းချချက်လုပ်ကျွေး (ဟံ)၊ ဆွမ်းချက်ဝတ်ကျွေး(ရွှေ)

၃၄၄။ စရွံပုသိန် (ဟံ)၊ စလွန်ပုသိန် (ရွှေ)

အမတ်ကြီး တစ်ဦး

၃၄၅။ လှူခံချိန်ပြီး (ဟံ)၊ လှူခံချိန်ပြီး (ရွှေ)

၃၄၆။ ရှစ်ဆက်ခွန်းများ (ရွှေ)

၃၄၇။ ရေကြိုမြစ်ကမ်းဦးတည့်လေ (ဟံ)၊ ရေကြိုမြစ်ကမ်းဦးတည့်လေ (ရွှေ)

၃၄၈။ ပန်ဆော်နှစ်လို့ (ဟံ)၊ ပန်သော်နှစ်လို့ (မ)

၃၄၉။ ရေကြည်တဲ့ကမ်းမြေး၊ မော်ထောင့်ကွေး (ဟံ)

ရေကြည်တည့်မဝေး၊ မော်ထောင့်ကွေး (ရွှေ)

ရေကြည်တဲ့မဝေး၊ ကန်ထောင့်ကွဲ (ရမ်းမြဲ)

ရမ်းမြဲပေမူတွင် 'ကွေး' နေရာတွင် 'ကွဲ' ဟူ၍ နောက်ပစ်ကို 'ကွေး' ထားပေသည်။

၃၅၀။ မတ်စလင်မိုလ် (ဟံ) (ရွှေ)

၃၅၁။ ငြိုးသိုရန်ခင်း (ဟံ) (ရွှေ)

၃၅၂။ တင်းခဲတစ်ချက် (ဟံ)

၃၅၃။ အသက်သုံးနှစ် (ဟံ)၊ အသက်ဆုံးနှစ် (ရွှေ)

၃၅၄။ ရှင်ရိုးသားဟု (ဟံ)

၃၅၅။ မြစ်ကြီးကူးလျက် (ဟံ)

၃၅၆။ တည်လတ်ထူတည် (ဟံ)

၃၅၇။ အယူကြံသည့် (ဟံ)

၃၅၈။ တည်လတ်ထွန်းသည်။ ရန်မာန်တည်တုန်ခါ၊ ကြောက်တင်းမေး (ဟံ)

တည်လတ်ပြန်သည်။ ရန်မာန်တည်တုံဒေး၊ ကြောက်ရွံ့သေး (ရွှေ)

တည်လတ်ထွန်းသည်။ ရန်မာန်ငြိမ်းရေး၊ ကြောက်တင်မေ့ (ရမ်းမြဲ)

၃၅၉။ (က) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ စာ-၃၇

(ခ) နန်းဆက်မြို့ဆက်သမိုင်း၊ စာ-၁၇-၁၈

(ဂ) ရခိုင်ရာဇဝင်ကျမ်း၊ စာ-၃၄၆-၃၅၆

၃၆၀။ ဝေပိမံသံခြေ (ဟံ)၊ လျှောက်သံခြေ (ရွှေ)

၃၆၁။ ပြောပါချင့်အံ့ (ဟံ)

၃၆၂။ ထိုမြို့ထက်၌ (ဟံ)၊ ထိုမြို့ဆက်၍ (မ)

၃၆၃။ ခြောက်ယောက်ဆုံးတွင် (ဟံ) ၊ မူအားလုံး (၁၀) ယောက်ဆုံးဟု ပါရှိသည်။ ရွှေစေတီမူနှင့်

ရမ်းမြဲကျမ်းမူတို့တွင်သာ (ငါး) ယောက်ဟု ပါရှိသည်။ ရခိုင်ရာဇဝင်နန်းဆက်သမိုင်းအရ

'ငါးယောက်' သာလျှင် ဖြစ်သည်။

၃၆၄။ တရှုံးကြံသီး (ဟံ)

၃၆၅။ ပြည်မပြည်တွင်း (ရွှေ)

၃၆၆။ ပ၊ င၊ လ၊ မ၊ မူအားလုံး 'မီးတစ်ခင်းမျှ' ဟု ပါရှိသည်။ ဟံသာဝတီမူ၊ ရွှေစေတီမူနှင့် ရမ်းမြဲကျမ်းမူတို့တွင်

'ခေးတစ်ခင်းမျှ' ဟု ပါရှိသည်။

၃၆၇။ မဟိရတည့် (ရွှေ)၊ ဟိ=ရှို (ရခိုင်အသုံး)

၃၆၈။ သမီးလှစွာ (ဟံ)၊ ရမ်းမြဲမူများ၌ ဟံသာဝတီမူမှန်သည်။

၃၆၉။ ပန်နီလာကို (ဟံ) သမိုင်းအရ သမီးတော်ပန်းနီလာသာ မှန်ပါသည်။

၃၇၀။ အာသာငင်ကော် (ရွှေ) (ဟံ)

၃၇၁။ လောဘမက်၍ (ရွှေ) (ဟံ)

၃၇၂။ တနှစ်ပါးကို (ဟံ) (ရွှေ)

၃၇၃။ ကြင်ချစ်လင်မိုး (ဟံ) (ရွှေ)

၃၇၄။ ပန်နီလာကို (ဟံ)၊ 'ပန်းနီလာ' ဖြစ်သင့်ပါသည်။

၃၇၅။ မိစ္ဆာတည့်ညစ်ကြေး၊ မှောင်ထက်မွေး၊ (ရွှေစေတီ)
မိစ္ဆာတည့်ညစ်ကြေး၊ မှောင်ထက်မွေး (ရမ်းဗြဲ)
မိစ္ဆာတည့်မှောင်ထက် မှေးဝင်ထက်မွေး၊ (ဟံသာဝတီ)
ဟံသာဝတီမူတွင် စာကျန်ခဲ့ဟန်တူပါသည်။ ၅၊ ၃၊ ကာရန်မညီ။

၃၇၆။ (က) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၃၆၆
(ခ) နန်းဆက်မြို့ဆက်သမိုင်း၊ စာ-၂၀။

၃၇၇။ ငြိုးသိုထား၍ (ဟံ) ကြံ့စည်ငြား၍ (ရွှေ)

၃၇၈။ ဘယ်သူသင်ထား(ဟံ) ဘီလူးသင်သား (ရွှေ)

၃၇၉။ ရှင်ငယ်စိတ္တ (ဟံ)

၃၈၀။ မိဖုရားပြစ်(ဟံ)၊ မိဖုရားပြစ် (မ)

၃၈၁။ တောင်းပန်လေမှ(ဟံ)၊ သင်ကြားလေမှ(ရွှေ)

၃၈၂။ ကိုယ်တော်မူတွင်(ဟံ)၊ ကိုယ်ကောင်းမူတွင် (ရွှေ)ကောင်း'က ပို၍ မှန်နိုင်ပါသည်။

၃၈၃။ ပြုသည့်သစ္စာ (ဟံ)

၃၈၄။ ထိုစိဋ္ဌာကြောင့် (ဟံ)၊ ဆိုစိဋ္ဌာန်ကြောင့်(ရွှေ)

၃၈၅။ (က) ယင်းခါကဝယ်၊ မြောက်ဦးနွယ်၍၊ နှစ်ဆယ်နှင့်ဇွေး (ရမ်းဗြဲ)

(ခ) ယင်းခါကဝယ်၊ မြောက်စားနွယ်၍၊ နှစ်ဆယ်နှင့်ဇွေး (ဟံသာဝတီ)

(ဂ) ယင်းခါလွန်လေ၊ မြောက်ဦးမြေတွင်၊ နှစ်ဆယ်နှင့်ဇွေး (ရွှေစေတီ)

၃၈၆။ ရှင်ရင်းတွင်သာ (ဟံ)၊ ရှင်ရင်တွင်းသာ (ရွှေ)

၃၈၇။ ကြေရှာဟူသည်(ဟံ)၊ ကြေအံ့ဟူသည် (ရွှေ)၊ ရှည်ကြာဟူသည်(မ)

၃၈၈။ နှစ်ယောက်ဝေးမျှ(ဟံ)

၃၈၉။ နန်းကျကြီးတုရင်သည် သူများသားမယားကို ကိုယ်ယောင်ဖျောက်ကာ ပြစ်မှားတတ်သောကိုယ်ပျောက်
ပညာကို ရှင်ငယ်များထံ သင်ကြားပေးသည်။ အကျယ်သိလိုပါက ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်းတွင် ရှုလေ။

၃၉၀။ ဝေပိမ့်စည်တွင်း(ဟံ)၊ ဝေပိမ့်စည်ကွင်း၊ (ဟံ) ဝေပိမ့်စဉ်ကွင်း (ရွှေ)

၃၉၁။ နှောင်းဆုံးစွန်တွင်(ဟံ)၊ နောက်ဆုံးစွန်တွင်(ရွှေ)

၃၉၂။ ကောင်းမွန်ယဉ်ချီ(ဟံ)၊ မင်းမွန်ယဉ်ဘိ(ရွှေ)

၃၉၃။ ဘုရားထီးကား၊ ထွန်းညီမည်တော်၊ ဘွားလတ်တော်တည့်(ဟံ)

ဘုရင်ထီးကို၊ ရှုညီငယ်တော်၊ ပွားလတ်သော်လျှင်(ရမ်းဗြဲ)

၃၉၄။ နုတော်တေဇ (ဟံ) (ရွှေ)

၃၉၅။ ကောင်းခေါင်ခြင်းရာ (ဟံ)၊ ဘဇောင်ခြင်းရာ (ရွှေ)

၃၉၆။ ကျွန်းလုံးကြို၍(ဟံ)

၃၉၇။ လှိုလေပြန်မူ(ဟံ)(ရွှေ)

၃၉၈။ များများမတ်မိုလ် (ရွှေ)၊ မတိများမတ်မိုလ်(ဟံ)

၃၉၉။ ပြည်လုံးဟိုကျွတ်(ဟံ)၊ (ရွှေ) မြစ်လုံးဟိုလျက် (လ)

၄၀၀။ ရွှေစင်သန္ဓေပူးတည့်လေ (ဟံ)

ရေစင်သွန်းတည့်ပျူးတည့်လေ (ရွှေ)

ရေစင်သွန်းကြဲပျူးတွဲလေ၊ (ရမ်းဗြဲ)

၄၀၁။ ပွဲစုဝေး (ဟံ)

၄၀၂။ (က) ဧညတတိအရေးတော်ပုံကျမ်း၊ စာ-၃၁-၃၈။

(ခ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၃၆၈-၃၆၉။

၄၀၃။ ဝေပိမ့်သံခြေ(ဟံ)

၄၀၄။ စေ့စေ့ရေလျက်(ဟံ) စဉ်ကာရေပိမ့်(ရွှေ)

၄၀၅။ မြဲတွေကျင့်သုံး(ဟံ)၊ (ရွှေ)

၄၀၆။ ဝန်လျားကျေညာ (ဟံ)၊ ဝန်းလျားကြည်သာ (ရွှေ)

- ၄၀၇။ ထောင့်ထောင့်ပုန်ကန် (ဟံ)၊ ထောင်ထောင့်ပုန်ကန် (ရွှေ)
 ရောင့်၊ နှောင့်၊ ထောင့်၊ ကာရန်အကောင်းဆုံးဖြစ်ဟန်ရှိပါသည်။
- ၄၀၈။ တွန်းလှန်လိုက်မည်၊ စီးပွားရည်ကြောင့် (ဟံ)
 တွန်းလှန်ပိန်မည်၊ စိန်ကရည်လျက်(ရွှေ)
 တွန်းလှန်မိန်မည်၊ စိတ်ကရည်လျက်(ရမ်းဗြဲ) (ပေမူ)
 ရွှေစေတီမူနှင့် ရမ်းဗြဲကျွန်းပေမူမှာ စာလုံးပေါင်းအက္ခရာကွဲသည်မှအပ ကာရန်အဓိပ္ပါယ်တူညီသည်။
- ၄၀၉။ ဘေးမင်းကြီးကား (ဟံ)
- ၄၁၀။ ပုတီးလက်ပျင်(ဟံ)၊ ပုတီးလက်သင်(ရွှေ)
- ၄၁၁။ သို့စင်ဆန်းကြူး (ဟံ)၊ စစ်မြေမှူးကာ (ရွှေ)
- ၄၁၂။ ပြုပြင်စေ၍ (ဟံ)၊ သုံးပြုစေ၍ (ရွှေ)
- ၄၁၃။ အောင်မြေဖြစ်ပြန် (ဟံ)၊ အောင်ခြေဖြစ်ပြန်(ရွှေ)
- ၄၁၄။ လက်ရုံးထစ်ခဲ(ဟံ) (ရွှေ)
- ၄၁၅။ ငယ်မြစ်ပျော်မွေ့(ဟံ)(ရွှေ)၊ ငယ်ချစ်ပျော်မွေ့(မ) (ရမ်းဗြဲ)
- ၄၁၆။ ပစ်တိုနန်းမ (ဟံ)
- ၄၁၇။ (က) နတ်ပြည်ဘဝ၊ ကြူးတည့်လေ(ဟံသာဝတီ)
 (ခ) နတ်ပြည်ဘဝ၊ ကူးတည့်လေ (ရွှေစေတီ) (ရမ်းဗြဲ)
 ဟံသာဝတီမူ၏အဓိပ္ပါယ်မှာ ‘မင်းထီးဘုရင်၏ အသက်တစ်ရာခြောက်နှစ်ရှည်ခြင်းမှာ
 နတ်ပြည်သို့တိုင်အောင် သတင်းယုံ့နဲ့ကျော်ကြားကြောင်းဆို၍ ရွှေစေတီမူနှင့် ရမ်းဗြဲကျွန်းမူတို့၏အဓိပ္ပါယ်မှာ
 ‘တစ်ရာခြောက်နှစ် နန်းစံပြီးနောက် နတ်ရွာစံသည်’ဟု ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
- ၄၁၈။ (က) သက်တော်တစ်ရာ၊ ခြောက်နှစ်ပသည်၊ ဘဝထည့်နက်ပြည်ရေး (ဟံ)
 (ခ) သက်တော်တစ်ရာ၊ ခြောက်နှစ်ပသည်၊ ဘဝတည့်ပြောင်မွှေး၊ နတ်ပြည်ရေး (ရွှေ)
 (ဂ) သက်တော်တစ်ရာ၊ ခြောက်နှစ်ပသည်၊ ဘဝတုံ့ပြောင်မွှေး၊ နတ်ပြည်ရေး (ရမ်းဗြဲ)
 ဟံသာဝတီမူတွင် အချပိုစ် ‘ဘဝတည့်(၁၂၂) နတ်ပြည်ရေး’ဟူ၍ စာလုံးနှစ်လုံးကျန်ခဲ့ဟန် တူပါသည်။
 ရွှေစေတီမူ ‘ပြောင်မွှေး’နှင့် ရမ်းဗြဲမူ ‘ပြောင်မွှေး’နှစ်ခုလုံး အဓိပ္ပါယ်ယူနိုင်သည်။ ‘ပြောင်း’ယူပါက
 ‘ဘဝပြောင်း’အဖြစ်ရောက်သွား၍ နတ်ရွာစံပြီးကို ညွှန်းသည်။ ‘ပြောင်’၍ယူပါက ဘဝမပြောင်းမီ
 အသက်တစ်ရာခြောက်နှစ် ကာလအတွင်း သက်ရှိကာလဘုန်းတန်ခိုး တောက်ပြောင်သည့်အပိုင်းကို
 ညွှန်းရပေမည်။
- ၄၁၉။ အကျယ်ကို ဧညဝတီအရေးတော်ပုံကျမ်းနှင့် ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်းတို့တွင် ပတ်ရှုနိုင်သည်။
- ၄၂၀။ ဒေပိမ့်သာခွန်း(ဟံ)၊ ဒေပိမ့်သံခွန်း(ရွှေ)
- ၄၂၁။ တမျှင်မကျိုး(ဟံ)၊ တမျှင်မကြိုး(ရွှေ)
- ၄၂၂။ မျိုးသာဆက်ခဲ (ဟံ)၊ မြို့သာဆက်၏(ရွှေ)
- ၄၂၃။ တရန်တထောက်(ဟံ)၊ တန်ရန်တထောက်(င) (လ)
- ၄၂၄။ ကိန်းခန်းလျှောက်ဖြင့် (ရွှေ)
- ၄၂၅။ စာလုံးပေါင်းအသံထွက်လွှဲခြင်းသာ ဖြစ်နိုင်၊ အဓိပ္ပါယ်တူ (အနောက်တူရတန်၊ ပဌာန်းမင်းနေ)
- ၄၂၆။ ပြေးရှာချေ၍ (ဟံ)၊ ပြန်ရောက်ချေ၍ (ရွှေ)
- ၄၂၇။ ပြန်လေတစ်ခါ(ဟံ)၊ ပြန်ပေထိုခါ(ရွှေ)
- ၄၂၈။ ရှာလေအကျော်(ဟံ)
- ၄၂၉။ ရောက်ပြန်တုံ့လျက်(ဟံ)
- ၄၃၀။ မြို့သက်ကုန်စ၊ မနေတဲ့ဟု (ဒေမူတွင် ယခုအတိုင်း ရေးလေ့ရှိသည်။ (တည့်=တဲ့)
- ၄၃၁။ ထွန်းရွှေခိုင် နန်းဆက်မြို့သမိုင်း
- ၄၃၂။ (က) မြန်မာဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၊ အခြေပြုမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ စာ-၃၈၆
 (ခ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း။

- ၄၃၃။ (က) ပဏ္ဍိတိ၊ ဦး 'ညောင်တီရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၁၃၈။
- (ခ) စက္ကိန္ဒ၊ ဦး၊ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှု၊ စာ-၅၀
- (ဂ) ဦးအောင်သာဦး၊ ရခိုင်မင်းဆက်၊ စာ-၁၅။
- (ဃ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၇။
- (င) ရခိုင်ရှေးဟောင်းမြို့တော်များ၊ စာ-၄၀။

၄၃၄။ မိန်ပြန်ရှောင်းအုံ (ဟံ)၊ မိန်ပြန်လောင်းအုံ (ရွှေ)

၄၃၅။ မြို့ကောင်းရာကို(ဟံ) (ရွှေ)

၄၃၆။ သကြားစက်ပင်(ဟံ)၊ သကြားစက်ဝင် (ရွှေ)

၄၃၇။ ရှေ့တွင်ကြပ်တည်း (ဟံ)၊ ရှေ့တင်နောက်တည်း(ရွှေ)

၄၃၈။ စုံရှာပွေ့သော်(ဟံ)

၄၃၉။ ခေါ်ဆဲစည်ပင်(ဟံ)၊ ခေါ်ဆဲတွင်ပင်(ရွှေ)

၄၄၀။ ထိုတွင်ချိန်ထောက်(ဟံ)

၄၄၁။ ကြောင်မူပြေးထွက်(ဟံ)၊ (ရွှေ)

၄၄၂။ မြော်တုံဘရင်း(ဟံ)

၄၄၃။ ဆိုသောခြင်းကို 'အခြားမူကွဲများတွင် မတွေ့ရ' ရှေ့နောက်အပိုဒ်များနှင့်ဆက်၍ အဓိပ္ပာယ်ရော၊ ကာရန်ပါ အချိတ်အဆက်မိသည်ယူ၍ရသည်။ ၎င်းအပြင် အခြားချောင်းအပိုဒ်များတွင် ဤသို့ အချပိုဒ်တွင် ဤကာရန်မျိုး (၄:၃:၂)ယူထားသည်ကို တွေ့ရသည်။

၄၄၄။ ခေါ်စိုက်စက်လျက်

၄၄၅။ မရေနိုင်ထွန်၊ အလွန်တင်ကဲ၊ ဝမ်းတို့ကဲမျှ၊ သည်းထဲပူဖ (ရမ်းဖြ)

မရေနိုင်ဘဲ၊ ဝမ်းလျှင်ကွဲမျှ၊ သည်းထဲပူဖန် (ဟံသာဝတီ)

မရေနိုင်ကွန်၊ အလွန်တင်ကဲ၊ ဝမ်းတွင်းကွဲမျှ၊ သည်းထဲပူဖန်(ရွှေစေတီ)

၄၄၆။ ဝှန်းတုံကြက်သီး (ဟံ)၊ ဝှန်းတုံကြက်သီး(ရွှေ)

၄၄၇။ ဘေးကြီးဘေးလျှင်(ဟံ)

၄၄၈။ ဖျင်မျှပြည့်လှိုင်(ဟံ)၊ ဖျင်မျှလှိုင်(ရွှေ)

၄၄၉။ စတ္တိယ၏ (ဟံ)

၄၅၀။ ဆက်မှတိုသွယ်(ဟံ)

၄၅၁။ အနွယ်ကိုပ(ဟံ)

၄၅၂။ ဤအပိုဒ်မှာ ရွှေစေတီမူနှင့် ရမ်းဖြကျွန်းမူတို့ တူညီကြသည်။ ဟံသာဝတီမူနှင့် မူအဓိပ္ပာယ်၊ ကာရန် အနည်းငယ် လွဲသည်။ 'ချစ်တင်းစကား'နှင့် 'သတင်းစကား' မှာ အဓိပ္ပာယ်မတူညီကြပါ။

၄၅၃။ ထံပါးတဘော်(ဟံ)

၄၅၄။ သားကိုပျော်၍ (ဟံ)၊ ရှင်ကိုပျော်၍ (ရွှေ)

၄၅၅။ (က) ဘယ်မူသနည်း၊ မိခင်ညီကြောင့်၊ တလည်းရေကူး၊ ယိုသည်မူလျက်၊ (ရမ်း)

(ခ) ဘယ်မူသနည်း၊ မိခင်ညီကြောင့်၊ တလည်းရေကူး၊ သို့လျှင်မူသည်၊ (ရွှေ)

(ဂ) ဘယ်မူသနည်း၊ မိခင်ညီကြောင့်၊ တလည်ရည်တူ၊ ယိုလျက်မူသည်၊ (ဟံ)

ဦးမေအောင်မူတွင် 'သို့လျှင်မူသည်'ဟုပါရှိပါသည်။

၄၅၆။ နိဝံအပိုဒ်အချအပိုဒ်မှာ ရမ်းဖြကျွန်းမူနှင့် ရွှေစေတီမူ တူညီကြသည်။ ဟံသာဝတီမူနှင့် တစ်ပိုဒ်လုံး မတူညီပါ။ ဤသို့ဖြစ်ရသည်ကို မစဉ်းစားတတ်အောင်ပင်ရှိသည်။

'နူးတဲ့မှောက်တော်၊ ဟုတ်ကဲ့ဩဇာ၊ ပျော်တုံမြတ်လေး၊ အိပ်မေ့ဆေးဟု၊ ရွှင်ဘေးခင်းသား၊

ဖြစ်ကြောင်းလျားကို၊ ဝမ်းပါးရတ၊ နားအိလှလျက်၊ ရှင်မတည့်ခက်ရေး၊ ခေါ်ဘဲလေး၊ လေညည်းယင်ယင်ဓး။

'ရှင်မတည့်ခက်တော်ခေါ်ဘိသေး'ဟု (မ)(လ) (င) (ပ)မူတွင် ပါရှိ၏။ ရမ်းဖြကျွန်းမူမှာ မပြုမပြင် ပေမူအတိုင်း ဖော်ပြထားရာ ဤမူနှင့်တူသော ရွှေစေတီမူမှာ တည်းဖြတ်ပြီး စာလုံးအက္ခရာပြုပြင်ပြီးဖြစ်၍ ဟံသာဝတီမူနှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ ကြည့်နိုင်ရန် ဖော်ပြလိုက်ပါသည်။

အမတ်ကြီး တစ်ဦးမင်းညို

နူးတဲ့မောက်တော်၊ ဟုတ်တည့်ကြော်၊ ရွှေလှော်မှန်ပြစ်၊ (ရွှေလှော်မှန်ပြစ်)၊ ထံတော်စစ်ဝယ်၊ ချစ်သည်ဝန်းချုပ်၊ ကိုယ်လုပ်တော်ပေါင်း၊ မြနားဇောင်းကို တင့်ကြောင်းပန်သည်၊ အလွန်တည့်ငြိမ့်လေး၊ ပျော်ပါးရေး၊ ခလဲယင်ယင်အေး။

၄၅၇။ ဒေးလျက်မပြတ်(ဟံ)(ရွှေ)

၄၅၈။ ဟံသာဝတီမူတွင် လုံးဝမပါရှိပါ၊ ရွှေစေတီမူတွင် ပါရှိပါသည်။

၄၅၉။ မြောက်ဦးနန်းမ(ရွှေ)

၄၆၀။ မြောက်ဦးနန်းမ (ရွှေ)

- ၄၆၁။ (က) အစတည်ထွန်း၊ မင်းစောမွန်ကား၊ နိဗ္ဗာန်ယဉ်နု၊ ပွင့်လှလည်းစစ် (ရမ်းမြ)
- (ခ) အစတည်ထွန်း၊ မင်းစောမွန်ကား၊ နိဗ္ဗာန်ယဉ်ဦး၊ ပွင့်ပူးနွယ်မြစ် (ရွှေ)
- (ဂ) အစတည်ထွန်း၊ မင်းစောမွန်ကား၊ နိဗ္ဗာန်ကျင့်ထူး၊ ပွင့်ပူးနွယ်မြစ် (ဟံ)
- (ဃ) အစတည်ထွန်း၊ မင်းစောမွန်ကား၊(င) (လ)

၄၆၂။ စွန်နဲ့ပြီးစွာ (ဟံ)

၄၆၃။ ကိုယ်ထင်လျက်တည့်(ဟံ)

၄၆၄။ စီးပွားမည်သာ၊ ကြိုက်ကောင်းပါ၏(ဟံ)

၄၆၅။ မြို့ကား ထောင်ပွား(ဟံ)

၄၆၆။ လောင်းတော်စောမြတ်၊ အထွတ်ရန်လှစ်(ဟံ)
လောင်းတော်ဗောဓိမြတ်၊ (င/လ) စာ-၄၂ (ဟံသာဝတီ)

၄၆၇။ ရှာသည်တည့်မဝေး၊ (ဟံ) (ရွှေ)၊ ရမ်းမြို့မူမှာ 'ရေး' ပါရှိရာ နောက်ကာရန်တွင် 'ရေး'ဖြစ်နေ၍လည်းကောင်း၊ အဓိပ္ပါယ်အရလည်းကောင်း၊ (ဟံ)(ရွှေ)တို့က မှန်မည်ဟု ယူဆရပါသည်။

- ၄၆၈။ (က) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၁၀-၁၂။
- (ခ) မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၊ (ရခိုင်) စာ-၁၁၄။
- (ဂ) ဦးစံသာအောင်၊ ရခိုင်ဒဂုန်း၊ စာ-၁၁။
- (ဃ) Tun Wai The Erektion of Myauk, U p-26

၄၆၉။ နေခြင်းတိုက်ရာ (ရွှေ)

၄၇၀။ လက်ယာရစ်ဆက်(ဟံ)၊ လက်ယာရစ်ဘက်(မ)

၄၇၁။ ခုနစ်ရာကိုးဆယ်

၄၇၂။ လျှံဝင်းထွန်းညို(ဟံ)

၄၇၃။ မြို့နှင့်နန်းကို(ဟံ)

၄၇၄။ ကျိန်းခန်းစင်စစ်(ဟံ)၊ ကျိန်းခန်းပြောင်းလစ်(ရွှေ)

၄၇၅။ တည်တံ့လစ်၍ (ဟံ)၊ တည်ထောင်ဖြစ်၍ (ရွှေ)

၄၇၆။ ဟားနစ်ခန္ဓာ (ဟံ)၊ (ရွှေ)

၄၇၇။ မင်္ဂလာကောင်း၊ မင်းလောင်းဝေသာန် (ရွှေ)

၄၇၈။ လွန်ပေကာတည့် (ဟံ)

၄၇၉။ ပြည်မှူးအကုံ(ဟံ)၊ ပြည်မှူးလွှဲယုံ(ရွှေ)

၄၈၀။ ယှဉ်တည့်လေ (ရွှေ)

၄၈၁။ ကျိုးကောင်းမှုကြောင့် (ဟံ)၊ ကျိုးဟိမှုကြောင့် (ရွှေ)

၄၈၂။ ဆောင်းနှင်းပေး(ဟံ)၊ နှင်းလတ်သေး (ရွှေ)

- ရွှေထီးတည့်()၊ ဆောက်နှင်းဇေး (မ) (ပ) (င)
- ၄၈၃။ (က) ဧည့်ဝတီအရေးတော်ပုံကျမ်း၊ စာ ၄၀-၄၄
- (ခ) ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ ဒုတိယတွဲ၊ စာ-၁၅-၁၇။

၄၈၄။ မြောက်ဦးထွန်းပ(ရွှေ)

၄၈၅။ စည်စတိုရော်(ဟံ)

၄၈၆။ တတော်နှောင်းမွေး၊ တေးညီထွေးက (ဟံ)

၄၈၇။ လုပ်ပေးကြံသင်(ဟံ)

အမတ်ကြီး တစ်ဦးညွှန်

၄၈၈။ မိခင်အတူ (ဟံ)

၄၈၉။ ရွာတိုင်းကားကို (ဟံ)၊ ရွာတိုင်းလား၍ (ရွှေ)

၄၉၀။ ထွန်သွားတကြိုက်(ဟံ)၊ (ရွှေ)

၄၉၁။ မြေကြီးမခံ၊ (ဟံ)၊ မြေကြီးမယံ(ရွှေ)

၄၉၂။ ကျီးတသီနှင့် (ဟံ)၊ ကျီးတသီးတည့်(ရွှေ)

၄၉၃။ မြို့လယ်ထွက်သော် (ဟံ)၊ မြို့လည်ထွက်လည်း (ရွှေ)

၄၉၄။ ရှိလေတို့ဟု (ဟံ)၊ ဟိလေတို့ဟု (ရွှေ)

၄၉၅။ မုန့်ပိုနို့ကျွေး (ဟံ)၊ မုန့်တိုးနို့ကျွေး (ရွှေ)

၄၉၆။ မင်းမိခင်ကား (ဟံ)

၄၉၇။ မြတ်ပင်ကျေးဇူး၊ ထီးတည့်လေ (ရွှေ)

မြတ်ပင်ကောင်းကျေးဇူး၊ တည့်လေ (ဟံ)

မြတ်ပင်ကောင်းကျွေး၊ စုတုံလေ (ရမ်းဗြဲ)

၄၉၈။ မိဘသတ္တယံ(ဟံ)၊ (ရွှေ)

၄၉၉။ ယင်းတေးကင်းလွတ် (ဟံ)

၅၀၀။ တူပင်တည့်ပြေး၊ ရင်တော်သွေး၊ (ရွှေ)၊ တူပင်တည့်တပြေး၊ ရင်တော်သွေး (ဟံ)

တူပင်တုံမဝေး၊ ရင်တော်သွေး(ရမ်းဗြဲ)

တူပင်တည့် (.....) ရင်တော်သွေး (လ) (င) (မ) (ပ)

၅၀၁။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်၊ စာ-၂၃/၂၄။ င/မည်၊ ရာဇဝင်ပေမူ။

၅၀၂။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း-စာ-၂၄/၂၅။ ဦးကုလားရာဇဝင်ကြီး(ဒု) စာ-၂၅

၅၀၃။ မစ်ကိုင်တူပါရုံကျောက်စာ (က) ကြောင်းရေ -၄။

၅၀၄။ ကောသံချို(ဟံ)၊ ဇလျက်သံချို (ရွှေ)

၅၀၅။ မင်းလိခင်ကား (ဟံ)၊ မင်းလိခင်၏(ရွှေ)

‘၏’နှင့် ‘ကား’မှာ မတူညီသည်ကို အထူးသတိပြုသင့်ပါသည်။

၅၀၆။ သားသည်မူလည်း (ဟံ)၊ သားသည်အူလည်း(ရွှေ)

၅၀၇။ ဆင်ပြောင်တန့် (ဟံ)၊ (ရွှေ)

၅၀၈။ တက်ပြုံးအားအန်(ဟံ)

၅၀၉။ စွမ်းသန်ရဲမက်(ဟံ)၊ (ရွှေ)

၅၁၀။ မောင်လက်ကျန်းတော(ဟံ)၊ မောင်လင့်ကြမ်းတော()

မောင်လက်ကြံထော်(ရွှေ)

၅၁၁။ ကြိမ်ကြိမ်မောလည်း (ဟံ)

၅၁၂။ ကြောလေးကမန်(ဟံ)

၅၁၃။ ကျင်လေဟန်လည်း (ဟံ)၊ ကျင့်လေဟန်လည်း (မ)၊ ကျင်လည်ဟန်လည်း(ရွှေ)

၅၁၄။ သထွာသံစု၊ နှစ်စုပိုဝက်(ရမ်းဗြဲ)

တထွာသံထု၊ နှစ်စုပိုဝက် (ဟံ)

တထွာသံထု၊ နှစ်စုပိုဝက်(ရွှေ)

၅၁၅။ ရှင့်တပျော်ပါး၊ ကစားခသိ(ဟံ) (ရွှေ)

၅၁၆။ မင်းကိုယ်လုပ်များ၊ နားထွင်းကြားဝယ်...

များသားဆံ့ရှိ၊ မထိစေရက်၊ မထွက်စေပဲ၊ တွဲလွဲနားဝယ် (ရမ်းဗြဲ)

များသားဆံ့ဟိ၊ မထိစေရက်၊ မထွက်စေဘဲ၊ တွဲလွဲနားဝယ်(ရွှေ)

မသွေးစေရက်၊ မထွက်စေဘဲ၊ တွဲလွဲနားဝယ်(ဟံ)

‘ဟံ’သာဝတီ’မူတွင် ‘များသားဆံ့ဟိ’ စာပိုဒ်မတွေ့ရပါ။

၅၁၇။ နေ့တိုင်းဆက်၍ (ရွှေ)

- ၅၁၈။ ရွှန်ကြောက်ပြည်ထောင်၊ ရှူးတဲ့လေ (ရမ်းဗြဲ)
- ရွှန်ကြောက်ပြည်ထောင်၊ မူးတည့်လေ (ရွှေစေတီ)
- ရွှန်ကြောက်ပြိုင်သူ၊ မူးတည့်လေ (ဟံသာဝတီ)
- ၅၁၉။ နန်းမြို့ဆက်သမိုင်း၊ စာ-၂၀၊ ရာဇဝင်အင်းခေတ်ပေမူ 'ပေ'ချပ်-ရင်။
- ၅၂၀။ ဦးဦးသာထွန်း၊ အဒ္ဓမင်းညိုလော၊ ဘဒ္ဒမင်းညိုလော စာ-၂၆
- ၅၂၁။ ရခိုင်ရာဇဝင်သစ်ကျမ်း၊ စာ-၃၁
- ၅၂၂။ ရန်ဂါ=အနီ (နီသော)
- မာတီ=မြီ (မြေကြီး)
- မြို့နီမြို့=(မြေနီမြို့)
- 'ကောက်ကတန်းထောင်'ဟု ရခိုင်ဘုရင်ထောင်တည်ခြင်းတွင်လည်း ကြားဖူးသည်။ ရန်ဂါမတီ
- သည်သက်ထောင်(သက်ပြည်)၏မြို့တော်ဖြစ်သည်။ ယခု သက်ထောင်၏ရခိုင်မြို့ဖြစ်သည်။
- ၅၂၃။ ဘဇောဖြူကျောက်စာ၊ မြောက်ဦးမြို့၊ နန်းကျရွာ အနောက်ဘက်သိမ်တွင်ရှိသည်။
- ၅၂၄။ တက်ထွန်းနီ'အုတ်ခွက်ဘုရား'စာ-၉၄-၉၅၊ အမျိုးသားကျောင်းတိုက်၊ ဗုဒ္ဓပြတိုက်၊ စစ်တွေမြို့၊
- 'အုတ်ခွက်ဘုရားများ'
- ၅၂၅။ ယခု ဘင်္ဂလား၊ အိန္ဒိယနယ်စပ်ဒေသမြို့။
- ၅၂၆။ Harvey, Burma P-140
- ၅၂၇။ လျှောက်ရင့်ရှု(ဟံ)၊ ဖေဖိုရင်ရှု (ရွှေ)
- ၅၂၈။ လွန်မူတေဇာ၊ ဘုန်းပညာကို၊ ထင်ပါတရံ (ဟံ)
- လွန်မူတေဇာ၊ ဘုန်းပညာကို၊ တင်ပြတရံ(ရွှေ)၊ (ရမ်းဗြဲ)
- ၅၂၉။ စကေးကောင်းမြေ(ဟံ)၊ တေဇကောင်းမြေ(ပ)၊ 'စစ်တကောင်းမြေ'ဟု ရွှေစေတီနှင့် ရမ်းဗြဲမူတို့တွင်
- တွေ့ရသည်။
- ၅၃၀။ သန်မာရဲမက်(ရွှေ)
- ၅၃၁။ သုံးပါးလုံးပြည်(ဟံ)
- ၅၃၂။ ခံလင့်သည်ကို၊ ထန်းရည်တပျိုး၊ ထံတော်ဦးဝယ်(ရမ်း)
- ခံလင့်သည်ကို၊ ထန်ရှည်တဖြိုး၊ ဆင်တော်ဦးမှ (ရွှေ)
- ပုန်လတ်သည်ကြောင့်၊ သန်ရှည်တဖြိုး၊ နန်းတော်ဦးက(ဟံ)
- ပုန်လတ်သည်ကြောင့်၊ တန်ရှည်တမူး၊ နန်းတော်ဦးက () ဟံ
- ၅၃၃။ ခွင်းခုန်ဟန်ရိပ်(ဟံ)(ရွှေ)
- ၅၃၄။ တဆွန်သိပ်လျှက်(ဟံ)၊ ပတ်ဝန်းသိပ်လျက် (ရွှေ)
- ၅၃၅။ (က) ထမ်းကာယူကွန်၊ ပစ်နှင့်ကန်က(ဟံ)
- (ခ) လှမ်းကာကမ်း၍၊ လွန်းကာယူလွန်း၊ ပစ်နှင့်ကန်က (ရမ်း)
- (ဂ) လှမ်းကာကမ်း၍၊ လှမ်းကာယူလစ်၊ ပစ်လတ်တုံငြား (ရွှေ)
- ၅၃၆။ ဆင်ကောင်းခြောက်ဆယ်(ဟံ)
- ၅၃၇။ အစွယ်မြီးခင် (ဟံ)၊ အစွယ်မြီးခင်း(ရွှေ)
- ၅၃၈။ ဆူးတည့်လေ (ဟံ) (ရွှေ)
- ၅၃၉။ တက်ပြုံးရန်ဆောင်(ဟံ)၊ သက်ရုံဘုန်းရောင် (ရွှေ)
- ၅၄၀။ ကြားကမိုးစွန် (ဟံ)
- ၅၄၁။ နှိုင်းကန်ထည့်ပြိုင်ဝေး (ဟံ)၊ နှိုင်းရန်တည့်ပြိုင်ဝေး(ရွှေ)
- ၅၄၂။ ရောက်မှန်သပြေ
- ၅၄၃။ သံသာယုံပျိုး
- ၅၄၄။ အထူးထူးလျှင်
- ၅၄၅။ မင်းစဉ်လာပြိုင်

အမတ်ကြီး တစ်ဦးမင်းညို

၈၆

ရခိုင်မင်းသမီးချင်း

၅၄၆။ မျက်ရှင်ပေါင်းနှင့်

၅၄၇။ ဇေးလဲ့ယင်ယင်ဇေး

ဤနိဂုံးအပိုဒ်ကို ရွှေစေတီမူတွင်သာ တွေ့ရှိရ၍ ၎င်းမူနှင့် ယခု ရမ်းဗြဲကျွန်းမူတို့၏ မူကွဲမျှသာဖြစ်ပါသည်။